DE HISTORIA STIRPIVM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS IMPENSIS ET VIGILIIS ELABORATI, ADIECTIS EARVNDEM VIVIS PLVSQVAM quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis & expressis, LEONHARTO FVCHSIO medico hac nostra ætate longè clarissimo, autore.

Regiones peregrinas plerique, alij alias, sumptu ingenti, studio indefesso, nec sine discrimine uitæ nonnunquam, adierunt, ut simplicium materiæ cognoscendæ facultatem compararent sibi: eam tibi materiam uniuersam summo & impensarum & temporis compendio, procul discrimine omni, tanquam in uiuo iucundissimoq; uiridario, magna cum uoluptate, hinc cognoscere licebit.

Accessit ijs succincta admodum uocum difficilium & obscurarum passim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum quadruplici Indice, quorum primus quidem stirpium nomenclaturas græcas, alter latinas, tertius officinis sepiasiariorum & herbarijs usitatas, quartus germanicas continebit.

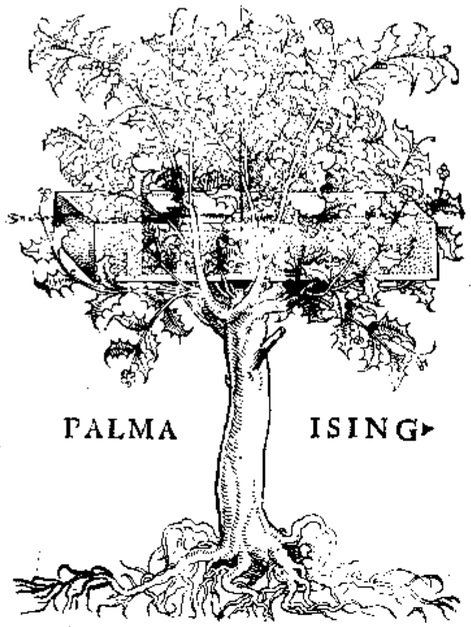

Bibliotheca universitatis Derpatensis
1920. 5001

Cautum præterea est inuictissimi CAROLI *Imperatoris decreto, ne quis alius impunè usquam locorum hos de stirpium historia commentarios excudat, iuxta tenorem priuilegij antè à nobis euulgati.*

BASILEAE, IN OFFICINA ISINGRINIANA,
ANNO CHRISTI M. D. XLII.

LEONHARTVS FVCHSIVS
AETATIS SVAE ANNO XLI.

4-Xe.

696 M
1180191 8

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOACHIMO, SACRI. ROMANI IMPERII ELECTORI, MARCHIONI BRANDENBVRgenſi, Stetinæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergenſi, necnon Rugiæ Principi, Domino ſuo longè clementiſsimo, LEONHARTVS Fuchſius medicus S. P. D.

VANQVAM *uniuerſa medicina nullis non ſeculis glorioſa & diuina ſit habita, Illuſtriſsime ac generoſiſsime* PRINCEPS, *tamen in hoc eius ſummo ſplendore ſemper plus laudis, admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas ſtirpiũ ueſtigat rimaturq;, obtinuit: idq; partim quod uetuſtate, cuius maxima ſemper apud omnes autoritas & ueneratio fuit, eſſet antiquiſsima: partim etiam quod iucunda, utilis & neceſſaria eius eſſet cognitio.* Herbariã medicinam multũ admirationis & laudis ſemper obtinuiſſe.

Nam cum reliquæ propemodum omnes artes, ſimulatque à Deo opt. max. creatus eſt homo, inuentæ ſint, ac ſubinde multorum induſtria auctæ, ſolæ herbæ poſt condita ſtatim elementa, nulloq; adhuc exiſtente homine, unà cum diuinis ſuis uiribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperũt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio uerius quàm medicinæ et ſtirpium, Deo aſſignetur. Quod ſi tamen quiſpiam ijs quæ aſſeruimus impudenter reclamare audeat, huic quidem Moſen, omnium qui ſcripſerunt uetuſtiſsimum teſtem, utpotè ante quem nullum alium inuenies ſcriptorem, neq; apud Chaldæos, neq; Aegyptios, neq; Phœnices, neque Græcos, quæ tamen ſunt uetuſtiores nationes, opponemus, qui palàm quod nos, in Geneſi ſua affirmat. Neq; eſt cur inſolenter & contumelioſe quis illius teſtimoniũ repudiet aut aſpernetur, ut quem nõ noſtri modò, ſed & profani quiq; numquam non admirati ſunt, ſummisq; extulerunt laudibus: quem etiam uenerandum ueridicumq; ipſa uetuſtas facit. Siquidem hæc ipſa, Cicerone teſte, proximè ad deos accedit: quapropter quo propius abeſt ab ortu, et diuina progenie, hoc melius ea quæ uera ſunt retinet. Proinde haud temerè quotquot unquam extiterunt homines, adhiberi fidem uenerandæ uetuſtati conſtanter aſſeruerunt. Cæterum non ſolum Moſes, ſed etiam quotquot eum ſequuti ſunt poëtæ & hiſtorici, Aegyptia exculti diſciplina, herbarum originem & inuentionem dijs tribuerunt. Græcorum nanque antiquiſsimi poëtæ Homerus & Heſiodus (neque enim quicquam Græci habent quod ante illos citent) apertè ſtirpium diuinam eſſe originem teſtantur. Hi quidem dum homines ignorare tradit, quantũ in Malua & Aſphodelo reconditum ſit. Nam ijs uerbis ſubobſcurè admodum herbarum uires in intimis earundem medullis reconditas eſſe, hominibusq; ignotas, nec niſi dijs ipſis, qui illarũ ſunt inuentores, perſpectas innuit. Ille uerò, dum Moly herbæ laudatiſsimæ, & contra Circes ueneficia mirè efficacis, inuentionem Mercurio deorum apparitori acceptam refert, hominibusq; inuentu difficilem, dijs uerò nõ item, eſſe ſcribit. Quinetiam in ſuis Theriacis Nicander Panaces, quod ipſo ſtatim nomine morborũ omniũ remedia pollicetur, à dijs ipſis inuentũ eſſe, huicq; adeò Chironium, Aſclepium & Herculeum appellatum, memoriæ prodidit. Quod græci poëtæ particulatim atq; de ſingulis ferè generibus aſſeruerunt, hoc inter Latinos Ouidius, quem unum pro multis nunc produxiſſe teſtem ſatis ſit, in uniuerſum de omnibus, dum ita loquentem de ſeipſo Apollinem fingit, affirmare uoluit, dicens:

Inuentum medicina meum eſt, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.

Stirpium origo diuina.

Moſes ſcriptor omniũ antiquiſſimus.

Veteſtatis autoritas.

Homerus & Heſiodus Græcorũ ſcriptores antiquiſsimi. Malua, Aſphodelus. Moly.

Quare nunc omnibus perſpicuum eſſe arbitror, ſi antiquitatem diuinamq; originem ſpectemus, herbaria medicina nihil uſquam eſſe laudabilius, ſplendidius, honorificentius. Quod

Herbarie medicinæ utilitas.

si uerò utilitatis magnitudinem, quam hæc ipsa hominibus affert, animo expendas, quid ea præstantius sit non uideo. Nam nulla alia re magis bonam corporis ualetudinem conseruamus, tuemur, sustentamus, quàm stirpium omnis generis subsidio. Valetudine autem bona nihil neq; melius, neq; præstantius, neq; optabilius existit, utpote sine qua nec potētia, nec diuitiæ, nec ullæ aliæ res suaues, & usui esse possunt: ut præclarè ab Hippoc. nostro dictū sit, ἀδύνερ ὄφελός ἐστιν ὅτε χρημάτων, ὅτε σώματος, ὅτε τἄλλων ἀδόντος, ἄτερ τῆς ὑγιείης. *Neque præsentem tantum ualetudinem herbarum beneficio tuemur, sed & labefactatam & conuulsam ijs ipsis corrigimus, emendamus ac restituimus. Vt enim apes ex illarum floribus materiam colligunt unde mel conflant, ita nos ex immensa earundem uarietate aduersus morbos remedia decerpimus. Porrò cum innumeri ferè sint morbi qui nobis à fronte, tergo, lateribus insidias tendunt, summè necessariam quoque esse exquisitam stirpium notitiam nemini obscurum fore, sed constare inter omnes puto. Neq; enim sine diuinis illarum uiribus ut à nobis propulsemus morbos licebit.*

Herbarie medicinæ necessitas.

Iucunditas cognitionis stirpium.

Quantum uerò iucunditatis ac delectationis habeat stirpium cognitio, non est cur pluribus exponam, cum nemo sit qui nesciat nihil esse in hac uita iucundius, delectabilius q;, quàm syluas, montes, campos, uarijs ijs q; elegantissimis floscul is ac herbis redimitos & ornatos peragrare, intentis q; oculis intueri. Voluptatem uerò ac iucunditatem illam non parum auget, si earundem facultatum ac uirium accedat notitia. Neque enim minor in cognoscendo, quàm aspiciendo suauitas & delectatio. Quare cum ueteres illi diuinam esse stirpium originem, eas q; in tanta uitæ humanæ fragilitate non modò usum & fructum immensum habere, sed & summè necessarias esse animaduerterent, non solum de hac parte medicinæ honorifice sentire cœperunt, uerumetiam nihil in ipsa natura quod suspicerent dignius, aut quod inuestigarent & perscrutarentur pulchrius, aut quod cognoscerent iucundius esse duxerunt. Proinde se totos & animo & corpore in earundem inquisitionem atque indagationem contulerunt. Et hoc studio uestigandarum stirpium non plebeij tantum & abiectæ sortis homines tenebantur, sed & ex omni genere hominum potentia, diuitijs, prudentia & doctrina præstantes. Quanto enim illi generis nobilitate clariores, prudentia q; & doctrina præstantiores fuerunt, at q; adeò de hac parte medicinæ incorruptius iudicare potuerunt, tanto magis ad sectandum hoc studium animi illorum sunt excitati ac inflammati. Hinc est quod plerique Reges, potentia & prudentia excellentes, neglecto interim regij fastigij honore, cum toto regiæ dignitatis satellitio, per uastas multarum regionum solitudines ire, inuia montium iuga peragrare, lacus inaccessos lustrare, abditas terræ fibras scrutari, hiantes uallium sequi specus, minime grauati sunt. Quod ut facerent, non tam eos immensa iucunditas & uoluptas, quibus tum fruebantur quum uaria loca uarijs floribus ac herbis ornata obibant, inuitauit, quàm ut de humano genere, adeo q; tota posteritate optimè mererentur, & immortale nomen adipiscerentur, ardor quidam impulit. Quare de illis quas quisque inuenit sibi asseren dis non minus acriter & strenuè, quàm de imperio, aut uita ipsa, qua nihil chartis, dimicarunt: id quod uerum esse multarum stirpium nomina testantur. Neque enim Polemonia herba alta de causa etiam Philetæria, teste Plinio, dicta est, quàm propter certamen inuentionis regum. Nónne Gentiana etiam ipsa, cui à Gentio Illyriorū rege eius inuentoris nomen indita est, satis docet quàm ille studiosus herbarum fuerit? utpote quem etiam inter media arma earundem indagationi operam nauare, & Gentianæ rimari facultates non piguit, id q; nullo alio nomine, nisi ut hac ratione memoriam sibi perpetuam ac nunquam interm orituram conciliaret. Porrò Lysimachum Macedonum regem non tam animi magnitudo uirtum q; gloria nobilitauit, quàm Lysimachia herba, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet. Mithridates sanè, Ponti et Parthorū rex maximus, ne uiginti quidem duarū linguarum

Reges olim studio conseruandarum stirpium mirificè occupati.

Polemonia Serua. Philetæria

Gentius Illyriorum rex.

Lysimachus Macedonum rex.

Mythridates Ponti rex.

linguarum peritia, uarijs q; hinc inde uictorijs nomen sibi parasse contentus fuit: sed ut clarior celebrior q; euaderet, in eam quoque curam fortiter incubuit, ut omnium simplicium medicamentorum, eorum maximè quæ letalibus aduersantur, exactam notitiam nanciscetur. Quàm uerò intentum in eam rem animum habuerit, quantum q; hinc laudis & gloriæ consequutus sit, nihil attinet dicere, quod idipsum abundè satis medicamentum hoc quod in hodiernum usque diem nomen eius retinet, ac Mithridaticum appellatur, quod q; adhuc hodie ad arcenda uenena à medicis usurpatur, declaret. Et quidem Scordium herba, quæ non alia de causa, Crateia herbario autore, nominata Mithridatia est, quàm studiosus ille fuerit stirpium satis etiam monstrat. Prædictis tam regibus nobis adijciendus uenit omnium quotquot fuerunt unquam regum sapientissimus opulentissimus q; Solomon, ad cuius immensas laudes, quas illi sacra Bibliorum historia defert, hoc ueluti maximum, & quod reliqua omnia superare uidetur, accedit, quod de singulis stirpibus sapientissimè disserere potuerit. Præterea primus Pergami rex Attalus, ut testis est grauissimus autor Galenus, omnis generis medicamentorum studiosissimus fuit, ita ut multas ac uarias compositiones, quæ adhuc extant, & nominis eius inscriptionem retinent, construxerit. Euax etiam Arabum rex tanto studio inquirendarum stirpium flagrasse dicitur, ut de simplicium effectibus ad Neronem scripserit. Iuba denique Mauritaniæ rex herbarum studio quàm regno memorabilior factus est. Quantam enim huic Euphorbium herba, quam ille à se inuentam medici sui nomine appellauit, miris q; laudibus priuatim ei dicato uolumine celebrauit, pepererit, neminem esse puto qui ignoret. Cæterum quum sequentibus subinde annis Romanorum reges & Imperatores propter publicas, eas q; uarias & maximas, occupationes, indagandis stirpibus operam nauare non possent, hoc saltem studiosè & diligenter curarum, quod idem Galenus testatur, ut uarijs in locis, maximis quidem impensis, herbarios alerent: id q; nulla alia de causa, quàm ut studium hoc cognoscendarum stirpium, hominibus non minus utile quàm necessarium, fouerent, & ab interitu conseruarent. Verum relictis nunc regibus, alijs q; multis insignibus heroibus, Teucro Aiacis fratre, qui Teucrio nomen dedit: Achille, à quo Millefolia Achilleia cognominata est: Chirone Centauro, à quo Centaurijū nomen accepit: Hercule, qui Hyoscyamū inuenisse traditur: quantum operæ ac studij in perquirendis omnis generis stirpibus ueteres tum Græci tum Latini poëtæ & philosophi posuerint, breuiter perstringemus. Atqui ex compluribus paucos aliquot, eos q; optimos produxisse sufficiat. Plinius quidem inter Græcos antiquissimum poëtam Orpheum (nemo enim ante hunc apud illos memoratur, siquidem ante omnes alios poëtas & philosophos floruit) de herbis aliqua, curiosius etiam, prodidisse, & post eum Musæum & Hesiodū Polium herbam miris laudibus celebrasse scribit. Præterea rerum humanarū peritissimū uatem Homerum curam cognoscendarū stirpium magni fecisse, nec à se reiecisse aut aspernatum fuisse, Nepenthe, Moly, Lotos, & Alcinoi hortus satis ostendunt. Virgilium autem, Latinorū poëtarū principem, stirpium fuisse peritissimū, tam crebræ earundem in suis uersibus mentiones palàm testantur. Quare nō raro etiā inter prælectionis grammaticis facessit negociū, illum miseris modis enarrantibus. Quàm uerò studiosus herbarū fuerit Ouidius, nemini nō notū est, nisi qui illius carmina introspicere dedignatus est. Philosophos autem herbariam medicinā non neglexisse aut contempsisse hinc colligitur, quod literis proditum sit Pythagoram, clarum sapientia uirum, integro uolumine Bulbos celebrasse, perinde atq; Chrysippum Brassicam, Zenonem Cappara: quod facere tanti philosophi nunq; in animum induxissent, si nō optimè de hac medicinæ parte sensissent. Aristotelem præterea, summū certè philosophum, aliquot de stirpibus libros reliquisse nemo nescit: unde quanti fecerit herbarum cognitionem, tam excellentis ingenij uir, quinis cōiecturam fa-

Solomon rex Hebræorum.

Attalus Pergami rex.

Euax Arabum rex.

Iuba Mauritaniæ rex.

Cæsares Romani suis impensis herbarios aluere

Poëtarū & philosophorū in uestigandis stirpibus studium.

Orpheus.

Musæus.

Hesiodus.

Homerus.

Virgilius.

Ouidius.

Pythagoras.

Chrysippus.

Zeno.

Aristoteles.

cit. Sed desino tandem illustrium utrorum qui de herbaria medicina honorificentißimè & senserunt & scripserunt, texere catalogum, ubi prius unam etiam è præclaris mulieribus, Artemisiam Mausoli Cariæ reguli uxorem, quæ ab hoc indagandarum stirpium studio non abhorruit, illis adiecero. Quàm enim incredibili quodam ardore ac desiderio cognoscendarum herbarum hæc ipsa flagrarit, Artemisia stirps, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet, cum antea Parthenis sit appellata, loquitur. Vt nunc omnibus perspicuum sit, omnis & ætatis & generis homines, eos q; nobilitate ac doctrina præstantißimos, non solum de herbaria medicina præclarè sensisse, uerumetiam ut illam perdiscerent plurimum operæ, studij, diligentiæ & laboris contulisse. Atqui cognoscere fortaßis à nobis quispiam huc parti medicinæ parum æquus desiderabit, quid tandem illi per nos longo ordine commemorati, hoc studio inquirendarum stirpium cõsecuti sint? Rem sanè longè præstantißimam, nullis q; negotijs, neque uoluptatibus postponendam, memoriam scilicet apud posteros immortalem ac sempiternam. Tandiu enim firma & illabefacta eorum manebit memoria, quandiu tellus fida & optima rerum parens Gentianam, Lysimachiam, Scordium, Eupatorium, Euphorbium, Clymenon, Polemoniam, et id genus alias stirpes quibus præclarißimorum regum indita sunt nomina, producet. Viuunt itaque hodie grata hominum memoria, illorum nomina, alioqui statim simulat q; è uiuis excessissent cum ipsis peritura, nisi illa stirpibus indita post se reliquissent. Et à nobis certè meritò hoc omniũ longè præclarißimum ac saluberrimum tantorum regum & doctißimorum hominum studium atque certamen laudibus ad cœlum usque extollatur, quoties quàm optimis donis uitam nostram excoluerint, & quàm de nobis præclarè sint meriti recordamur. Quare uerißime Plinius dixit: Singuli quosdam inuenta deorum numero addiderunt, omnium q; uitam clariorem fecerunt cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Quod ubi mecum reputo, mirari subit cur nemo propémodum principum nostrorum, ueterum regum & heroum exemplum imitari studeat, atque iuuare saltem eos qui hoc studio indagandarum herbarum terentur, in animum inducat. Scio quidem eos molestis & operosis negocijs sic implicitos, modò Spartam quæ illis obtigit, probè tueri uelint, ut inquirendis stirpibus operam dare ipsi non possint. Attamen illorum nihilominus erat hortos optimis, & à longè etiam petitis herbis consitos construere, atque qui easdem subinde colant, augeant & conseruent herbarios, quod etiam olim Cæsares Romanos feciße suprà cõmemoranimus, suis impensis alere. Idq; ea potißimum de causa, quod nulla sit res unde sibi plus laudis & gloriæ aucupari ualeant, aut de tota posteritate melius mereri, quàm si hac ratione stirpium notitiam conseruare studuerint. Optarem itaque aliquam saltem partem, eamq; planè minimam suorum sumptuum, quos magna ex parte in res fluxiles ac momentaneas, ne quid grauius dicam, collocant, ad illustrandam hanc medicinæ partem, quæ nunc quasi caput suum è profundis tenebris exerit, ponerent. Sed prò Deum immortalem, quid mirum reges & principes hoc studium indagandarum stirpium non admodum respicere, cum nostræ ætatis etiam medici sic ab eo abhorreant, ut inter centum uix unum qui pauculas saltem herbas exactè cognitas habeat, reperire liceat. Quod quidem alia de causa fieri nõ iudico, quàm quod eam medicinæ partem quæ stirpium cognitionem tradit, ad se pertinere haud putent: aut uiliorem inhonestioremq; esse censeant, quàm ut ad se pertinere patiantur. Dignitati enim existimationiq; suæ non parum detractum iri arbitrantur, si ea tractent, quorum seplasiarij & quidam alij, si dijs placet, sibi iam cognitionem uendicarunt. Hinc est quod totam hanc curam in pharmacopolas, indoctum mehercule magna ex parte hominum genus, & in stultas mireq; superstitiosas mulierculas reijciant. Adeò ut nostra tempestate uniuersa herbaria medicina in manibus sit rusticarũ & uetularum mulierũ, imperitorumq; hominũ, qui errorem subrem subinde errore cumulant. Meritò itaq; reprehensionem & obiurgationẽ nostram multorumq; aliorum bonorũ utrorum incurrunt medici, qui hanc cognoscendarũ stirpium curam funditus repudiant, aspernantur, & pro nihilo putant. Quis enim æquo animo ferret hoc sibi studium ignominiosum existimare, quod olim regibus, Græcorumq; ducibus, adde etiam poëtis & philosophis, fuisse longè honorificentißimũ demonstrauimus? Quod si uerò quispiam secum etiam reputet quàm utilis quamq; necessaria medicis sit hæc herbarũ notitia, longè maxima castigatione & obiurgatione dignos censebit. Nam nemo illorum morbis rectè mederi potest, aut medicamenta componere, aut antea inuentis commodè & opportunè uti, nisi simplicium exactam habeat notitiam. Id quum omnibus sit manifestißimũ, cur pluribus demonstremus nihil opus est. Ad hanc autem consequendam notitiam non satis est semel aut bis tẽrue illorum discrimina, Galeno etiam nostro teste, sed frequenter admodum inspexisse. Proinde cum ueteres olim cum philosophi tum medici αὐτοψίαν propriamq; inspectionem ad exquisitam stirpium notitiam consequendam necessariam esse perspectum haberent, harum inquirendarum munus non rudibus & imperitis seplasiarijs, non horum mimistris æquè imperitis, aut multò rudioribus, non etiam stultæ & ineptæ plebi permiserunt: sed ad se potius pertinere hanc prouinciam arbitrati, non unius & item alterius tantum regionis tractus, sed magnam orbis partem peragrarunt, ut non solum suis ipsorũ oculis omnis generis herbas contuerentur, uerumetiam manibus contrectarent, degustarentq;, ut scilicet hac ratione non tantum earundem imagines, sed & uires planè addiscerent. Sic sanè Theophrastũ, qui nobis nouem de historia libros certè præstantißimos reliquit, multas peragrasse prouincias constat: neq; enim aliàs tam exquisita ratione singulas stirpium differentias, quas diuersarum regionum ratione habent, tradere potuisset. Dioscorides quoq;, ut metipse testatur, incredibili quodam cognoscendarum herbarum desiderio ductus, multa admodum in militari labore loca perlustrauit, tantam hinc consecutus peritiam stirpium, ut post se de ijsdem, Galeno etiam teste, absolutißimos reliquerit libros, quos multi hodie herbariæ medicinæ studiosi, magno cum fructu, non tantum assiduè domi legunt, sed & secum nunquam non circumferunt. Praetereo nunc lubens Crateiam, Dionysium, Methrodorum, utpote quorum scripta non extent, temporumq; iniuria perierint. Omitto etiam Plinium Secundum, diuini illius operis De mundi historia autorem, quem omnes plurimũ operæ non solum in hoc cognoscendarum stirpium, uerumetiam multorum aliarum rerum studio posuisse, ac tandem mortem oppetiisse sciunt. Quàm uarias autem terræ regiones ut medicam materiam exactè cognosceret, uitamq; mortalium iuuaret, Galenus lustrauerit, nemo qui libros eius paulò diligentius legit, ignorare potest. Nam metallorum gratia in Cyprum, quæ ibidem multa sunt: bituminis & aliorum quorundam causa, in Syriam Palæstinam nauigauit. Quantum uerò studij & operæ in sola dignoscenda terra Lemnia posuerit, ijs qui nauigationis suæ descriptionem legerunt notum est. Hæc longius commemorauimus nulla alia de causa, quàm ut hinc nostri seculi medici discerent, quantum ipsi à ueterum abessent diligentia: quos maximo etiam rerum suarum, adeoq; corporis dispendio, in densißimis syluis & nemoribus oberrare, altißimaq; montium iuga conscendere ut exactam stirpium notitiam consequerentur, haud piguit: & ut uel tantorum uirorũ exemplo tandem conuicti, stirpũ cognoscendarũ studium ad se pertinere credant. Quod si tamen ijs exemplis parum mouentur, ad hanc suscipiendam curam uel pudor eos impellat adigat q;. Nemo enim est cæterorũ artificum qui sibi nõ ignominiosißimũ esse duceret, si suæ artis instrumenta & materiã quã quotidie manibus cõtrectat, ignorare iudicaretur. Cum itaq; in manuarijs artibus omnes eum ridendũ esse artificem existiment, qui artis eius quam profitetur materiã nõ satis perspectã habeat: multò certè maiori cachinno dignus erit medicus, qui suæ artis materias,

Quid ueteres studio inquirendarũ stirpium consecuti sint.

A principib. herbarij alendi, aut sumptus ad inquirẽdas herbas suppeditandi.

Medici nostri ẽporis a studio indagandarum herbarũ abhorrent.

Herbariam medicinam hodie in manibus esse imperitæ plebis.

Stirpium notitia medicis tum utilis tum necessaria

Veterum medicorum circa simplicium medicamentorum cognitionem studium.

Theophrastus.

Dioscorides.

Plinius Secundus.

Galenus.

Medicũ ignorare materiam medicam, ridiculũ.

atq; adeò sanandi instrumenta, ignorat. Et detestanda quidem si nullo alio, hoc tamen potissimum nomine, hæc medicorum quorundam inertia, desidia, socordia, & negligentia, quod effecerit ut propémodum omnis stirpium cognitio extincta & funditus deleta fuerit. Atque actum planè de medicina herbaria fuisset, nisi aliquot bonos, eruditos, & diligentes uiros Deus excitasset, qui hoc studium quod iam ad internitionem tendebat, & propè totum obliteratum erat, maximis & uigilijs & laboribus iuuare, atq; ab interitu uindicare voluissent. Inter eos autem qui strenuè in hanc curam incubuerunt, mea quidem sententia primas tenet genere & eruditione clarus Hermolaus Barbarus, qui primus omniũ, quod sciam, nostra ætate facinus longè pulcherrimũ aggredi, camq; medicinæ partem neutiq; contemnendam, à tenebris in lucem reuocare ausus est. Nam initio suscepti illius laboris præstantissimũ, atq; multis iam seculis cõprobatũ medicæ materiæ scriptorẽ Dioscoridem Latio donauit. Quo feliciter peracto labore, Corollarium adiecit, quo nihil eruditius, nihil copiosius, nihil denique magis uarium post Plinium in latina lingua editum esse docti unanimi sententia fatentur. Quicquid enim à Theophrasto, Athenæo, Oribasio, Aëtio, Paulo, Polluce, Plinio alijsq; cum Græcis tum Latinis eruditis admodum hominibus, quos nominare nunc nihil attinet, sparsim notatũ est, hoc totum in Corollario suo, uno quasi fasce, complexus est Barbarus. Et quidem huius celeberrimi uiri studiũ eò magis à nobis prædicandum esse censeo, quod ipse primus, cuius professione medicus nõ esset, securè interim in utramuis aurem dormitantibus medicis, nutanti tum breuiq; casuræ rei herbariæ auxiliares manus porrigere dignatus sit. Incõparabilis huius uiri exemplum ac institutũ, paulò pòst imitatus est Ioannes Ruellius Gallus, homo supra linguarũ peritiã nõ uulgari rerum cognitione præditus: is enim pari conatu ac studio cum prodigiosis monstris congressurus, cum primũ nobis autorem latinitate donatum exhibuit, unde ueram exquisitamq; materiæ medicæ cognitionem petere liceret, ut scilicet proscriptis & explosis tandem Auicennæ & aliorum Arabum insulsis, erroribusq; nõ leuibus refertis de re herbaria placitis, è purissimo fonte Dioscoride stirpium notitiam hauiremus. Certarunt itaq; inter se hi duo insignes uiri uter alterũ uinceret: honestum sanè, Hesiodo & Galeno nostro testibus, certamen, è quo uterq; immortalem est consecutus gloriam. Cæterum cum Ruellius ueteres atq; adeò legitimas stirpium nomenclaturas, quibus eas Dioscorides appellauit, accessione nouarũ, quas nobis magna ex parte monachorũ & mulierculariũ superstitio peperit, obscuratas nunc & obliteratas esse, neq; etiam singulas stirpes ab uno Dioscoride descriptas animaduerteret, paucis abhinc annis opus, ut apparet, multis uigilijs adornatũ, cui de stirpium natura titulum indidit, edere uoluit. In quo sanè quicquid usquam ferè apud Theophrastum, Plinium, Galenum, alios q; ueteres & recentes probatos autores de stirpibus scriptum est, complecti magno studio annixus est. Quare à plerisq; hodie uir ille bonus male audit, eò quod complura admodum ad uerbum aliunde, è Plinio præsertim ac Hermolai Corollario, transcripta, suppressis eorundem nominibus, in suos transtulerit cõmentarios: quasi uerò illi quibus hoc suum tueretur factum, modò superstes esset, ueterum eorumq; probatissimorũ scriptorum exempla deessent. Atqui ut mortuo iam nõnihil patrocinemur, unum tantũ cõmemorabimus. Neminẽ esse arbitramur qui nesciat Plinium uastum hoc suum & immortalitate dignum de historia mundi opus ex antiquissimis ac uarijs autoribus contexuisse: is tamen non quouis in loco eorum unde singula descripsit nominatim mentionẽ facit, cõtentus idipsum semel fecisse. Quare cum in Plinio haud culpetur quod non nisi semel, libro nimirum primo, eorum unde sua transcripsit meminerit, qui fit ut hoc ipsum Ruellio uitio detur? cum tamen constet hunc in præfatione eius operis ingenuè fateri, ea quæ sparsim à ueteribus tradita sunt, se ueluti in compendium digessisse, atq; usqueadeo ab ijs adiutum esse, ut eis penè totum acceptũ referat.

Hermolaus Barbarus.

Corollarium Hermolai.

Ioannes Ruellius.

Monachos & mulierculas, ueteres stirpiũ nomenclaturas obscurasse.

Ruellij opus de natura stirpium.

Ruellius à calumnia defenditur

Proinde

Proinde cum is aliorum scriptis cõmodè usus sit, eaq; quasi in ordinem digesserit, atq; adeò sua fecerit, nõ erat cur passim autorum unde singula mutuauerat nomina, maximo legentium fastidio apponeret. De ijs itaq; Ruellij laboribus alij statuant ac iudicent quicquid uelint: scio enim quàm disparia, & magna ex parte iniqua, multorum de ijs ipsis sint iudicia: me certè non pudebit apertè fateri, mihi eius cõmentarios multum profuisse. Quamuis nec illud nobis dissimulandum sit, nos non raro ab illo dissentire, tantum abest ut quispiam me in uniuersum omnia quæ in ijs libris de natura stirpium decernit, probare existimet. Vtcunq; autem multa sint in Ruellij cõmentarijs quæ nõ probemus, debet tamen nihilominus eius studium nobis esse longè gratissimum, ut qui in tanta rei herbariæ caligine plus tamen omnibus qui hunc anteceserunt præstiterit. Sed de Ruellio satis, aut certè plura quàm oportuerit dximus, præsertim cum non desint suæ gentis homines tum eruditi tum eloquentes, qui illi multò rectius quàm ego patrocinari in hac causa possint. Ad Marcellum igitur Virgilium Florentinum, qui post Ruellium hanc medicinæ partem illustrare aggressus est, accedamus. Quamuis uerò ille non magnam admodum herbarum notitiam habuisse uideatur, ut qui professione medicus non fuerit, eoq; tempore quo densissimis tenebris res herbaria obducta iacuit sua ediderit, tamen quia complura obscura & deprauata Dioscoridis loca enucleauit, & pristino nitori restituit, debet uel hoc saltem nomine illius studium & conatus nobis probari, cum nihil æque ad recte intelligendũ Dioscoridem alios q; autores conducat, ac exemplariorũ integritas & puritas. Quod uerò nõnunquam à uerbis Dioscoridis paulò longius recesserit, nec eorum legitimũ & genuinũ sensum assecutus fuerit, id illi uitiũ cum cæteris interpretibus cõmune est, utpote qui nõ raro Plinij magis quàm Dioscoridis sensum exprimere ac sequi studuerint. Quod uerò nõnulli Marcellum Dioscoridis interpretem planè grammaticũ esse iudicant, nõ magnopere reprehendo. Sed quod adijciũt eum in hac arte nõ satis tritum, hoc faciunt more suo, ne non palàm omnibus insanire ac furere uideantur, dum ita sinistrè actemerè de hoc uiro multis q; alijs de literis et re medica optimè meritis iudicare audent. Ego uerò omni asseueratione affirmare nihil metuo, Marcellum in tanta etiam rerum omnium caligine, plures herbas cognitas habuisse, magis q; grammaticũ fuisse, quàm illi hodie, qui tam impudenter de fama illius et aliorũ eruditorũ hominũ detrahere nõ uerentur. Verum omissis nunc exteris, ad Germanos nostros, uiros aliquot bonos & eruditos, qui editis scriptis medicinæ herbariæ lucem afferre, & eam quasi in integrũ restituere conati sunt, ueniamus, ut ne eos etiã merita defraudemus laude. Inter hos autem primus fuit Otto Brunfelsius, uir quidem eruditus & planè φιλόπονος, qui primũ latino, dein etiã germanico scripto herbariã medicinã iuuare & illustrare conatus est. Quamuis autẽ multa in illius scriptis desiderentur, utpote quod descriptiones picturis passim nõ respondeãt, et quod paucas admodum, & uulgares tantũ stirpes protulerit, quod q; sæpe nõ suis & legitimis nominibus appellauerit herbas: nihilominus tamen ut huic omnes certatim laudibus efferant uel unica hac de causa meritus est, quod ipse primus omniũ rectam pingendarum stirpium rationem denuò in Germaniam nostram inuexerit, alijs q; hanc imitandi occasionem præbuerit. Cætera quæ in eo desiderantur, cum illa præstare non potuerit multas ob causas, potissimũ uerò propter crebras ac multas typographi molestias, qui importunè insistebat, editionemq; ut metipse in aliquo suarum uigiliarũ loco fatetur, maturabat, ueniam merentur. Quid multa? cum constet Brunfelsium primum fuisse in Germania nostra qui herbariam medicinam propémodum extinctam è crassissimis eruere tenebris attentauerit, certe hoc nomine, quam quam non omnia ex sententia ceciderint, uenia dignissimus est: nam etiam iuxta prouerbium, συγγνώμη τῷ πρωτοπείρῳ. Præterea cum huic optimo uiro nihil optatius fuerit, quàm ut posteritati plurimum prodesset, æqui bonique faciendos studiosis omnibus

Marcellus Virgilius Florentinus.

Defenditur ab iniuria Marcellus.

Otto Brunfelsius

eius labores, qualescunq; sunt, censeo. Brunfelsio in hoc studio illustrandæ rei herbariæ
Euricius Cordus succesit Euricius Cordus, uir præter singularem poëtices, aliarumq; disciplinarũ eruditionem, integerrimus ac diligentissimus. Quantum autem rei herbariæ uindicandæ ab interitu profuerit, Botanologicon quod ille posteritati suæ diligentiæ testem reliquit, abundè testatur, adeò ut nunc nostra cõmendatione huic non opus sit. Hoc tamen in præsentia dicere uolui, uirum hunc longiori uita fuisse dignissimum, ut qui opera sua instaurandæ herbariæ medicinæ plurimum momenti adferre potuisset. Sed quod parenti per ipsa fata non fuit integrum perficere, hoc filius, quem post se reliquit, Valerius Cordus, optimæ spei iuuenis, et
Valerius Cordus incredibili quodam cognoscendarũ stirpium studio amoreq; flagrans, nisi diu quoq;, quod longè absit, illi uitam longiorẽ inuideant, cumulatè præstabit. Cum enim nunc paternis uestigijs strenuè insistat, nõ est cur uelit quasi in medio cursu gradum sistere. Post Euricium Cordum in hanc arenam descendit Hieronymus Tragus, qui anno abhinc altero, cum iam propémodum hos cõmentarios absolueramus, germanicũ scriptum bene longum de stirpibus publi
Hieronymus Tragus. cauit. Cuius quidem conatus mihi ualde probantur. Nam etsi mihi cum eo nulla intercedit familiaritas, apparet tamen in hoc homine mira quædam in inquirendis stirpibus diligentia. Et quidem hunc non esse imperitum herbarum, earundem descriptiones quas affert palàm testantur. Eiusmodi enim magna ex parte sunt, ut oculis suis inspexisse hũc herbas quas pingit abundè demonstrent. Atq; hoc quidem nomine laudem meritus est nõ uulgarem, potuissetq; multorũ euitare reprehensionẽ, nisi singulis ferè herbis sua ex Dioscoride nomina accersere uoluisset: quasi uerò Dioscorides omnium regionum stirpes descripsisset, cognitasq; habuisset, cum tamen cõstet quamuis propémodũ terram suas priuatim ferre herbas. Dum itaq; omnibus stirpibus sua ex Dioscoride nomina imponere studet, dictu mirum quàm interdum temerè admodum, probatas & multis iam seculis receptas Dioscoridis lectiones immutare ac deprauare cogatur. Quod quidem ius præter necessitatem immutandi loca autorũ non solum sibi Tragus, uerumetiam alij quidam, idq; magno cum supercilio, usurpant: ut nihil mirum sit raros esse admodum autores, quamuis optimi sint, quos nõ infinitis mendis contaminatos uideamus. Neque enim alia est maior deprauandi bonos autores occasio, quàm cum quisq; quod maximè placet in ijs immutandis statuit. Qui enim fieri potest ut dum quiuis pro suo arbitrio nunc demit, nunc adijcit aliquid, maneat illabefacta genuina & legitima scriptoris sententia? Quare non minus uerè quàm lepidè quidam dixit, eos libros esse optimos, qui nullam prorsus liturã experti essent. Cum igitur is mos temerè quæuis in bonis autoribus immutandi nobis semper suspectus & infensus fuerit, diligenter admodum cauimus ne quid facile in Dioscoride mutaremus, nisi ut idipsum faceremus manifestissimæ conIecturæ, aut Plinius, aut alius quispiam fide dignus autor moneret cogerétue. Sed ad Tragum reuertamur, qui quum strenuè annitatur ut singulis herbis nomina ex Dioscoride imponat, in alterum peccatum incidit, ut nõ raro falsas & adulterinas facultates, quod perniciosissimũ esse nemo nõ nouit, eisdem assignet. Hactenus tum exterorũ, tum etiam nostræ gentis uirorum aliquot sanè eruditorum, qui editis scriptis rem herbariam iuuare studuerunt, honorificam facere mentionem uoluimus, ut quàm bene de nobis totaq; posteritate meriti essent ostenderemus, & ut extaret etiam erga iam mortuos aliqua gratitudinis nostræ significatio. Cæteros qui de ea medicinæ parte scripserunt nihil moror, ut quos constet plus illi tenebrarũ offudisse, quàm lucis attulisse, taceo quod eorum scripta multis ac grauibus erratis plena sint. Verũ inter omnes herbarios libros qui hodie extant, nulli sunt qui plus crassissiEgenolphi herbarij libri. morum errorum habeant, quàm illi quos iam iterum atq; iterum edidit Egenolphus typographus. Nam multis in locis unam atq; eandem herbam pro duabus tribusue, ijsq; & forma & facultatibus distantibus, pingit. Sic ex uno quidem Polygonato, Diclamnũ & Elle

borum

borum album facit. Vna etiam pictura Asiriplicem & Mercurialem exprimit. Gladioli nomine tres inter se differentes herbas describit. Omitto alia multa quæ quiuis, modò pertenuem herbarum notitiam habeat, primo statim aditu deprehendet. De picturis eius hoc dixisse satis sit, me mirari maiorem in modum cur suis pyxidibus non appinxerit etiam assidentes pharmacopolas, aut illorum ministros præcinctos corio, cum melli aduolantes muscas, & aquæ naues, atq; in ijs ad transtra sedentes nautas adhiberi curauerit. Sed cum non magni faciat cõmoda studiosorũ, & ad rem augendam magis attentus sit, nihil mirum ex illius officina prodire eiusmodi libros. Porrò ut eò tandem quò tendebat animus perueniam, Consilij sui ratio nem in conficiendis ijs de stirpium historia cõmentarijs exponit. ego quidem paulò antè cõmemoratorum longè doctissimorum uirorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cum uigilijs tum sumptibus confeci. In quibus initio quicquid ad uniuersam cuiusque stirpis historiam attinet, omnibus superuacaneis recisis, breuiter, & ordine, ut confidimus, optimo, eodemq; perpetuo, complexi sumus. Deinde singulis stirpium historijs, uiuas & ad naturæ æmulationem à nullo unquam, pace omnium dixerim, artificiosius expressas imagines adiecimus: idq; nulla alia de causa, quàm ut ea quæ nudis uerbis exponit historia, certius exprimeret, atqueadeo altius animo infigeret pictura. Neque sanè peregrinarum tantum stirpium, suaq; sponte in Germania nostra haud prouentium, quarum tamen plus centum ijs in commentarijs studiosi reperient, picturas dedimus: uerumetiam uulgarium, & earum quæ iuxta sepes ac dumeta passim prouenunt. Idq; ut faceremus duabus potissimum rationibus moti sumus. Primum ut herbariæ medicinæ studiosi earundem etiam historiam integram, & in ordinem digestam haberent, quæ magna ex parte à ueteribus non est tradita, apud recentiores uerò non nisi manca & confusa. Deinde ne posteris nostris accidat quod nobis euenisse nemini obscurum est, ut scilicet quæ hodie sunt omnibus notissimæ stirpes, illis prorsus incognitæ fiant. Nam quis est qui nesciat Dioscoridis seculo pleraq; herbas tam notas fuisse, ut illum piguerit earundem notas, quibus à posteris suis agnoscerentur, tradere? Quod si tamen hodie peritissimos etiam herbariæ rei homines perconteris, nemo erit qui eas cognoscet. Quare ne nostra negligentia, aut temporum iniuria eueniat ut è notitia hominum uulgares nunc plebeisq; cognitæ stirpes excidant, earundem etiam historias & imagines ijs nostris commentarijs inserendas esse duximus. Et quare notas & uulgares admodum stirpes contemneremus, cum sæpius maior illis uis insit, quàm ijs quæ à remotissimis extremisq; orbis partibus, non sine maximis sumptibus conquisita, importantur? Nam quid Polygono magis uulgare? quid Polygonum. contemptius? omnium siquidem conculcatur pedibus: quod si tamen uim eius quam in sistendo sanguine obtinet experiri uolueris, nihil eo præstantius dices. Possem huic simulta multa commemorare, sed in re nota non est cur temerè uerba fundamus. Quid multa? ut tanquam diuersis copijs iunctis nobis contra uarios morbornm insultus aciem instruere liceret, tam nostratium quàm exterarum stirpium tum historias tum imagines studiosorum oculis subijcere placuit. In acquirendis autẽ peregrinis et radicibus & seminibus quæ subinde terræ mandata nobis feliciter prouenere, multũ nobis profuit Hieronymus Schallerus Hieronymus Schallerus. medicus Noricus, homo & herbarũ aliarumq; multarũ rerum peritissimus. Quod hoc loco cõmemorare uolui, ut nostræ amicitiæ ac charitatis aliquod apud posteros extaret testimoniũ, & ut studiosi quantum huic bono & erudito uiro, qui sua nobis nunquam defuit opera, deberent palàm intelligerent. Cæterum cum multarum stirpium quas neq; Dioscorides neq; alij ueteres cognouerunt historias huic operi inseruerimus: nam cum magna ex parte sint uulnerariæ, atq; adeò in quotidiano multorũ, maximè chirurgorũ, usu, præterеundas minimè putauimus: illarũ certè usitatis atq; adeò barbaris nobis utendum fuit nomenclaturis, quandoquidem latinis destituerentur. Maluimus enim uti ineptis minusq; latinis appellationibus, q̃p

Vulgarissimarũ etiam herbarum picturæ non contemnendæ.

Quare interdũ usitatis & barbaris usus sit nomenclaturis.

illis adulterinas uel græcas uel latinas accersere, ne scilicet cum illegitimis earundem nomen claturis adulterinæ etiam illis facultates ascribendæ nobis essent: quod cõtigisse nõnullis qui de re herbaria scripserunt, suprà cõmemorauimus. Quare ubi potuimus habere dictionem græcam per omnia germanicæ appellationi respondentẽ, hanc potius quàm falsam aliquam ex Dioscoride illis imposuimus. In alijs stirpibus quas Dioscorides cognouit unicè cauimus, ne omnes earundem nomenclaturas quæ initio capitum reperiuntur cõmemoraremus, quod sciremus propémodum omnes à sciolis quibusdam ex Apuleio, aut alio eius generis autore adiectas, & in contextum Dioscoridis temerè raptas esse: & quod perspectum habeamus, nihil æque herbarum cognitioni obfuisse, maioremq; iacturam attulisse, ac illam confusam appellationum coaceruationem. Præstat igitur paucis admodum, iisq; ueris & legitimis uti, ne nominum confusio, rerum etiam nobis cõfusionem pariat. Porrò adiecimus etiam aliquot arborum historias & imagines, non quod nobis consilium fuerit singulas uelle describere, id enim infiniti laboris erat: sed cum Dioscorides aliiq; rei herbariæ scriptores illis stirpium quarundam folia assimilent, atq; adeò sine earum deliniatione tota historia satis intelligi non possit, harum etiam aliquas ijs cõmentarijs inserere uoluimus, ad quas in cognoscenda stirpium historia studiosi respicerent. Quapropter quod fecimus, non errore, sed iudicio factum æqui iudices iudicabunt. In facultatibus cõmemorandis summa diligentia cauimus, ne alicui stirpiũ adulterinas ac illegitimas, quod plerisq; nõ sine maximo errato & cuiusmodi cognitæ humanæ dispendio fecerũt, assignaremus. Quare in historia stirpiũ quas ueteres cognouerunt, eas duntaxat quæ à Dioscoride, Galeno, Plinio, interdũ etiã quæ ab Aëtio, Paulo, & Simeone Sethi tradũtur retulimus. Idq; ea maximè de causa, ut omnes scirent eas facultates in quibus illi tres concordes sunt, esse eiusmodi, ut in ijs, tanquã maximè legitimis, spem certam ponere liceat. Nam si inter se dissentiunt, tum Galeni potius quàm Dioscoridis, & huius rursus magis quàm Plinij erit sequenda sententia. Cur autem Galeni sententia omnibus alijs sit præferenda, nulla alia est ratio, quàm quod is stirpium facultates partim certa quadam ratione & methodo, quam literis subinde mandauit, cognouerit, partim etiam experientia didicerit. In reliquis quidem stirpibus quæ ignotæ ueteribus fuerunt, Galeni secuti sumus exemplum: nam eas tantum facultates cõmemorauimus, quas multorum experientia comprobauit, quæq; longo usu receptæ sunt ab omnibus, & quæ ab earundem qualitatibus non abhorrebant. Quod uerò in ijs cõmentarijs græcarum literarum ordinem secuti sumus, id necessitate ipsa quasi nos cogente fecimus. Nam multò maluissemus, Dioscoridis exemplo, congeneres sibi herbas passim connectere, quàm eum quem instituimus sequi ordinem, nisi idipsum per picturas nobis non licuisset. Siquidem cum nullius stirpis historiam sine uarunda eiusdem imagine ijs nostris cõmentarijs inserere constituissemus, stirpes uerò ipsas ac earundem genera non nisi diuersis temporibus, & nonnunquam aliquot annorum interuallis nancisceremur, hunc literarum græcarum sequi ordinem coacti sumus.

Quanquam non uideam cur mihi tam exquisita opus sit excusatione, cum hunc etiam ordinem sequi Galenum, Plinium, & post eos Paulum, Aëtium, aliosq; complures nõ puduerit. Quod ad picturas ipsas attinet, quæ certe singulæ ad uiuarum stirpium lineamenta & effigies expressæ sunt, unicè curauimus ut essent absolutissimæ, atqueadeo ut quæuis stirps suis pingeretur radicibus, caulibus, foliis, floribus, seminibus ac fructibus, summam adhibuimus diligentiam. De industria uerò & data opera cauimus ne umbris, alijsq; minus necessarijs, quibus interdum artis gloriam affectant pictores, natiua herbarum forma obliteraretur: neq; passi sumus ut sic libidini suæ indulgerent artifices, ut minus subinde ueritati pictura responderet. Pictorum miram industriam præclarè imitatus est Vitus Rodolphus Specklin sculptor Argentoracensis longè optimus, qui uniuscuiusq; picturæ sculpendo

Cur multæ & cõfusæ apud Dioscoridem stirpiũ nomenclaturæ præteritæ.

Arborũ quarundam historiæ & imagines cur adiectæ.

Quid in cõmemoratione facultatum stirpiũ cõsiderandum.

Ordinis in his cõmentarijs ratio.

Picturæ & imagines quales.

Vitus Rodolphus Specklin sculptor.

pendo lineamenta tam affabrè expressit, ut cum pictore de gloria & uictoria certasse uideatur. Sed etsi multis & impensis & sudoribus picturas parauerimus, tamen non defuturos scimus qui easdem ueluti inutiles ac nullius momenti damnabunt, atque huic quidem suæ ineptissimæ sententiæ Galenum patrocinari clamabunt, ut qui ne describi quidem stirpes uoluerit, tantum abest ut earundem picturas probauerit. Quanquam uerò neminem esse putem qui non quantũ illi insaniant intelligat, tamen eos hoc in loco rogare haud pigebit, ostendant nobis ubi locorum Galenus stirpium descriptiones & picturas damnarit? cum certò sciam hoc illi ne per somnium quidem uenisse in mentem. Atqui respondebunt statim, Galenum idipsum libro sexto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus, capite de Abrotono, disertè asserere. Verum nos uicissim illis respondemus: fateri nos quidem Galenũ noluisse stirpium formas ac species describere, non tamen quod eas ipsas damnaret aut inutiles esse iudicaret, sed quod idipsum post tot tantosq; uiros, Dioscoridem præsertim, qui hoc, Galeno etiam ibidem teste, absolutissimè præstitit, conari planè superuacaneum existimaret. Sed quid multis moror? quis quæso sanæ mentis picturam contemneret, quam constat res multò clarius exprimere, quàm uerbis ullis, etiam eloquentissimorũ, deliniari queant. Et quidem natura sic comparatum est, ut pictura omnes capiamur: adeoq; altius animo insident quæ in tabulis aut charta oculis exposita sunt & depicta, quàm quæ nudis uerbis describuntur. Hinc multas esse stirpes constat, quæ cum nullis uerbis ita describi possint ut cognoscantur, pictura tamen sic ob oculos ponuntur, ut primo statim aspectu deprehendantur. Proinde nõ immeritò bonis pictoribus suus semper apud omnes ætates honos fuit. Et in uniuersa Græcia hunc morem fuisse notũ est, ut ingenui et liberè educati pueri ante omnia, aut saltem unà cum literis picturam docerentur, quòd illis constaret, hanc ipsam esse quæ singularũ rerum non solum naturam exprimeret, sed & memoriam conseruaret. Quare ea quoq; ars in primum gradum liberalium artium recepta est, semperq; honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur: ideoq; in hac nullius qui seruierit opera celebrantur. Atqui de pictura, quam quidã satis certè imprudenter explodunt, hæc dixisse satis sit. Præterea cum in texenda stirpiũ historia uocabulis paulò obscuriori bus, & ab imperitorũ intelligentia sensuq; disiunctis nobis utendũ fuerit, operæ precium nos facturos duximus, si horum breuem quandam explicationẽ adieceremus, ne inter legendum parum peritos remorarentur. Porrò cum singulis ferè stirpibus quatuor nomenclaturas inditas esse constet, græcam: simirum, latinam, barbaram, qua officinæ seplasiariorũ utuntur, & germanicam, quadruplicem etiam Indicem concinnauimus, ut quisq; statim audito uo mine, cuiusq; stirpis historiam quærere nullo labore posit. De nobis insuper hoc affirmare possumus, nos neq; impensis neq; laboribus in ijs adornandis cõmentarijs peperciisse, ut multorum de nobis expectationi satis faceremus. Neq; enim grauati sumus in campos & syluas creberrimè excurrere, altissima tuga montium cõscendere, multaq; artificum tædia, quæ illis erratorum interdum emendatio peperit, deuorare: quod quiuis rerum æquus æstimator per se statim deprehendet, ita ut non opus sit nostram operam parum modestè prædicare. Quod si tamen quid nobis humanitus accidit, sat scimus uenia dignos esse nos boni quiq; iudicabunt, quòd unius hominis non sit rem herbariam funditus propémodum obscuratam, ita in integrũ restituere, ut omni prorsus reprehensione uacet, in hac præsertim rerum omnũ difficultate, acueterũ de stirpibus cõmentariorũ inopia. Inter omnia enim ueterum de stirpium natura scripta quæ earundẽ coniunctim notas tradunt, nullum prorsus nisi Dioscoridis extat: qui tamen nec omnes, ut suprà cõprehensum est, describit, nec quas pingit semper diligenter & accuratè deliniat. Nam in facie stirpium repræsentanda interdum uarius esse apparet, nonnunquã etiam tam multas præterit notas, ut nihil minus quàm eam

In contemptores picturæ.

Picturæ laus.

Explicatio quarundã uocum cur adiecta.

Quatuor Indicũ ratio.

Dioscorides in repræsentanda stirpium facie interdum uarius & negligens.

de qua illi sermo est stirpem exprimere uideatur. Id quod tum maximè fit, ubi à se non uisas, & ex aliorum sententia stirpes depingit. Præterea non pudebit etiam nos errata, si qua commisisse conuincamur, agnoscere, atque palinodiam canere: tantum abest ut indignè laturi simus, si quod nos non potuimus, impediti aut negligentia, aut iudicij temnitate, alij inuenant aut farciant, modò omissis maledictis & conuicijs, ut ueritatis studiosos decet, rationibus potius & probatissimorum scriptorum testimonijs sententiam nostram reuellant & conuincant. Quod si uerò quispiam omnino stomachari, & malignè in conuicia prorumpere perget, hunc ipsum suæ magis quàm nostræ existimationi obfuturum arbitramur: quod nemo cum bonum uirum reputet, qui temerè detrahere de fama alterius audeat. Et certè qui tam prompti & parati sunt ad alienos labores uel extenuandos, uel contemnendos, uel prorsus repudiandos, magna ex parte in tenebris delitescunt, & in angulis se continent, ubi apud sui similes & imperitos asinos mirè triumphant. Quod si tamen momi illi aliquando è tenebris erumperent, & in apertum prodirent, nemo non statim intelligeret quàm inani eruditionis fastu turgeant, quamq; sint impudentes nugatores. Et nos certè istos conuiciatores sic exciperemus, ut sese in latebris continuisse, & lucem nunquam affectasse optarent. Nam ad illos probè tractandos, ac eorundem tela & iacula fortiter propellenda retorquendaq;, neque uires neque artes nobis defuturas confideremus. De Michaëlis *Isingrinij typographi Basiliensis diligentissimi, in excudendo hoc opere industria & sedulitate hoc in loco plura dicerem, nisi has ipsas ex alijs multis quæ nunc annis aliquot ex illius officina prodierunt, satis cognitas ac testatas esse scremus. Et quidem opus ipsum per se satis loquitur quàm in eo imprimendo diligens fuerit. Quantos autem fecerit sumptus, facile cuiuis æstimabit qui operis magnitudinem & picturas ipsas pro rei dignitate expendere uoluerit. Plurimum itaque huic uiro debent rei herbariæ studiosi, ut qui neque impensis neque laboribus, quo illorum commodis inseruiret studijq; iuuaret, pepercerit. Cum uerò hodie multos esse typographos compertum sit, qui instar fucorum alienis insidientur laboribus, libros q; optimis ac elegantissimis typis excusos, & præstantissimis picturis ornatos, inepta sua æmulatione deforment atque contaminent, idq; nulla alia de causa, quàm ut ex aliorum incommodis sua comparent cõmoda, Isingrinij etiam, qui immensos in hoc opere excudendo sumptus fecit, ratio habenda fuit: ideoq; ne quis alius hos nostros commentarios usquam locorum impunè imprimat, Cæsareo decreto, quod initio etiam operis mominimus, cautum & prospectum est.* Quum uerò usitato more patronum aliquem ijs nostris commentarijs quererem nobilitate & uirtutum splendore excellentem, nemo omnium cui iustius quàm tibi Illustrissime Princeps IOACHIME, clarissimo heroi, hos dedicandos esse putarem occurrebat. Nam si generis tui uetustatem atque nobilitatem spectо, nemo te hodie Principum aut melior, aut præstantior, utpote cuius maiores à Guelfis, qua uix ulla in Germania uetustior est nobilitas, ortos esse constat. Quod si eorundem uirtutes expendo, nullam prorsus uirtutem magnis & bonis Principibus dignam illis defuisse uideo. Omni uerò genere uirtutum fuisse claros uel inde maximè colligi potest, quod Franciæ pars ad Mœnum sita, cuius tamen gens libertatis tuendæ semper studiosissima fuit, non alio nomine quàm nobilitate & uirtute eorum imitata, ijs parêre coperit. Possem nunc singulorũ maiorum tuorũ qui res maximas gesserunt uirtutes cõmemorare, si longius euagari epistolæ ratio permitteret: quare prætereo cæteros, atq; unũ eumq; præcipuũ produco* ALBERTVM *illum, quem ut reliqui propter insignem fortitudinẽ, inq; prælijs dexteritatem ac felicitatem, germanici Achillis cognomine celebrarũt: ita ego propter singularem prudentiã, atq; in rebus agendis miram industriã & solertiam, germanicũ Vlyssem meritò appellandũ esse censeo. De huius autẽ multis ac uarijs uirtutib, multa extant præclara testimonia in eorũ libris, qui Prin-*

Michaël Isingrinij typographi.

IOACHIMI electoris, Marchionisq; Brandenburgensis laus.

Albertus Marchio Brandenburgensis germanicus Achilles & Vlysses.

qui Principum Germaniæ res bene gestas memoriæ prodiderunt, adeò ut de ijs nunc longius mihi differendũ minimè sit. Ad tuam itaq; celsitatem redeo, de qua uerissimè dici potest quod femina uirtutis à bonis parentibus in posteros propagentur. Tantum enim abest ut à maioribus tuis Principibus optimis degeneraueris, ut plerosq; etiam ingenio & uirtute superaueris. Nam ut multas easq; præclaras & magno Principe dignas uirtutes tuas, iusti tiam in imperio, pacis tuendæ curam, magnitudinẽ animi, integritatẽ, modestiam, clementiã, & eximiam bonitatem, omittam, nónne hæc uerè in te regia est uirtus quod studia literarũ, quæ tamen uulgus Principum odit cane peius & angue, adiuuare, ornareq; tantopere studes? Quod autem immenso fauore literarum prosequaris studia maximo est argumento, quod non solum scholam, sed & aulam doctissimis uiris, quorum opera ad studiorum ac rerum gubernationem uteris, quorumq; te colloquio oblectas, pulchrè ornatam habeas. In eo autem quod literas earumq; cultores amas, obseruas, tueris, amplissimis q; honoribus auges, singularis tua elucet prudentia: intelligis nanq; sapientiæ studio, atque adeo literis ipsis florentibus, res omnes quibus humana societas constat cõseruari. Literis enim debemus quod hodie doctrinæ cœlestis, aliarumq; disciplinarum puritate fruamur. Iisdem etiam acceptum referendum quod aliquid, quicquid est, adhuc restat, quodq; non omnia unà cum corporibus eodem puluere obruta & sepulta sint. Quid enim maiorum nostrorũ uirtutes, atq; res præclarè gestas ab interitu & obliuione uindicauit nisi literæ ipsæ? Quid aliarum rerum omnium memoriã usq; ad hæc nostra tempora conseruauit nisi literæ? Sed idipsum uno & item altero exemplo breuiter demonstremus. Nemo hodie animantium naturas exploratas haberet, nisi Aristoteles præclarissimos illos de eorundem historia libros conscribere uoluisset. Quod ut præstare posset non parum Alexandri adiutus est liberalitate, qui ad conducendos uenatores & alendas bestias illi octingenta talenta, hoc est, quadringenta octoginta millia coronatorũ transmisit. Nullam præterea stirpium peritiam hodie apud ullam gentem reperire liceret, si Dioscorides, Theophrastus, Plinius, & alij quidam earundem notas quibus deprehenduntur, literis non mandassent. Meritò igitur hæc uerè regia in te uirtus nobis multis modis prædicanda erit, hoc præsertim tempore, quo maximus literarum omnium contemptus nõ tantum rusticas irrepsit casas, & artificum tabernas, sed & magnatum domos ac Principum aulas. Quotus enim quisq; hodie est Principũ, quem hæc cura conseruandorum studiorum tangat? ita ut nobis metuendum sit, nisi C. Telorum, aliorumq; quorundam, paucorum tamen prò dolor, Principum patrocinio & liberalitate adiutæ fuerint, ne propediem è manibus nostris elabantur, redeatq; pristina illa uerè Scythica barbaries. Quare ut literas quemadmodum cœpisti perpetuò ames, foueas, & conserues, non solum hortor, imò etiam per CHRISTVM *oro. Siquidem dum eas iuuare & ornare studes, simul etiam religionem, cuius in primis cura habenda est, naturæ cognitionem, leges, & quicquid est ad reipub. pacem & tranquillitatem conseruandam necessarium, tueris. Proinde non est cur C. Telus liberalitatis, qua in conseruatione literarũ uteris, pœniteat: dum enim harum cultoribus succurris, atq; adeò ut suum cursum strenuè urgeant efficis, tibi etiam simul sempiternam laudem paras. Quum enim illis non sit quod pro tantis tibi beneficijs quibus eos ornas rependant, tamen hoc præstabunt uicissim, ut memoria tua apud posteros perpetuò sit duratura. Nam quanquam reliqua humana omnia, utcunq; in speciem uideantur firma & solida, cum annis simul labantur & deficiant: sola tamen laus quam doctrinæ conseruatio peperit, immortalis existit. Quapropter neq; ampliorem, neq; splendidiorem famam & gloriã tibi, imò toti tuæ ornatissimæ familiæ, comparare poteris, quàm doctrinæ & studiorũ conseruatione. Vt autem id quod nunc facis perpetuò quidem facias, in primis te necessitas ipsa, quam paulò antè exposui, cohortetur: dein diuinum etiam præceptum quod hoc ipsum abs te*

Virtutes Principe magno dignæ

Studia literarum iuuare uirtus regia.

Literarum cõmoda.

Alexandri liberalitas in Aristot.

Hodierno tempore maximus literarũ cõtemptus.

Quæ commoda literarum conseruationem sequantur.

alijs q; Principibus feuerè admodum exigit, ut liberalitate uestra sic tuuetis studia, ut horum subsidio publica pax & tranquillitas conseruetur. Sed non est cur C. T. sponte currrenti calcaria addam, quũ inter omnes Germaniæ nostræ Principes uix alius reperiatur qui æquè at q; tu literas, eos q; qui optimone aliqua eruditionis clari sunt, amet, foueat, tueatur, ornet.

Dedicationis causæ.

Nobilitatis uta q; tuæ, multarum q; aliarum præclarissimarũ quæ in te elucent uirtutũ splendore motus, hos, quos multis sanè sudoribus & impensis adornaui, de Stirpium historia cõmentarios Celsitati tuæ inscripsi. Perspectum enim habebam eos nõ uulgare, sed excellens aliquod patrocinium requirere, quandoquidem uix ulla alia possit esse cõmentatio quæ plurium calumnijs pateat & exposita sit, quàm ea quæ de stirpium natura explicanda suscipitur. Protinde cum in spem certissimam adduceremur, nostras has uigilias non uulgarem gratiam ex amplissimi nominis tui inscriptione apud candidos & æquos inituras, foreq; ut eam ob causam maledicorum conuiciatorũ petulantia perfringeretur, te quidem in tanto ornatissimorum Principum numero nubi delegi, cui potissimum has ipsas consecrarem. Quare cum eas suscipies illustriss. PRINCEPS, *cõmendari tibi defensionem & conseruationem huius partis medicinæ quæ stirpium naturas inquirit, statues. Quam ut cupidè & libenter in te recipias multa, scio, mouebunt: potissimum uerò hoc ipsum, quod uix ex ulla alia re magis diuina præsentia & benignitas eluceat, quàm ex tam uaria stirpium tum forma, tum natura, dum scilicet omnes illas ad usum hominis conditas à Deo ipso perpendimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exuscitat, imò cõfirmat in animis nostris opinionem hanc, quod homines Deo curæ sint, qui tam anxiè laborauit in ijs iuuandis ac tuendis, dum tot elegantissimis atq; præstantissimis stirpibus, quibus illi tam uarios morbos propulsare possunt, terram exornauit. Non parum etiam ad eam suscipiendam curam te præclarissimorũ tum Regum tum Principum exempla, quæ suprà recitauimus, hortabuntur. Sed omnium maximè immensa cõmoditas quæ ex istius partis medicinæ conseruatione ad uniuersos peruenit. Ad herbariæ denq; medicinæ tum amorem tum defensionem mira quoq; tu cunditas, quæ in contemplandis tot herbarũ generibus animũ subibit tuum, inuitabit. Quid enim iucundius, quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opt. max. tot tamq; uarijs pinxit coloribus, tot elegantissimis redimiuit floribus, quorum colorem nullus unquam pictor satis exprimere potuit: tot deniq; seminibus & fructibus, quorum & in culina & in medicina usus est maximus, ornauit? Verum non est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner, utpote qui antea studio & amore eius sic tenearis, ut uix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruendis hortis tot arboribus atq; herbis consitis tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nunc est illustriss.* PRINCEPS, *ut pro tua excellenti humanitate, quæ uestræ familiæ cognita est, munus hoc nostrũ tanquã specimen & testem mei erga C. T. amoris & obseruantiæ, exporrecta lætaq; fronte accipias, atq; me tuo fauore cõplectaris, & autoritate ab inuidorum calumnijs defendas. Bona autem spes est hunc hortum quem donamus C. T. fore longè gratissimum, non tantum quod in eo omnis ferè generis herbas elegantissimè pictas reperire queas, uerumetiam quod inde ad quæuis morborũ gẽnera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolumem seruet, ut Reipub. Christianæ atque literis diutissimè prodesse possis. Tubingæ, Calen. Martijs, Anno à nato Christo* M. D. XLII.

Diuinæ præsentiæ & benignitas ex stirpibus ipsis elucet.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC opere passim occurrentium, in quibus assequendis non admodum peritus lector hærere posset.

Acetabula. ACetabula ab aceto denominata uidentur: quãuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc est quod scribant acceptabulum: uasculaq; fuerunt orbiculata, concaua, fine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc uox ad omnia alia quæ similem cõcauitatem habent, translata fuit. Primumq; sic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & uelut adminiculis fultum exurgit, nominauerunt. Translata etiam uox ad fœminarum locos, uocaueruntq; acetabula uenarum arteriarumq; ora, quæ in uterũ feruntur hiantia. Transtulerunt postremò etiam hoc nomen ad herbam, quam eam ob causam Acetabulum dixerunt, quod fõlia acetabulo similia in orbem circumacta, sensimq; sic ut sensum fallant, in concauam lacunam descendentia, habeat, κοτυληδόνες græcè nominantur.

Acinus. Acinus non tantum grana interna uuæ, quemadmodum quidam existimant, sed totũ fructum, qui ex succo, & parte quæ ueluti caro est, & ex uinaceis, & ambiente forinsecus cute cõstat, significat. Testis Galenus, qui libro 2. de facultatibus alimentorũ sic scriptũ reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus constat, ex ea scilicet quæ eius ueluti caro est: ex q; humore per eam disperso, unde unum: præterea ex nucleo, atq; eo quod omnia hęc foris circuncludit membranoso tegumento. ϕλοιὸς Græcis dicitur.

Aculei. Aculei, quæcũq; duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligũt spiculorũ modo, nominantur.

Acus. Acus, purgamentũ frumenti, leuissimũ scilicet in eo quod uentilabris extra aream iaculãr.

Adnata. Adnata, uel Adnascentia, siue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nõnunq; ex se mittit, quasi nouã adscititiamq; prolem. Sic autem uocantur, quod quasi cauli adnascantur & superaccedant. Græci παραφυάδας, quod circum caulem erũpentes accrescant, appellarũt.

Alæ. Alæ, cauli inter caulem, & ramulos anfractus, unde sinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας uocant.

Alabastra. Alabastra sunt seruandis odoribus ex solidissima & frigidissima materia facta uascula, sic dicta Græcis quod oblæuorem suum capi teneriq; manibus non facile possent, lubricaq; dilaberentur. Hinc alabastrites lapis, quem nunc alabastrum uocant, quoniam ex eo alabastra fierent, denominatus est.

Aluta. Aluta pellis seu corium dicitur postquã ad usum & opus calceorũ & aliarum rerum concinnatũ est. Hinc alutarius, si uealutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et alutarũ, pellium & coriorũ cõcinnatores.

Alsiosa. Alsiosa nõ dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, sed contrà potius quæ algores ferre non possunt.

Amuleta. Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus uenena & fascinationes, qualia quidã in annulis, & è collo suspensa gestare solent.

Amphora. Amphora mensura est quę capit duas urnas, seu octo congios.

Apices. Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos claudit erumpũt, stamina sunt, quę ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliũt. Habent apices sæpius in summo quidpiam crassiusculum, à qua similitudine nomẽ acceperũt.

Arbor. Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatũ ramis, surculosum, dissolutoq; contumax assurgit.

Articuli. Articuli sunt partes quæ in nodos quosdam intumescũt, à quibus persæpe ramuli prodeũt.

Asparagi. Asparagique primum in lucem prodeũt olerũ germina, priusquam in folia explicent, recentissimiq; unionics qui edendo sunt, dicunt.

Arista. Arista, est quę ut acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa, aristę quasi apices & cornua sunt spicarũ.

B

Bacce. BAcce sunt fœtus minutiores herbarũ, fruticũ, arborum ue, qui dispersius rariusq; enascunt: ut sunt partus lauri. Atq; in hoc ab acinis differunt, quod ij densius proueniant.

Brachia. Brachia sunt plantarũ, præcipuè autẽ arborum ramuli, quod instar brachiorũ in homine extendant.

Bulbi. Bulbi radices sunt rotũdæ tunicatæ, quales sunt hyacinthi, asphodeli, & colchici.

C

Cachryes. CAchryes sunt oblonga panicularum modo nucamenta, quę squamatim cõpacta propendent è ramis. Crescũt hyeme, uere dehiscũt in flauescentes squamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & aliis permultis uidere licet. Plinius pilulas nominat.

Pilulæ.

Calathus. Calathus est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustijs in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorũ.

Calyx. Calyx folliculus est, quo flos primũ, mox seminis fœtus clauditur.

Capillamenta. Capillamenta ticulæ teretes & oblongæ in capilli modũ extenuatæ dicuntur.

Caput. Caput est id quod sursum deorsum ue in globũ extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, capitulũ nominat. Extremã ramen uitis partem caput etiam uocant, id est, ultimũ & productissimũ flagellum.

Capreoli. Capreoli sunt coliculi intorti ueluti cincinni quidã in ipsis pampinis tenerioribus apparentes, quibus uitis ueluti manibus quibusdam adminicula cõplectitur, ac cõprehendit. Si enim ut uitem teneant, serpunt ad locum capiendum: unde à capiendo capreoli dicti sunt.

Caro. Caro dicit id quod cortici subest.

Caudex. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice supra terrã simplex assurgit,

Caulis. & in quod à radice fertur alimonia. Caulis

uerò idem quod ſupra ſolũ ſimplex proſilit in herbis nominat. Sic utiq; caudex ad frutices &arbores,caulis ad herbas duntaxat pertinet.

Ceruix. Ceruix eſt pars illa à capitatis radicibus prodiens,prælonga,teresq;:ſic dicta,quod in colli ſpeciem figuretur.

Cyathus. Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χέειν, id eſt, à fundendo dictus, eſt duodecima pars ſextarij.

Cymæ. Cymæ herbarũ delicatiores teneriores q; coliculi,quos à prima germinatione,&in ſumma ſtirpe proferũt. Nam cum uerum tempus appetit,primo quoq; foliorũ pululatu,præcluſis adhuc florũ calycibus,quoſdam quaſi turiones,olus ſubminiſtrat,in quibus floris primũ, mox ſeminis fœtus cõcludi-

Cirri. tur. Cirri ſunt capillamenta quæ contorta

Clauiculæ. criſpantur. Clauiculę coliculi ſunt,quibus quaſi manib, proreptans uitis adminicula cõprehendit.

Coma. Coma eſt quicquid hilari uenuſtate criniũ modo, ſumma ramorũ uel coliculorum exornat.

Congius. Congius,qui græcè χοῦς dicitur, ſex ſextariorũ capax menſura eſt. Eadem

Conus. etiã congiariũ appellat. Conus Græcis,uel pyramis, eſt inuerſus turbo,hoc eſt, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac faſtigiatur. Cui calathus,ut diximus,cõtrarius exiſtit.

Cor. Cor eſt quod in medio ligni reſidet,&tertiũ à cortice cõtinetur, uelut in oſſibus medulla.

Matrix. Ab aliis matrix,à nõnullis medulla nominat.

Corymbus Corymbus eſt hederarũ uua dependentib. acinis coacta. Transferẽ tamen ad multos herbarũ fructus.

Cortex. Cortex pars eſt ultima à ſubiecto corpore ſeparabilis,uelut cruſta quædã ad tegendũ data.

Cotyle. Cotyle nox eſt in Græcia nata,nam Romani hemĩnæ uocabulo utunt,

Crenæ. Vide in dictione Hemina. Crenę ſunt quędam in extremis oris inciſuræ,à quibus crenata herbarũ folia uocantur, hoc eſt, ferrata, per

Cubitus. ambitũq; ſecta. Cubitus eſt menſura quãta patet à cubiti flexura uſq; ad ſummũ mediũ digitũ, quę ſex palmis digitis ue uiginti quatuor

Culmus. cõſtat. Culmus fruméti calamus eſt, qui ſpicam ſuſtinet.

D

Decuſſis. Decuſſis antiquis ad X literæ figurã fiebat, quæ apud Latinos decem ſignificat. Hinc decuſſari eſt in ſpeciem literæ X diduci.

Dilutum. Dilutũ dicitur, quod eſt mixtũ: unde uinum aqua mixtũ dicitur dilutũ. Dilutum uerò ſubſtantiuũ factũ, eſt id liquidum,in quo aliquid certo tempore maceratũ & infuſum fuit: ut ſi in uas uini appoſitũ abſinthiũ fuerit, deinde poſt interiectũ tempus abſtractũ,id uinum ab

Dodrans. ſinthij dilutũ uocatur. Dodrans eſt menſura duodenũ digitorũ. Aliàs palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaq; cauliculus uocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.

E

Echinus. Echinus eſt quicquid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur,ſiue regmen,ſiue caput,ſiue cacumẽ fuerit: ſic dictus quod globoſo ſpinarũ agmine maris herinaceũ mentiat.

F

Fibræ. Fibræ capillamẽtis germanæ ſunt,quę herbarum arborumq; minutiores ſunt radiculæ,in quas uelut extremas,craſsiores effuſę ſparguntur.

Fimbriæ. Fimbriæ ſunt ueſtium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quaſdam fimbrias exeunt.

Flagella. Flagella dicuntur cymæ arborum & ipſarũ ſummæ partes, quæ ad cuiuſq; uenti flatũ mouentur: unde etiam nomen traxerunt ab eo quod flatibus petantur. Flagella etiam ſunt uitium rami oblongiores,& productiores, aliſs tamen minores, ab ipſis brachijs ſurſum aſcendentes: dicta flabella prius, à uenti flatu ſcilicet.

Folliculus. Folliculus theca rei cuiuslibet,quæ grana uel ſemen cõtinet inuolutum. Sic membranoſa cutis acini folliculus dicitur.

Fructus. Fructus, quod carne & ſemine cõpactum eſt. Frequenter tamen pro eo,quod inuolucro perinde quaſi carne &ſemine coactum eſt,accipiſolet.

Frutex. Frutex eſt quod à radice caudice multiplici, ramoſumq; ſeſe attollit, ut rubus.

Frons. Frons interdũ pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipſe ramus circunquaque producit, multa interdũ folia habens, & nonnihil corticis,ac ueluti cauliculi.

G

Gemma. Gemma in uite idẽ eſt quod oculus, quia ueluti ocellus quidã cõſpicuus,aut gemma quædam excellens conſpici poſsit, cum primũ è uite prodit,aut ſarmento. Hæc ineunte uere ſeſe oſtendit,&ab ea primũ flos,deinde fructus prodit tam in ipſis uitibus,quàm arboribus.

Geniculi. Geniculi ſiue genicula ſunt nodi qui in herbis,aut leguminibus,aut etiam ſubfruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur,quæ nodis quibuſdã interſtinctæ protuberãt,rotundæ &leuiter capitulatæ.

Gluma. Gluma eſt folliculus grani quod in ſpica continet, uel grani theca.

Grossi. Groſſi appellãtur fici, quæ nõ maturescũt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per meſes maturantur. Has groſſulos Græci uocant ὀλυνθους.

H

Hemina. Hemina Romana uox eſt,ex græco quidẽ ἥμισυ, quod dimidia ſextarij pars ſit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit uncias decem menſurales,ut copioſe in annotationibus noſtris in quartũ de tuenda ſanitate librũ Galeni demõſtrauimus.

Herba. Herba eſt quod à radice foliatum, ſine caudice prouenit,ſæpiusq; ſemen in caule fert.

I

Internodiũ. Internodiũ, quod inter artus uel genicula mediũ intercedit, dici cõſueuit.

Interuenium Interuenium,quod inter uenas intercipit.

Iuba. Iuba eſt arũdinacea coma effuſa,qualis in milio eſt: metaphora deſumpta à iubis, hoc eſt crinibus animaliũ à collo pẽdentib.

Iulus. Iulus tam Græcis q; Latinis eſt quod in corylo cõpactili calloracematim

matim cohæret, & ueluti prælongus uermis, ſingulari pediculo penſile nititur, & fructum præcedit.

L

Lachryma. Lachryma eſt is humor,qui ſtatim defecto caudice,uel ramo,aut tantum ipſo ligno, profilit, & apparet.

Lanugo. Lanugo in herbis atq; arboribus lanata quædam eſt hirſuties,qua folia,coliculiq; canescunt.

Liber. Liber pars corticis interior quæ ligno preſsius adhæret. Is quibus ſcribimus libris nomen dedit.

Libra. Libra Romana capit uncias duodecim menſurales.

Ligula. Ligula quarta pars cyathi dicitur,hoc eſt, ſemuncia,demptis ſcilicet duobus ſcriptulis.

Loculamẽta Loculamenta ſunt ſeminũ inuolucra,quæ

Lomentum. ueluti paruæ capſulæ ea recludunt. Lo-

Laciniæ. mentum,fabarum farina eſt. Laciniæ partes ſunt extremæ particulatim decoris cauſa conciſæ,orarumq; ſummarum cæſuræ. Inde folia membratim per flexuras digeſta, uel natiuis ſegminibus diſcreta, laciniata uocitantur. Sunt tamen qui lacinioſum pro ſinuoſo uſurpent.

M

Malicorium Malicorium eſt mali punici putamen.

Malleolus. Malleolus nouellus eſt palmes innatus prioris anni flagello,cognominatus à ſimilitudine rei, quod in ea parte qua deciditur ex uetere ſarmento, prominens utrinq; malleoli ſpeciem præbet. Vel,quod capillatus utrinq; & furculatus ſolebat ſeri.

Matrix. Matrix, uide in dictione Cor.

Medulla. Medulla, uide ibidem.

Mucro. Mucro eſt acumen in quod pars quæcunque deſinit. Sic foliorum multorũ, ſiliquarum quarundam, & ſpinarum omniũ extrema in mucronem acuminantur.

Muſcus. Muſcus eſt id quod in ipſa corticis ſuperficie quarundam arborum lanuginoſum apparet, ueluti cani quidã ipſarum arborum uilli. In quibuſdam etiam quædam ipſarum arborum quę uiſitur uilloſa floſculorum congeries, quæ quod confercta ſit denſaq; floreſcat,muſcus dici conſueuit: ut in

Muſcaria. Liguſtro, & compluribus aliis. Muſcaria ſunt in orbem radiatæ herbarũ comæ, cacumináq; in faſces coacta: à labri ſimilitudine, cuius uentilatu muſcæ cõuiuijs abiguntur, dicta.

N

Nucamenta Nucamenta dicuntur ea quæ callo ſquamatim compactili pendent è ramis nucum,roborum,picearum: ſic dicta, quod ſint quaſi quędam naturæ rudimenta,pineam nucem facere condiſcentis.

O

Oculus. Oculus gemmula illa in herbarũ ſurculis, primum germinationis argumentũ dicitur.

P

Palma. Palma dicitur maius uitis flagellum,unde

Palmus. naſcuntur uuæ. Palmus ueteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστὴ uocatus. Maior digitorũ duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus.

Palmites. Palmites dicuntur qui è ſtirpibus ac ſurculis quotannis prodeunt: ſic nominatæ, quod in modum humanarũ palmarum uirgulas quaſi digitos ædant.

Pampini. Pampini ſunt frondentium ramuſculorum comæ coliculiq; fructum fouentes, & ab impendente uindicantes iniuria. Hinc pampinare,eſt pampinos ſuperfluos ex uinea detrahere, poſteaquàm fronduit.

Panicula. Panicula dici poteſt quicquid ſublonga uel ſubrotunda effigie tumet, ut quæ pendet è picearum ramis. Lanoſam quoq; comã in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ,&in paluſtribus iunci gerunt, Latini panículam dixere.

Pappus. Pappus tam Græcis quàm Latinis eſt lanugo ex floribus aut fructib, decidua. Sic etiam lanoſi quidam uilli, qui deflorescentibus aliquot herbis remanent, & poſtmodum in auras euaneſcũt, pappi ſunt, ut in ſenecione, foncho, & pleriſq; aliis fit.

Pediculus. Pediculus, ſiue quod idem habeat, Petiolus, id eſt quo foliũ, fructus, aut flos dependet.

Pedamenta Pedamenta quibus ſtat recta uinea dicuntur, hoc eſt, quibus ueluti pedibus nititur. Nominant etiam à quibuſdam pedamina.

Pilula. Pilula, uide Cachrys.

Pyramis. Pyramis, uide Conus.

Propago. Propago dicitur uitis uetula depreſſa, atq; in terrã per inflexos arcus ſubmerſa, ut ex una plures emergant.

Pulpa. Pulpa in arboribus eſt, quod nos in animalium corporibus muſculum appellamus.

Puluinus. Puluinus eſt quod inter ſulcos eminulũ protumet, ſic dictus quod quandam referat puluinorum in quibus ſedemus ſimilitudinem.

Q

Quincuncialis figura, eius figuræ quę decuſsim antiquis ſignificabat, media eſt. Fiebat uerò decuſsis ad X literę formam, quę quidem apud Latinos decem ſignificat. Atq; hæc ſi per medium ſecetur, remanebit V figura, quę quinarium numerũ, atq; eadeo quincuncem demonſtrat. Sed hęc quidem multoties tum ſuperius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt. Typos formæ quincuncis, & quincuncialis ordinis, ſubijcere placuit.

Quincunx. *Ordo quincuncialis.*

R

Racemus. Racemus pro uua accipitur. Neq; tantũ ipſius uitis eſt, ſed etiam hederę, & aliarũ herbarũ, aut fruticum uuas quaſdam producentiũ. Dicitur etiam ramoſum id, quo dependent acini.

Rami. Rami ſunt, qui in caule ſiſi multiplices ſparguntur.

Sarmenta. SArmenta prælongæ sunt uitium uirgulę, in quas uitis luxurians spargitur: hoc est, uitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tam dum sunt in ipsa uite, quàm dum execta, & excempta sunt.

Scapus. Scapus est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altũ fertur, ducta à columnaribus scapis similitudine.

Scopus. Scopus ramosum id, quo dependẽt acini.

Sesqui. Sesqui uocabulum cum aliqua mensura uel modi, uel numeri, uel temporis collocatũ, non integrum modò id cuiusungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram unam & semis significat. Sesquimensis integrum mensem cum dimidio.

Sextarius. Sextarius capit uncias uiginti mensurales.

Siliqua. Siliqua tegumentum est, quo uel grana leguminũ, uel herbarũ semina concludũtur. Nam non modò legumina, sed & complures quoq; & herbæ & frutices siliquas proferunt.

Sinus. Sinus alarum caua sunt.

Spica. Spica est quod culmus extulit. Hanc antiquitus rustici specam uocabant, & à spe uidetur nominata: eam enim quod sperant fore, ferunt. Tria uerò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est quæ non habet aristam. Et mutica, quasi mutila nominatur.

Spongiæ. Spongias antiqui oliores uocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & aluis radices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in unitatem coëuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur.

Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpũt apices: sic dicta, quod ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliant.

Stipulæ. Stipulæ folia sunt culmũ ambientia.

Striæ Striæ partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi strijs est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones. Stolones appellantur coliculorum soboles, inutilisq; è radicibus fruticatio.

Suffrutices. Suffrutices sunt quæ cõpluribus ramulis surculisq; lignosis scarent, sed minutis constant folijs.

Surculus. Surculus, quod ex ramis simplex ac indiuiduum oritur, estq; uelut germen quoddam ex ipso trunco uel caudice productum.

T

Thyrsus. THyrsus est caulis, idq; nomen sibi uendicauit, quod uirgulæ in modũ, uel teli recũtudinem consurgat.

Tomentum. Tomentũ Latinis omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod uoluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporib. nostris aptum. Sic Dictamni folia, quod mollia uidentur esse, tomentitia & lanea dicuntur

Tori. à Dioscoride, hoc est, γναφαλοειδῆ. Tori prominentes partium calli, & in se pulparum modo collecti nominantur. Græci κονδυλώδεις uocant. Hinc κονδυλιώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodi formã præ se ferens.

Triens. Triens quatuor cyathi.

Tunica. Tunica est tenuis cortex & ueluti membranaceus, quo uel arbor, uel radix inuestitur. Sic cæpe folliculis est tunicatum.

Turbo Turbo dicitur quicquid ex acumine tendẽs in amplius spaciat. Hinc turbinatum, quod ex angusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur pyrorũ forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur.

Turiones. Turiones sunt teneritates summitatũ ipsarum arborum, quæ singulis annis crescunt.

Topiarium Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, uel herba ad decorem componitur in testudines aut cameras formicatum. Hinc topiariæ dici merentur arbores uel herbæ quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

V

VAscula, seminũ inuolucra sunt.

Vascula.

Venæ. Venæ sunt quę in plantarũ folijs apparent, & ramulos & humorẽ habentes.

Vermiculatum. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat, dicitur.

Verticillum. Verticillum florum uel foliorũ ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, exisitit: ab instrumenti muliebris similitudine dictum, quod fuso uertendi gratia solitum est adhiberi.

Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Græcis nominant, quæ pressis uuis cum folliculo abijciuntur.

Virga. Virga est quę ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis uirgæ appellatæ sunt soboles.

Virgultum. Virgultum surculus is est, qui terræ cõmittitur, ut in arborẽ insurgat.

Viticulæ. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quę uitis modo reptantia longè lateq; uagantur, ac uicinos frutices nacta sic intricant eos, ut ijs perinde quasi pedaminibus aburantur: uel scandentia suis irretiũt clauiculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plerisq; alijs inueniuntur.

Vmbella. Vmbella est floris seminis ue pedamentũ, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuò radiantur, singuliq; uel florem, uel semẽ sustinent, in orbem circumactum. Græci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini uerò quoniã umbellæ, qua mulieres uultum uindicant à sole, & æstum arcent, circinatã effigiem gerit, umbellam dixerunt.

Vmbilicus. Vmbilicus id in pomis est, quod in eis medium uel prominet, uel conditur.

Vngues. Vngues in rosis & foliatis floribus intellexerunt ueteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decoloresq; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.

GRAECAS

GRAECARVM NOMENclationũ Index: cuius numerus paginam, litera sequens eiusdẽ paginæ partem, designat. Picturas, uel ante, uel post capita locatas, uel ijsdem insertas reperies.

A

Ἀδρόπνον 8. C
ἀεηριοειδρόμον 324. D
ἄερωσις 135. A
ἀδίαντον 81. A
ἄδιλον 191. A
ἀείζωον 31. A
ἀείζωον ἄγριον 799. B
ἀϊγόκρω 797. A
ἀΐρα 128. C
ἀκαλύφη 105. A
ἄκανθ, ἡ ἄκανθα 51. D
ἄκανθα λιβυκή. 54. B
ἀκόντιον 88. C
ἄκορον 13. A
ἀκτή. 63. A
ἀλθαία 16. C
ἄλισμα 43. C
ἀλκέα 79. B
ἀλκιβιάδιον 268. C
ἄλοή. 137. A
ἀλσίνη 20. C
ἀμαράκου 582. C. & 666. C
ἀμαράντος 98. C
ἄμμι 66. D
ἄμπελος λιβυκή. 95. A
ἄμπελ μέλαινα 96. D
ἄμπελ οἰναφόρ καὶ ἅμβρος 83. B
ἀναγαλλίς. 17. A
ἀναγαλλὶς ἐνυδρ 724. C
ἀνδροσάκμου 75. A. & 830. C
ἀνδράχνη 111. A
ἄνθυλλ 29. A
ἀνθεμὶς. 24. D
ἀνθρωποπόμορφ 529. A
ἄνισον 61. A
ἀνωνὶς. 60. C
ἀσπαλάθη 51. C
ἄσπ 132. C
ἀφίζεον 68. C
ἀφισολογία 89. B
ἄφκιον 71. B
ἀφκιόνιδος ἢ ἀρκιονίδις 77. A
ἀφνόγλωσσον 40. A
ἄφορ 68. C
ἀφτεμισία 48. A

ἄζαρον 9. C
ἀσκλήπιας 130. C
ἄσκυρον, ἢ ἀσκύροειδὲς 73. B
ἀσπάρ 59. C
ἀστηρίτης. 133. A
ἄστριον 448. C
ἀσφόδελ 114. D
ἀστρακτυλὶς. 123. A
ἀτράφαξις 120. C
ἀφάκη 109. B
ἀφλάνθιον 3. A

B

Βαλωτά. 153. B
βαρύθρον 149. A
βασιλικὸν. 548. D
βάτ 151. A
βατράχιον 155. A
βήχιον 139. B
βίλιον 171. A
βλήχων 197. A
βλίτον 173. A
βολβὸς ἄγρι 168. D
βοτάνιον ἕρμα 474. C
βότρυς 178. C
βυβώνιον 133. A
βύγλωσσον 141. B
βύκορος 797. A
βουνιὰς. 175. A
βράβελμον 143. A
βράθυς 149. A
βρύον 165. A
βρυωνία 95. A
βρῶμος 184. C

Γ

Γαλεόβδολον 193. A
γαλὴ ψὶς 193. A
γαλήοψις, ἢ γαλὲοψις, ἢ γαλάτιον 195. B
γηυτιανὴ. 199. A
γλαῦκιον 210. C
γῆς σίφωνος 677. A
γυψίδιον 217. A
γλήχων 197. A
γλυκυρρίζα 191. A
γλυκυσίδη 201. A
γναφάλιον 221. A
γογγύλη ἢ γογγυλὶς 211. A

Δ

Δαμασώνιον 43. C
δαῦκος 230. D
δάφνη ἀλεξανδρεία, ἢ ἰδαία 237. A
δαφνοειδὲς 226. D
διὸς βαλανος 376. D
δίψακος 223. A
δρακοντία μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα. 234. D
δρῦς 228. C
δύζωσμον 775. B

E

Ἐβενάστριχον 81. A
ἐβίσκος 16. C
ἐλατήριον 704. D
ἐλελίσφακον 247. A
ἐλφίον 241. A
ἐλιοσέλινον 271. A
ἐλίχρυσον 98. C
ἑλλέβορος λευκός. 271. A
ἑλξίνη κισσάμπελος 259. A
ἑλξίνη 278. C
ἕλυμος 252. C
ἐμπέτρον 729. B
ἐνδιφυλλόκαρπον 237. A
ἐπταφυλλον 259. B
ἐρεβινθος 266. C
ἐρέικη 254. D
ἐρπυλλον 250. C
ἐρυθρόδανον 279. A
ἐρύσιμον 256. C
ἐρύσιμον 261. A
ἐρυσιμόειον, ἢ ἐρυσιμοειδὲς 243. A
ἐρυσιμοειδὲς 245. A
ἔφυδρον 324. C
ἐφήμερον 239. A
& 358. C
ἔχιον 268. C

Z

Ζειὰ. 282. C
ζιζανίον 128. C

H

Ἡδύοσμος 287. A
ἡμιονῖτις 295. A
ἡπατώριον 243. A
ἡσυχήριον 285. A
ἡρυγγιον 297. A

Θ

Θερμος ἥμερος 308. C
θλάσπι, ἢ θλάσπιδιον 305. A
θεόδαξ 298. C
θύαρος 128. C
θύμβρα 303. A
θύμος 826. C

I

Ἰβηρὶς. 324. D
ἰβίσκος 16. C
ἶρα βοτάνη 591. A
ἰσράκιον 318. D
ἰξός. 328. D
ἰσατροφυρουῦ 310. D
ἱππόσελινον 326. D
ἵππουρις 321. B
ἴουλος 316. C
ἶρις ἀγρία 239. A
ἰσάτις 330. C
ἴσχας 132. C
ἰτέα 333. A
ἰχθυόθηρον 450. C

K

Καλαμίνθη 433. A
καλλίτριχον 81. A
καύνακῆς 392. C
καὶπν 337. B
καρδίαμον 361. B
καρδιαμωτικὴ. 324. D
κάρος 397. A
κάρυα ποντικὰ. 397. B
κάρυον βασιλικὸν. 578. C
καυσύδα 347. A
κάχεννα 376. D
κέγχρος 410. D
κενταύριον μικρόν. 538. C
κεφαλὶς 797. A
κέρασος 426. C
κέστρον 349. B
κίκι ἢ κρότων 339. A
κιρκαία 529. A
κίρσιον 341. A
κισσὸς. 421. A
κλήματὶς δ' ἀφρικιοειδὴς. 359. A
κνίδη 105. A
κνῆκος 410. C
κνῆκος ἀγρία 123. A
κοκκυμηλέα 402. C
κολοκυνθὶς ἐδώδιμος 307. A
κολοκυνθὶς. 373. A
κολοστέα 445. A
κωλχικὸν, ἢ ἐφήμερον 358. C
κομὴ. 820. D
κόριον ἢ κορίαννον 344. C
κορωνόπους 448. C
κύανεον 405. A
κράμβη ἢ ἥμερος 412. D
κρεμὴ. 437. B
κρεῖον 363. B
κρόκος 442. C
κρόμμυον 429. A
κρότων 339. A
κύαμος 388. C
κύανος 427. A
κυδωνία μηλέα 375. A
κυκλάμινος 450. C
κωμὶα 443. A
κωνόγλωσσον 407. A
κωνοράμβη 443. A
κωνὶς ὄρχις 558. C
κυπάρος ἢ κύπειρος 452. D

Λ

Λαγώπους 493. A
λαθυρὶς. 454. D
λαπαθον 460. D
λάπαξ 495. A
λειμώνιον 456. D
λείριον 363. B
λεχηνὴ. 472. C

λείριον 618. C
λεπίδιον 483. A
λεπιδόκαρυα 397. B
λεύκανθον 563. A
λευκόϊον θεοσκεύδης 456. D
λευκόϊον θεοφράστ 485. A
λυχνωτίς, 477. A
λυθόσπερμον 488. C
λειμώνιον καὶ λιμνάιον 386. C
λινόζωστις 474. C
λινόζωστις ἄγρια ἄρβιλ 443. A
λίνον 470. C
λόπιμον 376. D
λυσιμάχιον 490. C

M

Μαλάχη 510. C
μανδραγόρας 529. A
μάραθρον 500. C
μέλαν σφάκελον 153. B
μελανθίον 502. D
μελίλωτος 526. C
μελισσόφυλλον, ἢ μελίφυλλον 497. A
μήκων ἡμερ 517. B
μήκων ἰατρικὴ 521. A
μήκων ῥοιάς 514. D
μίλαξ 717. B
μίνθη 287. A
μυρίκη 521. B
μυσίκη 512. C
μύρρις ἢ μύρρα 514. D

N

Νάπυ 537. A
ναρδ ἀγρία 855. B
νάσιον 542. C
νυμφαία 534. C

Ξ

Ξάνθιον 578. D

O

Οη 575. A
οἰναίθη 563. A
ὄκιμον 546. D
ὀμφαλόκαρπ 51. C
ὀξυάκανθα 542. D
ὄξυς 565. A
ὀριγάνιον 573. A
ὀρίγανη 551. A
ὄρμινον 567. A
ὄροβ 570. C
ὄσυες 544. D
ὄρχις 558. C
ὄρχις σατύρειας 561. A
ὀφιόγλωσσον 578. C

Π

Παιονία 201. A
παρθένιον 582. C
πενταφύλλη 622. D
πίπλ 604. C
πράδιον 278. C
πρικλύμενον 645. A
πρισπρίαν 591. A
πρασινὴ μηλέα 602. C
πτισσίτης 643. B
πετροσέλινον 654. C
πετροσέλινον ἄγριον 573. A
πολυκνήμ 598. D
πήγανον ὀκτάδυτον 615. B
πίσον 628. C
πόα 474. C
πολυγόνατον
πολύγονον ἄρρεν 613. B
πολυπόδιον 587. A
πολύτριχον 81. A
ποσιμογείτων 652. C
πράσιον 589. A
πράσιον μέλαν 153. B
πράσον 633. A
προσώπιον, ἢ προσωπίς. 71. B
πλασμική 638. C
πτῶσις, ἢ πῖλησις. 594. D
πύξ 643. A
πύξινον 640. C
πυρός 647. B

P

Ραφανὶς, ἢ ῥαφανίς. 658. D
ῥοδοδάφνη 664. C
ῥοδολόφη 542. C
ῥοδοδάφνιδον 542. C
ῥάδον 650. C

Σ

Σαμψυχον 656. C
σαρδιανὸν Βαλανος 378. D
σαρξίφραγον, ἢ σαρξίφαγον 729. B
σατύριον τρίφυλλον 709. B
σαλβ Βασιλικόν. 711. B
σέλινον κηπαῖον 743. A
σῖνις 676. C
σίσυμβρικὸν 809. B
σίσυμβρι τὸ μασταλεωτικόν 787. A
σύλλιον 804. D
σιδηρῖτις 770. C
σίκυος, ἢ σίκυ ἡμέρ 702. C
σίκυος ἄγριος 704. D
σίλφιον 761. C
σίνηπι 537. A
σίνηπι ἄγριον 305. A
σῖον 714. C
σίκερον 750. C
σισύμβριον 721. A
σκίλλα 781. A
σκόλυμος 791. A
σκόρδιον 775. B
σκόροδον 735. A
σμίλαξ λεία 719. A
σμίλαξ τραχεῖα 717. B
σμίλαξ ἱππία 707. A
σμύρνιον 759. B
σογχίτης 318. D
σόγχος 673. A
σπερμαχία 668. C
σπαρτον, ἢ σπαρτίον 759. A
σπλήνιον 295. A
σωρόστυπος 419. A
στάσις ἀγρία 785. A
σταφυλίνος 685. A
σχοῖνος 705. B
σχοινίτης 652. C
σχιάς 777. B
στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος 726. C
στρόβιον 779. A
στρύχνος 691. A
συλλαμπὶς 521. B
συκῆ ἄμβρος 754. C
σύμφυτον 694. C
χοιροσροφος 392. C

T

Τελέφιον 799. B
τδλιλειον 828. C
τδύτλον 804. D
τήλις 797. A
τιθυμάλος 810. C
τορδύλον, ἢ τερδύλιον 809. B
τραγόπωγων 810. D
τρίορχις 561. A
τρίφυλλον 816. C
τριφυλλ) χυχορβιοπάσεως χαμαίλεων 820. C
τρεχόμενδ 795. A
τρύχνος 691. A
τύφη 822. C

Y

Υακινθος 834. C
ὑδροπέπων 842. C
ὑδροσέλινον. 271. A
ὑοσκύαμος 832. C
ὑπερικὸν 830. C
ὕοσωπος 840. C

Φ

Φακὸς, ἢ φακή 858. D
φάσγανον 578. D
Φίλυρα 863. A
Φιλανθρωπος 51. C
φλόμος 845. A
φῦ 855. B.

X

Χαμαίακτη 63. B
χαμαιδάφνος 132. B
χαμαίδρυς 868. C
χαμαικίσσος 877. A
χαμαικυπάρισσος. 873. B
χαμαιλέων λευκός. 880. C
χαμαιλέων μέλας 882. C
χαμαίμηλον 42. D.
582. C
χαμαιπίτυς 884. C
830. C
χαράδρανον 324. C
χελιδόνιον μεῖζ 864. C
χελιδόνιον μικρόν. 866. C
χρυσάνθεμον 878. C
χυδολάχανον 120. C

Ψ

Ψευδάναρδος 839. A
ψίλωθρον 95. A
ψύλλιον 887. B
ψυχότροφον 349. B

Ω

Ωκιμοΐδες 895. A
ὠνωνις 60. C

LATINARVM APPELLATIONUM INDEX.

Broton. 8. C
Absinthium. A
Acanthus, siue Acantha 51. D
Aconitum 86. D
Acorum 13. A
Adiantum 81. A
Ainga, siue Abiga 884. C
Aizoon 31. A
Alcea 79. B
Alcibiacum 278. C
Alisma 43. C
Allium 735. A
Aloën 137. A
Althæa 16. C
Amaracus 666. C
Amarantus 98. C
Ambubeia 676. C
Ammi 66. D
Anagallis 17. A
Anagallis aquatica 724. C
Androsæmon 75. A
Anethum 29. A
Anethū naccinū 143. B
Angelica 126. C
Anguria 702. C
Anisum 61. A
Anonis 60. C
Anthemis 24. D
Aparine 51. C
Aphaca 676. D
Aphace 109. B
Apiastrum 155. A
Apium agreste 155. A
Apium hortense 743. A
Apium montanū 573. A
Apium palustre 271. A
Apium saxatile 654. C
Apios 132. C
Apollinaris 832. C
Aristolochia 89. B
Armoracia 661. A
Arnoglossum 40. A
Artemisia 48. A
Arum seu aria 68. D
Asarum 9. B
Asclepias 130. C
Ascyrum 73. B
Asparagus 59. C
Asphodelus 114. D
Aster atticus 133. A
Atractylis 123. A
Atriplex 120. C
Auena 184. C
Auricula muris 20. C

B

Ballote 153. B
Balsamine 188. C
Barba caprina 180. C
Batrachium 155. A
Beta 804. D
Beta sylnestris 466. D
Bellis siue bellins 145. A
Betonica 349. B. & 351. B
Blattaria 182. C
Blitum sine blitus 173. A
Botrys 178. C
Bouis lingua 141. B
Brassica farina 412. D
Bubula lingua 141. B
Buglossum 141. B
Buglossū magnū 341. A
Bulbus sylnestris 168. D & 358. C
Buphthalmum 141. A
Buxus 643. A

C

Calamintha 433. A
Callitrichum 81. A
Caltha uel caltbula. 381. B
Campanula 431. B
Canina brassica 443. A
Canina mālus 529. A
Cannabis 392. C
Capillaris 795. A
Capsella 303. A
Cardnus 791. A
Cardnus Veneris 225. A
Cardnus suarius 880. C
Cardnus niger 882. C
Cardiaca 394. C
Caron uel carcum 397. A
Caryophyllata 383. A
Castutha 347. A
Casta herba 201. A
Castanea 376. D
Centūmorbia 400. D
Centunculū aut centuncularis herba 221. A
Cepa 429. A
Cerasus 426. C
Chamæcyparissus. 873. B
Chamædaphne 359. A
Chamæleon albus. 880. C
Chamæmelon 24. D
Chelidonium maius 864. C
Chelidonium minus 866. C
Chrysanthemum 878. C
Cicer 166. C
Cicerbita 673. A
Cicuta 405. A
Cinara 791. A
Cincinnalis 81. A
Citrago 497. A
Clematis Daphnoides 359. A
Cnicus & cnecus. 410. C
Cnicus sylnester 223. A
Colubrina 234. D
Columbaris seu columbina 591. A
Colutea 445. A
Coma 850. D
Consolida media 390. D
Consolida minor 145. B
Conuolnulus 259. A
Corion seu coriannon 344. C
Corona regia 526. C
Corona Veneris 721. A
Coronea mālus 375. A
Crambe 412. D
Crista gallinacea 591. A
Crocus 442. C
Cruciata 419. A
Cucumis, seu cucumer 702. C
Cucumis anguino 704. D
Cucurbita 367. A
Cucurbita sylnestris 373. A
Cunila 303. A
Cyanus 427. A
Cydonia 375. A
Cynia 441. A
Cynosorchis 558. C
Cyperus & cypiro. 452. D

D

Damassonium 43. C
Daphnoides 226. D
Daucus 230. D
Dolichi 707. B
Dracunculus maior 234. D
Dulcis radix 191. A

E

Bifcus 16. C
Ebulus 63. B
Echium 268. C
Elenium 241. A
Elleborus albus 271. A
Elleborus niger adulterinus 276. C
Ephemerū 239. A et 358. C
Equinalis herba 321. B
Equisetum 321. B
Erica
Eruca 261. A
Erucn 570. C
Eryngium 297. A
Eupatorium 243. A
Eupatorium adulterinū 264. C

F

Aba 388. C
Farrago 767. A
Farfaria 139. B
Febrifuga 386. C
Feltertæ 386. C
Ficus fatiua 754. C
Filicula 587. A
Filix 594. D
Fœniculum 500. C
Fœnumgræcum 797. A
Fontalis 652. C
Fragaria 854. C
Fumaria 337. B
Fusus agrestis 123. A

G

Galeopsis 193. A
Gallion 195. B
Geminalis 567. A
Genista 219. A
Genistella 219. A
Gentiana 199. A
Geranium 220. C
Gingidium 217. A
Girth 502. D
Gosipium 580. C
Gramen 135. A

H

Alicacabum 691. A
Hedera 421. A
Hedera terrestris 877. A
Hedypnois 676. C
Helxine 278. C
Helxine cissāpelos 259. A
Hemioniris 295. A
Heparorum 243. A
Hiberis 324. D
Hieracium 318. D
Hierobotane 591. A
Hirci barba 820. D
Hirudinaria 400. D
Hordeum 437. B
Hordeum distichū 437. B
Hordeum polystichum 437. B
Hyacinthus 834. C
Hydropiper 842. C
Hyoscyamus 832. C
Hypericum 830. C
Hysopus 840. C

I

Biga 884. C
Ibiscus 16. C
Illecebra 799. B
Inguinalis 133. A
Intubus 676. C
Inula 241. A
Iouis glans 376. D
Iuion 254. C
Iris 316. C
Iris sylnestris 239. A
Isatis 330. C
Iuglans 378. D
Iuniperus 77. A
Junonis rosa 563. B

L

Abrum Veneris. 223. A
Lactaria herba 810. C
Lactuca 298. C
Lactuca caprina aut marina 810. C
Lactuca sylnatica 318. D
Lamium 468. D
Lanaria herba 779. A
Larix seu Latex 495
Laser, seu Laserpitium 762. C
Lathyris 454. D
Lauer 724. C
Laurus Alexandrina aut Idæa 237. A
Lens, siue lenticula. 858. D
Lepidion 324. D. & 483. A
Leporinus pes 493. A
Leucoion Dioscoridis 456. D
Leucoion Theophrasti 485. A
Loltum 128. C
Lichen 472. C
Ligustrum 479. A
Lilium 363. B
Limonion 466. D
Lingua canina 407. A
Lingua serpentina 578. C
Linum 470. C
Lithospermum 488. C
Lunaria minor 481. A
Lupinus satiuus 308. C
Lupus salictarius uel repritius 165. A
Lychnitis 845. B
Lycoctonum 86. C
Lysimachia 490. C

M

Aiorana 666. C
Mâla insana 532. C
Malua 510. C
Mâlus coronea 375. A
Marrubium 559. A
Melilotus 526. C
Melones 702. C
Mentha 287. A
Menthastrum 287. A
Mercurialis 474. C
Mercurialis sylnestris mas 443. A
Milium 410. D
Millefolium 582. C
Mors herminm 5. B
Morus 521. B
Myrice 512. C
Myrrhis 514. D

N

Apus 375. A
Napus bunias satiuus & sylnestris 175. A
Nardus sylnestris 855. B
Nasturtiū agreste 324. D
Nasturtium satiuum 361. B
Nepera 433. A
Nerion 542. C
Nigella 502. D
Nummularia 400. D
Nux auellana 397. B
Nux Regia & Persica 378. D
Nux castanea 376. D
Nux Pontica 397. B
Nymphæa 534. C

O

Cimum 546. D
Ocimastrum 895. A
Oenanthe 563. A
Olus atrum 326. D
Ononis 60. C
Ophioglossum 578. C
Ophris 565. B
Orchis 558. C. & 561. A
Origanum 551. A
Orminum 567. A
Oxyris 542. D
Oxalis 465. A
Oxyacantha 542. D
Oxylapathum 460. D
Oxys 565. A

Centaurea minq 386

LATINARVM NOMENCLATIONVM INDEX.

PAeonia 201.A
Panicum 252.C
Papauer satiuum 517.B
Papauer corniculatum 521.A
Papauer nigrum 502.D
Papauer rhœas 514.D
Parthenium 582.C
Pastinaca 685.A
Pedicularis herba 785.A
Peplos 604.C
Pepones 702.C
Petasites 643.B
Petroselinum 654.C
Petroselinum syluestre 575.A
Perfoliata 631.B
Perficaria 631.A
Persica mâlus 602.C
Personaria 71.B
Pes anserinus 652.D
Pes cornicis 448.C
Peucedanus 598.D
Phu 855.B
Pinastellus 598.D
Piperitis 731.A
Pistolochia 89.B
Pisum 628.C
Pituitaria 785.A
Plantago 40.A
Polygonatum 584.C
Polypodium 587.A
Polytrichon 628.D
Polytrichum 81.A
Porrum 633.A
Portulaca 111.A
Potamogeton 652.C
Prænestina nux 397.B
Proserpinaca 623.B
Prunus 402.C
Pseudonardus 889.A
Psilothrum 95.A
Pulegium 197.A
Pulicaris herba 837.B
Pulmonaria 636.C
Pyrethrũ syluestre. 638.C

Q

QVercus 228.C
Quinquefolium 622.D

R

RAdicula & 779.A 658.D
Radix 658.D
Ranunculus 155.A
Raphanus 658.D
Raphanus syluestris. 132.C
Rapum 211.A. & 450.C
Rhodia radix 664.C
Rhododendron 542.C
Ricinus 339.A
Rosa 656.C
Rosmarinus 477.A
Rubia 279.A
Rubus 151.A
Rumex 460.D
Ruta hortensis 615.B

S

SAbina, siue Sauina 149.A
Sagminalis herba 591.A
Saluiaris 640.C
Salix 331.A
Salix equinalis 321.B
Saluia- 247.A
Sambucus 63.A
Sanguinalis 613.B.& 448.C
Sanguinaria 448.C
Samicula 672.C
Sardiana glans 376.D
Satyrium regium 711.B
Satyrium trifoliũ 709.B
Saxifraga 729.B
Scandulacum 305.A
Scilla 781.A
Scorpium 86.C
Scythica radix 191.A
Secale 767.A
Sedum 32.A
Semen 282.C
Semen lumbricorũ 5.B
Seminalis 613.B
Senetio 285.A
Sentes 151.A
Septifolium 259.B
Seriola 676.C
Seris 676.C
Serpentaria 400.D
Serpentaria maior. 234.D
Serpyllum 250.C
Sertula campana 526.C
Seseli Creticum 809.B
Seseli Massiliense 787.A
Sideritis prima 770.C
Siliquastrum 731.A
Sinapi 537.A
Sion 714.C
Siser 750.C
Sisymbrium 721.A
Sisymbrium cardamine 721.A
Siranium 647.B
Smilax aspera 717.B
Smilax hortensis 707.A
Smilax læuis 719.A
Smyrnium 759.B
Solanum 691.A
Solidago 694.C
Solis oculus 582.C
Sonchus 673.A
Sorbus 575.A
Spartum 759.A
Spina alba 54.B
Spinacia, uel spinaceum olus 668.C
Spina mollis 341.A
Stachys 765.B
Sternutamentaria 638.C
Stichas. 777.B (761.C
Straliotes millefolia
Strobilus 791.A
Succisa 714.C
Supercilii terræ 81.A
Syluæ mater 645.A
Symphytum 694.C

T

TAmarix 512.C
Telephium 799.B
Terminalis 392.C
Terræ capillus 81.A
Terræ corona 877.A
Terrestris mâlus 529.A
Testiculus serapias, siue orchis 561.A
Teucrium 828.C
Teucrion Plinij 295.A
Thlaspi 305.A
Thymbra 303.A
Thymus 826.C
Thyrallis 845.B
Tilia 863.A
Tintinabulũ terræ. 466.D
Tithymalorum genera plura 820.C
Tordylon, siue tordylion 809.B
Trichomanes 795.A
Trifoliũ odoratũ 816.C
Triticum 647.B
Trifolium pratense. 820.C
Trisilago 868.C
Trixago palustris 775.B
Tuber terræ 450.C
Tussilago 139.B
Typha 822.C

V

VErbenũ album 271.A
Verbascum 845.A
Verbascula duo 845.B
Verbenaca 591.A
Vernilagium 882.C
Vesicaria 691.A
Veronica 349.A
Vicia 171.A
Victoriola 257.A
Viola 456.D
Viola alba 485.A
Viola matronalis 312.D
Viola muraria uel purpurea 310.D
Viscum 328.D
Vitis alba 95.A
Vitis nigra 96.D
Vitis uinifera 83.B
Vmbilicus terræ 450.C
Volucrum maius. 645.A
Vrceolaris 278.C
Vrtica 105.A
Vrtica laboo 193.A
Vua crispa 186.C

X

XAnthium 578.D
Xylon 580.C

Z

ZEa 282.C

INDEX NOMENCLATIONVM quibus officinæ seplasiariorũ, & herbarij nostri tempo ris utuntur.

A

ABrotonũ. 8.C
Absinthiũ 3.A
Acorũ 13.A
Acus pastoris 210.C
Acetosa 465.A
Acutella 60.C
Affodillus 114.D
Agrimonia & 620.C 243.A
Alchimilla 613.A
Alliaris & alliaria. 103.A
Alleluya 565.A
Allium 715.A
Alkakengi 691.A
Aloë 137.A.
Altaraxacon 676.D
Altercum 832.C
Ameos 66.D
Amoris poma 532.C
Anethum 29.A
Anisum 61.A
Apium hortense 743.A
Apium agreste 155.A.
Aquilegia 101.B
Archangelica 468.D.
Arcocus 792.A.
Aristologia 89.B
Armoracia 661.A.
Artemisia 48.A
Arthanita 450.C.
Artheticæ herbæ 845.B.
Articocalus. 791.A
Asa fœtida 762.D
Asarum 9.B
Aspergula 51.C
Asprella 321.B
Atriplex 120.C
Auena 184.C

B

BAlsamita 721.A.
Baptisecula 427.A
S. Barbaræ herba 745.A
Bardana 71.B
Basilicon 546.D
Bedegarim, siue Bedeguar 54.B.
Belzuinum 761.D
Benedicta herba 383.A
Berberis 542.D
Betonica 349.A.
Bipennula 607.B
Bistorta & 772.D 259.B.
Bismalua 16.C
Bombasum 580.C
Bombax 580.C
Bonifacia 237.A
Bonus Henricus 465.A
Borrago 141.B
Branca ursina 51.D
Brusscandula 165.A
Bryonia 95.A
Bucheiden 711.B
Buglossa 341.A
Buglossũ syluestre. 268.C
Burſa pastoris 305.A

C

CAlamentum 433.A
Calendula 382.B
Camomilla 42.D
Campana 241.A
Campanella 719.A
Canapus 392.C
Candela regis, quę & candelaria 845.A
Capillus Veneris 81.A
Caprifolium 645.A
Caputi caules 412.D
Cardo fullonũ, seu Carduus fullonius 123.A
Cardoparium 880.C
Carduꝰ benedictꝰ 125.A
Carota 685.A
Cartamum 410.C
Cartamꝰ syluestris. 125.A
Cartafilago 719.A
Caruí 397.A
Cassrangula 193.A
Catapuria maior 339.A
Catapuria minor 454.D
Cauda equina 321.B
Caulis 412.D
Cauta 582.C
Cepa 429.A
Cepa syluestris & 839.B 168.D
Centaurea minor 386.C
Centumnodia 612.B
Centumcapita 297.A
Chamædrys 868.C
Chærefolium 217.A
Cheiri 456.D
Chelidonia 864.C
Cherefilla 750.C
Cicer 266.C
Cichorea 676.C
Cicura 405.A
Cicutaria 524.D
Citonia 375.A
Citruli uel citreoli. 702.D
Coloquintida 373.A
Colubrina 772.D
Condusi 779.A
Consolida maior 694.C
Coriandrum 344.C
Cornu ceruinũ 448.C
Corrigiola 613.B
Cotula fœtida 582.C
Cotula nõ fœtida 141.A
Colum 580.C
Crassula maior 799.B
Crelsio hortensis 361.B
Crocus 442.C
Crocus hortensis 410.C
Cucullus 691.A
Cucumer, seu Cucumis 702.C
Cucumer asininꝰ. 704.D
Cucurbita 367.A
Cuscuta 547.A
Cyclamen 450.C
Cynoglossum 407.A
Cyprius 452.D
Cypressus 873.B

D

DEns leonis 676.D
Diapensia 672.C
Digitalis 892.C
Digiti citrini 711.B

E

ELleborus albus. 271.A
Endiuia uera 676.C
Enula 241.A
Enula campana 241.A
Equina mentha 287.A
Eruca 161.A
Esula 810.C
Esula rotunda 604.C
Enisenum 16.C
Eupatorium adulterinũ 264.C
Euphrasia 245.A

F

FAba 388.C
Faba crassa 799.B
Faseoli 707.B
Ficaria 193.A
Ficus sarina 754.C
Filago 729.A
Filipendula 563.A
Filix 594.D
Flammula 155.A.
Flos amoris 98.C
Flos februarij 485.A
Flos omniũ mensiũ 381.B
Fœniculum 500.C
Fœniculus porcinꝰ. 598.D
Fœnumgræcum 797.A
Fortis, seu fortis herba 729.A
Fuga dæmonum 830.C
Fumus terræ 337.B
Funis arborum 719.A

G

GAlitrichum 81.B & 567.A
Genesta, siue Genestra 219.B
Gentiana 199.A
Glastum 330.C
Gratia Dei 210.C
Guadum 330.C

H

HEdera terrestris 877.A
Hepatica 472.C
Herba diui Ioan. 830.C
Herba fortis 729.A
Herba fullonum 779.A
Herbæ paralysis 845.B
Herba Roberti 210.C
Herba stellæ 448.C
Hermodactylus 358.C
Hirundinaria 150.C
Hispanach 668.C
Hispanicum olus 668.C
Hordeum 437.B
Humulus 265.A
Hypericum 838.C
Hyssopus 840.C

I

S. IAcobi fios 741.B
Iarum 63.D
Iudicum 330.C
Iuncus 297.A
Iris 316.C
Ina muschata 884.C
Iuniperus 77.A
Iusquiamus 832.C

K

KEirin 456.D
Kerua 339.A

L

LActuca 298.C
Lactucula 673.A
Laparium acutũ 460.D
Lanaria 845.A
Lappa maior 71.B
Lappa inuersa 578.D
Lappa minor 578.D
Larga 495.A
Laureola 226.D
Lens 855.D
Lentisticum 759.B
Lilium album 363.B
Lilium conuallũ 239.A
Lilii inter spinas 645.A
Lunaria 544.D
Lingua bouis 341.A
Lingua ceruina 295.A
Linum 470.C.
Liquiritia 191.A
Luparia 86.C
Lupinus 308.C
Lupulus 165.A

M

MAiorana 666.C
Malua 510.C
Maluauiscum 16.C
Mandragora 529.A
Marrubiũ nigrum 153.B
Marrubiastrum 153.B
Matersylua 645.A
Matricaria 48.A
Melanzana 532.C
Melilotum 526.C
Melissa 497.A
Mentha 287.A
Mentha aquatica 721.A
Mentha Romana. 287.A
Mẽtha Saracenica. 287.A
Mercurialis 474.C
Milium 410.D
Milium solis 488.C
Millefolium 726.C
Millemorbia 193.A
Mora uaticana 151.A
Morella 691.A
Morsus diaboli 714.C
Morsus gallinæ 20.C
Morus celsi 521.B
Muralis 278.C

N

NAsturtium 361.B
Nasturtium aquaticum 721.A
Nasturtium tectorum 305.A
Nenuphar 524.C
Nigella 502.D
Nil 330.C
Nilech 330.C

O

OCularia 245.A
Oculus bouis aut uaccæ 143.A
Oleander 542.C
Ophthalmica 245.A
Orobus 570.C
Origanum 551.A
Os mundi 109.B
Otaris 330.C
Ostentium 762.C

P

PAeonia 201.A
Pagana lingua 237.A
Palma Christi & 711.B 339.A
Pampinula 607.B
Panis cuculi 565.A
Panis porcinus & 132.D 450.C
Panis terræ 450.C
Papauer 517.B
Papauer cornutũ 521.A
Papauer rubeum 514.D
Parietaria 278.C
Pastinaca 750.C
Pastoria bursa 610.C
Pentada stylon 239.A
Pera pastoris 610.C
Perforata 830.C
Persica 602.C
Pernitica 359.A
Pes anserinus 652.D
Pes asininus 103.A
Pes columbinus 210.C
Pes corui 155.A
Pes leonis 613.A
Pes uituli 68.D
Petroselinum 573.A
Phasioli 707.B
Pilosella 604.D
Pimpinella 607.B
Piper Hispanum, seu Indianum 731.A
Ptpertris 483.A
Plantago 40.A
Podagralini 347.A
Polypodium 587.A
Polytrichon 795.A
Porrum 633.A
Portulaca 111.A
Potentilla 620.C
Prasium 589.A
Prasium fœtidum 153.B
Primula ueris 145.B
Prunella 621 D
Pruncola, siue Prunula 402.C
Prunus 402.C
Pseudomelanthion. 128.C
Ptyllum 887.B
Pulegium 197.A
Pulegiũ syluestre 433.A
Pyrethrum 640.C
Pyrethrũ syluestre. 638.C
Pyrola 466.D

Q

QVercus 228.C
Quinquefolium 622.D

R

RAphanus minor & maior 661.A
Rapistrum 256.C
Rapum 211.B
Rapunculus 211.B
Remora aratri 60.C
Resta bouis 60.C
Rhabarbarũ monachorum 460.D
Ribes 662.D
Roberti herba & Roberiana 210.C
Rosæ caninæ 656.D
Rosmarinus 477.A
Rosmarinus aculearus 219.B
Rostrum ciconiæ 210.C
Rostrum porcinũ. 676.D
Rubea tinctorũ 279.A
Ruta 615.B

S

SAcerdotis nitrile 68.D
Salicaria 490.C
Salsa 247.A
Salsia uita 729.B
Sanamunda 383.A
Sancti spiritus radix 126.C
Sandaracha Arabũ 77.A
Sanguisorba 790.C
Santcula 672.C
Saponaria 779.A
Sardianæ glandes. 376.D
Satureia 303.A
Sauina uel Sabina. 149.A
Saxifraga lutea 748.D
Saxifraga maior 748.C
Saxifraga rubea 565.A
Scabiosa 717.A
Scariola 676.C
Scelerata 155.A
Scolopendria 295.A
Scrophularia 666.C
Scro-

OFFICINIS SEPLASIARIORVM CONSVETAE NOMENCLATVRAE.

Catapuria maior 339.A
Catapuria minor 454.D
Cauda equina 321.B
Caulis 412.D
Cauta 582.C
Cepa 429.A
Cepa syluestris & 839.B 168.D
Centaurea minor 386.C
Centumnodia 612.B
Centumcapita 297.A
Chamædrys 868.C
Chærefolium 217.A
Cheiri 456.D
Chelidonia 864.C
Cherefilla 750.C
Cicer 266.C
Cichorea 676.C
Cicura 405.A
Cicutaria 524.D
Citonia 375.A
Citruli uel citreoli. 702.D
Coloquintida 373.A
Colubrina 772.D
Condusi 779.A
Consolida maior 694.C
Coriandrum 344.C
Cornu ceruinũ 448.C
Corrigiola 613.B
Cotula fœtida 582.C
Cotula nõ fœtida 141.A
Colum 580.C
Crassula maior 799.B
Crelsio hortensis 361.B
Crocus 442.C
Crocus hortensis 410.C
Cucullus 691.A
Cucumer, seu Cucumis 702.C
Cucumer asininꝰ. 704.D
Cucurbita 367.A
Cuscuta 547.A
Cyclamen 450.C
Cynoglossum 407.A
Cyprius 452.D
Cypressus 873.B

D

DEns leonis 676.D
Diapensia 672.C
Digitalis 892.C
Digiti citrini 711.B

E

ELleborus albus. 271.A
Endiuia uera 676.C
Enula 241.A
Enula campana 241.A
Equina mentha 287.A
Eruca 161.A
Esula 810.C
Esula rotunda 604.C
Enisenum 16.C
Eupatorium adulterinũ 264.C
Euphrasia 245.A

F

FAba 388.C
Faba crassa 799.B
Faseoli 707.B
Ficaria 193.A
Ficus sarina 754.C
Filago 729.A
Filipendula 563.A
Filix 594.D
Flammula 155.A.
Flos amoris 98.C
Flos februarij 485.A
Flos omniũ mensiũ 381.B
Fœniculum 500.C
Fœniculus porcinꝰ. 598.D
Fœnumgræcum 797.A
Fortis, seu fortis herba 729.A
Fuga dæmonum 830.C
Fumus terræ 337.B
Funis arborum 719.A

G

GAlitrichum 81.B & 567.A
Genesta, siue Genestra 219.B
Gentiana 199.A
Glastum 330.C
Gratia Dei 210.C
Guadum 330.C

H

HEdera terrestris 877.A
Hepatica 472.C
Herba diui Ioan. 830.C
Herba fortis 729.A
Herba fullonum 779.A
Herbæ paralysis 845.B
Herba Roberti 210.C
Herba stellæ 448.C
Hermodactylus 358.C
Hirundinaria 150.C
Hispanach 668.C
Hispanicum olus 668.C
Hordeum 437.B
Humulus 265.A
Hypericum 838.C
Hyssopus 840.C

I

S. IAcobi fios 741.B
Iarum 63.D
Iudicum 330.C
Iuncus 297.A
Iris 316.C
Ina muschata 884.C
Iuniperus 77.A
Iusquiamus 832.C

K

KEirin 456.D
Kerua 339.A

L

LActuca 298.C
Lactucula 673.A
Laparium acutũ 460.D
Lanaria 845.A
Lappa maior 71.B
Lappa inuersa 578.D
Lappa minor 578.D
Larga 495.A
Laureola 226.D
Lens 855.D
Lentisticum 759.B
Lilium album 363.B
Lilium conuallũ 239.A
Lilii inter spinas 645.A
Lunaria 544.D
Lingua bouis 341.A
Lingua ceruina 295.A
Linum 470.C.
Liquiritia 191.A
Luparia 86.C
Lupinus 308.C
Lupulus 165.A

M

MAiorana 666.C
Malua 510.C
Maluauiscum 16.C
Mandragora 529.A
Marrubiũ nigrum 153.B
Marrubiastrum 153.B
Matersylua 645.A
Matricaria 48.A
Melanzana 532.C
Melilotum 526.C
Melissa 497.A
Mentha 287.A
Mentha aquatica 721.A
Mentha Romana. 287.A
Mẽtha Saracenica. 287.A
Mercurialis 474.C
Milium 410.D
Milium solis 488.C
Millefolium 726.C
Millemorbia 193.A
Mora uaticana 151.A
Morella 691.A
Morsus diaboli 714.C
Morsus gallinæ 20.C
Morus celsi 521.B
Muralis 278.C

N

NAsturtium 361.B
Nasturtium aquaticum 721.A
Nasturtium tectorum 305.A
Nenuphar 524.C
Nigella 502.D
Nil 330.C
Nilech 330.C

O

OCularia 245.A
Oculus bouis aut uaccæ 143.A
Oleander 542.C
Ophthalmica 245.A
Orobus 570.C
Origanum 551.A
Os mundi 109.B
Otaris 330.C
Ostentium 762.C

P

PAeonia 201.A
Pagana lingua 237.A
Palma Christi & 711.B 339.A
Pampinula 607.B
Panis cuculi 565.A
Panis porcinus & 132.D 450.C
Panis terræ 450.C
Papauer 517.B
Papauer cornutũ 521.A
Papauer rubeum 514.D
Parietaria 278.C
Pastinaca 750.C
Pastoria bursa 610.C
Pentada stylon 239.A
Pera pastoris 610.C
Perforata 830.C
Persica 602.C
Pernitica 359.A
Pes anserinus 652.D
Pes asininus 103.A
Pes columbinus 210.C
Pes corui 155.A
Pes leonis 613.A
Pes uituli 68.D
Petroselinum 573.A
Phasioli 707.B
Pilosella 604.D
Pimpinella 607.B
Piper Hispanum, seu Indianum 731.A
Ptpertris 483.A
Plantago 40.A
Podagralini 347.A
Polypodium 587.A
Polytrichon 795.A
Porrum 633.A
Portulaca 111.A
Potentilla 620.C
Prasium 589.A
Prasium fœtidum 153.B
Primula ueris 145.B
Prunella 621 D
Pruncola, siue Prunula 402.C
Prunus 402.C
Pseudomelanthion. 128.C
Ptyllum 887.B
Pulegium 197.A
Pulegiũ syluestre 433.A
Pyrethrum 640.C
Pyrethrũ syluestre. 638.C
Pyrola 466.D

Q

QVercus 228.C
Quinquefolium 622.D

R

RAphanus minor & maior 661.A
Rapistrum 256.C
Rapum 211.B
Rapunculus 211.B
Remora aratri 60.C
Resta bouis 60.C
Rhabarbarũ monachorum 460.D
Ribes 662.D
Roberti herba & Rob erana 210.C
Rosæ caninæ 656.D
Rosmarinus 477.A
Rosmarinus aculearus 219.B
Rostrum ciconiæ 210.C
Rostrum porcinũ. 676.D
Rubea tinctorũ 279.A
Ruta 615.B

S

SAcerdotis nitrile 68.D
Salicaria 490.C
Salsa 247.A
Salsia uita 729.B
Sanamunda 383.A
Sancti spiritus radix 126.C
Sandaracha Arabũ 77.A
Sanguisorba 790.C
Santcula 672.C
Saponaria 779.A
Sardianæ glandes. 376.D
Satureia 303.A
Sauina uel Sabina. 149.A
Saxifraga lutea 748.D
Saxifraga maior 748.C
Saxifraga rubea 565.A
Scabiosa 717.A
Scariola 676.C
Scelerata 155.A
Scolopendria 295.A
Scrophularia 666.C
Scro-

Scrophularia maior 293.A
Semperuiuum 31.A
Semperuiuum marinum 137.A
Sena 445.A
Serpentaria minor 68.D
Serpentariæ officinarum 772.D
Serpyllum 250.C
Serpyllū romanū 826.C
Serullia 750.C
Serullum 750.C
Sigillū Salomonis. 584.C
Siler montanum 787.A
Simeonis herba 79.
Sinapi 537.A
Sinapi rusticum 305.A
Sinapi syluestre 256.C
Sitanium 647.B
Solatrum 691.A
Soldago Sarracenica 729.A
Sorba 575.A
Sorgi 772.C
Sparagus 59.C
Spelta 282.C
Sphatula fœrida 793.B
Squilla 781.A
Staphisagria 785.A
Stellæ herba 448.C
Stichas arabica 777.B
Stichas citrina 98.C
Stramonia 691.B
Succus cyrenaic9. 762.D

T

Tamariscus 512.C
Tanacetū 48.B.&49.C
Tanacetū syluestre. 620.C
Tapsus barbatus 845.A
Taraxacon 676.D
Testiculus canis 558.C
Testiculus uulpis, aut sacerdotis 709.B
Tilia 863.A
Tinctorius flos 809.A
Tormentilla 259.B
Trifoliū, 816.C & 820.C
Trifolii acetosum. 565.A
Trifolium humile. 493.A
Trinicas 493.A
Trinitatis herba 802.D
Triticum 647.B
Tunica 551.B
Turcicū frumentū. 824.C

V

Aleriana 855.B
Vernix 77.A
Verbena 591.A
Veronica 168.C
Vincaperuinca 359.A
Vincetoxicum 310.C
Viola 310.D
Virga pastoris 223.A
Vilcum 328.D
Vitealis 259.A
Viria syluestris 109.B
Viticella 95.A
Vngula caballina 339.B
Volubilis maior 719.A
Volubilis media 259.A
Vrinalis herba 544.D
Vrtica 205.A
Vrtica iners, mortua uel alba 468.D
Vua lupina 691.A
Vua uersa seu uulpina 86.C
Vua uulpis 691.A
Vuularia 257.A

Z

Zingiber caninum 731.A

GERMANICARVM APPELLationū Index.

A

Aethon 795.A
Ackerpfrimmen 809.A
Affolter 318.S
Alant 241.A
Alraun 529.A
Amelkorn 647.B
Andorn das weisse 589.A
Apostemkraut 717.A
Artteca 791.C
Auffenblatt 237.A
Augentrost 245.A
Augenwurtzel 855.B

B

Bachmünz 721.A
Baldrian 855.B
Balsamminz 287.A
Balsamkraut 287.A
S. Barbara kraut 745.B
Basilien 546.S
Basilgraut 546.S
Baumfarr 587.A
Baumwoll 580.C
Baureneppich. 271.A
Baurensenff 305.A
Beinhöltzlin 479.A
Benedictē wurtz. 383.B
Bergmüntz 551.A
Bergram 640.C
Beerwurtz 809.B
Besenkraut 305.A
Bertleraskuß 578.S
Biberkraut 386.C
Bibmellen/ oder Bibernellen 607.B
Bilsenkraut 8,2.C
Bingelkraut 474.C
Bißmüntz 785.A
Baumephew 421.A
Blatterkraut 866.C
Blaw gilgen oder blaw schwertel 316.C
Blaw kornblumen 427.A
Blawmenderle. 868.S
Blaw mertzenblümle 834.C
Blaw veiel 310.S
Blůtkraut 790.C
Blůtstöpffle 351.B
Boberellen 691.A
Bockabart 810.S
Bockshorn 797.A
Bonen 388.C
Brachendistel 297.A
Braun betonick. 349.B
Braun dosten 551.A
Braun melantz. 532.S
Braunellen 622.C
Braun weiderich. 490.C
Braunwurtz 193.A
Brauner fingerhůt 892.C
Brennkraut 845.A
Brysslauch 633.A
Buchwurtz 243.A.
631.B
Bunnen leberkraut 471.C
Bůbenleuß 578.S
Büchampffer 565.A
Büchbrot 565.A
Büchklee 565.A
Buchßbaum 643.A

C

Cassam 376.S
Caiecutischer/oder Indianischer pfeffer 309.
Chriſtwurtz 276.C
Citrullen 702.S
Cypreß 873.B
Coloquint 373.A
Coriander 344.C
Creutzbaum 339.A
Creutzsalbey 247.A
Creutzwurtz 285.A
419.A
Cucumern 702.C

D

Dubelkropff. 317.B
Deimet/oder fruß deyment 287.A
Denngraß 613.B
Dennenmarck 855.B
Deschelkraut 610.C
Dinckelkorn 282.C
Donnerrebele 351.B
Dosten 551.A
Drachblům 878.C
Dreifeltigkeytblümen 802.S
Dropffwurtz 587.A
Durchwachß 631.B

E

Berwurtz 880.C
Edelsalbey 247.A
Einkorn 282.C
Eisenkraut 591.A
Eisernhart 591.A
Engelsüß 587.A
Epfelkraut 400.S
Ephew 421.A
Epffich/ oder Eppich 271.A.743.A
Erbß 628.C
Erbsell 542.S
Erdapffel 450.C
Erdbeer 854.C
Erdrephew 421.A.
877.A
Erdenkrentzlin 877.A
Erdrauch 337.B
Erdweirauch 868.S
Erdwurtz 450.C
Erdgall 386.C
Ernroß 510.C
Eruen 570.C

Eſels cucumer 704.S

F

Eigbon 308.C
Feigebaum 754.C
Feigwartzekraut 866.C
Felber 333.A
Feldnegele 351.B
Fenchel 500.C
Fenich 252.C
Ferbblůmen 809.A
Fieberkraut 386.C
Filtzkraut 347.A
Fingerhůt 892.C
Fischmüntz 721.A
Fotzwang/oder Fotzwein 799.B
Flachß 470.C
Flachskraut 544.S
Flachsseiden 347.A
Flöchkraut 631.A
Frawenveiel 312.S
Freyschamkraut. 802.S
Frembder Peterſilien 654.C
Fünffblatt 622.S
Fünffingerkraut 622.S

G

Amenderle 868.S
Garben 726.C
Garten oder heimisch Benedictenwurtz. 383.B
Gartenkreß 361.B
Garten hyſop 303.A
Gartensenff 537.A
Gauchblům 324.S
Gauchbrot 820.S
Gauchklee 565.A
Geißblatt 645.A
Geeler fingerhůt. 892.C
Geeler/ oder guldener Klee 748.S
Geelmüntz 433.A
Geel melantzan. 532.S
Geel ölmagen 521.A
Geel rüben 685.A
Geel schlüſſelblümen. 845.B
Geel seeblümen. 534.C
Geel weiderich. 490.C
Geißfüß 652.S
Geißpappel 510.C
Gensterich 620.C
Gerlin/oder Geirlin 750.C
Gersten 437.B
Gerwel 726.C
Gelbblůmen 809.A
Gilgen 363.B
Glatte winden. 719.A
Glaßkraut 278.C
Glidkraut 770.C
Glieschen 514.S
Goldblům 878.C
Gottheyl 622.C
Gotts vergeß 589.A
Graßblůmen 351.B
Grindkraut 285.A
Grindwurtz 460.S
Groß bathengel. 828.C
Groſſe beinwell. 694.C
Groß epffich 326.S
Groß Feigwartzenkraut 103.A
Groß schwalbenkraut 864.C
Groß zam moren. 750.C
Groß stechend wundt 717.B
Groß Teuffelsmilch 810.S
Guckgauchklee 565.A
Gulde guntzel 590.S
Guldener widerthon 628.S
Gundelreb 877.A
Gurchen 702.S
Güter Heinrich. 465.A

H

Abichkraut 318.S
Halßkraut 411.B
Hanff 392.C
harnkraut 544.S
harstrang 598.S
haselnuß 397.B
hasenklee 565.A
hasenfüß 493.A
hasenpappel 510.C
hasenpfärlin 604.S
hauchblatt 237.A
hederich 256.C
herbstroß 510.C
hergotsbärtlin 790.C
hertzgspan 394.C
hertzkraut 287.A
heyd 254.S
heydrosen 656.S
heydelpfemch 252.C
heydnisch wundtkraut 729.A
himelbrant 845.A
himelschlüſſel 845.B
hirß 410.S
hirtenseckel 610.C
hirßzung 295.A
hirtzenklee 264.C
hohen steinbrech 748.C
holtzmangolt 466.S
hünerdil 303.A
hünerköl 250.C
hundßblům 582.C
hundß köl 443.A
hundßzung 407.A

I

Acobs blům 741.B
S. Johanskraut. 830.C
S. Johans treublin/ oder beerlin 662.S
Jospelen 303.A
Ispen 840.C
Isop 840.C
Judenhürlin / Judendecken/oder Judenkursen 691.A

K

Atzenkörbel. 337.B
Kätzle 495.A
Bantenkraut 321.B
Kappißkraut 412.S
Katzenklee 493.A
Katzenkraut 855.B
Katzenmüntz 433.A
Katzenwedel 321.B
Kertzenkraut 845.A
Besten 376.S
Kinlin 250.C
Kirschenbaum 426.C
Klapperrosen 514.S
Klein bathengel. 868.C
Klein ephew 421.A
Klein monkraut 481.A
Klein zam mor. 750.C
Klein narerzüg. 400.S
Klein salbey 247.A
Klein schelwurtz. 866.C
Klein Tausentguldenkraut 386.C
Knabenkraut 799.B
558.C
Knobloch 735.A
Knospen 821.C
Köl 412.S
Kölblesskraut 790.C
Körkraut 676.S
Korn 65.A
Kornrosen 514.S
Kornmüntz 433.A
Krähenfüß 448.C
Krauß balsam 287.A
Kren 661.A
Kreß 305.A
Kreutzblůmen 711.B
Kronäglin 810.C
Krottendill 582.C
Krottenflachß 544.S
Kühorn 797.A
Kürbß 367.A
Küwurtz 474.C
Kunel 303.A
Kunigundkraut. 264.C
Küttenbaum 375.A

L

Attich / oder Lactuck 298.A
Lauch 633.A
Laurendel 889.B
Lein 470.C
Liebstöckel 759.B
Lißen 822.C
Linden 863.A
Linsen 858.S
Lynkraut 544.S
Löschbaum 495.A
Löwenfüß 603.A
Löwentapen 613.A
Lungenkraut 636.C

M

Adelgeer. 419.A
Män 517.B
Magsomen 517.B
Maioran / oder Meyran 666.C
Meerendblämen. 239.A
Mangolt weiß vnd ror 804.S
Mangtreppe 397.A
Marienrosen 845.B
Marobel 589.A
Marktümich 397.A
Maulberbaum 521.B
Maurephew 421.A
Mauresauten 729.B
Meerhirß 488.C
Meerzwibel 781.B
Meer cucumer. 702.S
Meyenkraut 866.C
Meysterwurtz 762.C
Melaun 702.S
Melissen 497.A
Mengelwurtz 460.S
Mercurinskraut. 474.C
Merretich 661.A
Mertzenblůmē. 485.A
Mertzē violen 310.S
Mettram 48.A
Meußörlin 604.S
Mistel 328.S
Mittelwinden 259.A
Moßfolb 822.C
Münch rhabarbarum 460.S
Müntz 787.A
Muckenkraut 842.C
Mundtholtz 479.A

N

Abelkraut. 544.S
Nachtschatt. 691.A
Nagelkraut 604.S
Narrenkolb 822.C
Narerwurtz 772.S
Narerzünglin 578.C
Negelblämen 351.B

O

Chsenzung. 341.A
Odermenig 243.A
Olander 542.C

P

Fesselbeer. 542.S
Pappel 510.C
Pastincy/ oder pastinacken 685.A
Peterlin 573.A
S. Peters korn 282.C
S. Pet. schlüssel 845.B
S. Peterskraut 278.C
Peterſilien 573.A
Peterſilien der frembd 654.C
Pestilentzwurtz 643.B
Pfaffenhödlin 866.C
Pfaffenröslin/ oder pfaffenblatt 676.S
Pfeben 702.S
Pfefferkraut 483.A
Pfersichbaum 602.C
Pflaumen 402.C
Pfennigkraut 400.S
Pferdschwantz 321.B
Pfrummen 759.A
Pfriessen 804.S
Porst 512.C
Pumen 402.C
Pfilienkraut 887.B

Q

Uendel 250.C

R

Addistel 297.A
Ragwurtz 561.A
Rappenfüß 448.C
Ruch öpffelkraut. 691.B
Rauten 615.B
Reinweiden 479.A
Rettich 659.A
Riechēd endorn. 765.B
Ringelblům 381.B
Rocken 767.A
Römisch pappel 510.C
Römischer quendel 826.C
Röte 279.A
Rosen 656.C
Rosenwurtz 664.C
Rosmarin 477.A
Roßmüntz 287.A
Roßpappel 510.C
Roßschwantz 321.B
Rot heilwurtz 259.B
Rot nachtschatt. 691.A
Rot rüben 685.A
Rot steinbrech 503.A
Rot wasserpfeffer 842.S

S

Affran 442.C
Salbey 247.A
Samkraut 652.C
Sanickel 672.C
Satiron 303.A
Saurampffer 465.A
Saurer klee 565.A
Saurich 542.S
Sauwurtz 193.A
Scabiosen 717.A
Scariol 676.C
Schaffripp 726.C
Schaffgarben 726.C
Schaffthew 321.B
Scharlach 567.A
Scharpff wind 717.B
Schnurrlauch 633.A
Schelkraut 864.C
Schirling 405.A
Schleben 402.C
Schlüsselblůmē. 845.B
Schlauren 691.A
Schmaltzblům 878.C
Schülweiden 479.A
Schnierwurtz 694.C
Schwalbkwurtz. 866.C
Schwartz Coriander 502.S
Schwartz gartendistel 881.C
schwartz körnich 502.S
Schwartzwurtz. 694.C
Schwartz ephew. 421.A
Schwefelwurtz. 598.S
Schwemstrod 651.S
Schwendtor 450.C
Seedlům 534.C
Seyffenkraut 779.A
Seiner 445.A
Sergenkraut 303.A
Sesel 787.A
Seerbon 832.C
Sewbrot 450.C
Sewfenchel 598.S
Sewrod 652.S
Sibengezeit 816.C
Synnaw 13.A
Syngrün 359.A
Sorgsomen 772.C
Speckgilgen 645.A
Speterling 575.A
Spelz 282.C
Sperenstich 419.A
Spicanardi 889.B
Spitzmüntz 287.A
Spinet oder spunnat 668.C
Springkraut 454.S
Springkörner 454.S
Sprötöpffel 575.A
Stechendt öpffelkraut 691.B
Steins

Steinklee 748. S
Steinleberkraut. 472. C
Steinmüntz 433. A
Steinrauten 729. B
Steinsomen 488. C
Stendelwurtz 709. B
Stichaskraut 777. B
Strepffwurtz 460. S
Streichblümen 809. A

T

Talg vñ nacht. 278. C
Tamariſck 512. C
Taubneſſel 468. S
Tauſentblatt 726. C
Teuffels abbiß 714. C
Teuffelsmulch 604. C
Thym 826. C
Todtern 347. A
Todtneſſel 468. S
Tormentell 259. B
Treibkörner 454. S
Triacks 855. B
Türckiſch Cucumern 702. S
Türckiſch korn 824. C

V

Veiel 456. S
Vetelwurtz 316. C
Vergiß mein nit. 868. Syr.
Verſich 542. S
Vnholden kertz 845. A
Vnſer frawen flachß 544. S
Vnſer frawen mantell 613. A
Vnſer frawen müntz 287. A
Vnſer frawen ſchüchlin 526. S
Vogelneſt 685. A

W

Wändlüßkraut 793. B
Waldtfarr 594. S
Waldtlilgen 645. A
Waldtöl 466. S
Waldtmägoltz 466. S
Walwürtz 694. C
Waſſerbatenig 775. B
Waſſerdoſt 264. C
Waſſerepff oder eppich 271. A
Waſſermähen 534. C
Waſſermüntz 721. A
Waſſerpfeffer 842. C
Wegdorn 613. B
Weggraß 613. B
Wegwarten / oder weg weiß 676. C
Weiden 333. A
Weiderich 490. C
Weingartenwinden 259. A
Weinrauten 615. B
Weiß Andorn 589. A
Weiß Glocken 719. A
Weiß Himelſchlüſſel 845. B
Weiß Hornungßblümen 485. A
Weiß lilgen 363. B
Weiß mozelen 750. C
Weiß nießwurtz. 271. A
Weiß ſeeblümen 534. C
Weiß ſenff 261. A
Weißwurtz 584. C
Weiſſe ſteinbrech. 748. C
Weiſſer ephew 421. A
Weydt 330. C
Weyſſen 647. B
Weyſſenkolb 647. B
Welſch veiel 312. S
Welſch linſen 445. A
Welſch nuß 378. S
Welſcher hirß 772. C
Welſcher ſteinkle 526. S
Welſcher weyſſen 647. B
Widertodt 795. A
Wildampffer 460. S
Wilder balſam 287. A
Wild Baſilg 895. A
Wild Benedicte wurtz 383. B
Wilder bertram 638. C
Wild bingelkraut das mennle 443. A
Wild chamillen 582. C
Wild edelraute 704. S
Wild flaſchs 544. S
Wilder galgan 452. S
Wilder gartenſaffran 410. C
Wild Himelſchlüſſel 845. B
Wilden klee 526. S
Wilder korffell 524. S
Wilder kreß 324. S
Wilder kürbß 373. A
Wild maen 514. S
Wild moren 750. C
Wild müntz 287. A
Wild negelblume 351. B
Wild ochſenzungen 269. C
Wild paſtiney 685. A
Wilden poley 431. A
Wild roſen 656. S
Wilde ſalbey 567. A
Wild ſcharlach 567. A
Wilden ſenff 256. C
Wild ſchwartzer coriander 502. S
Wild wullkraut 845. B
Windenkraut 719. A
Wintergrün 466. S
Wyſenklee 820. C
Wyſenkümel 397. A
Wolffsmilch mancherley 810. C
Wolgemüt 551. A
Wolriechēder klee 816. C
Wütterich 405. A
Wullkraut 845. A
Wunderbaum 339. A
Wundtkraut 799. B
Wurmkraut 48. A
Wundtſcherling. 405. A
Wutzerling 405. A

Y

YElenger yeltieber Yngrün. 359. A (884. C

Z

Zäpfflinkraut. 237. A
Zam Paſtiney 685. A
Zam / oder gartenſenff 537. A
Zamer ſaffran 442. C
Zeitloſen 358. C
Zeunling 645. A
Ziſſern 266. C
Zitterwurtz 460. S
Zweyblat 565. B
Zwibel 303. A. 429. A

Sequentes duæ appendices ſuis capitibus adjiciantur.

Appendix in caput de Colutea. Pag. 445.

Dum hoſce cõmentarios conſcriberemus non erat ad manũ græcus Theophraſtus: quare cum latino tantũ utendum eſſet exemplari Theophraſti, nõ ſatis cõſijcere potuimus an per y aut per υ vox ipſa ſcriberetur, cum nõraro Latini eas voces in quibus græcè υ eſt, per u efferant. Quare latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem græco Theophraſti codice, ſtatim deprehendimus κολυτέα à κολουτία diuerſam eſſe: idipſum enim Theophraſtus manifeſtè innuit. In latina uerò Theodori uerſione perperàm pro Colytea ſcribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit. Legendum itaq; initio capitis de Colutea in eum modum erit: κολουτία Græcis, Colutea Latinis dicitur &c. Expungenda itaq; dictio Colytea, & paſſim in hoc capite pro Colytea legendum Colutea.

Colutea differt à Colytea

Appendix in caput de Trifolio odorato. Pag. 816.

Non latet hanc herbam propè accedere ad deſcriptionẽ Loti ſylueſtris. Caulem namq; fert bicubitalem, & aliquando maiorẽ, numeroſis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis naſcitur ſimilia: ſemen Fœnugræco ita reſpondens, ut niſi minus eſſet, uix ab inuicem diſcerneres: ſapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturam. Frutex enim uerius eſſe quàm herba uidetur: cubito maior, uirgas habens tenues, nigras, iuncoſa adnata obtinentes, in quibus ſunt folia Loti, in ſingulis pediculis tria, in ambitu cuſpidibus ſerrata, ut hinc cõmodiſsimè dici mereatur ἐξηρμένα. Hæc etiam odorata ſunt uehementer, ut nonnullis caput offendant: & ad biruminis certè odorem proximè accedunt, ſed non parum tamen ſuauior & iucundior eſt. Florem præterea ex ſe mittit purpureum, hoc eſt, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut ſubcæruleus eſt. Semen etiam modicè latum, & ſubhirſutum, ex altero fine ueluti cornu obtinens. Quod ego non de ipſo quidem nudo ſemine, ſed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac ueluti cornutum exiſtit, intelligendum puto. Radix deniq; illi longa, gracilis, & renax exiſtit, nihilq; eſt in tota deſcriptione quod ei aptiſsimè nõ quadret. Accedit præterea amaritudo quæ in ſemine non eſt obſcura, pulchrè ſibi etiam Trifolij odorati facultates uendicans: mouent enim quæ amara ſunt urinam, menſes ducũt, comitialibus profunt, aliaq; quæ Dioſcorides Trifolio huic adſcribit efficere poſſunt. Quare ijs rationibus motus, à concepta ſententia diſcedere nondũ queo, niſi contingat nobis aliam intueri ſtirpem, cuius ſemina, arqueadeo grana ipſa hirſuta, & cornuta exiſtant. Quanquã non lateat parum admodum referre utram ſententiã, noſtram aut aliorum amplectaris, cum Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil diſtent. In hoc tamen ſemine, quod nos Trifolij odorati eſſe contendimus, nulla ineſſe apparet adſtrictio, quam tamen in Loti ſemine Dioſcorides requirit. Quod pro confirmanda noſtra ſententia adijcere uoluimus.

Errata quædam momentanea ad finem operis quære.

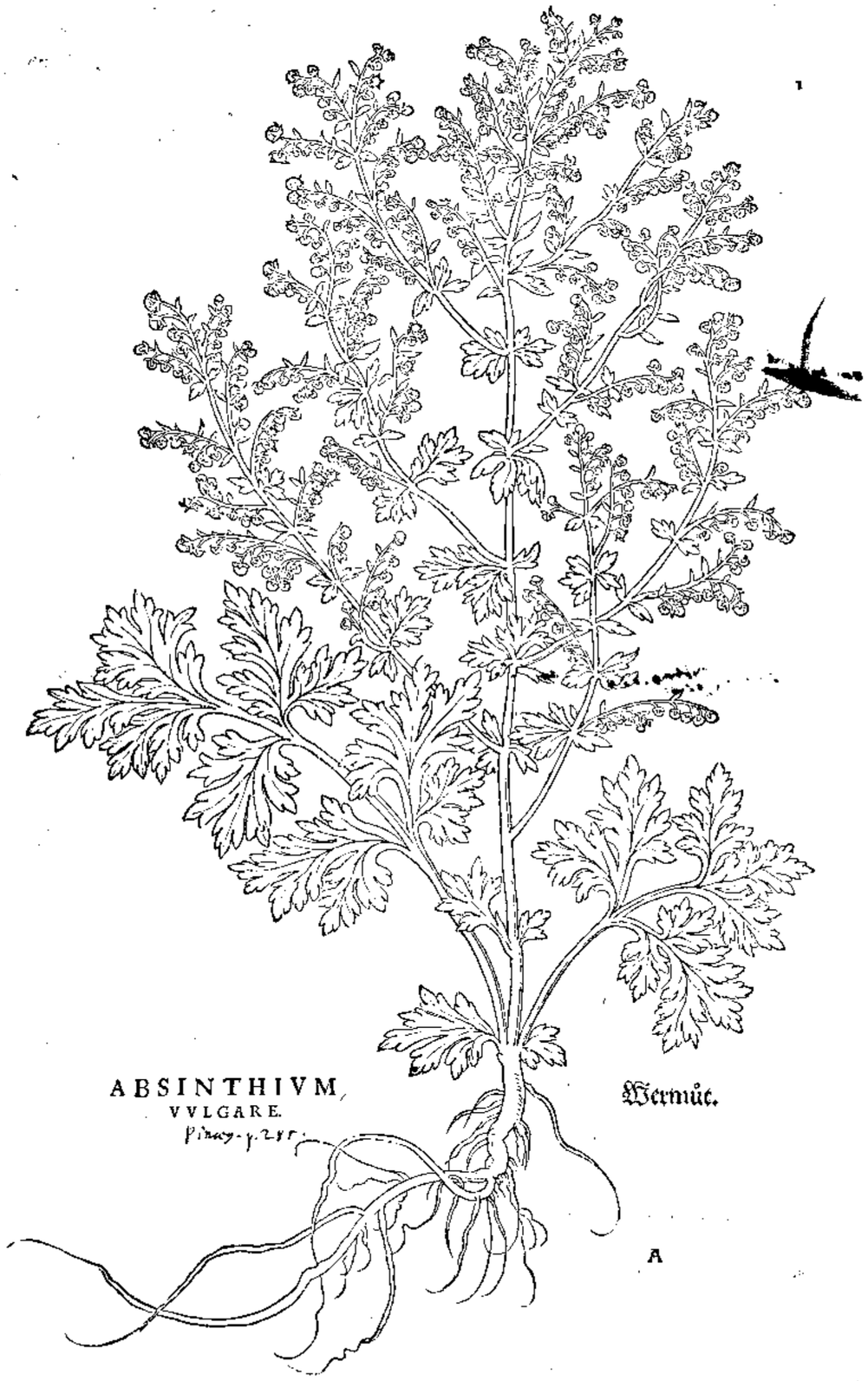

SERIPHIVM
absinthium.

NOMINA.

A ΑΨΙΝΘΙΟΝ græcè, Absinthium latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè wermůt / quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἀψίατος, id est, contrectando, per ὠπιφραγὴν deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerũt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere possit. *Absinthium vnde dictum.* *ἀπίνθιον.*

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, uulgare seu cõmune uocant, & est id quod passim in Germania nostra nascitur, & cuius picturam hic damus. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estq; ceteris multo præstantius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominant. Germani welsomen. Tertium Santonicũ, à Santonibus Gallię populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta uoce Sanctum, quoniam Sanctonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignẽ eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorũ nuncupãt, germanicè wurmsomen. *Vulgare Absinthium.* *Ponticum.* *Seriphium.* *Santonicum.*

FORMA.

Absinthiũ uulgare, herba est caule ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium uerò herba est prætenues ramos cirrósue habens, minori similis Abrotonõ, exiguis referta seminibus, B subamara, & graui odore. Ex qua deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius effigiem damus esse Seriphium. Siquidem herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicũ simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum. *Vulgare.* *Seriphium.* *Abrotonum.* *Santonicum.* *Santonicum.*

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantissimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ passim circa itinera, macerias uinearum, & sępes prouenit: ut uerum sit quod à Plinio dictum est, pleraſq; herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis uirtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, ut diximus, copiosè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in umbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod adstrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamen resiccat. Galeno itaq; autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem adstrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atq; Ponticum. In hoc tamen ab eo differre uidetur, quod in illo maior sit amaritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis ijs innuit uersibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq; de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autẽ de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, uerum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando & calefaciendo desiccandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

c Abſinthium calfacit, adſtringit, bilemq́ ſtomacho & uentri inhærentem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præſumptum arcet. Inflationibus, uentriſq́ & ſtomachi doloribus, cum Seſeli & Nardo Gallico potum prodeſt. Faſtidia diſcutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per ſingulos dies cyathis tribus hauſtū ſanat. Menſes cum melle ſumptū aut appoſitum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morſibus, & draconi marino cum uino aduerſatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata uero & oculorum caligines cum melle, ſimiliter auribus ex quibus manat ſanies, illinitur. Decocti eius uapor ſuffitúſue, dentium auriumq́ dolores lenit. Decoctum cum paſſo dolentibus oculis oblinitur. Præcordijs, iecinori, & ſtomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienoſisq́ ſubuenit. Præterea ueſtiarijs arcisq́ inditum Abſinthiū, ueſtes ab erodentium iniurijs ſeruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariū ex diluto eius temperatum, literas à murium roſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Scriphium uero per ſe, uel cum oryza decoctum, & cum melle ſumptum, aſcaridas & rotundos lumbricos necat, aluum ſimul leuiter ſubducens. Eadem poteſt præſtare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Scriphium poteſt.

EX GALENO.

Abſinthium adſtrictoriam, amaram, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & deſiccans. Proinde biliоſos uentris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per urinam euacuat. Magis uero quod in ue-
D nis eſt biliоſum per urinas expurgat. Ideo contentam in uentre pituitam, ſumptum nihil iuuat. Sic neq́ ſi in thorace aut pulmone contineatur; nam adſtringens in coſa cultas, quàm amara ualentior eſt.

EX PLINIO.

Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio: decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cœleſtis aquæ ſextarijs tribus. Oportet & ſalem addi. Tritum, ut aiunt, raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſus. Bibitur & madefacti dilutū. Exprimitur autem cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus, deinde coctum in æreo uaſe ad tertias, decem heminis, in aquæ ſextarijs quadraginta quinq́, iterumq́ percolatum, herba iecta, lente coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur ſuccus. Sed hic Abſinthij ſuccus inutilis ſtomacho capitiq́ eſt, cum (ut tradunt) ſit illud decoctū ſaluberrimum: nam ſtomachum adſtringit, bilemq́ detrahit, urinam cit, aluum emollit, & in dolore ſanat, uentris animalia pellit. Malaciam ſtomachi & inflationes cum exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, diſcutit. Faſtidia abſtergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis gratia dabant cum marinæ aquæ ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Quidam in polenta dedere ſupradictum pondus addito Pulegio. Alij contra paralyſin. Alij pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum Iride ſumptū. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua. Iecinoris cauſa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto. Item uiſco, cicutæ ex uino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum cōfert. Epiphoris cum paſſo imponitur, ſugillatis cum melle. Aures eius decoctum

A decoctum uaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritum. Vrinam ac menſes ciunt tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. menſes priuatim cum melle ſumptum, & in uellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: uulnera recentia, priuſquam aqua tangantur impoſitum: præterea capitis ulcera. Peculiariter illibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum; inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus infertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatū, literas à muſculis tuetur. Capillum denigrat abſinthij cinis, unguento roſaceo q́ permixtus. Marinum, quod quidam ſeriphium uocāt, ſtomacho inimicum. Aluum mollit, pellitq́ animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES.

EX DIOSCORIDE.

Abſinthites uinum ſtomacho accōmodatum eſt, urinam cit. Tarde cōcoquentibus utile: iecinoroſis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nō appetentibus, & ſtomacho male affectis, & longis præcordiorum diſtenſionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Contra ixiæ uenena hauſta, copioſius potum, & uomitionibus redditum prodeſt.

CONFECTIO.

Variæ uini abſinthitis ſunt confectiones, ut ex Dioſcoride conſtare poteſt. Optimum tamē fit, ſi tuſæ Pontici abſinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in ampho-
B ram uini cōijciuntur. Muſtum deinde mittitur, relicto uno uaſis ſpiraculo ne effer-ueſcens foras exiliat.

APPENDIX.

Santonici, quod ut cōmemoratum eſt, hodie ſemen lumbricorū uocant, præci- *Semen lumbricorum.*
puus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos uſus eſt. Et ſi genuinum eſt, magna efficacia cum melle aſſumitur tam à pueris, quàm adultis. Scriphium quoq́ aduerſus lumbricos à multis cōmendatur, eoq́ nomine mors uermium appellatur. Sunt etiam qui lumbricorū ſemen nominent. *Mors uermiū.*

6

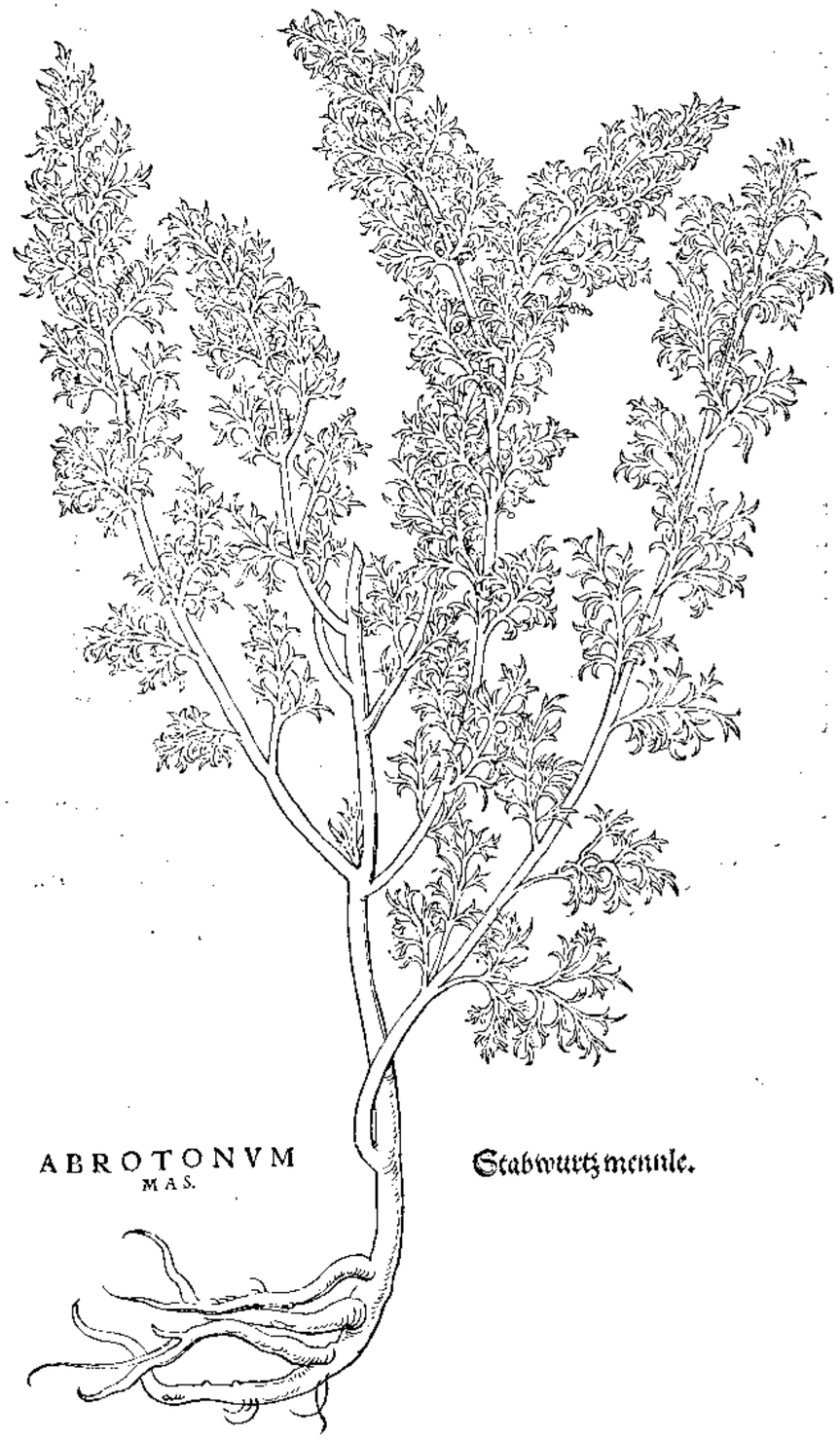

ABROTONVM
MAS.

Stabwurtz mennle.

7

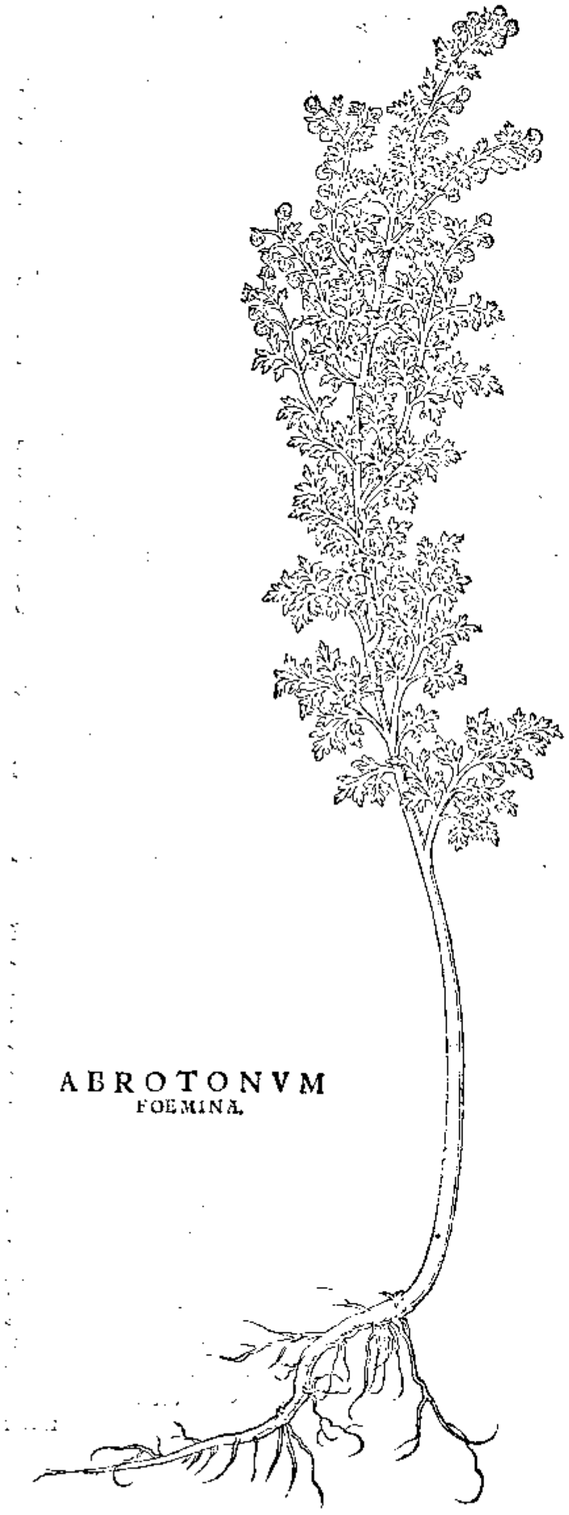

ABROTONVM
FOEMINA.

Stabwurtz weible.

DE ABROTONO▸ CAP▸ II▸

C

NOMINA.

Abrotonum unde dictum.

ΑΒΡΌΤΟΝΟΝ Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanis Garthagen/Stabwurtz/Schoßwurtz/Gertwurtz/Rutelkraut/Affruſch/ appellatur. Hoc autem nomen ſibi uſurpauit, ut Nicandri teſtatur interpres, διὰ τὸ πᾶσι ὄλιμ ἁβρὸν, καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄβλωτα καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι. hoc eſt, quod conſpectu tenerum, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémue & difficilem halitum proſpiret.

GENERA.

Abrotonũ duorum eſt generum, ueterum & recentiorũ omnium ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxi. cap. vij. mas quidem campeſtre uocat Abrotonum, fœminam uero mõtanum. Vulgus, ſylueſtrem Cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem, nomenclaturæ herbæ fruticisue uocat. Germanicè weiß garthan/oder wilder cypreß.

FORMA.

Abrotonũ mas. Abrotonũ, quod mas appellamus, ſarmentoſum, minutis foliis, minus album quàm fœmina, tenui ſemine ac numeroſo uti Abſinthiũ. Semen autem nõ quouis tempore producit, ſed ad Septembris dumtaxat menſis initia, quo ſi diligenter obſeruabis tempore, ſemine prægnans eſſe comperies. Recte igitur λεπτόκαρπον in Dioſcoride legitur, huic lectioni nõ ſolum ueterum codicum fide, uerumetiã ſenſu ſuffragante. Fœmina frutex eſt, arboris ſpeciem habens, candicantibus foliis, Seriphij modo minutim circum ramulos inciſis, floribus refertus, in ſummo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadam.

Abrotonum fœmina.

LOCVS.

Mas paſsim apud Germanos in hortis, & in campeſtribus naſcitur: fœmina uero in collibus & montibus ſua ſponte prouenit.

D

TEMPVS.

Floret utrunq; Auguſto. Colligitur autem in autumno, potiſsimum Septembri menſe: hoc enim tempore ſemen, ut diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonũ calidum & ſiccum, inq; tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſicum eſt, id quod amaritudo eius, quam guſtu præ ſe fert, facile monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; abrotoni ſemen feruefactũ, & crudum tritum, cum aqua potũ, nõ niſi recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, urinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in uino exitialium uenenorum antidotum eſt. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum uino potum aduerſus eorundem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum, prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctumq; tubercula diſcutit. Admiſcetur trino unguento.

EX GALENO.

Non inſtrenue excalfacit & deſiccat. Nam ſiue comã cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis eſt) cõtuſam ulceri puro illinas, mordax & irritans uidebiť, ſiue eo in oleo macerato, caput aut uentrem perfundere uoles, admodũ calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc uoles confricare, minus utiq; rigore concutientur, imò & ſenſus confeſtim ubi admotum fuerit ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par eſt, nimirũ quum ſit amarum. Protinus uero quod & digerendi & incidendi uim habeat ſcies. Præterea abrotonum uſtum calidum & ſiccum facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul

A ſimul & citra phlegmonem callo induratis proſunt, ac proinde maxime ulceribus iis quæ in pudendorum præputijs ſunt, competere uidentur: at cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax eſt, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino ſcilicet, aut Raphanino, aut Sycionio ueteri, potiſsimum Sabino, ad alopecias confer. Barbam etiam ſegnius tardiusq; enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis, lentiſcino macceratum. Rarefaciendi enim uim, eò quod tenuium eſt partium, obtinet, & mordax eſt, & calidum. Abrotonum uero inimicum ſtomacho exiſtit.

EX PLINIO.

Vſus eſt & foliis, ſed maior ſemine, ad calefaciendum, ideo neruis utile, tuſsi, orthopnoicis, urinæ, torminibus, conuulſis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cõcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in uino, illinitur q;. Efficaciſsimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut ſcorpionum & phalangiorũ, & contra alia uenena. Prodeſt quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius ſi ſubijciatur puluino, uenerem ſtimulari tradunt: efficaciſsimamq; herbam eſſe contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO▸ CAP▸ III▸

B

NOMINA.

Asaron cur dictum.

ΑΣΆΡΟΝ græcè, Aſarũ latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Germanicè Haſelwurtz. Aſaron autem dictum eſt, quod in ornatũ non ueniat, uel ut Plinius lib. xxi. cap. vi. inquit, quoniam in coronas atq; ſerta non addatur: uel quod manualibus ſcopis, quę odoris gratia geſtantur, minimè ſolitum ſit inſeri.

FORMA.

Cognati folij. Folia hederæ ſimilia habet, longè tamen molliora, rotundioraq;. Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, Hyoſcyami cytino ſimiles, in quo ſemen acino nõ diſsimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini perſimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterum hic admonendum eſſe lectorẽ duximus, omnia Dioſcoridis exemplaria hoc in loco deprauata eſſe, perperamq; habere uel πυκνότερα uel μίλιρότερα, cum potius ſcribendum ſit μελανότερα, id quod partim Plinij teſtimonio, partim etiam iudice ſenſu ipſo comprobari poteſt. Plinius ſiquidem lib. xij. cap. xiij. Aſarum ſic depingit: Eſt hederę foliis, rotundioribus tantum, mollioribusq;. Si quis uero ea de re ad iudicem ſenſum referat, Aſarumq; cum hedera conferat, Aſari certè folia neq; denſiora, neq; minora hederæ foliis eſſe comperiet, quum Aſari folia maiora multò ſint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum comparatione multò minora ſint, euidentiſsimum eſt pro μιλιρότερα legendum eſſe μελανότερα, huic nimirum lectioni adſtipulantibus Plinio & ſenſus iudicio, ut dictum eſt: ad tactum eũ huius folia longè ſunt hederæ molliora. Accedit quod ab una dictione in aliam facilis ſit tranſitus. His itaque rationibus motus, Aſari folia μελανότερα, hoc eſt, molliora hederæ foliis eſſe dixi, ut reuera etiam ſunt.

Dioſcoridis locus emendatus.

Aſarum p. 422. Aſparagi. p. 16. Cyclaminis p. 1054. Aristolochiæ. p. 89.

LOCVS.

Naſcitur in umbroſis locis, montibus potiſsimum & ſyluis: aſpera enim macráue & ſicca loca amat.

TEMPVS.

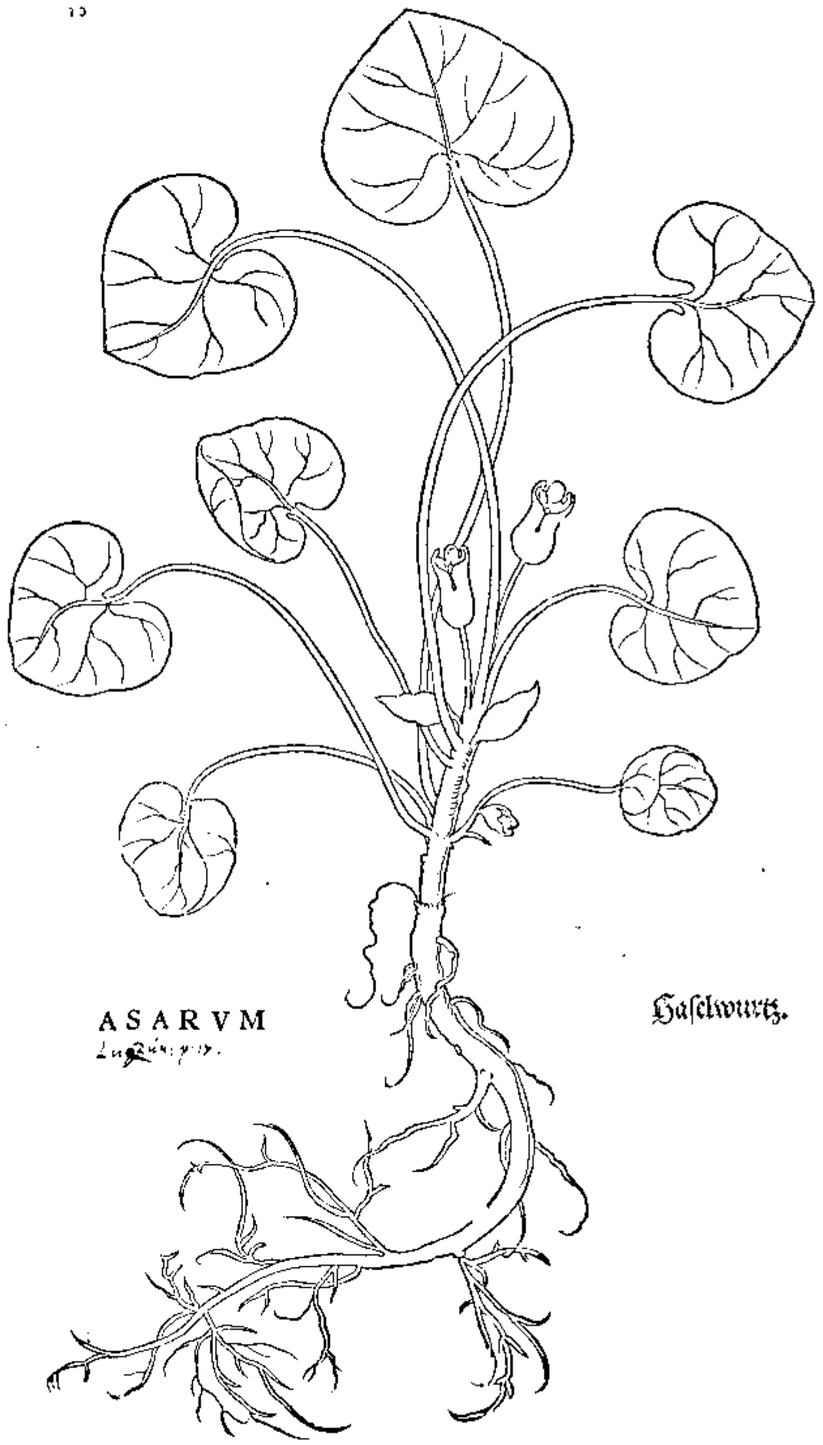

ASARVM

Haſelwurtz.

A

TEMPVS.

Bis anno, uere nimirum & autumno floret. Colligendum in fine Auguſti, à die uidelicet decimoquinto eius menſis, uſq; ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Aſarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertij exiſtit, radices potiſsimũ eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Aſari calefaciunt, & urinam mouent. Hydropicis & iſchiadicis diuturnis proſunt. Ducunt menſes pondere drachmarum ſex cum mulſo potæ. Purgant Elleborí albi modo. Ruptis præterea, conuulſis, tuſsi ueteri, difficultati ſpirandi, & urinæ conferunt. Cum uino potæ ferarum morſibus ſalutares. Folia adſtringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibuſq; ſacris proſunt. Coma ſomnum etiam conciliat. Sic Crateías herbarius de Aſaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Aſari radices utiles ſunt, facultate ſimiles radicibus Acori, intenſiores tamẽ. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita ſunt, hic facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi uim habet Aſarum, quod & ipſum aliqui ſylueſtre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Eſt Aſaron græcè Vulgago dicta latinè.
Hæc calidæ & ſiccæ uirtutis dicitur eſſe.
Tertius eſt illi gradus, ut dicunt, in utroque.
Prouocat urinam, potata; menſtrua purgat.
Hoc; modo iecoris medicatur ſumpta dolori.
B *Hydropicos; iuuat, ſchiaſim fugat hauſta frequenter.*
Et uuluæ morbis decoctio ſubuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleborí; modo uomitu præcordia purgat.
Sed non eſt huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, ſi fiat taliter illa:
De foliis eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo poſſint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, uino quo ſint macerata reſolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da ſufficienter,
Et ſitienti multi quantum fortis & albi,
Sic Aſari ſuccum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis eſt hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, ut diximus, eſt minuendus
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poſcunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Aſarum decoctum eſt, ſi eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

NOMINA.

ΑΚΟΡΟΝ græcè, Acorũ latinè appellatur. Officinis nomen retinet. Germanicè Gel lilgen/ Drachenwurtz oder Ackerwurtz uocatur. Acoron aphrodisiam quasi ueneream Græci etiam uocant. Apuleius, quicunq; ille fuerit, in cõmentariolo quod de aliquot herbis scriptũ à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quod ea in alucarijs suspensa, num quum diffugiant apes.

FORMA.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, neq; in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, nõ carioſum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet Acorum nostrum, quo hodie officinæ utũtur, etsi nõ uerũ sit, tamen aliquã saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, an gustiora tamen. Radices quoq; similes, implicatas & inuicem adnatas, nõ in rectũ, sed in obliquum tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: denicq; geniculis seu internodijs interceptas. Neq; etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit uariare uidetur: nostrũ enim Acorũ nõ raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem ut & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercurrentes uenas obtineant, recte subalbæ dici possunt, quod nimirũ neq; uere rubescant, neq; candidum etiam prorsus colorem referant, sed eum potius qui ex rubro & candido mixtus sit. Cæterũ radices Acori quæ intus candicant, foris ut plurimũ subrubẽt. Hinc est quod Serapion in Acori descriptione Dioscoridis uerba referẽs,
B ὑπολεύκους dictionẽ ita uertere uoluit: Et color radicũ exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouẽtur, ut diuersum nostrũ prorsus à Dioscoridis credant, ij non utuntur argumento quod tanti momenti sit, ut quod conãtur, persuadere alijs possit. Cum enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, noster certe nunquam non tales habere deprehenditur: uel enim uere candicantes sunt, uel subrubentes, quas etiam ὑπολεύκους recte dici posse iam ostendimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum uerum esse putaremus Acorum, quum abunde constet illum, haud aliter quàm colorem, secundum diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod ut diuersum certo crederemus nos urgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nõ sint, quod tamen omnes ueteres uno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respõdere uideatur, tamen quia acris nõ est, uires eas quas uero Acoro tribuunt ueteres, habere non potest: ut hoc nomine uehementer errent qui à solis descriptionibus tantũ pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad urinas mouendas, aut menses euocandos, lienẽsue minuendos eo utuntur. Perperàm etiam Diacori compositionem ex eodem conficiũt. Curent itaq; ut uerum Acorum habeant, quod iam in multis Germaniæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiarijs nunc sub nomine maioris Galangæ uenditur, si cætera etiam respondeãt, haud dubie radix ueri Acori est. Et debent seplasiarij ea uti, quoties in compositionibus medicamentorũ Acori fit mentio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quod hæc calefaciendo cõcoctionem stomachi supra modum iuuet. Et hoc eò confidentius faciendum esse hortor, quod Galangam maiorẽ ueri Acori radicem esse existimem: geniculis enim scater, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nõ ingrata, ut hoc nomine illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro uti queant.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, raramq; inuentu herbam hanc tradit. Nostrum Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in umbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi uim habet. Decoctum eius potum, urinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & uenenatorũ morsibus subuenit. Insessu, quemadmodum Iris, ad mulierbria utilis est. Succus radicis caligines oculorum discutit. Antidotis præterea radix utiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori utimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odorecq; non iniucunda. Hinc manifestum est hanc facultate calidam, & cõsistentia tenuium partium esse. Huic consentaneũ est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atq; extenuet. Ad hoc autẽ melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est.

EX PLINIO.

Vis ei est ad calefaciendum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, cõtraq; serpentes. Pectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur. Iecinori medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia uesicę uitia sanat. Testium tumores radix decocta in uino, tritaq; & illita mirè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Cõtusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abunde monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à ueri Acori radice uim sortita sit. Nam ut hęc tenuium est partiũ & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atq; discutit: ita illa consistentia crassarũ partium, ac facultate frigida, constringit, densat, cogit & contrahit. Quare urinam nõ cit, ut uerum Acorum, nec menses cuocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam undecunq; manantem cohibet. Proinde recte Pandectarum autor scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare uanissimũ erit. Ex ijs itaq; intelligent iam seplasiarij, quis usus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, ut fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atq; adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa cõmendare, ac præillo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est, cõsilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

De Althæa

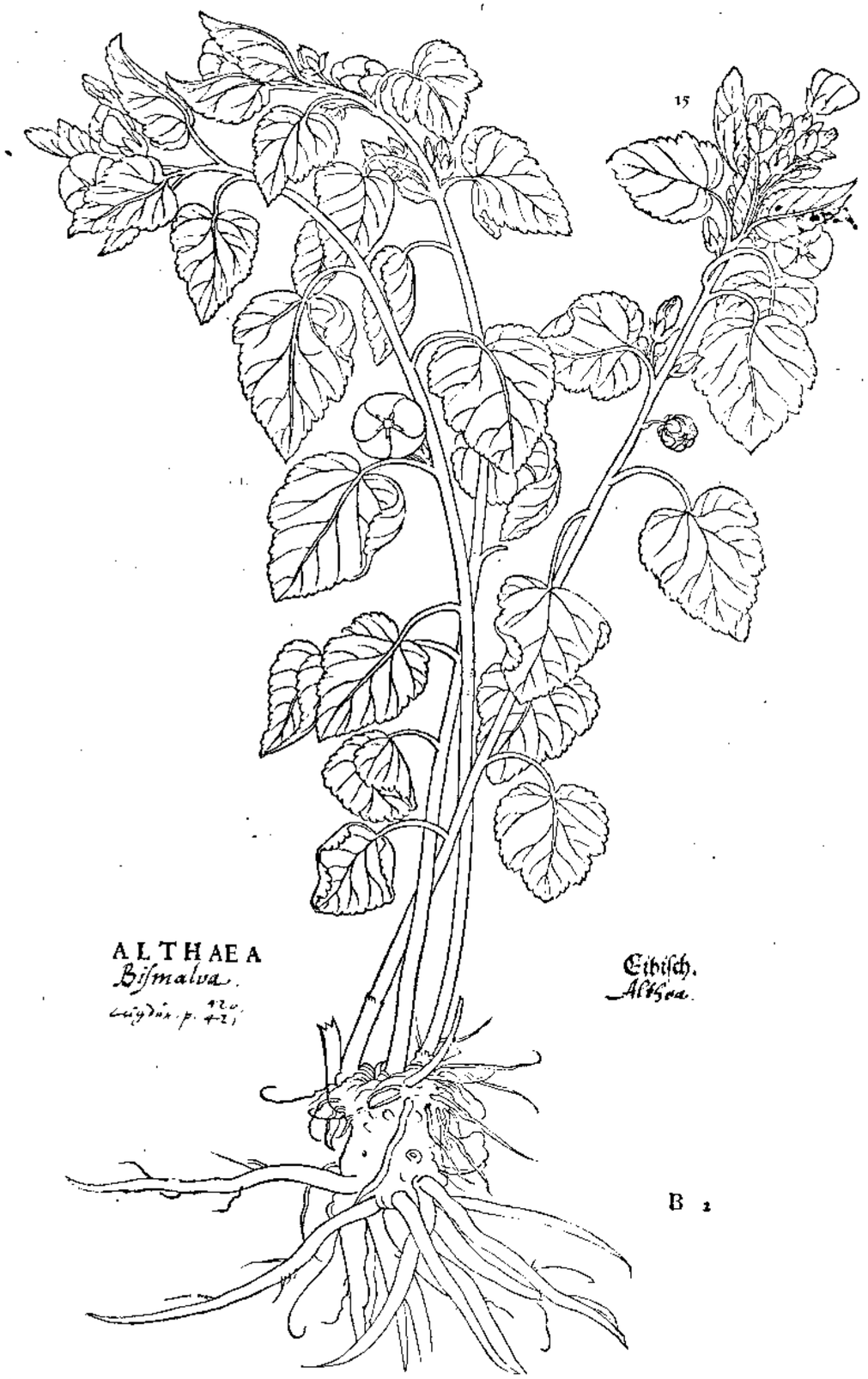

DE ALTHAEA. CAP. V.

NOMINA.

ΑΘΑΙΑ, ἀβίσκος, ἀβίσκος græcè: Althæa, Ebiſcus, Ibiſcus latinè dicitur. Officinę, quæ ut plurimū barbaris uocibus gaudent, Biſmaluam, Maluauiſcum, & ſimpliciter Euiſcum nominant. Maluauiſci autem uox corrupta eſt, ex malua nimirū & euiſco compoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ ſanè multæ ſunt, ſegregans. Germanicè Ibiſch/oder Eibiſch/Groß oder wild pappeln. Althæa uero à multiplici remediorū poteſtate & uſu, uel ut Plinius ait, ab excellentia effectus nominata eſt. Siquidē ἀλθαίνειν Græcis idem ualet, ac ſi à medendo medicā ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος uero remedium & medicinam.

Biſmalua. Maluauiſcus.

Althea unde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus eſt, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binūm, radix lenta uiſcoſaq́, intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibusq́; gaudet.

TEMPVS.

Radices, ut reliquarum ferè herbarum omnium, inter autumni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septembris menſis principio, legendæ. Folia uero & ſemen in æſtate, Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & ſicci primo exceſſu ſeu ordine. Radices uero in principio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulſa aut uino cocta, aut per ſe pota, ad uulnera, parotidas, ſtrumas, abſceſſus, mammarū inflāmationes, ſedis contuſiones, inflationes, neruorum diſtentiones, efficax eſt. Siquidem diſcutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum eſt modo, & cum adipe anſerino aut ſuillo, uel terebinthina ſubacta, ad uteri inflammationes & præcluſiones utiliter admouetur. Decoctum eius idem præſtat, ſecundasq́; à partu relictas educit. Decoctum radicis cum uino potum, urinę difficultati, calculoſorū cruditati, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, & ruptis ſuccurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem uiride ſiccumq́; tritum, cum aceto in ſole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum à uenenatorū morſibus præſeruat. Valet ad dyſenteriā, ſanguinis reiectionē, & alui fluores. Seminis decoctum in poſca aut uino contra omnes apum & minutarū ferarum ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morſibus & ambuſtis illinuntur. Addenſat aquam ſub diuo radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & ſemen cætera quidem pari herbæ uiridi modo agunt, uerum tenuiorum partium, magisq́; exiccatoriam, ad hęc magis extерſoriam quàm illa facultatē oſtendunt, ut & alphos detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum, dyſenteriæ, alui profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

EX PLINIO.

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionum, ueſparum, ſimiliumq́;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti antè, uel habentes eam, non feriuntur. Eius radix præcipuè cōuulſis ruptisq́; efficax eſt. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta,

A cocta, quamlibet perniciosæ tuſſi citiſſimè medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibusq́; defectu ſanguinis, radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et eam uulnerib. cum melle & reſina, item cōuulſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſthmaticis ac dyſentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquā radice ea addita addenſari ſub dio, atq; elacteſcere. Efficacior aūt quo rectior.

EX THEOPHRASTO.

Vſus eius ad rupta, & tuſſes è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliàs ſi carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare poſſe affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

NOMINA.

ΑΝΑΓΑΛΛΙΣ græcè, Anagallis latinè, officinis inuſitata, germanicè Gauchheyl/oder Colmarkraut. Hoc nominis forte à Germanis inditum eſt, quod Anagallis in limine ueſtibuli ſuſpenſa maleficorum introitū pellere credita ſit. Errant qui Morſum gallinæ ſeu Paſſerinā uulgò dictam herbam, Anagallida putant: haud ſecus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam oſtendunt herbarij.

Gauchheyl Germanis quare dicta.

Anagallis non eſt Morſus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis eſſe genera ueterum omniū teſtimonio conſtat, marem ſcilicet & fœminā, quæ ſanè nullo niſi florū diſcrimine diſtant. Mas enim puniceo, fœmina uero cœruleo flore conſpicitur. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentiſſimū eſt, qui plura duobus Anagallidis genera conſtituunt.

FORMA.

B Frutices ſunt Anagallides parui in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus puſilla habentes, & modicè rotunda ad Helxinēs ſimilitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam ſanè certius hac ſcriptorum pictura reſpondet, cum duplex ſit in flore color, puniceus nimirū & cœruleus, quadranguli caules per terram ſparſi, folia non toto ambitu rotunda, & ſemen coriandro nō diſſimile circinatum. Non eſt tamen quod ſic humi proſtratos hos frutices intelligas, ut prorſus nō ſuppullulent. Nam in altum etiam ſurgunt, non tamen altius, quàm ipſa tibi examuſſim pictura monſtrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis uineisq́; ubiq; calcatur, necq; quicquam nunc Anagallide deſpectius eſt, cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit uſus. Licet autem ubique ferè proueniat, in uliginoſis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æſtatem utriuſq; prouentus maximus eſt, potiſſimum autem menſe Auguſto. Florent autem à Maio menſe uſque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis uterq; ſexus calidam & ſiccam facultatē obtinet, quod ſcilicet extergere poſſint. Mulieres nanq; quę aſperiorē & decolorē à natura cutem acceperunt, ad leuorem nitoremq́; uultus harum ſucco utuntur, ut hac ratione errare neceſſe ſit, qui Anagallidas frigidas & humidas eſſe ſtatuunt.

Error quorundā deteguntur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; mitigandi facultatē habent. Inflāmationes arcent, furculos extrahunt, ulcera ſerpentia cōpeſcunt. Succus earū gargariſſatus pituitā capitis purgat. Per nares infuſus doloremē dentiū lenit, ſi in contrariā narem inijciat. Argema cum Attico melle emendat, & oculorū caligines iuuat. Contra uiperarū morſus, renum & iecinoris uitia, ex uino potus prodeſt. Tradunt nonnulli eam quæ cœruleum florem habet, prociduam ſedem reprimere: quæ uero puniceum, illitu euocare.

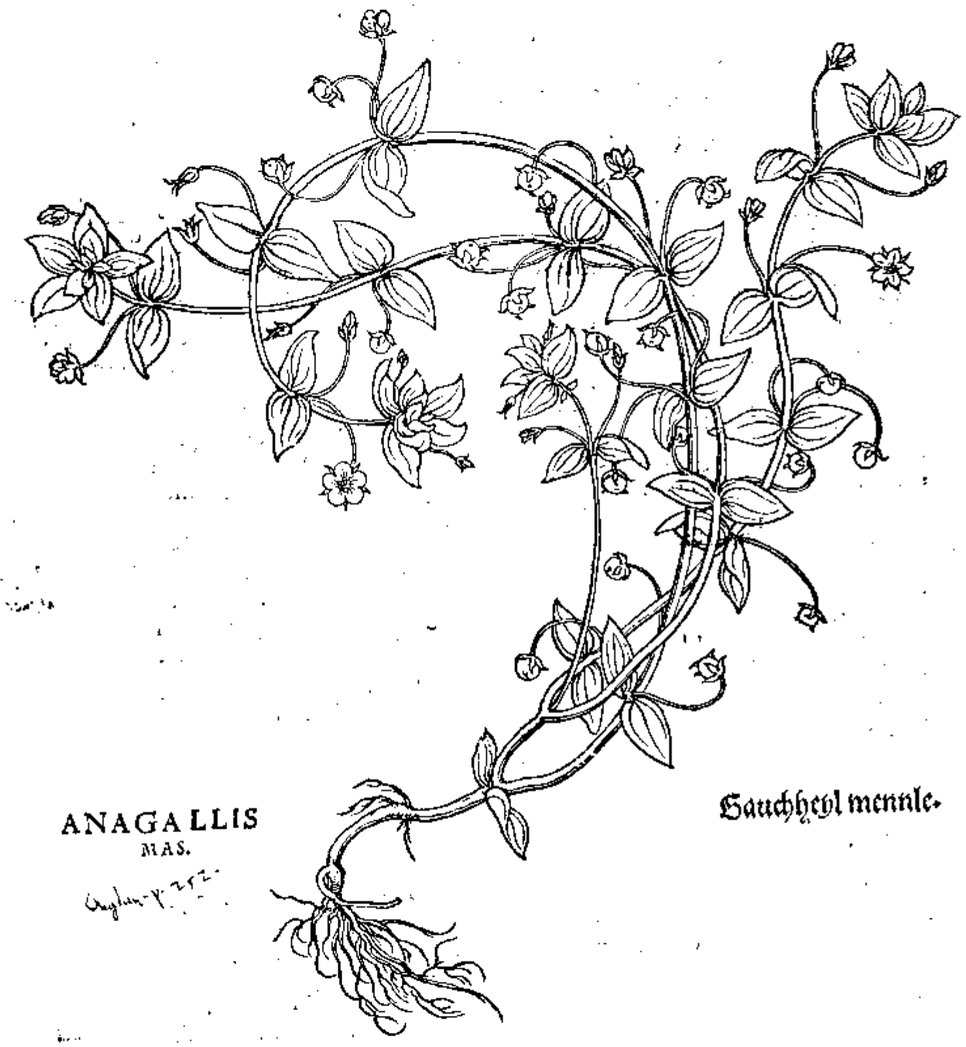

ANAGALLIS
MAS.

Gauchheyl mennle.

ANAGALLIS
FOEMINA.

Gauchheyl weible.

C

EX GALENO.

Anagallis utraq; tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ punicum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractoriũ possident, ita ut impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. Et ut summatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationẽ facultatem habent, quamobrẽ uulnera glutinant, & putrida adituant.

EX PLINIO.

Vtriusq; succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Lumentorũ quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluat. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum, quod fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quæ Asyla uocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquã quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Vrinam cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. Cohibent quas nomas uocant. Vtiles & recentib, plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoq; uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

Superstitiosum.

DE ALSINE▸ CAP▸ VII▸

NOMINA.

Morsus gallinæ.

D

ΑΛΣΙΝΗ græcè, Auricula muris latinè, Morsus gallinæ uulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratum pabulum sumministret. Auriculas caueis inclusas, cum fastidiunt escã, aucupes hac herba recreare solẽt. Hinc germanicè Vogelkraut/ Hünerserb/Hünerdarm/Hünerbiß uocatur. Alsine autem dicta est, quod lucos, quæ Græci ἄλση nominant, nemorosaq; & umbrosa loca amet. Auricula uero muris, quod musculorum auribus folia similia habeat.

Alsine cur dicta.

Auricula muris.

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij unam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorẽ uocauimus, quod scilicet uera sit Alsine, & alijs maior, germanicè Hünerderm nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediã appellauimus, germanicè Hünerserb. Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione uariat: eiusdem tamen cum priore facultatis. Tertij generis herbam Alsinen minorem uocauimus. Hæc, quidem, ut prima, pulchrè descriptioni respondet, germanicè Kleinuogelkraut nuncupatur.

FORMA.

Caulículis serpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli prosiliũt, foliis Helxines minoribus, minusq; hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem subolet. Porrò cum Dioscorides Helxinæ similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine quæ uulgò Parietaria, sed capotius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò ut liquidò iam cõstet, Alsinen esse eam herbam quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quod facultates, ut ex sequentibus patebit, quas uulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines uiribus nihil uarient.

Helxine duplex.

LOCVS

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, macerijs, opacisq; locis.

TEMPVS.

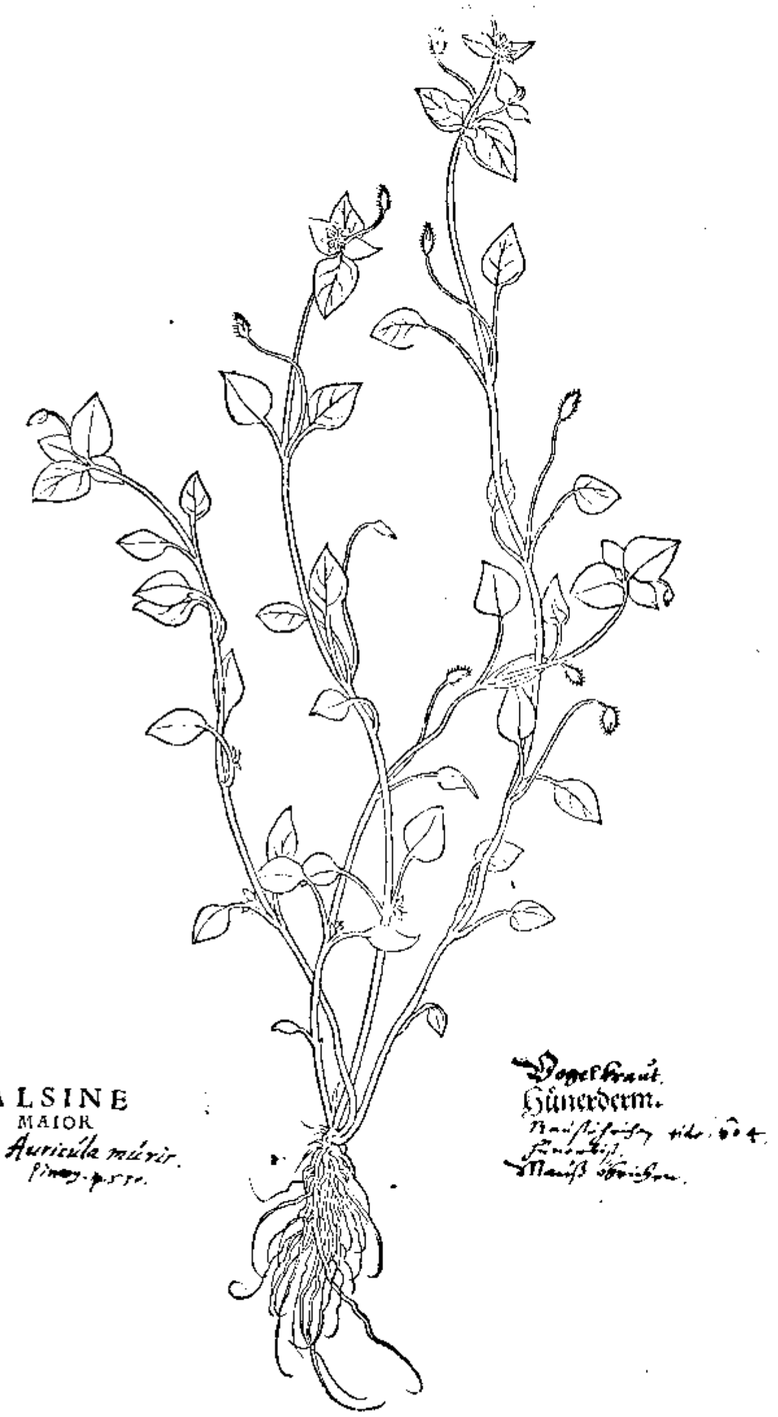

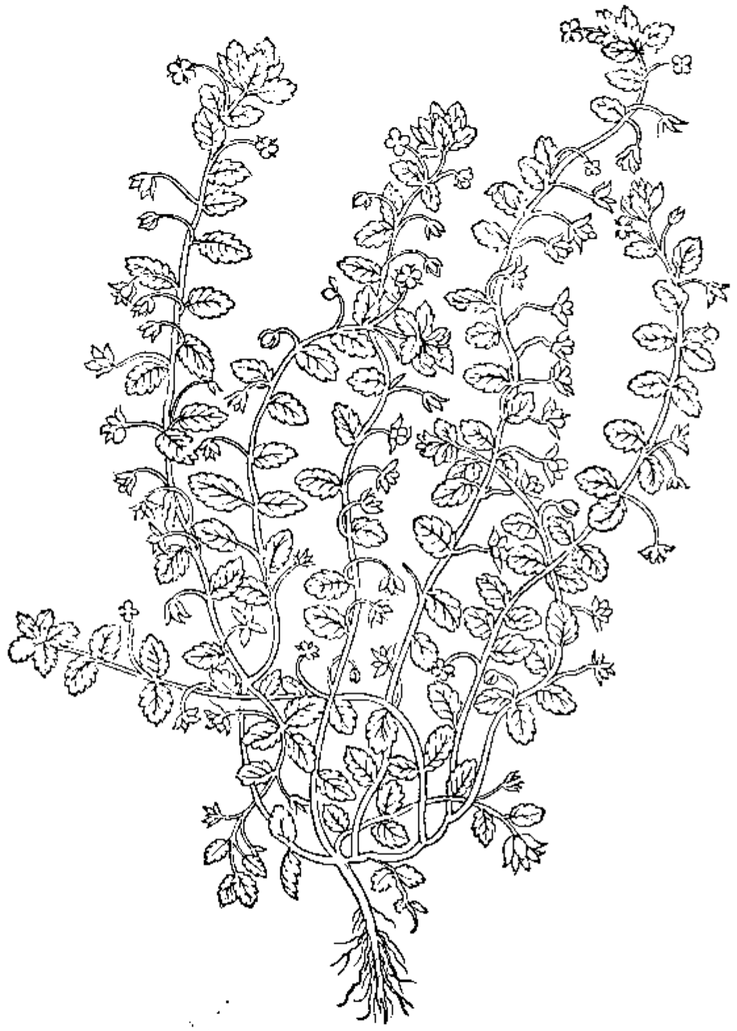

ALSINE
MEDIA.

Hünerſerb.

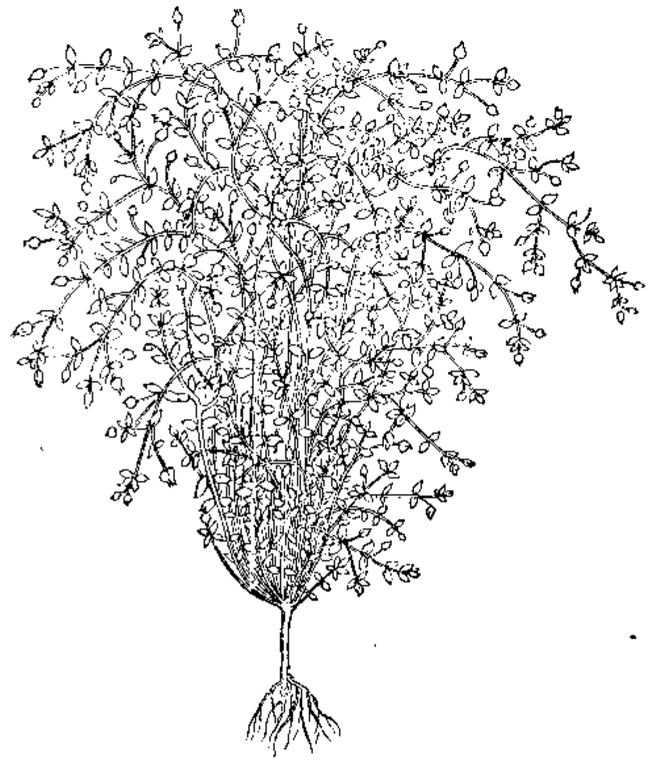

ALSINE
MINOR.

Kleinnogelkraut.

C TEMPVS.

Incipit à mẽdia hyeme. Arescit autẽ æstate media. Cum prorepit, musculorũ aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est enim aqueæ essentiæ frigidæq; quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorũ inflammationibus cum polenta illita cõuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In uniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationesq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ uulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, ut dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorũ ſieberkraut uocent, quia scilicet febribus accõmoda, & utilis sit.

DE ANTHEMIDE▸ CAP▸ VIII▸

NOMINA.

Chamæmelon cur dictum.

ANTHEMIS, ἡ χαμαίμηλον græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potissimum intelligendum uenit.

GENERA.

vide Bupleurum p. 143.

Leucanthemon.

Chrysanthemon

Eranthemon.

vide et Graminella.

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

Tria eius genera, floribus tantum distantia, inueniuntur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitũ illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum foliis cõstat, ea haud dubiè est, quã priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludẽtes, Goldtblůmen/Gelcamillen/Streichblůmen appellant. Tertia species chamæmeli, quę nimirũ purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie uulgus medicorum Consolidam regalem, Germani autẽ à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq;, qui aspectari nunquã satis potest, Ritterspoin uocant. Dioscorides peculiariter ἔαρινον, eo quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq; in uniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterũ Chamæmelon chrysanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminẽ dubitare, quin uera & legitima sint, arbitramur, quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, non respondeat. Tertium fortè nonnullis qui morosius omnia obseruant, minimè genuinum Chamæmeli genus esse uidebitur: ideoq; quibus simus argumentis & cõiecturis impulsi, ut tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimũ autem quod nos in hanc sententiam pertraxit est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

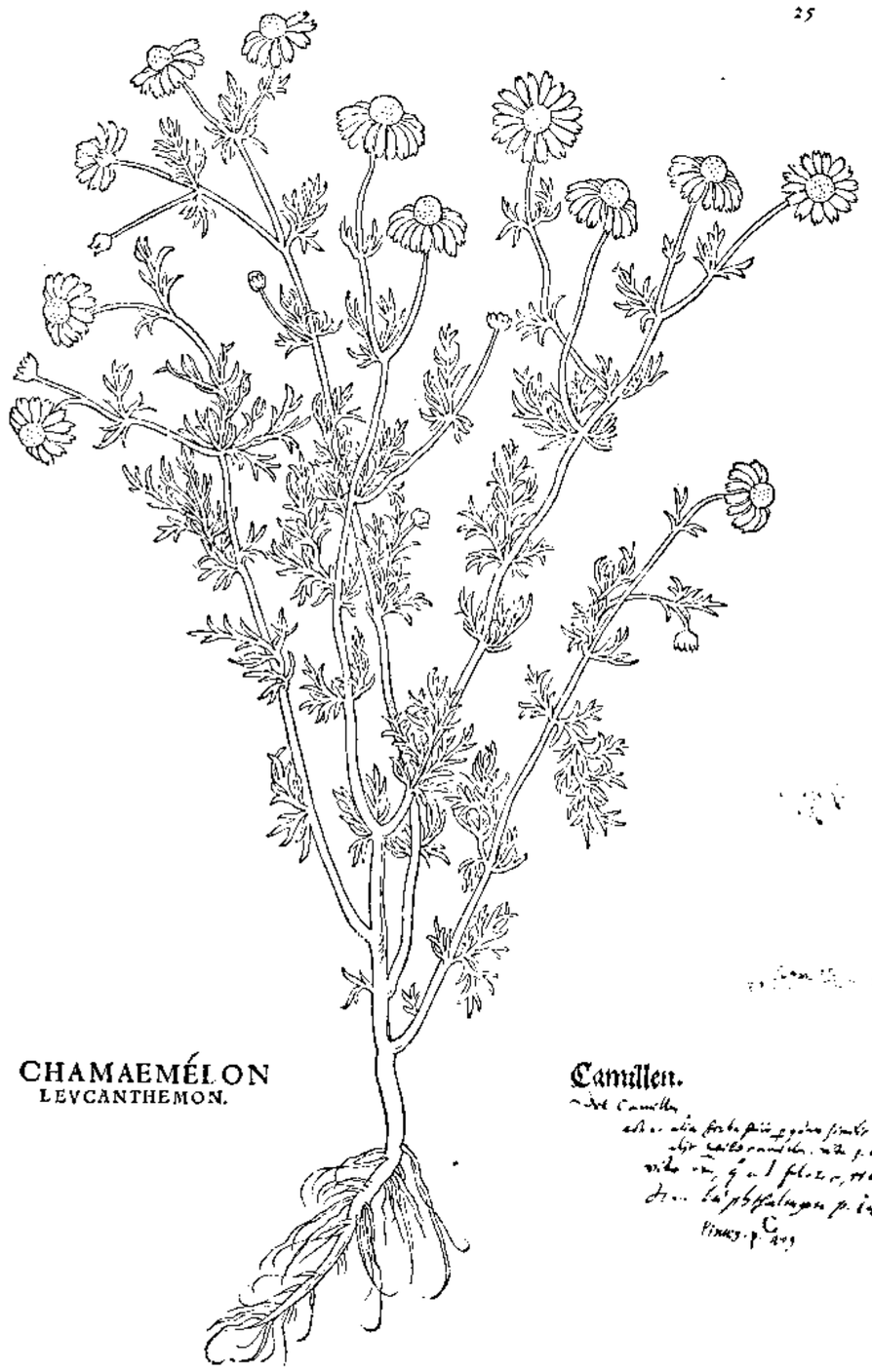

CHAMAEMÉLON
LEVCANTHEMON.

Camillen.

Del Camilla
alia forte pl. gradu simile carthamo (Plinio) d
Ligt Camillenkraut. 143 p.
vide Bupleurum p. 143.
Plinius p. 449.

CHAMAEMELVM
CHRYSANTHEMON.

Hel camillen.

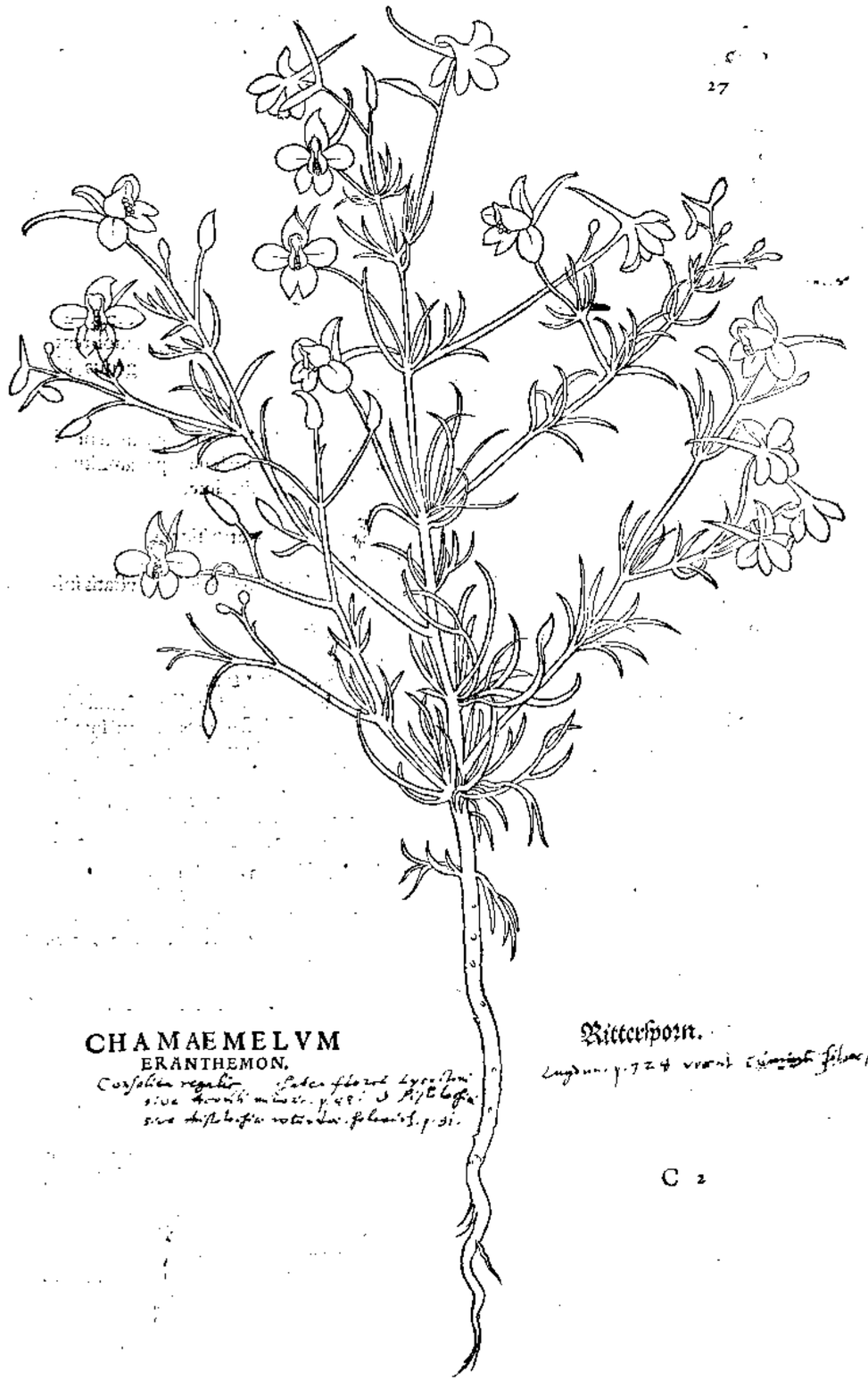

CHAMAEMELVM
ERANTHEMON.

Rittersporn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere Rutę foliis magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã contisolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue Capuciariã uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uio læ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

N.al emulor videt. p. 32

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

D TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas, ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamæmelon tenuitate Roſę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. biliosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putat. Verum hac quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõcoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæmelum

A melum uel strenuissimũ est, ubi iam cõcoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & urinam, calculosq;: inflationes, iecinorũ uitia, bilem suffusam, ægilopia. Cõmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

ANHΘON græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen, & Dochtraut nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, rmosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem uideri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æstatè, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantiũ uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vsum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq; decoctum potum lac cuocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuesq; uomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad insidendum utile. Semen eiusdem ustum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, atqueadeo digerẽdi facultate prędituin. Vsum ulceribus admodum humidis illitum prodest, potissimum ijs quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius est, & minus calidum, itaq; magis cõcoquit sicco, & somnum cõciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in sympotijs usi esse.

EX PLINIO.

Anethũ ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorũ humorũ inflationes prodest. Quidã sanè ipsum stomacho bonum

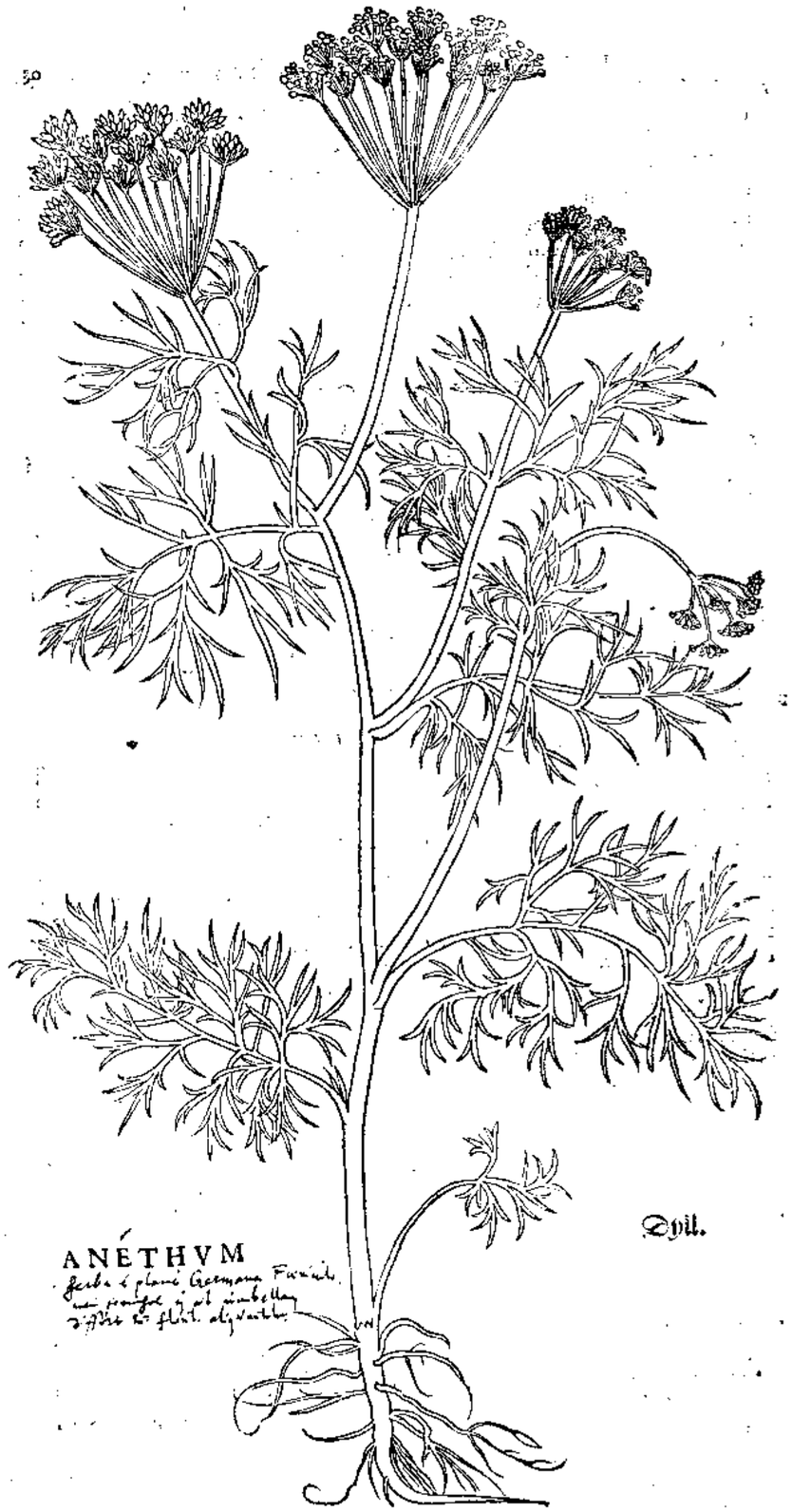

A esse, alij uero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatē quæ humiditatem cōcoquit, & flatus qui sunt in uentriculo discutit, respexerunt: ij uero ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctū tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes uero, ut quidam aiunt, lædit.

DE AIZÓO. CAP. X.

NOMINA.

ΑΙΖΩΟΝ græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè Haußwurtz, Donderbar dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æstate quàm hyeme uirescat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. *Iouis barba.*

GENERA.

Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam πυθμὴν, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ ouatis, ut uermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Germanis Klein haußwurtz das mennle appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus, Germanicè Klein haußwurtz das weible uocatur. Tertium genus est quod Aizoon syluestre, ab alijs Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca B syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, ut suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiusdem historia docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè assignarunt. Vt enim uiribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem uocant, Germani Katzentreuble oder Mauerpfeffer. *Aizoon maius.* *Vermicularis.* *Crassula minor.* *Aizoon minus.* *Tertium genus Aizoi.* *fol. 117.* *pag. 759.*

FORMA.

Semperuiuū maius caules profert cubitales, interdū etiam maiores, pollicis crassitudine, pinguis, egregiè uirentes, incisuras Chalaciē Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, foliis plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autē è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteósue sustinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut aliàs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde constare po
» test, qui hunc Dioscoridis locum ita reddidit: Et habet uirgam in medio longam, cir
» ca longitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Eam autem Semperuiui minoris speciē quæ floscułis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminā. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacę figuram accedentia, & hirsuta, breuioriq; cacumine. His uerbis ex- *Maius.* *Minus.* *χλωρὰ.*

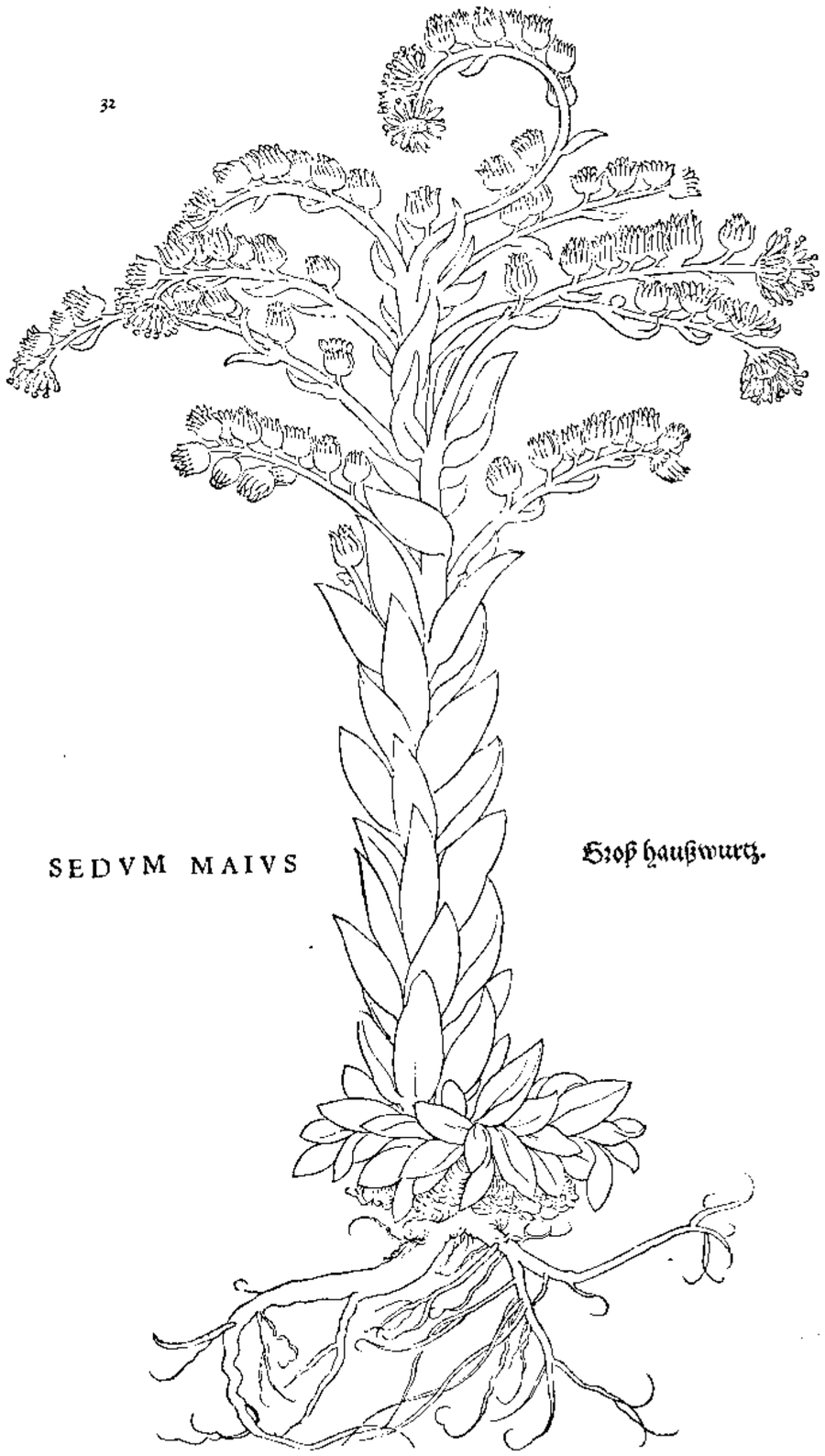

SEDVM MAIVS

Groß haußwurtz.

SEDVM MINVS
MAS.

Klein haußwurtz
mennle.
Kreutterbuch p. 16.

SEDVM MINVS
FOEMINA.

Klein haußwurtz weible.

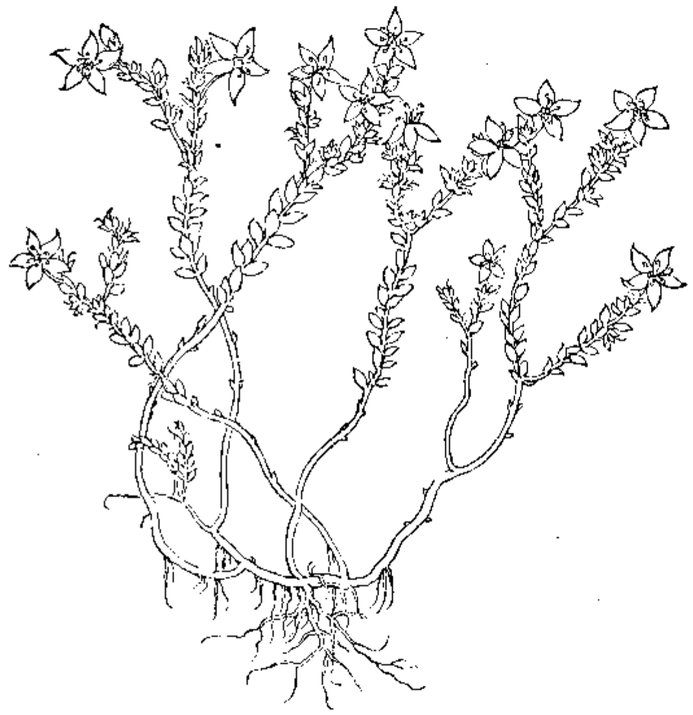

SEDI TERTIVM
GENVS.

Katzentreuble.
Mauerpfeffer.

c quisitè admodum Dioscorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod uermiculatè minorem hodie appellant, deliniarunt. Habet enim pinguia admodum foliola, ad Portulacæ syluestris formam nonnihil accedentia, hirsuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ sequuntur in quibusdam Dioscoridis exemplaribus, manifestè adulterina sunt. Necp; ijs plura habet Aldinũ exemplar, & alia quæ paulò sunt castigatiora.

LOCVS.

Maius nascitur in montanis & testeis. Nonnulli autem in tectis domorum conferunt. Minus Aizoon in muris & petris, macerijs uinearũ, parietibusq; prouenit. Tertium in petrosis locis, sepulchris umbrosis, oppidorumq; fossis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus maius & minus. Tertiũ autem genus in Maio tantum floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon utrunque, tam maius quàm minus, desiccant modicè, uehementer autem refrigerant: sunt enim ex tertio ordine & recessu refrigerantium. Tertium genus calidum esse, Dioscoridis & omniũ ueterum testimonio constat. Gustus etiam minimè reclamat: si enim gustaueris, linguam uehementer urit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius uim obtinet refrigerandi & adstringendi. Conferunt ad erysipelata, herpetas, nomas, oculorũ inflammationes, ambusta, podagras, folia per se, & cum polenta illita. Succus uero cum polenta & rosaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morsis in potu, diarrhœa laborãtibus, dysentericisq;. Teretes lumbricos cum uino potus excutit. Subditus in pessо, muliebres fluxiones sistit. Succus etiam lippientibus à sanguine utiliter inungit. Minoris folia antedicto eandem
D facultatem habent. Tertium genus calfaciendi uim habet, acrem, & exulcerantem. Cum axungia illitum, strumas discutit.

EX GALENO.

Semperuiuũ utrunq; tam maius quàm minus desiccat quidem modicè, quandoquidẽ & mediocriter adstringat, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo aquea essentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideoq; ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodest.

EX PLINIO.

Vtriusq; uis eadem, perfrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum, explentq;, & ad cicatricẽ perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito uero maius Aizoum præcipuè. A scorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorũ pars, qui Sedi genus tertium refrigerare, asserere haud uerentẽ. Et mirum sanè cur ab eo errore illos Dioscorides non reuocet, qui disertè ait, hoc ipsum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant quid de hac planta Dioscorides tradat: debuisset tamen erroris huius admonuisse eos saltem germanica eius plantæ nomenclatura. Neque enim alia ratione Maurpfeffer nostris Germanis dicta est, nisi quod in muris prouenit, gustuq; acris admodum sit.

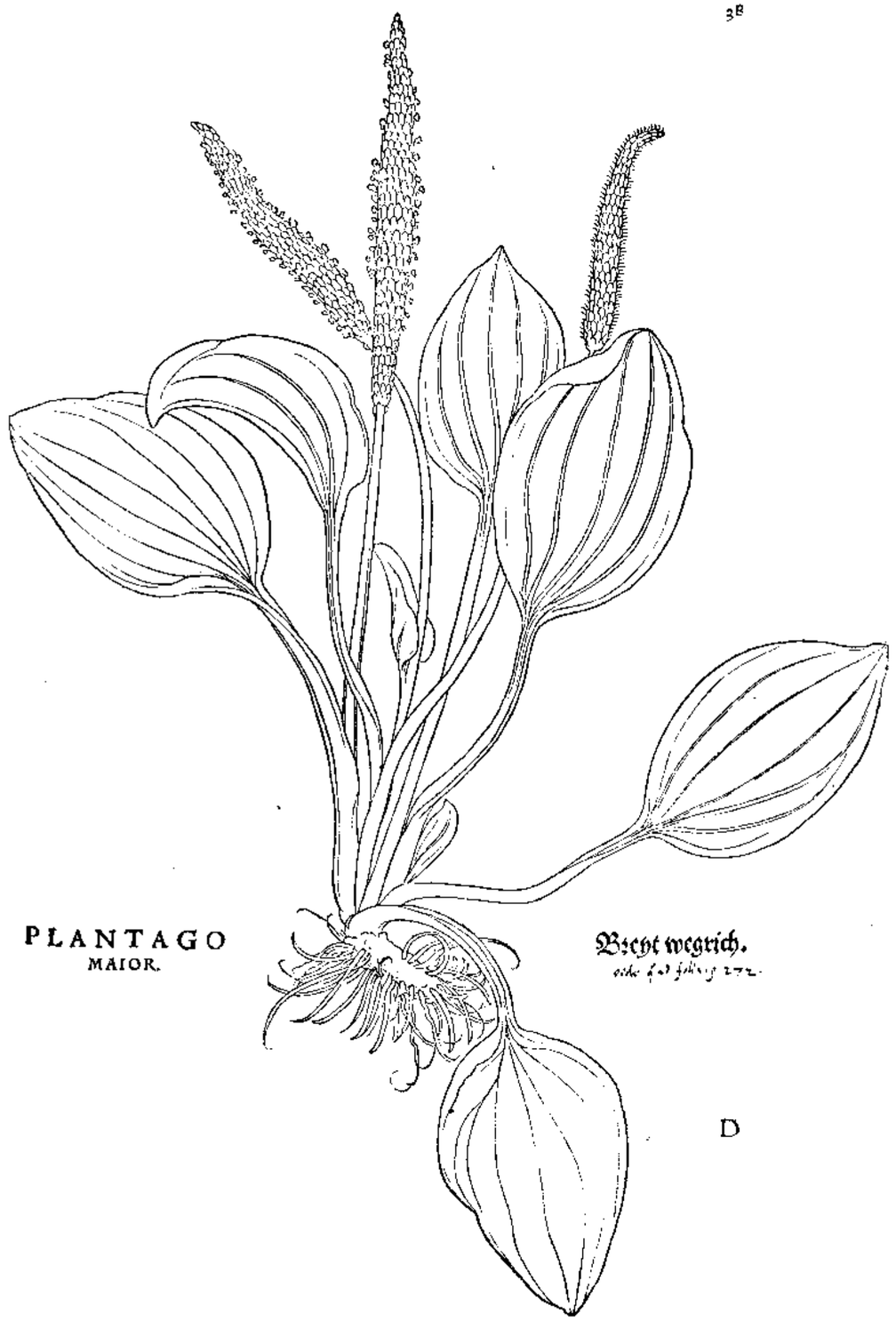

PLANTAGO MAIOR.

Breyt wegtrich.

D

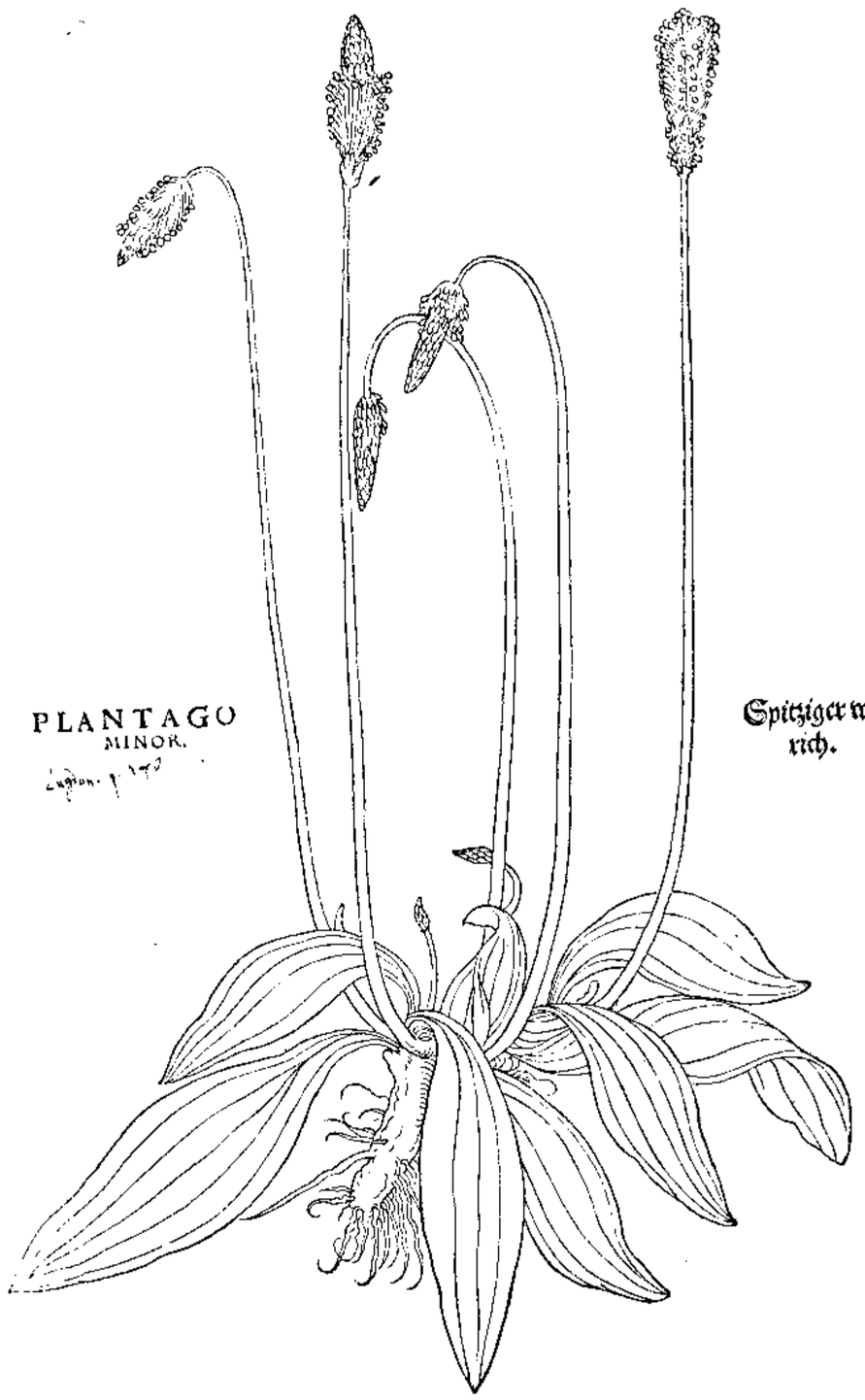

PLANTAGO
MINOR.

Spitziger wegrich.

NOMINA.

ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Græcis: Arnoglossum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinũ Plantaginis officinę retinuerũt. Germanicè Wegerich/ Schafzungen/ quod nomen græco pulchrè respondet, dicitur. Arnoglossum, quod eius folia agninæ linguæ simillima sint, appellarũt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quasi costis in dorso per longitudinem folia eius distincta sunt, Polyneuron uocant.

Arnoglossum unde dictum.

Plantago.

Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis sunt genera, ueterum omnium sententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à septenis quæ in foliis apparent costis, græcè ἑπτανεύρου, id est, Septineruiã uocant, Germanis nostris à foliorum latitudine grosser oder breyter wegrich nominatur. Minor, eo quod eius folia fibris quinq; tanquã neruis distincta sunt, πεντανεύρου, id est, Quinqueneruia dicitur. Officinę, quoniam folium arctius desinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronẽ fastigiatur, Lanceolatam, uulgus autem Lanceolam appellat. Germanicè klein oder spitziger wegerich/ quia scilicet acuminatior & longior est, & ab equinę costæ similitudine, Roßripp uocãt.

FORMA.

Minor Plantago angustiora, minora, molliora, leuiora & tenuiora folia habet, caule anguloso, in terram inclinato: flores pallidos: semen in summis caulibus. Maior contrà crassior uegetiorq;, latiore folio, betaceo. Folia siquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, nõ alterius oleris referunt, quod Dioscorides λαχανοειδῆ dixit. Nam apud Athenienses λάχανα pro Beta sæpe sumi solet, à cuius foliis non multum Plantaginea uidentur abhorrere. Non itaq; olus intelligere potuit, cum in exprimenda similitudine speciatim loqui, non generatim conueniat. Huius caulis anguloſus, subruber, altitudine cubitali, à medio sui ad uerticẽ usq; tenui semine circundatus, flosculum in spica luteum, nõnunquam herbaceum ostentat. Radices subsunt illi teneræ, hirsutę, candidę, digitali crassitudine. Descriptiones hæ Dioscoridis pulchrè picturæ respondent. Antiquus etiam herbarius easdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

Minor.

Maior.

λάχανα.

LOCVS.

Maior in paluſtribus potiſſimum naſcitur. Vtraq; autem circum ſepes, aggeres, prata, & lacunoſa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æſtatis initio, Maio & Iunio menſibus, ſemen uero Auguſto carpitur menſe.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueũ frigidum: habet uero & auſterum quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Iraq; refrigerat ſimul & deſiccat, & in utroq; ſecundi receſſus à medijs eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriã & adſtringentẽ, ideo ad omnia ulcera maligna, elephantica, quæ humore ſcatent, & ſordida, cõferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera uetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & ijs quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotydi, panis, proſunt. Strumis & ægilopis cum ſale illita cõferunt. Olus coctũ cum aceto & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptum ſubuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialib. & aſthmaticis data proficit. Foliorũ ſuccus oris ulcera continua collutione purgat. Cum creta cimo-

C lia & ceruſa ignibus ſacris medetur. Fiſtulas infuſus ſanat. Auriū doloribus & liſpitudinibus ſuccus inſtillatus, & collyrijs additus prodeſt. Gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinē reijcientibus potus cōfert. Dyſentericis ſubter per aluum injcitur. Bibitur contra tabem. Aduerſus uteri ſtrangulationes in lana apponitur: item uuluæ fluxiones. Semen cum uino potum alui fluxiones, & ſanguinis excreationes ſiſtit. Radix decocta collutione, & cōmanducata, dentiū dolores ſedat. Eadem cum folijs in paſſo ad ueſicæ renumq; ulcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus uini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo ſuſpenſa ad ſtrumas diſcutiendas utantur.

EX GALENO.

Quæcunq; medicamenta cum hoc quod refrigerant unà etiam adſtringunt; ea & ad ulcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines proſunt, atqueadeo etiā ad dyſenterias: nam & ſanguinis eruptiones ſiſtunt, & ſi quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia ſimul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primàs tenet, aut certè nulli ſecundū eſt Arnogloſſum, idq; temperaturæ ſymmetria. Nanq; ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatē quæ nondum obſtupefaciat. Semen eius & radix ſimilis ſunt facultatis, attamen ſiccioris, & minus frigidæ. Semen etiam ſubtilium eſt partium, radices autem craſſiorū. Et huius herbę folia exiccata, ſubtilioris & minus frigidę facultatis fiunt, nempe diffiato ex eo ac digeſto excremento aqueo. Hac ratione radicibus utuntur ad dentiū dolores, tum manducantes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obſtructiones non has tantum adhibent, ſed folia quoque & multò magis ſemen: hæc enim quandam abſtergendi in ſe facultatē habent, quam & in herba uiridi ineſſe ſatis conſici poteſt, uerum ab humiditatis copia uinci.

D EX PLINIO.

Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas græci rheumatiſmos uocant. Stomachū corroborat Plantago per ſe ſumpta in cibo cum lente alicæue forbitione. Strumis medetur. Semen eius in uino tritum, uel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco eius ſumpta dyſentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia ſedis & attritus celerrimè ſanat. Ex aqua mulſa duabus horis ante acceſſionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, uel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ, uel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos ſanat in cibo cum prius panem ſiccum comederint ſine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagrę rubentis, hoc eſt, calidæ, conueniunt. Oris ulcera ſuccus emendat, & folia radicesq; cōmanducata, uel ſi rheumatiſmo laboret os. Vitio reiectionis ſanguinis idem medetur. Phthiſim ſanat ſi bibatur, & ipſa decocta in uino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tuſa, addito ſale modico. Fiſtulis infuſus ſuccus auxilio eſt. Sanguinis profluuium ſiſtit ſemen, ſi ore reſpiciatur, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum utero. Succus uomentibus ſanguinem datur.

Contuſis, cuerſis omnibus modis ipſa ſumitur. Medetur omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, ſenum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALI-

42

PLANTAGO
AQVATICA.

Waſſerwegrich.

D 3

DE ALISMATE. CAP. XII.

c

NOMINA.

Plantago aquatica.

ΑΛΙΣΜΑ, ἢ ἀλισμόνιον græcè: Alisma, Damasonium latinè nominatur. Sunt qui eam herbam esse putent, quam herbarij & uulgus nominant Barbam syluanam, & Plantaginẽ aquaticam: nõnulli uero eam, quam multi pastoralem fistulam uocãt. Prior Germanis Wasser wegrich/ & Froschlöffel/ quod scilicet in palustribus nascatur, ubi frequentes sunt ranæ. Altera uero ijsdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticã, ob natales & similitudinem quæ illi cum uera Plantagine est, dixerunt: quemadmodũ fistulam pastoralem, quod singulari scapo rudis fistulę & longitudinẽ & effigiem quandam uideatur imitari. Quæ uero nostra de ijs sit sententia paulò pòst indicabimus.

FORMA.

Alisma folia Plantagini similia habet, angustiora tamen & in terram reflexa, demissáq;. Caulis illi est tenuis, simplex, altitudine cubitum excedente, thyrso similis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices ut Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modicéq; pingues. Ex qua quidẽ deliniatione satis constat neutram herbarum quarum picturas damus, esse Alisma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam uocant, non per omnia historię respondet. Vt enim alia prætream, radix eius neque odorata, neque acris est. Alterius autem, quam pastoralem fistulam nominauimus, etsi radix odorata sit, minimè tamẽ acris existit. Quicquid tamen sit, hac potius quàm altera pro Alismate utendum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus passim nascitur.

TEMPVS.

D In æstate colligi potest, tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse hanc herbam satis monstrant radices, quas acres esse constat. Absterſoriam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix unius aut alterius drachmæ pondere cum uino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest, & quos rubeta rana momorderit, quíq; opium hauserunt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulsis itidem & uteri strangulationibus. Herba sistit aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atq; œdemata mitiget. Nos uero ea experti non sumus. Quod autem cõstitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota cõminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod absterſoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in uino potum. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritum, uel radix cum axungio tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq;, quacunq; in parte.

DE ARTE-

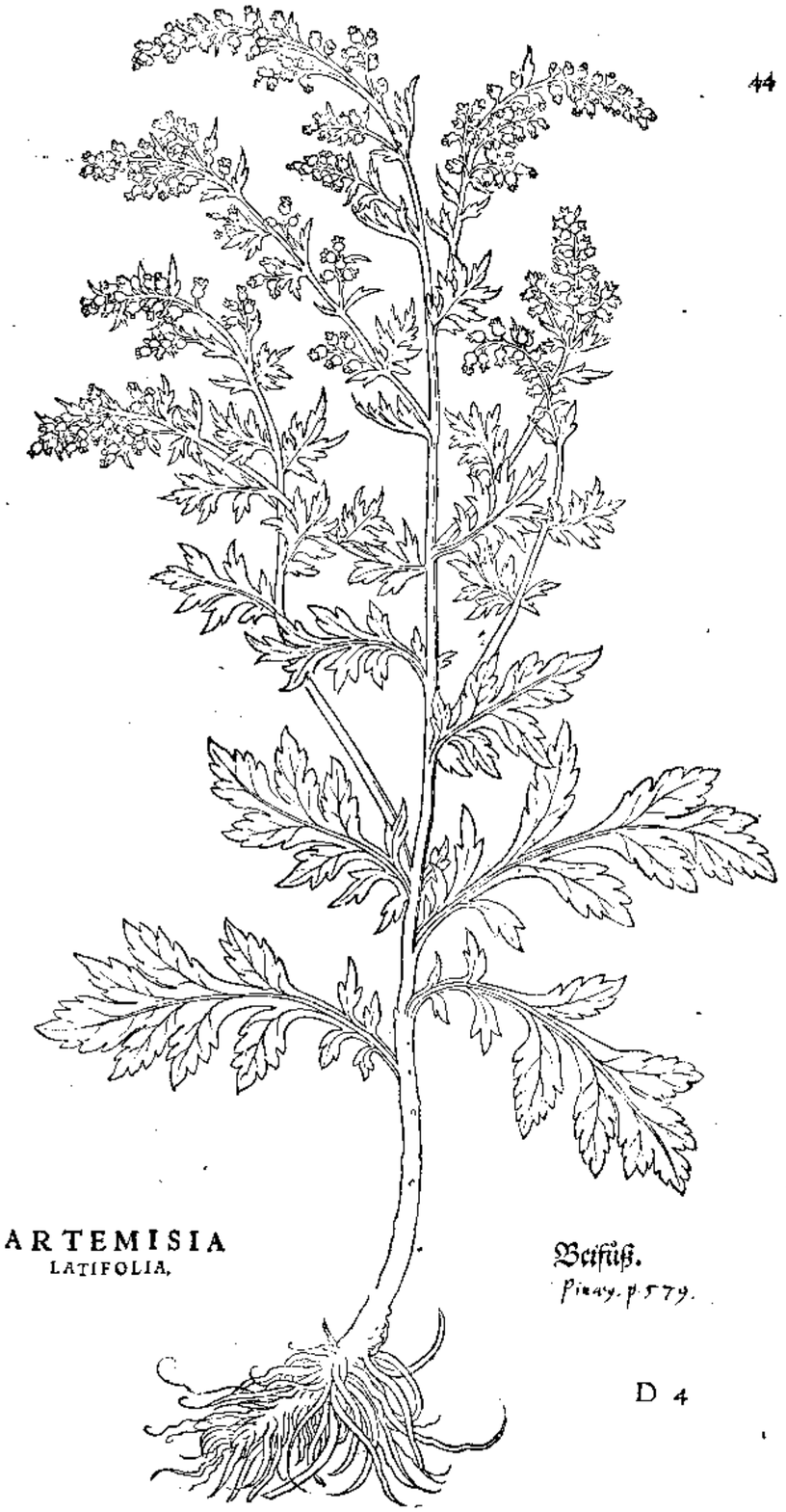

ARTEMISIA LATIFOLIA.

Beifuß. Pinax. p. 579.

45

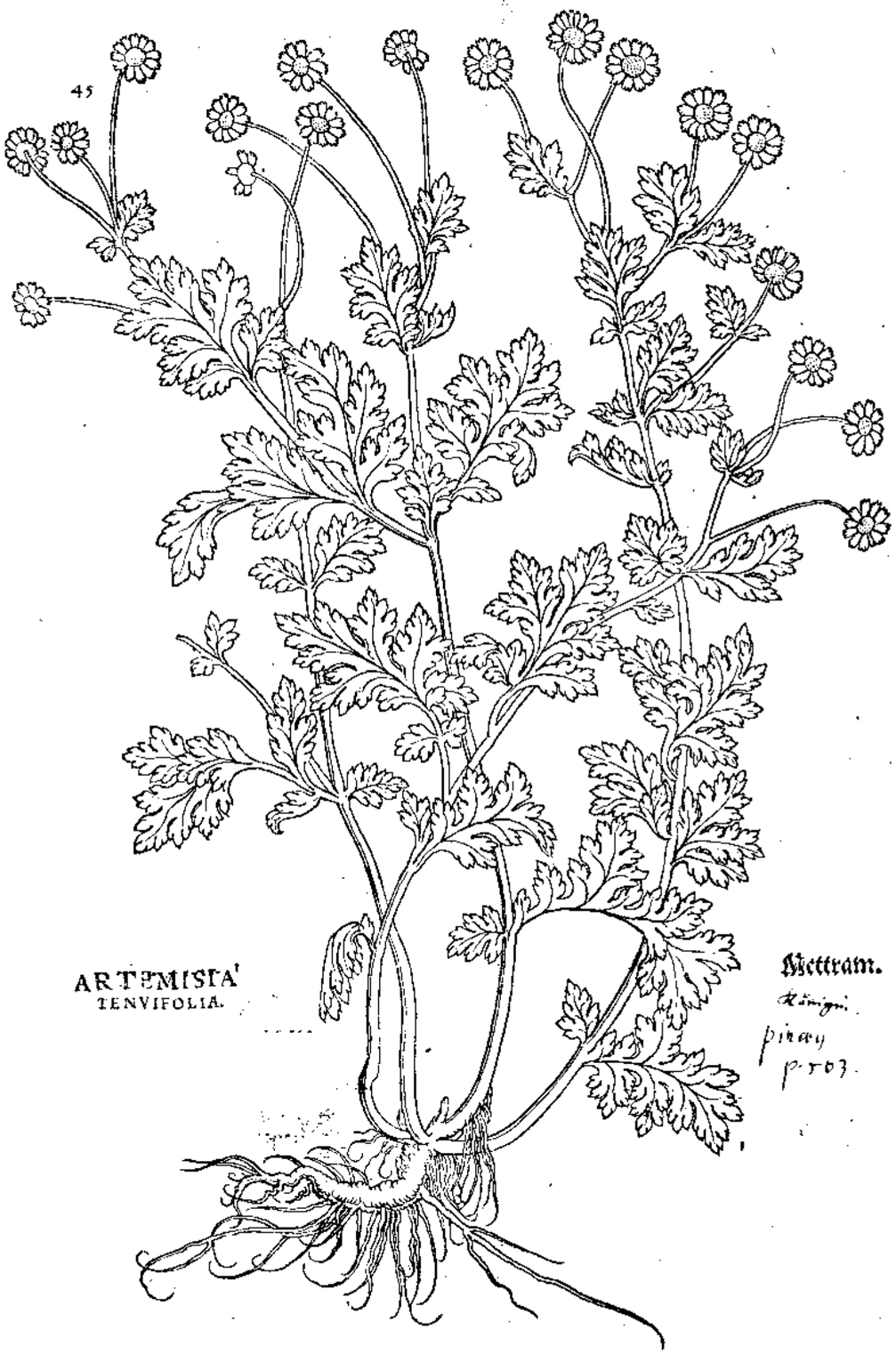

ARTEMISIA
TENVIFOLIA.

Mettram.
Rungii
pinax
p. 103.

46

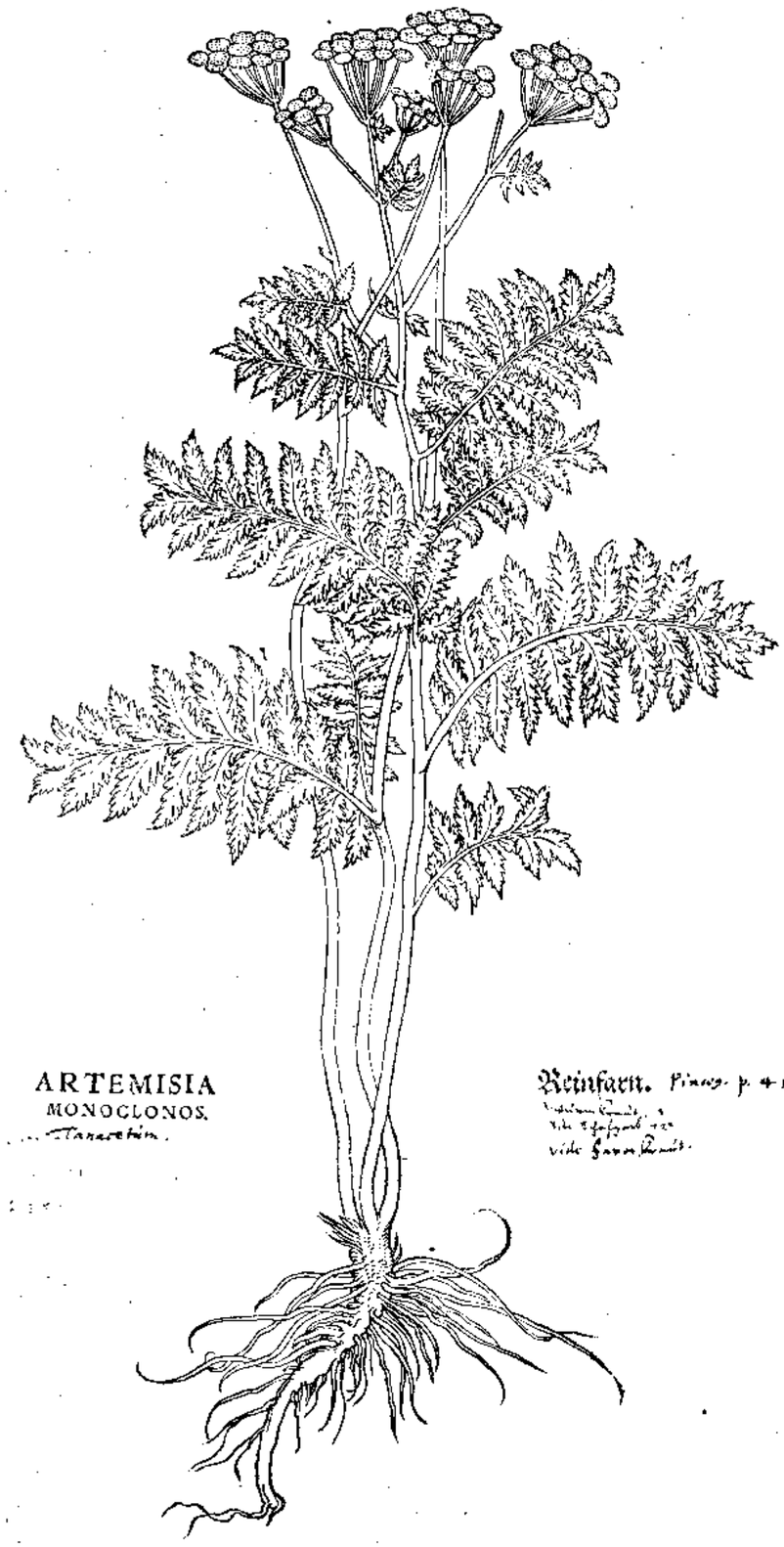

ARTEMISIA
MONOCLONOS.

Reinfarn. Pinax. p. 103.

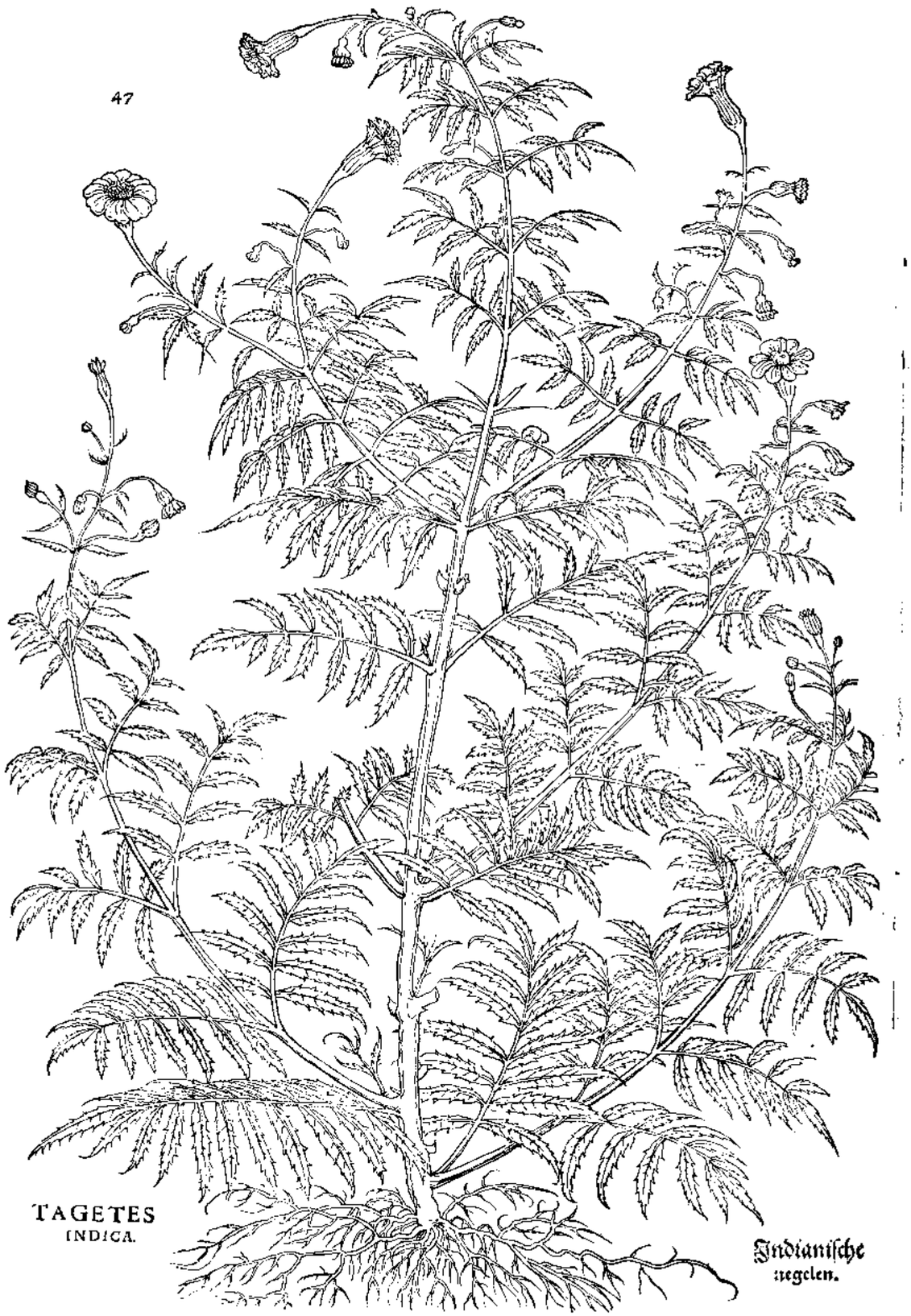

TAGETES
INDICA.

Indianiſche
negelen.

A

NOMINA.

ARTEMISIA Græcis, Artemiſia latinis, Germanis Beyfüß/Bucken/ S. Johans gürtel Sonnenwend gürtel/oder Groſſer reinfarn appellatur. Officinę ueterem appellationẽ retinent. Nomen herbę inditum putant ab Artemiſia uxore Mauſoli regis, quę ſibi hanc herbam adoptauit, cũ antè Parthenis, id eſt, uirginalis, quod uirgo dea illi nomen dederit, uocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quod priuatim fœminarũ malis, quibus ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicũ S. Johans gürtel, quaſi diui Ioannis zonam dicas, à ſuperſtitioſulis nõnullis monachis & mulierculis herbæ huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba cõfecerunt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis urbium ſuccendebatur, neſcio in quem euentũ, proiecerunt, hauddubiè hac herba in deferto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati. *Artemiſia inde dicta.*

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſię ſpecies, quę etiam hodie apud nos paſſim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt quæ ſimpliciter hodie Artemiſia uocatur. Huius iterũ duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: unũ caule & floribus rubens, Germanis Rot bucken/ uel Rot beyfüß dicitur: alterum candicans caule, floribus uero flauis, Germanicè weiß bucken appellatur. Altera græcè λεπτόφυλλος, latinè uero Tenuifolia nominatur: quod quidẽ genus uulgus hodie Matricariã, Germani Mütterkraut, & Mettram, quod uteri, quem matricè uocant, morbis medeat. Tertia ſpecies Artemiſia monoclonos dicitur, Tanacetũ corrupto nomine pro Tagetẽ hodie nominant, Germani Reinfarn, quod filicis ferè ſpeciem referat, & in aquarum ripis naſcatur. Alio nomine Wurmkraut, quoniã lumbricos è uentre pellat. Eſſe uero hanc herbam aliquam Artemiſiæ ſpeciem uel hinc etiam cõſtare poteſt, quod primam ſpeciẽ, ut diximus, nõnulli Germanicè Groſſen reinfarn uocant: hac enim nomenclatura manifeſtè docent, & eam quam Tagetem appellant Artemiſiæ eſſe congenerem, quod ſcilicet eandem habeat appellationẽ. Huius hauddubiè generis eſt herba quæ elegantiſſimos profert flores, garyophyllos Indos uocatos: nulla enim in re niſi floribus, qui ſunt elegantiores & longè maiores, ab hac noſtra diſtat: odore tamẽ noſtrã hanc etiam uincit. Hinc eſt quod Tagetẽ Indicam appellauerimus, Germanicè autem Indianiſche negelen. His autẽ herbis tribus cõuenire Dioſcoridis deſcriptiões facilè unuſquiſq; ex ijs quæ paulò pòſt dicemus cognoſcet. Eſſe autem Artemiſiæ genera ex manuſcripto codice, quem ob uetuſtatem lubens cito, manifeſtè colligi poteſt. Is enim pictas ordine tres iam cõmemoratas herbas ita ob oculos ponit, ut nemo qui illas uel ſemel ſaltem uiderit, non agnoſcat. Picturæ accedunt deſcriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam uſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam uero Tagetem, quo nomine Apuleius uſus eſt, & Tanacetum appellat, ita ut nemo deinceps quin uera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit. *Artemiſia latifolia.* *Artemiſia tenuifolia.* *Matricaria.* *Artemiſia monoclonos.* *Tanacetum.* *Tagetes.*

B

FORMA.

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſimilis, maiora tamen & pinguiora folia habet, quæ ſupernè ex nigro uireſcunt, ſubter autem candicãt, crebrò etiam reſecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundũ. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem cõfricata eius folia & flores referũt. Quę uticq; deſcriptio ita Matricariã uulgò dictam herbã exprimit, ut nemo non, niſi talpa cęcior ſit, hanc eſſe alteram *Artemiſia ſimilis Abſinthio.* *folia ... Sampſuchi*

C teram Artemisiæ speciem uideat. Fruticosa enim herba est Matricaria, foliis quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existũt) grauiter cum uniuersa herba olentibus. Hallucinantẽ itaque qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, ut suo loco abundè demonstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, unicaulis dicta, simplici caule consurgit, foliis minutim scissis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem uincit. Quæ sanè descriptio pulchrè her

Parthenium non est Matricaria.

Tanacetum.

bam Tanacetum appellatam hodie, deliniat, ita ut tertiam esse Artemisiæ speciem nemo dubitare debeat, aut saltẽ iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, foliis tenuibus, minutim scissis, & grauiter odoratis, floribus in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperisq; locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque uinearum aggeribus passim prouenit, unde Germanicè appositio uocabulo Reinfarn uocatur. Indica Tagetes non nisi fata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimũ cum uua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactę prosunt ad insessus muliebres, ducendos

D menses, secundas, & fœtus. Vteri præclusionem atque inflammationẽ iuuant, lapides frangunt, & urinæ suppressionem tollunt. Herba ipsa imo uenteri illita copiosa, menses mouet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex utero elicit quæcunq;, & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & ueluti malagma confecerit, stomachoq; imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad uteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq; secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Prçter dictas facultates usu compertum est, flores Tanaceti pueris ex uino uel lacte datos, mirificè ex uentre lumbricos pellere, ideoq; Germanis herba lumbricorũ, ut paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

DE APA-

APARINE Klebkraut.

E

DE APARINE. CAP. XIIII.

NOMINA.

C

Errant qui putãt legendũ esse ἀμφαλόκαρπος, nam Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπος. Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, ei sic nominata sit ab umbilici specie, quã fructus eius refert. Quare cum altera lectionis ratione omni destituta sit, immeritò ab Oroſio Hiſpano Hermolaus, Marcellus, et Rufus Dioscoridis interpretes ἀμφαλόκαρπος legẽtes taxantur.

APARINE, ἀμφαλόκαρπος, ἀ φιλανθρωπος græcè, Aparine latinè, Klebkraut Germanicè nominat. Omphalocarpos ab umbilici similitudine, quam semẽ eius refert, rectè dicta est. Philanthropos autem uox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quod blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntiũ uestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa ueste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, Klebkraut nominant: est enim illis Kleben / quod latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nõnulli Aspergulam hodie uocant: rectius tamen una detrita litera nominarent Asperulã, quod asperitate sua attingentiũ uestimentis pertinaciter hæreat.

Omphalocarpos. Philanthropos.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémue Rubiæ modo per interualla, circumpositа. Flores albos. Semẽ durum, candidum, rotundum, à medio, umbilici modo, leniter cõcauum. Ipsa herba uestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Collígitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & deliccat, habetq; nonnihil tenuium partium: unde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aparines seminis, caulium & foliorum succus cum uino potus, phalangiorũ & uiperarũ morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axungia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

NOMINA.

Branca ursina.

ACANθOS, ἄκανθα Græcis, Acanthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus ursorum pedibus habent, Brancã ursinam uocant. Ad quam etiam similitudinem respicientes Germani, Bernklaw oder Bernatz nominant. Illud non prætereundũ esse putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam esse dictam: quæ uox in omnibus Dioscoridis exemplaribus depraua est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm uertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Marmoraria. Dioscoridis locus emendatus.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat. Germanis dicitur Welsch bernklaw. Alterum Germanicã, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc usurpent herbam, Germanis simpliciter Bernklaw uocatur.

FORMA.

Ex bibl. univ. Durg.

ACANTHVS VERA.

Welsch bernklaw.

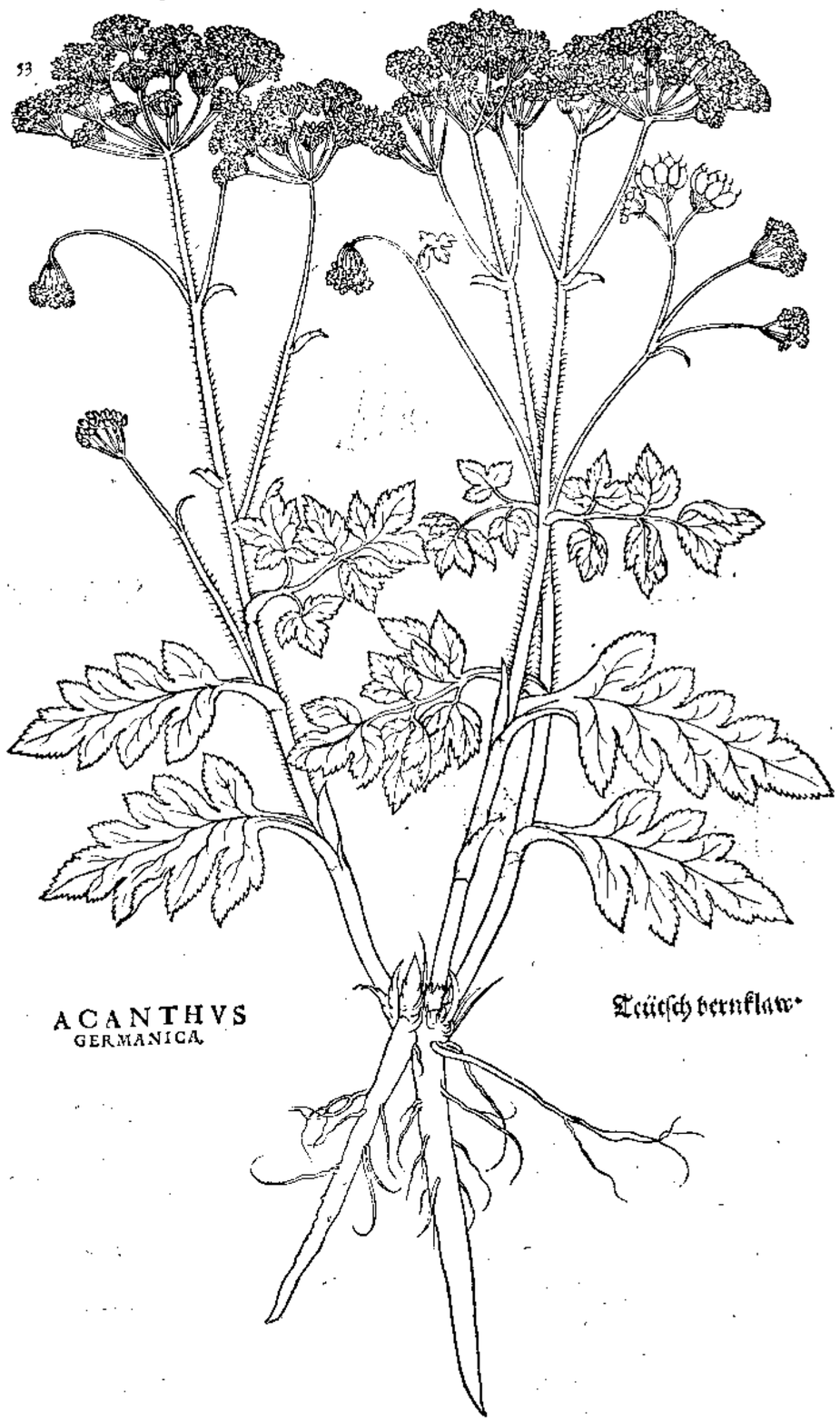

ACANTHVS
GERMANICA.

Teütſch bernklaw.

A

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora & longiora, Erucæ modo inciſuris diuiſa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorum, digitali craſſitudine, ex interuallis ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdam oblongis ueluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi eſt oblongum, luteum, caput thyrſi ſpecie. Radices ſubſunt glutinoſæ, mucoſæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioſcorides. Si autem ueri Acanthi picturam diligenter ſpectare uoluerís, huic deſcriptioni prorſus quadrare uidebis, ita ut nulla ſit nota quæ illi non ad amuſſim reſpondeat. Neque impedit quod Acantha ſpinam ſignificet, ſpinoſa enim & hæc quidem herba eſt, ſed mollibus duntaxat ſpinis, ideoq; à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioſcoridis picturam non penitus accedere, eſt euidentiſsimũ. Poteſt tamẽ in prioris inopia, huius etiam cõmodus eſſe uſus, ut ex ijs quæ paulò pòſt dicemus, patebit.

LOCVS.

Naſcitur uera in hortis, petroſis & humentib locis. Germanica in hortis & pratis undique.

TEMPVS.

Colligitur in æſtate dum floribus & ſemine abundat, Iunio præcipuè & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria eſt, & leuiter inciſoria, & tenuium partium. Hanc uim Acantho etiam Germanico ineſſe, guſtus abunde monſtrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem ſubacris eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Acanthi radices uſtis & luxatis illitæ proſunt. Potæ urinam mouent, & aluum ſiſtunt. Tabidis, ruptis, conuulſis, mirè utiles ſunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi uſtis luxatisq; mirè proſunt. Item ruptis, conuulſis, & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptiſana. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etſi noſtræ Brancæ urſinæ facies picturæ Acanthi non undiquaq; reſpondeat, tamẽ eius radicem eandem habere cum Acanthi ueri radice facultatẽ eſt euidentiſsimum. Cum enim guſtu ſubacris ſit, neceſſe eſt ut exiccet, inciſdat, & tenuium ſit partium. Errant itaq; noſtræ ætatis medici, qui neglecta prorſus radice, foliis tantum utuntur, quæ quidem mediocriter diſcutere ualent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

NOMINA.

ACANTHA λευκὴ græcè, Spina alba latinè, Officinę Bedegarim ſeu Bedeguar Pęno nomine appellant, Germani Weißdiſtel/oder Stechkraut. Nomen herba hæc ab albis foliis ſeu lacteis maculis, quibus folia conſperſa ſunt, accepit. *Bedeguar.* *Spina alba unde dicta.*

GENERA.

Quamuis Dioſcorides Spinæ albæ duntaxat unum faciat genus, tamen cũ plures inueniantur apud nos herbæ quæ deſcriptioni reſpondent, plura etiam ut illius ſtatuamus genera neceſſe eſt. Vnum itaq; genus eſt, quod hodie uulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis uero Mariendiſtel oder Frawendiſtel nominatur. Nos ſpinam albam hortenſem, quod nimirum in hortis tantum proueniat, appellauimus.

c mus. Alterum genus syluestre est, proximè ad Dioscoridis deliniationē accedens, ideoq; à Germanis Weißwegdistel uocatur. Cæterum uidimus herbam peregrinā siccam, quæ syluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè uera spina alba erat, & descriptioni prorsus cōueniebat. Picturam eius, quod uiridi destituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustiora tamen & candidiora, subden sa, subasperáue, & aculeata. Caulem binos cubitos excedentē, digiti magni aut minoris crassitudine, subalbum, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino non absimile, minus tamen & oblongū. Flores purpureos, in quibus semen Cnici forma, sed rotundius. Quæ descriptio in uniuersum quadrare uidetur herbæ quæ uulgò Carduus Mariæ appellatur. Folia siquidem Chamæleonti non dissimilia, angustiora, candidioráq; (albis enim maculis undiq; cōsperſa, unde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Weißdistel, ut diximus, illi impositum est) subdensa, subasperáue, & minimè mollia, & mirum in modum aculeata sunt, ita ut contrectata immodicè pungant. Caulis eidem supra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris crassitudine, & inanis. In summo uertice Echino marino haud dissimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex utriusq; seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ Spinæ Dioscorides tribuit, similes sint ijs quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbarijs assignantur, ut ex sequentibus innotescet clarius. Syluestri sic quadrat descriptio ut nihil magis. Nam, ut cætera omittā, radix desiccatoria est & modicè adstringens, atqueadeo genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

D LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis passim etiam plantatur, ut alia quædam Carduorū genera. Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine prægnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens. Semen uero tenuis essentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, sanguinē excreantibus, stomachicis & cœliacis prodest. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Ferunt etiam quod amuletum ex eo uenenatas bestias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis & stomachicis succurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen potum ijs qui conuelluntur prodest.

DE ASPA-

SPINA ALBA HORTENSIS.

Marien distel.

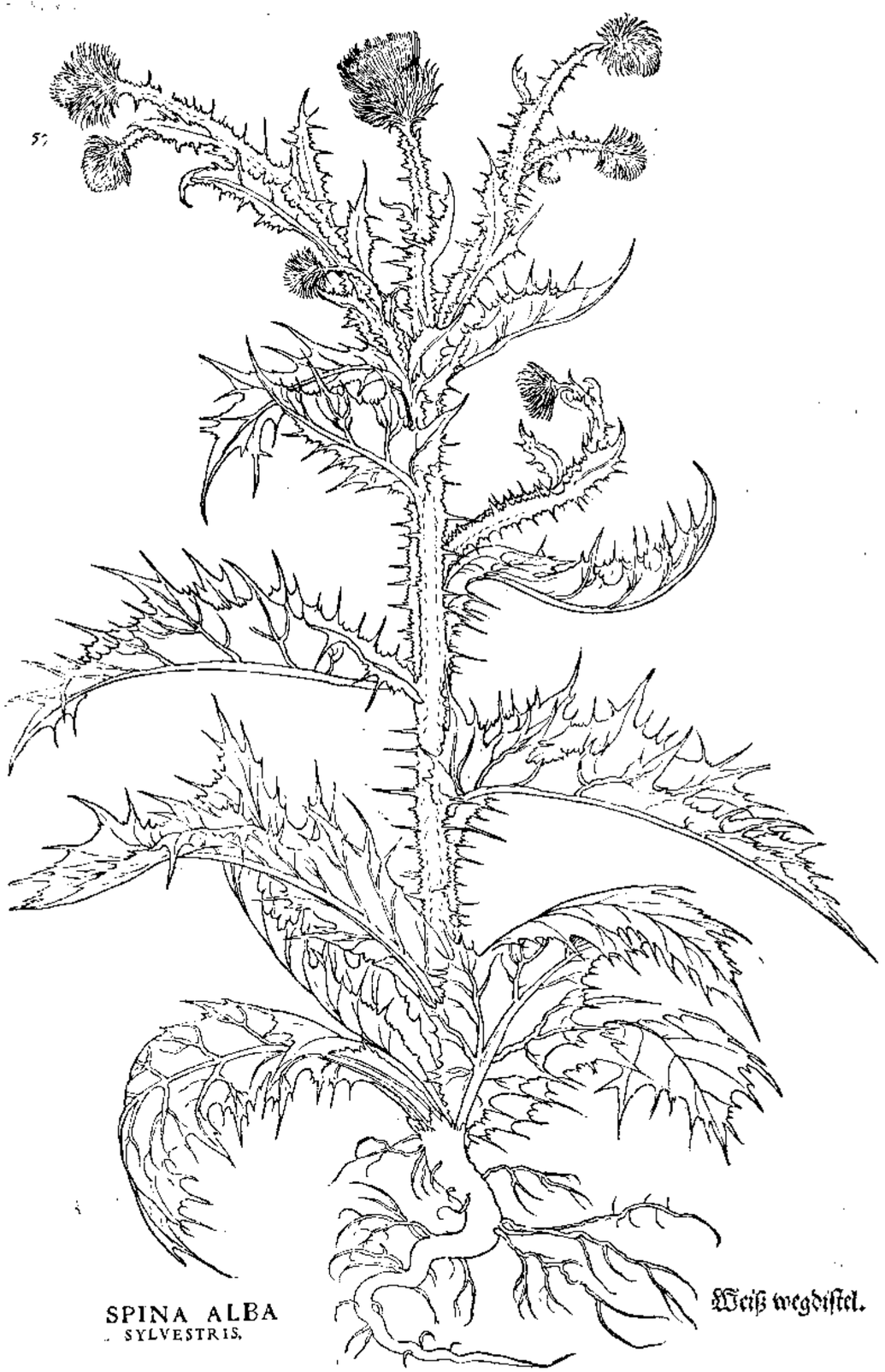

SPINA ALBA
SYLVESTRIS.

Weiß wegdistel.

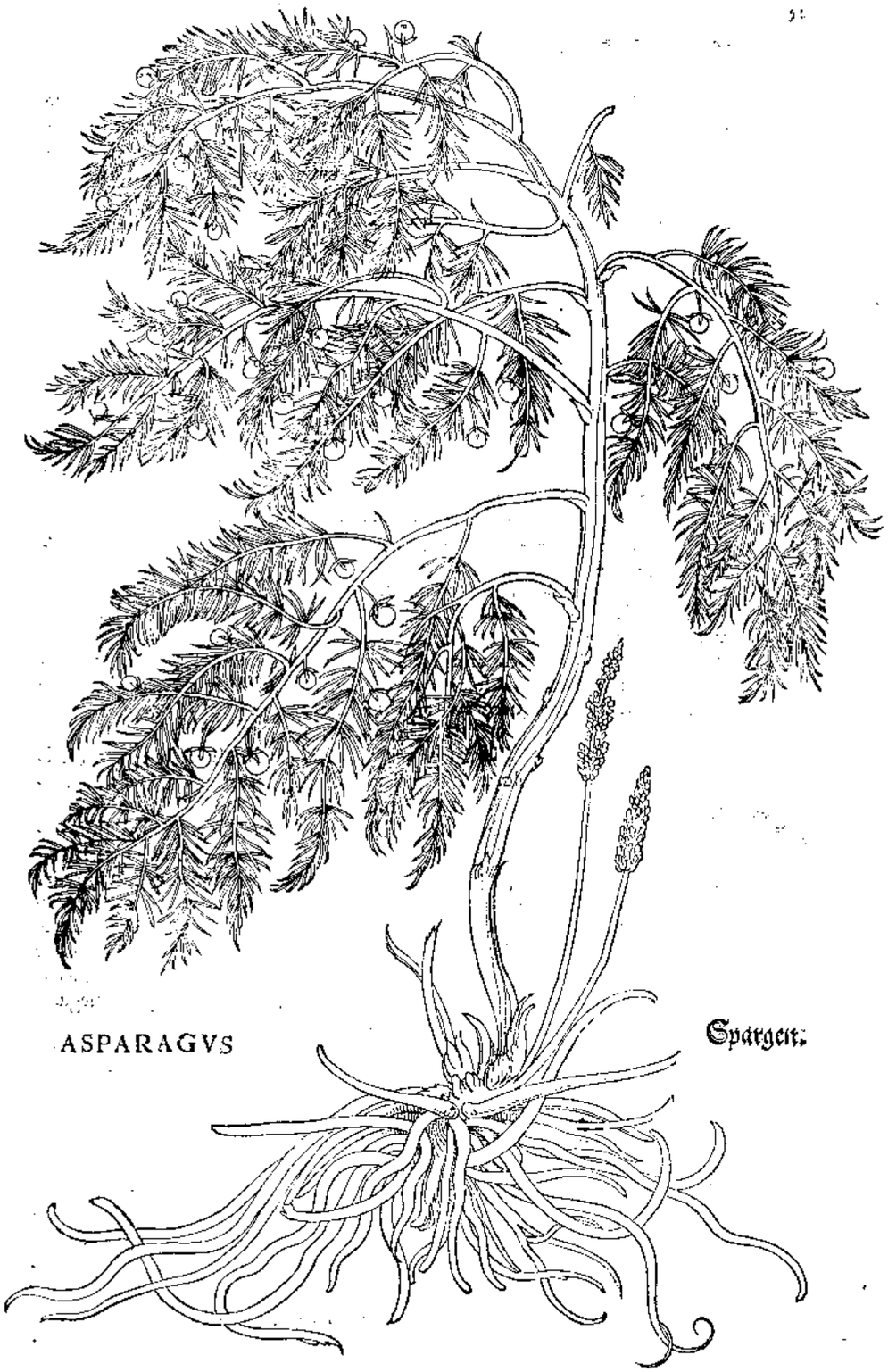

ASPARAGVS

Spargen.

DE ASPARAGO. CAP. XVII.

c

NOMINA.

Lugdun. 1566

Asparagus unde dictus.

ΑΣΠΑΡΑΓΟΣ græcè, Asparagus latinè uocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominãt, Germani Spargen. Sic autem potissimũ altilis satiuusq́, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quod coliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

FORMA.

E radiculis thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in prægrandes ramos, quibus insunt folia capillamenti modo, & ut Fœniculi tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas. Florem fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum uirides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq́ nõnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primũ cum uer appetit emicante uiret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in uoluptatem gulæ uerterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus, magno gulæ delectamento comeditur, & in principum delicijs est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idq́ citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi coliculi cocti & comesti aluum molliunt, & urinam mouent. Radicum uero decoctum, difficultati urinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis: cum uino autem idem decoctum phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

d

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentiũ dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq́ discutiunt. Iidem oculis claritatẽ adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinę doloribus, intestinorumq́ uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborũ & renum dolores mitigant. Venerem stimulant. Vrinam cient utilissimè, præterquã quod uesicam exulcerant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omniũ maximè nutrit. Proinde si quis dicat eius naturã positam esse mediã inter olera & carnes, non procul à uero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carnium, quæ similiter se habet. Vrinam quoq; cit, & obstructiones iecoris & renum aperit: id quod manifestũ ex eo, quod urinæ odorem in suum transmutat, ut hunc qui aliquantulũ eius ederint, sentiant. Necq; quispiam admiretur illum statim urinæ suam qualitatẽ indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, urinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse uidetur, ut extrinsecus impositum urinam tingat. Asparagi coliculi & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationib. succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo conditis, cum mediocriter cocti sunt, ijs uti oportet.

DE ANONE.

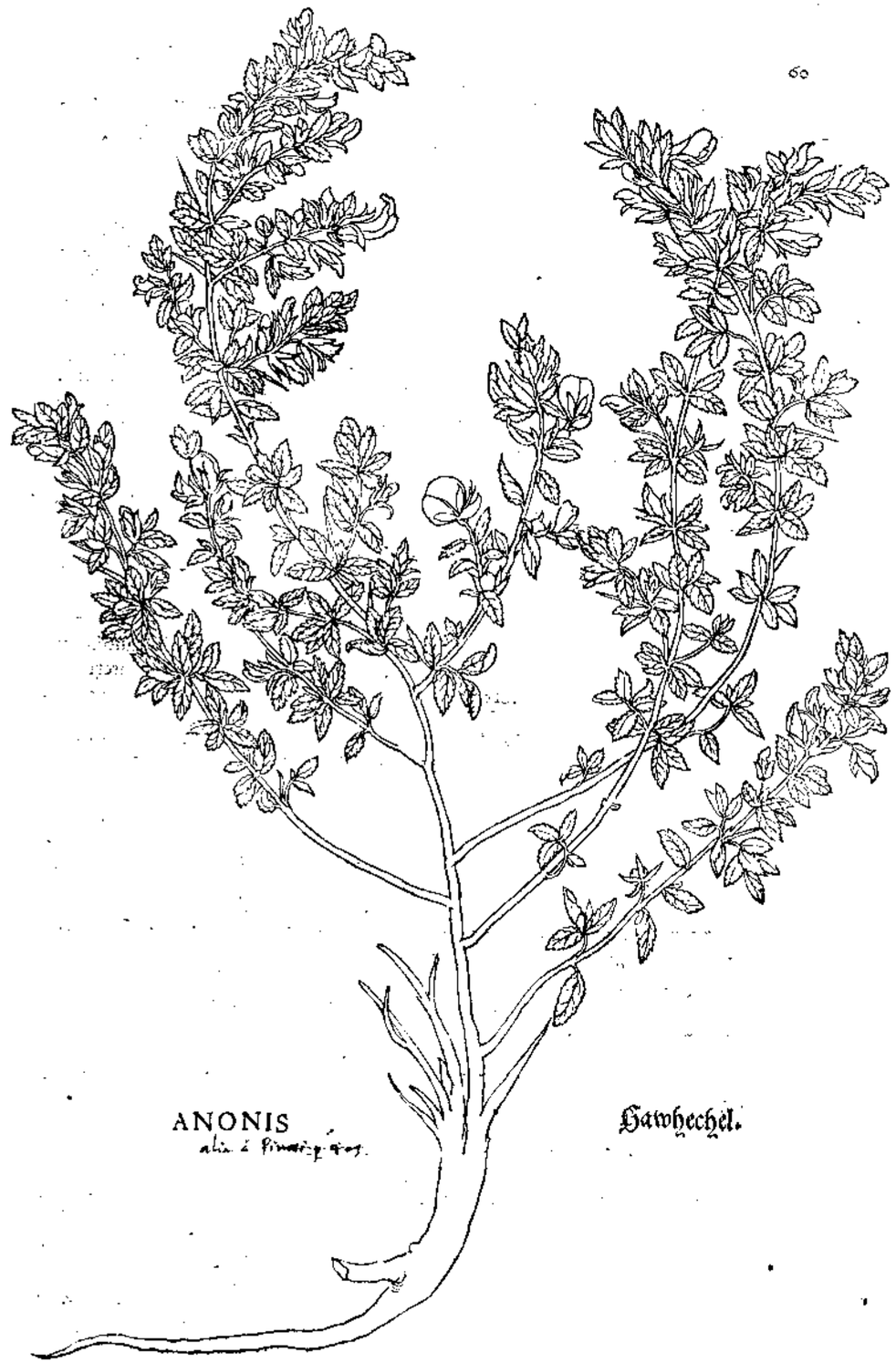

DE ANONE. CAP. XVIII.

C

NOMINA.

Resta bouis. Remora aratri. Acutella.

ANONIS, ἄνωνις Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Reſtam bouis, quod in opere arantes boues ſubinde ſiſtat, nominare ſolet. Nõnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicib. in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam uocent, quod ſuis ſcilicet ſpinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hawhechel nuncupatur, & Ochſenbrech / quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus ac inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminãt, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: uel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & ſeſe propagat, opus ſit. Equites Germani Stalkraut / eò quod decoctum eius meiere nequeuntib. equis offeratur, uocant. Binominis autem antiquis eſt ſcriptoribus, una tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, ut Theophraſtus & Galenus: ſunt etiam qui Anonim, ueluti Dioſcorides & Plinius, nominent.

Anonis cur dicta.

Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta eſt. Siquidem aratoribus inimica eſt, uiuaxq; nimis fruges opprimit, ſuisq; aculeis nocet.

Ononis unde.

Ononis uero, quod aſinos, quos Græci ὄνους uocant, ſeſe terentes ad illam ſcabentesq; iuuet. Complures quoq; Graij herbam ſic appellari prodiderunt, quod in ea ſe uolutantes, ſpinis eius dorſum libenter affricent & ſcabant. Officinis prorſus ignota, & inuſitata.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticoſos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarũ multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut ſcenarij Loti figuram accedentia, ſubhirſuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ra-

D muli acutas ſpinas, ſpiculis acuminatis ſimiles, ſolidasq; gerunt. Radice candida nititur. Theophraſtus toto caule foliatam eſſe tradit, ut ueluti coronam ex interuallis tota ſpecies repræſentet. Florem quoque illi eſſe minutulum, & in ſiliqua non undique ſeptum ſcribit. Quæ ſanè ſingula pulchrè picturæ reſpondent, & Anonim eſſe hanc herbam quam Reſtam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, oſtendunt. Nam hæc ramos ſpargit fruticoſos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis, à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ uel pratenſis Loti figurã accedentia, hirſuta, iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuſpidis aculei quaſi ſpicula ſubrigunt. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura, in ſiliqua non undiquaque ſeptus. Radix in nigro candicans.

LOCVS.

Naſcitur culto ſolo, pingui, & glutinoſo, præcipuè autem in ſegetibus & aruis, inimica agricolis, uiuaxq; ſupra modum. Cum enim altam lætámue nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & ſingulis annis, ſurculis in latus emiſſis, rurſus anno poſtero deorſum uerſus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq; runcanda & radicitus extirpanda uenit.

TEMPVS.

Aeſtate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno ſui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio menſe, & Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadantenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequam ſpinoſa ſit ſale conditur, & eſt cibis gratiſſima. Radix eius calefacit, et extenuat, cuius cortex cum uino potus urinã ciet, calculos rumpit, cruſtasq; abſtergit. Decocta radix in poſca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas ſanare creditur.

EX GA-

A

EX GALENO.

Radicis cortex maximè utilis eſt, habens quippiã abſterſoriũ & inciſorium. Proinde non tantum urinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cõfeſtim detrahit. Vtuntur quoq; ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & colluti decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

ANISON græcè, Aniſum latinè uocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, germanicè Eniß appellatur.

GENERA.

Aniſum caule, folio, flore, Apio par eſſe uidetur. Caulem nanque tenuiter ſtriatum, rotundum, multisq; ramulis brachiatum obtinet. Folium ubi primum enaſcitur, rotundum, ſed deinceps Apij modo diſſectum. Florem candidum, muſcarium fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria originẽ habet, iam autem paſſim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Aniſum in uniuerſum calefacit, exiccat. διύπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, doloremue leuat. Vrinã cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Profectò uenenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarũ profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cumq; roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Proinde & urinam cit, & digerit, atq; uentris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatũ, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ cõdiuntur, quæque intinguntur deſideratũ. Panis etiam cruſtis inferiorib. ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, ſœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo, & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in pului no, ut dormientes olfaciant. Appetentiã ciborum præſtat. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorũ radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; ſi qua in oculis inciderint. Narium quoq; carcinõdes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſſopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infundi tur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cũ acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationib. ſtomachi & inteſtinorũ tormínibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctũ potumq; inhibet. Potum

F ſomnum

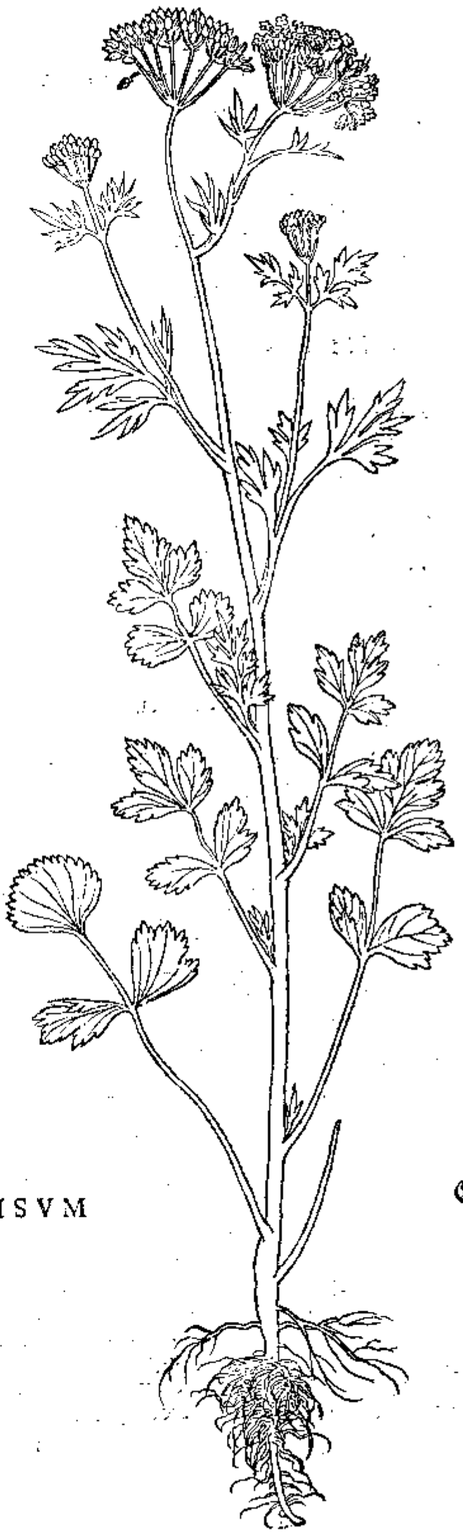

ANISVM

Eniß.

A somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorũ tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctũ est corpus, utilissimũ. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientib. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut cõtractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes duricies ex aceto usus est. Semine eius poto, lassitudinis auxiliũ uiatoribus spopondit. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum, uini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum uino sudorẽ leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad uetustos ex frigore iccoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in uentriculo sunt, digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE▸ CAP▸ XX▸ Sambúcy

NOMINA.

ACTH Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, ubi huius genera indicabimus. Sambucus porrò uidetur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: uel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit. *Sambucus unde dicta.*

B GENERA.

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à cõcauitate uocant. Alterum Græcis χαμαίακτη, quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich / uel niderer holder. *Holunder.* *χαμαίακτη.* *Ebulus.*

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, uirgis harundinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa uirgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus umbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmue Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & uinosum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitũ serrata, longiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine. *Sambuci.* *Ebuli.*

LOCVS.

Vtrunq; genus in opacis, asperisq; potissimũ locis; & iuxta aquas emicat. Ebulus uero in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto uero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus uterq; calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abunde monstrant.

64

SAMBVCVS Holder.

65

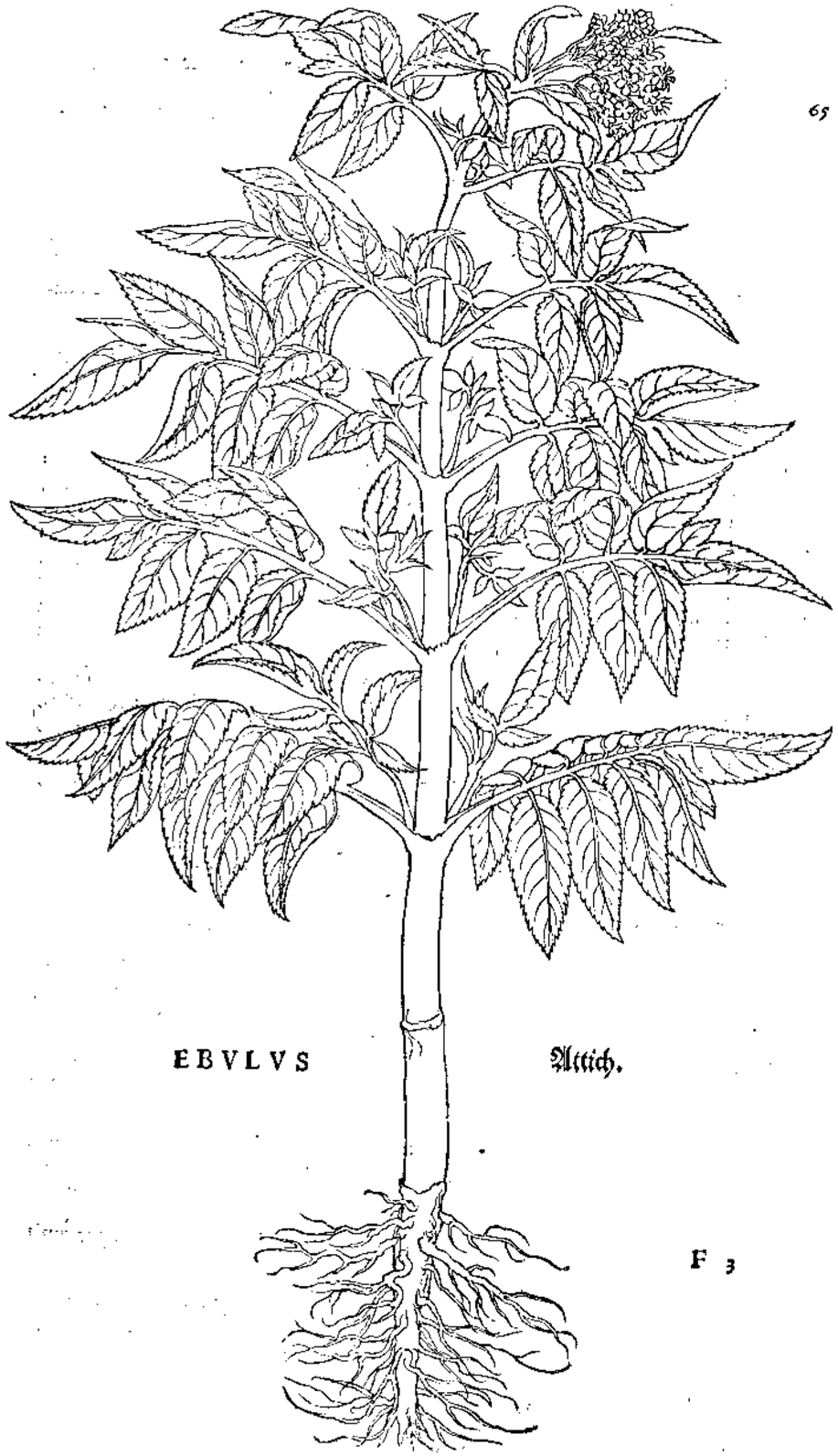

EBVLVS Attich.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem utriſq; facultas, & par uſus, exiccãs ſcilicet, aquã educens, ſtomacho nocens. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiã teneri caules in olla cocti, eadem præſtant. Radix in uino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota uiperarum morſibus ſubuenit. Vuluas emollit & aperit: & quæ circa eas ſunt affectiones, decocta cum aqua inſeſsione corrigit. Fructus cum uino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambuſtis etiam, & canis morſibus illita ſuccurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiſcunt ulcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóue adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraq; Sambucus, & arboreſcens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modicéq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta hæc adiecit: Potę & manducatæ aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriuſq; decoctũ in uino ueteri, foliorũ, uel ſeminis uel radicis, ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahẽs aquã. Refrigerat etiam inflammationẽ, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta, molliſsimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq; membranæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillũ: poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt foliorũ decocto inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpentũ ictibus in uino pota. Podagris cum ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerantur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto ſiloD cus ſpargatur, muſcę necantur. Boa appellatur morbus papularũ, cum rubent corBoa. pora, Sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Ebuli fumo fugantur ſerpẽtes. Tenerum cum foliis tritum, ex uino potum, calculos pellit, Impoſitum teſtes ſanat.

DE AMMI▸ CAP▸ XXI▸

NOMINA.

AMMI Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari poteſt.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo cõſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitũ inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, umbella Anethi: ſemine exiliori multò quàm Cuminũ, guſtu Origanũ præ ſe ferente, acri & ſubamaro: radice candida & multifibra. Eſſe autem hanc herbam uerum
Ammi uerum. Ammi, ſeminis in guſtu ſapor, qui ſubamarus & acris eſt, omniũ maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporẽ Galenus requirit. Origanũ etiam guſtu referre uideẽ. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, cuius pictura & deſcriptio ſatis docent, hanc herbam eſſe Ammi genuinũ. Inter cætera enim ſemen Ammios
Piperula piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculã dictã eſſe ait. Id quod certe ueriſsimum eſſe cõperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniã ineſſe ſenties.

LOCVS.

Nuſquam in Germania ſua ſponte naſcitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, ſic ut deinceps extirpari uix queat.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, ac deinceps ubi defloruit, ſemen abundè producit.

TEMPERA-

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandoq; ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, urinæ difficultatẽ, uenenatorũ morsus cum uino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctũ in pallorem mutat. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam uocant Ammi, semẽ maximè est utile. Facultatis est excalefactoriæ & desiccatoriæ, tenuiuḿq; partium. Sed & gustu subamarũ est, & acre. Et clarum est quod digerat, & urinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionũ ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE ARO▸ CAP▸ XXII▸

NOMINA.

Aron longum γ. 2 b

Pes uituli. Serpentaria minor.

ARON, τὸ ἄρισαρον græcè, Arum & Aris latinè dicitur. Officinę corruptó, ut solent, uocabulo larum appellãt. Quidam, quod folium effigie bubuli uestigij prodeat, Pedem uituli uocarunt. Alij, quod dracunculũ æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariã minorem appellant: neq; id sanè temerè. Videtur enim Aron esse Dracunculus minor, cui Dioscorides folia κισσοειδῆ, hoc est, Hederę similia esse dicit, quę prorsus Ari sunt, nisi quod paulò sint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracunculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miscuisse ueteres.

Sacerdotis uirile.

Vulgus, quod pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis uirile nominat. Id quod & Germani nostri faciunt, qui sua lingua Pfaffenpint nuncupant. Aliàs Aron, & ob uehementem acrimoniam, teüfelsch Jngber uocant.

FORMA.

p. 231.

Folia emittit Dracunculo similia, sed longiora & minus maculata: caulẽ dodrantalem, purpurascentẽ, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quę quod minore acrimonia est, cocta cõmeditur. Hę utiq; deliniationes ad amussim, nulla reclamante nota, nostro Aro cõueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & pauciorib. maculis respersa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante seminis partum, fagaci naturę artificio dignum, erumpit in uolucrum & cucullum, quod mucronata in turbinem uaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verum ubi fructu prægnans fauisset in hiatum, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum uiridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, ut pictura graphicè monstrat. Neque obstat quod Galenus radicem Ari elixam mandi scribat, nostri autem tam acris sit ut uix gustari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, possit, tantum abest ut edendo esse queat. Siquidem Galeno libro secundo de alimentorum facultatib. teste, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, sed in nonnullis minimam, ut Cyrenis. Et Plinio quoque lib. xix.

Obiectionis dissolutio.

Arum maculatum

C lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiam cruda editur. In quibuſdam, ut Germania noſtra, maximam. Verba Galeni paulò
M pòſt in facultatum cõmemoratione citabimus. Hinc diſcendũ erit, multa nobis in ſcriptoribus rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnantia uideri, quæ, ſi ad ecclire gionumq; diuerſitatẽ reſpexerimus, nihil prorſus pugnantiæ aut abſurditatis habe bunt. Quod niſi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abñcias neceſſe erit. His accedit quod Galenus nõ ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de aliment. facul. cap. ultimo teſte, acrimonia ſpoliantur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendũ plaAron, Arisaron nè erit Arum Germaniæ noſtræ eſſe Ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quamuis ego cum Ruellio, diligentiſſimo earum rerum inquiſitore, Ariſaron ab Aro differre haud putem, quod ſcilicet forma utriſq; eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomenclatura, quæ utriuſq; retinuit appellationem: duobus tandem uocabulis in unum coaleſcẽtibus, dici cœpit Ariſaron. Apud ueterrimos enim Aris primum: dein poſterioribus, copulatis unà nominibus, Ariſaron confictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis umbroſis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas ueris exiliunt, in Iunio diſpereunt, ita ut haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, ut diximus, uiride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

D Arum Galenus in calefaciendo & deſiccando primi ordinis eſſe ſtatuit. Et locutus eſt de Aro qui non uehementi acrimonia pollet. Noſtrum hauddubiè in tertio ordine calidum & ſiccum eſt, ob multam, qua prædictum eſt, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, ſemẽ, & folia Ari eaſdem Dracunculo uires habent. Radix priuatim cum ſimo bubulo illita podagricis prodeſt. Dracunculi more reponitur. In totũ, ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt.

EX GALENO.

Arum terrena eſſentia cõſtat, ſed calida: proindè extergendi facultatẽ poſsidet, uerum non ualentẽ, ſicut Dracontiũ. Radices eius maximè ſunt utiles. Siquidẽ comeſæ craſſitiem humorũ mediocriter incidunt, adeò ut excreationib. ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontiũ. Et in libro ſecundo de alimentorũ facultatibus ſic de Aro ſcribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibuſdam autem in regionibus acrior naſcitur, ut Dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effuſa, repentè in alteram calidam inñcere oportet, ut in Braſsica & Lente dictũ eſt. Cyrenis cõtrà quàm in noſtra regione planta ſe habet: nam illic minimũ medicamentoſi, minimũq; acrimoniæ habet, adeò ut uel rapis uti lior reputetur: idcirco radicẽ quoq; in Italiam cõportant, ut quæ abſq; ut putreſcat aut regerminet, longo tempore perdurare poſsit. Perſpicuũ uero eſt alendis corporibus hanc accõmodatiorẽ eſſe. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos craſſos lentoſq; humores extuſſire ſtudeat, acrior ac medicamẽtoſior magis cõuenier. In aqua elixa eſtur cum ſinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiã cum obſoniis, & ſale, & ijs quæ caſeo cõſtant, ſumitur. Haud uero obſcurũ eſt, ſuccum eius qui in iecur ac uniuerſum corpus diffunditur, quo uno animal nutritur, craſſiorem eſſe, idq; maximè quum radix, quemadmodũ ſunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica ui caruerit. Apud nos nanq; in Aſia, plerq; Ari radices acriores ſunt, & medicamentoſam iam uim obtinent.

EX PLINIO.

A EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis †fœminarum præferen- †alijs fœmina.
tes, quoniam mas dulcior eſſet, & in coquendo lentior, pectoriſq; uitia expurgaret: aridum in potione inſperſum, aut eclígmate, urinam & menſes cieret. Sic & in oxymelite potum, ſtomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tuſſim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris clixum impoſuere: item ſugillatis, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tuſsientibus. Semen intritum cum oleo aut roſaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tuſſientibus aut ſuſpiriioſis & orthopnoicis, & puruſenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis è melle eclígmate, & pulmonis uitijs, oſsibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac ſtomachi uitia diſcutit. Tuſsim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum ſiue phagedænę ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpant, ſiue polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex uino & oleo cocta. Alium inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Etiam luxatis cocta cum melle proſunt. Item articulis podagricis cum ſale, recentia uel ſicca. Hippocrates ad collectiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahẽdos feminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio ſi à partu nõ purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aſpides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur. Peruncto quoq; Aro ut laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in
B uino nigro putant utile. In foliis Ari caſcus optimè ſeruari traditur.

APPENDIX.

Poſteriores medici Aron diſcutiendi, extenuandi, extergendiq; facultatem habe- Recẽtiores quas
re tradunt: ideoq; tumoribus aurium, ſicubus, ſtrumis, ſcirrhiſq; mederi, faciei de- facultates Aro
formitatem cutiſq; auferre, eius denique radicem in puluerem redactam ſuperce- tribuant.
ſcentem in uulneribus carnem minuere ſcribunt. Id autem poſſe præſtare, acrimonia ipſa uehemens quæ guſtu ſeſe exerit, abundè monſtrat. Dioſcorides etiam Ariſaron acrimonia haud exigua præditum ſcribit, ideoq; illitum nomas ſiſtere, collyriaq; efficaciſsima ex eo cõtra fiſtulas fieri. Deniq; radicem cuiuſcunq; animalis pudendo impoſitam, id corrumpere tradit. Plinius quoq; Ariſaron ulceribus mederi manantibus, item cõbuſtis & fiſtulis, ſcriptum reliquit. Præterea cõmixtum collyrio nomas ſiſtere ait.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

NOMINA.

APRIO N, ἄπριον, ἀπροστόμιον Græcis, Perſonatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, uulgus Bardanam uocat, Germani Groß Klet- Lappa maior.
ten. Perſonatia hac quondam ad perſonas utebãtur, quoties in theatris Perſonatia unde dicta.
alijsue locis qui cognoſci à populo nollent, egiſſe quidpiã uolebant. Eſt enim foliorũ eius tanta amplitudo, ut tota humana facies ſis tegi poſſit: atque hinc hauddubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Proſopij & Perſonatiæ indiderũt.

FORMA.

Perſonatia folia Cucurbitæ ſimilia habet, maiora tamen, duriora, nigriora & hirſuta. Caulem ſubcandidum, interdum nullum. Radicem grandem, candidã intus, foris nigram. Ex qua deſcriptione nemo nõ intelligit, Perſonatiã eſſe eam herbam

quam

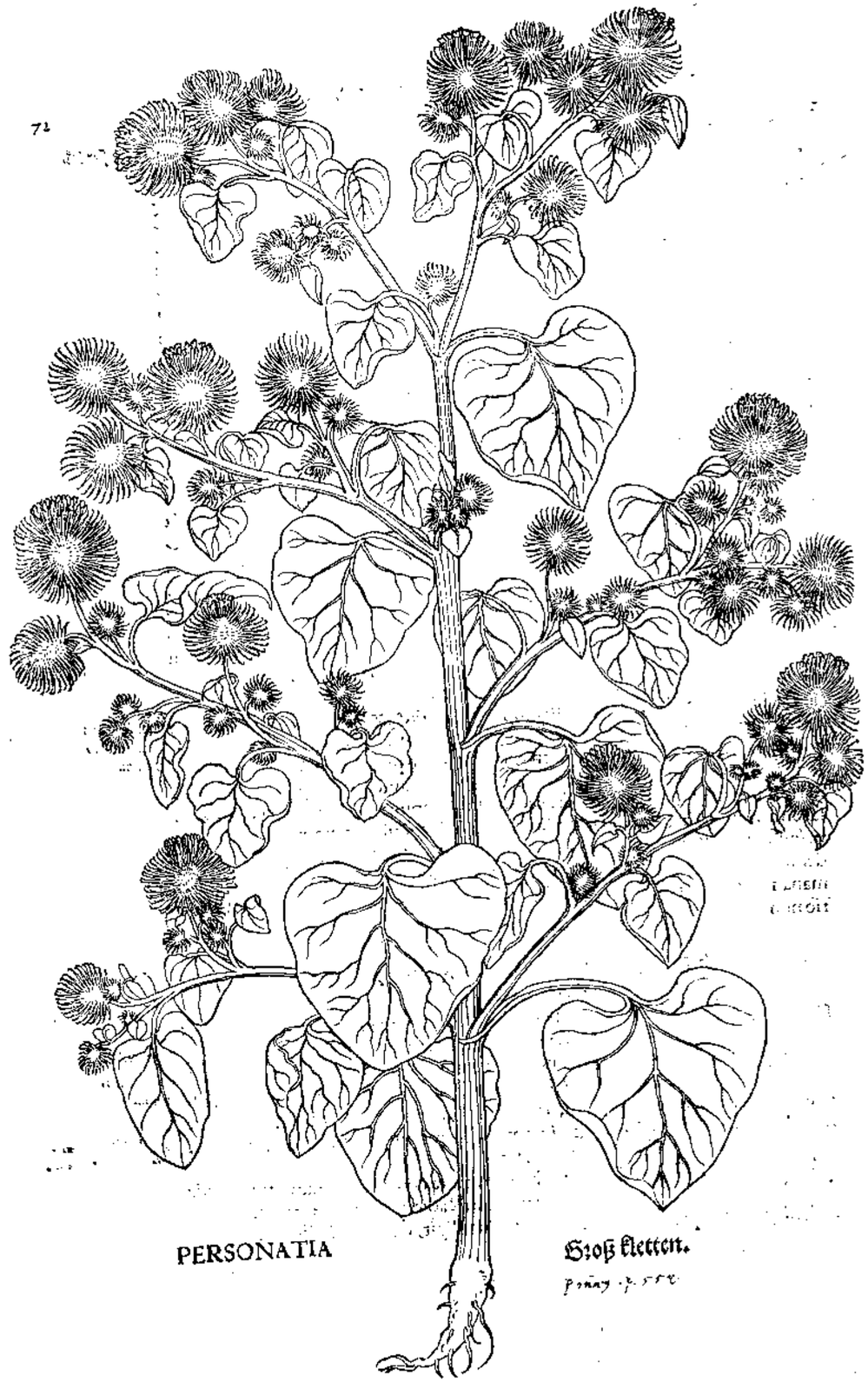

PERSONATIA

Groß Klettern.

A quam hodie uulgus Bardanam uocat, quæ folio conſtat omnium lapparum maximo, parte auerſa herbido, aduerſa cano, caule in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ tranſeuntium ueſtibus adhærent, in quibus flos purpureus naſcitur, non cuidens, ſed occultus, intra ſe germinans, radice grandi, intus candida, foris atra. *Bardana.*

LOCVS.

Naſcitur ubiq; potiſsimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Menſe Iulio lappas cum floribus ſuis producit Perſonatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Perſonatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, ſanguinẽ & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoq; dolores, qui ex membrorũ fractionibus colliſionibúsue fiunt, trita & illita ſedat. Quinetiam folia uetuſtis ulceribus utiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Proſopida uocãt, cuiusq; folia Cucurbitę ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter: quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi poſſunt.

EX APVLEIO.

Perſonatiæ herbæ ſuccus cum uino ueteri in potionem datus, omnes morſus ſerpentium mirificè ſanat. Eiuſdem foliis cinges febricitantẽ, & ſtatim febrem mitigat, caloremq; ſanat. Vulnus, etiam ſi cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipſam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorũ morſus radix cum modico ſale trita imponiẽ morſui, & ſtatim ęger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, urinam prouocat, & ueſicæ dolorem tollit. Puluis ſeminis eius cum uino optimo per quadraginta dies datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita, ambuſta mirificè curant.

EX L. COLVMELLA.

Venena uiperæ pellit ſuper ſcarificationẽ ferro factam herba Perſonatia trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt contra ſerpentes. Ex uino bibitur duũm denariorum pondere. Strumis radix eius medetur; item cum axungia operitur folio ſuo impoſita.

DE ASCYRO▸ CAP▸ XXIIII▸

NOMINA.

ΑΣΚΥΡΟΝ, *ἀπὸ τραχύτητος* græcè, Aſcyron latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Harthöw, id eſt, durum fœnum appellatur. Græci à cõtrario, huic herbæ nomen impoſuiſſe uidentur, σκληρὸν enim illis aſperitatem ſignificat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere uidetur. *Aſcyron cur dictum.*

FORMA.

Hyperici ſpecies eſt Aſcyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticoſius, punicco colore rubens. Flores fert luteos, ſemẽ Hyperico ſimile, odore reſinæ, quod cum atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & aſperis locis prouenit.

G TEMPVS.

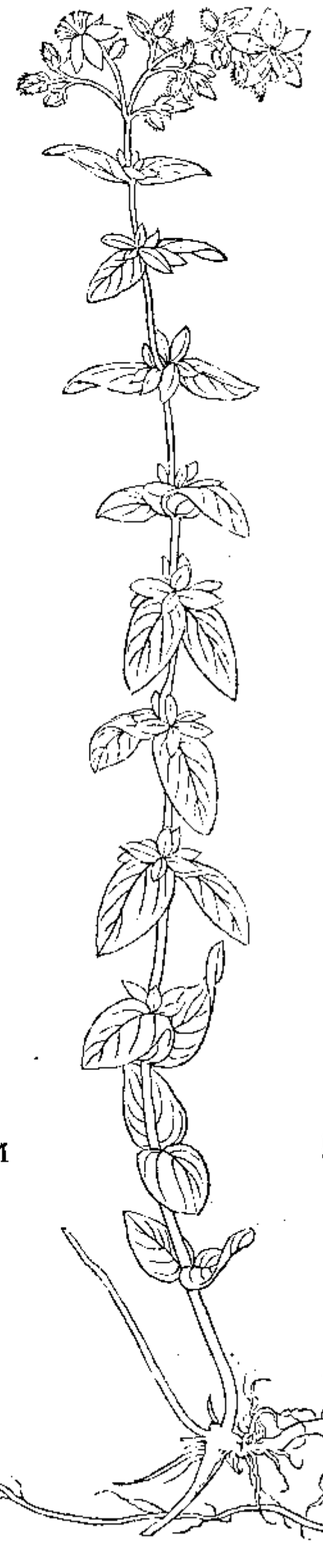

ASCYRVM

Harthöw.

A TEMPVS.

Aestate, potissimum uero Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideoq; calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ascyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad ischiadicos prodest dolores: biliosa enim multa excrementa ducit. Sed assiduè dari oportet donec conualescant. Præterea illitum ad ambusta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum uero facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vsus seminis ad ischiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

DE ANDROSAEMO▸ CAP▸ XXV▸

NOMINA.

ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ Græcis, Androsæmon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis Runrath/quasi græcè dicas Thrasibula, nominatur. Dictum Androsæmon, quod aut coma, aut floribus eius tristis, hominis sanguinem referat. *Androsæmon unde dictum.*

p. 830. p. 73. FORMA.

B Differt ab Hyperico & Ascyro Androsæmon. Frutex est prætenuib. ramis, surculosus, puniceo colore rubentibus uirgis, foliis triplo quadruplóue maioribus quàm Rutæ, quæ contrita sanguineum succum remittunt. Alarum caua habet plura, in summo alarum auium modo pennata expansáue, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, ueluti punctis depictum distinctúmue. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androsæmi semen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere, biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Eadem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusæ cum semine, potęq; matutino, uel à cœna duabus drachmis in aqua mulsa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq; quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquã. Imponitur & podagris, & ambustis, & uulneribus, cohibens sanguinem.

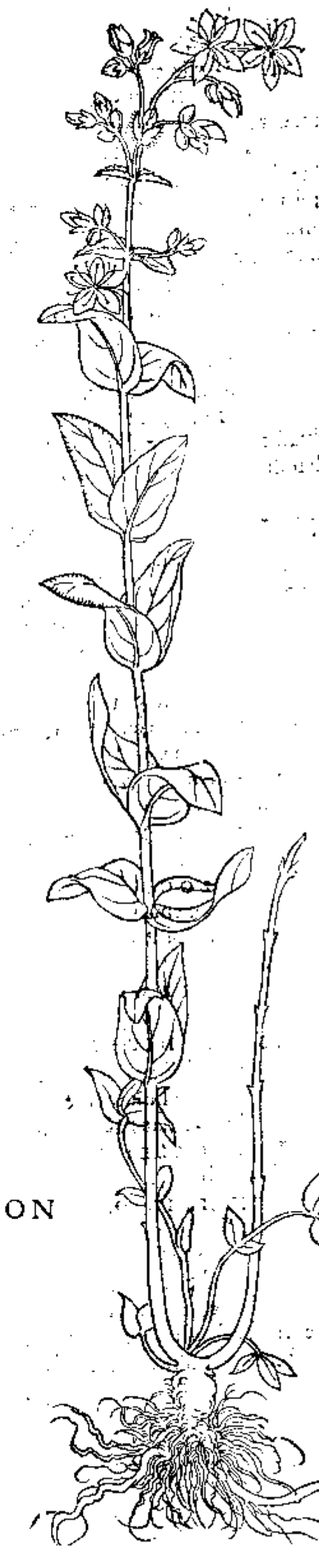

ANDROSAEMON

Kunrath.

A

NOMINA.

ΑΡΚΕΥΘΟΣ, Ἀρκόσθιος græcè, Iuniperus latinè uocatur. Officinæ latinàm appellationem retinuerunt. Germanicè Weckholder/Kranatbet/id est, turdorum baccæ uocantur, quod fructibus eius turdi pinguescant. Iuniperus autem dici uidetur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus. *Iuniperus unde dicta.*

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi duplex est, maior & minor, sola arboris & seminis magnitudine inter se differentes. Minor humilis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis. Maior altius adolescit, & in iustam arboris magnitudinẽ exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamen.

FORMA.

Vtriusque facies horrida, coma uirent perpetua, spinaq; potius quàm folio, sed herbacea uestiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, materies fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucundũ fumum expirat, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ cõtagia depellit. Ex ea etiam, ut recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorem æmulans sudat, quæ caloris officio durata, coëat in gummi. Arabum familia, non sine magna cõfusione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ uero Vernicem uocant. Baccas ferunt primum uirentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in ijs esse ternas eodem tempo- *Sandaracha Arabum. Vernix.*

B re dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præsentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterum nõ desunt qui nostram Iuniperũ non genuinam putẽt, quod baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinẽ, quæ nucis est ponticę aut fabę, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producantur: ut plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata usa sunt, quæ nucis auellanæ quantitatem æquabant: ob id ut magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus. *obiectionis dissolutio.*

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisq; & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorũ decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: uerum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat secundo recessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Actis utraque est, calefacit, & urinam mouet. Incensæ suffitu serpentes fugant. Earum fructus, hic quidem fabę, alius uero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & subamarus. Modicè calefacit & adstringit, stomacho utilis. Potus ad uitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & uenena, prodest. Vrinam cit. Conuulsis, ruptis, & uuluę strangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipsa quàm eorum succum ex uino contra uiperarum morsus illini & bibi prodest. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum uero ligni deuoratum, interficit.

Baccæ Iuniperi maioris.

IVNIPERVS
MINOR.

Weckholder.

A

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirum crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamentis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimentum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachũ mordicat, caputq; calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excrementa nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraq; excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateriscq; doloribus utile. Inflationes languoresq; discutit, tusses concoquit & durities. Illitũ tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aũt decoctis uiginti in uino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem uomitionẽ ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cum eisdem illita firmat. Stomachum in bilioſos uomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentamq; alui profluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcetq; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coijt, digerit. Humorẽ etiam coërcet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tineas & cætera uentris animalia necat. Vliginosos fistularum sinus indita resiccat. Menstruos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu succurrit. Et in
B summa Succini pollet uiribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in uicem substituitur.

DE ALCEA. CAP. XXVII.

NOMINA.

ALCEA Græcis, Alcea Latinis uocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij & Empirici Simeonis herbam, Germani nostri Signarstraut/ oder Sigmundßwurtz/ & Hochleuchten appellant. *Simeonis herba.*

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia Verbenacæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, corticem Cannabi similem obtinentes. Florem exiguum Rosæ similem. Radices albas, lãtas quinque aut sex, cubitales. *malua sylu. prog. vide Matth. p. 1.*

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamentorũ numero esse Alceam, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorem quendam præ se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè ádstringens apparet gustantibus, abunde monstrant. Hinc satis constat Alceam extra omnem insignem tum caliditatẽ, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. iiij. & sequenti.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in uino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

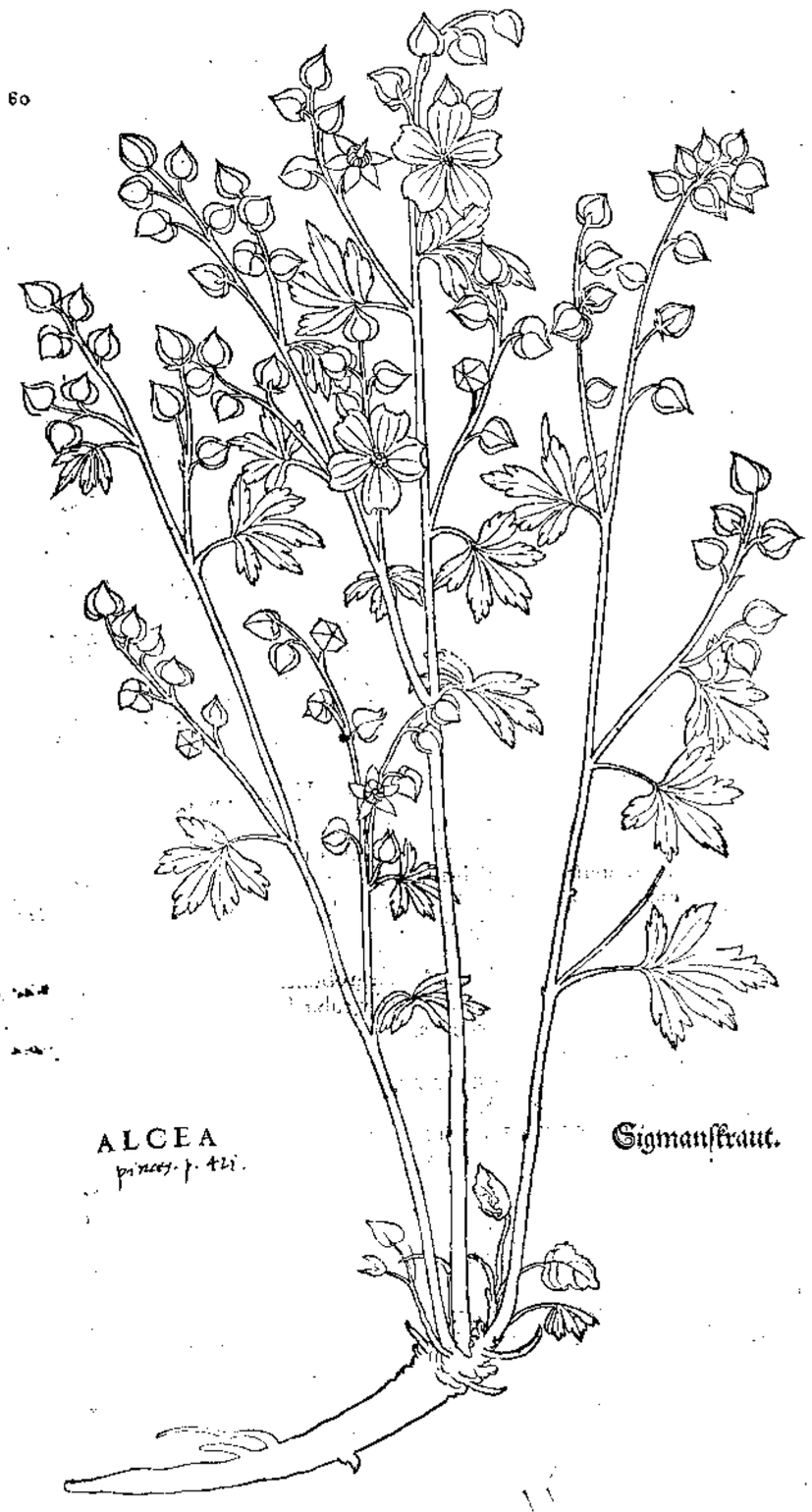

ALCEA
princ. p. 421.

Sigmanskraut.

EX PAVLO.

Alcea syluestris maluæ genus est. In uino pota dysenteriæ & rupturis medetur, potissimum ipsius radix.

EX PLINIO.

Vsus radicis Alceę ex uino uel ex aqua, dysentericis, aluo citæ, ruptis & cõuulsis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita ut non desint qui credant radicem Alceæ è collo suspensam, aciem oculorũ supra modũ acuere, & tueri posse.

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

NOMINA.

ADIANTON, ἄδιαντον, ἄτριχον, ἀκαλύπτριχον, ἀειθφόπτριχον græcè: Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terræ capillus, & Supercilium terræ latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris uocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius testatur. Germani Frawenhar / uel Junckfrawenhar. Adiantum nomen ab euentu accepit, quod folium eius perfusum aqua ὑ διαίνεται, id est, non madeat, sicco semper simile, ut autor est Theophrastus libro septimo de Plantarum historia, cap. xiij. Id quod minimè intelligendum erit de mersione longiore in aqua: nam diutius mersum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madescit. Quare rectius de imbre descendente è cœlo, cuius stillicidium foliis eius non insidet, ut testis est in Theriacis Nicander, accipiendũ uenit. Vel, quod magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium margi nibus quas coronat, dictum est Adiantum, quod nimirum quasi sitiens illorum
B aquas, quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichon autem quasi multicomum, quod capillos multos ac densos faciat, eiusq; defluuia expleat. Callitrichon uero quasi pulchricomũ, quod capillos tingat, pulchrioresq; reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddendis capillis: nec alio nomine Veneris uox adiecta est, quàm quod hæc pulchricoma pingat. Hinc patefit maximus pharmacopolarũ nostri temporis error, qui sub tribus nominibus, unã & eandem duntaxat herbã significantibus, tres diuersas herbas designatas esse putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto uocabulo Gallitrichũ uocãt: aliam etiam Capillum Veneris esse herbam existimant. Quales autem herbæ sint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, suis locis ostendemus.

de Tridemane. vide f. p 795.

Capillus Veneris.

Adiantum unde dictum.

Polytrichon. vide f. 621.

Callitrichon.

Capillus Veneris cur dicta.

Pharmacopolarum error.

FORMA.

Folia albicantia Coriandro similia habet, in summo incisuris diuisa. Caules ex quibus nascuntur prodeũntue, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentesq;. Necq; florem, necq; semen creat. Foliis uero Coriandri iam quidem erumpentis, uel paulò antea enati, necdum caulescentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata sunt, & in extremitatibus incisa, constare Adiantum sciendum erit. Ex qua nimirũ descriptione manifestissimũ est, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris utuntur, & quam nos à muris in quibus prouehit, Germanicè Maurrauten / & Steinrauten uocamus, non esse uerum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules siquidem eius non sunt nigri, sed uirides: neque admodum tenues, sed pro herbæ quantitate crassi: neque splendentes. In summa, neque figura, neque magnitudo, necq; color, nec natales etiam respondent, quia in siccis & soli expositis muris nascitur, in humidis contrà Adiantum.

Coriandri folia similia.

Ruta muraria non est Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, palustribusq;, & humentibus muris, & prope fontes nascitur. In Germania

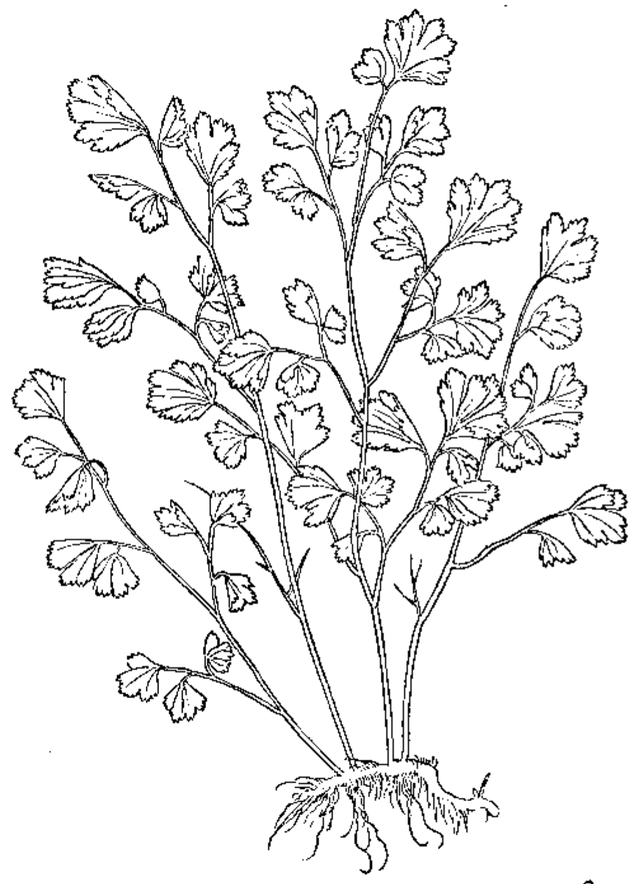

ADIANTVM

Frawenhar.

Syr. Adei. Barbe. p. 611.

A Germania tamen noſtra, quod ſciam, non prouenit: copioſe autem in Narbonenſi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aeſtate uiret, bruma non marceſcit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, uerum deſiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbę potum, aſthmaticis, difficultate ſpirandi laborãtibus, icte-ricis, lienoſis, & urinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet. Venenatorum morſibus, & ſtomachi fluxionibus cum uino potum prodeſt. Menſes cit & ſecundas. Sanguinis reiectionem ſiſtit. Cruda herba ad uenenatorũ morſus illinit. Alopecias capillis explet. Strumas diſſicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & ſuſino, aut hyſſopo & uino, capillos defluentes cõtinet. Decoctũ eius cum lixiuio & uino abſtergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additũ pugnaciores facit. Scritur & magna utilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & diſcutit. Alopecias capillis ueſtit, ſtrumas & abſceſſus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viſcoſorum craſſorumq; ex thorace pulmoncq; ex creationibus non mediocriter confert, & uentris fluxiones ſiſtit.

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

B

DE VITE VINIFERA. CAP. XXIX.

NOMINA.

AMPELOS οἰνοφόρος καὶ ἥμερος græcè, Vitis uinifera & ſatiua ſeu culta latinè appellatur. Germanicè Weinreb. Vitis autem, quod inuitetur ad uuas pariendas, dicta eſſe primo uidetur. *Vitis unde dicta.*

GENERA.

Innumera uitium reperiuntur genera, quæ ſingula perſequi ſuperuacaneũ eſſe uidetur. Si quis tamen illa diſquirere deſiderat, rei ruſticæ ſcriptores, Pliniumq; libro xiiij. naturalis hiſtoriæ, qui diligentiſſimè de ijs ſcripſit, legat.

FORMA.

Vitis caduca eſt, & niſi ſit ſulta, fertur ad terram. A radice eius caudex unus contortus exit, qui in ramos frequentes ſcinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoſo, flagellis longè lateq; uagantibus, quibus ſe quaſi ſuis manib. erigit, & quicquid nacta eſt complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus inciſis, laſciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nõnunquam roſeo, aliquando uiridi colore fulgent. Seminibus tunica clauſis.

LOCVS.

Paſſim & in multis Germaniæ noſtræ regionibus naſcitur: & uix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret ſolſtitio uitis, autumno autem uuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium uitis temperamentũ ex facultatum enarratione pateſcet. Vuę tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & ſiccæ ſunt: maturæ uero calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES

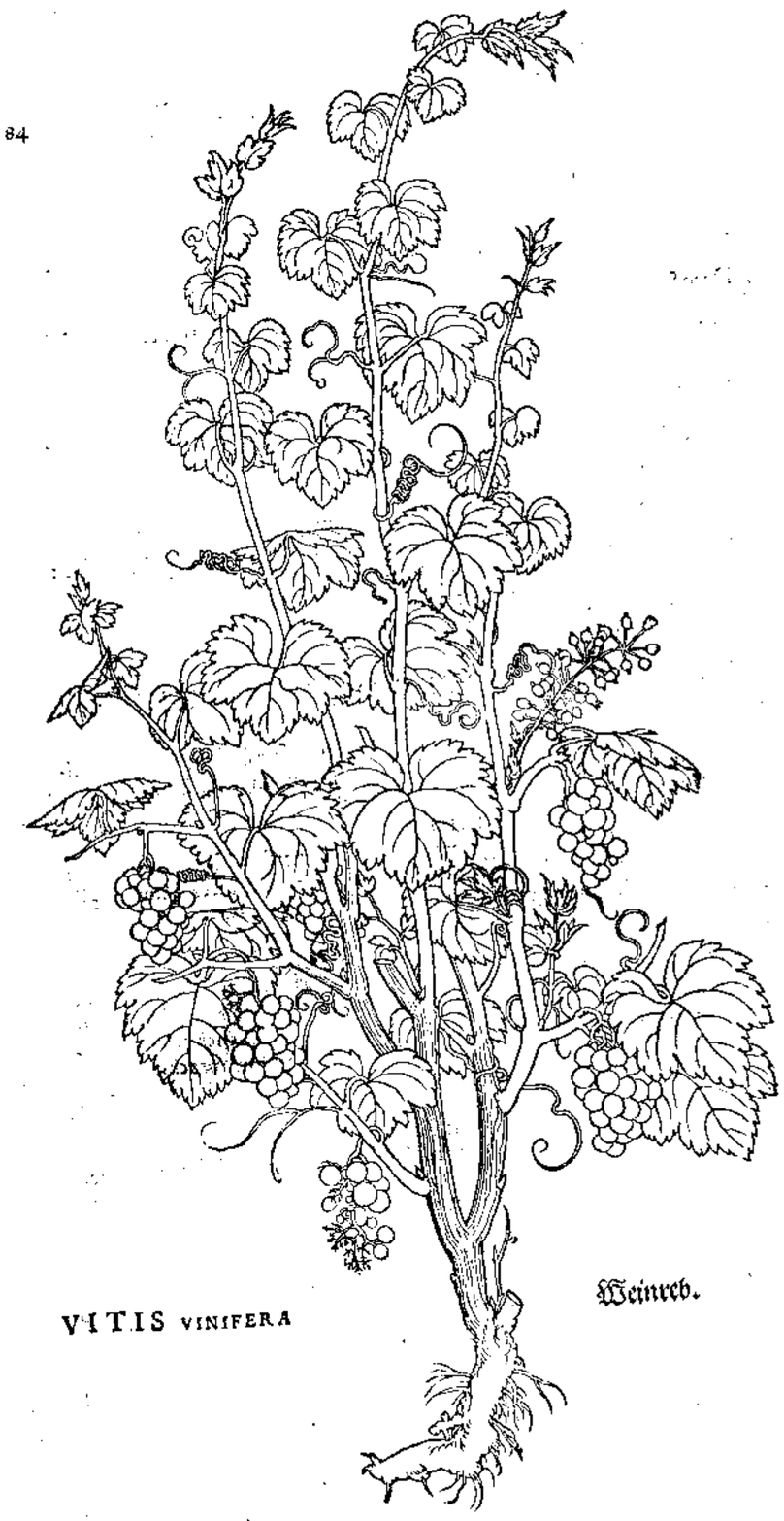

VITIS VINIFERA

Weinreb.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

A Vitis uiniferæ folia capreoliq; trita & illita capitis dolores, ſtomachiq; inflammationes & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per ſe impoſita, utpote quæ refrigerant & adſtringunt. Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capreoli & poti, eadem efficiunt. Lachryma uero eius quæ ueluti gummi in caudicibus cõcreſcit, pota cum uino calculos pellit. Illita lichenas, ſcabies & lepras ſanat. Oportet tamen locum antea nitro cõfricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potiſſimum ichor, aquoſus uue humor, qui ex incenſis uiridibus ſarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus efficit. Cinis ſarmentorũ & uinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáue ſunt condylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & uiperarũ morſibus. Lienis inflammationibus cum roſaceo & ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & ſtomachũ inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata eſt, appetentiãq; cibi excitat, & imbecillis cõuenit. Quæ autem in uinaceis, aut uinario uaſe ſeruatæ ſunt, ori & ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, ueſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinẽ excreantibus. Similes ijs ſunt quæ in muſtum cõiectæ ſunt. Quæ uero ſapa aut muſto cõditæ, ſtomachum magis infeſtant. Reponunẽ & cœleſti cum aqua prius paſſæ factæ, minusq; uinoſæ fiunt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus utiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq; mammis cum ſale illinuntur. Vinaceorũ decoctum dyſentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infuſum cõfert. Ad inſeſſiones quoq; ac dyſteres aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Toſti autẽ & triti & pro farina illiti, dyſentericis, cœliacis & ſtomacho reſolutis proſunt. Vua autem paſſa alba magis † extenuat. Caro illarum comeſta, ar- B teriæ, tuſſi, renibus ac ueſicę confert. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis. Admixta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per ſe etiam ſumpta, atque cum pipere cõmanducata, ad capitis pituitam purgandam ualet. Teſtium inflammationes ſedas, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis purredines & gangrænas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles ungues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipſe ex Dioſcoride, Galeno, & Plinio pete: ſuperuacaneum enim, imò tędio plenum eſſet eas in uniuerſum omnes cõmemorare.

Folia & Capreoli.

Lachryma.

Vua.

Vide Galenũ libro ij. de alimentorũ facul. triplicem hunc ferũdarum uarum modum explicantem.

Serapion legit, adſtringit.

EX GALENO.

Vitis ſatiuæ & cultę adſimilis facultas eſt ſylueſtri, ſed ad omnia imbecilliór. Vitis uero ſylueſtris racemi, extergendi uim obtinẽt, ut ephelos & nævos, & id genus quæcunq; in cutis ſuperficie fiunt, curare poſſint. Habent uero & adſtrictionem quandam ipſi, & extrema germina, quæ & ſale condiri aſſolent. Plura de uuis habet idem Galenus lib. ij. de aliment. facul. cap. de uuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neq; mali ſucci ſunt, ſi maturæ fuerint exquiſitè. Tamen his nõ robuſta, nec denſa, ſed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quod celeriter ſubeunt, atque ideo ſi retineantur, lædunt: nec enim tunc probè cõcoquuntur, ſed crudum gignunt humorem, qui non facilè in ſanguinẽ tranſmutẽtur. Nucleorum natura, ſicca & quodãmodo adſtringens eſt. Pertranſeunt igitur omnia inteſtina, non alterati. Penſiles uero uuæ, neq; ſiſtunt uentrem, neque proritant, cæteris autem facilius cõcoquuntur. Neq; uuarum parua eſt in dulcedine, & auſteritate, & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habent ſuccum, auſteræ uero & acidæ frigidum. Aluum ſubducũt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaq; tutiſſimus uſus eſt quãdo carnoſæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipſas aſſu-

c mat. Vuæ quæ albæ ſunt, magis ſubducunt aluum quàm nigræ. Omnes uero ciborum appetentiã excitant, & utenerem. Conuenit cum eduntur membranã & nucleos expuere, quod difficulter cõficiantur. Quæ immaturæ ſunt, uentrem ſiſtunt, & ſtomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam ſedant. Minus uero nutriunt. Oportet autem nõ ſolum uuas, ſed etiam omnes fructus molli cortice præditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

NOMINA.

Aconitum cur dictum.

ACONITON Græcis, Aconitum Latinis dicitur. Sic autem Theophraſto lib. ix. de Plantarũ hiſtoria teſte, non ἀπὸ Ἀκονῶν, id eſt, à cauſibus, ſed ab Aronis Periandynorũ pago, ad Heracliam Ponti ſito, uocatum eſt. Alij quod uis eadem in mortem eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, ſtatimq; admota uelocitas ſentiretur. Sunt qui aliam ob cauſam, quam referre minimè neceſſarium duco, ſic nominatum fuiſſe exiſtiment.

GENERA.

Pardalianches. *Scorpium.* *Vua uerſa.* *Lycoctonon.* *Luparia.*

Duo Aconiti ſunt genera: unum Græcis Pardalianches dictum, quod pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quod radicẽ Scorpioni ſimilem habeat. Vulgus herbariorũ Vuam uerſam, & uulpinã, Germani Wolffsbeer / & Dolwurtz nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confeſtim interficit. Vulgus Lupariam, Germani Wolffswurtz appellant.

FORMA.

Pardalianches deſcriptio.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino uel ſyluestri Cucumeri ſimilia, minora tamẽ, & ſubaſpera. Caulem dodrantalem. Radicem ſcorpionis caudæ ſimilem, alabaſtri modo nitentem. Ex hac deſcriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam uerſam aliqui nominant, cuiusq; hic picturam exhibemus, primum eſſe Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq; Cyclamini ſpecie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, ſcorpionum caudę ſimilem, alabaſtriq; modo ſplendentẽ. Quibus etiam accedit quod manuſcriptus & uetuſtiſſimus herbarius planiſſimè eam herbã quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura ſatis indicat hanc herbam ob ſuam facultatẽ pernicioſam eſſe Aconiti ſpeciem. *Lycoctonon.* Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen inciſa diuiſaue, longiora & nigriora. Caulem ueluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorẽ: pediculum glabrum. Semen in ſiliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum ſquillarum ſimiles, nigras. Vnde iterum conſtat Lupariam uulgò appellatam, eſſe *Luparia.* alteram Aconiti ſpeciẽ; ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis foliis ſimilia ſunt, multas habentia diuiſuras, obtinet. Caulem Filici ſimilem, pediculũ glabrum. Florem oblongum, luteum, poſt quem longæ proueniunt ſiliquæ, in quibus eſt ſemen. Radices etiam nigras, ut nemo ſubinde quin uerum ſit Aconitum dubitare poſſit.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paſſim in nemoribus & collibus quibuſdam naſcitur: alterum autem in montium uallibus altiſſimis. Magna autem illius copia eſt circa montem haud ultra unum lapidem à Tubinga ſitum, quem Germanica uoce Farrenberg nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio menſe potiſſimum erumpit, Alterum autem æſtate, Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Eroſione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere lętalia ſunt.

VIRES

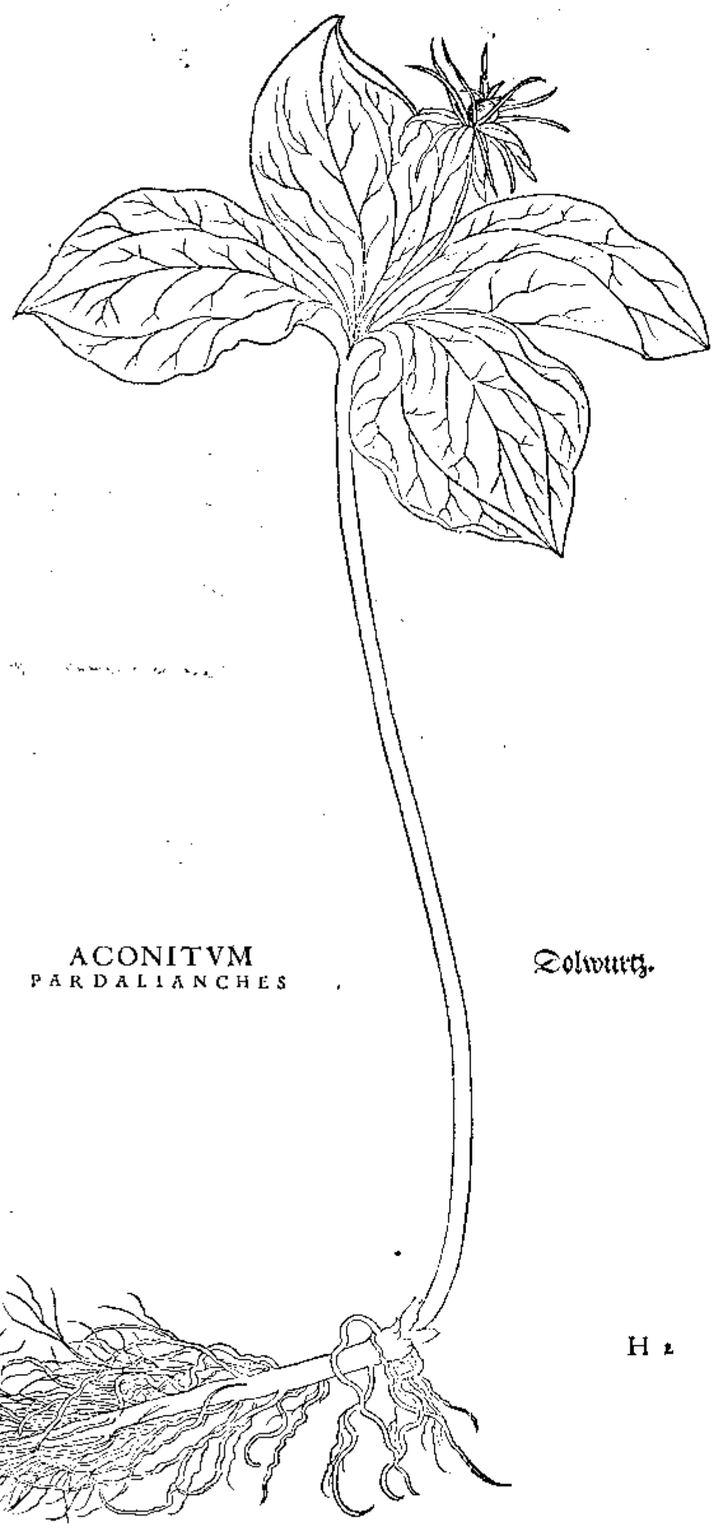

ACONITVM
PARDALIANCHES

Dolwurtz.

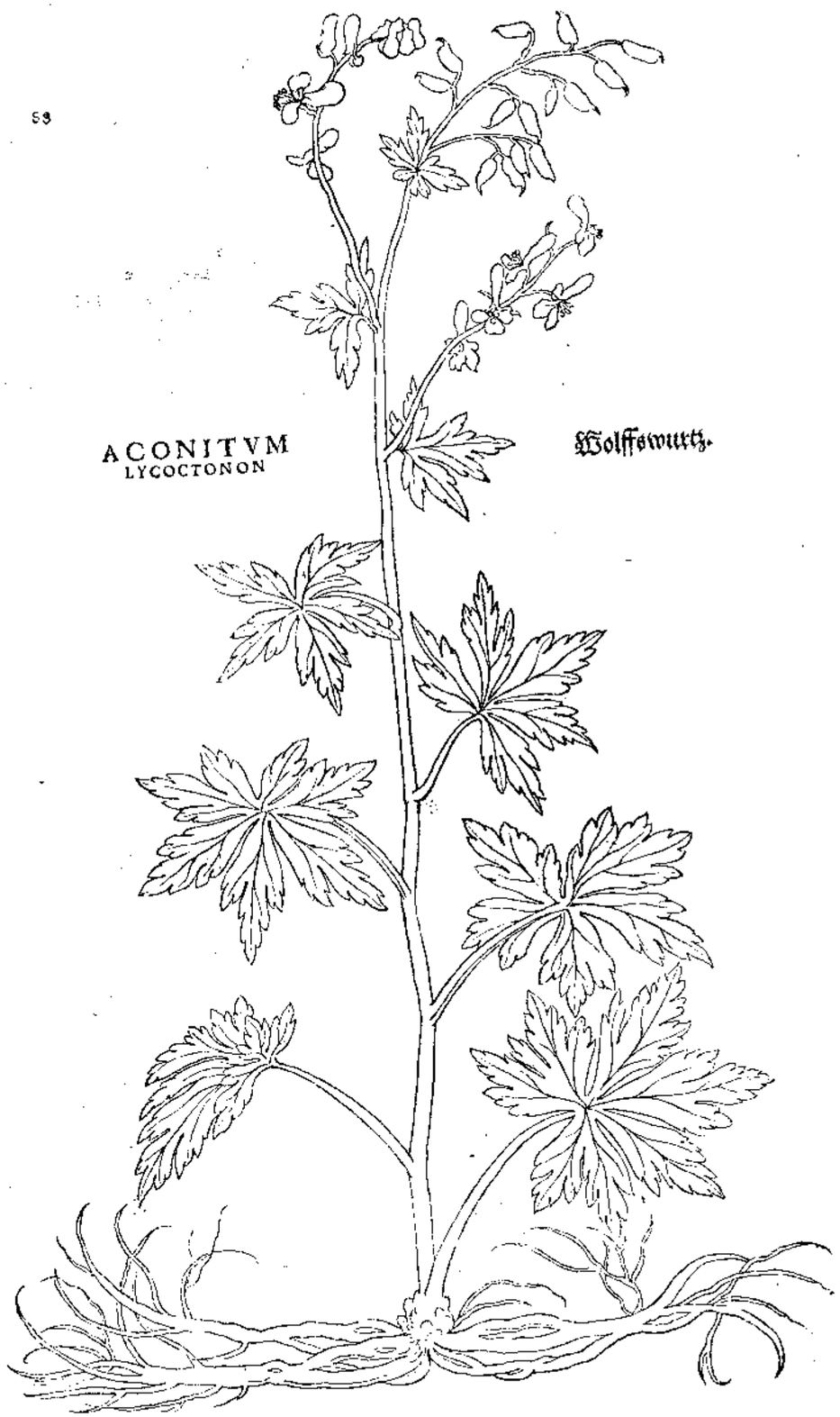

ACONITVM
LYCOCTONON

Wolffswurtz.

A

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem scorpioni admotam eum resoluere, & è diuerso admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miscetur. Enecat pardos, sues, lupos, & feras omnes, carnibus impositum & obiectum. Alterius radice ad luporum uenationes utuntur. Insertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale est, itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendũ colliquandúmue quædam extra corpus, aut circa sedem, idoneum est. Herbæ uero radix ad hæc utilis est. Alterum similem priori facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consueuit.

Legendum enim πνὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, & non πνὰ τῶν σώματος, ut habet exemplar Aldinum: astipulantibus huic lectioni Aëtio, Paulo, & antiquo interprete Latino.

EX PLINIO.

Constat omnium uenenorũ ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliũ, eodem die inferre mortem. Hoc tamẽ in usus humanæ salutis uertêre, scorpionũ ictibus aduersari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea est natura ut hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est cum uenenũ in uiscerib. repererit: mirumq; exitialia per se ambo cum fuerint, duo uenena in homine cõmoriuntur, ut homo supersit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanarentur. Torpescũt scorpiones Aconiti tactu, stupentq; pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium. Tangũt carnes aconito, necantq; gustatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

B

DE ARISTOLOCHIA. CAP. XXXI.

NOMINA.

ΑΡΙΣΤΟΛΟΧΙΑ Græcis, Aristolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta uoce Aristologia, quemadmodũ etiam Germanis Holwurtz, & Osterlucey nominatur. Dicta autem est Aristolochia, quod ἀρίστων τοκίων, id est, optima puerperis sit, utpote quæ remoratos menses, hærentes secundas, & reliquias omnes à partu expellat.

Aristolochia unde dicta.

GENERA.

Aristolochiæ Dioscorides & alij Græci tria esse genera statuunt. Vna est quę rotunda & fœmina dicitur. Altera longa & mascula. Tertia Clematitis, quasi dicas sarmentaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ nostræ agnoscunt. Nam qua sub Aristolochiæ rotundæ nomine utuntur herba, minimè genuina est, ut paulò pòst euidentissimis argumentis ostendemus. Plinius tribus ijs generibus addit quartum, ac Pistolochiã uocat, quæ certè ea est quam nostræ officinæ Aristolochiam rotundam, & Germani Runde Holwurtz falsò appellant, ut in eius descriptione fusius docebimus.

Germaniæ officinæ solam longã Aristolochiã agnoscunt.

Pistolochia quæ.

FORMA.

Aristolochia rotunda folia Hederæ similia habet, cùm acrimonia odorata, subrotunda, tenera, cum multis in una radice germinibus: sarmenta illi sunt oblonga, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet grauiter odoratũ est. Radix illius rotunda, rapo similis. Ex ijs quidem uerbis sole clarius fit Aristolochiã rotundam officinarum, & qua cõmuniter omnes utuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij ueteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, sed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neq; subrotunda sunt. Grauis

Aristolochia rotunda.

ARISTOLOCHIA
ROTVNDA

Lang holwurtz.

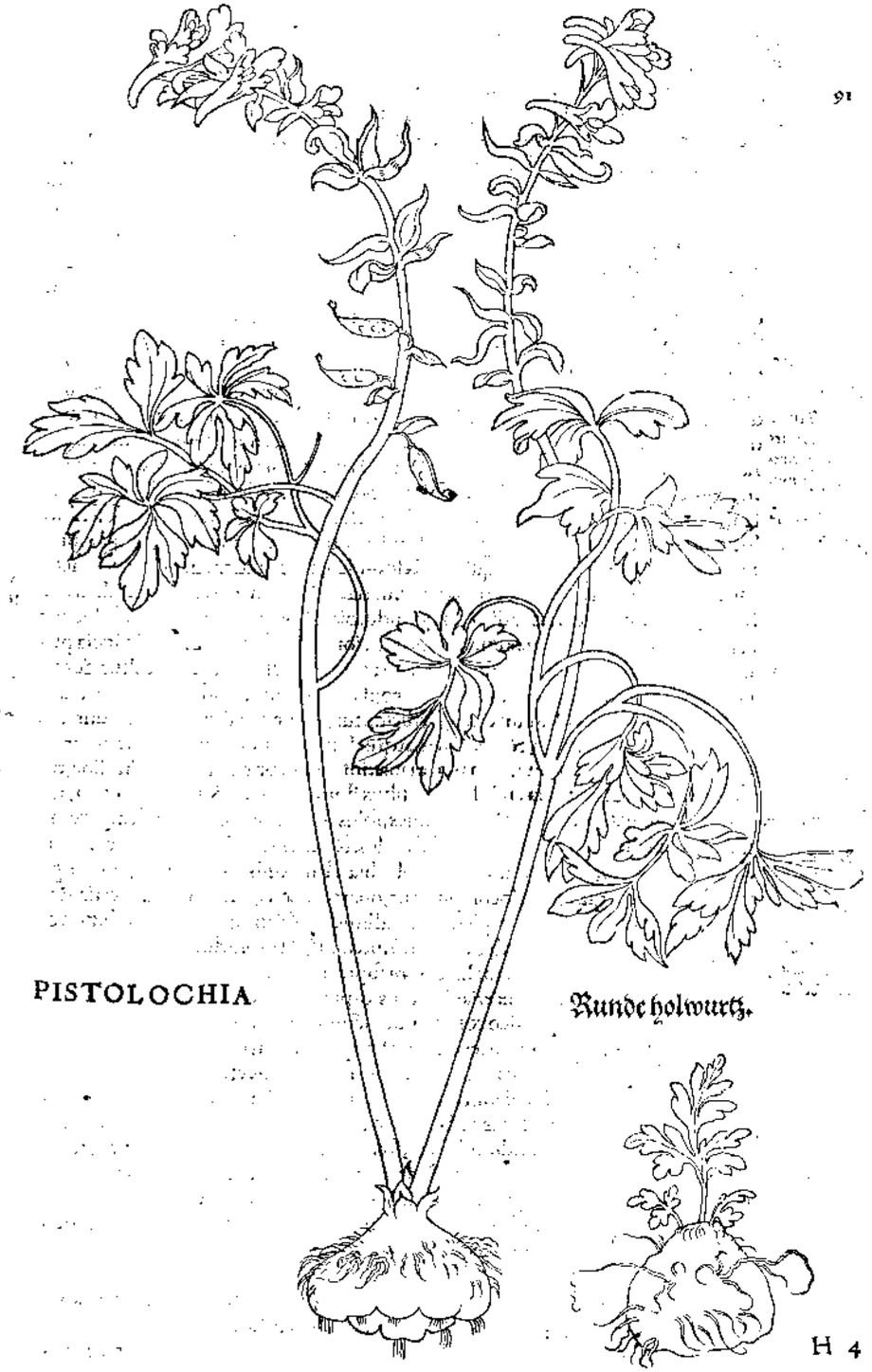

PISTOLOCHIA

Runde holwurtz.

Radix rotunda & ſolida.

C etiam qui ex floribus exhalat odor, in noſtræ Ariſtolochiæ floribus nuſquam apparet. Radix denique etſi rotunda ſit, tamen quia concaua eſt, globóq; formam obtinet, rapo, quod ſolidum eſt & oblongum, ſimilis dici non poteſt. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, ut altera pictura monſtrat: uerũ cum reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quod manuſcripti herbarij pictura planè hanc Ariſtolochiã Hederæ folia habere doceat, ut hinc etiam euidentiſſimũ ſit noſtram nõ eſſe genuinã. Ariſtolochia longa, folia quàm rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florẽ purpureũ, grauiter odoratũ, qui cum defloruerit pyro ſimilis fit. Radicẽ digiti craſſitudine dodrantalẽ, aut longiorẽ. Tam huius uero quàm prioris radix colore buxeo, guſtu amara, & odore uiroſo eſt. Hęc ſanè deſcriptio non abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederę etiam foliis cõſtat, ramuliſq; tenuibus. Nec obſtat quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam ut in Symphyto magno uberius dicemus, non ubiq; terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſſimũ ſit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamen odoratos eſſe conſtat. Dein ubi flos noſtrę etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis fit, ut pictura etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochię longę ſimilem, craſſamq; eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſſitudinẽ obtinet, tantum abeſt, ut quantitate Gentianæ radici ſimilis eſſe queat. Reſpondeo, hæc quidem uera eſſe, ſed nihil mirum eſſe ſi apud nos minor reperiatur: uariatur enim in una etiam & eadem herba iuxta regiones diuerſas radicũ magnitudo. Sic uiſa eſt nobis radix Ariſtolochiæ rotundę multò quàm ſit maximus digitus maior & craſſior. Hæc tamẽ in Italia pro
D uenerat. Neq; dubiũ eſt quin noſtræ etiam radix maior futura ſit ubi cultus, & terra apta admodum acceſſerit. Nam ut Theophraſtus lib. i. de hiſto. plant. cap. v. autor eſt, quædam ob culturam diuerſa efficiuntur, atque à ſua natura diſcedunt. Sic Malua in altum ſe attollit, & arboreſcit, atq; in longitudine & craſſitudine inſtar haſtæ grandeſcit. Quid multa: cum noſtra maxima etiam prædita ſit amaritudine, tutò illa pro uera & genuina, nihil obſtantibus floribus luteis, & radice minima, uti licebit. Clematitis ramulos habet tenues, foliis ſubrotundis, minori Semperuiuo ſimilibus, plenos: flores Rutę haud diſſimiles. Radices longiores, tenues, corticem craſſum habentes, & odoratum. Piſtolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. ijs pingitur uerbis: Eſt & quæ Piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex ijs autem uerbis nemo nõ intelligit, Ariſtolochiam rotundam uulgò uocatam, eſſe Piſtolochiam: hæc enim ſupra modum tenuis, uel ut apertius dicam, tenera herba eſt. Radix etiam multis capillamentis ueſtita, craſsióris etiam iunci magnitudine, atqueadeo concaua, ut pictura monſtrat. His accedit, quod hęc quæ rotunda uocatur cauis ulceribus proſit, quam etiam facultatem Piſtolochiæ, ut paulò pòſt patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus eſt uerbis: nomẽ ipſum abundè docet eſſe Piſtolochiam: creditur enim, quamuis reuera non ſit, eſſe Ariſtolochia hodie quoq;, haud ſecus quàm Plinij temporib. Hæc, ut totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortenſis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, ut pictura quæ utroſque unà complectitur, pulchrè monſtrat, quibus abeuntibus, ſiliquas profert refertas ſemine atro, lentibus haud diſſimili: radices, ut oſtenſum eſt, hæc rotundam & cauam, illa uerò rotundam, at omni tempore ſolidam obtinet, colore ſuberoceam.

Ariſtolochia longa.

Obiectionis diſſolutio.

Eorundẽ etiam herbarum flores non ubiq; terrarum eſſe ſimiles.

Obiectionis diſſolutio.

Clematitis.

Piſtolochia.

Ariſtolochia noſtra rotunda, eſt Piſtolochia.

LOCVS.

Vera rotunda, quod ſciam, nuſquã in Germania noſtra naſcitur. Longa paſſim in uineis, ac hortis alijs prouenit. Piſtolochia in ſyluis & locis umbroſis.

TEMPVS.

A TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio menſibus floret. Piſtolochia in Martio & Aprili, quo præterito ſtatim etiam diſperit.

TEMPERAMENTVM.

Cum ſupra modum amaræ & ſubacres ſint Ariſtolochiæ, calidas & ſiccas eſſe in ſecundo, uel, quod magis credibile eſt, in tertio ordine rectè ſtatuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia uenena ualet. Longa uero drachmæ unius pondere cum uino pota & illitaa, duerſus ſerpentes & letalia. Menſes, ſecundas & fœtus omnes in utero conſiſtentes cum myrrha & pipere pota pellit. In peſſo ſubdita eadem poteſt. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq; aſthmati, ſingultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulſis, lateriſq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & ſpicula extrahit. Squamas oſſium illita educit. Putreſcentia excarificat, & ſordida ulcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodeſſe, efficacia tamen prædictis minor inferiorq; eſt.

EX GALENO.

Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſſima eſt rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum uero duarum Clematitis uocata magis odorata eſt: itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. Longa uero minus quidem tenuis eſt quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax, uerum abſtergendi & calefaciendi facultatem poſſidet, minus tamen quàm rotunda abſtergit atque digerit: ſed non minus calefacit, imò fortaſſis etiam plus. Itaque in quibus uſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in uteri fomentationibus. In quibus au-
B tem craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & furculos extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes gingiuasq; candidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulſisq;, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga in ſumma tamen gloria eſt etiam modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Quæ Piſtolochia & Polyrhizos cognominat, cõuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe tradit. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida ulcera exeſt, ſordida expurgat, uermesq; extrahit Ariſtolochia. Clauos in ulceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua ulcera explet per ſe, & cum Iride: recẽtia uulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etſi noſtram Ariſtolochiã rotundam nõ genuinam eſſe dixerimus, tamen ob id in medico uſu non repudianda erit. Quum enim habeat & in foliis & in radice acrimoniam, eamq; non leuem quidem, ſi genuina deſit, ſine omni diſcrimine illa uti licebit ad omnia ea ad quæ uera uſurpatur.

DE AMPELO

A

NOMINA.

AMΠΕΛΟΣ λευκὴ, ἢ Βρυωνία, ἢ φιλυθρον græcè: Vitis alba, Psilothrum latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè Stickwurtz/Schießwurtz/Raßwurtzel/Hundsfürbß/Römischrüb/Wilder zirwan/Teüfelskirß uocatur. Vitis alba uero dicta, non quod uitis sit, sed quod uiti similis existat. Sic etiam Viticella. Psilothrū, quod ex eius acinis coria depilari ac cōfici possint. Bryonia uero à Βρύω fortè, quod est pullulo atquecadeo extollo, & exalto, eò quod in adiacentes sibi frutices scandens se exaltet atq; latè pullulet. *Bryonia.* *Vitis alba cur dicta.* *Psilothrum unde.* *Bryonia.*

FORMA.

Sarmenta, folia, capreoli, fatiuæ uiti similia sunt, hirsutiora tamen omnia. Propin quis fruticibus se implicat capreolis apprehendens. Fructum habet racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, crassa & magna.

LOCVS.

Passim in sepibus & senticetis nascitur, eosq; quos prope se nanciscitur frutices scandit, ut eleganter in carmine suo Columella cecinit, dicens:

Quæq; tuas audax imitatur Nyse uiteis,
Nec metuit senteis: nam uepribus improba surgens
Achrados, indomitas bryonias alligat ulmos.

TEMPVS.

Floret tota æstate in bonam usq; partem autumni, in quo fructum producit, qui primum uiridis est, deinde ubi maturitatem consecutus fuerit, rufus esse incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina subamaram & modicè acrem adstrictionem habent. Radix autem desiccat & moderatè calefacit. B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione asparagi elixi manduntur, urinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem uim habent: eapropter chironijs, gangræ nicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus ulceribus cum sale illita auxiliantur. Radix abstergit corpus & erugat. Vitia faciei, uaros, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodest decocta in oleo usquedum liquescat. Sugillata tollit, & digitorū pterygia compescit. Cum uino illita inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit, trita & illita. Miscetur aptè medicamentis quæ excedendo sunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & uertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest. Cōtra uiperarum ictus pota drachmis duabus prodest. Fœtus necat. Mentem aliquando subturbat. Cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppressis, tussientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Appositа utero, fœtus & secundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit. Illinitur utiliter cum fico ad eadem. Ad insessus decoquitur: uuluas siquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur succus, bibiturq; cum aqua mulsa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit succus eius fructus, si cum tritico decocto sorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryoniā uocant, prima quidē germina ab omnibus pro more peruelluntur, utpote edulia stomacho eò quod adstringat gratū. Habent etiam amaram & modicè acrem adstrictionē, quare urinā moderatè mouent. Radix autem abstergentem nonnullam, desiccantem & tenuium partium, ac moderatè ca-

c ratè calidam uim obtinet, quamobrẽ & lienes induratos liquefacit tum epota, tum foris cum ficubus impoſita. Pſoram etiam ac lepram ſanat. Racemoſus eius fructus pelles tingentibus utilis eſt.

EX PLINIO.

Bryoniæ aſparagi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarumq; tedio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, ſucco rubente poſtea croci. Noueré qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis: contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & fugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præſtat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente cõmotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, purgat ſenſus. Illa uis præclara, quod oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniam uocant. Suppurationes incipientes diſcutit, ueteres maturat & purgat. Cit menſes & urinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & cõtra lateris dolores, uulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus cõſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante ſeminis maturitatem: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore, & cutis teneritate mangonizat corpora: ſerpẽtes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui ficco, erugatq; corpus, ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur. Aliàs urit, niſi frigida abluat.

DE AMPELO MELAENA. CAP. XXXIII.

NOMINA.

D Vitis nigra unde dicta.

AMΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis Waldreben/oder Lynen/oder Lenen uocat. Nigra uero uitis dicta eſt à radice nigra, & quod uitis ſimilitudinẽ obtineat.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules ſimiles obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius ſunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemoſum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua deliniatione omnibus cõſtat herbam hanc cuius picturã exhibemus, eſſe uitem nigram. Foliis enim Hæderæ, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoq; cognatis. Clauiculis ſuis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia uirens, poſt maturitatem nigreſcens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omiſit Dioſcorides, ſunt candidi, & odorati, quibus decidentibus ſemen ſubnaſcitur plumis quaſi ueſtitum, aut barbæ canæ effigiem præbens

LOCVS.

In frutetis & dumetis potiſſimum naſcitur.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe, Auguſto uero ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod uitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, urinæ & menſibus ducendis utiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, uertiginoſis, & reſolutis accõmodati ſunt. Radix eadem præſtat quæ uitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum

Clematis vitalba

c lia cum uino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quod imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo urinæ ciendæ, lienisq; minuendo utiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis in uilla extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento hominéq; flegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXXIIII.

NOMINA.

AMAPANTOΣ Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbarijs nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, Flos amoris uocatur. Hanc appellationem usurpantes Germani, Flozamor nominant, alias Samarblům/ & Tausentschön appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quod flos eius nunquam marcescat. Hinc est quod puellæ hyemales sibi corollas ex eo cõficiant: id quod Erfordiæ, ubi non solum æstate, uerumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimũ solet.

Amarantus unde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: unus luteus, qui Dioscoridi ἠλίχρυσον, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, uel ut ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Germanis Rheinblůmen/ quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum uero quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, prouenit: oder Mottenblům/ oder Jüngling appellatur. Helichrysον dictum, quod ad solis repercussum comantib. in orbem florum solijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris uulgò, & Germanis Flozamor/ oder Samarblům uocatur, ut paulò antè à nobis dictum est.

Stichas citrina.

Helichrysον unde dictum.

Flos amoris.

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichrysον alio nomine dicitur, uirgam habet tenuem, uirentem, rectam, solidamq; Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comã orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellam rotundam, ueluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo utentes Stichada citrinam nominant, esse Helichrysον. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio ut Hyssopus angusto, gustu amaro, & instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: umbella rotunda ueluti corymbos arescentes: radice graeili. Et ut paucis dicam, non est nota quæ illi non aptissimè quadret. Purpureus uero pedali altitudine surgit, caule purpurascente, solijs Ocymo similibus, maioribus tamen & longioribus, spica purpurea, uerius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus uerò purpureus æstate, potissimũ autem Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus haudubiè est, id quod amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorũ sententia frigidus est & siccus.

VIRES.

Helichrysον.
AMARANTVS
LVTEVS.

Rheinblůmen.

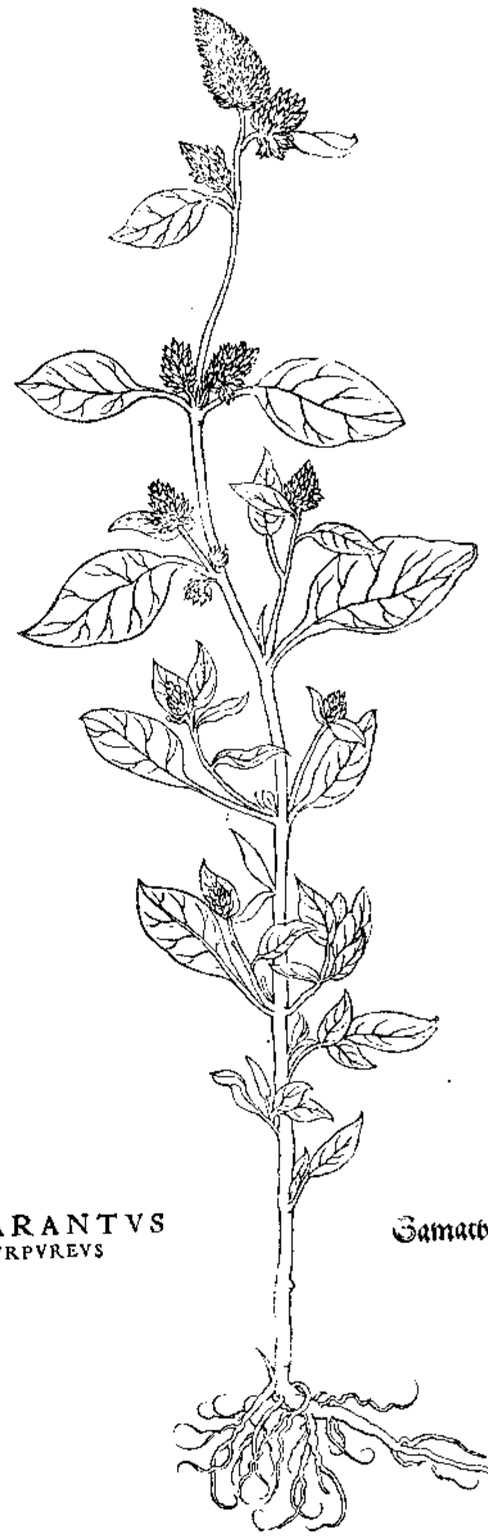

AMARANTVS
PVRPVREVS

Gamacbium.

A

VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum uino pota difficultatibus urinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menses ducit, & sanguinis grumos in uesica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum uino diluto albo ieuno data compescit. Reponitur etiam cum uestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam Rheinblümen uocant, esse Helichrysum, quod illam hac facultate ut uestes à tineis tueatur præditam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum uino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica. Sed tunc potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes uero simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa.

EX PLINIO.

Heliochrysum ciet urinas è uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem cõcretum uentris ac uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum uehementer siccare tradunt, ideoq; cum uino sumptum alui fluxiones sistere scribunt: sed, ut aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in uino decoctis, ad lumbricos educendos utuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

B

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

NOMINA.

VAE Aquilegia uulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis Ackeley/Agley/& Ageley nominatur. Quo uero nomine Græcis aut Latinis medicis uocata sit, nobis nondum constare potuit. Non esse enim Græcorum Aegilopa, ut non solum uulgares herbarij, uerumetiam magni nominis medici putant, notius est quàm ut demonstrari à me debeat. Nam nihil in uniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: ut hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegilopa esse Aquilegiam arbitrantur. *Aquilegia non est Aegilops.* *Aegilops quid.*

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam ueluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semen atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdã pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre uidetur, ut hoc nomine mediocriter

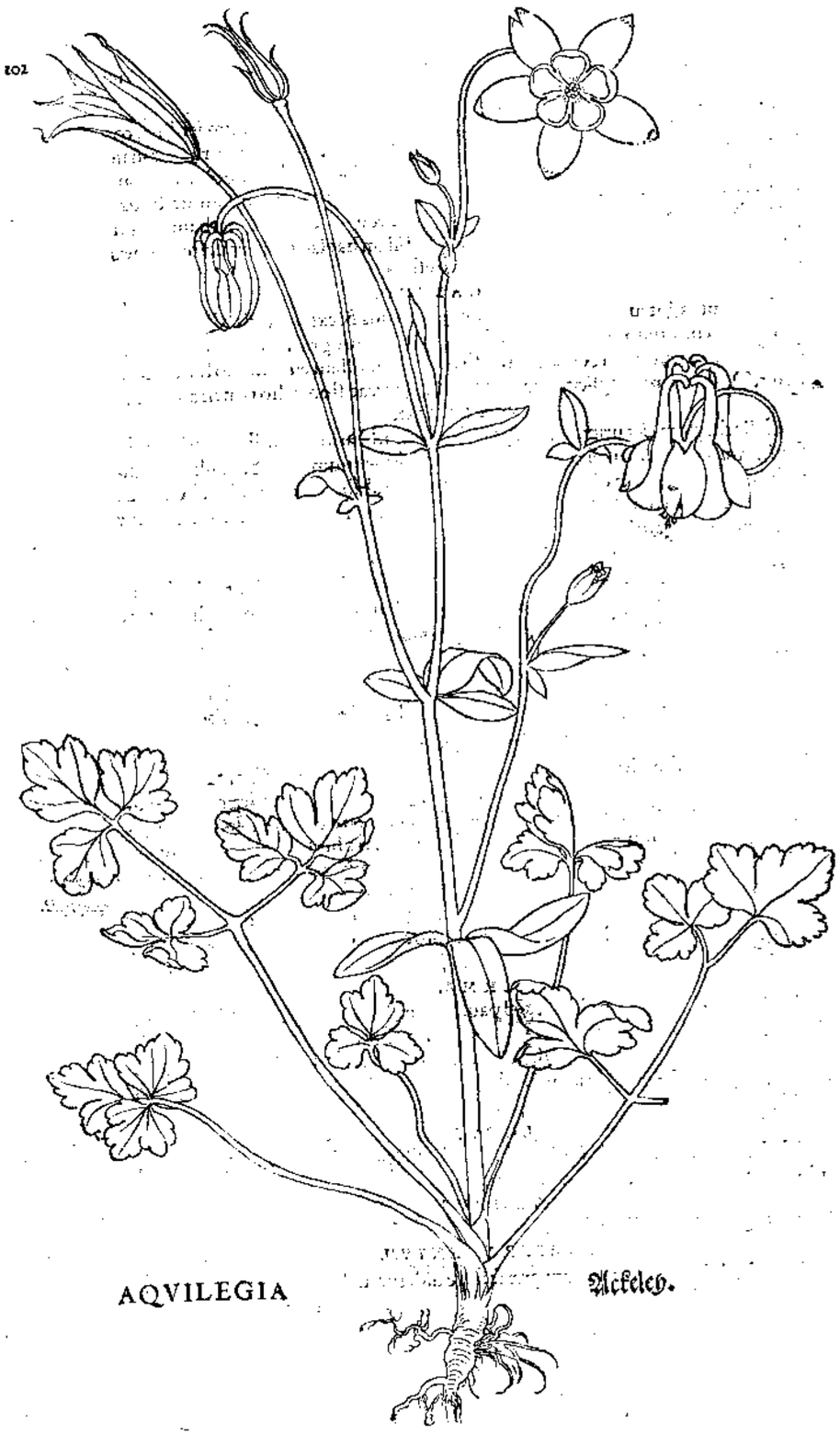

AQVILEGIA Ackeley.

A calidam esse, ac modicè digerendi uim habere uerisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarij, tum medici, Aquilegiae omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè ipsi uiderint. Neque enim uerisimile est herbę quę subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quum uero modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina cõmisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXVI.

NOMINA.

SONDVM constat quo nomine ueteribus Græcis & Latinis hẽrba hæc appellata sit. Vulgò tamen, eò quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut/oder Leuchel/oder Saßkraut. Pandectarum autor Pedem asininum uocat. *Alliaria unde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cum primum emicant subrotunda sunt, uiolæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali procritate consurgit, caule tereti, foliis Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora, Allij odoratu cum teruntur, flore lacteo albóue, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum foliis odoris.

LOCVS.

B Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo uere, atqueadeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est ut temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur haudduble & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdem propè Allij facultates habere uel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamen hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu uteri laborantibus impositum, & uuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.

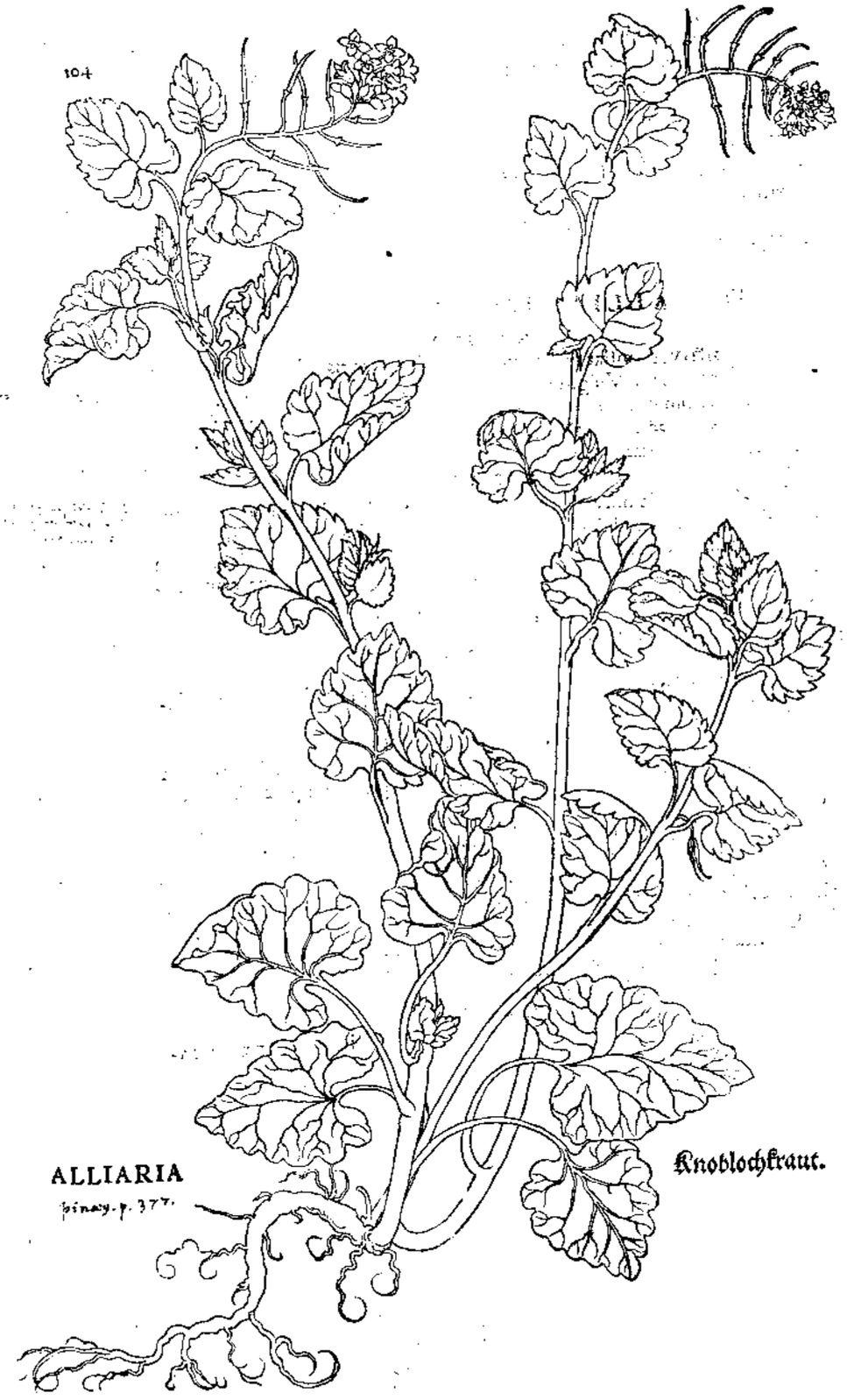

ALLIARIA

pinax. p. 377.

Knoblochkraut.

A

NOMINA.

ΑΚΑΛΥΦΗ, ἀκαλύφη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ latino nomine utuntur, Germanis Neſſel appellãt. Acalyphe uero dicta eſt, Athenæo autore, quod iniucundo ſit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autẽ, quod uellicet, pungat, ac ſuo morſu ſenſum laceſſat, à uerbo κνίζω, quod pungere & uellicare ſignificat. Vrtica ab urendo, quod pruritum puſtulasq; igni ſimiles excitet.

Acalyphe uocabulum dicta.
Cnide.
Vrtica.

GENERA.

Dioſcorides duo facit genera. Vnam aſperam, quam hodie Romanam uocant: & eſt ea quam pictam damus. Huius quidem ſemine in officinis utendum, non alterius quæ paſſim in ſepibus ac dumetis naſcitur. Germanicè Welſchneſſel appellatur. Alteram minus aſperam, quam ob id mollem nominãt. Hanc nondum uidere potuimus. In Germania noſtra præter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum maius, quod germanicè Heyerneſſel nominãt: alterum minus, germanicè Brenneſſel, uel Haberneſſel, quod nimirum in auena naſcatur, appellari ſolet. Harum etiam picturas adijcere placuit, quod non prorſus inefficaces eſſe putemus, quandoquidem haud ſecus atq; Romana pungere uideantur.

Vrtica romana.
Vrtica noſtra maior.
Vrtica minor.

FORMA.

Romana caule eſt rotundo & aſpero, ſylueſtrior etiam & aſperior, latior & nigrior foliis, ſemine haud diſſimili in globulis quibuſdam ſemine lini, ſed minore. Altera priori ſimilis eſt, niſi quod non ſimiliter aſpera eſt, tenuiusq; ſemen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non niſi ſata prouenit, non ſecus atque mollis uocata urtica. Vulgares paſſim in dumetis ac ſepibus gignuntur.

Romana.

B

TEMPVS.

Semen meſsibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium eſt partium, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantum habet caliditatis ut iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; folia cum ſale illita canis morſibus, gangrænis, malignis ulceribus, cancris, ſordidiſq;, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygethlis, & abſceſſib. medentur. Lienoſis cum cerato imponuntur. Profluuia ſanguinis ex naribus cum ſucco trita & impoſita ſiſtunt. Cum myrrha trita & impoſita menſes mouent. Recentia admota uteri procidentias emendant. Semen cum paſſo potum uenerem ſtimulat, & uuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniã iuuat. Ea quæ in thorace ſunt educit. Miſcetur & excedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, urinasq; mouent. Cum priſana decocta ea quæ in thorace ſunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhę potum menſes elicit. Succus gargariſſatus, uuam inflammatam reprimit.

EX GALENO.

Herbæ ſemen & folia, nam hæc potiſſimũ in uſum adhibentur, digerentis ſunt facultatis, adeò ut tubercula & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & uenerem extimulant, maximè ubi cum paſſo ſemen bibitur. Porrò quod non uehementer calefaciat, ſed admodum tenuium ſit partium, teſtatur craſſorum uiſcoſorumq; humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit pruriant. Cæterum flatuoſum eius, cuius particeps eſſe dicta eſt, dum concoquitur, naſcitur: non enim actu flatuoſa eſt, ſed potentia. Ventrem autem mediocriter ſubducit ipſa duntaxat abſterſione, ac ueluti titillatione, non purgatione

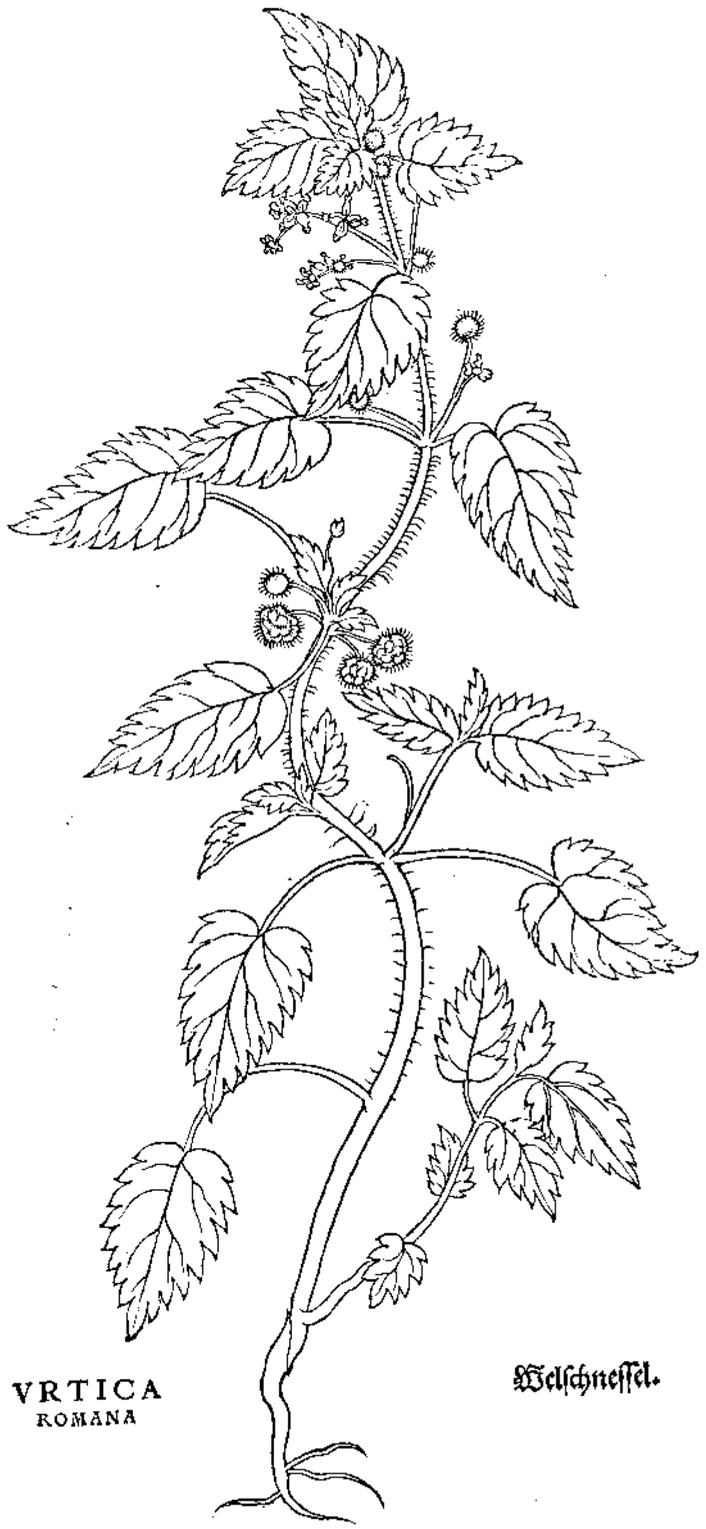

VRTICA
ROMANA

Welschneſſel.

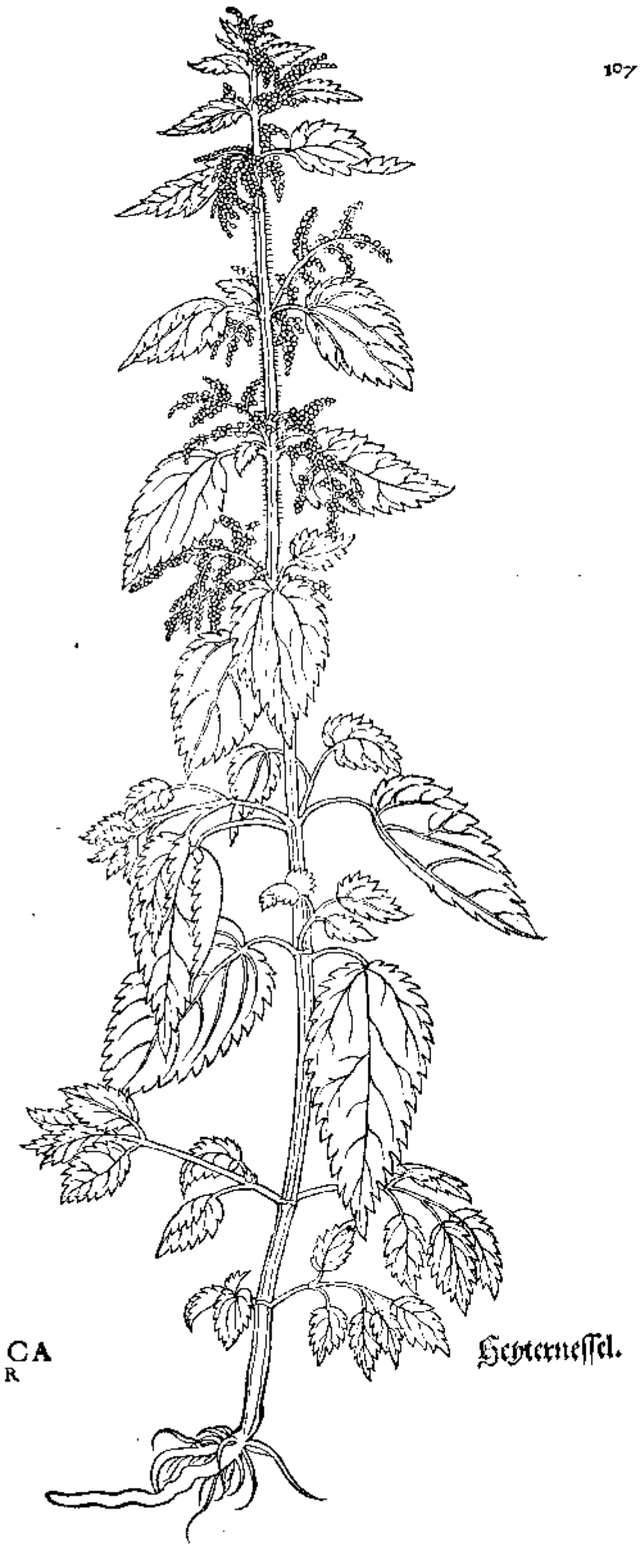

VRTICA
MAIOR

Heyterneſſel.

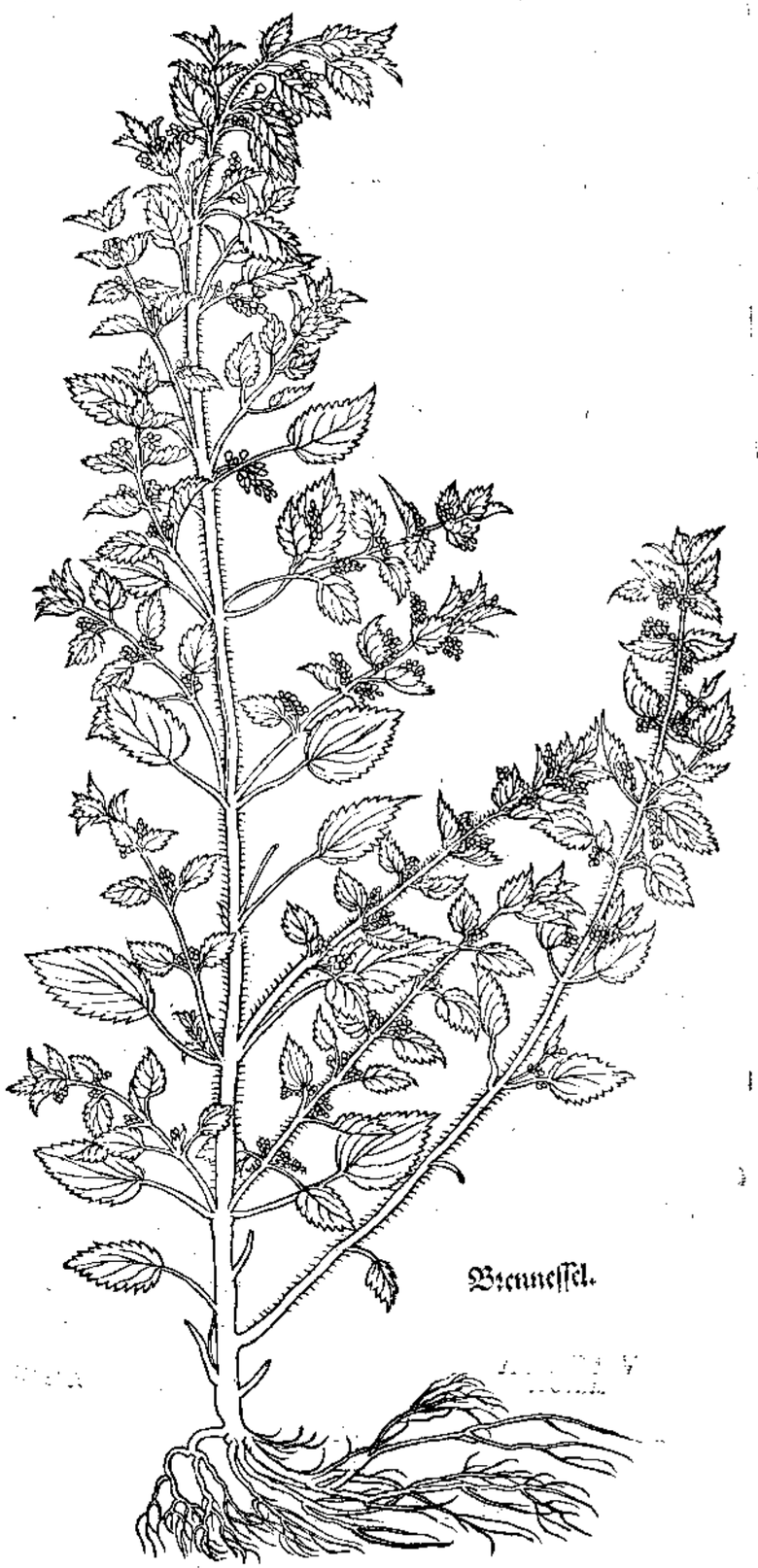

VRTICA
MINOR

Brennessel.

A gatione. Gangrenosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat.

EX. PLINIO.

Vrtica plurimis scater remedijs. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis, & argento uiuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesq; uuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale ammixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in uino poto, lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodem edigmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & impositio cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus utilis, Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditámue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, B coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses cum sale, ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in usu est. Expressus illitusq; fronti sanguinem narium sistit, potus urinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturam fricandam monstrant.

Phanias physicus laudat urticæ.

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

NOMINA.

Ἄφακη Græcis, Aphace Latinis, uulgò Sylueſtris uitia, & Os mundi, Germanis Wildwicken / oder S. Chriſtoffelskraut uocatur. Alia est ab Aphaca Theophrasti, quæ syluestrium olerum genus est, de qua suo loco plura dicemus.

Os mundi. Wolfmilch. S. Christophels kraut

FORMA.

Exiguus frutex est, lenticula altior, tenuioribus foliis. Quæ nascuntur in ea siliquæ lente maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, ualentius autem desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi uim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistunt.

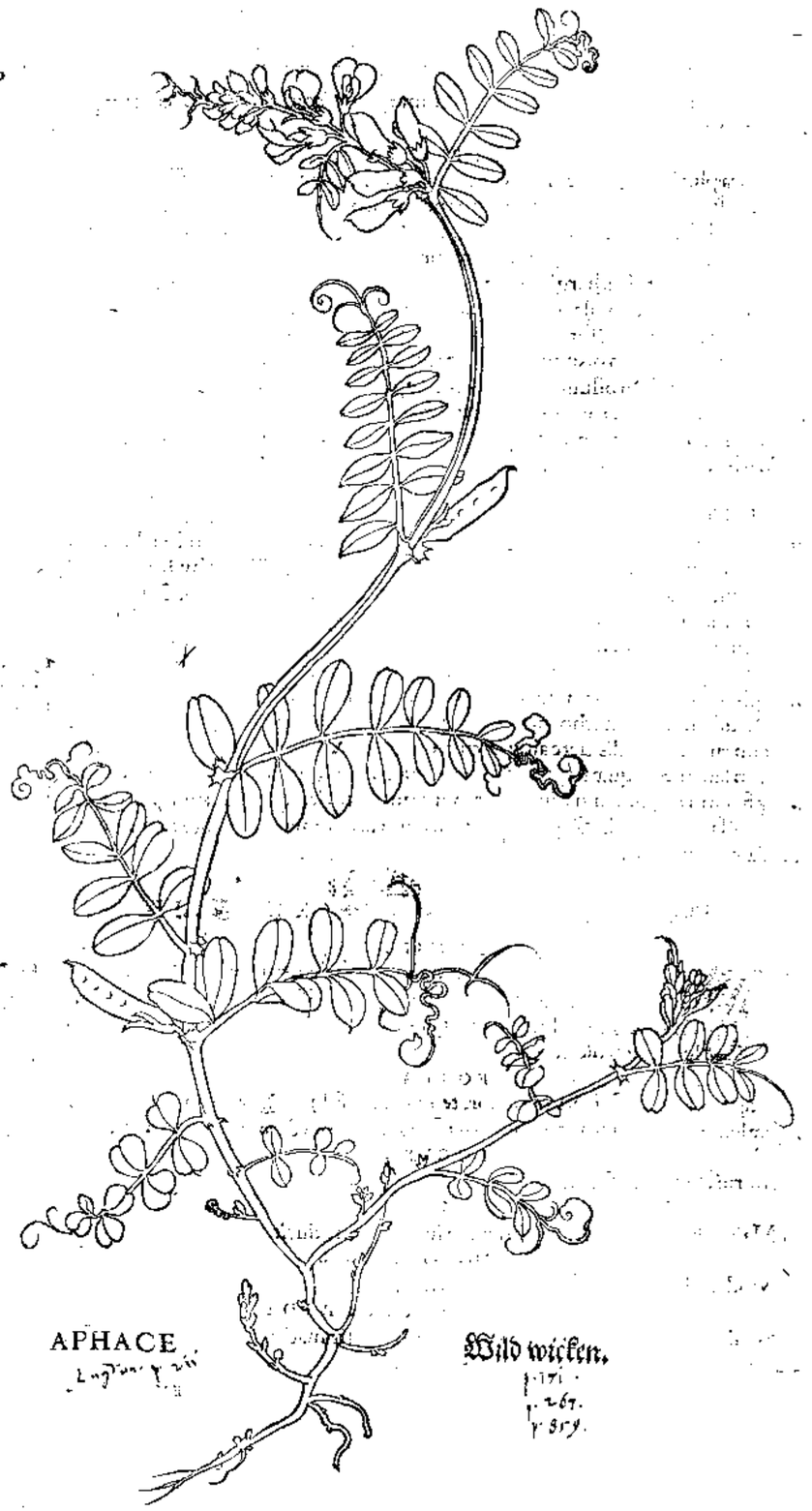

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula. Sed & similiter ut lenticula edi solet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE▸ CAP▸ XXXIX▸

NOMINA.

ΑΝΔΡΑΧΝΗ Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis Burtzelkraut dicitur, corrupta tamen uoce, cum efferendum esset Portzelkraut/ac si porcellorũ herbam dicerent. Aliàs Sawbon ijsdem appellatur. *Portulaca. Lugdun. p. 167.* *Sawbon.*

GENERA.

Portulaca in duas distribuitur species: unam hortensem, & alteram sylvestrem, quæ non est tertium Aizoi genus, ut aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quod plericq; nomina harum duarum plantarũ cõfuderint, factum subinde est ut multa adulterina, quę scilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca sylvestri inserta sint, quę omnia prorsus expungenda ueniunt, ut paulò pòst clarius mõstrabimus. Hortensem Germani simpliciter Burtzelkraut/ sylvestrem uerò wild oder ackerburtzel uocant. *Portulaca hortensis. Sylvestris.*

FORMA.

Hortensis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè uergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, semina nigra in herbaceis calycibus cõtenta. Sylvestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numerosiora & tenera, rubentes caulículos ab una radice multos in terra sessiles, qui cõmanducati succo abundãt, glutinosiq;, & sapore salsi sunt. Hæc est genuina apud Dioscoridẽ Portulacæ deliniatio, reliqua uero omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerũ, ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta. *Folia olei. Sect. p. 36. d. 37.*

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, uineis, & alijs cultis locis, hortensis. Cæterum sylvestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimũ mensib. carpenda folia & flores: semen uerò sequentib.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat utraq; quidem in tertio ordine à temperatis ac medijs, humectat uero in secundo: quare uiribus etiam non distant. Hinc quæ in Dioscoride leguntur non sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temerè Portulacæ sylvestri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca uim habet adstrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partiũ, stomachi ardoribus, erysipelatis, & uesicæ doloribus auxiliatur. Cõmanducata dentium stuporẽ, stomachi & intestinorũ æstuationem fluxionesq; sedat. Renes erosos & uesicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & succus eius prodest potus, & in febribus etiam ualens. Contra rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, profluuia sanguinis percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularibus medicamẽtis utiliter cõmiscetur. Intestinis fluxione laborantibus, aut uulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex ustione cum rosaceo aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum uino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantib. ex polenta illinitur.

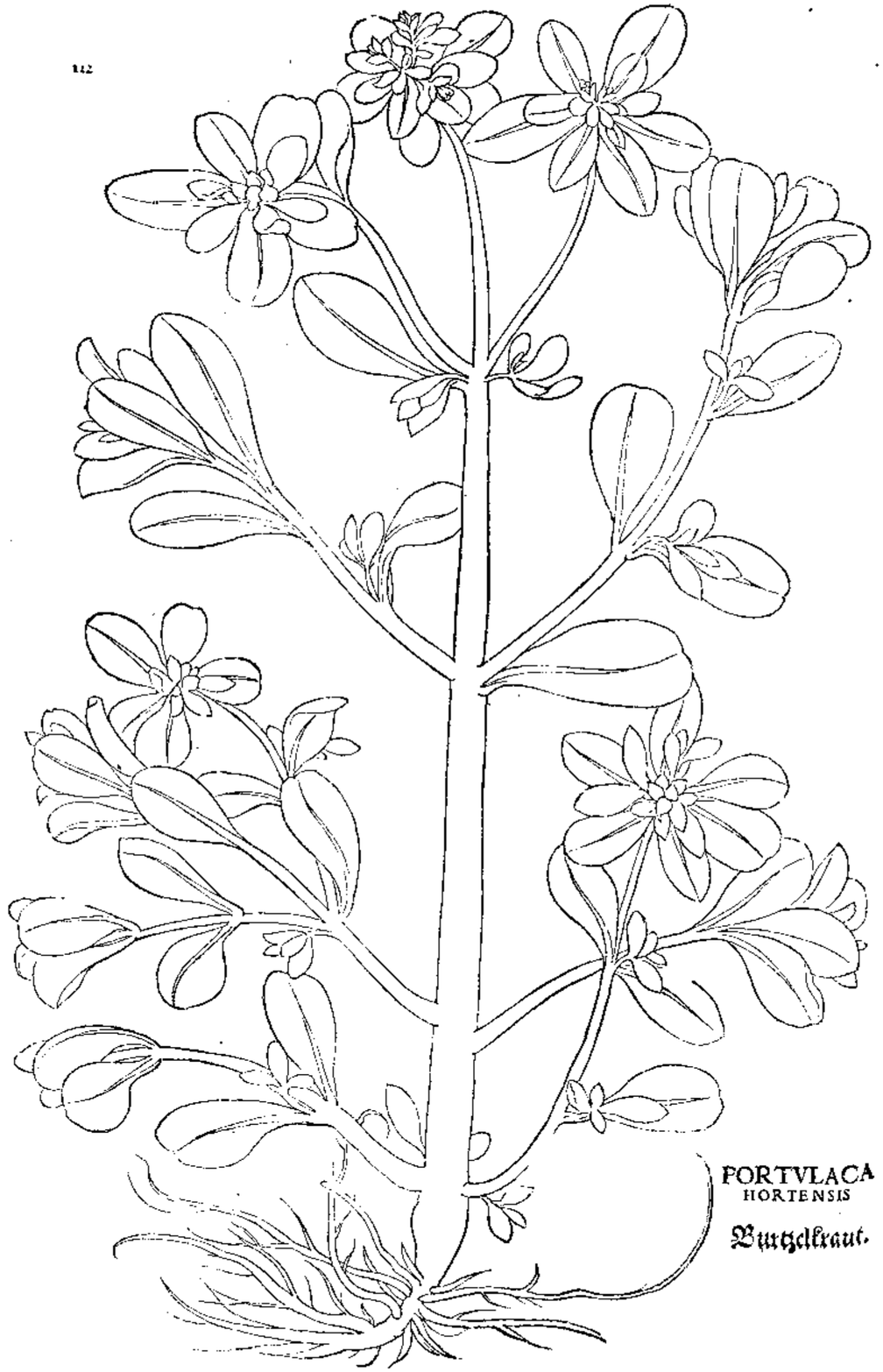

PORTVLACA
HORTENSIS

Burtzelkraut.

PORTVLACA
SYLVESTRIS

Wilde burtzel.

C EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento eſt, paucæ cuiuſdam auſteritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æſtuantes, ut ſi quid aliud, adiuuat, tum uentris oſculo impoſita, tum totis hypochondrijs, potiſſimum in hecticis febribus. Præterea dentium ſtuporem ſanat, nempe quæ ab acidorum contactu aſperè exiccata fuerant, leniens atq; replens, utpote cum uiſcoſam habeat humiditatem. Similiter uero & ſuccus eius. Itaq; non foris modò impoſitus, ſed epotus quoq; refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autem adſtringit, utiliter dyſentericis editur, & in muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior eſt herbæ ſuccus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles uſus traduntur. Sagittarum uenena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtringit, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſſoq; expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tuſa & impoſita. Reliqua ulcera cum melle cõmanducata ſanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omniũ, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, foliijs tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto ac cera. Et ulcera oris, tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tonſillarum ulcera ſuccus decoctæ. Mobiles dentes ſtabilit cõmanducata. Cruditates ſedat, uocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarũ uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpiriоſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachũ in acetarijs ſumpta corroborat. Ardentib. D febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenterię & uomicis datur ex aceto, uel bibitur cum Cumino. Tenaſmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cum ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat & ueſicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, Veneriſq; ſomnia. Prętorij uiri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum deſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur.

DE ASPHODELO. CAP. XL.

NOMINA.

Affodillus.

ΑΣΦΟΔΕΛΟΣ Græcis, Aſphodelus Latinis, Officinis corrupta uoce Affodillus, Germanis Goldwurtz nominatur.

GENERA.

Duo Aſphodeli genera.

Duo eſſe Aſphodeli genera, utcunq; uno contentus ſit Dioſcorides, teſtatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina uerò Haſtula regia, quod ſcilicet dum floret prorſus regij ſceptri effigiẽ referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioſcorides, & radicem eius acrem atqueadeo cibo inutilem eſſe tradit. Fœminæ Theophraſtus libro vij. de hiſtoria plantarum cap. xij. & Heſiodus mentionem facere uidentur, quandoquidem eius uſum in cibo quotidianum fuiſſe ſcribant. Hoc enim de mare dici haud poſſe, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro ſecundo de ali-

Albucus.

Heſiodus fœminæ mentionẽ feciſſe uidetur.

ASPHODELVS FOEMINA

Goldwurtz weible.

c dealiment. facult. Aſphodelon fœminam cognouiſſe uidetur, dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus ſimilem eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo uerè dici non poſſunt, cuius quidē radix non Scyllæ, ſed Pæoniæ potius ſimilis eſt. Deniq; non eſt ut fœminæ amara, ſed acris. Neq; obſtat quod noſtra Haſtula regia tantā amaritudinē, quantā ei Galenus tribuit, non habeat. Nam neq; ea quam Heſiodus ſuo carmine tantopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra coctura multam, cuius tamē ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe non potuiſſet. Et certè ut Aron non in omnibus regionib. parem acrimoniā obtinet, ita nec Haſtula regia parem amaritudinem omnibus in locis ſortitur. Adeò ut dubium non ſit Heſiodum de noſtra Aſphodelo, quę fœmina eſt, loquutū eſſe. De fœmina autem loquutū eſſe Heſiodū, cōfirmat quod alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelū. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, rectè dici poteſt, quando raro alibi quàm in ſyluis naſcatur. Sententiā noſtram firmare uidetur Apuleius ille, qui in libro ſuo de herbis inſcripto, ſeorſim & Aſphodelum, & Haſtulam regiam deſcribit.

FORMA.

Aſphodelus mas. Aſphodelus mas folia habet Porro maiori ſimilia. Caulem leuem in ſummo florem ferentē, Antherici uocatum. Radices ſublongas, rotundas, glandibus ſimiles, guſtu acres. Nos marem hac uice habere nō potuimus. *Fœmina.* Fœmina folia habet oblonga, anguſta, leuiter lenta, Plantagini minori non diſſimilia: caulem leuem, in ſummo non unum, ſed plures flores pingues retrorſum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulboſam, capillis Allij inſtar multis ſub bulbo enaſcentibus, comatam, guſtuq; glutinoſam.

D LOCVS.

Mas non prouenit in Germania niſi in hortis culta & plantata. Fœmina uero in montibus & ſyluis ſua ſponte ac copioſe naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & ſicca eſt. Fœminę folia cum amara nōnihil ſint & acria, itidem calida & ſicca eſſe, quemadmodū etiam radicem, conſtat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci uim calefaciendi obtinent, urinas & menſes potæ mouent. Lateris doloribus, tuſsibus, cōuulſionibus, ruptionibus, drachmę pondere ex uino potę medentur. Cōmanducata aſtragali menſura uomitiones adiuuat. A ſerpente demorſis datur utiliter trium drachmarū pondere. Illinire autē oportet morſus folijs, radice, & floribus cum uino. Item ulcera ſordida, & depaſcentia. Mammarū quoq; & teſtium inflammationes, tubercula & ſurunculos, decocta in uini fœce radice: ad recentes autē inflammationes cum polenta. Radicis ſuccus, adiecto uetere uino dulci, myrrha & croco ſimul decoctis, perquam utile ſit oculis medicamentū. Ad puru lentas aures per ſe, & cum thure, melle, uino & myrrha tepefactus prodeſt. In contrariam aurem per ſe infuſus dentium dolorē mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis expler. Oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni conducit. Dolori aurium inſtillatus auxiliatur. Candidam uitiliginem linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semen & flores in uino poti, ſcolopendræ & ſcorpionum uenenis egregiè aduerſantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Aſphodeli radix utilis eſt, perinde atq; Ari, Aſari & Dracontij. Extergētis ſiquidem &

A dem & diſcutientis facultatis. Vſtæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad diſcutiendum potentior efficitur, propterea & alopecias ſanat. Ineſt itaq; ei extenuandi facultas, atq; obſtructa demoliendi, ueluti etiam Dracontio. Ideoq; ipſius coliculus arquatis tanquam ſummum præſidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſimè mederi, panemq; ex his cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander et contra ſerpentes & ſcorpiones, uel caulem uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Datur & cōtra uenenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Folia quoq; illinuntur uenenatorū uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentib. ex aqua imponere. Mammarum quoq; & teſtium inflammationib. Decocti in fœce uini, oculorū epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Folijs in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tetra tibiarum ulcera, rimasq; corporū quacunq; in parte, farina arefactorū. Succus quoq; ex tuſis expreſſus, aut decoctus, utilis ſit corporis dolori cum melle. Idem odorē corporis iucundū affectantibus, cum Iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cōmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & Parotidas in uino decocta radice curauit. Item ſtrumas, admixta cachry ex uino.

B Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur, una cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctā ex oleo dedit, & ſulfuſis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoq; & feminum uitia. Et capillum criſpiorē fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorū quoq; ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctę ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendū facultates à Dioſcoride & Galeno cōmemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari conuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ uero à Plinio recenſentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœminę, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, ulcera glutinandi, ſcabiem, rimasq; corporum, & ſi quæ ſimiles ſunt facultates conueniunt, quas periti methodi ſimplicium medicamentorū facilè diſcernent. Experientia etiam quotidiana teſtatur, huius uſum eſſe in ulceribus malignis ſalutarem. Quæ autem mari ſint tribuendæ, ex Dioſcoride, Galeno, & guſtu quiuis deprehendere poterit. Nos in tranſcurſu tantum parum attentos monere uoluimus, ne indiſcriminatim & promiſcuè utriq; generi has facultates ineſſe putarent.

DE ATRA-

ATRIPLEX
HORTENSIS

Wolten.
Brissk.
vide tamen p. 909.
teutsch. Beta Mangold
Lugdun. p. 187.
vide J. Bauhinum. p. 478.

ATRIPLEX
SYLVESTRIS

Wild molten.
Lugdun. p. 188.

alia species Atriplicis.
Atriplex Matthiol. vitex Lugd. p. 625

DE ATRAPHAXI▸ CAP▸ XLI▸

C

NOMINA.

ΑΤΡΑΦΑΞΙΣ, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis Molten oder Milten nominat. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequẽter amantibus, dicta est, quòd ἀέξεται αὐξεσι, id est, statim in amplitudinẽ adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, consestiḿq; incremento proficere uidetur. Fidem celeris augmẽti facit ceptum in confinio cęteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradũt, nisi languidum. Chrysolachanon uerò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.

Atraphaxis quare dicta.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani Molten / syluestrem uerò cum adiectione aliqua, Wild molten / oder Ackermolten, oder Klein scheißmilten nominant.

FORMA.

Atriplex hortensis.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem unam habet in altum descendentem, non glabram, sed fibris quibusdam capillatã. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, ut quaternos sæpe cubitos excedat: caule ut hortensis angulosо, ramosо, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine racematim congesto, radice simplici in altum descendente, ex qua se multæ promunt.

Syluestris.

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem
D assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorq; existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum uel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatẽ, uentrem permeat. Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidẽ incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac ueluti feruentibus, hortensis: uigentibus uero, declinantibus, & indurescentibus cõmodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum utilis est.

EX PLINIO.

Coquit difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi murata sæpius aqua coquendum; stomacho cõtrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates uuluarũ uitijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus cõtra cantharidas bibendũ dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto uel crudo illini utiliter putant. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur medicina.

EX SYMEO-

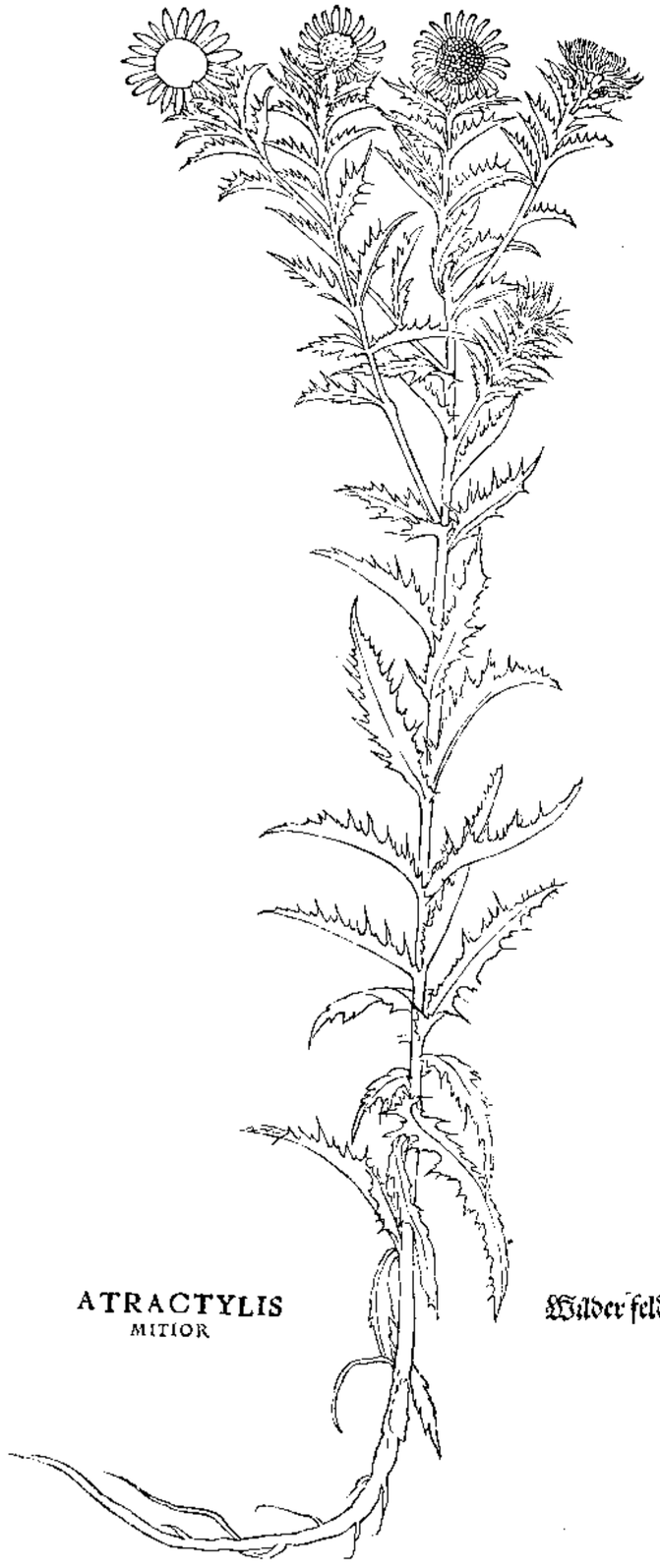

ATRACTYLIS MITIOR

Wilder feldsaffran.

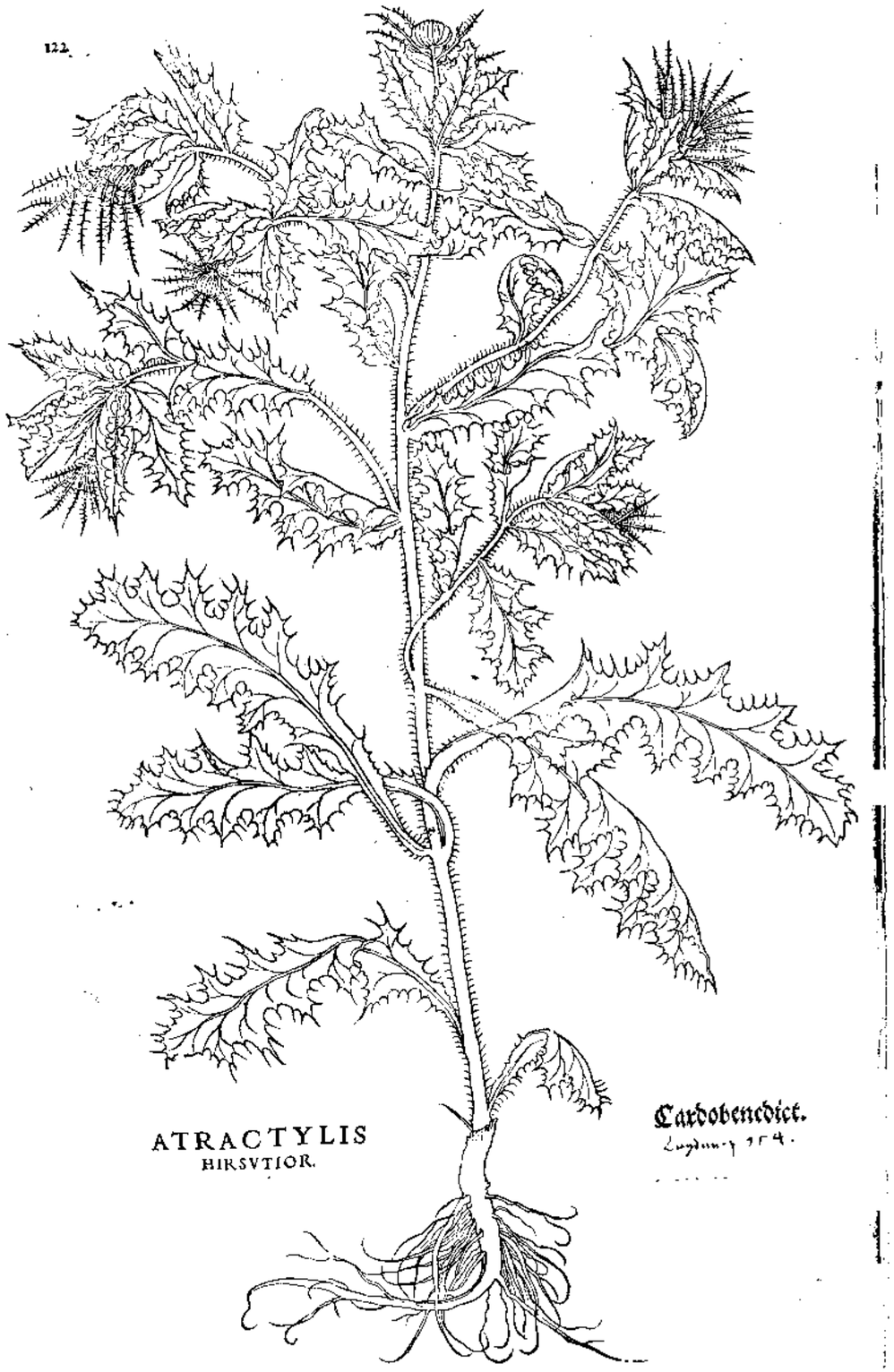

ATRACTYLIS
HIRSVTIOR.

Cardobenedict.

EX SYMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodest ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habentibus succurrit, Cõmodissima autem biliosis. Cum malua illita, inflammationes sedat.

DE ATRACTYLIDE▸ CAP▸ XLII▸

NOMINA.

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ, ἀπὸ τοῦ ἀτρακτύλου Græcis: Atractylis, Cnicus syluester Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quod ea antiquæ mulieres pro fuso utebantur: ἄτρακτος enim fusus est Græcis. Syluestris uero Cnicus, quia Cnico urbano similis est. *Atractylis unde dicta. Syluestris cnicus.*

GENERA.

Syluestris Cnici seu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophrasto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ sunt species. Vna mitior, & Cnico satiuo similior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini uero fusum agrestem, aut colum rusticam, quod eius caule rigido admodũ & exili, ueteres mulieres pro colu, ut dictum est, utebantur, nominabant. Sunt qui Cartamũ syluestrem appellant. Germanicè itaq; uocetur **wilder feldsaffran**/ ut hac ratione discernatur à Cnico, quem aliqui Cartamũ, & Crocum hortensem nominãt. Altera hirsutior, caules & folia Soncho nõ asperæ similia habens, quę Officinis omnibus & uulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè **Cardobenedict/ Bornwurtz/ oder gesegneter distel** uocatur. *Atractylis prope dicta. Cartamus syluestris. Carduus benedictus.*

FORMA.

Spina est Cnico similis, in summo autem uirgularũ folia multò longiora habẽs, caulem magna ex parte nudũ, asperumq; quo etiam mulieres pro fuso utuntur. Capitula in cacumine aculeata, florẽ pallidũ, radicẽ tenuem, inutilem. Ex qua sanè descriptione omnib. perspicuũ esse putamus, spinã quam pictã exhibemus esse Atractylida, quod Cnico satiuo similis admodũ sit, & in cacumine uirgularũ folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem denicq; magna ex parte nudũ, autumni potissimũ tempore, quo folia sua sponte decidũt, & minimè leuẽ, sed asperũ striatũq; obtineat. Idem etiam rigidus & exilis est, ut fusi usum præbere queat. Summitati quoq; eius capitula insident spinosa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in summa, nulla est nota quę huic non respondeat. Carduum autem benedictum uulgò nominatum esse alteram Atractylidis speciem, ex Theophrasti & Plinij uerbis ostendi potest: hirsutus enim est, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter sui enim mollitiem ueluti sessilis caducusq; solo procumbit, semine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsue. *Atractylis prope dicta. Carduus benedictus. Sonchum vide p 673*

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirsutior autem in hortis iam passim prouenit.

TEMPVS.

Prior Augusto mense apparet, eius tamen semen ante autumnum non maturescit. Posterior citius nascitur, eius tamen semen serò etiam ad maturitatẽ peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu cum amaræ sint spinæ hæ, euidentissimũ est calido & sicco temperamento esse præditas, id quod ex earundem etiam facultatibus colligi potest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & semen trita cum pipere uinoq; pota, contra scorpionũ ictus prosunt. Sunt qui dicant à scorpionibus percussos quandiu teneant eam herbam, non sentire dolorem, deposita uero, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus syluestris. Hæc planta ex spinarũ est genere. Facultatẽ habet desiccandi, & modicè digerendi.

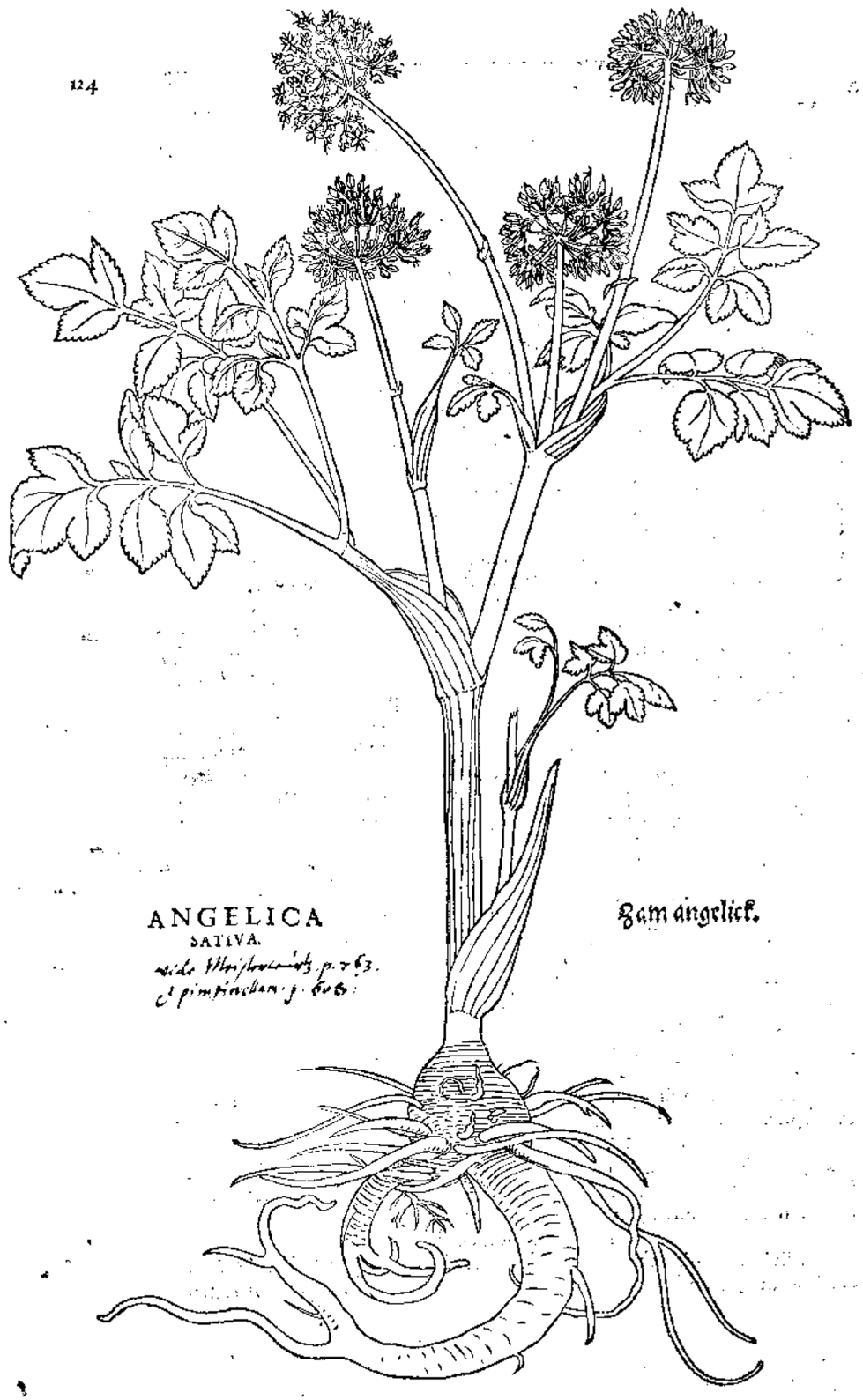

ANGELICA
SATIVA.
vide Matthiolum lib. 3. p. 163.
& Pimpinellam p. 608.

Yam angelick.

Angelica sativa

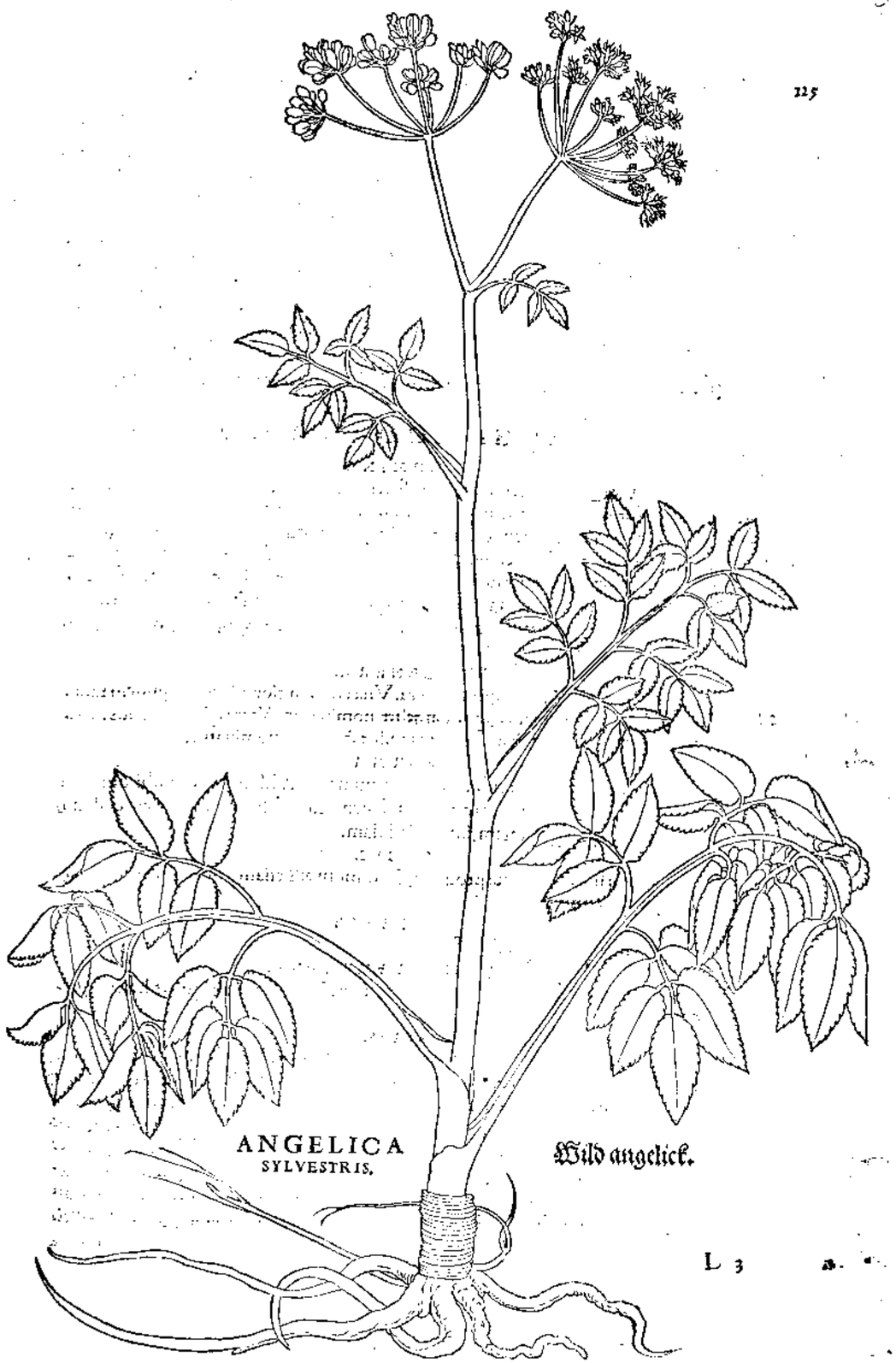

ANGELICA
SYLVESTRIS.

Wild angelick.

Angelica silvestris

APPENDIX.

Prima ſpina in ſanandis ulceribus & fiſtulis diuturnis efficaciſsima eſt. Altera quam Cardum benedictum uocãt, obſtructiones internorũ uiſcerum tollit, urinã mouet, calculum frangit, ulcera, potiſsimũ pulmonis, ſanat. Perculſis à feris uenenatis medetur. Negant etiã peſtis experiri contagia, qui aut cum cibo, uel potu præſumpſerit. Iam quoq; correptis magno fore remedio ſibi uulgus perſuaſit. Ex quibus etiam omnibus ſit perſpicuũ, eaſdem quas ueteres Atractyli tribuerũt, utranq; ſpinam habere facultates. Item herbam quam Cardum benedictum uocant, contra ſerpentum & ſcorpionũ morſus ualere omnibus in confeſſo eſt: quam ſanè facultatem cum Atractyli etiam aſsignet Dioſcorides, cõſequitur ab eadem diuerſam nõ eſſe. Recentiores Cardum benedictum cõtra capitis uehementiſsimos dolores, uertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum ualere tradunt. Item ad putreſcentia ulcera, mammarum potiſsimũ, ſi in puluerem redactus inſpergatur.

DE ANGELICA▸ CAP▸ XLIII▸

NOMINA.

Angelica nũ eſt Smyrnion, neq; Silphion.

VNQVID ueteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata ſit, nondũ ſcire licuit. Neq; enim Smyrnion eſt, quod ſcilicet umbellam Anethi & ſemen rotundum, aliaq; multa quæ deſcriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam eſſe haud poterit, quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem uno ore omnes Angelicam, & Sancti ſpiritus radicem, à ſuauiſsimo eius radicis odore, quem ſpirat: aut ab immenſa contra uenena facultate, appellant. Germanis Angelick/oder des Heiligen geyſts wurtz/oder Beuſtwurtz uocatur.

Sancti ſpiritus radix cur dicta.

GENERA.

Hortenſis. Syluestris.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior eſt, cuius quidem radix ualde odorata, à Germanis zam Angelick nominatur. Altera ſyluestris, eius radix ſuaui odore reſtituitur, & à Germanis wilde Angelick nominatur.

FORMA.

Caulem profert duũm cubitorum, cõcauum: folia oblonga, per ambitum ſerrata, ſubnigra: flores in purpura candidos, ſemen latum, foliaceum: radicem craſſam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montoſis etiam nonnullis locis, perinde atque ſyluestris.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & deſiccatoriam uim in tertio ordine ei aſsignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, diſcutit, ut recentiores perhibent. Vnicè uenenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet cõtagia. Corpora à lue peſtifera uindicat, ſi tantũ, ut affirmãt, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinẽ cum uino, per æſtatẽ ex ſtillatitio roſarũ liquore ſumpſiſſe ſatis eſt. Nec ſenſurũ eo die contagionẽ pollicentẽ, quo quis deuorarit: nam urina & ſudore uenenũ abigit. Lentitiã pituitæ digerit, quapropter tuſsi, quam frigus attulerit, medetur. Craſſa quę in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat. Cõcretum ſanguinẽ reſoluit, ſtomachũ eſu corroborat. Cor recreat. Pituitã uentriculi deijcit, faſtidia

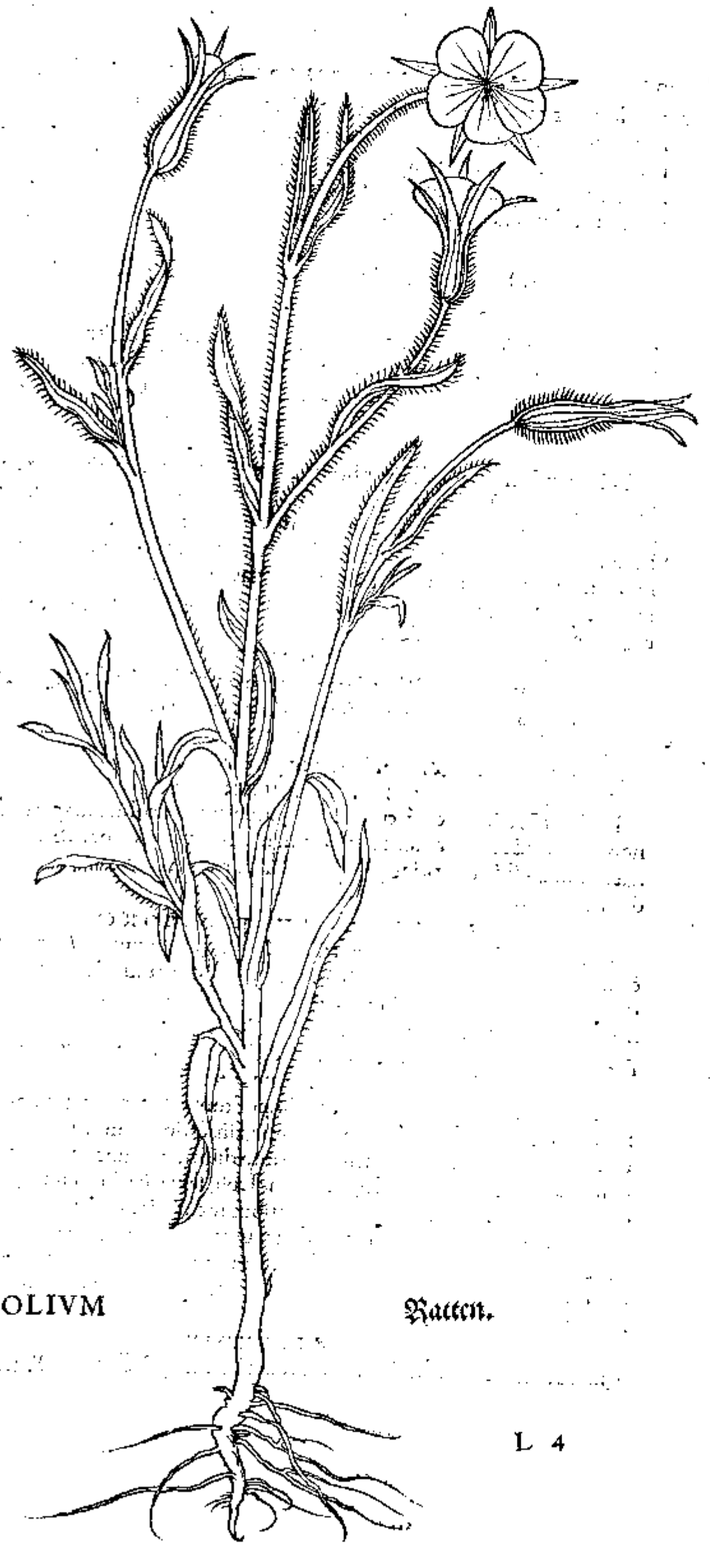

LOLIVM Raiten.

c fastidia ciborum discutit, & elanguescentē inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in uino bibantur. Libidinem extinguit ore iciuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorē elicere. Valere contra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA▸ CAP▸ XLIIII▸

Lugdun. f. 137.

NOMINA.

Officinarum error.

Αἶρα, ἡ θύμος, ἡ ζιζάνιον Græcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nōnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella utuntur, ut non temerè etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis Ratten / oder Rotmegele appellatur.

FORMA.

Folio constat angusto, Theophrasto lib. viij. de plantarū historia, cap. vij. teste, pinguí & piloso, flore subpurpureo, semine exili in siliqua hispida, uel ut Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua siquidem descriptione satis perspicuum fit omnibus,

Pseudomelanthion est Lolium.

Pseudomelanthion hoc esse Lolium: folia nanq; Porri habet, oblonga, hirsuta, florem purpureū, semen in pilosa, longa, angulata, ac per interualla striata siliqua. Et ut paucis singula complectar, hordeo, cuius ut reliquarū frugum pestis & uitium est, tota effigie non dissimile est.

LOCVS.

Non solum in triticea & hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit. Frugum acerba pestis, ideoq; à Vergilio infelix appellatum.

D

TEMPVS.

Iunio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat & calfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde ut illa tenuium partium, uerum multum abest. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine uero secundi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrenas cum raphanis & sale illitum compescit. Feras impetigines, & lepras cum sulphure uiuo & aceto sanat. Strumas quoque cum fimo columbino & lini semine in uino decoctum discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctū ex aqua mulsa & illitum, ischiadicis prodest. Si cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositumq; sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, aliisq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina Lolij sextarijs duobus usque ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat ulcera uetera, & gangrænas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino impositа fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino.

APPENDIX.

Iam cōmemoratas facultates huic etiam herbæ, quā Germani Ratten nomināt, recentio-

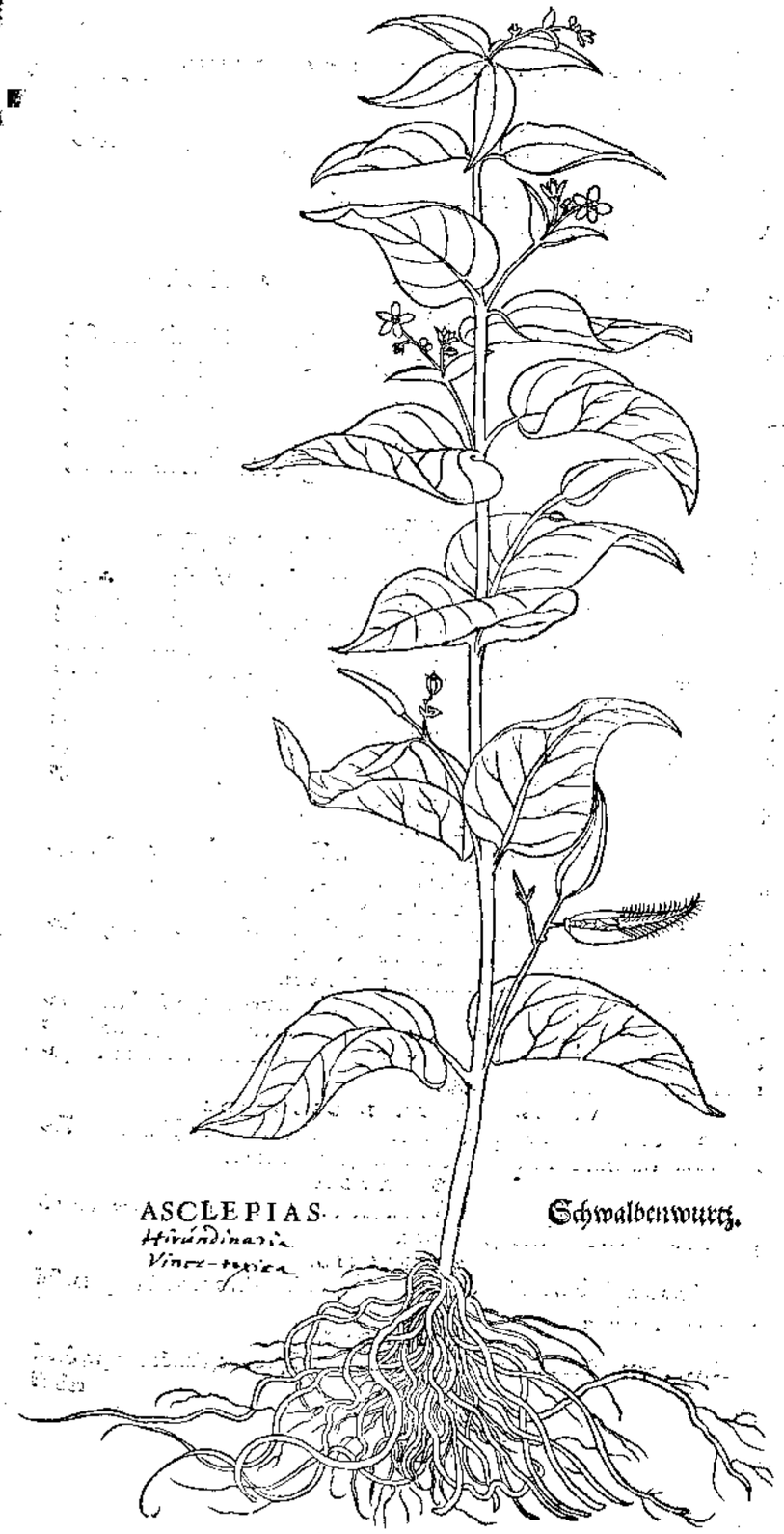

c recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in ſanandis impetiginibus, alijſq; ſcabiei generibus cõmendant. Item in uulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis, compeſcendoq; ſanguine, eius eſſe uſum tradunt, ut hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SYMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE▸ CAP▸ XLV▸

NOMINA.

Aſclepias unde dicta. Hirundinaria. Vincetoxicum.

ΑΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Aſclepias Latinis, herbarijs Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapio antiquo medicinę autore nominata eſt. Hirundinaria uerò à ſiliquis quas producit, quę dehiſcẽtes plumoſum ſemen oſtendunt, atqueadeò hirundinis effigiem referũt. Vincetoxicũ, uel rectius ΨΥΧΟΤΡΟΦΟΝ hauddubiè dicta eſt, quod illi inſignis aduerſus uenena uis ſit, ut paulò pòſt fuſius docebimus.

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semẽ Securidacę ſeu Hedyſari. Ex qua deliniatione nemini non perſpicuũ fit Vincetoxicũ appellatã herbã, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidẽ herba eſt, caulem obtinens rotundũ, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in uiridi nigricante, florib. exiguis, candidis, aut uerius in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſili quæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimile, hoc eſt,
D rufum & latum oſtendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò ut nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſſimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodũ ex ijs quæ ſtatim ſubijciemus manifeſtiſsimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in montibus aſperis, altis ac arenoſis. Copioſiſsimè autem naſcitur in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floribus abundat, ac ſubinde ſemina in folliculis oblongis, formam hirundinis cum dehiſcunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Aſclepias, Paulo teſte, calida, ſicca, & tenuis ſubſtantiæ eſt. Quo ſanè temperamento Hirundinaria etiam prædita exiſtit: amara ſiquidẽ & parum glutinoſa eius eſt radix, folia uero aliquam præ ſe ferunt adſtrictionem: ut iterum euidenter appareat, Hirundinariam eſſe Aſclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum uino potæ, torminibus, & uenenatorũ morſibus ſubueniunt. Folia uero illita maleficis in mammis & utero uitijs opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in uino pota competit. Illita uero uenenatorum morſibus, & malignis mammarum & uteri uitijs ſuccurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus non ſolum pota, ſed etiam illita profunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad menſiũ prouocationẽ utuntur, & ad rabidi

c rabidi canis morſum, uenenisq́ potenter reſiſtere affirmãt, unde etiam haud temerè Victrix toxici ab iiſdem appellata eſt. Hydropicis etiam radicem in uino macerata & ſubinde cocta, mirificè auxiliari tradũt. Flores prꝛterea foliaq́ ſiccata, mox trita, uulneribus utiliter inſpergi aiunt. Sordida etiam ulcera purgare, & ad cicatricẽ perducere, genitaliumq́ uitiis & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in uniuerſum omnes facultates cum iis quas Aſclepias obtinet pulchrè quadrant, ut eandem eſſe Hirundinariam uocatam herbam, nullus deinceps dubitare debeat.

Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

ΑΠΙΟΣ, ἄπιον, ἄγριος, ἄγριον καμαιδάφνης & Græcis: Apios, Raphanus ſyluestris Latinis dicitur. Officinis incognita. Germanis Erdnuß/ Erdtelen/ Erdſeigen & Erdmandel appellatur. Apion uero dixerunt Græci, quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione iſchas & chamæbalanos ab iiſdem nominata eſt, quod in ficus, uel glandis effigiem radicis extremũ turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, ſeu carica ſyluestris nominabitur.

Apios cur dicta.

Iſchas.

Chamæbalanos.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentesq́ profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen, & uirentia. Semen exiguũ. Radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alij
D adjiciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nõ diſſimilem, ſed longè minorem. Quę ſingula ſatis declarãt herbam cuius picturam exhibemus, eſſe Apion: ramulos enim magna ex parte duos, uel ternos, imò ut Theophraſtus ait quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuesq́, & infima parte rubentes, qui ſupra terram parum ſe extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & uirentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Aſphodelo mari ſimilem, & ad pyri effigiem accedentem: quod tamen nõ de tota radice, quę longiſſima eſt & tenuis, intelligendum uenit, ſed de extremis eiuſdem, hoc eſt, nucibus ſeu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pæoniæ fœminæ radix aſſimilatur. Succoſa quoq́ radix eſt, intusq́ candida. Quibus omnib. accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Cõueniunt etiam uires, ut ex ſequentibus patebit, ita ut prorſus nulla ſit nota quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimũ, tritici & zeæ, quos interdum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentiũ, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quod panis porcinus à quibuſdam nominetur.

Panis porcinus cur dictus.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodum Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, uomitione bilem pituitamq́ extrahit. Inferior per aluum. Tota uero utrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, utraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cum uero liquorem colligere uolueris, tundito radices, coniectisq́ in craterem aqua plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLI-

A

EX PLINIO.

Succus pũrgat utraque parte ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.

APPENDIX.

Experientia teſtatur nuces has nauſeam atqucadeò uomitionem ciere, ſi quis illis ueſcatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

NOMINA.

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aſter atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut cõmodè appellari poteſt. Aſteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, ſed in floribus potius figura & ſitu, accepit. Siquidem foliorum in huius herbę flore numerus & forma, ſtellam præ ſe ferunt, uel ut Plinius ait, capitula per ambitum diuiſa foliis puſillis, ſtellæ modo radiata ſunt. Errant itaque qui ſingula folia in caulibus ſtellæ formam repręſentare putant. Bubonium & Inguinalis, quod inguinum præſentaneum ſit remedium, dicta eſt.

Inguinalis. vide p. 297.

Aſter unde dicta.

Inguinalis quare appellata.

FORMA.

Cauliculus lignoſus, purpureũ & luteum in ſummo florem habens, ueluti Chamæmeli capitulum, undique per orbem inciſuris diuiſum, foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ uero circa caulem ſunt folia, oblonga & denſa hirſutáque. Ex qua quidem deliniatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, foliis ueſtitus oblongis & denſis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, ſtellæ modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

vide et Syllium p. 888.

B

LOCVS.

Naſcitur in collibus, montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe ut plurimum floret, durantq́ in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, uti roſa: refrigerat enim, non tamen uehementer, & digerit atque exiccat, quod ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita cõfert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantum illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet uero quiddam etiam digerens, ut miſtæ ſit facultatis, uerum id non adſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

M DE AGRO-

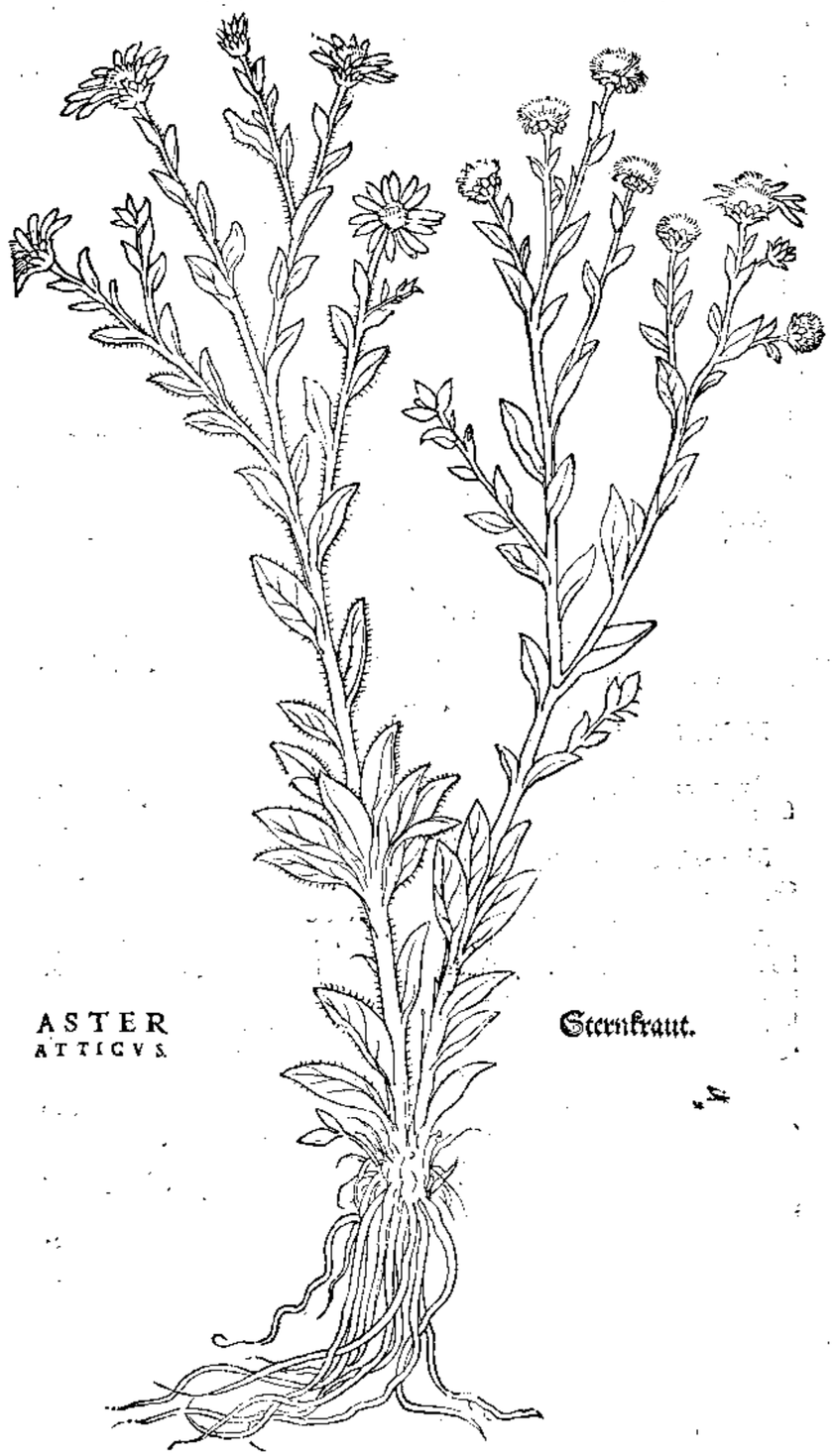

ASTER ATTICVS.

Sternkraut.

A

NOMINA.

ΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis, Germanis Graß appellatur. Gramen uero dictum est, quod geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: siquidē crebrò ab ijs nouas spargit radices. *Gramen unde dictum.*

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & ut paruę arundinis lata, quæ iumenta bouesq; pascunt. Ex quibus uerbis planum fit omnibus, plantam hanc, cuius picturā damus, esse ueri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terrā serpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa unumquenq; geniculū bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus denicq; ad gramē Parnasi accedere uidetur: candidi enim sunt, & quinis distincti foliijs, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, semine pleni exiguo, ut Parnasi gramen, prodeunt. Adeò ut nemo sit qui non uideat illi per omnia graminis respondere notas. Quare reprehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putant. *Error quorundā explasiariorum.*

LOCVS.

Passim nascitur in umbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis candidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatē quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba uero ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uero & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium & subacerbum. B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu tormi nibus medetur, & urinæ difficultatibus. Calculosa etiam uesicæ excrementa cōminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta ulcera glutinat. Cæterū mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum est, eius uero quod in Parnaso nascitur, urinam ciet, & fluxus uentris & stomachi resiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè utile est, siccat, modicè refrigerat, tenuiū partiū, & subacerbum, eoq; uulnera cruenta glutinat, & decoctū eius uesicę calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen uulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tuetur q;, & ab inflammationib. placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusq; uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā impellit. Aluū uomitionesq; sistit. Priuatim autē draconū morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouē uel tnius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorū numerū inuolui lana succida nigra iubeāt, ad remedia strumę panorúmue. Ieiunū debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeaī, superueniētiq; ter dicere, Ieiunio ieiunū medicamentū dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è grami genere septē internodia habet, efficacissimè capiti cōtra dolores adalligaī. Quidā propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent. *superstitiosam.*

GRAMEN.
Graß.

DE ALOE▸ CAP▸ XLIX▸

NOMINA.

ALOH Græcis, Aloë Latinis appellatur. Officinæ ueterem appellationẽ retinuerunt. Germani deſtituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloën uocant. Sunt qui hanc à craſsis folijs, & ſimilitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent. *Semperuiuum marinum.*

FORMA.

Scyllę folium habet Aloë, craſſum, pingue, modicè latum, rotundũ, repandumq;. Folia utrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico ſimilem, florem album, ſemen Aſphodelo ſimile. Graui eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima. Radice una, pali in terram adacti ſpecie. Noſtra pictura non niſi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo ſic uiſum fuerit, ut aliquando integræ plantę picturam ſtudioſis exhibere liceat.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsima in India, præpinguiſq;, unde ſuccus quoq; defertur. Prouenit etiam in Arabia Aſiaq;, & in maritimis aliquot locis, & inſulis, ut in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ noſtræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque ſemen in ſtirpe nobis uidere contigit, quare de ijs quo nimirum proueniant tempore nihil certi monſtrare poſſumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloë calefacientiũ eſt primi ordinis intenſi, aut ſecundi remiſsi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Duo ſunt ſucci concreti genera. Vnum arenoſum, quod ſedimentũ puriſsimæ aloës uidetur (hoc officinis Caballinũ uocatur.) Alterum iecinoris modo coactum (Succotrinũ barbari appellãt.) Eligito purã quæ nihil doli ſenſit, ſine calculis, ſplendentem, ſubruffam, friabilẽ, iecinoris modo concretã, facilè liqueſcentẽ, eximię amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacẽ. Eſt aloë uis adſtringere, ſomnum cõciliare, exiccare, corpora denſare, aluum ſoluere, & ſtomachũ purgare. Pondere cochlearij duorũ in aqua frigida, aut tepida pota, ſanguinis excreationes ſiſtit. Regium morbũ purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmę pondere in potu. Deuorata cum reſina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluũ ſoluit. Trium drachmarũ pondere perfectè purgat. Mixta alijs purgatorijs medicamentis, ſtomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inſparſa, uulnera glutinat, & ulcera ad cicatricem perducit, compeſcitq;. Priuatim autem exulceratis genitalib. medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimaſq; ſedis cum paſſo mixta ſanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compeſcit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & ſugillata cum melle delet. Palpebrarũ ſcabrities, angulorumq; prurigines lenit. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inuncta. Capillos fluentes cum uino compeſcit. Tonſillis, gingiuis, & omnibus oris ulcerib. ex melle & uino prodeſt. Torretur oculorum medicamentis in teſta pura & candente, rudiculaq; ſubinde uerſatur donec æqualiter torreatur. Lauatur ut quod eſt arenoſiſsimum ſubſidat, tanquam inutile, & leue & pinguiſsimum aſſumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna naſcitur Syria aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen uſqueadeò deſiccare poteſt, ut uulnera conglutinet. At in regionib. calidioribus, qualis eſt Cœleſyria & Arabia, multò eſt melior. Optima uero Indica, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentũ cognominatũ aloë, ad plurimas res propter ſiccitatẽ mordicationis expertem utile. Eſt autem nõ ſimplicis naturæ, ſed, ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul

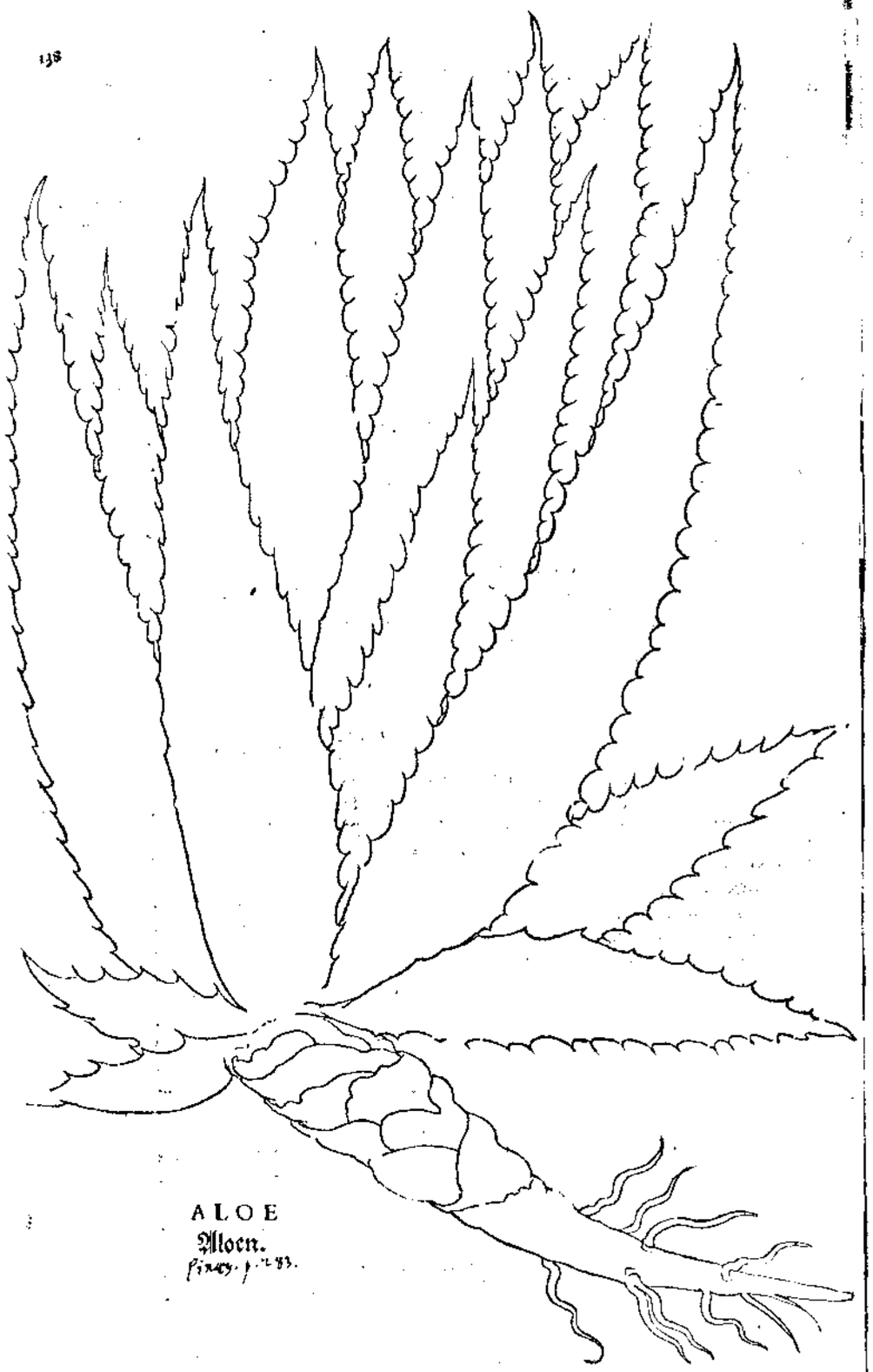

ALOE
Aloen.
Fuchs. p. 283.

A & amara est. Adstringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, utp uta ex numero medicamentorũ quæ Græci ab excernendo stercore uocant ἐκκοπρωτικὰ. Verum & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, ut si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & ulcera quę ægrè ad cicatricẽ duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & uulnera ad eundem modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In summa, repellere & discutere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloës spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis, aluum soluere, cum penè sit sola medicamentorũ quę per se id præstant. Confirmat etiam stomachũ, adeò ut non infestet ulla uis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uerò dissolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis terue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pora ea sumatur cibus. Capillũ fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillũ perunctо. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa, oculorũ uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiem genarũ, item insignita ac liuida, illita cũ melle, maximè Pontico: tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerũ quoq; sanguinẽ, & undecunq; fluentẽ sistit per se, uel ex aceto. Aliàs etiam est uulnerib. utilissima, ad cicatricẽ perducens. Eadẽ inspergit exulceratis genitalibus, uirorum cõdylomatis, rimisq; sedis, aliàs ex uino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcẽda. Hæmorrhoidũ quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenterię infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorãtur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorũ pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde uersatur, ut possit æqualiter torreri.

DE BECHIO▸ CAP▸ L▸

NOMINA.

BHXION Græcis, Latinis Tussilago aut Farfaria dicitur. Sic uocata quod βηχὰς, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbarijs & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis Roßhůb/oder Brandtlattich/quod scilicet equinæ ungulæ persimilis sit, & ambustis medeatur.

Bechion undè dictum.

Vngula caballina.

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septẽ à radice prodeuntia, supernè uirentia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habentia. Caulem palmum altum. Florẽ uere prodeuntẽ pallidũ, quem unà cum caule cõfestim abijcit. Inde nõnulli existimauerũt sine caule hanc herbã nasci. Radix illi tenuis est, quę minimè inutilis esse potest, quandoquidẽ illius, ut ex sequẽtib. patebit, in rumpendis thoracis abscessibus, & eijciendo ex utero emortuo fœtu usus sit. Subesse itaq; errorẽ in Dioscoride manifestissimũ est, ubi radicẽ Tussilaginis ἀγένειον esse inquit, quem tamen nemo interpretũ, quod sciam, animaduertit. Hoc etiam adijciendũ duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sententia, flores Tussilaginis esse fugacissimos: ijs enim enatis breui uigor uitaq; durat, longissimaq; mora triduum aut quatriduum, post quod ilico tempus flaccescen-

Bechion non nascitur sine flore.

Dioscoridis locus emendatus.

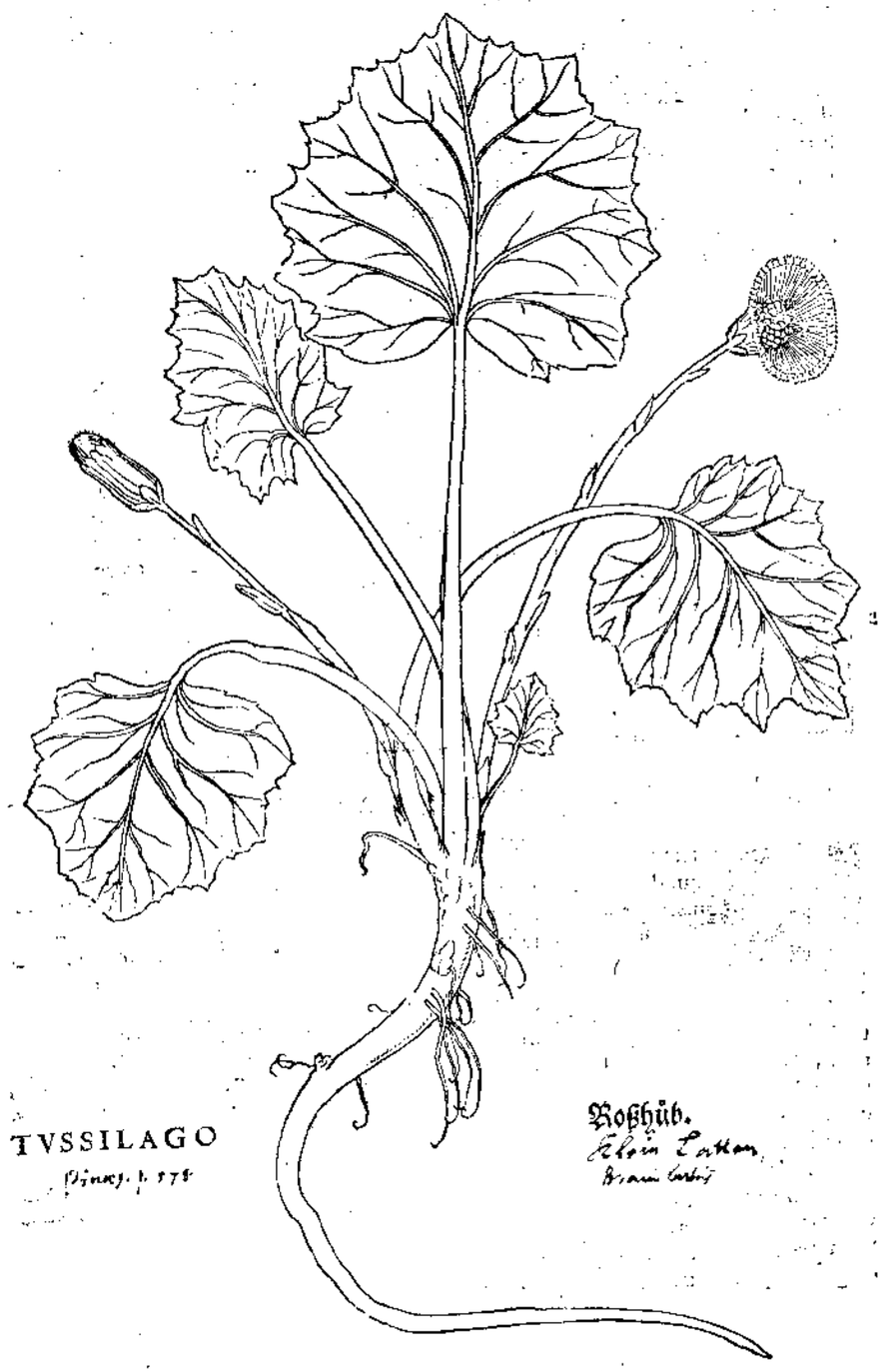

A tes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita ut non nisi uere sese fortefortuna ferant obuiam, quo potissimum tempore flos & caulis sine foliis uidentur. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non cõspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterũt, sine utrisq; nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sæpius oculis contemplati sumus, ideoq; ut utriusq; pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores uere, & in Aprili colligũt: ab hoc enim tempore, ut paulò antè diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis uirentia aqueæ substantiæ admistionem habent, ut hac ratione frigida & humida dici possint. Sicca uero acriora sunt, ideoq; calida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita cum melle illita, ignibus sacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa, eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulum hianti suscipiunt ore, sanant. Abscessus thoracis rumpunt. Eadem radix suffita potest, fœtumq; emortuum in aqua mulsa cocta & pota ejicit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est, quod Βήχας, id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fuliginẽ inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxáue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uiridia partes cruda in-
B flammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admistionem, qua omnia uirentia tenera, alia plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridę cum radice fumus per arundinem haustus aut destoratus, uetterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

NOMINA.

BOVTΛΩΣΣΟΝ Græcis: Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quod scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbarijs Borrago, Germanis Burretsch dicitur. Alia uero herba est quæ Borrago.
hodie Buglossa uulgò nominatur, ut suo loco indicabimus.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ linguę non dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirũ descriptio ita hodie uocatæ Borragini herbæ quadrat, ut nemo non, nisi talpa cæcior sit, ueterum esse Buglossum uideat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorũ produximus, legat, & nihil puto ~~dubitabit~~ dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

TEMPERA-

BVGLOSSVM Vorragen.

TEMPERAMENTVM.

Bugloſſum calidi humidiq; temperamenti eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Bugloſſi in uinum deiectum animi lętitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanas uero quæ quatuor. Horum autem decoctio in uino fiat. Herbam abſcelſibus etiam utilem eſſe ferunt.

EX GALENO.

Bugloſſum uinis iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & ijs qui ob faucium aſperitatem tuſsiunt, in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Bugloſſo præcipuum quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphroſynum. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionē, aiunt à febre liberari.

EX SYMEONE SETHI.

Bugloſſum urinam cit, & ſitim ſedat. Caules eius cocti & crudi comeſti iecoris affectibus proſunt. A uiatoribus ex eo conficitur zulapion, & eſt utile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

ΒΟΥΦΘΑΛΜΟΝ Græcè, Buphthalmū Latinè. Hodie oculus bouis aut uaccæ, & Corula non fœtida herbariſs uocatur. Germanis Rindßaug/ oder Kůaug. Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt ueteres, quàm quod eius flores oculi imitentur formam, & boum potiſsimū oculis ſimiles ſint. Germanicè etiam Kůdill/ hoc eſt, uaccinum anethum dicitur, quod ſcilicet uerum Anethum eius folia referre uideantur.

Corula non fœtida.

Buphthalmum cur dictum.

Anethum uaccinum.

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerum emittit, folia fœniculo ſimilia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, unde & nomen traxit. Hæ ſiquidem notæ adamuſim conueniunt herbæ quam uulgus herbariorum Corulam non fœtidam uocant: caules ſiquidem eius teneri, folia fœniculo ſimilia. Nec te moueat quod à Dioſcoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Corulę autem non fœtidę albi ſint: ad diſcum enim mediúmue Dioſcorides reſpexit, quod luteum eſt, non ad ambitum, in quo folia radiata candida, ut in Chamæmelo, exiſtunt. Quod dicimus, confirmant quę Galenus lib. vi. de ſimpl. medic. facul. in hunc modum ſcribit: Buphthalmi, inquiens, flores colore Anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò maiores. Serapion quoq; florem eius magis luteum flore Chamæmeli eſſe ait. Si itaq; Anthemidis floribus ſimillimi ſunt, nec niſi ſola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi exiſtunt, neceſſe eſt ut Buphthalmi etiam flores tales ſint, ut ſcilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus nō niſi ſola magnitudine differūt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conſpiciuntur, reliqua facie quam ſimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo uariant. Iam dictis accedit, quod Serapionis interpres ſub Corulæ nomine Buphthalmum deliniat. Denicq; congenerem eſſe planè herbam Buphthalmum cum Anthemide Dioſcoridis tractandi ordo abundè docet, quum conſtet illum tres herbas ſibi admodū ſimiles, Chamæmelū nempe, Partheniū, & Buphthalmū, uno in loco deſcribere. Vnde iterū palnū fit Buphthalmū eſſe Corulā non fœtidam, quod ſcilicet Chamæmelo prorſus ſimilis ſit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior eſt.

Obiectionis ſolutio.

Chamæmelum ſp. 4.

Anthemis. 124.

Parthen. vi. 22. 583

LOCVS.

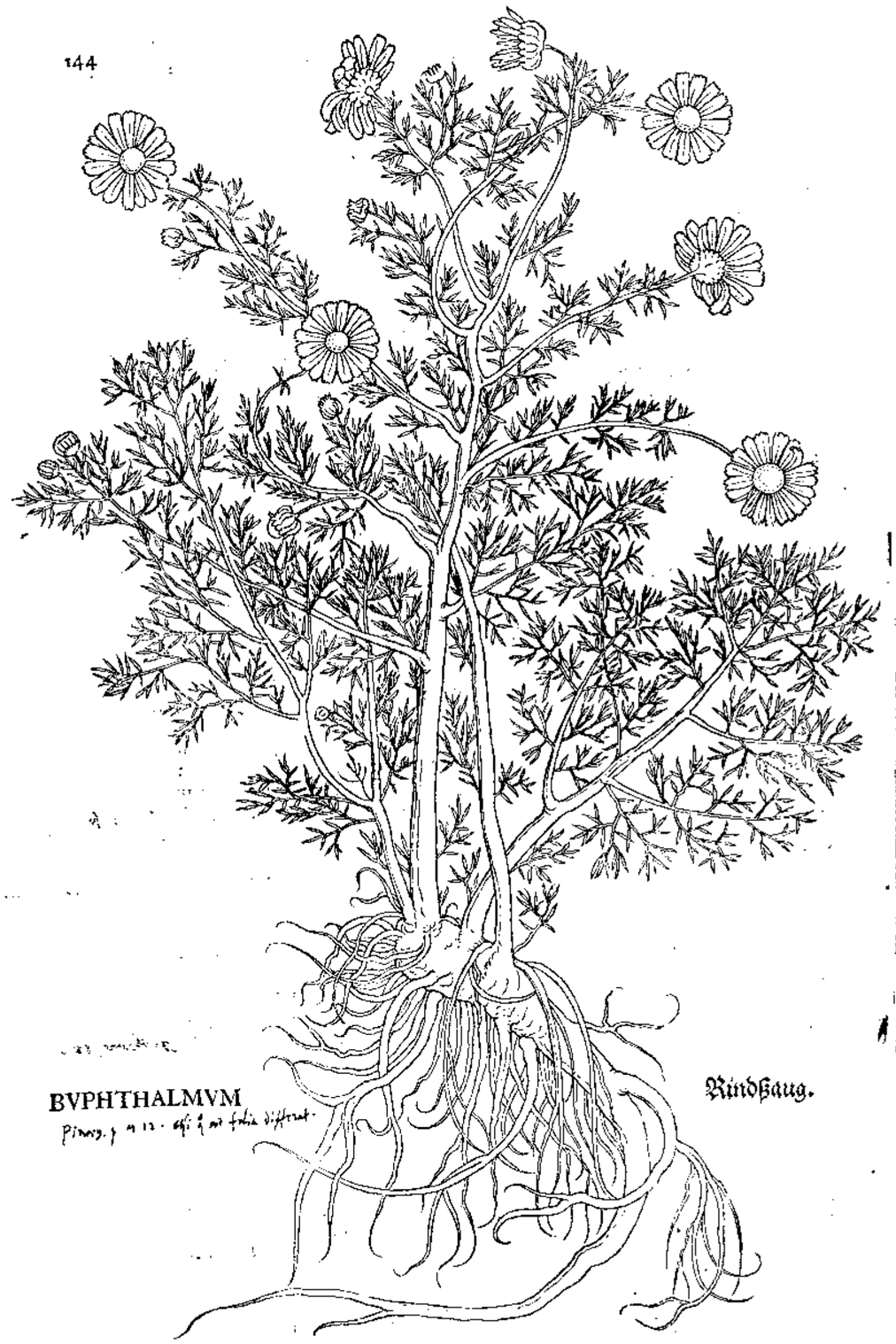

BVPHTHALMVM

Rindßaug.

A

LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtoq; menſibus, & durat etiam uſq; ad autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamęmeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, cedemata & durities diſcutiũt. Ferunt poſt exitũ à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatẽ tractu temporis reddere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus uehementius diſcutiunt, adeò ut & durities ex cerato mixti ſanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirromata diſcutit.

DE BELLIDE▸ CAP▸ LIII▸

NOMINA.

BELLIS neq; à Dioſcoride, neq; à Galeno, nec aliis etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideoq; græco nomine deſtituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis ſiue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor Bellis eſt
B ea quam officinæ Conſolidam minorem appellant. Hæc iterum duum eſt generum. Quædã enim hortenſis & domeſtica eſt Bellis, hanc Germani Monatblům le/oder rote blůmle nominant. Altera ſylueſtris, quam uulgus herbariorum Primulam ueris, quod ſcilicet uere inchoante mox erumpat, Germani autem Maßlieble/& Kleinzeitlóßle nuncupant. Maiorem officinæ nõnullæ Conſolidam mediam, quod credatur uulnera glutinare, Germani Genßblům uocant. Nos aliam Conſolidam mediam infrà deſcribemus.

Cõſolida minor.

Primula ueris.

Cõſolida media.

FORMA.

Minor hortenſis, ſyluestri, præter florem qui rubicundus eſt, per omnia ſimilis eſt. Conſtant uero flores ij interdum ſimplici, interdũ multiplici foliorum cõtextu, ut picturaaffabrè oſtendit. Syluestris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teſte, flore cõſtat albo, aliquatenus rubente, quinquageniſternis, interdũ etiam quinquageniſquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuiſsimè ſerrato. Neq; obſtat quod Plinius lib. xxi. cap. viij. Bellio luteum eſſe florẽ tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum mediúmue floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit. Hinc eſt quod à quibuſdam Plinij locus ita legatur: Luteum & Bellio, ut ſubaudiatur ſemen. Maior Bellis proceriorаſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, coliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitũ altis, flore priori non diſsimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in uniuerſum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

Minor.

Plinij locus explicatur.

Maior.

LOCVS.

Paſsim in pratis uterque naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim uere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius uterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorum

BELLIS MINOR
HORTENSIS.

Monatblüm.
Caesalpinus. 5. 999.
Pinax. p. 273.

BELLIS MINOR
SYLVESTRIS.

Maßlieben.
Wandelblümlein.
Ehrenpreis.

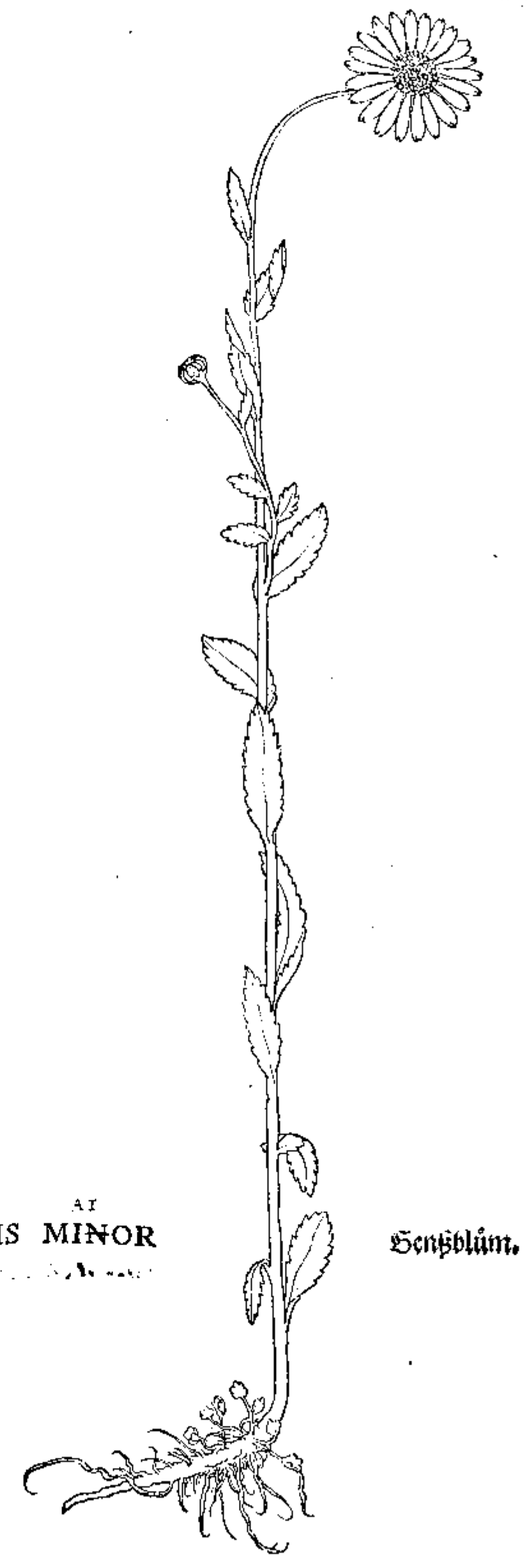

AI

BELLIS MINOR

Genßblům.

A ad discutiendas strumas usum esse scribit. Acetosus tamen sapor quem in gustu minor præ se fert, aliquam frigiditatis in ea portionem esse monstrat. Quicquid tamē sit, exiccare Bellios euidentissimum est.

VIRES.

Quotquot hodie uiuunt uulnerariā herbam Bellium esse nouerunt, ualetq; potissimū in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ utiliter uulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, quam Græci paralysin uocant: itemq; ad podagras, ischiada, & aduersus strumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

BPAΘYΣ καὶ Βαλεμβρον Græcis, Sabina uel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis dicitur. Officinæ nomen uetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm est genera Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina foliis Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis, & in latitudinem magis se fundens & explicans. Topiarius itaq; frutex est, immortali coma uirēs, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Passim in hortis nascitur.

B

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potissimū autē autumno dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientiū & desiccantium, & ex numero eorum quæ uel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris foliis nonnulli pro suffitu utuntur. Vtriusq; folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq; sordes & carbunculos abstergunt. Cum uino pota sanguinem per urinam ducunt, fœtumq; excutiunt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur unguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantiū, idq; secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert similiter Cupresso, nisi quod ea acrior est, & ut sic dicā, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ cōsistentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidē quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potētius digerit. Itaq; glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam utriusq; illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus similiter Cupresso accōmodari potest, maximè his quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti uehemētiam perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porrò ob essentiæ partiúmue tenuitatem menses quoq; prouocat, ut si quid aliud. Et sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum ejicit. Vnguentis inditur, & potissimū Gleucino, & in multas antidotos injcitur. Quidam uero etiam Cinnamomi uice duplum eius adijciunt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato

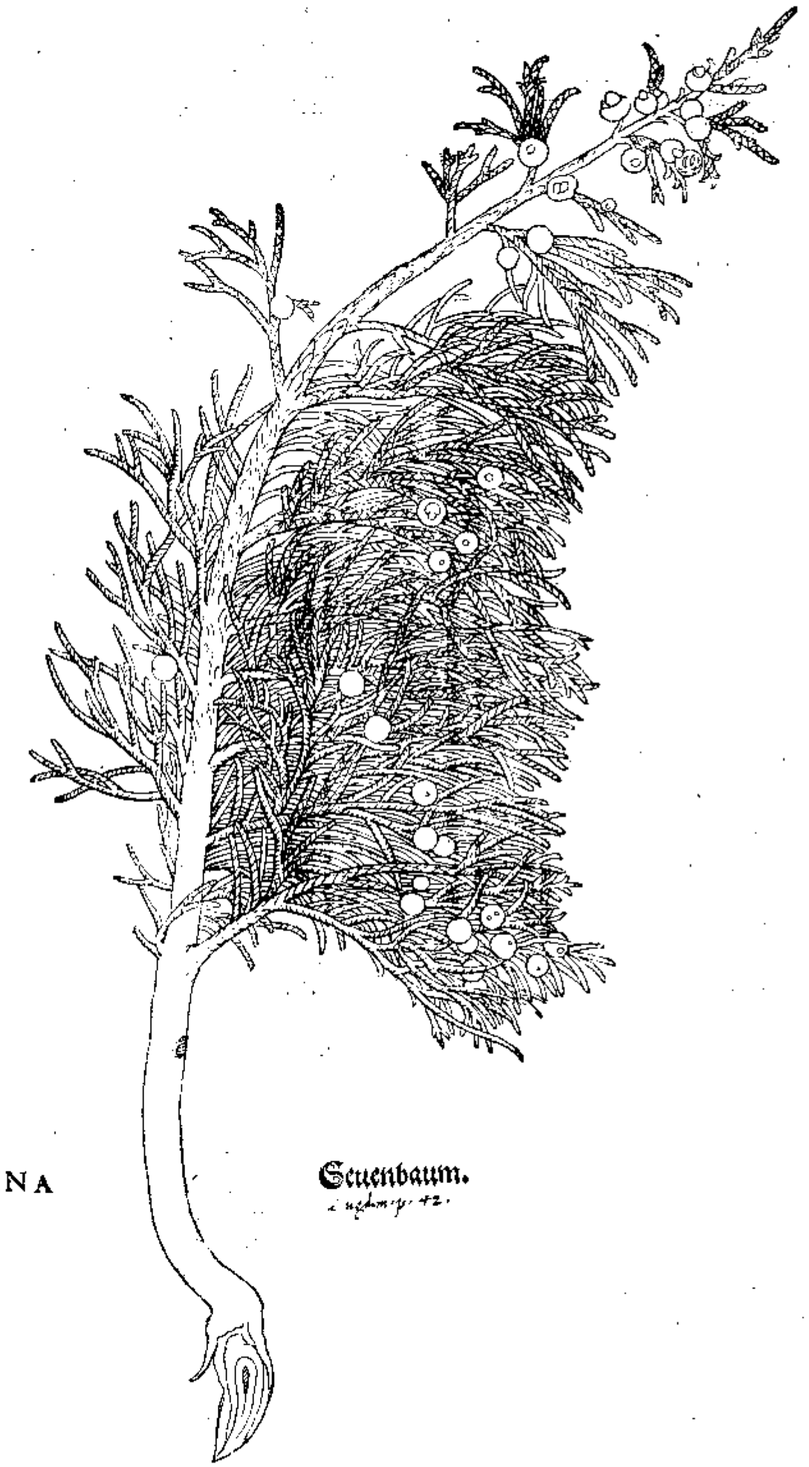

SABINA

Seuenbaum.

A pondere eosdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appositа extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

DE BATO▸ CAP▸ LV▸

NOMINA.

BATOΣ Græcis, Rubus aut sentes Latinis uocatur. Aliquibus Mora uaticana, corrupta uoce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset mora uacinia. Nam in hodiernum usque diem Græci mora illa à *Báτo, Bolnva* uel *Batrina* cognominant, testis Galenus libro sexto, de compos. medica. secundum locos, cap. primo. Vergilius in Bucolicis unius literæ immutatione uacinia uocauit, inquiens: Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. ij. A nostræ ætatis medicis barbaris & herbarijs mora bacci appellantur, cum illis dicendum esset mora bati. Theophrasto libro iij. de plantarum historia, cap. xviij. Chamæbatos, quasi dicas humilis rubus, appellatur, Germanicè Brombeer.

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, ubique enim uestibus prætereuntium sese affigit, remoramq; uiatoribus injicit. Caulem habet minacibus ac pungentibus spinis & aculeis uestitum. Folia incisuris diuisa, nigricantia ab uno latere, altero candentia. Florem initio rubescentem, deín candidum profert, quo abeunte fructus exit, qui cum maturuerit mora persimilis fit nigrescens, auibus gratus, nec hominibus insuauis cibus. Inest illi succus sanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

B Passim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, iterumq; ex se nascitur.

TEMPVS.

Diuersis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in uere: flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem ubi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differũt, quod folia potissimũ & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiq, parum uero adstringant. Eadem ratione & germina. Est itaq; eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia uincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterq; autem siccatus reconditur, ualidius quàm recens desiccans.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet. Presteris morsui utile. Gingiuas firmat. Oris ulceribus folia cõmanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculosq; procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant. Cardiacis & stomachi doloribus trita & imposita subueniunt. Succus ex caulibus, foliisq; eius expressus, & in sole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi succus, ad oris medicamenta cõuenit. Sistit & aluum in media maturitate comestus. Flos quoq; eius in uino potus aluum sistit.

EX GALENO.

Folia & germina Rubi si mandantur, aphthas & alia oris ulcera sanant. Quin & alia uulnera glutinare ualent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem possi det: utraq; ad dysenterias, & uentris profluuia, eiusq; robur deperditū, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adstrictionē non paucā in se habet substantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantum genuit natura, idcoq; ex eis mora uel hominib. cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendiq; gingiuis, tonsillis, genitalibus accōmodatissimi. Aduersantur serpentium scelcratissimis, hæmorrhoidi & presteri, flos & mora. Scorpionum uulnera sine collectionum periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorū tunduntur teneri, exprimiturq; succus, mox sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumq; sanguinem excreantes, anginas, uuluas, sedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia cōmanducata prosunt, & ulceribus manantibus, aut quibuscunq; in capite illinuntur. Cardiacis uel sic per se imponuntur à mamma sinistra. Item stomachi doloribus, oculisq; procidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Calculorum ex uino decoctum præsentaneū est remedium. Item per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in uino austero, labantes dentes firmant. Aluū sistunt & profluuia sanguinis. Dysentericis prosunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in ijs nascuntur, uel efficaciorem stomaticen præbuere quàm satiua morus. Eademq; compositione, uel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra aranеos. Inter medicamenta quæ styptica uocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur, tantaq; uis est ut spongiæ lapidescant.

DE BALLOTE CAP. LVI.

NOMINA.

BAΛΛΩΤΗ, Κμέλαν πράσον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubiū nigrum, aut Marrubiastrum, aut Prasium fœtidum dicitur. Germanis schwartz Andorn/oder Andorn weible. Marrubium à similitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger est Marrubij r:spectu, dicta Ballote est. - p. 489. *Marrubium nigrum cur dictū.*

FORMA.

Caules ex se mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, subhirsutos, ab una radice complures. Folia Marrubio similia, maiora tamen, subrotunda, pilosa, per interualla in caule dispositа, Apiastro similia, graueolentia, unde aliqui Apiastrum eam uocarunt. Flores in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiam lib. vi. cap. ij. de historia plantarum, Balloten folio herbido, serratiori, incisurisq; profundioribus & conspectioribus discreto constare scribit. Vnde liquidò constat hanc quam pictam damus esse ueram Balloten, quod illa sit herba fruticosa, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubij, sed maiore, piloso, cingente per intercapidines caulem, odore graui, orbiculato florum purpureorū ambitu, qui scapos uerticillatim obducunt. - f. 497.

LOCVS.

Nascitur propter uias, domos, sepes, cœmiteria, & alijs umbrosis in locis.

TEMPVS.

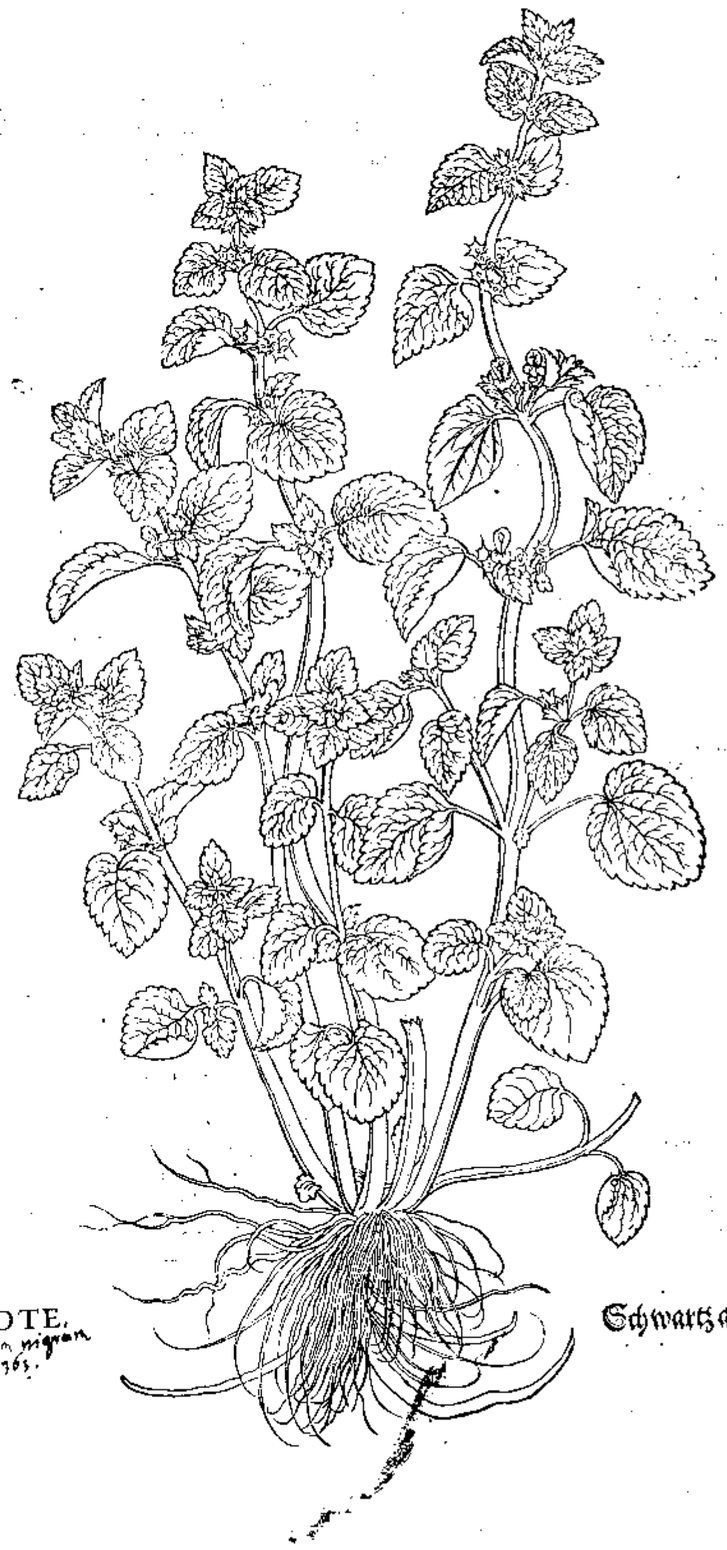

BALLOTE.
Marrubium nigrum Lugdun. p. 365.

Schwartz andorn.

A

TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi cõmode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideoq; calefacit in secundo ordine iam completo, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordida q; ulcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & absterſoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle.

DE BATRACHIO. CAP. LVII.

NOMINA.

BATPAXION Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratã nominat. Vulgus medicorum perperàm Pedem coruí uocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab urendi facultate, appellant. Germani Hanenfüß. Batrachion autem siue Ranunculus dicta est hauddubiè, quod limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quod aquis ubi ranæ degunt potissimũ, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniantur. Agreste uero Apium seu Apiastrum, quod foliis apium æmuletur.

Sceleratã. *Flammula.* *Ranunculus utro de dictus.*

B Sceleratã, eo quod comesta noxia sit: uel, quod magis arridet, quia ualidi sceleratiq; mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniant, quò possint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari. *Agreste apium.* *Sceleratã.*

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides uero & Galenus quatuor potissimũ esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam syluestris est: & hic iterum duabus discriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis weisser Hanenfüß dicitur. Alter uero purpureos, qui mihi, quod sciam, nondum uisus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidem duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat, Germanicè vngefüllter garten hanenfüß. Alter multiplicè foliorũ in floribus cõpagem obtinet, ideoq; Germanis gefüllter garten hanenfüß dictus est. Alterum quod à foliorum similitudine quam cum Apij foliis obtinet, à nõnullis ἄλλινον ἄγριον, id est, Apium syluestre, uel Apium risus cognominatur. Germani Wasserhanenfüß uocãt. Tertium genus exiguum est, ob id etiam Germanis Kleiner Hanenfüß nominatur. Quartum etiam minimum, germanicè Waldhenle appositissima uoce appellatur: est enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli uocantur, & minima, & non nisi in syluis ut plurimum prouenit, adeoq; composita uoce rectissimè Waldhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Estq; duũm generum: unum quidem lacteo flore, alterum luteo, ut pictura docet. Primũ autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pingitur, germanicè uocatur Weiß waldhenle. Alterum, das gelb waldhenle. *Syluestris ranunculus.* *Hortensis.* *Apiũ syluestre.* *Primum genus.*

FORMA.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, uel ut Plinius ait, ad maluæ latitudinẽ accedentia, subalbida & pinguia. Florem luteum, interdũ purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, amaram,

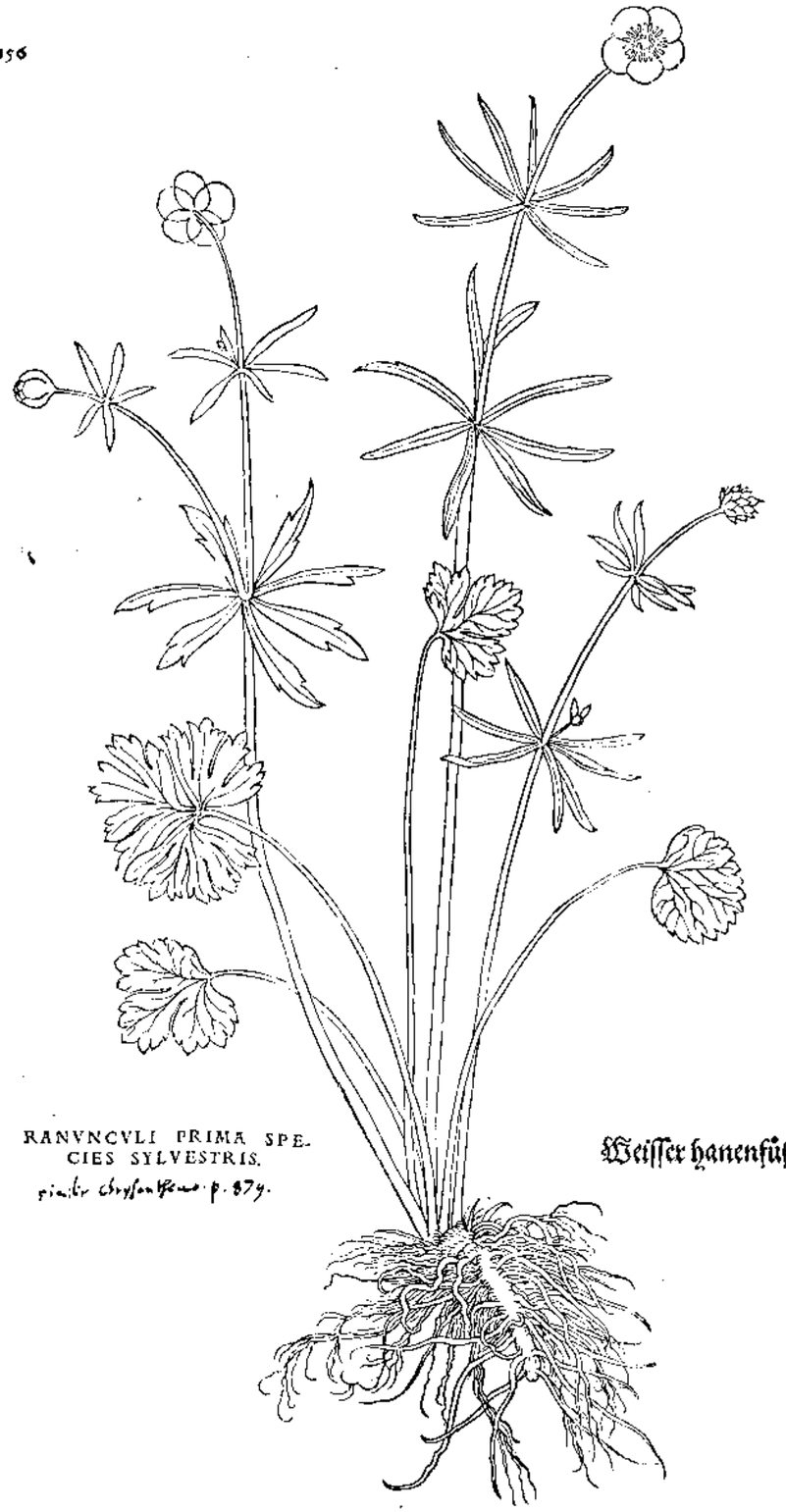

RANVNCVLI PRIMA SPECIES SYLVESTRIS.

Weisser hanenfüß.

RANVNCVLI HORTENSIS SIMPLICIS PRIMA SPECIES.

Vngefülter garten hanenfüß.

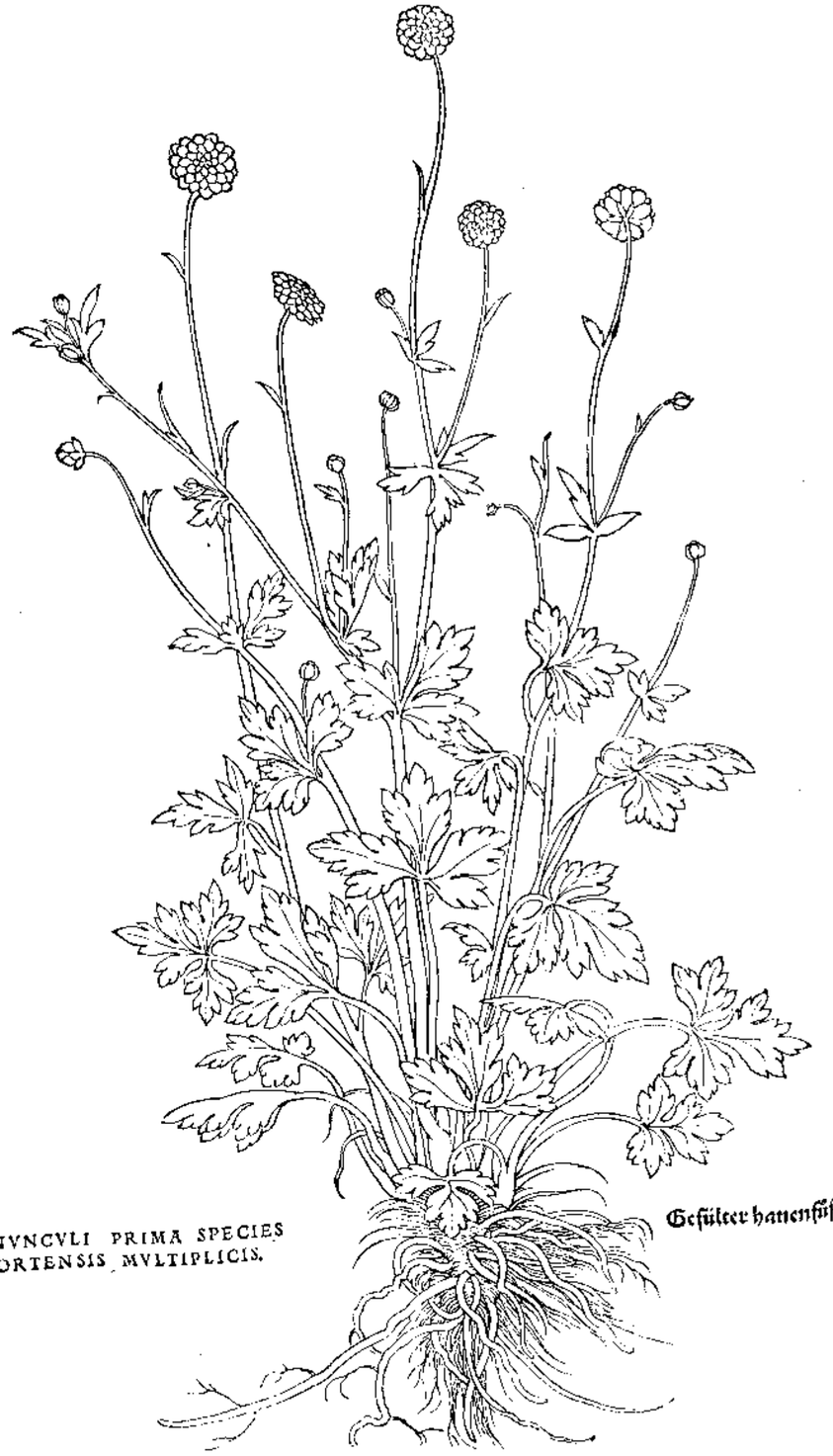

RANVNCVLI PRIMA SPECIES
HORTENSIS MVLTIPLICIS.

Gefülter hanenfüß.

RANVNCVLI
SECVNDA SPECIES.

Wasser hanenfüß.

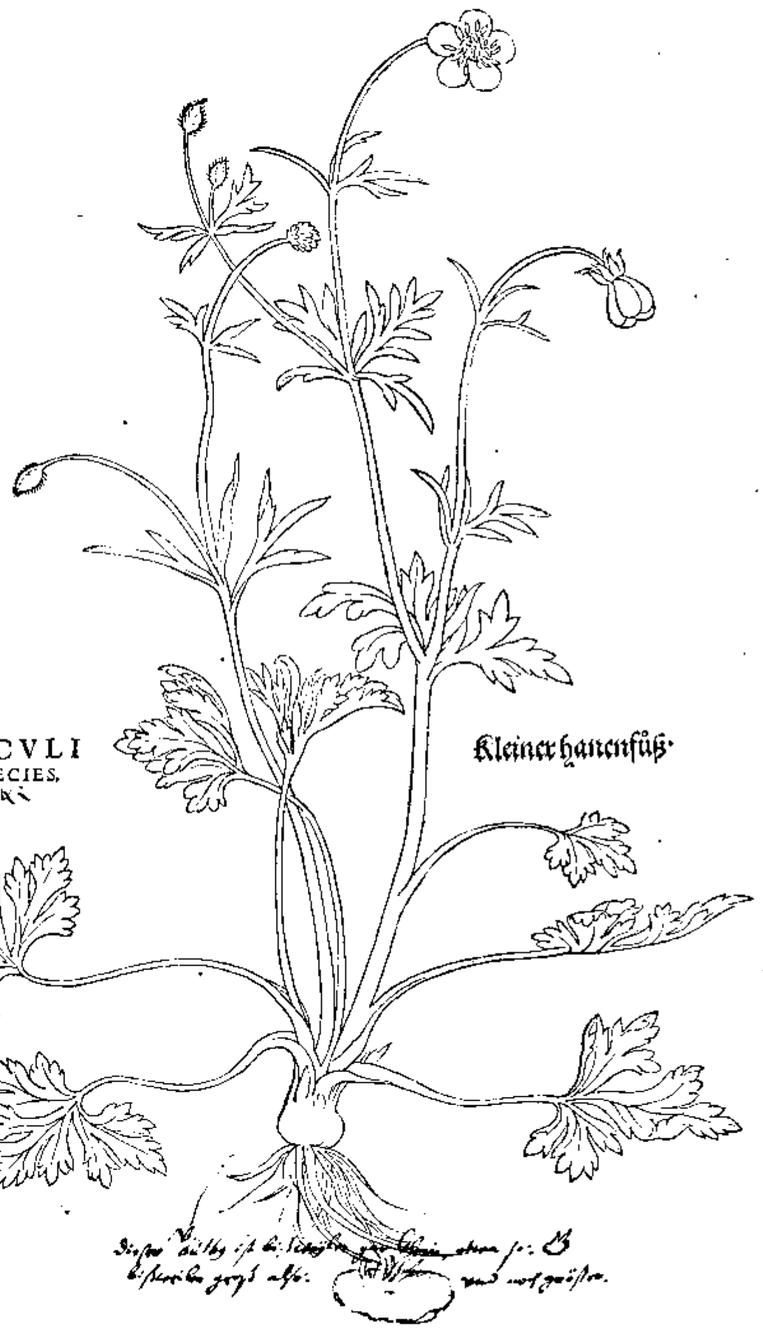

RANVNCVLI
TERTIA SPECIES.

Kleiner hanenfüß.

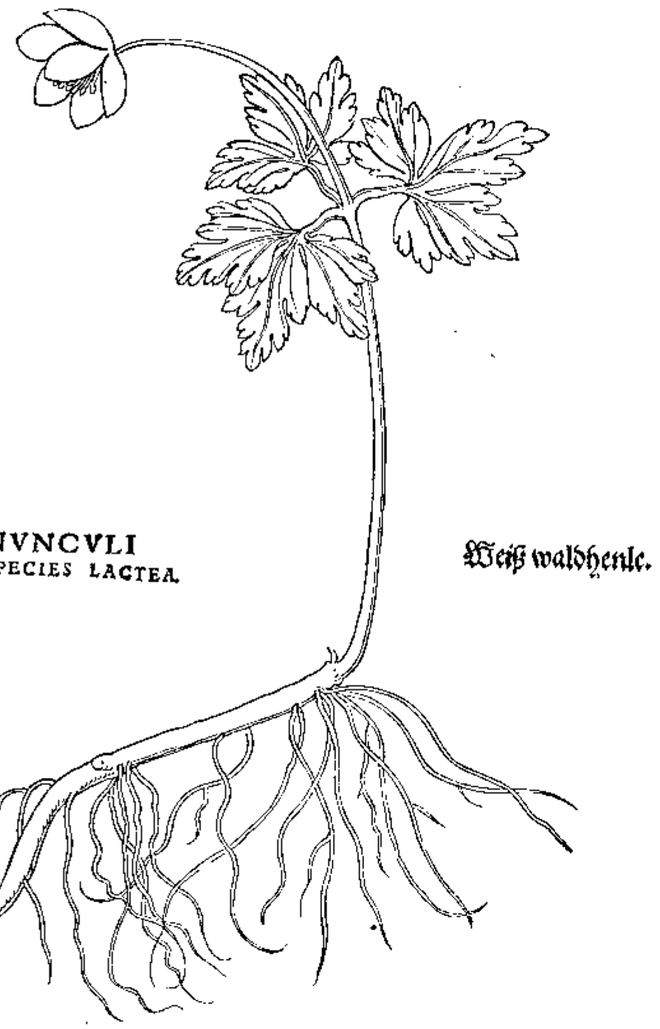

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LACTEA.

Weiß waldhenle.

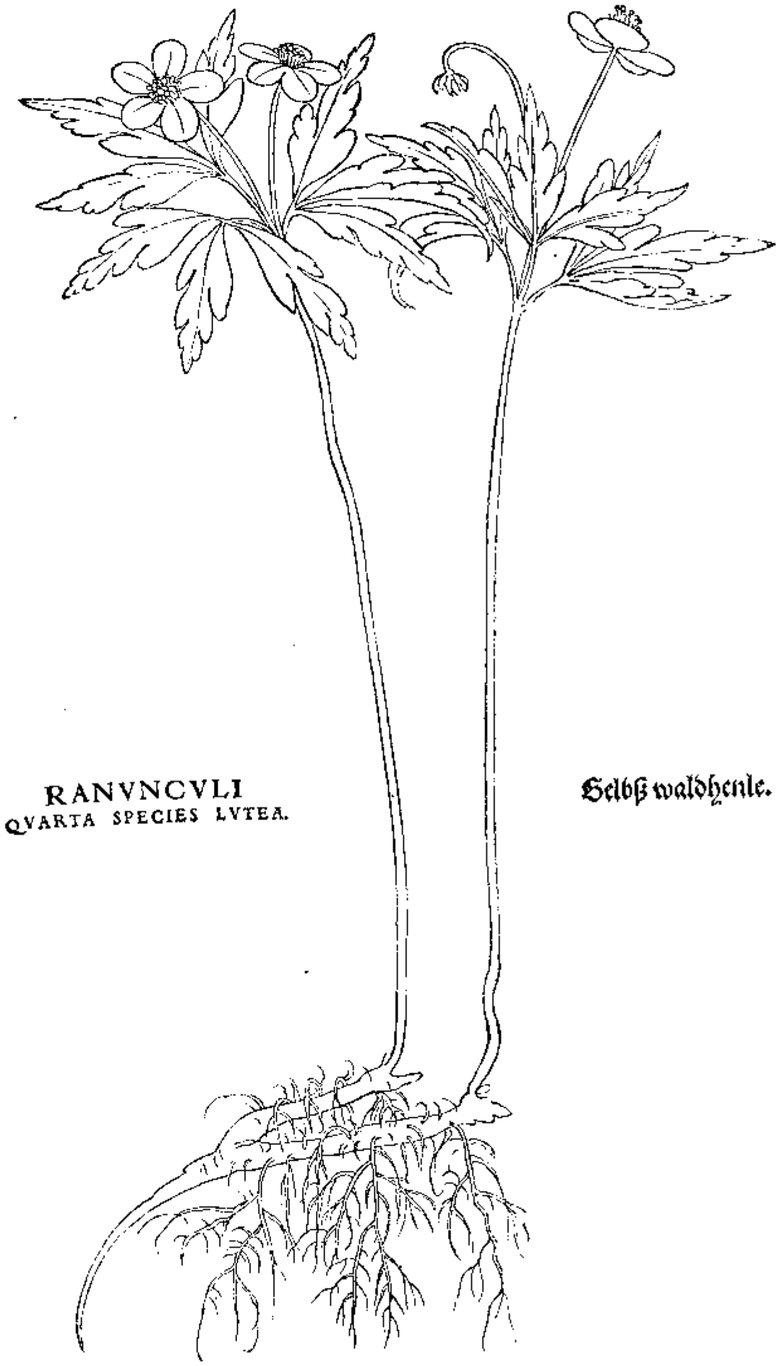

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LVTEA.

Gelbß waldhenle.

A amaram, adnascentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, ut qui in limitibus simplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam densoq; ac multiplici foliorum stipatu nunc in hortis colluceſcãt, quemadmodũ pictura affabrè monstrat. Alterum genus lanuginosius, uel ut Plinius inquit folioſius, altiore caule, pluribus foliorum incisuris, copioſiſſimũ in Sardinia, acerrimumq;, quod iam Apium syluestre nominant. Tertium genus ualde paruum, graui odore, flore qui auri speciem refert. Quartum huic simile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodosa, gustu acri.

Alterum.

Tertium.

Quartum.

LOCVS.

Primum genus Ranunculi syluestris lutei sine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & uliginosis prouenit. Hortensis uero adhibito cultura in hortis nascitur. Alterum genus secus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copioſiſſimum. Ea si comedatur, uescentibus neruos contrahit, rictuq; ora diducit, ut qui mortem oppetunt, uelut ridentiũ facie intereant. Ob id Sardonius risus in prouerbium cessit. Etsi autem nostra non perinde efficax sit atq; ea quæ in Sardinia nascitur, tamen hanc uehementiſſima etiam erodendi faculate esse præditam, gustus ostendit. Tertium genus in pratis & campestribus passim prouenit. Quartum, ut Germanicum nomen palàm demonstrat, syluis familiare est. Luteum uero in ualle supra & infra Bebenhusum monasterium iuxta aquas copioſiſſimè nascitur.

Sardonius risus.

TEMPVS.

Primum genus hortensis Ranunculi lutei, statim inter initia Aprilis floret: Maio autem mense diſperit, & nusquam subinde conspicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æstate inueniri possunt. Quartum in uere, Aprili nimirum mense, tantum apparet, quo sanè tempore hoc ipso syluæ, luci & nemora scatent, floribusq; eius candicant.

B TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum uniuersa herba uehementer calida & sicca est. Primi tamen generis syluestris lutei, nõ perinde ac reliquorũ acris admodum est facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri si illinantur, exulcerandi, & crustas cum dolore creandi uim habẽt. Proinde scabros ungues & scabiem tollunt, & stigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illita sanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix sicca tritaq;, sternutamẽta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet speciatim Ranunculus differentias. Omnes uerò uehementer acrem facultatem possident, adeò ut cum dolore exulcerẽt. Hac itaq; ratione si moderatè utare, psoras & lepras excoriant, & ungues leprosos diuellũt, ac stigmata discutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tẽpore admota. Nam si diutius inhæreant, non excoriaẽ solum cutis, sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si illinantur uiridia. Porrò radix arefacta sternutatoriũ est medicamentũ similiter aliis quæ ualenter deſiccãt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & eos, uehementer scilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus uis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasq; ut ignis faciũt. Ideo ad lepras & psoras utuntur, & ad tollenda stigmata, caustícisq; omnibus miscent. Alopecijs imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentũ facit. Nostri herbarij strumeam uocant, quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa.

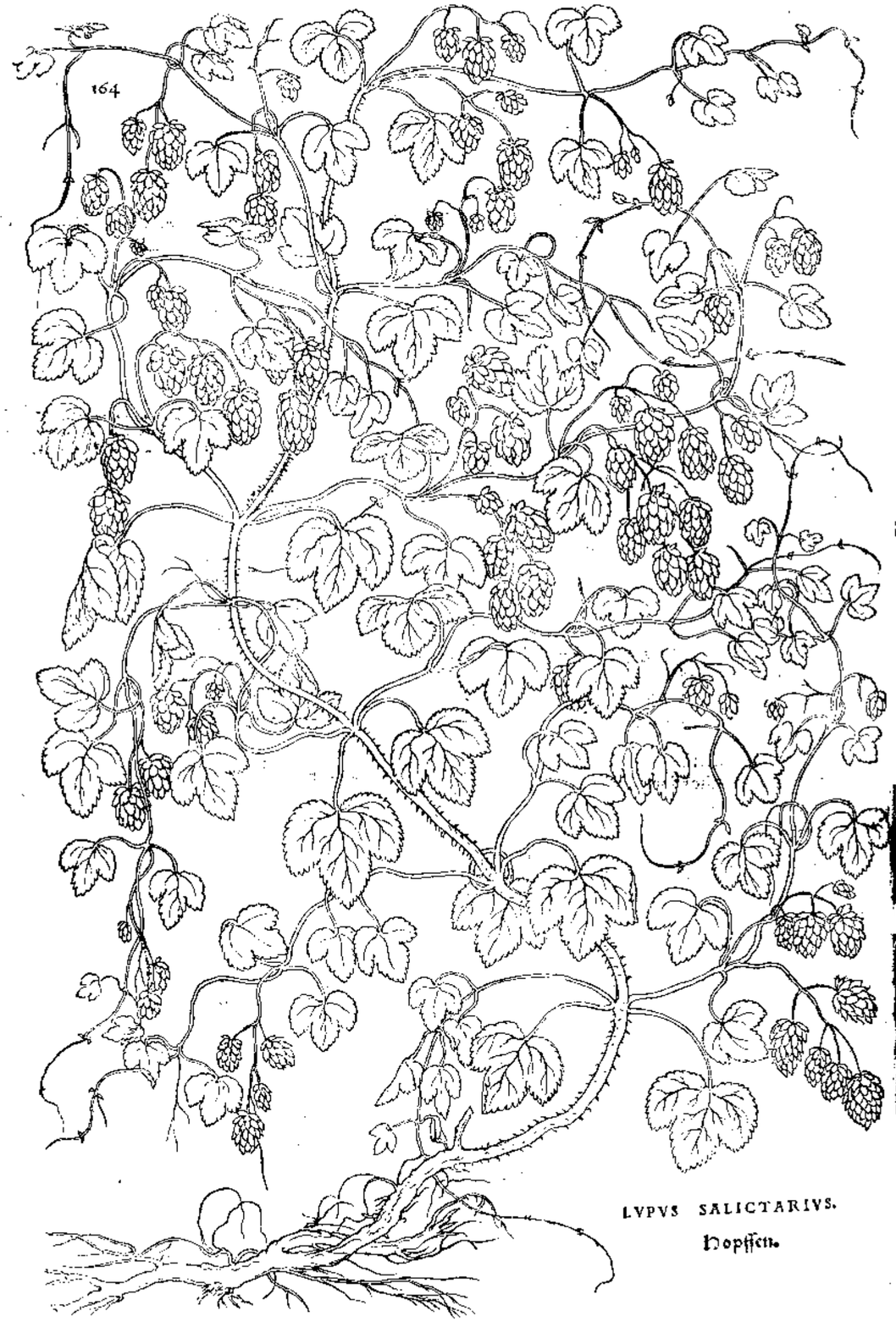

LVPVS SALICTARIVS.
Hopffen.

A

NOMINA.

BRYON Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, uulgo Humulus uocatur. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominãt. Germani Hopffen. Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine hanndubiè nominarunt. Lupus uero ſalictarius, quia ſubit ſcanditq; ſalices, & arbuſta omnia circumuoluendo ſe circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoque Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupulus.
Humulus.
Bryon.
Lupus ſalictarius.
Lupus reptitius

FORMA.

Caules habet aculeatos, longiſsimosq;. Folia uitis albæ, hiſpida, & nigriora. Flores cinereos ſeu candicantes, ac multis exilibus folliculis ſquamatim compactiles. Radicem ſubnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſe in Germania noſtra iuxta uepres & ſalicta prouenit, ex eaq; ceruiſiam potum, quo uini uice utuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc uſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium eſſe putant. At utriq;, mea quidem ſententia, falluntur: flores enim quorum potiſsimũ uſus eſt, calidos & ſiccos eſſe, odoris & grauitas, & immodica amaritudo teſtanť. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

B

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem utranq; detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus uentrem magis ſubducit, minus uero obſtructiones aufert. Coctus uero magis ab obſtructionibus liberat, minusq; uentrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine uindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt, lienis potiſsimum & iecoris.

DE VERO-

VERONICA
MAS.

Erenpreiß mennle.

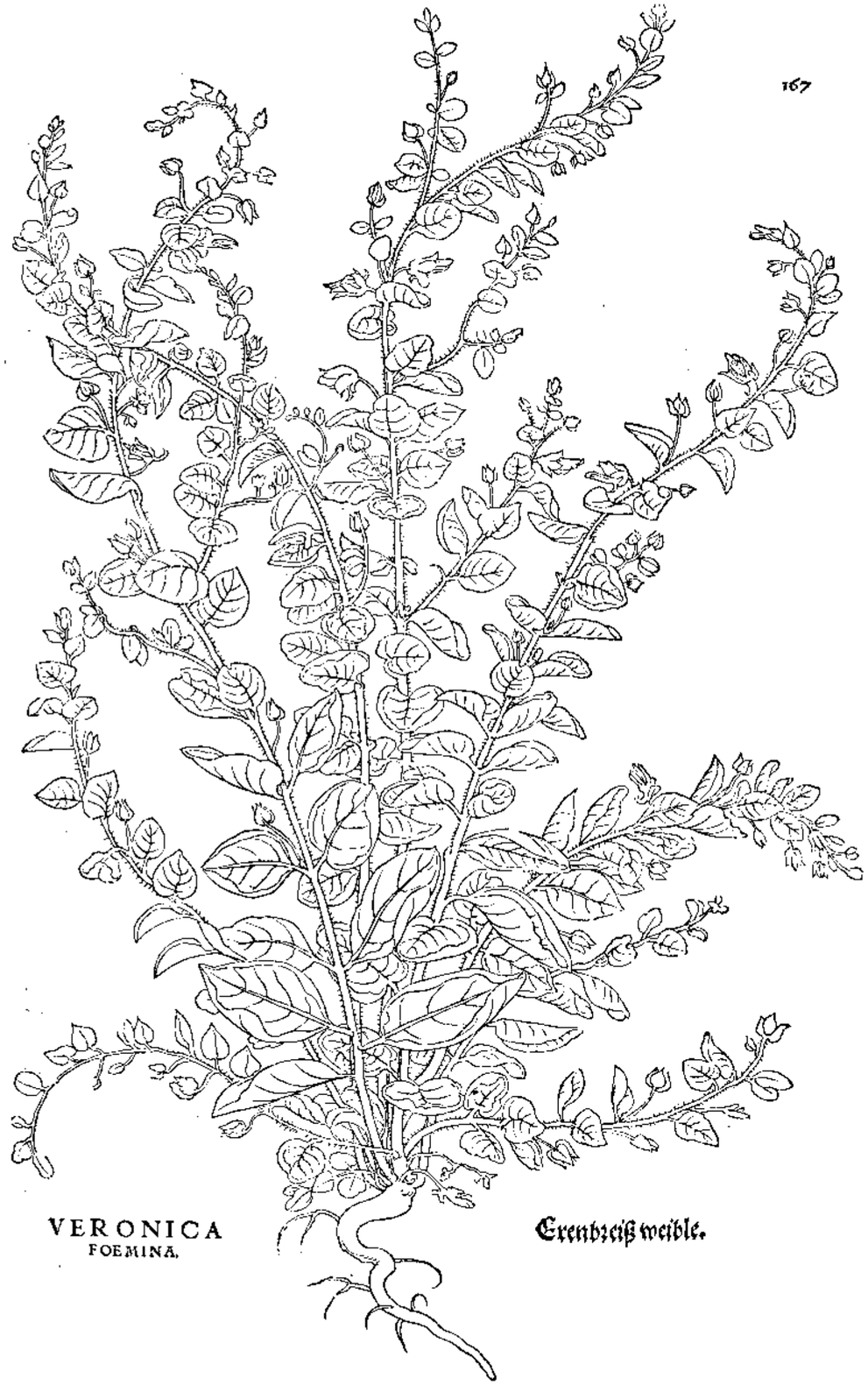

VERONICA
FOEMINA.

Erenpreiß weible.

DE VERONICA. CAP. LIX.

C

NOMINA.

Veronica.

VETERIBVS Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum constat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam, Germani Ehrenbreiß oder Grundheyl / ob mirificam sanandi ulcera & uulnera facultatem nominant.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: una mas, altera uerò fœmina. Discrimina earum ex descriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquã etiam longiore, rubescente & lanuginoso, foliis oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in uasculis loculi speciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram serpit caule lanuginoso, foliis rotundis instar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie uocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris uiridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in uasculis rotundis, radice, ut màs, tenui.

Centúm morbia Nummularia

LOCVS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & uehementem adstrictionem in gustu præ se fert, ut hinc calidam & siccam esse conijcere liceat.

D

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac uetera uulnera & ulcera sananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis uitijs medetur. Ferũt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam uenatore sanatum esse, cum is ceruum à lupo uulneratum eius herbæ comestione, & assidua in illa uolutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacunq; corporis parte fuerint, potissimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius usum unicè commendant in febribus pestilentialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potissimum uero pulmonis exulcerationibus. *Ad cap. 2. Dioscor. mihi.*

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LX.

NOMINA.

Cepa sylvestris.

Bulbi.

BOLBOS ἑλείους Græcis, Bulbus syluestris Latinis. Sunt quibus Cepa syluestris appellatur. Germanicè Feld/wild oder ackerzwibel. Bulbos autem nominant radices suis membranis tunicatas, siue pluribus capitulis coagmententur, uno folliculo omnes ambiente, siue quadantenus distinctæ seperentur.

FORMA.

Herba est caule dodrantali, cauo, foliis porraceis, floribus lilij sinuatim emicantibus, speciosis, sex foliis è calatho stellatim radiatis, ex uiridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, seminibus pleno, radice bulbosa ceu Allium, citra odorem glutinosa.

LOCVS.

In locis umbrosis, circaq; margines quorundam pratorũ copiosè prouenit. Quare in uallibus non procul à Tubinga iuxta monasteriũ Bebenhusense sitis, & radice montis Austriaci ad pratum tenue uocatum, Bulbus plurimus nascitur.

TEMPVS.

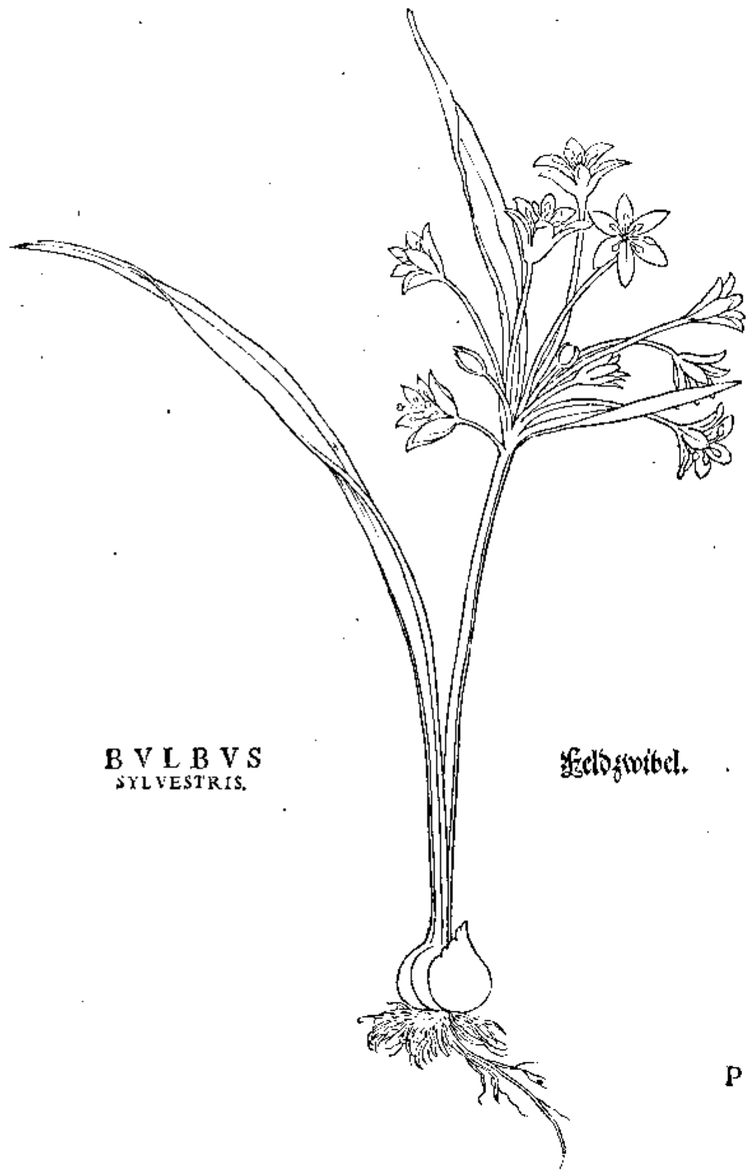

BVLBVS SYLVESTRIS. Feldzwibel.

P

TEMPVS.

Per initia ueris, Martio & Aprili mensibus erumpit, ac statim subinde euanescit. Semen non tantum in caulibus, uerumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara austeraq; qualitate præditos inueniet, non hunc, sed & alios bulbos, qui gustum exactè consuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini non notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt & calefaciunt, uenereməq; stimulant. Linguam & tonsillas exasperāt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, furculos, articulorumq; dolores illiti cōducunt. Gangrēnis & podagris cum melle, & per se, hydropicorūq; tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedant. Furfures & achoras cum nitro tosto exterūt. Sugillata & uaros per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cōtusis unguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus cremātis appositi, tollunt. Cōbusti uerò & Alcyonio permisti uitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere uerò eorum in cibo copiam oportet, quoniam neruosas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; uim manifestam obtinent, quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At uerò neq; ijs inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quanquam crassiore ac glutinosiore sit corporis substantia: etenim amaritudo crassitudini aduersatur, lenta crassaq; nata incidere. Quapropter bis elixi uberius quidem alunt, sed excreare uolentibus reluctabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis oblectabūt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius cōcoquentur. Quidam horum cibo abunde & immodicè usi, planè seminis auctam copiam, inq; uenerem se esse promptiores senserunt. Hos quoq; homines uariè apparant. Non enim solum aqua elixos, uerumetiam patinas ex ipsis uariè conditas instruunt. Alij quidam in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verum hi multam coctionem haud sustinent, admodum pauca cōtenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquant: delectat nanq; eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiusmodi illecebrā duo aut tres plus satis faciēt. Si uerò liberalius sic apparati sumantur, præsertim ubi, ut mos est, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabūt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariūt. Qui ad hunc modum esitantur, alimentum minimè boni succi procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, succus crassior quidem ille erit, cætera uerò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur: per se uero triti neruorum cōtractionem, & ex uino porrigines. Succū cum melle canum morsibus. Erasi strato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrū & farinam adijciūt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cum melle & nitro emendant. Lentiginem cum uino, aut cum cumino coctis. Vulneribus quoq; mirè prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Isdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad con

uulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorē tusi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem stimulant. Syluestres interancorū plagas & uitia cum Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiū ictus. Semen antiqui bibendum insanientib. dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emendat. Elixos alsis minus utiles adijciunt esse, & difficilè concoqui ex uniuscuiusq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictum damus Bulbus, facultatē emolliendi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus ulceribus tostus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodest.

DE BICIO▸ CAP▸ LXI▸

NOMINA.

BIKION Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non sine maximo errore ea pro Orobo utuntur. Germani alludentes ad græcam appellationem, Wicken simpliciter, uel cum adiectione zam wicken uocant. Vicia autē, ut Varroni placet, dicta est à uinciendo, quod item ut uitis capreolos habeat, quibus sursum uersus serpit. *Officinarum error.* *Vicia unde dicta.*

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, foliis Aphaces, angustioribus tamen, flore Pisi, minutis nigricantibusq; in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed, similiter lenti, latiuscula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem segetes copiosè prouenit.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, ualidius tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non solum insuauia, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, quum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi crasisq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem.

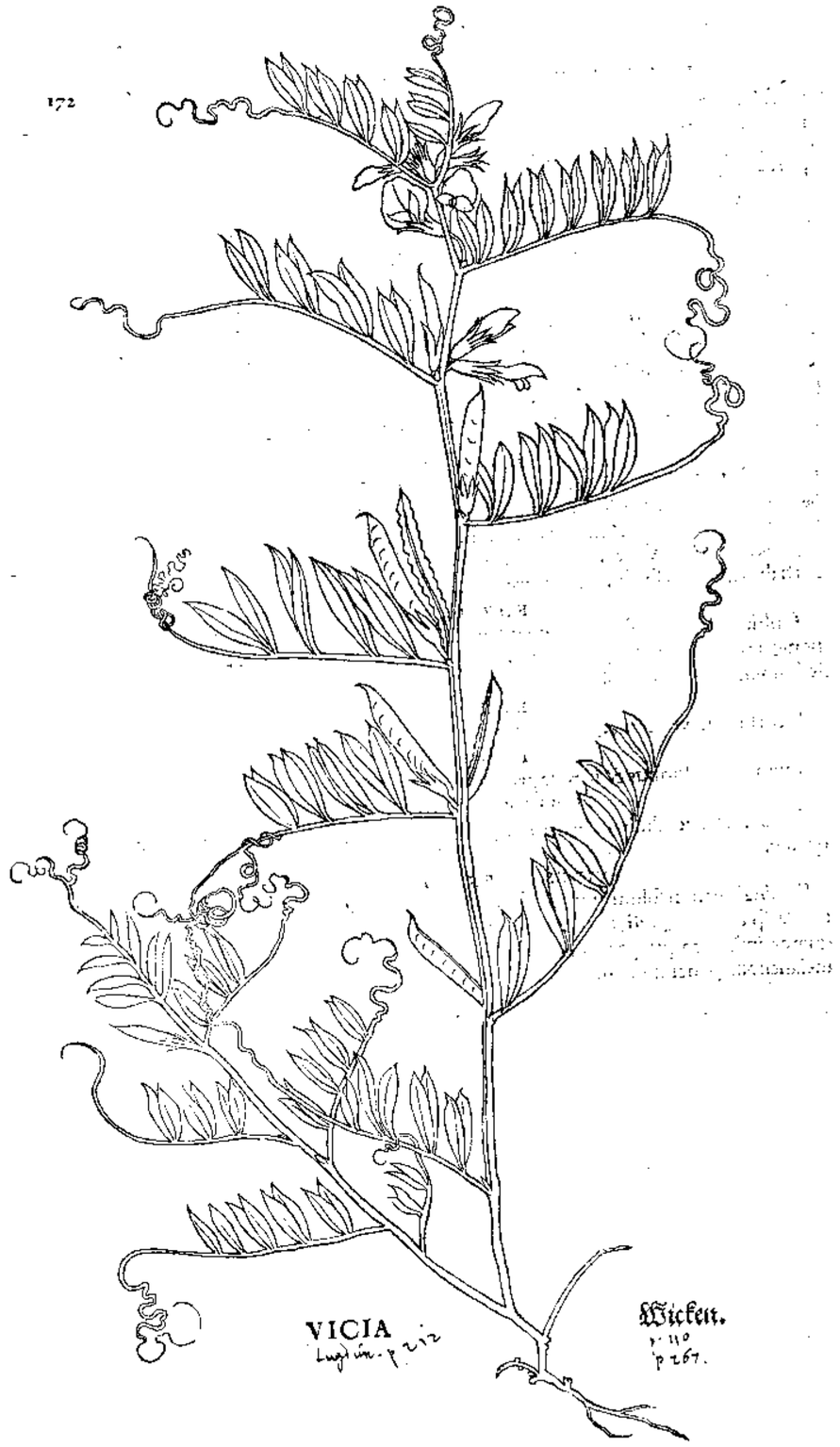

VICIA
Lugd. p. 212

Wicken.
p. 110
p. 267.

Vicia sativa

DE BLITO. CAP. LXII.

Lugd. p. 154.

NOMINA.

BLITTON Græcis, Blitum siue Blitus Latinis uocatur. Officinę hanc herbam cum Beta cõfundunt non sine magno errore. Germanis Maier dicitur. Blitum nomen inde traxit, quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia ulla. Nam Βλίτους stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie græca imitatione focordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit.

Officinarum error.

Blitum unde dictum.

Βλίτους.

FORMA.

Blitum non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario ijs uerbis describitur: Blitum erumpit ocyssimè, foliis betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine ut Beta corticeo, copioso, racemoso, ut Atriplex. Radice non una, non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus utiq; uerbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitum. Hęc siquidem ocyssimè erumpit, atq; in altum tollitur, foliaq; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius ut Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non una nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectio rem tamen & magis descriptioni respondentẽ si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiam, ut qui probè perspectum habeamus in ijs herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facillimè aliquem in tanta rerum penè omniũ caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hęc proueniat, tamen ut de Blito etiam tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa secula seminis deiectione reparat, ut etiam si uelis uix possit aboleri, sic semel nata pluribus annis restibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, seminęq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris uice in cibum uenit. Aluo utile est, nullam tamen medicamentosam uim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac uti quis non absurdè dixerit qualitatis expers, & insipidũ: quapropter non ex solo oleo garoq;, sed addito aceto sæpius meliusq; assumitur. Nõnihil etiam ad leuigandã aluum momenti affert, uerum idipsum perquam exiguum est, quoniam nulla ipsis acris nitrosaue adest qualitas, quæ aluum ad excretionẽ irritare possit. Liquet etiã quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners uidetur ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cõuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

BLITVM Maior.

A

NOMINA.

BOVNIAS Græcis, Romanis Napus, Germanis Steckrúb appellatur. Napus. Lugdun. p. 144.
Buniadis autem appellationē à tumente figura quam præ se fert, Græci deduxerunt. Nancq; radix Napi buniadis in amplitudinē excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos siquidem, colles, uerrucosaq; loca Bunias quasi dictus. Bouvès nominant. Bouoi.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij ueteres in Raporum censum reponunt, duo sunt genera. Vnum satiuum, quod forma proximè ad Brassicam tertiæ speciei accedit, radicemq; oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Trucken steckrúben nominant. Alterum syluestre, quod foliis suis Erucæ non dissimile est, radice ampliore, & rotundiore. Germanice Naßsteckrúben appellantur eius generis Napi. Napus Bunias satiuus. Syluestris.

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Brassicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum eadem quas Rapum uires habeat Bunias, necesse est idem etiam ut obtineat temperamentum. Est itaq; Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quàm Rapum nutrit. Semen
B eius potum letalia uenena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale conditur.

EX GALENO.

Eadem quas Rapa uires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

176

NAPVS BVNIAS
SATIVVS.

Trucken steckrüben.

177

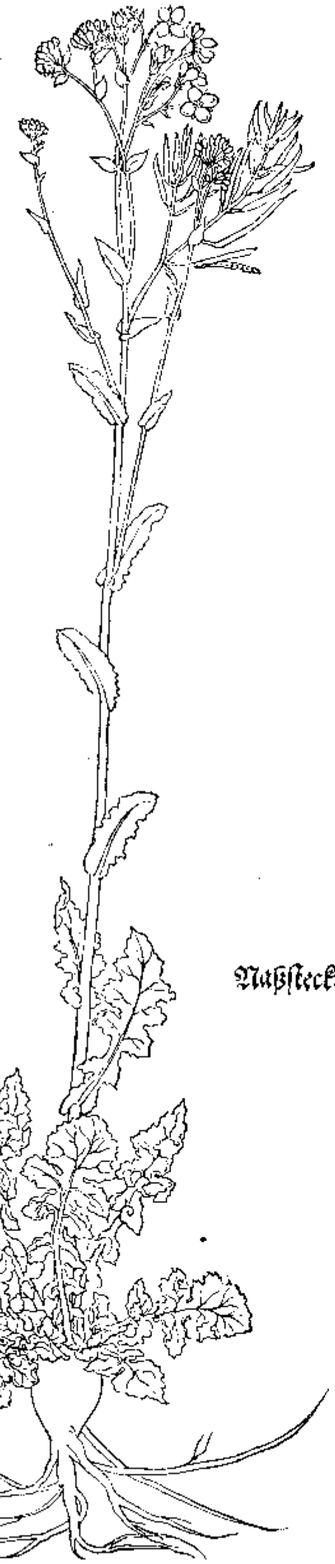

NAPVS BVNIAS
SYLVESTRIS.

Naßsteckrüben.

C Pinax. p. 381

NOMINA.

Botrys unde dicta.

BOTRYS Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & uulgaribus herbarijs incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut nominabitur. Botrys uerò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaq; alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaq; ualde odorata est, ideoq; uestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimã Botryn: uniuersa enim herba ad luteum colorem uergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, foliis Cichorij, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositissimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit: quibus etiam mensibus, ut Ruellius annotauit, uenalis herba per Parisiensium urbem defertur. Odoris enim gratia Galli uestimentis, pannis, & linteis curiosè interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Item uis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq; inest.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

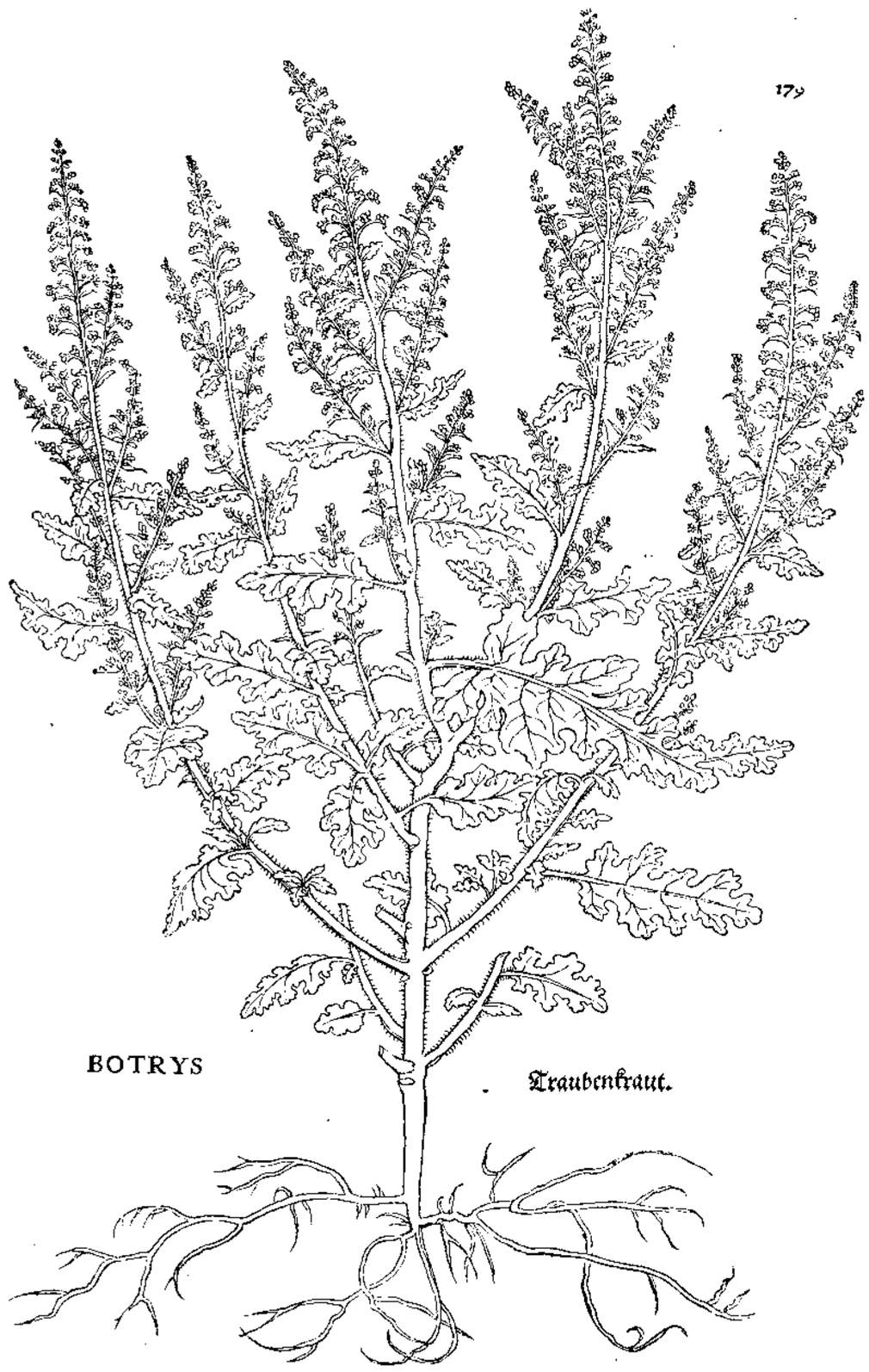

BOTRYS

Traubenkraut.

DE BARBA CAPRI▸ CAP▸ LXV▸

NOMINA.

Hæc herba non eſt Pycnocomõ.

Barba capricur dicta.

VO nomine ueteribus Græcis & Latinis hæc herba uocata ſit, nobis nondum compertum eſt. Neque enim Pycnocomon eſt, quòd à deſcriptione illius prorſus abhorreat. Quare Barbam caprinã interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre uidetur. Germanicé Wald geißbart/ ut eam ſegregaremus ab altera eiuſdem nominis, quæ non in ſyluis, ut hæc ipſa, naſcitur, ſed in pratis & ſenticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, anguloſum, foliaCaſtaneę autCorylo ſimilia, in ambitu ſerrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, inſtar barbę canæ dependentes, radicem nigram, lignoſam, intus candidam. Flores eius in iulos abeũt.

LOCVS.

Prouenit in obſcuris ſyluis, & uallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubin de ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe hanc herbam facilè ex guſtu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potiſſimum, guſtata exhibet.

VIRES.

Abſtergit hauddubiè expurgatq́, & quæ in uenis eſt craſſitiem incîdit. Quamobrem menſes ducit, educendoq́ ex thorace, & pulmone puri auxiliatur. Et in ſumD ma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam continetur eiuſmodi, expurgat. Hacutiq́ ratione & morbo comitiali competit. Extrinſecus illita & impoſita, tumores ex pituita ortos diſcutit.

DE BLATTA-

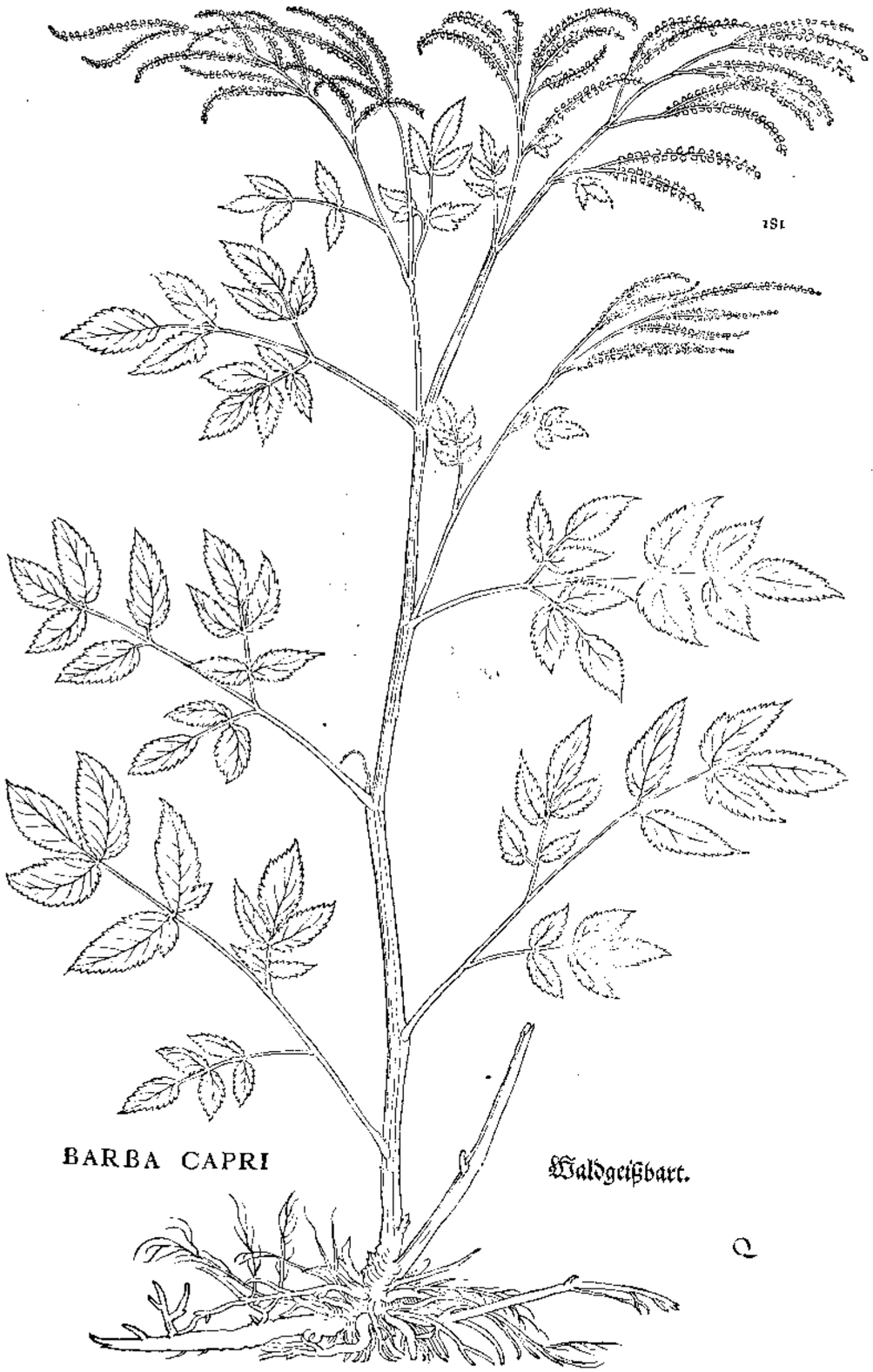

DE BLATTARIA. CAP. LXVI.

NOMINA.

Blattaria tonde dicta.

VM Græcis autoribus cognita hæc herba fuerit, nondum cõpertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit au tem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; cõuenientiſsimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut.

FORMA.

» Plinius loco iam citato Blattariam ſic pingit: Blattaria eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura ſatis conſtat, herbam cuius picturam damus eſſe Blattariam: ſic enim Verbaſcum mentitur, ut pro eo ſæpius ab imperitis decerpatur. Et ſunt non pauci herbarij, qui hac ſimilitudine decepti, eam inter Verbaſci genera connumerent. Folia tamen, quæ minimè ſunt hirſuta & candida, ſed potius uiridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare poſſunt. Plures denique cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbaſci flores proximè accedentes. Folliculos quoque lini inſtar, in quibus ſemen continetur.

LOCVS.

Naſcitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Julio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius ſatis docet eſſe calidam & ſiccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in ſe contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant.

APPENDIX.

D Non plura de huius herbæ facultatib. apud probatos autores inuenio, ſed haud dubiè ſi quis ea uti uoluerit, eadẽ quæ alia amara, in corpore noſtro efficere poteſt. Quæ qualia ſint, ex capite præcedente facilè intelliges.

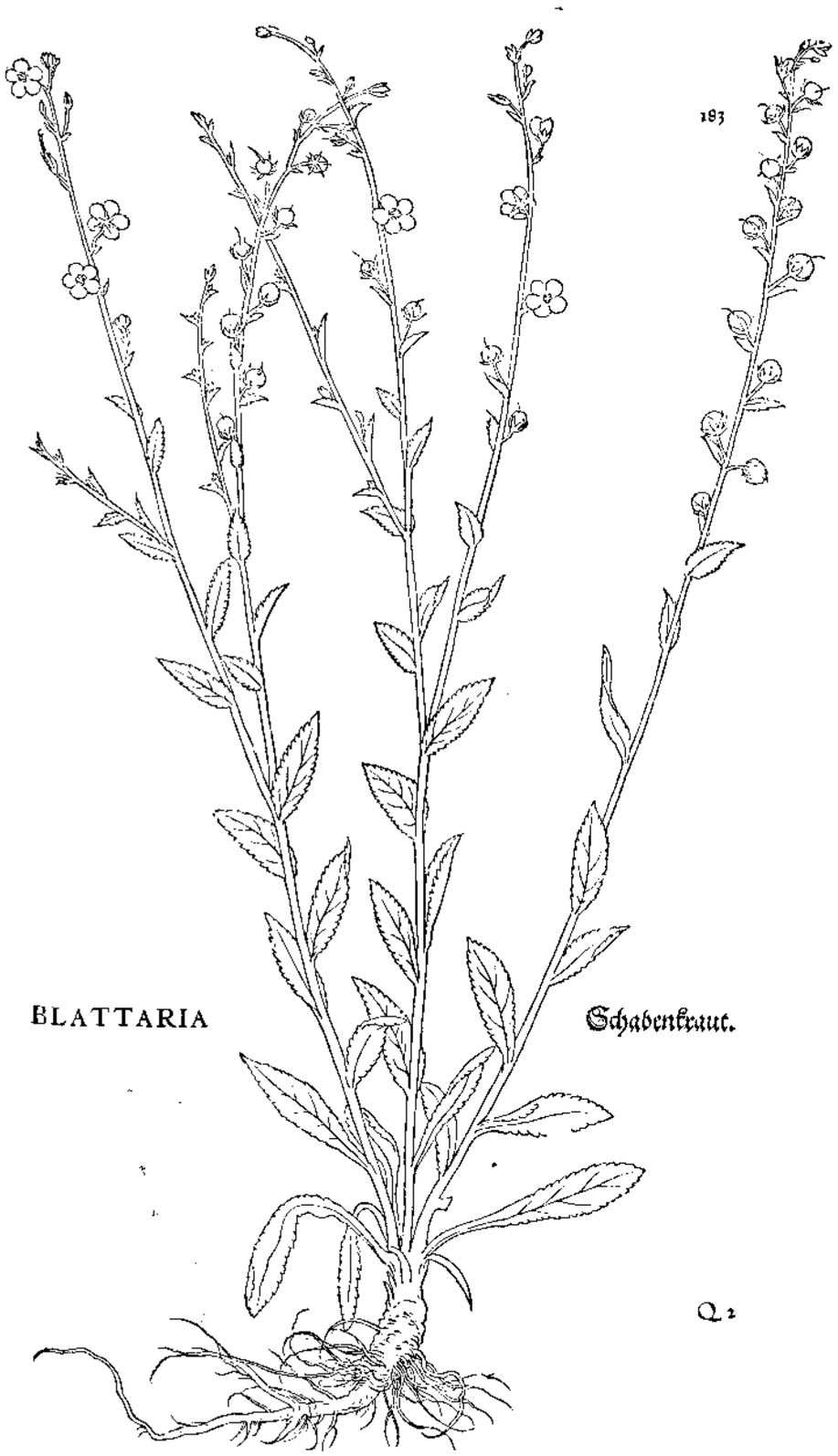

BLATTARIA Schabenkraut.

DE BROMO▸ CAP▸ LXVII▸

NOMINA.

BPΩMOΣ Græcè, Auena Latinis ac Officinis, Germanis Habern dicit.

FORMA.

Foliis & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo uerò fructum habet ueluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Passim in Germaniæ agris nascitur, ac iumentorum potius quàm hominum pabulum existit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena ut medicamẽtum refrigerat, Galeno autore: ut alimentum uerò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque uerò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud secus quàm hordeum ad cataplasmata utile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accõmodata. Succus eius in sorbitione acceptus, tussientibus prodest.

EX GALENO.

Auena ut medicamentum similem hordeo uim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

D Semen utile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

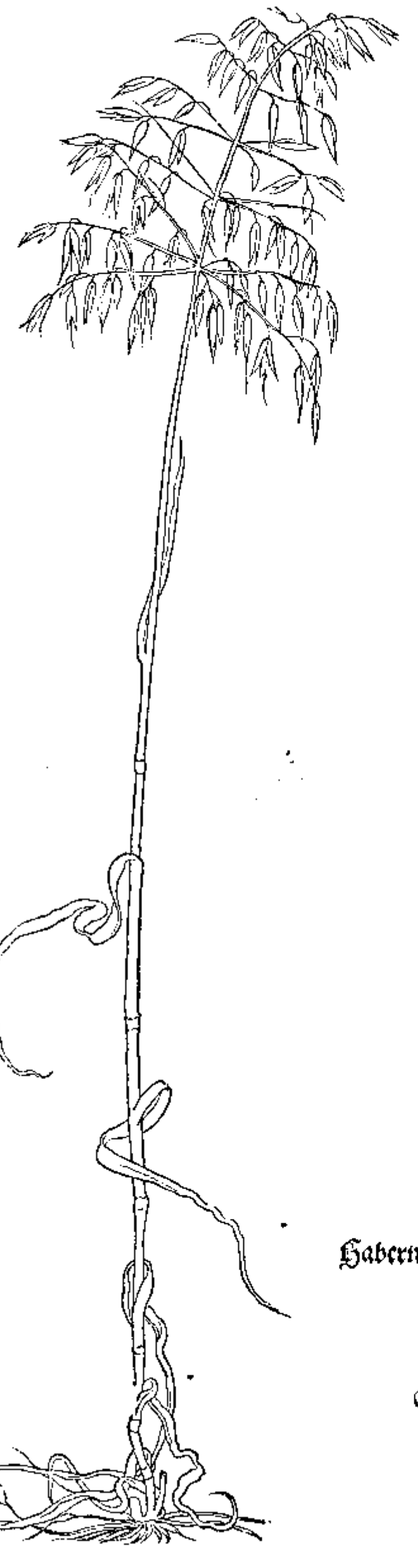

AVENA Habern.

DE VVA CRISPA. CAP. LXVIII.

C

NOMINA.

VETERIBVS ne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cum nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, uulgarẽ & qua omnes hodie herbarij utuntur nomenclaturam usurpare uoluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis ferecp in circulum uersis (crispa alij uocant) foliis, & acinis quos producit. Quo etiam respicientes Germani nostri, Krußbeer / oder Krüselbeer uocant. Latinius fortè uua intorta nuncuparetur.

Vua crispa cur dicta.

Krußelbeer

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectocp spinarũ mucrone horridus, foliis intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantib. & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abunde constare putamus, fruticem hunc cuius picturã exhibemus, non esse primam, ut nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, ut Rhamni, repugnare manifestè uidentur. Posset tamen citra aliquod uitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quod scilicet uiribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

Rhamnus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamen passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, ubi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac
D non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente, desiccat uerò in secundo.

VIRES. E DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos ueneficiorũ arcere maleficia. E quibus Dioscoridis uerbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi ut easdem muniat, atqueadeò alienorum ingressum prohibeat, uerumetiam ut uenefícia ab hortis propulset. Vt hinc quocp colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultatis.

E GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris utendum est foliis.

DE BALSA-

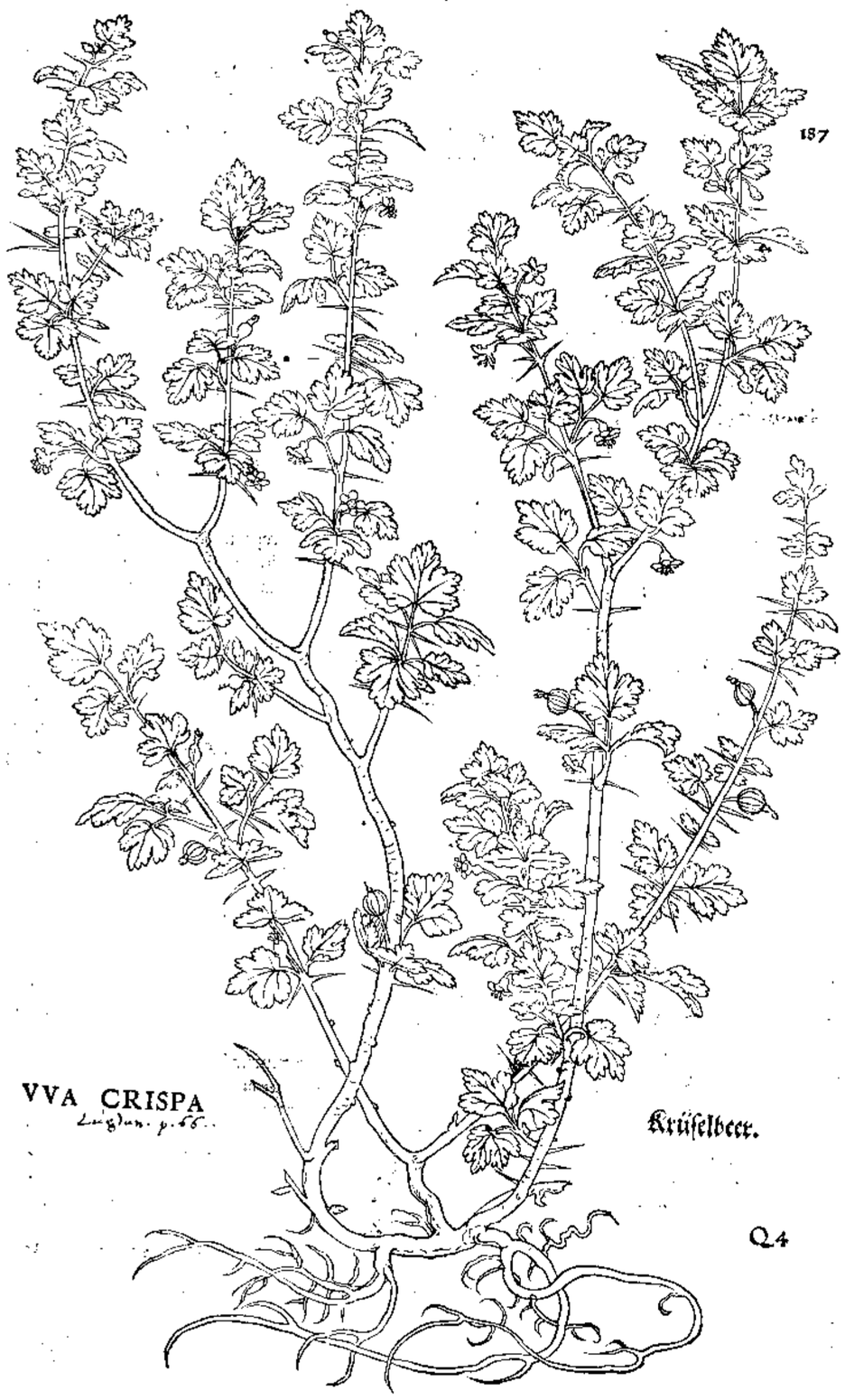

VVA CRISPA
Lugdun. p. 66.

Krüselbeer.

Ribes uva crispa

DE BALSAMINE. CAP. LXIX.

C

NOMINA.

NVLLO nomine ueteribus tum Græcis cum Latinis appellatæ sint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuisse incognitas, quod de ijs ne uerbum quidem apud eosdem scriptum inueniatur. Hodie Balsamines nomine uocant. Causam indicabimus paulò pòst. Germani ad latinam nomenclationem alludentes, Balsamkraut, haud (arbitror) ineptè appellabunt.

GENERA.

Prima Balsamine. *Hierosolymitanum pomum.* *Mirabile pomũ.* *Charantia.* *Altera Balsamine.* *Balsaminum.*

Duo Balsamines genera damus. Primam, quam nos certioris discriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balsaminã uocãt, Hierosolymitanũ pomum Hetruria, Mirabile Gallia, uulgus Italorum Charantiam, quoniã septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminã nominauimus, Itali neutro genere Balsaminũ appellãt, priori quidem quod ad fructum attinet similis, nisi quod minor est, in alijs dissimilis: neq; enim foliis, neque etiam floribus respondet. Vtraq; planta usu pulcherrima est, ut hoc saltem nomine pingi meruerint. Etsi præsterea etiam harum habere picturas, ut de ijs plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ.

Prima tenuibus prælongisq; flagellis ultro citroq; reptantib, euagatur, foliis Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim uicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescẽte, turbinato utrinq; fructu, carnosa cute, & per uersus uerrucosa, ac rigidioribus bullis intumescẽte, cucumeris syluestris pusilli similitudine, puniceus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, sanguineusq; succus.

D

Alterius.

Pomum maturitate dissilit, inanitasq; confracto patet, semina intus pomi formam referentia continens. Altera caulem habet crassissimũ, Portulacæ assimilem, in herbaceo colore rufescentẽ, folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar Consolidæ hodie regalis uocatæ herbæ caudatos, fructum priori non dissimilem, primo herbaceũ, dein pallidum luteúmue, pilosum, qui maturitate dissilit, inanitasq; confracto apparet, semina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentẽ.

LOCVS.

Non nisi satæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ nascuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes sunt Augusto & Septembri mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentũ, potissimum alteram, obtinere arbitror. Quare in secundo ordine intenso, aut certe principio tertij exiccare, nec insigniter calefacere, primo nimirum ordine, est uerisimile.

VIRES.

Ex primi generis Balsamines seminibus oleum exprimitur, ad uulnera, quod in Corollario suo annotauit doctissimus Hermolaus, præcipuum. Nõnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies insolant, deinde uel fimo, uel terra tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami uires glutinandis uulneribus adsciscere pollicentur, inde tractum Balsaminæ uocabulum. Quid multa? in uulneribus sanandis Telephio non inferiores esse coniicio, hinćq; Balsaminas appellatas. Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, si lubet, earundem uires facere periculum.

Balsamine uox unde nata.

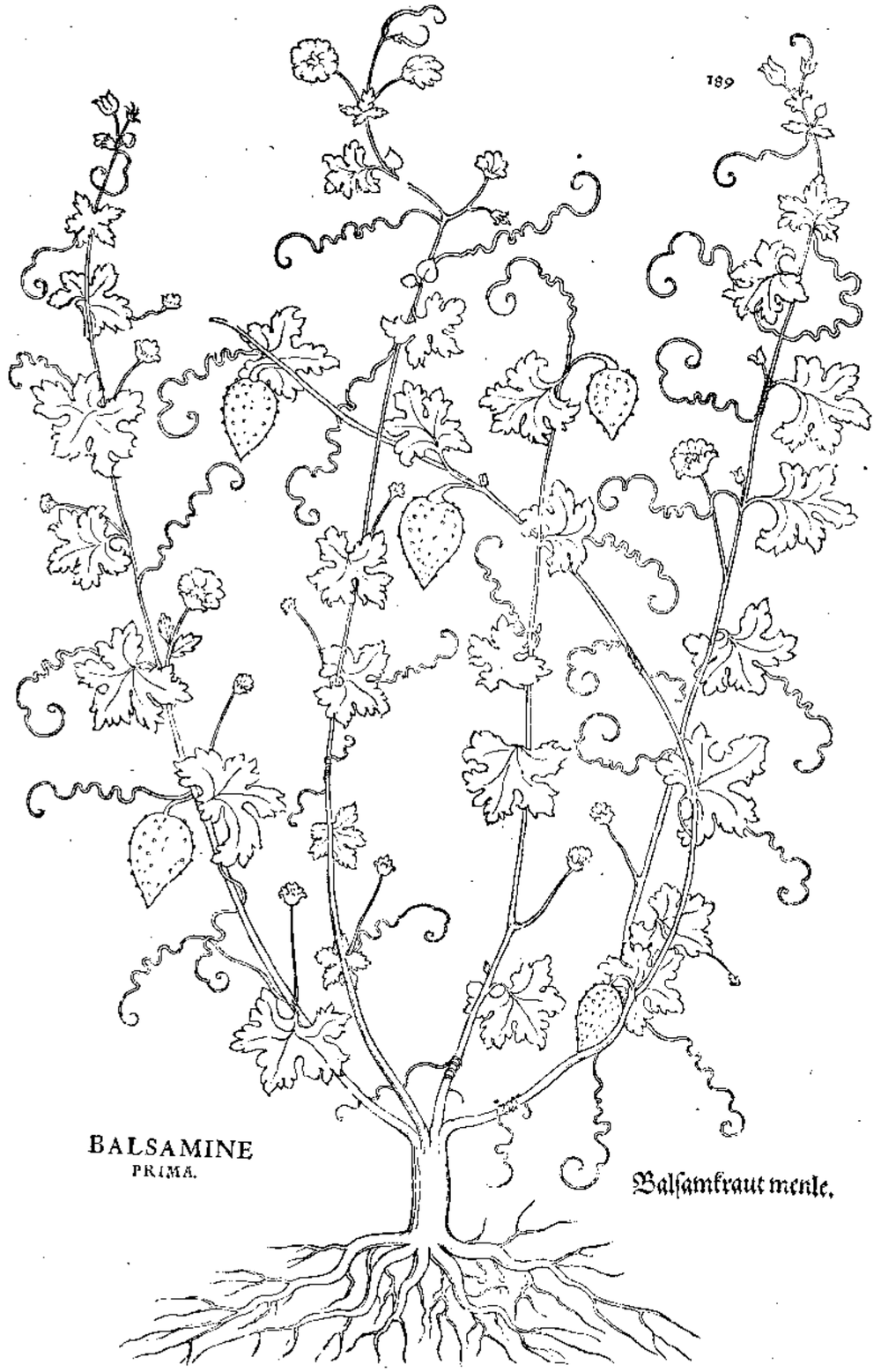

BALSAMINE
PRIMA.

Balsamkraut menle.

BALSAMINE
ALTERA.

Balſamkraut weible.

A

NOMINA.

ΛΥΚΥΡΡΙΖΑ Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis Süſſholtz dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiã Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita eſt, inueniſſe notius eſt, quàm ut dici debeat. Theophraſtus nono de plantarũ hiſtoria libro, Scythicam nominauit radicem, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἀδίψιον uocitent, quod ſitim retenta in ore arceat.

Liquiritia.
Glycyrhiza unde dicta.
Scythica radix.

FORMA.

Breuis frutex eſt, ramos binũm cubitorum altitudine ſpargens, in quibus folia denſa, Lentiſco ſimilia, pinguia, tactuq́ glutinoſa. Florem fert Hyacintho ſimilem. Fructum pilularum Platani magnitudine, aſperiorem tamẽ, ſiliquas Lentis modo rubeſcentes, breueſq́ habentẽ. Radices illi ſunt longæ, colore buxeæ ut Gentianę, ſubacerbæ, ſed dulces, quæ Licij modo in ſuccum coguntur & denſantur. Hæc deliniatio ita Liquiritiæ hodie uocatæ quadrat, ut nulla penitus ſit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticoſa enim eſt, ramos bicubitales emittens, folijs lentiſcinis, denſis, pinguibus, tactuq́ ſequaci lentore glutinoſis. Flore Hyacinthi, fructu pilularũ Platani craſſamento, ſed aſperiore, ſiliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto naſcit. Multa præterea nec ignaua aliquot Germanię noſtræ locis, Pabenbergenſi præſertim agro, IOACHIMI noſtri Camerarij, uiri doctiſsimi, patria, producitur. Et hodie nuſquam ferè nõ ſcritur in hortis. His quæ ſemel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam poſsit radicitus extirpari, tam reſtibili fœcunditate regerminat.

Pabenbergenſis ager Glycyrrhizæ fœcundus. Ioach. Camerarius.

B

TEMPVS.

Carpitur Septembre mẽſe, quando ſemine prægnans eſt, aut Vergiliarum occaſu. Flores ſuos Iulio mẽſe profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius noſtræ temperaturæ familiaris eſt: nam tale monſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed quum adſtrictio quædam adiuncta ſit, uniuerſum eius temperamentum quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidę potiſsimum caliditatis fuerit, quamproximè ad ſymmetrum temperatúmue accedens. Porrò quum etiam dulcis ſit, humida quoq́ ſit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exaſperationes utilis eſt, oportet autem ut linguæ ſubditus eliqueſcat. Ardori ſtomachi, & ad iecinoris thoracisq́ uitia prodeſt. Veſicæ ſcabiem, & renum uitia cum paſſo potus emendat. Idem eliquatus ſitim reſtinguit. Vulneribus prodeſt circunlitus. Cõmanducatus ſtomacho ſuccurrit. Radicum recentium decoctum ad eadem conuenit. Radix uero ſicca in puluerem trita, pterygijs commodiſsimè inſpargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum ſuccus in primis utilis eſt, ſimiliter ut eius radices dulcis, ſimulq́ modicè adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nõ ſolum in arteria, uerumetiam ſcabra ueſica, idq́ temperaturæ mediocritate. Quoniam autem temperie quoque humidum eſt quod modicè dulce eſt, iure ſanè ſitim arcens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimul & natura humana frigidius. Refert Dioſcorides, radicem ſiccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium.

EX THEO-

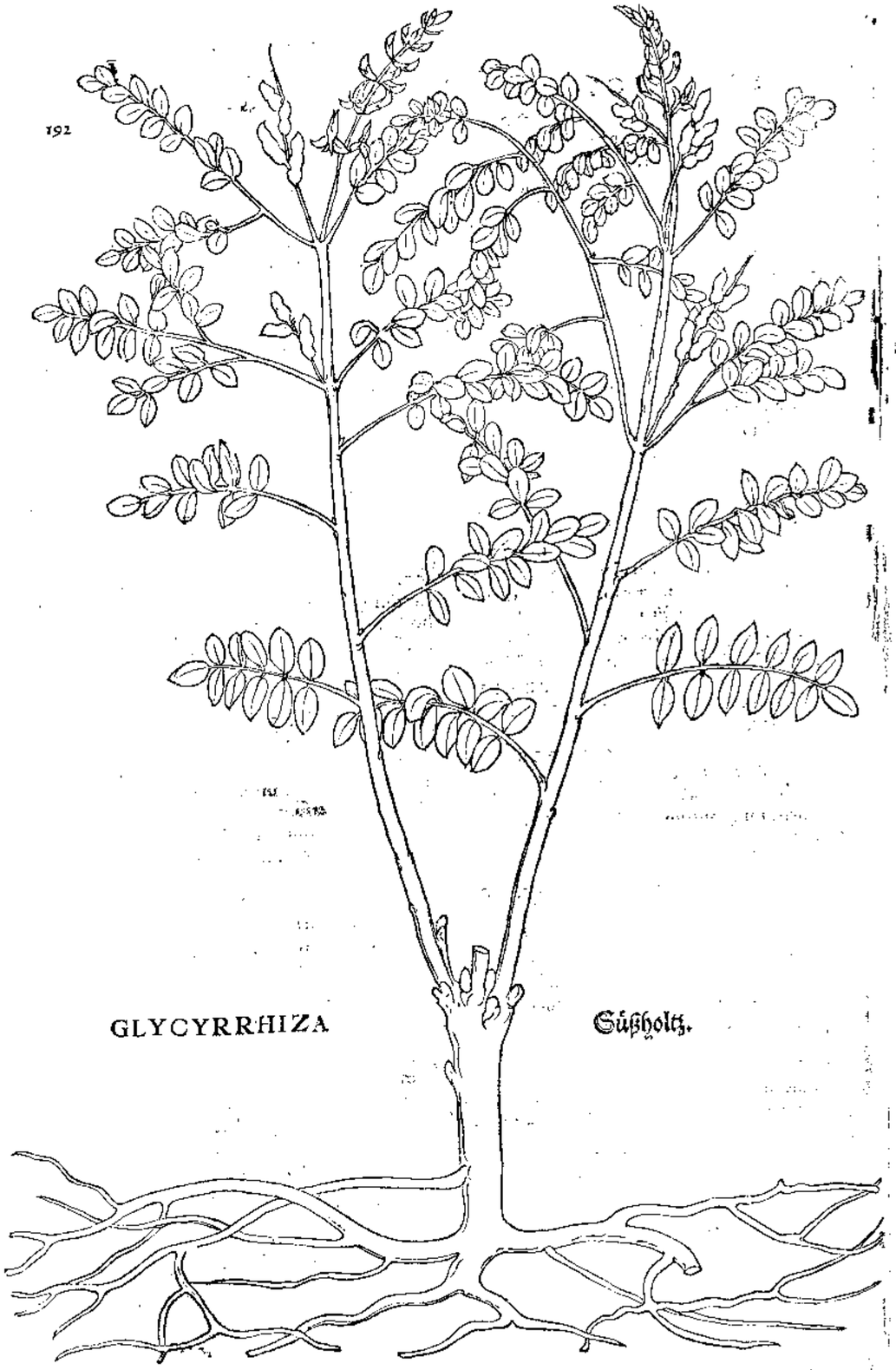

GLYCYRRHIZA Süßholtz.

Glycirrhiza glabra.

A EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix utilis ad ſuſpiria, & tuſsim ſiccam, atq; in totum thoracis laborantis medicamento cõmoda redditur. Quin & ex melle ulceribus mederi poteſt. Sitim quoq; extinguit, ſi teneatur in ore. Qua de cauſa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & uitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis uſus in ſubditis decocta ad tertias, cętero ad mellis craſsitudinẽ, aliquando & tuſa. E quo genere & uulneribus imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utiliſsimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito: item thoraci & iecinori. In ore habentes ſitim non ſentiunt: ob id quidam Adipſon appellauerunt eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Non parum auxilij confert iis qui perpetua ſiti excruciantur; ideo cõmanducata & ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſpergitur, ſæpe & pterygijs. Sanat ueſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cõmanducata ſanguinem ſiſtit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipſon.*

DE GALEOPSI▸ CAP▸ LXXI▸

NOMINA.

ΓΑΛΗΟΨΙΣ, ἡ γαλεόβδολον græcè: Galeopſis, Vrtica labeo latinè, uulgo & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Caſtrangula dicitur. Germanicè Krautwurtz/Sauwurtz/groß ſeigwartzenkraut. *Scrophularia maior.*

B Appoſitè autem Galeopſis appellatur, nomine ex græco & latino compoſito, quod eius flores prorſus galeæ aſpectum referant. Aut ſi græca cum latinis componi haud poſſunt, γαλεόψις cum ψ & non ι, ut habent multa exemplaria, ſcribendum erit, ut idẽm ualeat ac muſtelæ aſpectum referens: flores enim nõ diſſimiles eſſe capiti illius animalis uidentur. Et ita legendum eſſe Plinius etiam teſtatur, qui Galeopſin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis ſtrumis, quas ſcrophulas uocant recentiores, dixerunt. *Galeopſis cur dicta.*

FORMA.

Totus cum ſuo caule & foliis frutex Vrticæ ſimilis eſt, læuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpuraſcentes. Huius deliniationis notæ in uniuerſum omnes, nulla prorſus reclamante, herbæ quam uulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim eſt qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum aſſurgit, foliaq; Vrticæ habet, ſed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpuraſcentes. Reſpondet etiam locus natalis, ut ex ſequentibus patebit. Eſſe autem ueterum Galeopſin uulgi Scrophulariam maiorem, præter ea quæ iam diximus, manuſcriptus quoque codex euidenter oſtendit, in quo pictura ita Scrophulariam refert, ut nemo ſit qui eam non agnoſcat. Huc accedit quod in deſcriptione, quam ex Dioſcoride deſumpſit, aperte teſtatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam eſſe Galeopſin & Galeobdolon. Neque facultates diſcrepant, ſed utrarunque ſimiles ſunt, adeò ut hauddubiè ueterum Galiopſis, recentiorum herbariorum ſit Scrophularia maior.

LOCVS.

Naſcitur circa ſepes, ſemitaſq;, & in areis ædificiorum paſsim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio menſibus, tum enim potiſsimum floret.

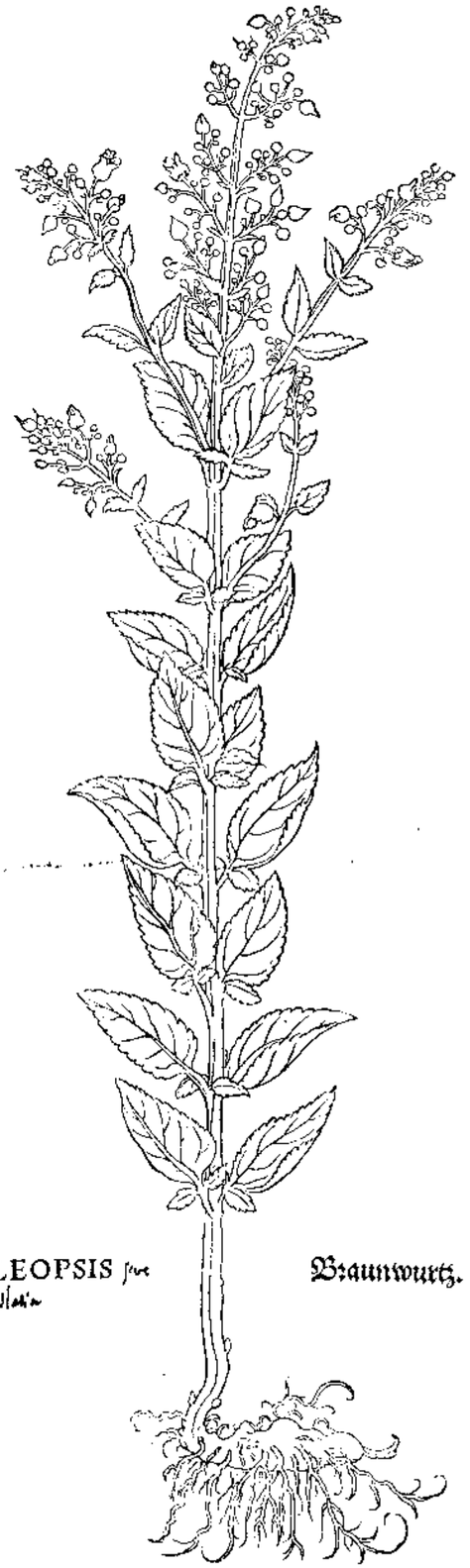

GALEOPSIS *sive* Scrophularia Braunwurtz.

A

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, extenuat, & diſcutit, adeoq; partium eſt tenuium, id quod amaritudo quam in guſtu præ ſe fert, ſatis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, ſuccus, caulis & ſemen, duritias, carcinomata, ſtrumas, parotidas & panos diſſjciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplaſma imponere. Foueꝛ tur & decocto eius utiliter. Ad nomas, gangrænas, & putreſcentia cum ſale illita proſunt.

EX PAVLO.

Galeopſis, quam alij Galeobdolon appellant, urticæ ſimilis herba eſt, maiorem tamen fœtorem habet, & odorem grauem. Scirrhoſos tumores diſſipat & emollit. Item ad nomas cataplaſmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopſis folia caulesq;, duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita. Item ſtrumas, panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decocto ſucco foueꝛe. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatem ſanandi ulcera putreſcentia, & mariſcas. Succum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticę tradunt, ut inde ſatis conſtet à Galeopſi non diuerſam eſſe. Semen in expellendis & enecandis lumbricis eſſe efficax adjiciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. LXXII.

B

NOMINA.

ΓΑΛΛΙΟΝ, Ἡγεμόνιον, Ἡγελάπον Græcis, Gallion Latinis. Officinis, ut multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita eſt. Germanis Vnſer lieben frawen weg/oder wal/oder berſtro dicitur. Nomen inuenit ex eo quod uim coagulandi, ac ſpiſſandi lactis habeat. Gallion unde dictum.

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ ſimillima habet. Florem in ſummo lutcum, tenuem, frequentem, ualde odoratum.

LOCVS.

Naſcitur in aruis & humidis paluſtribus ue locis.

TEMPVS.

Iunio & Julio potiſſimum menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium ſiccum eſt & ſubacre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia cohibet. Idem cerato roſaceo miſcetur, inſolaturq; donec albeſcat, & ſic laſſitudines recreat. Radix uenerem ſtimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen ſortitum eſt ſuum, quod lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & ſubacrem. Flos eius ſanguinis profluuijs competere uidetur, & ambuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

GALLIVM

Vnser frawen wegstro.

A

NOMINA.

ΓΛΗΧΩΝ, ἢ βλήχων Græcè, Pulegium Latinè uocatur. Officinæ latinum nomen retinent. Germanicè Poley. Blechona autem appellarũt, quod gustatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiij. autore, de syluestri uerè dicitur. Pulegiũ uerò, quod eius flos recens incensus pulices interficiat. *Blechon.*

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas candidum, fœmina uerò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione uocat, duntaxat depingit. Syluestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominant, ut suo loco dicemus. *Satiuum Pulegium. Syluestre.*

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius hic picturã damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur: foliis Sampsychi, furculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq; satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensib. accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, ualde tum excalefacit, tum extenuat,
B ideoq; in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & cõcoquit. Potum menses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloë potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachiq; morsus cum posca potum lenit. Arram bilem per aluum educit. Cum uino potum uenenatorum morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert usquedum rubescat cutis. Cum cerato uaros tollit. Lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ in desessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abunde magnum est testimonium, quod illitum rubrificat, & quod, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare uerò satis indicat, quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum furculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, & à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio furculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino, &

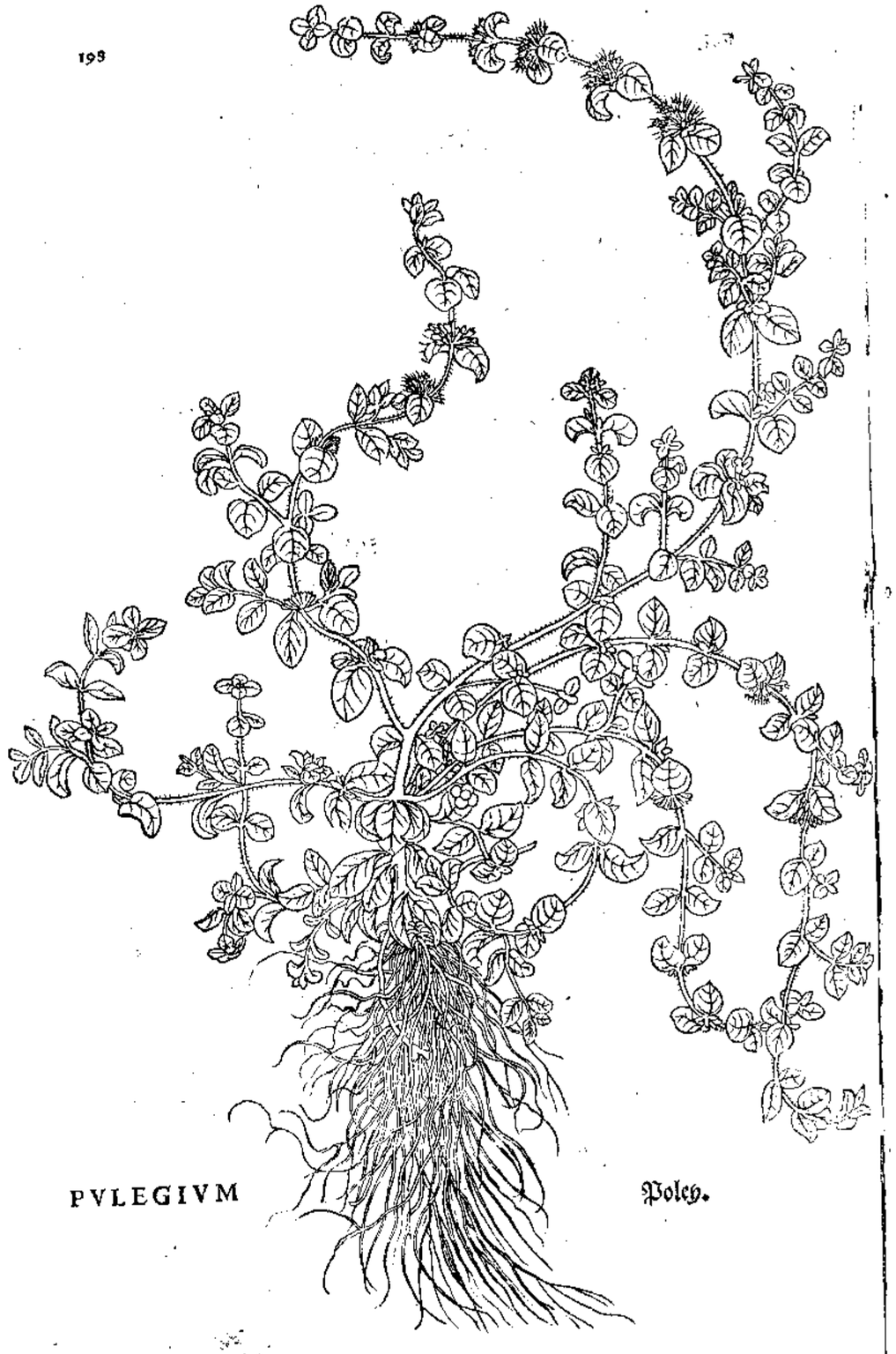

PVLEGIVM Poley.

A si aminæum sit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto sedat. Menstrua & secundas, uuluas conuersas corrigit, defunctos partus eijcit. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur. Salsitudines corporis si cum uino tradatur minuit. Neruorum causa & in contractione, cum sale, aceto & melle confricat opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum. Ad scorpionum, in uino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SYMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit uehementer, quapropter humida & crassa in thorace, & in pulmone humida & glutinosa iuuat, & ut excreentur efficit. Cum uino albo coctum & potum, calidumq; syncerum menses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA▸ CAP▸ LXXIIII▸

NOMINA.

GENTIANA græcè, Gentiana latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet. Germanicè Engian / oder Bitterwurtz nominatur. Sic à Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius uires reperit, dicta est. *Gentiana unde dicta.*

FORMA.

B Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini similia, subrubentia: sed quæ à medio caule, præsertim autem cacumine prodeunt, breuioribus incisuris secta sunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti crassitudine, binûm cubitorũ altitudine, geniculis intersectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primum calycibus concluſi, postea intumescentes explicantur. Semen in calycibus obtinet latum, leue, glumosum, ad Spondilij semen accedens. Radicem mittit longam, similem Aristolochiæ longæ, crassam, & amaram.

LOCVS.

Nascitur in altissimis montium cacuminibus, umbrosis locis & aquosis. Plurima uerò & copiosissima sub Alpinis montibus in Illyrio, & in monte Hartenberg haud procul à Tubinga sito.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimum mense, dein Iulio semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immensa satis monstrat radicem eius esse calidam & siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adstringentem uim habet. Venenatorũ morsibus succurrit duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & uino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & cõuulsis opitulatur. Hepaticis, stomachicis pota cum aqua subuenit. Radix collyrij modo subdita fœtus ejicit. Vulneraria est, imposita ut lycium, uulneribusq; sinuatim depascentibus, potissimum succus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyrijs acribus miscetur succus. Radix alphos abstergit. Contusa radix diebus quinque aqua maceratur, postea in eadem decoquitur, dum aquæ radices superstent emineántue: deinde ubi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq; decoquitur, dum mellis crassitiem contrahat: demum in uase testaceo reconditur.

GENTIANA
Entzian.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax est quum opus est extenuatione, purgatione, absterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſsit, quum impense amara ſit.

EX PLINIO.

Vſus in radice & ſucco. Radicis natura est excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis ſiue ſicca pota prodeſt. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tuſsientibus modo, ſed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Radix trita uel decocta, à ruptis, conuulſis, & ex alto deiectis potatur.

DE GLYCYSIDA. CAP. LXXV.

NOMINA.

ΓΛΥΚΥΣΙΔΗ, ἢ παιωνία Græcis, Pæonia & Caſta herba Latinis dicitur. Nomẽ Pæoniæ in officinis ſeruat. Germanis Peonienblũm / Königßblũm / Gichtwürtz / Benignenroß / Venediſchroß / Benedictenroß / Pfingſtroß uocatur. Glycyſida porrò dicta est, quod grana mali punici acinis ſimilia habere uideatur. Nam ſidia mali punici grana à Bæotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore, medicinæ peritiſsimo, Pæone appellata est. *Glycyſida unde dicta.* *Pæonia cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera ſunt, mas & fœmina. Mas in uulgaribus herbarijs Männenwurtz / fœmina uero Peonienblũm / alijſq; nominibus Germanicis paulò antè commemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia differre putant, atqueadeo diuerſis etiam capitibus, imò & uiribus diſiungunt. Ferendus tamen is *Error herbariorum.*
B error eſſet niſi utriq; etiam herbæ, hoc est, Pæoniæ & Pionię, duplex genus aſsignarent, marem nimirum & fœminam, cum tamen ſub una Pæoniæ nomenclatura, utrunq; genus Dioſcorides & alij ueteres complexi ſint.

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantũ altitudine naſcitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia ſimilia obtinet: fœmina uero Smyrnij modo diuiſa. Summo caule ſiliquas quaſdam Amygdalis ſimiles profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniuntur, in medio nigra, purpurea, quinq; aut ſex. Radix maris digiti craſsitudine, dodrantali uero longitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminæ propagines ſoboleſue ceu glandes ſeptem aut octo, ut Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, Pæoniam quæ paſsim in hortis naſcitur, & cuius hic picturam damus, eſſe fœminam, quod eius folia Smyrnij modo ſint laciniata, & quod radix ſeptem aut octo ueluti glandibus conſtet. Reliquæ notę, potiſsimum quod in ſiliquis grana alia rubentia, alia nigra ſint, utriq; generi cõmunes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montibus, & paſsim hodie, fœmina potiſsimum, in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cum quadam dulcedine. Si uero pluſculum dentibus mandas, acrimoniã item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies, id quod in radice etiam noſtratis Pæoniæ, quam fœminã eſſe diximus, deprehendes.

Pæonienblům.

PAEONIA FOEMINA.

A hendes. Pæoniæ uerò in uniuersum temperamentum tenuium est partium, exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menses Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum uino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest, renum ac uesicæ doloribus. Decocta in uino & pota, aluum sistit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in uino austero, nigro, rubentem fluxionẽ sistit. Stomachicis & erosionibus comesta prosunt. A pueris pota & comesta, initia calculorũ eximunt. Grana nigra nocturnis suppressionibus, ephialtas nominant, uuluæ strangulationibus, & uteri doloribus in aqua mulsa aut uino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribare, & sic inspergere. Expurgat etiam iecur obstructũ & renes. Sed hæc efficere nata est quà acris & subamara est, quà uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, fluxiones uentris sistit. Oportet autem tunc in austerorum uinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omnino resiccatoria uehementer, ut non desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tẽpore. Vbi autẽ fortefortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum uerò est mihi satius esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere, id quum feci ssem, ac puer iterum esset cõuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus
B effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiã à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aërem à radice assiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus co lumellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines deiccat, si quis eam in calidum lintcum rarum liget, assidueq; calorem ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ inieceris, illis uiperam præfocaueris, eaq; postea cuiuspiam collo obuinceris, mirificè profuerit tum conuillis, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibrijs. Rubra grana rubentes menses sistunt quindecim ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino toridẽ pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumq; purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uesicam. Matricem autem & stomachum decocta in uino, aluumq; sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionib. nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uerò & erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis, & pueris contra calculos incipiente stranguria.

DE GERA-

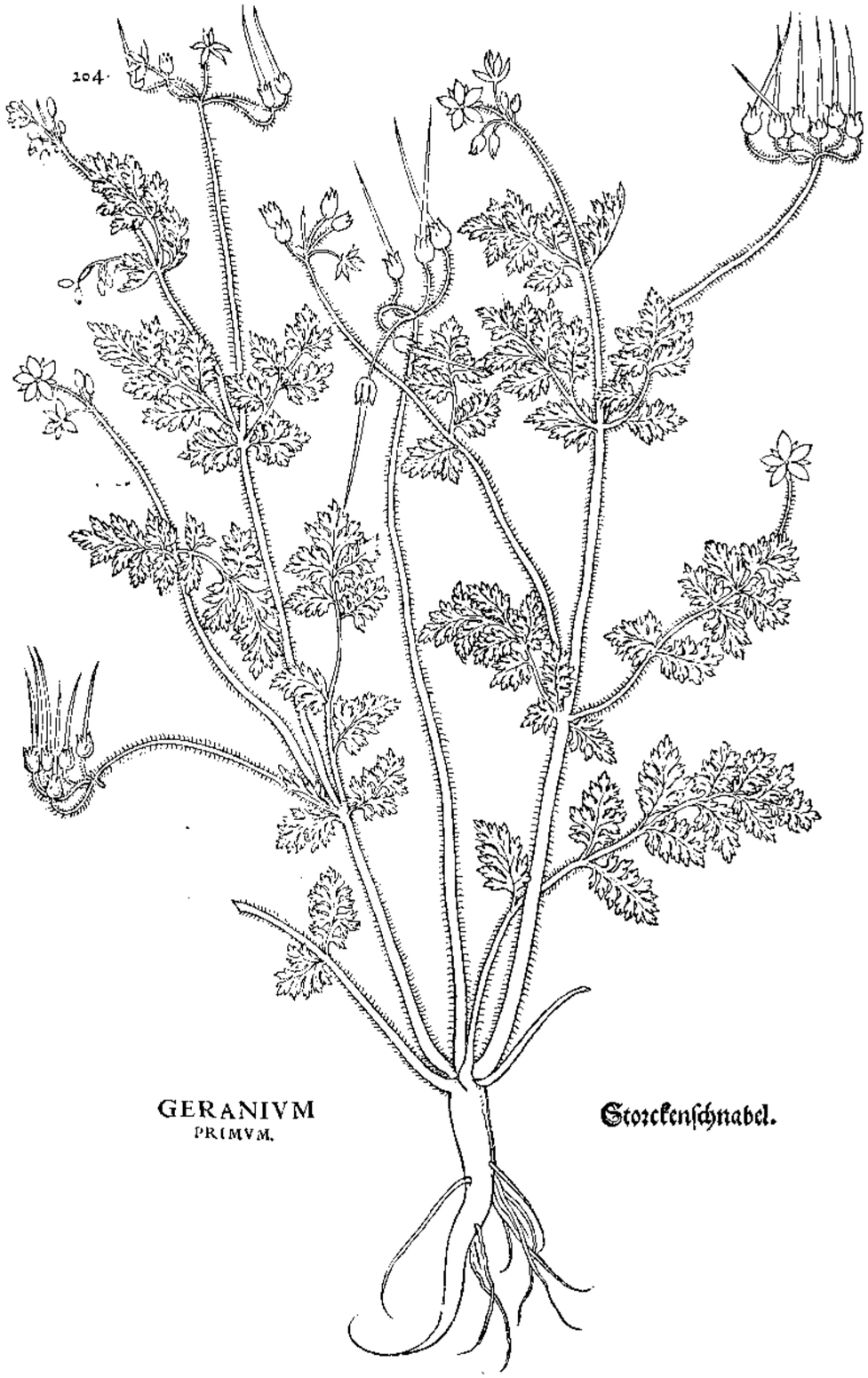

GERANIVM
PRIMVM.

Storckenschnabel.

GERANIVM
ALTERVM.

Tauben füß.

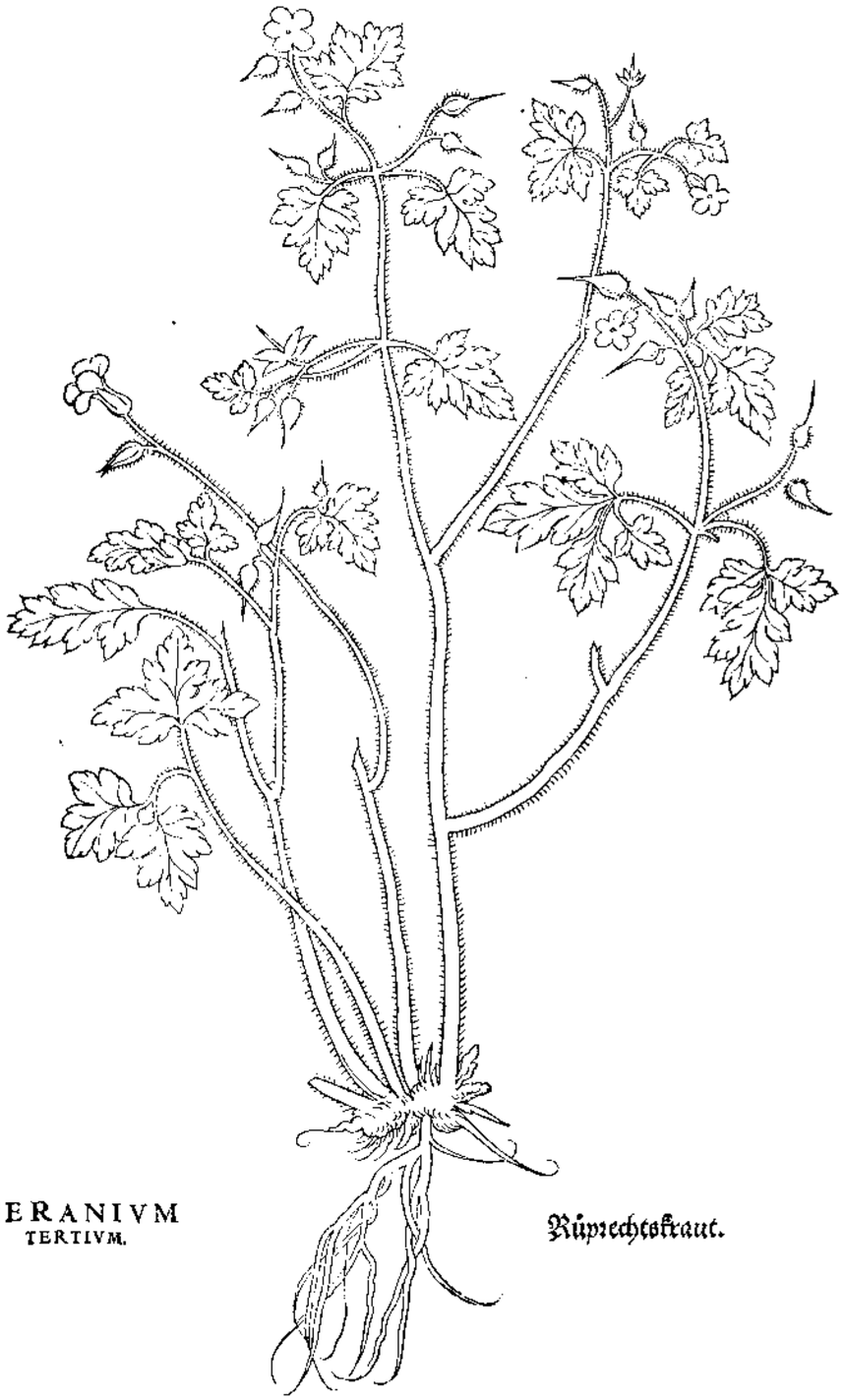

GERANIVM
TERTIVM.

Rüprechtskraut.

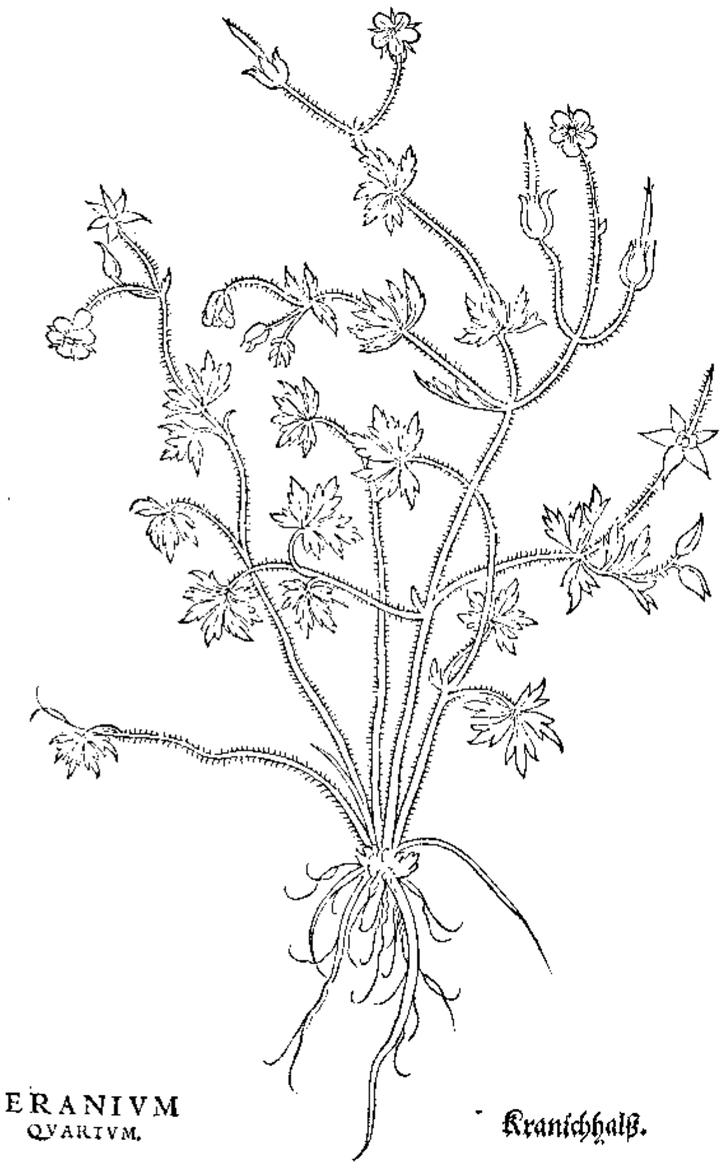

GERANIVM
QVARTVM.

Kranichhalß.

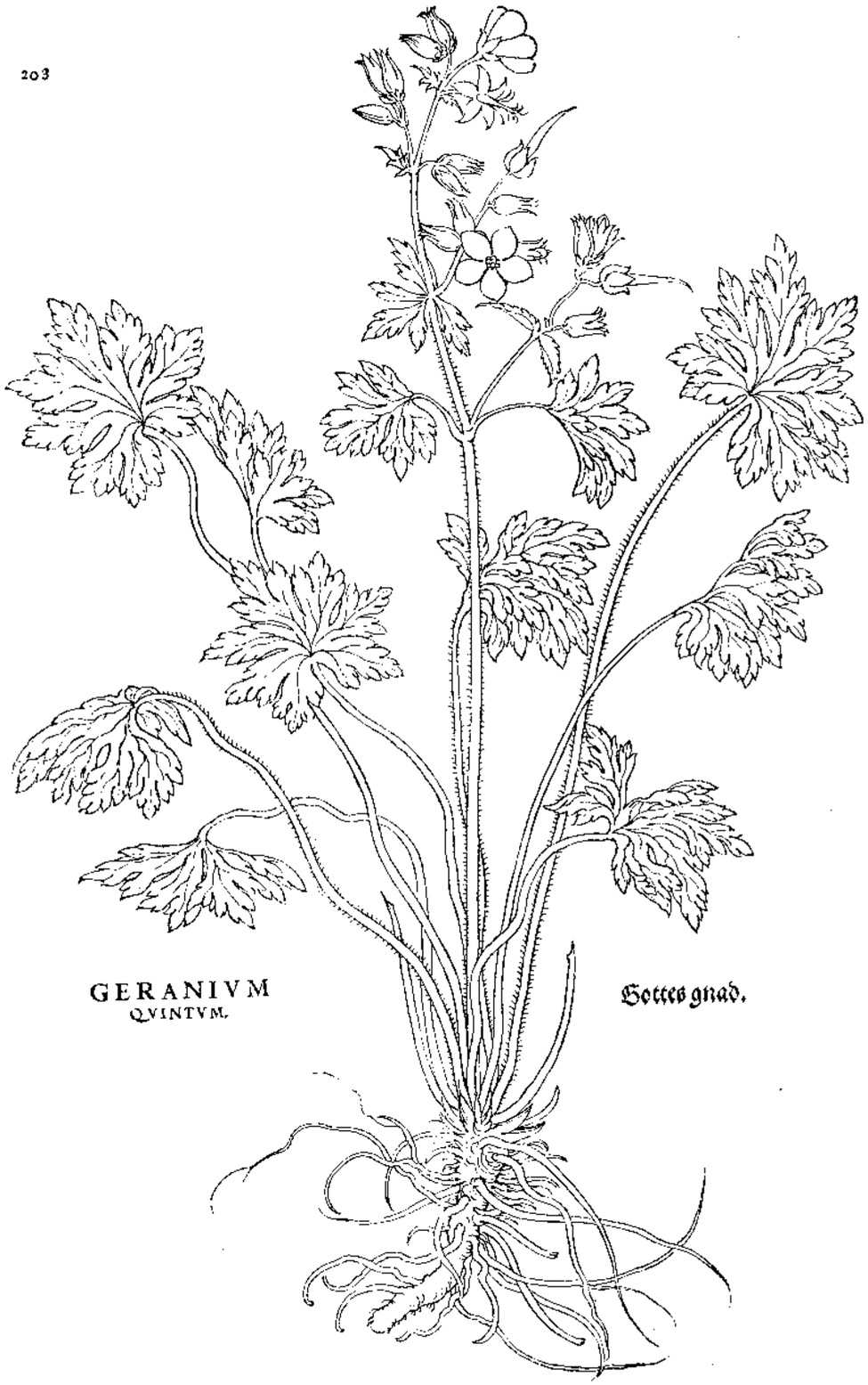

GERANIVM
QVINTVM.

Gottes gnad.

GERANIVM
SEXTVM.

Blůtwurtz.

de Geranijs vide Cruc. p 382. 383. 384.

DE GERANIO. CAP. LXXVI.

NOMINA.

C

Rostrũ ciconiæ. Geranium unde dictum.

GERANION græcè, Geranium latinè, uulgo & herbarijs Rostrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruinì capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo ineſt, Græcis apriſsima ſimilitudine dictum eſt. Sic recentioribus à ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum ciconiæ nominatũ eſt.

GENERA.

Primum genus. Duo Geranij Dioſcorides tradit genera. Primum quod longioribus roſtris, & in mucronem acuminatis conſtat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus paſtoris &

Secundum. Muſcata, Germanis uerò Storckenſchnabel dicitur. Alterum quod maluæ folia

Anomũ non eſt Pes columbinus. habet, Pes columbinus uulgo nominatur. Sunt qui turpiter aberrantes, Anomũ eſſe exiſtimant. Germanicè Taubenfüß/oder Schartenkraut appellatur. Præter

Tertium. hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine eſt, foliis Arte-

Robertiana. miſiæ tenuifoliæ uel Chærephyllo ſimile exiſtit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, hauddubiè à ſuperſtitione aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè im-

Quartum. buta fuit, appellatur, germanicè Rüprechtskraut. Quartum folia obtinens la-

Quintum. ciniata, germanicè pro certiori diſcrimine Kranichhalß uocari poteſt. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, germanicè Gottes gnad / ab

Sextum. inſigni in ſanandis uulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi ſimillimum eſt, nec ferè ab illo niſi ſola magnitudine foliorũ, florum & radicis diſtat, germanicè Blůtwurtz / à rubro colore aut mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate uocatur.

FORMA.

Primi. Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginoſos, folia Anemones, diuiſuris inciſa, flores purpureos, & in cacumine caulium faſtigia capitulis ci-

D coniç aut gruum cum roſtellis longitudine acus emicantia. Radicẽ oblongã & ſub-

Secundi. rotundã dulcemq;. Alterũ ut præcedẽs caules tenues, rubentes à radice ſtatim, lanuginoſosq; obtinet, folia maluæ ſimilia, candidiora, floſculos ſubpurpureos, capi-

Tertij. tella gruini capitis modo roſtrata, radicem tenuem & oblongam. Tertium, cauſes habet à radice rubeſcentes, lanuginoſos, geniculatos, ſaporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemiſiæ tenuifoliæ ſimilia, flores purpureos, capitel-

Quarti. la gruini capitis modo roſtrata, radicem intus uiridem, & adſtringentem. Quartum, cauliculos itidem ut reliqua rubentem, lanuginoſum, folia laciniata admodũ, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata, & in ijs ſemina

Quinti. quinq; naſcuntur: radicem intus candidam, extrà ſublutcam. Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginoſos, à radice ſtatim rubentes, folia Ranunculo ſimilia, flores ferè cæruleos, capitella præcedenti Geranio ſimilia, radicem craſſam & longam, multis exiguis radiculis ue-

Sexti. luti capillamentis quibuſdam fibratã. Sextum ramos habet tenues, lanuginoſos, folia laciniata, tenuia, flores in ſummo purpureos, ex quibus, ut in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniũt. Primum paſsim in campeſtribus, & nõnunquam inter ſegetes naſcitur. Alterum in colliculis. Tertium in umbroſis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta ſepes. Quintũ in pratis. Sextum in locis montoſis & ſaxoſis.

TEMPVS.

Primũ ſtatim inter initia ueris Aprili menſe flores ſuos oſtendit, & ſubinde per integram æſtatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio menſe florent. Quintum Iunio & Iulio menſibus, quemadmodum etiam ſextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis eſt, quodammodo, atque ea-

A atque adeò diſcutiendi ui prædita, adſtringunt ac ſiccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in uino drachmæ pondere pota, uteri inflationes diſcutit. Secundum nullum habet in medicina uſum.

EX PAVLO.

Geranium quod foliis reſpondet Anemones, radicem habet eſculentã, quę cum uino drachmæ unius pondere ſumpta, uteri inflationes diſſoluit. Altera Geranij ſpecies in re medica inutilis eſt.

EX PLINIO.

Primæ Geranij ſpeciei radix, reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſsima. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etſi ſecundum Geranij genus à Dioſcoride alijsq; nõnullis, tanquam nullius in medicina uſus damnatũ ſit, tamen poſterior ætas quotidiana experientia in ſanandis uulneribus & fiſtulis, eius ac reliquorum etiam mirum eſſe effectum comperit: proinde eas herbas his ipſis in potu mirificè cõferre tradunt. Et certè nõ mirum eſt earundem uires olim fuiſſe ignoratas, cum & aliarum multarum plantarum facultates, quas conſtat eſſe hodie notiſsimas, ueteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quàm ut demonſtrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorum Geraniorũ folia magnam uim obtinere in glutinandis uulneribus, & articulorum doloribus lenien-

B dis tradit. Primi autem radicem mouendi urinam facultatem habere ait, ideoq; calculoſis, ſtranguriæ & difficultati urinæ prodeſſe. Tertium genus ad oris, mammilarum, pudendorumq; ulcera ſananda unicè cõducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda ulcera mirificè proſunt. Nullum uerò ad ſanguinem undecunq; emanantẽ compeſcendũ præſtantius ſexto eſt: unde etiam Germani, ut comprehenſum eſt, Blůtwurtz/hoc eſt, ſanguinariam radicem appellare uoluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

Lugdun. p. 143.

NOMINA.

OTTVAH, ἡ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Rüben appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunq; rotunda eſſe ſolet, uocabulum detorſerunt. Nanq; quod in rotunditatem coactum eſt, uel in orbem circumagitur, γογγύλιον dixerunt. Rapa uerò, quod ex terræ rure, quaſi ruapa, Varrone teſte, nominata eſt.

Gongyle quare dicta.

γογγύλιον. Rapa unde.

GENERA.

Rapi duo ſunt genera. Vnum ſatiuũ, quod ſimpliciter Germani Rüben uocãt. Eſtq; id iterum duũm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam weiß rüben uocant: & alterum rubrum, rot rüben ijdem appellant. Alterum ſylueſtre, quod uulgus Rapunculum, quaſi paruũ rapum, Germani Rapunzeln nominãt.

Rapunculus.

FORMA.

Rapum ſatiuũ caule & foliis raphano ſimile eſt: floribus uerò & ſiliquis, in quibus ſemen profert, Napis aut Braſsicis. Sylueſtre frutex eſt cubitali altitudine, ramoſum, in ſummo leue, folia nimirum leuia habens, digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert ſiliquis: dehiſcentib. uerò ſeminũ inuolucris, alia intus capitũ ſpecie eſt ſiliqua, in qua ſemina parua nigra ſunt, ſed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ uergit colorem. Radix digitalis ferè eſt. Quę deliniatio prorſus alludit ad hanc herbam quam uulgus Rapunculum nominat: ſiquidem cubitalis eſt, fruticoſa, ramoſa, folio digitali, nigro in ſiliquis ſemine, quod cum frangitur album intus apparet. Flos etiam purpurei coloris eſt, radixq; digiti magna ex parte magnitudine conſtat.

Sylueſtre rapũ.

RAPVM
SATIVVM.

Weiß rüben.

RAPVM
RVBRVM.

Rot rüben.

Brassica vna

RAPVM
SYLVESTRE.

Rapuntzeln.

LOCVS.

Satiuum solum putre & solutum desiderat. Syluestre in aruis nascitur passim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æstate, ac siliquatur subinde. Syluestre autem uerno quidem tempore priusquam in caulem attollitur, acetarijs frequenter inseri solet, crutum radicitus cum foliis suis iam recens enatis, quo sanè tempore à pueris etiam agnoscitur. Deinceps uerò exit in caulem & adolescit, ac Iunio mense flores, ac subinde semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida sunt in secundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, uenerem stimulat. Decocto eius podagræ ac pernones fouentur. Ipsa etiam radix trita illita prodest. Si uerò quispiam in excauata radice rosaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Asparagi eius decocti eduntur ciendæ urinæ accõmodi. Semen in antidota & theriaca, præsertim quæ dolores mitigare possunt, aptè additur. Potum uenenis aduersatur. Venerem concitat. Muria conditum, comestum minus nutrit, sed appetentiam excitat. Syluestre rapum miscetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq; corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolij, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatq; & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoq; si quis ultra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem
B nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quę longam elixationem requirat, optimaq; sit bis decoctionem perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nõnunquam etiam mordere illum non uerebitur.

EX PLINIO.

Rapo uis medica inest. Pernones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunq; uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, cõtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam uenerem stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magisq; si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad leuigandã albicandámue cutem in facie totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SYMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, urinam ciunt, inflant, genitale semen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum usus crassum humorem generat, & obstructiones iecoris parit. Ventrẽ nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum & haustum magna copia, uenerem suscitat. Fertur quod si quis hoc ipsum semẽ cum Calamintha & Lemnia terra cõmixtum sumat, eo die neque ueneno, neque morsu uenenati animalis lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

DE GIN-

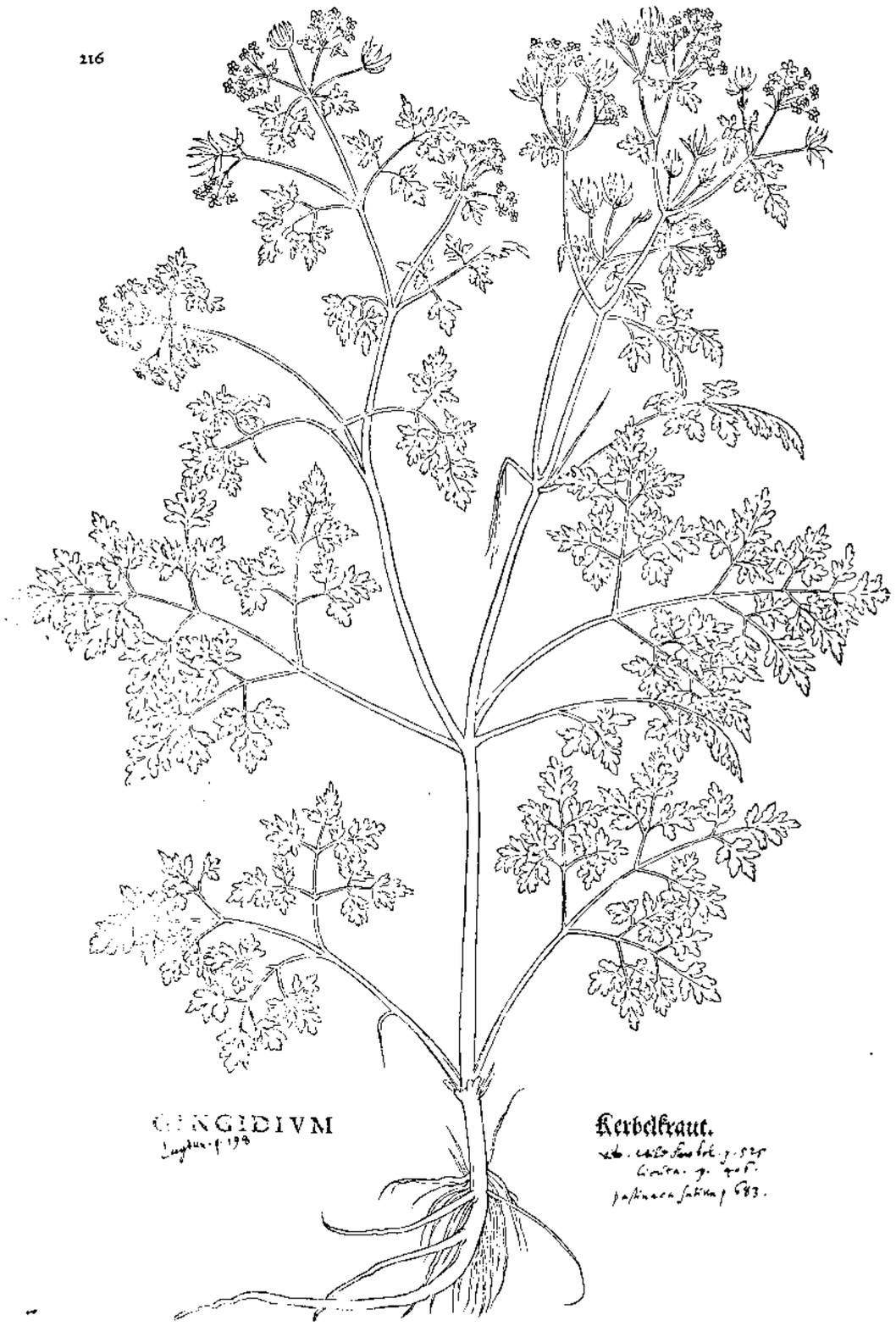

A

NOMINA.

Γιγιδιον græcè, Gingidium latinè, officinis Chærefoliũ, Germanicè Kerbelkraut dicitur. Chærefolium autem, græca uoce & latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod foliis luxuriet. Ne tamen uocabulorum uicinitas aliquam pariat cõfusionem, imperitoq; lectori nomenclationũ similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij. *Chærefolium.* *Chærefoliũ unde dictum.*

FORMA.

p. 643. Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidiũ. Nam erraticæ Pastinacę folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Passim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatoriũ in secundo ordine est: unde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentissimè repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale cõditum seruatúmue. Stomacho utile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum uino potum, uesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nõnulli ipsum ex garo oleoq; esitant. Alij uinum aut acetũ adijciunt, ac multo sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudumq; stomachi magna utilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam cõmemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre uentriculo, ciendisq; mensibus, & urinę in uino decoctum, ut iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

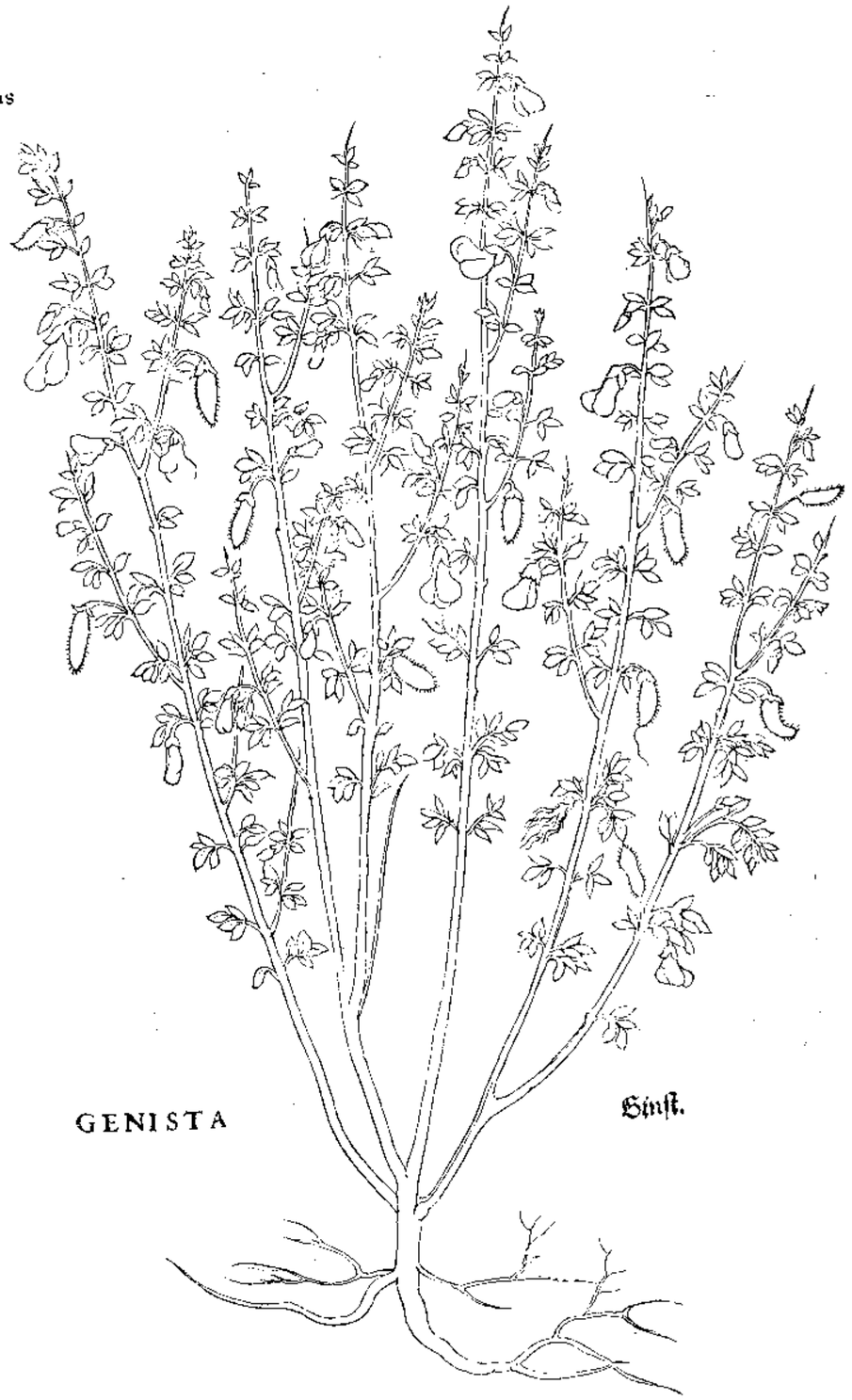

GENISTA Ginſt.

DE GENISTA▸ CAP▸ LXXIX▸

NOMINA.

GENISTA Latinis rei ruſticæ ſcriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram ſectantibus medicinam, Geneſta & Geneſtra, Germanis Ginſt uel Geniſt appellat. Geniſtam autem uocãt hauddubiè quod genu modo flexilis ad nexus ſit: uel, ut alijs placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem eſt à Sparto, quod hoc uirgas habeat longas ſine foliis, ut ſuo dicemus loco, illa autem minutis foliis ſcatet. *Geneſta.* *Geniſta unde dicta.* *Geniſta non eſt eadẽ cũ Sparto.*

FORMA.

Geniſta fruticat ramis herbaceis, ſcabris, foliis minutis ſcatentibus, flore luteo, apibuſq; gratiſſimo, ſemine lenticulis haud abſimili, quod ſiliquis innaſcitur, radice ſublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in ſyluis, & iuxta ſyluas naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſe, ac ſubinde in ſiliquis hirſutis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & ſiccat in altero ordine, id quod amaritudo quã guſtata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Geneſtæ purgat Elleborí uice, drachma & dimidia pota in aquæ muſſæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis ſimiliter cum fronde in aceto maceratis plurib. diebus & tuſis, ſuccum dant iſchiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidã marina aqua macerare malunt, & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici, addito oleo. Quidam ad ſtranguriã utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia, genua
B dolentia ſanat.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis uerbis perſpicuum omnibus ſit, Sparto & Geniſtæ, nõ obſtante quod forma nonnihil diſtent, eandem ineſſe facultatem: ut enim Spartum pituitam per ſuperna & inferna purgare poteſt, ſic etiã Geniſta. Hinc adeò ſit ut eius ſeminis hodierno tempore contra podagram magnus ſit uſus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in ueſica cõfringere, ut etiam recentiores tradunt, poteſt. Strumas denique atq; alios tumores diſcutere poſſe ijdem ſcribunt.

DE GENISTELLA▸ CAP▸ LXXX▸

NOMINA.

PRIORI non admodum diſsimilem herbam nonnulli Geniſtellam uocant, quod ſcilicet Geniſta exilior & humilior ſit. Germanicè appellari poteſt, die ſtechende Ginſt. Alij uocãt Erdpfirymen/oder klein ſtreichblümen. Sunt qui non ſine magno errore pro Geniſta utantur, quum facultatibus diuerſis prædita ſit. Sunt qui Roſmarinum aculeatum nominent, quod eius folia Roſmarino ferè ſimilia ſint. *Geniſtella.* *Roſmarinus aculeatus.*

FORMA.

Frutex eſt Libanotidis coronariæ, quam Roſmarinum uocãt, penè folio, ſed rigido ac pungente, flore luteo, piſo non diſsimili, ſemine in exiguis ſiliquis rufo, radice ſublutea.

LOCVS.

Naſcitur in arenoſis locis, ſecus uias.

GENISTELLA
Stechende Binst.

A

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbũ mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exiccantem.

VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuiũ menstruorum sistit. Idem etiam potum uentris fluori succurrit. Et ut rem in pauca contraham, idem Genistella quod Hippuris seu Cauda equina potest.

DE GNAPHALIO. CAP. LXXXI.

NOMINA.

ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominat. Officinis ignota. Germanis Rhürkraut appellat. Gnaphaliũ uerò uocata est hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibusq; eius foliis, quibus αὐτὴ γναφάλλῳ, hoc est, pro tomentis utuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centunculum autem dixerũt, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est.

Centunculum.
Centuncularis herba.
Gnaphaliũ qua re dictum.
Centunculus cur uocata.

GENERA.

Duũm esse uidetur genera: unum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis constat: alterum uerò tenuioribus & minus candidis, quodq; flores in summitate ac cacumine tantum profert. Verum cum forma parum admodum, facultatibus uerò nihil distent, nos una pictura genus utrunq; complexi sumus.

B

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atqueadeò tomentitia, floresq; luteos, radicem uero capillatam ac tenuem, ut pictura ipsa monstrat.

LOCVS.

Vulgaris herba ubiq; scatens Gnaphalium, in locis siccis potissimum, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit atqueadeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij folijs aliqui pro tomento utuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in austero uino pota ad dysenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex austerorum uinorum quopiam dysentericis.

EX PLINIO.

Datur in uino austero ad dysenteriam, uentris solutiones, menseśq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum.

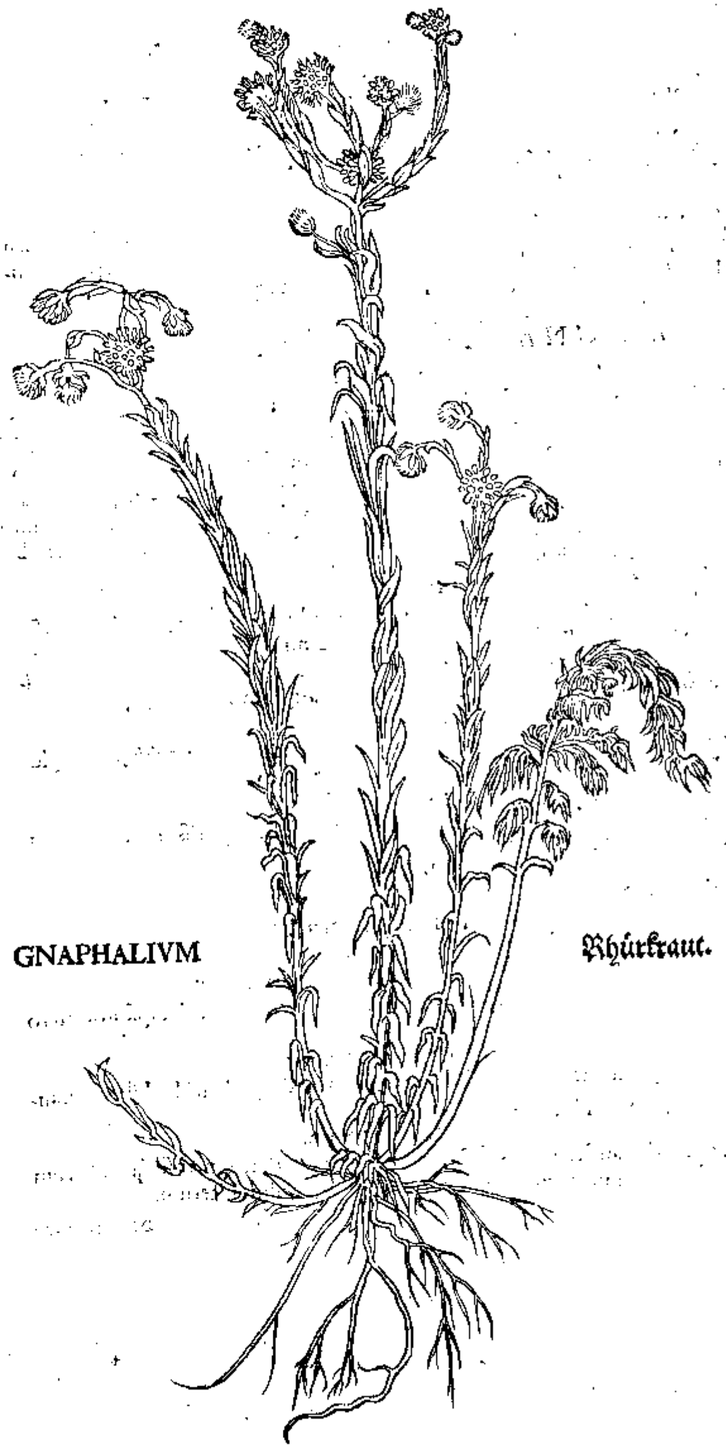

GNAPHALIVM Rhůrkraut.

A

NOMINA.

ΔΙΨΑΚΟΣ Græcis, Labrũ ueneris, Carduus ueneris Latinis, Virga paſtoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis Karrendiſtel/Bůbenſtrel/Weberkarten. Dipſaci autẽ nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum ſinu rorem uel imbrem recipiat, quo uelut ad abigendas ſitis iniurias abutitur. Labri ueneris nomenclationẽ à carinato foliorum habitu contraxit, quæ ſe anfractuoſa ſinuantia ambage, peluis uel lauacri ſpeciem cõſtituunt, & intra ſe humorẽ nunquam nõ retinent. Virga paſtoris hauddubiè dicta eſt, ob longas uirgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles inſident, quas paſtores fortè ſumunt, & ea parte qua poſsit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus uerò fullonius cœpit appellari, quod ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractiſq; floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui ſub Virgæ paſtoris nomine, Polygonon Dioſcoridis deliniat.

Virga paſtoris.

Dipſacus unde dictus.

Labrum ueneris

Virga paſtoris.

Carduus fullonius.

Serapionis interpres perſtringitur.

GENERA.

Duũm eſt genervm. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterũ quod ſua ſponte paſsim prouenit. Differunt inter ſe hac quidem ratione, quod primum folia latiora & profundius in ambitu inciſa, flores candidos, echinataq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà anguſtiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq; minus aculeata obtinet. Nos diſcriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipſacum album, alterius uerò Dipſacum purpureum, ad florum nimirum reſpiciences diuerſitatem.

FORMA.

B Aculeatarum generis eſt hæc herba. Caulem habet altum, ſpinis horrentẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ ſimilia, in ſingulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorſi medio ueluti bullas intus & extrà ſpinoſas habent, cõcauo quo ſe in geniculis cõiungunt ſinu, quo aquæ, rores, & imbres aſſeruantur, unde Dipſaci quaſi ſitientis nomen traxit. In cacumine caulis, ſingulis furculis capitulũ unum echino ſimile ineſt, oblongum, aculeatum, quod poſtquam exaruerit candidũ apparet. Diſſectũ per mediam medullam caput, uermiculos habet. Quod ſi itaq; contempleris eam quam herbarij hodie Virgã paſtoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas reſpondere. Siquidem hæc paſtoria uirga profert caulem binũm cubitorũ, imò qui fæpiuſculè ſupra hominis altitudinẽ increſcat, ſpinis horridum, geniculatũ, folia lactucæ, in ſingulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent ſpinis, dorſoq; nocentibus aculeis rigent, carinato alarũ ſinu, qui peluis uel labri modo roris & imbris pluuiũ capax ſit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cum ſolis ardentiſsimus opprimit æſtus, hucappelluntur ad ſatianda ſitis deſideria, illis facta bibendi poteſtate anfractu liberalem potum miniſtrante. Scaporum faſtigia echinato minantur uertice, reſupina hamulorũ flexura, mucronibusq; leuiter uncinatis, quibus rude lanificiũ aſpero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum ſpicula candicans aut purpureus emicat flos. His diſſectis in medullo uermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit licet inuenire. Vermiculus autem albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit. Hyeme etiam eundem uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam ueris initio in quibuſdam uermiculi à nobis reperti ſunt, partim uiui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipſaci inuenti.

DIPSACVS
ALBVS.

Weiß kartendiſtel.

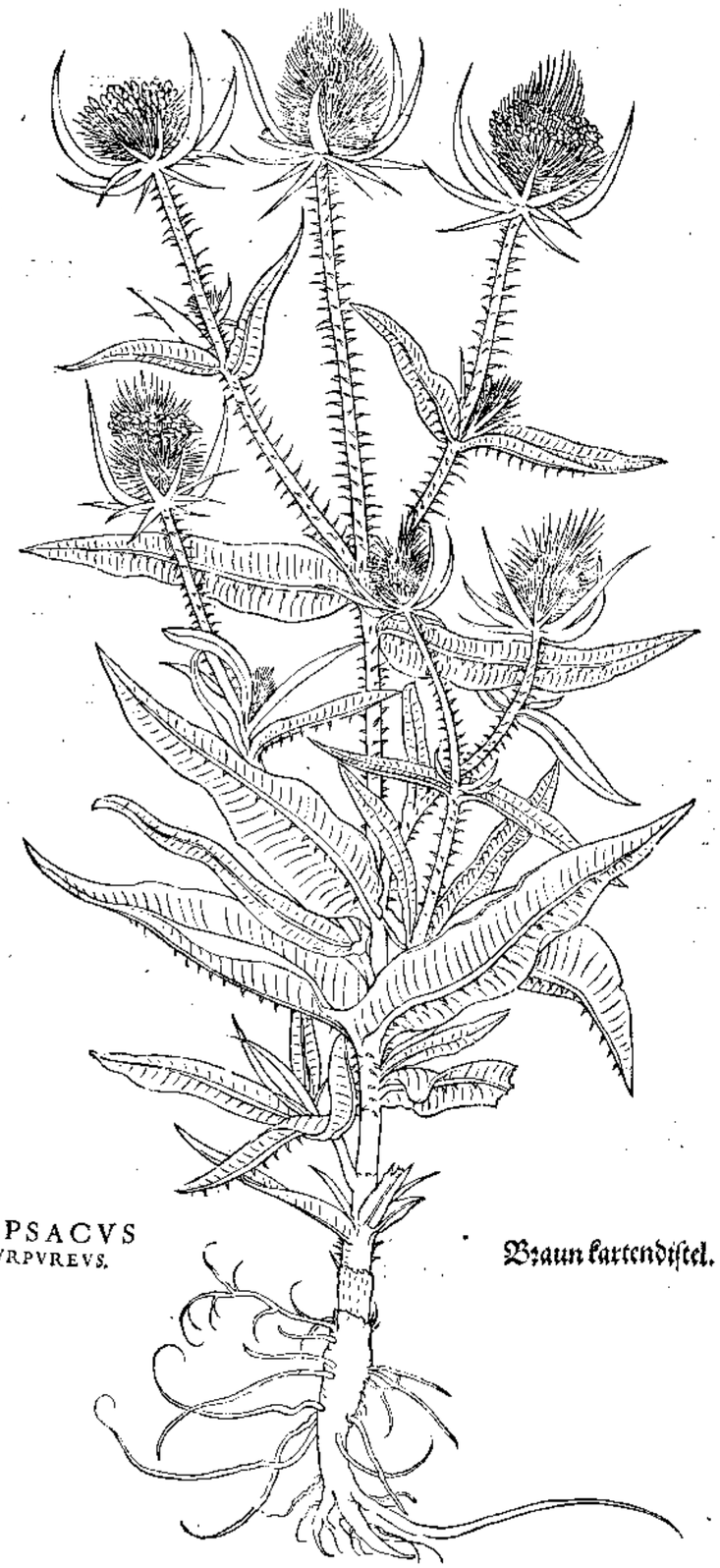

DIPSACVS
PVRPVREVS.

Braun kartendiſtel.

Dipsacus sylvestris.

C

LOCVS.

Nascitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipsacon à Græcis nominatum esse arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, Iunio & Iulio potissimum mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccantium est, habetq; nonnihil abstersorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum uino decocta & tusa usq; dum cerati crassitudinẽ accipiat, imposita rimas fistulasq; sedis sanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & uerrucis pensilibus remedio esse. Vermiculi capitis eius in folliculo clausi & collo aut brachio appensi, quartanas sanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas sedis, item fistulas decocta in uino radice usq; dum sit crassitudo ceræ, ut possit in fistulam mitti. Item uerrucas omnium generũ. Quidam & alarum, quas modo diximus, succum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi conceduntur non sunt genuinæ, sed spuriæ, & Polygono adscribendæ.

DE DAPHNOIDE▸ CAP▸ LXXXIII▸

D

NOMINA.

Laureola. Daphnoides unde dicta.

ΔΑΦΝΟΕΙΔΕΣ græcè, Daphnoides latinè nominatur. Officinis & nostrę ætatis herbarijs, græcam imitantibus uocem, Laureola. Germanis ȝeilant/ & ȝeidelpast nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & specie, quam in foljs & fructu refert, dicta est.

FORMA.

Frutex est cubitalis, ramos complures habẽs lori instar flexiles, à medio sursum uersus folioſos. Cortex ramos uestiens admodum glutinosus lentúsue est. Folia Lauro similia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaq;. Flores candidi. Fructus ubi ematuruerit subniger. Radix inutilis.

Obiectionis dissolutio.

Quę in uniuersum omnes notę Laureolę hodie dictæ cõueniunt. Nec obstat quod Dioscorides suę Daphnoidi candidos tribuat flores, cum Laureola purpurascentes potius habeat: solet enim color secundũ diuersas regiones in eadem sæpè herba mutari, ut fusius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incõmodi erit si etiã Laureolæ flores quispiam candidos dixerit, cum albi coloris non minor quàm purpurei in ijs portio relucear. Verisimile quoq; est Dioscoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare uoluisse.

LOCVS.

Nascitur in montanis & syluestribus locis.

TEMPVS.

AB Floret primo statim uere anteq; folia erumpunt. Fructũ autẽ autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida est admodum & sicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menses cit. Cõmanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

EX PLI-

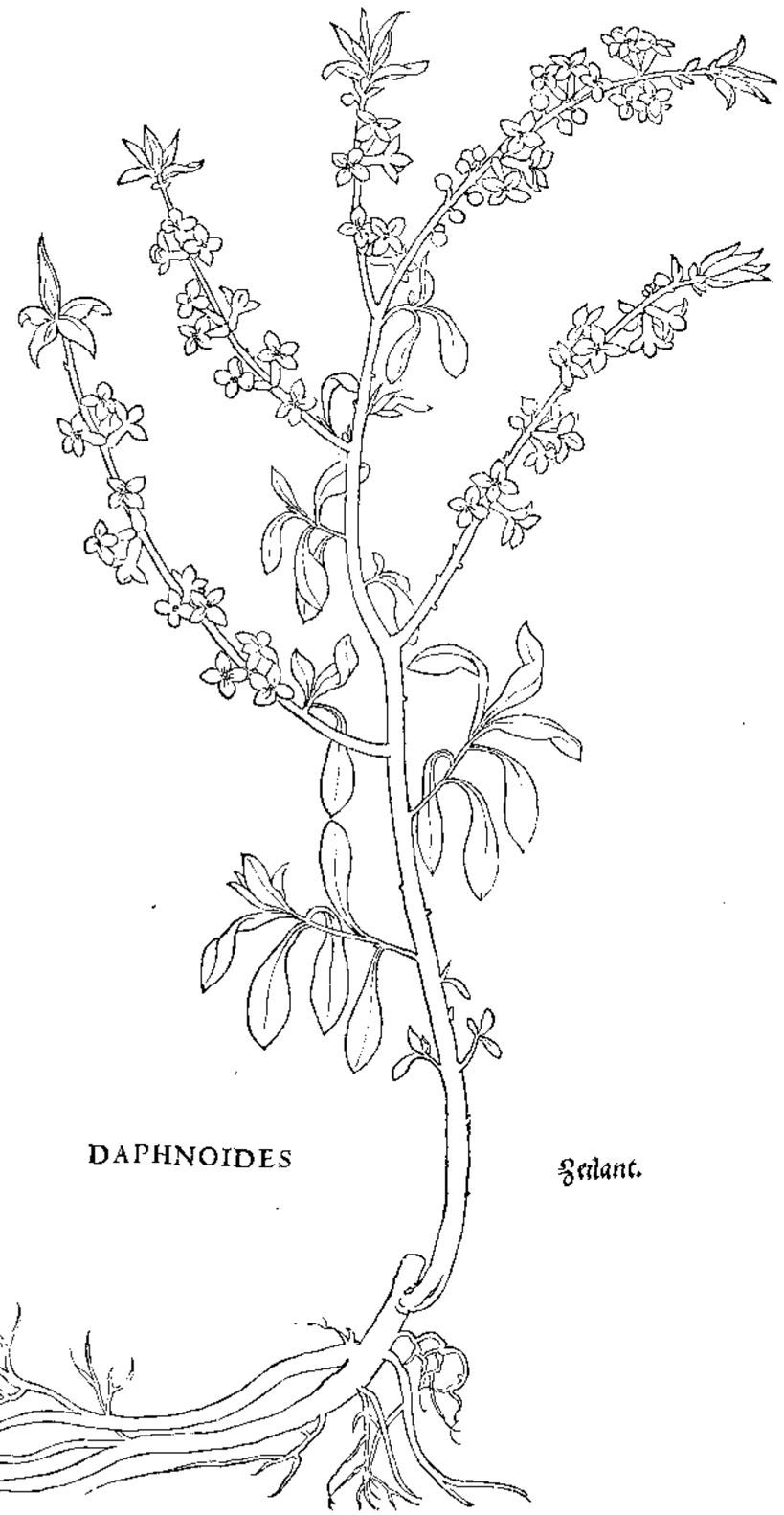

DAPHNOIDES Zeilant.

EX PLINIO.

Daphnoides ſiue ſylueſtris laurus aluum ſoluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum ſale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliũ & uomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæúe purgationis cauſa ſumuntur.

APPENDIX.

Officinarum error. Animaduertendũ hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quod foliis Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen grẽcorum eſt Chamelæa diuerſa ad modum à Daphnoide, utantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymelçæ eſſe notius eſt quàm ut demonſtrari debeat. Sic in manifeſtiſsimis cæcutire ſolent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi rei herbariæ imperitis. *Thymelæa non eſt laureola.* Thymelæan uerò non eſſe laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi poteſt, quod hęc ipſa, Dioſcoride autore, linum nõnullis nominata ſit, non alia quidem ratione, quàm quod ſatiui lini ſimilitudinem referat, cui quàm diſsimilis laureola ſit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc ſimilitudinem reſpicientes, in hodiernum uſque diem linum ſylueſtre appellant.

DE DRYI▸ CAP▸ LXXXIIII▸

NOMINA.

APVS Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum appellatur.

FORMA.

Notiſsima eſt arbor Quercus, procera, craſsiore & aſperiore caũdice, ramoſa, foliis profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandiſsimas, gallas item & uiſcum. Radix eius latiſsimè circumiacentem terram amplectitur.

LOCVS.

Paſsim in ſyluis aliisq; locis naſcitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, ſed tardius multis aliis arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, adſtringit & excalfacit paulò infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adſtrictoriam facultatẽ habet, præſertim id quod inter corticem & caudicem membranæ ſimile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis ſubiecta. Decoctũ ex iis datur dyſentericis & ſanguinẽ excreantibus, & in peſſis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem poſſunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comeſtæ pariunt. Reſiſtunt eſitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodeſt. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica ulcera cum adipe ſuillo ſalſo cõueniunt. Galla fructus eſt quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ ſe ferens formam in digitis articulorum, ſolida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior eſt. Vtraq; uehementer adſtringit. Carniũ excreſcentias tritæ, fluxiones gingiuarũ & columellæ, atq; in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus, dolores ſedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & uino aut aceto, aut oxalme extinctæ, ſanguinem reprimunt. Decoctum earum ad inſeſſus utile, contra uuluæ procidentias, fluxionesq;. Capillos denigrãt aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dyſentericis, cum uino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obſoniis mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid co-

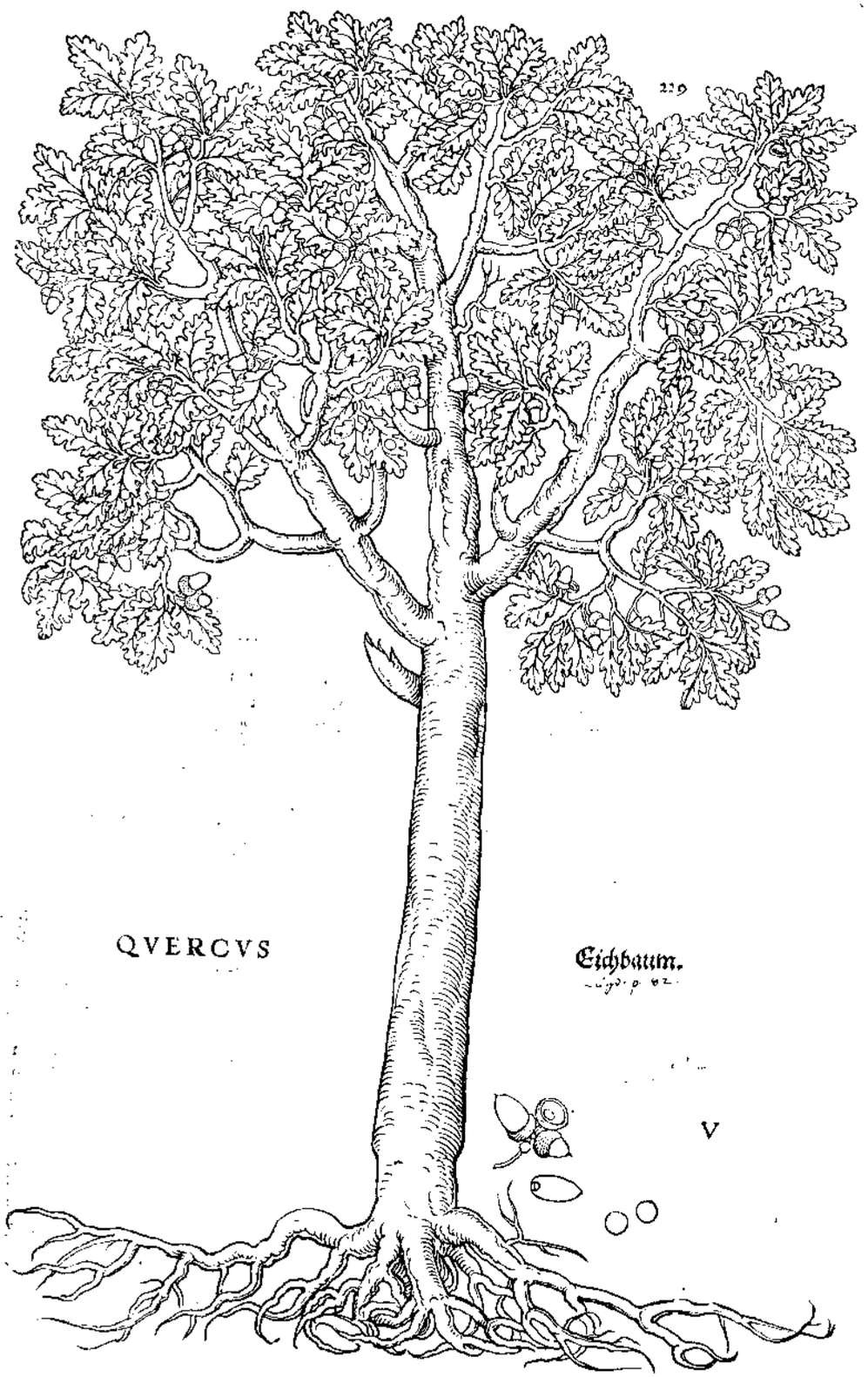

c quid coquendum ſit quod ipſis cõferat. In ſumma, galla utendum quoties opus eſt adſtrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adſtrictoriæ facultatis participes ſunt. Sed plus tamẽ quę in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quę ſub glandis putamine, ea uidelicet quę fructus carnem conueſtit. Quamobrẽ ad fluxum muliebrem, ſanguinis expuitiones, uentriſq; diuturnos fluxus, cõmodam eſſe credunt. Maximẽ uerò ea utunt decocta. Siquidem ego quandoq; glutinaſſe me uulnus memini ſecuri inflictũ, quum nullum ad manum eſſet medicamentũ præter ipſius Quercus folia. Terebam uerò in leui ſaxo, & uulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem foliis uim habet & fructus Quercus, eoq; medici nõnulli ad incipientes, & creſcentes phlegmonas utuntur. Nam quæ iam uehementes ſunt, adſtringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum eſt medicamentũ, plurimum terrenæ & frigidę ſubſtantię particeps, per quam deſiccat & reprimit fluxiones: adhæc conſtringit contrahitq; partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionũ affectib. ſtrenuè reſiſtit. Eſto uerò tertij in deſiccando, ſecundi autem in refrigerãdo ordinis. Altera autem galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipſa, ſed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Cocta itaq; ipſa per ſe, ac deinde trita cataplaſma non inſtrenuum eſt ſedis phlegmonarũ, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt in aqua, ſi modica opus ſit adſtrictione: ſin uehementiore in uino. Et ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, uino etiam utare auſteriore. Deniq; gallæ combuſtæ ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acri-
Vſta acrimoniã aſſumunt. moniam ex uſtione aſſumunt, ſuntq; iis quæ ignem non expertæ fuerint, tum ſubtiliorum partiũ, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cęterum quum ad ſanguinis ſuppreſſionem præparare eas uoles, carbonibus impoſitas dum undequaq; candeant,
D aceto aut uino extinguere oportebit.

EX SYMEONE SETHI.

Glandes difficilis ſunt coctionis, & ualde nutriũt, tardius deſcendunt, crudoſq; humores generant, propterea q; illarum uſum deuitari præcipimus.

DE DAVCO▸ CAP▸ LXXXV▸

NOMINA.

Μύ. ΔΑΥΚΟΣ græcè, Daucus latinè nominatur. Officinæ aliis & adulterinis herbis ſub hoc nomine utuntur, Germanicas appellationes in generũ explicatione indicabimus. *Vide Mem. lib. Anim. tract. 3. p. 10.*

GENERA.

Diſcorides tria Dauci cõmemorat genera. Primum Creticum daucum uocat.
Berwurtz cur dicta. Germanis Berwurtz/ propter capillatam radicem, aut quia uteri dolorem, qui ipſi dem Bermůter appellatur, ſanat. Alterum nomine peculiari caret, foliis Laſerpitio ſimile, Germanis weiß Dirtzwurtz dicitur. Tertium genus itidem nomine deſtituitur proprio, Germanis autem nonnullis ſchwartzel Dirtzwurtz nominatur.

FORMA.

Creticus daucus Creticus daucus folia Fœniculo ſimilia habet, minora tamẽ & tenuiora. Caulem dodrantalem, umbellam Coriandro ſimilem. Flores candidos, & poſt hos ſemen acre, candidum, hirſutum, & in cõmanducando odoratum. Radicem craſſitudine digitali, & longitudine dodrantali. Omnes huius deſcriptionis notę, herbæ quam Berwurtz Germani uocant conuenire ad unguem uidentur, una duntaxat excepta: ſiquidem ſemen non eſt hirſutum. Sed quum omnia alia, atqueadeò facultates etiam ipſę reſpondeãt, nõ eſt cur una hæc nota nos impediat, cur minus Creticũ daucum credamus, aut ſaltem Germanicũ qui Cretico per omnia reſpondeat. Vel ſi prorſus alicui non ſatisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam eſſe Seſeli
circa radicem habet Comam capillum ut Petrus Boyfinus p. 179. Creticum,

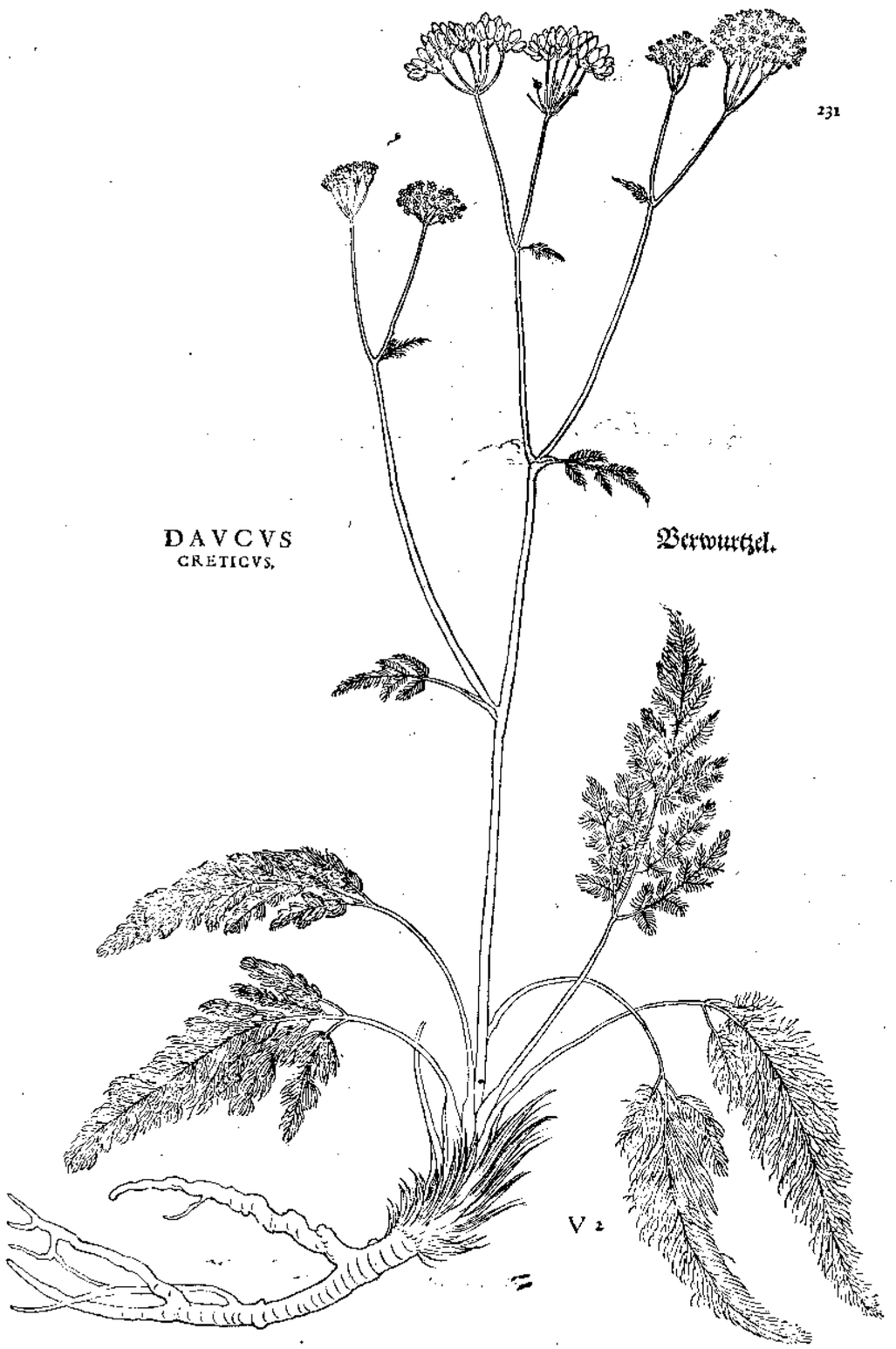

DAVCVS CRETICVS. Berwurtzel.

V 2

DAVCI
ALTERVM GENVS.

Weiß hirtzwurtz.

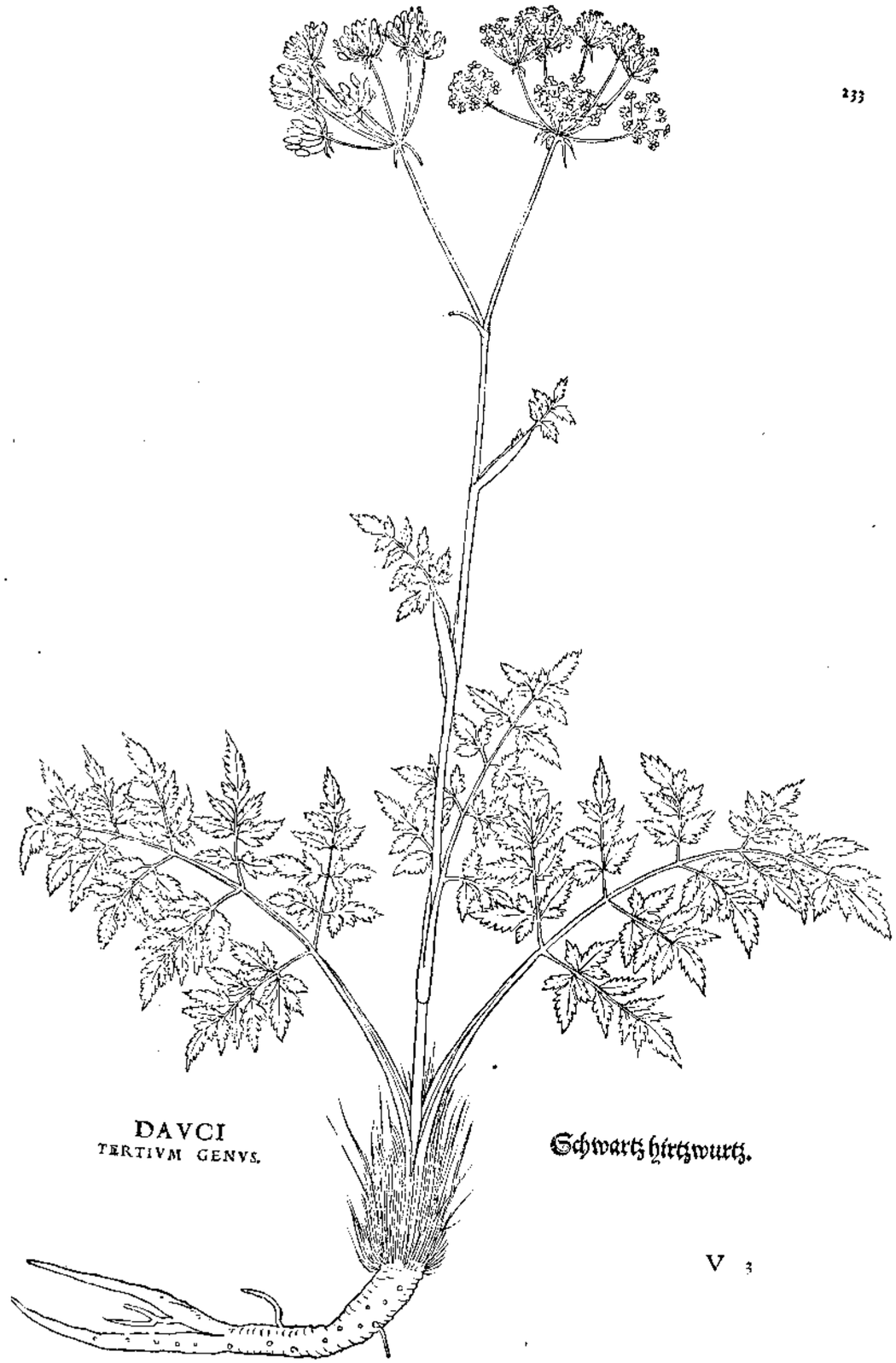

DAVCI
TERTIVM GENVS.

Schwartz hirtzwurtz.

c Creticum, cuius etiam herbæ notę omnes huic noſtrę cõueniunt, necp etiam facultates quas ſimiles Dauco cretico habet, diſcrepãt. Alterum Apio ſyluestri, uel, ut antea diximus, Laſerpitio ſimile eſt: aromatũ modo odoratum, acre, guſtanti odoratum & feruens. Tertiũ foliis Coriandro aſsimilatur, flore candido, capite & ſemine Anethi, in quo umbella erraticæ Paſtinacæ ſimilis eſt, ſemine oblongo plenum, ſapore ut Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petroſis & apricis locis naſcitur, nuſquam uerò in Germania copioſius quàm in Martianæ ſyluæ quibuſdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiam, ſed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum ſemen calefaciendi uim obtinet. Potum menſes, fœtus, & urinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum uino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex alijs ſeminis tantũ uſus eſt, ex Cretico radicis etiam, quæ cum uino præſertim ad uenenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum tum mouendæ urinæ medicamentũ, tum prouocandis menſibus. Multum etiam diſcutere foris impoſitum ualet. Ipſa etiam herba eandem uim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam.
D

EX PLINIO.

Vehementer urinam impellit. Creticum magis contra ſerpentes pollet. Bibitur è uino drachma una, datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur, tuſsi ſubuenit, ſtranguriæ medetur drachma ſeminis. Eius radix in uino pota, dyſenteriam ſiſtit. Contuſis & euerſis potũ duobus obolis in mulſi cyathis tribus ſubuenit, aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eijcit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

De alio Draconcalo infra in Aro.

DE DRACONTIO MAGNO. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

Lege ut p. 232. 233. *Serpentaria maior. Draunculus unde dicta.*

DRACONTIA *megalh, ἢ dρακόντιον μέγα* Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignora herba. Germani Schlangenkraut uocant. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureis ſq; reſperſus lituris, uerſicolori facie, corpus anguinum repreſentat & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt quod ueteribus etiam Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata ſit: uel ſic dicta, Plinio autore, quod è terra ad primas ſerpentiũ uernationes exeat, rurſuſq; cum ijſdem ſe in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat ſerpens.

Colubrina.

FORMA.

Caulẽ habet glabrũ læuemq;, rectũ, bicubitalẽ, baculi craſsitudine, uerſicolorẽ, ut angui ſimilis uideaẽ, purpureis etiã maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructũ in ſummo caule racemoſum, coloris inter initia cineracei, poſtea ſq; maturuit crocei & punicei. Radicẽ grandẽ, rotundã, candidã, tenui cortice ueſtitã. Ex qua deliniatione omnib. perſpicuũ fit, plantã eam cuius picturã exhibemus, eſſe Draunculũ maiorẽ. Simplici enim caule attolliſ, binũ cubitũm alto, lęui glabróue, recto, baculi craſsitudine, uerſicoloribus, anguiũ maculis uariegato, purpureis etiã intercur-

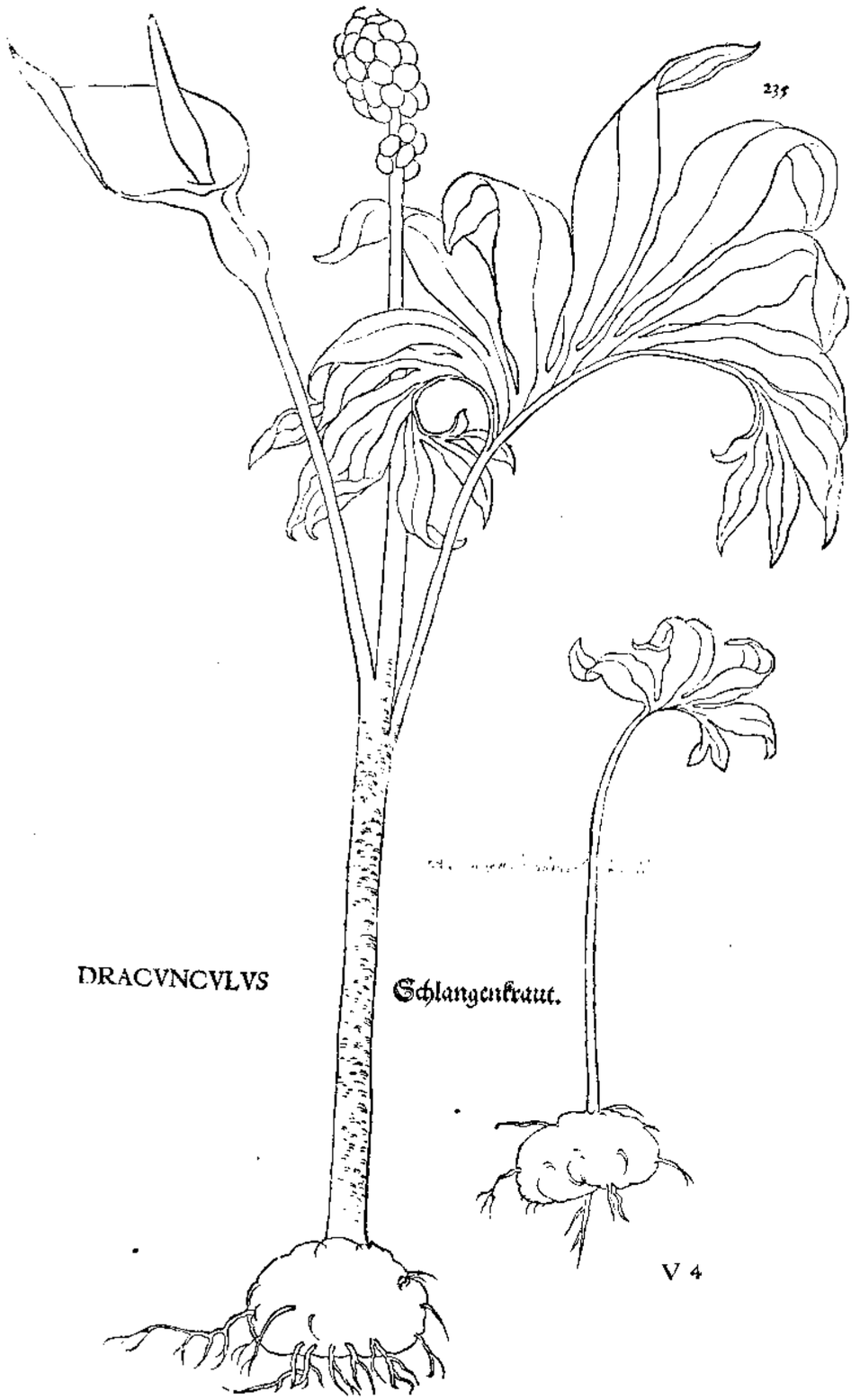

C intercurſantib. lituris, ita ut planè ſerpentis habitum coloremq; mentiri uideatur. In uertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáue, craſsiore pediculo digitorū modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato ſcapi faſtigio, uagina quędam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, uelut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatum demonſtrat. Ea feminis incremento diſtenta diſſilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcensq; perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo uirentibus, deín croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuiq; cortice ueſtita. Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cum maturitate nigreſcit. Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamq; quandam adſtrictionem habet, ut calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi uim obtinet. Toſta & elixa cum melle delicta orthopnoicis, ruptis, conuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum uino uenerem ſtimulat. Conciſa & ex melle illita, ulcera maligna atq; phagedænica expurgat, præſertim cum uite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad uitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſu
D mit. Succus eius ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq; utilis eſt. Odor herbæ radicisq;, recens cōceptos abortu uitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota. Sunt qui eius ſuccum cum oleo aurium doloribus infudere. Quin etiā folia eius, utpote adſtringentia, uulneribus recentibus impoſuere, in uino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à uipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem geſtauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro perſimile habet, tum foliis, tum radice. Acre etiam eſt & amarum, tenuiumq; partium. Obtinet quoque leuem quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt, ut quę maximè efficax. Nam radix ui ſcera omnia expurgat, craſſos potiſsimū & lentos humores extenuās. Optimumq; remedium eſt contumaciū ulcerum. Expurgat extergetq; ſtrenuè tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, utpote ſimilem facultatem habentia, ulceribus, uulneribusq; recens inflictis accōmoda ſunt, & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, uiribus ſunt acrioribus quàm ut uulneribus cōueniant. Creditum eſt caſeum humidū ſi illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatē, à putredine cōſeruari. Fructus ualentior eſt, nō foliis tantum, ſed & radice: proinde & cancros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoq; eius uitia oculorum expurgat. Dracontij radicem bis terúe elixam, quo omnem exuat medicamentoſam uim, in cibo interdum Arí modo exhibemus, quum craſsi ac glutinoſi thoracem pulmonemq; infeſtantes humores fortiore ui expellendi ueniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentē Dracunculū ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu maiorē aiunt: ut & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Reliquas facultates in Arí deſcriptione offendes. Videnē enim ueteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe. APPEN-

A APPENDIX.

Hæc eſt uera Serpentaria quæ officinis utendum erit, & minimè ea quam alio nomine Biſtortam uocant. Nam uiribus planè ab ea quæ genuina eſt diſsidet, ut ſuo etiam loco monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur admiſceant medici, ſed hanc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA. CAP. LXXXVII.

NOMINA.

Daphnoides Vuularia. Cf p. 574. Hippoglosſum vel Biſtorta

ΔΑΦΝΗ ἀλεξανδρίνη, ἰδαία Græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vuularia, nōnullis Bonifacia, multis etiam Pagana lingua, Germanis ȝápſtinfrant/hanckblatt & auffenblatt dicitur. Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum ſuper foliis ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quod Alexander uictor ea uſus fuerit. Hinc eſt quod Apuleius hanc Victorialam nominet, quod nimirū uictores ea pro Lauro in triumphi & uictoriæ ſignum uterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cum Victoriala confundat. Idæa uerò ab Ida monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.

Epiphyllocarpos.

Alexandrina laurus cur dicta.

Victoriala.

Idæa.

FORMA.

Folia Ruſco ſeu Myrto ſylueſtri ſimilia habet, maiora tamen, molliora & candidiora. Fructum in mediis foliis fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales, & aliquādo ampliores. Radicem Ruſco ſimilem, maiorem
B tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua ſanè deliniatione ſatis perſpicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, eſſe Laurum Alexandrinā. Folio ſiquidem Myrti ſylueſtris, ſed ut Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra ſparſis dodrantalibus, radice ſylueſtri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis, & in Ida monte, ut cōprehenſum eſt, ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atq; in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori ſuperna-ſcitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod guſtus euidenter monſtrat. Siquidem guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere ſenum drachmarū cum dulci uino, difficulter parienti bus, & ſtillicidio urinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoq; menſtruū elicit.

EX GALENO.

Pota tum urinas, tum menſes prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorū pondere, in uini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſesq;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in fauciū ulceribus, & humecta ſupra modum columella utuntur. Hinc eſt quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, ut nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHE-

LAVRVS
ALEXANDRINA.

Zäpfflinkraut.

A

NOMINA.

ΦΗΜΕΡΟΝ, ἥμερος ἀγρὶς Græcis, Ephemeron, Iris ſyluestris Latinis dicitur. Cum autem Galeno, Paulo, & Dioſcoride teſtibus, duo ſint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali ſolo dicitur, interficiens, de quo ſuo loco plura: alterum quod non letale eſt, & præcipuo nomine Ephemerũ dicitur, hic de ſecundo, nempe non interficiente, nobis ſermo duntaxat erit. Ephemerũ autem nominatum eſt, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei uis mortifera ineſt) ſed quod flos illius confeſtim marceſcat, nec longius uno & altero die cõmoretur. Vulgus & officinæ Lilium cõuallium, quod in opacis & lucis naſcatur, appellant. Germani Mayenblümle. *Ephemeri duo genera.* *Ephemerum cur dictum.* *Lilii conuallii.*

FORMA.

Caulẽ & folia Lilio ſimilia habet, tenuiora tamẽ. Flores candidos amarosq́. Fructum mollẽ. Radicẽ unam digitali craſsitudine, longam, adſtringentẽ, odoratam. Quæ ſiquidẽ deliniatio ita herbę illi quam uulgus Lilium cõuallium nominat conuenit, ut nulla prorſus in ea ſit nota, quæ ei nõ reſpondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, ſed tenuiora. Flores candidos & ſuauiter olentes, guſtu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, aſparagi fructui non diſsimilem. Radicem ſingularem digiti minimi craſsitudine, longam, adſtringentem & odoratam. Nec obſtat quod nunquam aut rariſsimè apud nos reperiatur radix quę minimi digiti craſsitudinem æquet. Dioſcorides enim cum alicui herbæ aut radici menſuram tribuit, id facit ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadret, nec adeò ſtatam menſurã aſſignat, quin quandoq́ infra aut ſupra hanc eſſe poſsit. Cui hoc etiã accedit, quod magnitudo ſecundũ diuerſas regiones in una eademq́ herba ſæpe uariatur, ita ut nihil mirũ B ſit radices noſtri Ephemeri, paulò quàm illius quas Dioſcorides uidit minores eſſe. *Obiectio diluitur.*

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & umbroſis locis.

TEMPVS.

In Maio menſe flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euaneſcunt atq́ decidunt. Deinde Iulio menſe fructus profertur Aſparago haud diſsimilis, ut dictum eſt.

TEMPERAMENTVM.

Miſtæ eſt temperaturæ, Galeno teſte, nempe repellentis & diſcutientis, quia ſcilicet radix adſtringit, floresq́ amari ſunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluuntur. Folia in uino decocta & illita cedemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris cõtraxerunt, diſcutiunt: οἴνῳ enim & non ὑγρῷ legendum, ut ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud letale, quod etiam Colchicum nominant, ſed alterum, quod & Irin agreſtem uocant, folia & caulem Lilio ſimilem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potiſsimũ craſsitudine eſt, adſtringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quod miſtæ ſit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Teſtificantur uerò id quæ particulatim ædit opera. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autẽ in uino decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem unam digiti craſsitudine obtinet, dentibus præcipuam cõciſam in aceto, de-

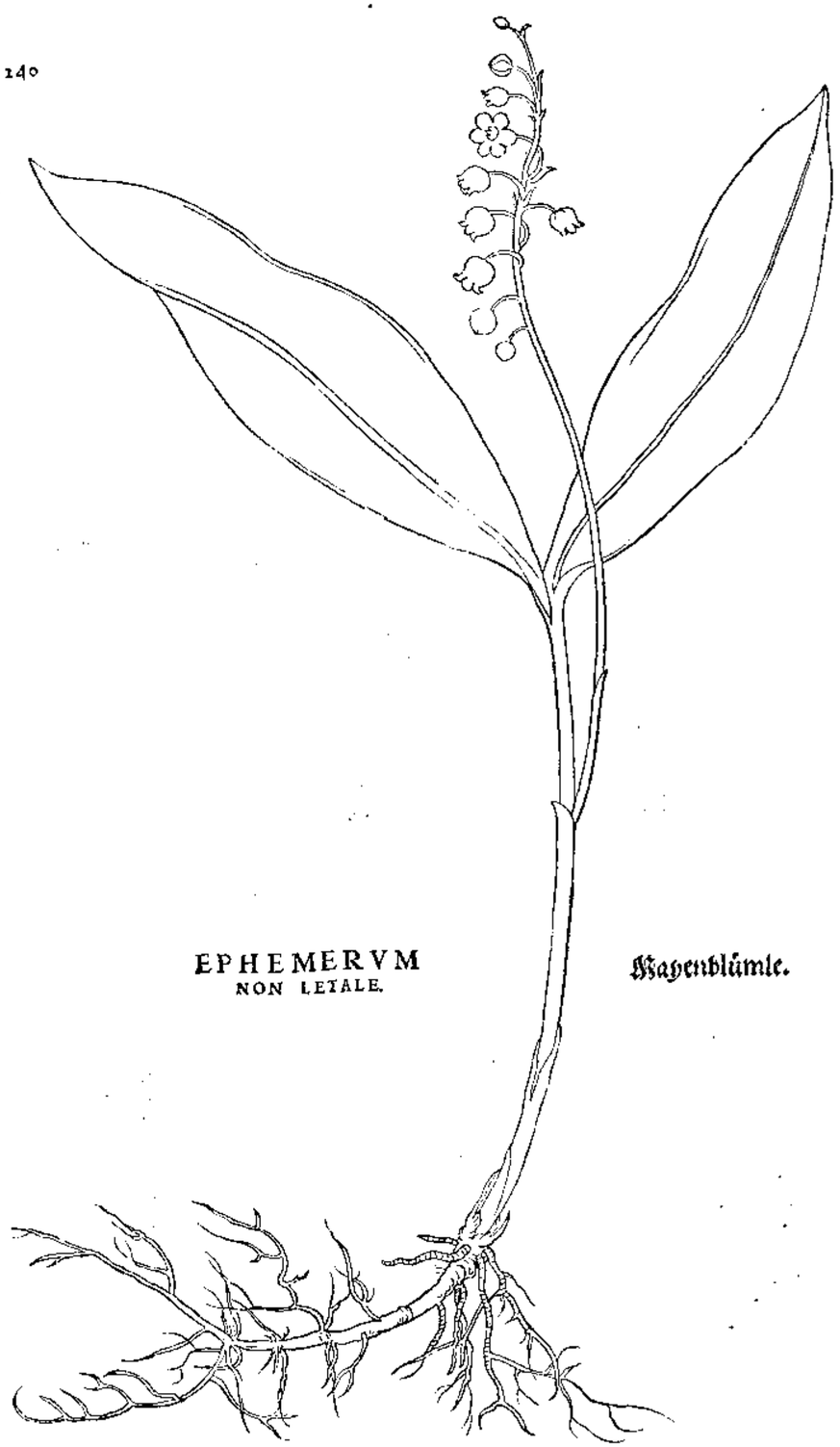

EPHEMERVM
NON LETALE.

Mayenblümle.

A to, decoctamq; ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & exesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq; tradũt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, uertigine, morboq; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, uiam præcludere scribũt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam utuntur.

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

NOMINA.

HELENION Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, uulgo iunctis utriscq; uocabulis Enula campana dicitur, Germanis Alant. Elenium autem ab Helenæ lachrymis, è quibus natum fabulantur, quidam dictum esse uolunt. Alij quoniam cõtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. *Enula campana Elenium unde dictum.*

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumq;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantum & oblonga. Radicem subruffam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad constitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésue auferunt. Hæ siquidẽ
B notæ Enulæ campanæ uulgo dictæ pulchrè quadrant, neq; obstat quod nõ in cunctis græcis exemplaribus omnes iliæ habeantur, cum in nonnullis, tũq; probatissimis saltem, leganť. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos edidit in Dioscoridem cõmentarijs testatur, sibi usum esse antiquissimũ ac probatissimũ codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi cõmittemus, si nonnullas Dioscoridẽ notas subticuisse dicamus, cum euidentissimũ sit Inulam nõ passim una forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdã locis caulem haud emittat: in irriguis denicq; procerior & elegantior, quàm in sicciorib. prouenial. Huc accedit quod aliàs sæpe notas etiam admodũ necessarias prętermittat. *obiectio diluitur*

Marcellus Florentinus.

LOCVS.

Nascitur montanis, umbrosis, & siccis locis. In hortis etiam passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctũ potum, urinam & menses ducit. Ipsa denicq; in eclegmate cum melle sumpta, tussi, orthopnœæ, rupturis, cõuulsionibus, inflationibus, uenenatorum morsibus prodest, calefaciendi ui quam in ũniuersum habet. Folia eius in uino cocta ischiadicis utiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho utilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectam, ad usum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè utilis est. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos &

ELENIVM
Alant.

A crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis & diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exiguæ assiduæq; quorundam articulorũ præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis cõmanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tusim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. *Superstitiosum.*

DE EVPATORIO▸ CAP▸ XC▸

NOMINA.

EVPATΩPION, βήπατώριον græcè, Eupatorium & Hepatoriũ latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig/Beuchwurtz. Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam esse uolunt. Hepatorium uerò quoniam iecori præcipuè medeatur. *Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium.*

FORMA.

Fruticosa est herba, unum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potissimũ incisa quinq;, & aliquando pluribus, Quinquefolij uel Cannabis potius folijs similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatũ, hirsutum, adeò ut siccatum uestibus hæreat. Hæ deliniationes adamussim, nulla reclamante nota, herbæ quam
B uulgus & officinæ uocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc uerum & genuinum esse Eupatorium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum unum aut alterum obtinẽs, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem uel maiusculũ. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio similia, quinquepartita uel plurifariã incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spectans, subhirsutum, ut resiccatum uestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie non animaduertunt. *Agrimonia est uerum Eupatorium.*

LOCVS.

Nascit passim locis montosis, campestribus etiam, pratis nempè, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatoriũ herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum ueteri suillo adipe imposita, ulceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in uino pota, dysentericis, iccinorosis, & serpentium morsibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic uisceri addit.

EX PLINIO.

Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unicè.

EVPATORIVM

Gdermenig.

A

NOMINA.

HAVDDVBIE Euphrasiæ herbæ nomen à græcæ linguę imperitis pharmacopolis deprauatum est, cum olim εὐφροσύνη dicta sit, quod nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ad quod nomen Germani nostri pulchrè alludentes Augentrost / hoc est, oculorũ solacium appellant. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularíam nominant. Officinę, ut ferè in omnibus alijs herbis, corruptã uocem retinentes, Euphrasiam uocant. Etsi autem herba hæc græco & eleganti nomine donata sit, nihil tamen de ea, quod sciam, apud ueteres Græcos & Latinos, nempè Dioscoridem, Plinium, Galenũ, adde etiam recentiores, Aëtium, Paulum, & Actuarium scriptum reperitur. Cum uerò appellatio ipsa græcam testetur originem, uidetur sanè à Buglosso ueterum mutuata & desumpta esse. Vt enim hoc in unum coniectum animi lætitiam parit, atqueadeò εὐφρόσυνον dictum est, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quam subinde uocem imperiti linguæ, ut diximus, deprauantes, in Euphrasiam uerterunt.

εὐφροσύνη cur dicta.

ophthalmica.

vocatur à nonnullis Bienenkraut vel potiùs Biencknaut. miré n. putat prodesse ad affectus cerebri.

FORMA.

Herba est parua, palmę unius longitudine, Hyssopo similis, cauliculis purpureis, foliis exiguis, per ambitum serratis, floscułis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obstat quod Hermolaus, immensæ eruditionis uir, libro tertio, capite decimo octauo sui Corollarij, luteolos esse dicit; is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet. Certè si flores Euphrasiæ exquisitè consideres, neque prorsus luteos, neque in uniuersum etiam candidos esse deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, ut pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum uerò potior florum pars candido colore constet, factum est
B ut fermè omnes herbã hanc depingentes, albos illi assignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.

Hermolaus Barbarus.

LOCVS.

Nascitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & siccam esse herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta. Memoriam etiam oculorumq; aciem redacta in puluerem, & in uino albo pota, mirificè roborat, amissamq; reparat.

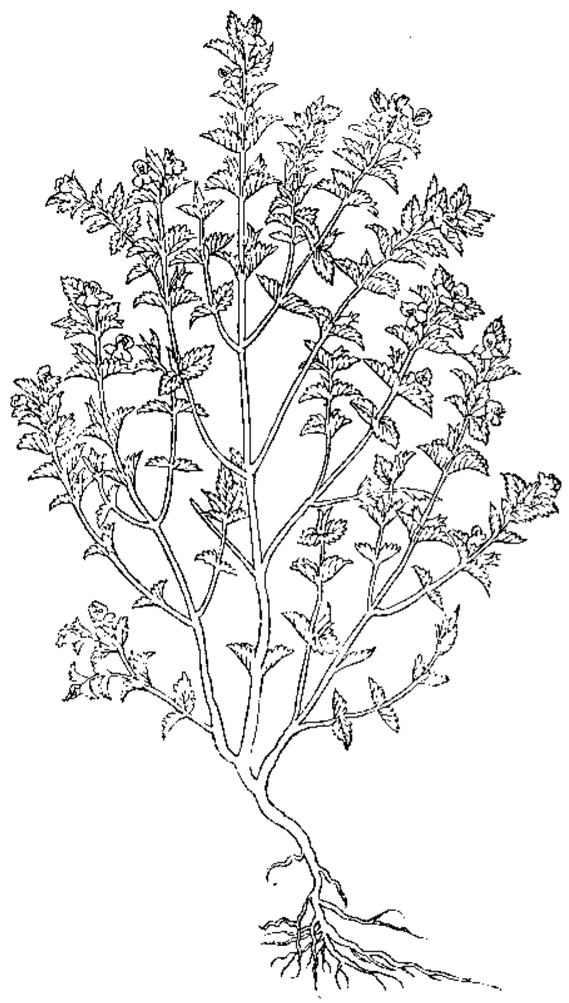

EVPHRASIA

Augentroſt.

A NOMINA.

ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΝ Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cum ipſa herba ſemper retorrida & exucca uideatur, factum eſt, ut Græcis Elelisphacon, quaſi in tabem redacta, uel in ſyderationem flacceſcens dicta ſit, ἐλελίζειν & σφάκος uocibus in unam coalescentibus appellationē. Eſt autem σφάκος, ſeu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æſtatem & ardentiſsimū canis æſtum ui ſolis altius penetrante, humoreq; quo nutriuntur deficiente, languent & arescunt. Latini ſyderationē nominant. Saluia autem dicta Latinis, quod ad multa, præſertim ad fœcunditatē, ſalutaris ſit. *Elelisphacon unde dicta.* *σφάκελος* *Saluia cur uocata.*

GENERA.

Duo ſunt Saluiæ genera, quemadmodū etiam plebeij abundè nouerūt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, ſqualidius folio & ſcabrius, lacunoſa facie præaſperum, multo latius, quaſi cultum ſenſerit, adeò ut domeſtica aut hortenſis Saluia dici poſsit. Nos euidentiori diſtinctione uſi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam groß oder breyt Salbey uocatur. Alterum folio leuius & cōtractius, quaſi ſylueſtrem ob id referat figurā, ſylueſtris Saluia appellari poteſt, minus etiam ſqualore obſitū eſt. Nos Saluiam minorē diximus. Germani creutz Salbey / oder klein Salbey / oder ſpitz Salbey / edel Salbey nominant. Dioſcorides utrunq; genus ſub uno Elelisphaci nomine complexus eſt, quod ſcilicet facultate nihil diſtent, ſed idem prorſus efficiant. *Saluia maior.* *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex eſt oblongus, ramoſus, quadrangulas & candidas uirgas habens. Folia mali Coronei effigie, oblongiora tamen, aſperiora, & craſsiora, quæ ſenſim attritarum ueſtium modo hirſuta, ſubalbida, uehementer odorata, ſed uiroſa ſunt. Semē
B in ſummis caulibus ſylueſtri Ormino ſimile gerit. Hæc deſcriptio, nulla prorſus reclamante nota, cum herba quam Saluiam uulgo uocant quadrat: nanque ea fruticoſa eſt, rugoſis foliis, extritarum latenter ueſtium aſperitatem ſcabritiámue referentibus, incanis, uehemēter odoratis, purpureo in ſpica flore, in aquilini roſtri ſpeciem falcato, ſemine ſylueſtris Ormini, ut pictura graphicè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis aſperis, & utrunq; genus hodie paſsim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio menſibus, quando nimirum floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adſtringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq; decoctū potum urinam cit, menſes fœtusq; extrahit. Paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur, Capillos denigrat. Vulneribus herba utilis eſt, ſanguinemq; compeſcit. Ferina tetráue ulcera purgat. Pudendorum pruritus folio rum & ramorum decoctum cum uino, ſi eo abluantur, ſedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam ſuffitam Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omnino mu liebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres ſi fluidæ laxæq; fuerint, utiliſsimè comedunt: cōtinet enim conceptū uitalemq; reddit: ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto à ſecubitu die mulier potauerit, deinde uiro miſceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco poſt ſæuas peſtilentias ab his qui ſuperſunt, ad eum ſuccum bibendū mulieres cogi, plurimosq; inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinem

SALVIA
MAIOR.

Groß Salbey.

Salvia officinalis

SALVIA
MINOR.

Creütz salbey.

Salvia triloba.

C expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis ili-
Pilulæ. co cohibeť. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis ſin-
gul. drach. ij. feminis Saluiæ aſſati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach.
xij. cum ſucco Saluię pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto,
eodemq; modo in ueſpere, ac poſtea aquæ putæ quippiam propinato.

EX PLINIO.

Menſes Saluia cit & urinas. Paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem in-
ducit percuſſo loco. Bibitur cum Abſinthio ad dyſenteriã. Cum uino eadem com-
morantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita uul-
nerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur,
pruritus teſtium ſedat. Partus emortuos appoſita extrahit, item uermes auriũ. Ad
tuſsim laterisq; dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos ef-
ficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea prodeſt.

DE ERPYLLO. CAP. XCIII.

NOMINA.

Serpyllum unde dictum.

EPΥΛΛΟΝ græcè, Serpyllum latinè. Officinæ latinum nomen retinue
runt. Germanicè Quendel/Kinlin/Hünerköl appellatur. Serpyllum
autem, ut autor eſt Varro, ab eo quod ſerpat tam Græcis quàm Latinis
dictum eſt, quoniã ſi qua eius particula terram attingit, inibi radices de-
mittit. Eſt enim ut Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria, capite ſeptimo
ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cum poſsit in quan-
tam uoluerit quiſpiam longitudinẽ trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut ſi pro-
D pè ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur: ſic enim in lon-
gum protrahuntur: & ab hac plantę in ramulis eius natura, quòd in longum ſerpit,
Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

GENERA.

Serpyllum hortenſe. Duo eius genera. Hortenſe, quod germanicè heymiſcher Quendel dicitur. Syl-
Sylueſtre. Ζυγῆς. ueſtre, quod priuatim Zygis uocatur, quòd fortè eo iugarentur uites. ζυγῆς enim
Græcis interdum idem quod Latinis ligare & uincire ſignificat. Germanicè ſimpli-
citer Quendel dicitur. Nos ſylueſtris tantum Serpylli picturam damus.

FORMA.

Hortenſe. Hortenſe nõ diſsimile eſt Origano, potiſsimum quod ad folia & ramulos ipſos
attinet, quos candidiores tantum habet, odore tamen prorſus Sampſychum re-
Sylueſtre. præſentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Sylueſtre contrà humi non ſer-
pit, ſed rectum exilibus ramulis & lignoſis attollitur, Rutæ foliis plenis, anguſtio-
ribus tamen. Floſculos habet ſubpurpureos, guſtu acres, odore iucundo, radicem
Plinij erratum. multifidã. Plinius ſecus quàm Dioſcorides hortenſe ſerpyllum nequaq; ſylueſtre
uero humi ſerpere aſſerit, adeo ut ſubeſſe in hoc mendã ueriſimile ſit; res enim ipſa
& uiuæ herbarum imagines ſatis teſtantur, Dioſcoridis ſententiam eſſe ueriorem.
Dioſcoridi ſubſcribit Aëtius. Neq; mirũ eſt magis humi reptare cultum, quod in-
firmius humoris copia eſt, atqueadeò ramis inualidioribus ſtare nequit, quàm ſyl-
ueſtre, quod illo rigidius ac lignoſius exiſtit.

LOCVS.

Hortenſe non niſi ſatum prouenit, & Columella teſte, neq; pinguem, neq; ſter-
coratum, ſed apricũ locum deſiderat, ut quod macerrimo ſolo naſcatur. Sylueſtre
autem in petris, collibus, & montibus pleriſq; copioſiſsimè naſcitur, ita ut eo quaſi ue
ſtiri uideantur.

TEMPVS.

Sylueſtre tota æſtate floret, hortenſe autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERA-

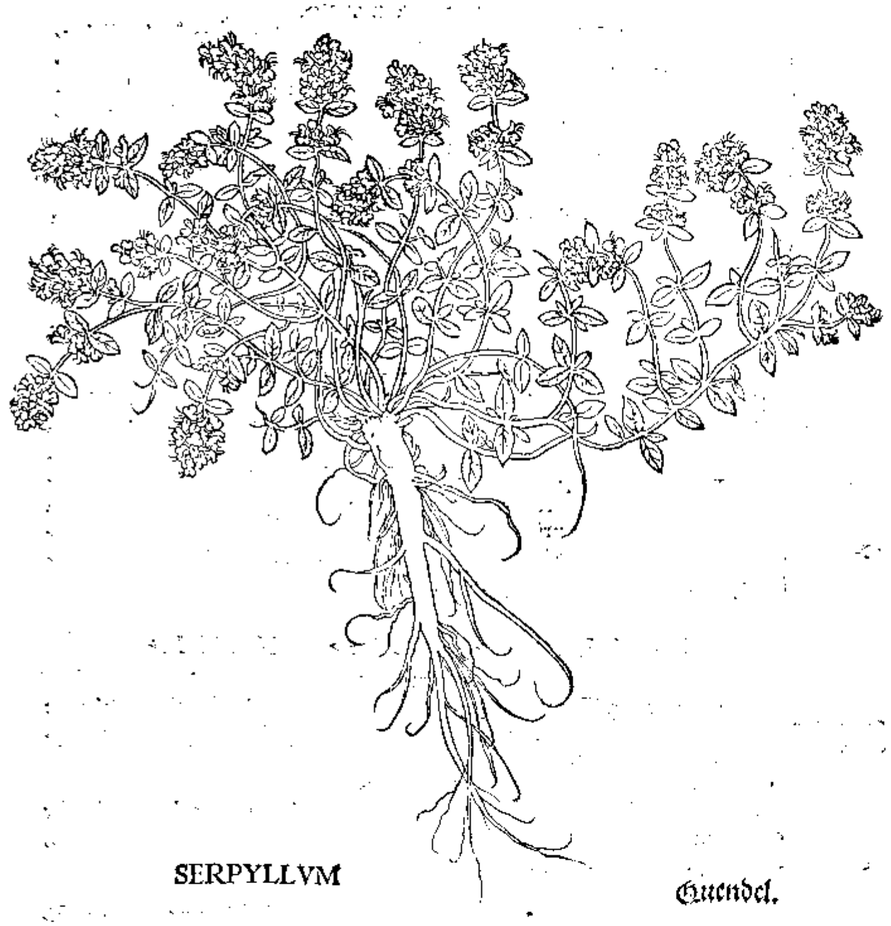

SERPYLLVM Quendel.

C TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidum ualde, ita ut menses & urinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi ui quàm hortense, atque ad usum medicinæ aptius. Menses trahit, & urinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulsis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduersus reptilia potum & illitum. Capitis dolores sedat coctum adiecto rosaceo, & aceto madefactũ. Maximè uero lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis uomitum sedat succus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit ut menses & urinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortensi, atq; omnino usus eius in medicina præfertur. Prodest torminibus, cõuulsionibus, rupturis, inflammationib. iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum autem aceto ac decoctum admixto rosacco lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus summopere cõgruit. Præterea drachmæ unius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones cõpescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas & scorpiones, decoctis in uino ramis foliisq;. Fugat & odore, cominus si uratur, & contra marinorũ uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidum, simul nobis utile medicinæ usus ostendit. Capitis dolores
D coctum ex aceto & rosaceo tempori ac fronti illitũ mitigat. Serpentes & omnia animalia uenenata, adustum nidore repellit, ideo & messoribus in cibo miscetur, ut si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia quæ hoc tempore uenenatis hausibus sequire consueuerunt. Contusi pulueris ex scrupulis xij. in aquæ datus tormina emendat, urinæ difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriæ idem pulueris ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatus.

DE ELYMO▸ CAP▸ XCIIII▸

NOMINA.

Lugdun. 130 *Panicum quare dictum.*

ELYMOS Græcis, Panicum Latinis, Germanis Heydelpfenich/oder Senich dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus semen est, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milij similitudine prosilit, denis ut plurimum foliis luxurians, culmõ penè in surculum extenuato, nutante, rubido paniculārũ fastigio, prædensis aceruato granis, aliàs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & solutam terram potissimum desiderat. Nec in fabuloso duntaxat solo, sed in arena quoq; nascit, modo humidum cœlum, uel riguum solum sortiatur.

TEMPVS.

Quadragesimo die postquã satum est absolui, ut omnia æstiua, inter omnes conuenit.

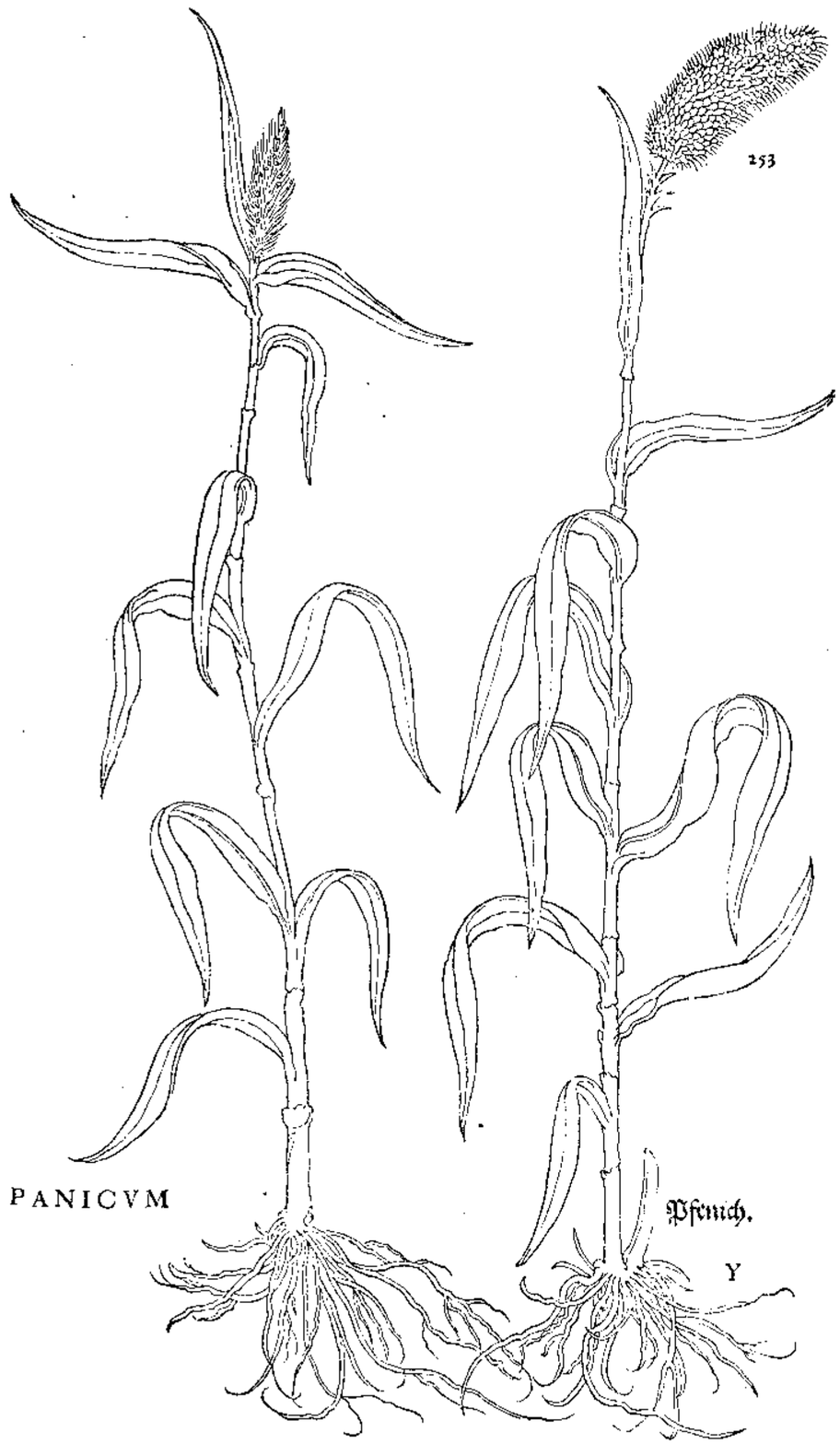

c uenit. Quocunq; igitur tempore ſatum fuerit, ubi ſemine prægnans erit, tum carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præſertim ſi foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij ſimilitudinem refert, eodemq; modo in panes defingitur, & ad idem accõmodatum eſt, minus tamen quàm Milium nutrit & adſtringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Siſtit quoq; nõnihil uentris fluxus, ceu ipſum etiam Milium. Panis itaq; eius exigui eſt alimenti & refrigerans. Conſtat inſuper præaridũ & inſtar arenæ aut cineris friabilem eſſe: caret enim pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem deſiccat. Agricolæ farina huius cocta admiſto adipe ſuillo & oleo ueſcuntur. Panicum in omnibus Milio cedit, inſuauius eſu, concoctu difficilius, uentremq; magis coërcet, minusq; nutrit. Huius farinã interdum cum lacte coctam, ruſtici ueluti triticeam eſitant. Clarumq; eſt id edulij tanto quàm illud per ſe ſolum aſſumptũ melius eſſe, quanto lac huius ſeminis natura ad boni ſucci procreationẽ, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem aliã omnia, cõcoctionem, uentris ſubductionem, in totum corpus diſtributionem, adeoq; ipſam in edendo ſuauitatem & uoluptatem. Hoc nanq; ſemen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In uino potum prodeſt dyſentericis. Similiter ijs quę uaporanda ſunt excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum. Sic prodeſt
D & ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

NOMINA.

ΕΡΙΚΗ Græcis, Erica Latinis, Heyd Germanis dicit. Officinis inuſitata.

FORMA.

p. 512. Erica fruticoſa arbor eſt Tamarici ſimilis, multò tamen breuior. Eius flore urentes apes, reprobũ mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem eſſe ſcribit nõ multum à Tamarice differentem, colore Roriſmarini, & penè folio. Id quod uerè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophraſtus etiam Roſmarino ſimilem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & ſyluis locisq; arenoſis naſcitur.

TEMPVS.

Autumno floret ſola ferè in ſyluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt Erica, id quod in guſtu amaritudo ſatis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita ſerpentium morſibus medentur.

EX GALENO.

Diſcutiendi facultate prædita eſt Erica: flore eius potiſsimũ & foliis utendum.

EX PLINIO.

Ericen aduerſari ſerpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbarij præter iam cõmemoratas, alias facultates addunt, nimirũ florum decoctum lumborũ ac uentris dolores lenire poſſe. Succum ex foliis floribusq; elicitum, oculis imbecillibus guttatim inſtillatum, aut foris inunctũ cõferre.

DE ERY-

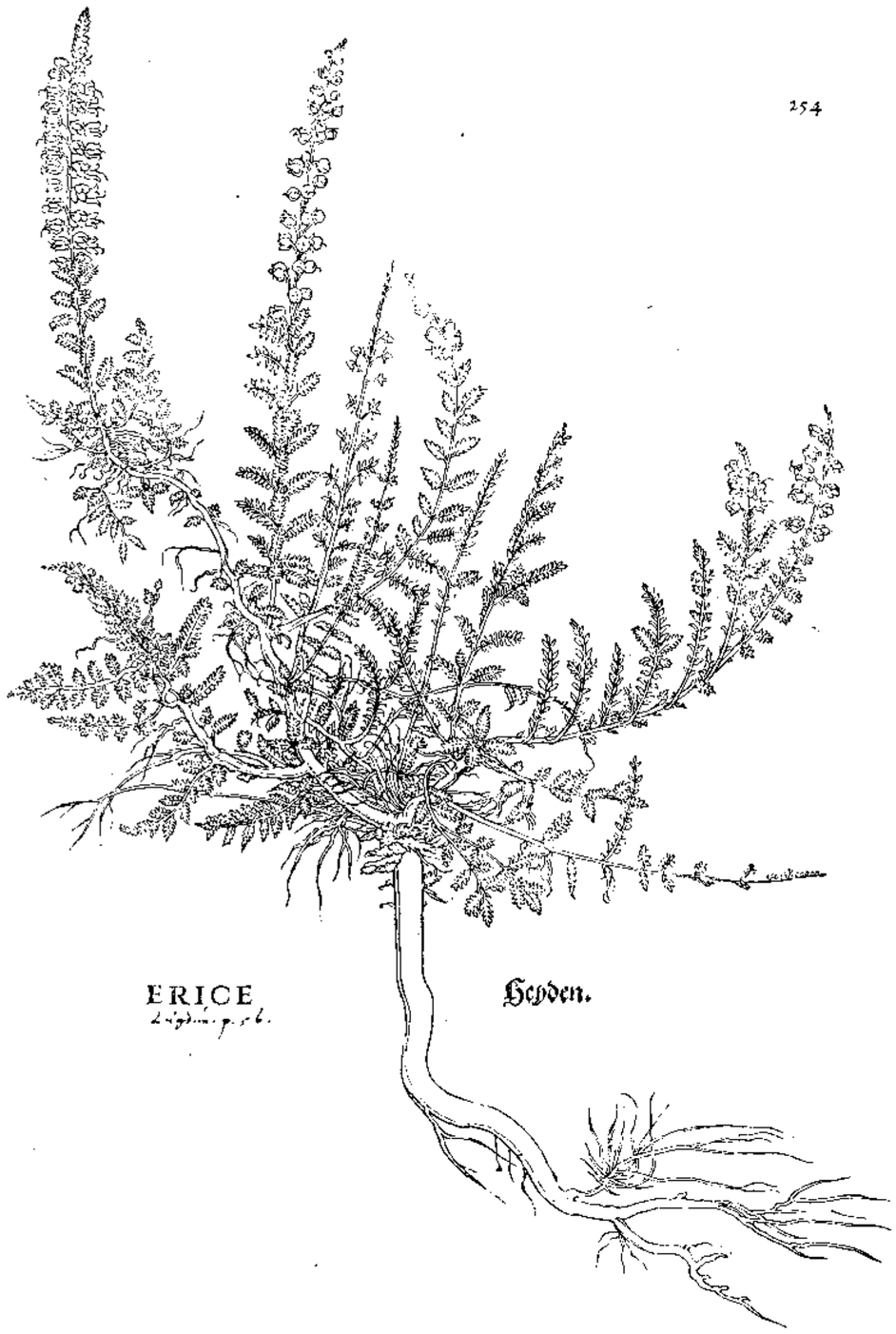

ERICE

Heyden.

NOMINA.

ERYSIMON græcè, Irion latinè uocatur. Officinis noſtris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapim ſylueſtrem, nõnulli etiam Rapiſtrũ, Germani Hederich & Wilden ſenff appellant. Sunt qui perperam, eo quod guſtu Erucam imitatur, ſylueſtrem Erucam nominant. Alia enim eſt Eruca ſylueſtris ab ea quam Rapiſtrum nominant herba, ut ſuo loco dicemus. Eryſimon quidam ἀπὸ πολυφόρου nomen mutuatum eſſe credunt, id eſt, à multiplici foliorum ſectione: nam Erucæ modo laciniata cõſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum uolunt, quaſi ὠφέλιμον, quod eſt precioſum & nobile. Mihi ἀπὸ ῥύσεως potius dictum eſſe uidetur, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate prædita ſit. Latini autem Irionem ab irruendo dixerunt, quod ignea ui, & feruido ſapore irruat in guſtum.

Rapiſtrum non eſt ſylueſtris Eruca.

Eryſimon unde dictum.

Irion quare uocata.

FORMA.

Folia habet ſylueſtri Erucæ ſimilia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorum figura, ut Fœnigræci graciles, in quibus ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido. Hæ utique notæ in uniuerſum omnes, herbæ illi quam pictam hic exhibemus adamuſſim quadrant.

LOCVS.

Naſcitur paſsim propè urbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haud ſecus quàm Naſturtij calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa arefacta ſimilem ſemini uim obtinet. Humida tamen ac uiridis, multo ſemine inferior eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tuſsientibus, regio morbo, coxendicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia uenena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritijs, parotidibus, teſtiũ ac mammarum inflammationibus prodeſt. In uniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, ſi aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita paſta peraſſetur.

EX GALENO.

Irionis ſemen ſicut guſtu Naſturtio ſimile apparet, ita facultate igneum eſt & ex calefactorium. Porrò ubi in eclegmate uti ex uſu eſt, præſtat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum ſubindeq; cruſtæ piſtoriæ inuolutũ aſſare. Vtile eſt cum eclegmatis ad promouendas craſſorum lentorumq; in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atq; duritias mammarum & teſticulorum ueteres iuuat. Refert Dioſcorides, quod cum aqua & melle illitum, occultis proſit cancris.

EX PLINIO.

Vtiliſsimum tuſsientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborũ uitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatũ malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoq; utiliſsimum. Item ſedis uitijs & articularijs morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpiriioſis. Item fiſtulis cum axungia ueteri, ne intus addatur.

DE HEL-

IRION Hederich.

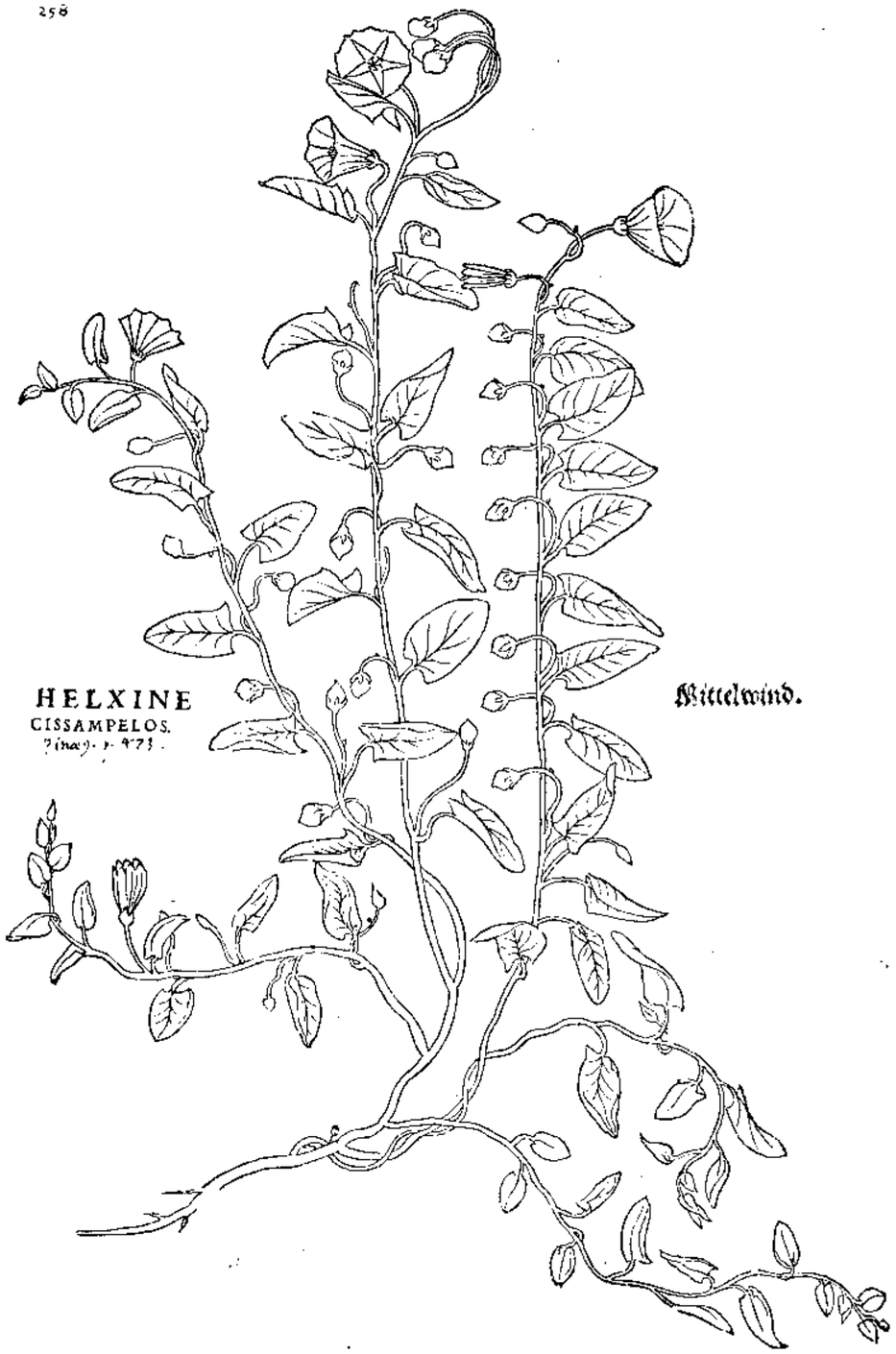

HELXINE
CISSAMPELOS.
Tinacy. p. 473.

Mittelwind.

A

NOMINA.

ΕΛΞΙΝΗ κισσάμπελος Græcis, Helxine ciſſampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum & officinę, Volubilem mediam & Vitealem appellãt, Germani Mittelwinden/oder Weingartenwinden. Rectè autem Ciſſampelos dicitur: in uineis enim potiſsimum naſcitur, & folio hederaceo. Conuoluulus uerò, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet. *Vitealis. Ciſſampelos quare dicitur. Conuoluulus.*

FORMA.

Folia habet Hederę ſimilia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunq; contigerint. Folia deniq; eius ſcanſili ordine alterna ſubeunt. Flores primum candidos Liliꝫ effigie, dein in puniceum uergentes, profert. Semen angulosum in folliculis acinorum ſpecie.

LOCVS.

In uineis naſcitur, unde etiam ei appellatio Ciſſampeli, ut diximus, indita eſt.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimum autem Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe ex uiribus quas illi ueteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum ſubducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Ciſſampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

B

DE HEPTAPHYLLO▸ CAP▸ XCVIII▸

NOMINA.

ΕΠΤΑΦΥΛΛΟΝ græcè, Septifolium latinè, uulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperam Biſtortam uocent. Germanicè Tormentill/Rotheil wurtz appellatur. Heptaphyllon autem à ſeptenario foliorum numero dicta eſt. *Tormentilla. Heptaphyllon unde dictum.*

FORMA.

Quinquefolio ſimillima eſt, niſi quod ſeptem non quinq; habet folia, utrinq; lanuginoſa, exigua, parua, ſerrata, caulem certis ferè interſtitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac deſcriptione omnibus conſtare puto, herbam noſtris Tormentillam dictam, non eſſe Dioſcoridis Quinquefolium. Hoc enim, ut reliqua omittam, radicem non intortam, ſed rectam & oblongam habet. Plinius etiam libro xxv. capite ix. herbam Quinquefolium incipere & deſinere cum uite ſcribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, ſed cum uites iam florent. Accedit quod hæc in montoſis & ſylueſtribus inculti{s}q;, hoc uerò pratis, cultis & aquoſis in locis potius prouenit. Apuleius etiam utranq; herbam ſeorſim deſcribit. *Tormentilla nõ eſt Quinquefolium.*

LOCVS.

Naſcitur montoſis, ut diximus, locis ac ſyluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam uites florent herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbã in tertio ordine frigidam & ſiccam eſſe. Cęterũ non eſſe frigidam, potiſsimũ in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Guſtus etiam adſtrictionẽ illam tanta frigiditate prorſus carere palàm oſtendit. Quare cum eaſdem quas Quinquefoliũ facultates habeat, idem etiam temperamentũ ob-

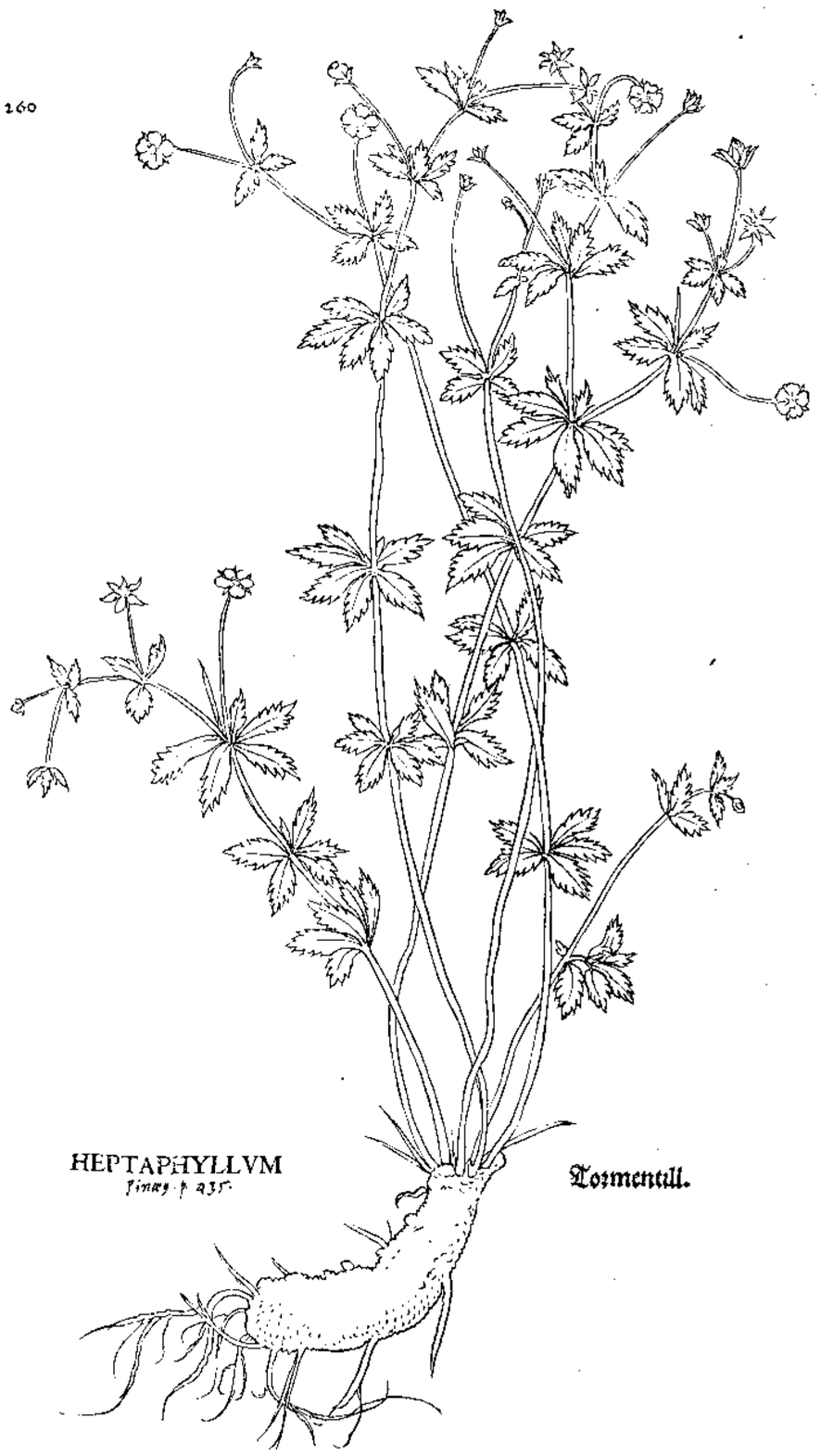

HEPTAPHYLLVM
Fuchs. p. 435.

Tormentill.

A tineat neceſſe eſt. Erit itaq; radix deſiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamẽ manifeſta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cũ oleo mixta pedes perunges, & tertio die dolorẽ tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi uulnera. Farina herbæ uel radicis ex ſucco Plantaginis propinatur in difficultate urinæ. Eadem reſperſu uulnera ad cicatricem perducit. Cum albo oui ſubacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ uis deploratis fiſtulis inſtillatur, neq; non oculis ad diſcutiendas nubeculas. Ad putreſcentia oris ulcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta ualẽt. Herpetas, ſtrumas, duritias, tumores, aneuriſmataq; ſanat. Et ut antea diximus, facultates ferè eaſdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter uenenis reſiſtit, dyſenterias, & omnes ſanguinis eruptiones compeſcit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

NOMINA.

EVZωMON Græcis, Eruca Latinis, officinæ latinum nomen retinuerũt, Germanis Weiß ſenff appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam ſura cõmendet, habeatq; in eiſdem peculiarẽ gratiam dicta eſt. Erucam uerò ideo nominatam uolunt quod erodat: hęc enim ubi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter uellicat. *Euzomos unde dicta.* *Eruca.*

GENERA.

Duplex eſt Eruca. Vna hortenſis ſeu ſatiua, quæ Germanis zam weiß ſenff dicitur. Altera ſylueſtris, ijſdem wilder weiß ſenff appellatur.

B FORMA.

Seſquipedali thyrſo conſurgit ſatiua, folio longo, anguſtoq;, in profundas ſed rariores crenas laciniato, guſtu præter modum acri, floribus pallidioribus, ſemine in ſiliquis rapi, uel ſinápi, firmo, radice candida. Sylueſtris folio ſatiuæ ſimili, ſtrictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis naſcitur. Sylueſtris Hiſpaniæ familiaris: propè tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur eſſe ſylueſtris Eruca, ea non eſt ſed Eryſimon, de qua quidem herba ſuo in loco abundè ſcripſimus. *p. 256. primus.*

TEMPVS.

Satiua tota æſtate floret: ſylueſtris autem circa Calendas Iunij potiſſimum erumpit: alio enim tempore uix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamento Eryſimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca ſatiua largius comeſta uenerem ſtimulat. Idem poteſt ſemen eius, quod urinam cit, coctionẽ adiuuat, aluumq; bonum efficit. Vtuntur ſemine ad condimenta. Quod ut plurimo tempore ſeruetur, aceto uel lacte maceratum, & in paſtillos digeſtũ recondunt. Sylueſtris ſemine homines in Hiſpania ſinapis uice utuntur. Eſt autem ad ducendam urinam efficacior, & multo quàm ſatiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquã manifeſtè calefacit, adeò ut nõ facilè ſolum abſq; iunctis Lactucæ foliis edatur. Quinetiam genitale ſemen augere creditur, & in uenerem ſtimulos addere. Caput magis dolore afficiet ſi ſolum edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Eryſimo ſimilis, flatulenta eſt, ob quod ad uenerem inſtigat. Semen eius urinam quoq; mouet. Cæterũ ſylueſtris, domeſtica ualentior eſt.

EX PLI.

ERVCA
SATIVA.

Zam weiß senff.

ERVCA
SYLVESTRIS.
Lugdun. p. 202.

Wild weiß senff.

C EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ: concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentū æquet. Eius semen scorpionum uenenis & muris araneí medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera subituris potum ex uino, duritiam quandam contra sensum induere. In condiendis obsonijs tanta est suauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant subrita Eruca si foueant oculi, claritatē restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Tria folia syluestris Erucę sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa, si bibantur, uenerem stimulant.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

NOMINA.

Officinarum error.

Eupatorij adulterinum.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab ijsdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio uero, cum tamen non sit, haud sine magno errore utuntur. Hinc cum nomen aliud non esset quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinū nominare placuit. Germanicè Kunigund kraut/hoc est, herba S. Kunigundi uocatur, & Wasserdost/ab Origani similitudine, & quod iuxta aquas proueniat. Alijs Wirtzenklee/quod uulnerati cerui sibi hac medeantur herba.

FORMA.

D Caulem edit rotundum, purpureū, geniculatū, solidum & hirsutum, circa quem alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè similia, amaraq;. Flores in summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandē in pappos tenues abeuntes. Radicem multis fibris capillatā & inutilem. Errant hauddubiè qui herbam hanc Dioscoridis Hydropiper esse putant. Nam etsi ferè tota eius herbæ facies, floribus demptis, Hydropiperis deliniationi respondeat, tamen quia nulla prorsus piperis in folijs aut floribus acrimonia apparet, non est cur Hydropiper dici possit aut mereat.

Eupatorij adulterinum non est Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, alijsq; locis humidis nascitur: potissimum uerò iuxta residēs aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu uehementer amara est, ut calidam & siccam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Hauddubiè herba hæc abstergit, expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem incidit: quamobrem menses & urinas mouet, educendoq; ex thorace pulmoneq; puri auxiliatur, aliasq; facultates amari saporis, quas recenset Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Potest itaq; obstructiones iecoris & lienis aliarumq; partium corporis soluere. Ex recentioribus sunt qui hanc Vulnerariā esse tradunt, neq; temerè: idipsum enim posse, siccitas eius testatur. Suffitum præterea eius herbę, uenenatas fugare feras ijdem scribunt. Euidentissimū uerò est hanc etiam contra uenena esse admodum efficacem.

DE ERE-

EVPATORIVM ADVLTERINVM.

Kunigunt kraut.

Z

DE EREBINTHO. CAP. CI.

NOMINA.

EREBINΘOΣ græcè, Cicer latinè, officinæ latinum nomen retinuerunt, germanicè ʒyſſern nominatur.

GENERA.

Tria præcipua ſunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantum picturam damus. Differunt potiſsimum in floribus: hoc enim ut cernis purpureos, album uerò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer ſatiuum caule eſt lignoſo, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo uel purpureo, ſiliquis rotundis, radice tenui & non admodum longa.

LOCVS.

Puſſo craſſoq; ſolo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atq; ſubinde in ſiliquis ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer ſatiuũ bonam facit aluum, urinam cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, menſes & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes teſtium & myrmecias. Ad ſcabiem, achoras, impetigines, ulcera concreſcentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunq; cit urinas, dato cum Roſmarino contra regium morbũ & cutem ſubeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem ueſicam exulceratã & renes. Contra myrmecias & acrochordonas ſubent aliqui noua funa ſingula earum capita eminentiásue ſinguli Ciceribus tangere, deligataq; in lintheolo ſemina illa poſt ſe abiicere, ut acrochordones decidant.

D

EX GALENO.

Cicer legumen eſt flatuoſum quod nutrire poteſt, aluo mouendæ habile, ciendæ urinæ idoneũ, & ſemini generando aptum. Prolicit uerò & menſes. Porrò quod uocatur arietinum, cæteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæũ uocant, eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, ſcabieſq; & impetigines extergunt. Parotidas & teſtes induratos diſcutiunt. Maligna etiam ulcera cum melle ſanant.

EX SYMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquunt & excrementa gignunt. Venerem ſtimulant, magisq; quàm fabæ nutriunt, obſtructiones tollunt, & menſes educunt. Habent ſalſam ſimul & dulcem qualitatẽ, & ob ſalſuginem uentrem mouent, propter dulcedinem autem urinam. Inflationes quoq; faciunt, & lac gignunt, extergendiq; facultatem obtinent. Nigra medicamentoſam uim habent: urinam enim uehementiſsimè mouent, & calculos renũ & ueſicæ frangunt. Nullum uero legumen ſic ut Cicera, præcipuè autẽ nigra & parua, lapides frangere poteſt. Id uerò magis eius ius, quod tamen ueſicæ morbis ſupra cætera legumina officit. Cicera uerò rubra calidiora & craſsiorũ ſunt partium quàm alba. Omnia autem urinam ducunt. Madefacta nocte una in aqua & ſumpta, lumbricos eiiciunt, ſed qui utitur ſex ieiunet horas oportet. Impoſita ut cataplaſma parotidibus, molliunt & diſcutiunt tumorẽ. Farina horum aceto ſubacta, & ſcabioſis inuncta prodeſt. Ius eorundem icthericos iuuat, & urinam albam reddit. Oportet uerò iis neque ante cibum, neque poſt uti, ſed in medio.

DE ECHIO.

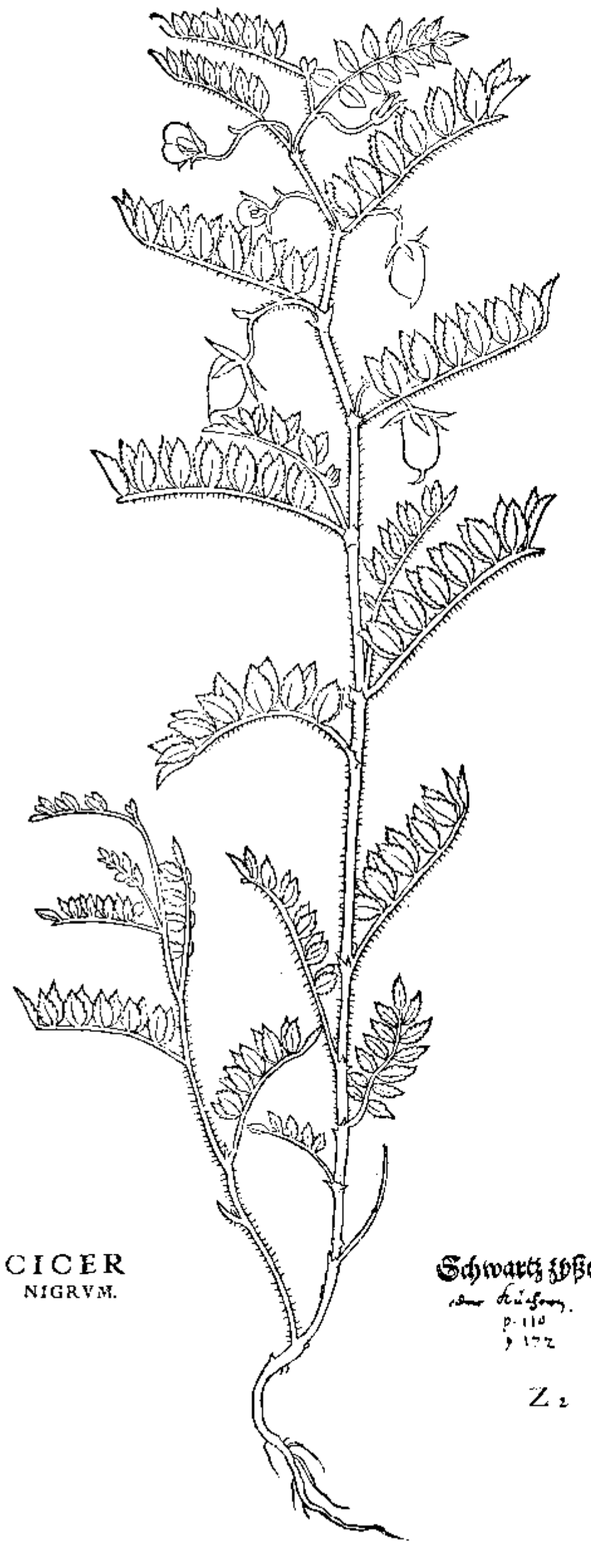

CICER NIGRVM.

Schwartz ʒyßern.

Z 2

DE ECHIO▸ CAP▸ CII▸

C

NOMINA.

Bugloſſum ſyluestre.

Echion quare dictum.

ECHION, ἡ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiacũ Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbariſj ſyluestre Bugloſſum nominant, quos ſequentes Germani wild Ochſenzungen appellant. Echion autem dictum uolunt, quod contra ferarum ictus ſit utile. Aliſj quod floreſcit capitulis uiperæ ſimilibus. Rectius Dioſcorides, quod ſemina uiperino capiti ſimilia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aſpera, tenuia, Anchuſæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles foliis adiacentes. Cauliculos tenues multos, & utrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus ſemẽ eſt uiperino capiti ſimile. Radix digito exilior, ſubnigra. Ex qua ſanè deliniatione ſole clarius fit, herbam cuius picturam hic exhibemus eſſe Echion. Folia enim habet prælonga, hirſuta, tenuia, ad Anchuſam accedentia, minora tamẽ pinguiaq́, tenuibus ſpinis horridula, cauliculos tenues, numeroſos, minutaq́ folia utroq́ latere dependentia, nigra, in ſummo caule minuſcula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus ſemina uiperarum capitulis ſimilia inſident, à ceruice paulatim in roſtellum extenuata, tumidiore ſuperna parte, in qua quædam prominulæ quaſi ſedes occulorũ apparent, id quod ego hiſce oculis non ſemel, ſed iterum atq́ iterum conſpexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq́ ferè ad itinera, & in aſperis locis naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſſe citra tamen inſignem ſiccitatẽ inde conijcitur, quod lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto capite uigeſimo de Simpl. med. facul. teſte, quia pituitoſos humores calefacientia in ſanguinem uertunt, lac procreare ſolent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix non ſolum iis qui à ſerpentibus morſi ſunt ſuccurrit pota cum uino, uerũmetiam præſumentes eam ne feriantur facit. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum uino aut ſorbitione ſumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion ſpinoſa herba eſt, quæ non modo à ſerpente commorſis cum uino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoq́ percuti non patitur.

DE ELEO-

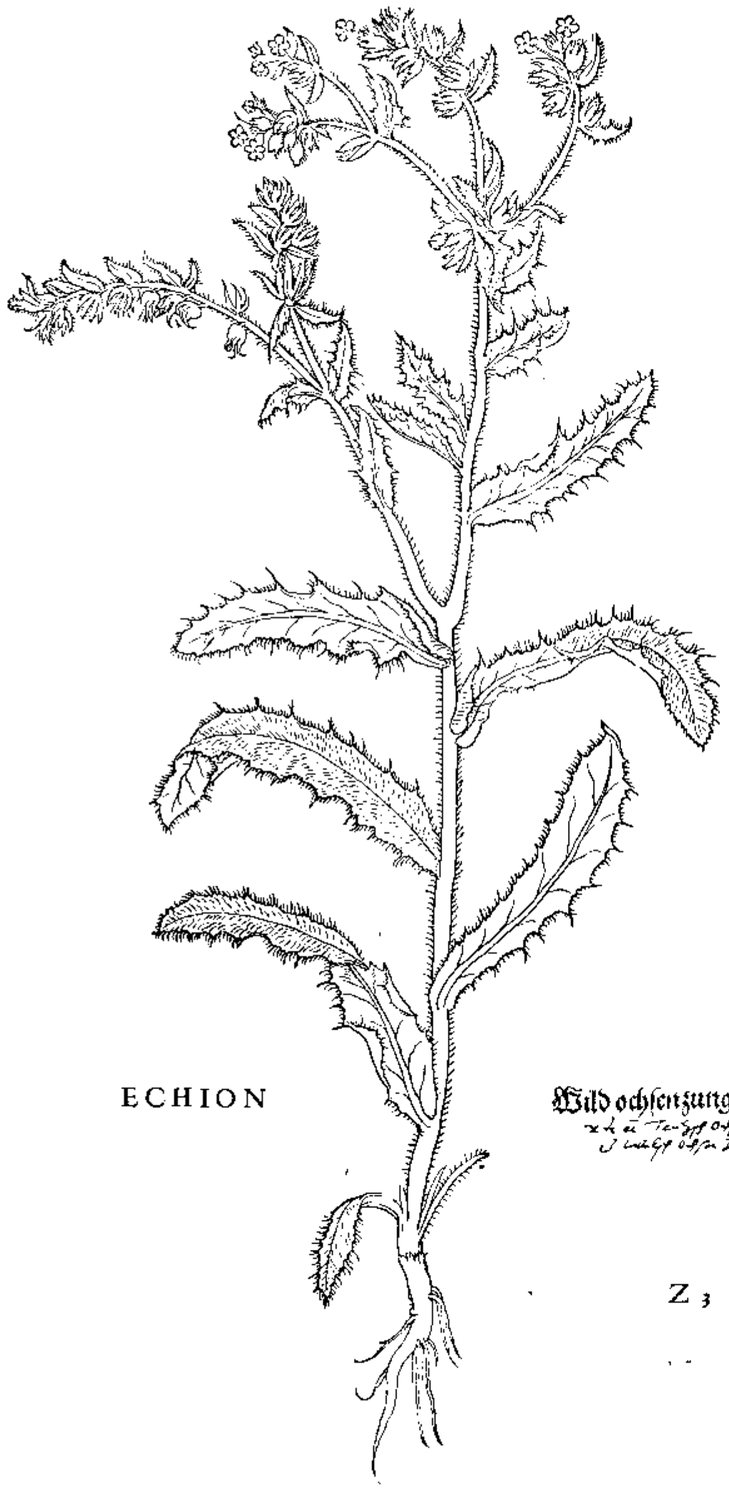

ECHION

Wild ochſenzungen.

APIVM PALVSTRE.

Wasser eppich.

A

NOMINA.

ΕΛΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis Waſſer eppſſ/oder Eppich/oder bauren eppich) nominatur. Sic dictum Græcis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat. *Apium paluſtre Eleoſelinon unde dictum.*

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino uis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO▸ CAP▸ CIIII▸

NOMINA.

ΕΛΛΕΒΟΡΟΣ λευκὸς Græcis, Elleborus candidus, & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis weiß nieß wurtz appellat. Elleboron autem Græci dictum uolunt, quod cibū corporis eripiat. Album à radice uocarunt, quæ nigri reſpectu candida eſt. *Elleborus exordium. Albus quare cognominatus.*

B

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſę, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparū modo prodeuntes. Quod autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceuſq́, aut quum frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens, neq; ſaliuā confertim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrangulat. Purgat uomitionib. uaria educens. Miſcetur collyrijs, quę claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in utero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit. Datur iciunis per ſe & cum Seſamo, aut Ptiſanę ſucco, aut Alicæ, aut muſſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cōpinſitur & torreť. Apparatus & uictus ratio ab ijs tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſſimum autem Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longum enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq; rationem docere. Dant autem aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſuc-

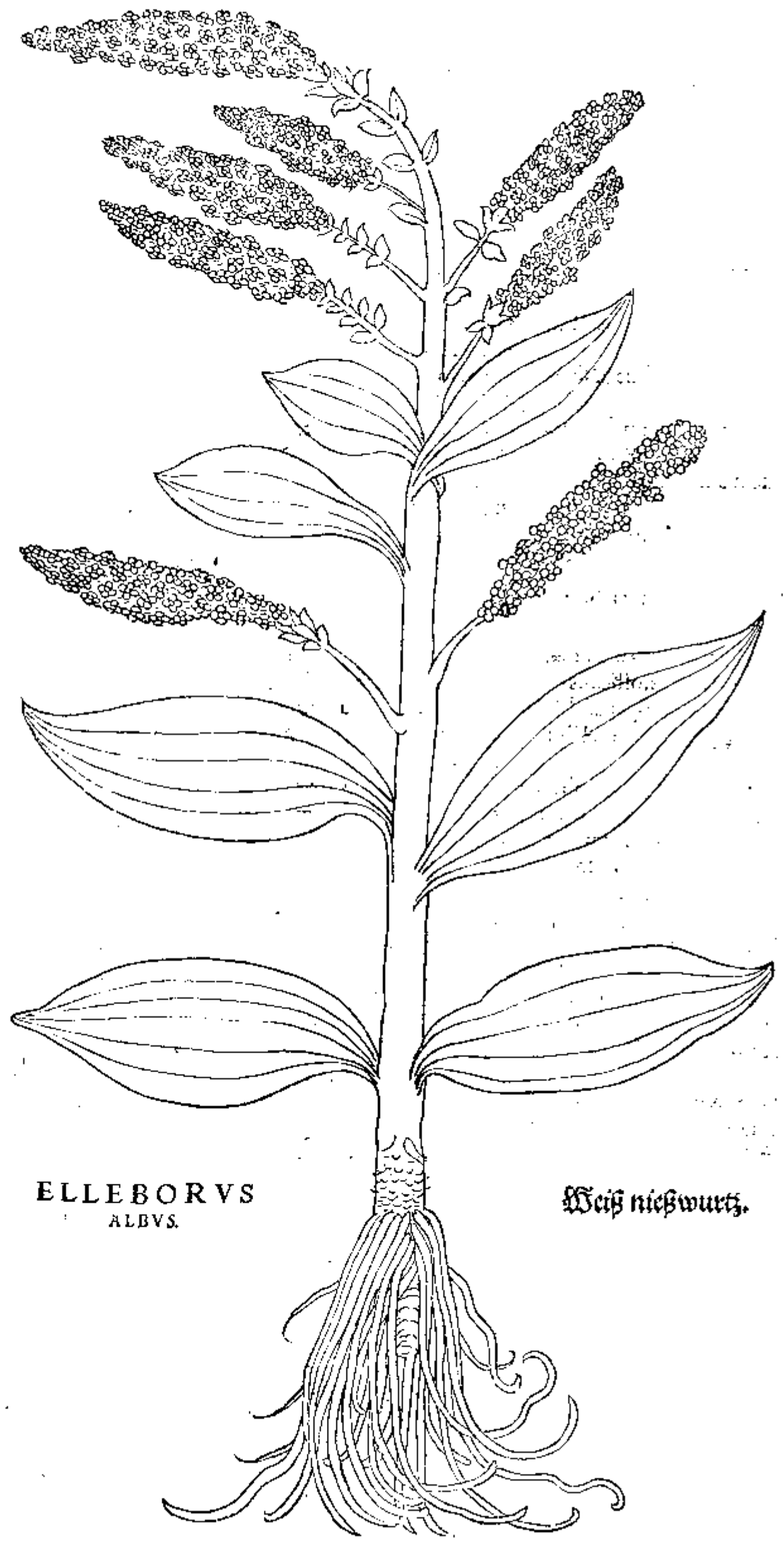

ELLEBORVS
ALBVS.

Weiß nießwurtz.

Veratrum album

A co multo, aut modicum cibum dari præcipientes, ſtatim Elleborum offerunt, præſertim iſis in quibus ſuſpecta timendáue erit ſtrangulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tuto enim ea ſic peragitur purgatio, quod non intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro ſubditæ cum aceto, uomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis ſimul & excalfacientis facultatis eſt. Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies, lepraſq; accõmodus eſt. Quinetiam ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſue diebus, callum detrahit. Dentibus ſi cum aceto colluantur prodeſt.

EX PLINIO.

Candidũ ueratrum uomitione, cauſaſq; morborũ extrahit: quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut plericq; ſtudiorũ gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurũ Zenonis libris: Druſum quoq; apud nos, tribunorũ popularium clariſsimũ, cui ante omnis plebs adſtans plauſit, optimates uerò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatũ comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsimè ſumitur, quoniam, ut diximus, Seſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eius per ſe & mixta radiculę qua lanas diximus lauari, ſternutamentũ facit, ſomnumq;. Legun tur autem tenuiſsimæ radices breueſq; ac ueluti decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicẽ corticemq; carnoſiſsimũ eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam turgeſcentemq;, in longitudinẽ findebãt. Deinde fila in umbra ſiccabãt, iis utentes. Nunc ramulos ipſos à radice ſua grauiſsimi corticis, ita
B dantes. Optimũ quod acre guſtu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet ſternutamenta, ſed multo terribilius nigro, præcipuè ſi quis apparatũ poturorũ apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus infinitos, aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores uomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quod inciſum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptẽ diebus præparandũ cibis acribus, abſtinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album è dulci datur, aptiſsimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere Elleborum, rurſuſq; comprimere raphanos, ut tranſeat uis, atq; eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantię albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, dinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant, tuſsi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntib. Vetant dari ſenibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animq́ue exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tumeant, minimeq; ſanguinẽ excreantibus, uel latere uel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cum axungia illitum. Item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtũ necat. Muſcæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

DE ELLE-

274

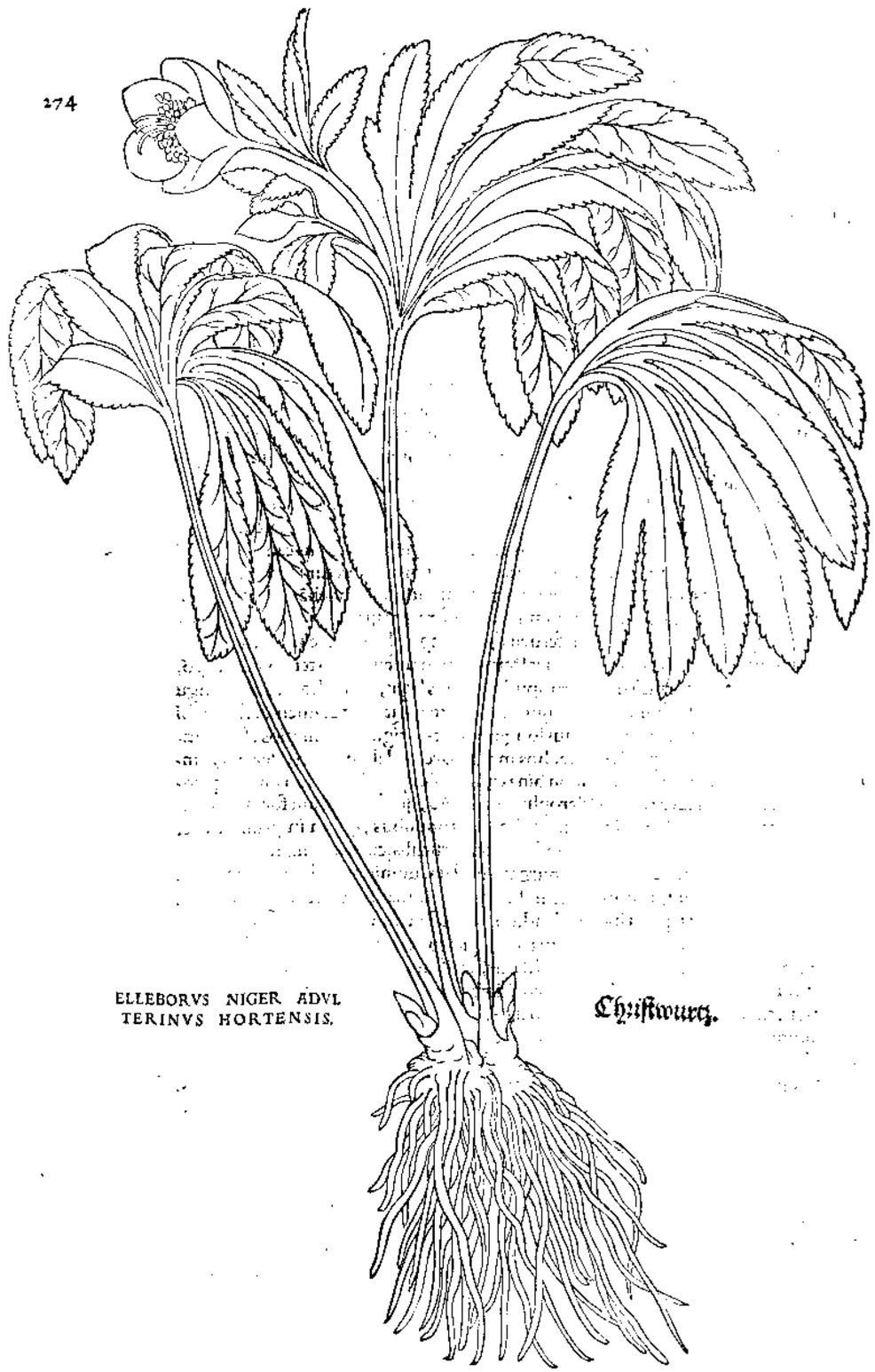

ELLEBORVS NIGER ADVL
TERINVS HORTENSIS.

Christwurtz.

275

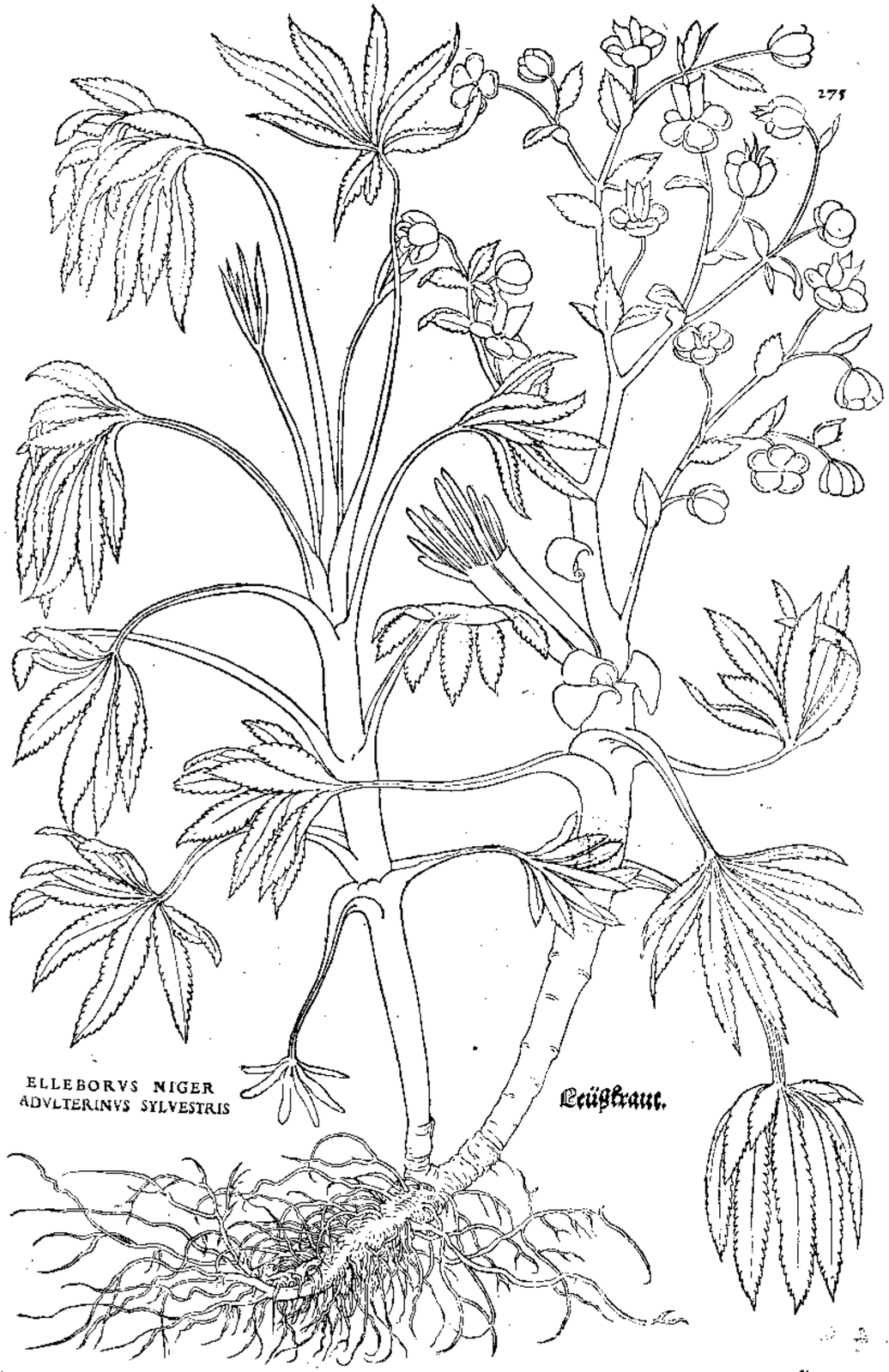

ELLEBORVS NIGER
ADVLTERINVS SYLVESTRIS

Leüßkraut.

c

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus.

HERBAM hanc cuius picturam damus non esse uerum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionẽ referas. Verum quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, neq; tamen citra summam efficacitatem, utatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christwurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quod circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec uiribus multo inferior est, ut in alterius inopia huius usus citra errorem esse possit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrum, Germani uerò Christwurtz, ut diximus, nominant. Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quod scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non prouenit. Alterum quod syluestre sit, & sponte sua nascitur, Elleborum nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus. Germanis Leüßkraut dicitur.

Hortensis.

Syluestris.

FORMA.

Hortensis caulem, uel potius pediculum, habet oblongum & foliis nudum, nisi in summo, ubi folia oblonga, angusta, pluribusq; diuisuris incisa, atqueadeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues, nigras, ueluti à capitulo ceparum pendentes. Syluestris priori non admodum dissimilis est, nisi quia caulem obtinet crassiorem, foliaq; minora. Florem etiam etsi herbaceũ habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

D Hortensis, ut dictum est, passim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirum natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem uere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborum nigrum adulterinum, potissimũ hortensem, eandem quam genuinus habere facultatẽ, idem etiam obtineat temperamentum necesse est. Calidus itaq; & siccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atq; genuinus inferiorem uentrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in posso subditus trahit. Foetus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi uis, alphos, impetigines, scabiem, lepras q; curant. Erodentibus medicamentis cõmiscentur. Ideoq; syluestris non temerè, quod pediculos interficiat, Leüßkraut à Germanis meis dicitur. Non uero pediculos tantum, uerum etiam oues & alia animantia comestus necat.

a

NOMINA.

ΕΛΞΙΝΗ, ἡ παρθένιον græcè, Helxine & Vrceolaris latinè nominatur. Officinæ uocant Parietariam, & dempta una litera Paritariã. Vulgus Muralium & Muralem. Germani Tag vnd nacht/S. Peters kraut/oder Glaskraut. Helxine autem ab aspero semine quod tenaci nexu uestibus adhæret, dicta est. Perdicium uerò, quod ea perdices præcipuè uescantur. Vrceolaris autem, quod detergendis uitreis, urceolis uasisq; efficax sit. Muralis & Parietaria, quod muros ac parietes natales locos sibi fecerit.

Helxine unde dicta. Perdicion. Vrceolaris. Muralis. Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mercuriali similia, hirsuta, circa caules ueluti exigua semina, aspera, uestibus adhærentia. Hæc sanè pictura sic plantæ illi respondet, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non adamussim conueniat. Est enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, foliis Mercurialis herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutissimis, exili per ambitum eius semine, aspero, uestibus adhærente, radice subrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, macerijs, parietibus & uinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio ineſt abstergendi & cõstringendi cum humiditate subfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi cõstringendiq; uim obtinent. Quare illita sacros ignes sanant,
D condylomata, adusta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius ceruſſæ mixtus, ignibus sacris & ijs quæ serpunt malis utiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, uel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat, cyathi mensura absorptus. Contra inflammatas tonsillas gargarisatus & illitus prodest. Aurium quoq; dolores cum rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento usq; ad statum sanat, maximè calidas. Quinetiam incipientib. phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizandũ item nonnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uasis uitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim assiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita & cum modico sale appositа.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionesq; omnes & adusta. Panos succus eius cum pusmythio, & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceraq; Cypria.

APPENDIX.

Monendi sunt hoc loco medici ut rectum Helxines usum discant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis uitijs pro fomento usurparunt, cùm refrigerandi constringendiq; uim habeat. Cæterum cum abstergendi quoque illi facultas insit, potest etiam calculosis, & ijs qui difficultate urinæ laborant exhiberi, potissimum si aliquid

A aliquid consimilem facultatem obtinens ei admisceatur. Sic Aëtius sedis hæmorrhoidas aperire tradit, si trita cum sale, cui etiam abstergendi uis ineſt, apponatur. Quare qui calculosis hanc herbam propinant, curent ut aliquid quod abstergendi facultatem habeat, commisceant.

DE ERYTHRODANO▸ CAP▸ CVII▸

NOMINA.

ΕΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ græcè, Rubia latinè uocatur. Officinæ Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Röte nominant. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi utrunq; nomen est.

Rubia tinctorum. Rubia ceruicata.

GENERA.

Dioscoridi & alijs duo Rubiæ sunt genera. Altera enim satiua est, altera uerò sponte prouenit, & syluestris existit: nec esse uidetur alia quàm quæ à nostris Stellaria uocatur.

Satiua. Syluestris.

FORMA.

Caules satiuæ quadranguli, longi, asperi, similes Aparinæ, multo tamẽ maiores robustioresq;, folia per interualla in singulis geniculis habentes, stellarũ modo in orbem circũiacentia. Fructus rotundus, per initia uiridis, mox ruber, postea cum maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Syluestris itidem caules quadrangulos, ut diximus, emittit, folia per interualla in singulis geniculis stellarum instar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò ut suo colore tingere etiam uideatur.

LOCVS.

B Nascitur in plerisq; nunc Germaniæ locis, agro potissimum Argentoracensi & Spirensi. Scritur autem propter emolumentũ quod ex ea quæstuosissimũ sentitur.

TEMPVS.

Aestate colligitur fructus, & subinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in secundo ordine, & sicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix urinam ciet, qua de causa regio morbo laborantibus cum aqua mulsa auxiliatur: item ischiadicis & resolutis. Vrinam multam & crassam ducit, nonnunquam etiam sanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus uenenatorũ morsus succum cum folijs bibere prodest. Semen ex oxymelite potum, lienem absumit. Appositа radix, fœtus, menses, & secundas trahit. Albas uitiligines ex aceto illita sanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & gustu amara est. Itaque quæcunq; agere diximus ubi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & urinam crassam copiosamq;, ac nonnunquam etiam sanguinolentam moueat. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam ischiadicis & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam uocamus, qua tinguntur lanæ, pelles; perficiuntur, in medicina urinam cit, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenq; trahunt menses, aluũ sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum folijs imponunt. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum.

RVBIA
SATIVA.

Röte die zam.

RVBIA
SYLVESTRIS.

Röte die wild.

NOMINA.

Semen cur dicta Zea.

Ζειδωρος ἄρουρα.

EIA Græcis, Zea & Semen Latinis, uulgo & Italis Spelta dicitur. Semen autem Latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quod Homerus etiã hanc celebrauerit dicens, Ζειδωρος ἄρουρα. Quib. sanè uerbis innuit aruum Zeam largiens, non ut nonnulli arbitrantur quod uitam donet, Plinio autore.

GENVS.

Δίκοκκος.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eã ob causam Δίκοκκας cognominatur. Germanis hoc genus **Spelt/oder Dinckelkorn** uocatur. Alterum simplicis est grani, & germanice nominatur **Einkorn/oder S. Peters korn.**

FORMA.

Primum genus. Alterum.

Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobúsque utriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis duplici ordine seu uersu dispositis proferens, ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pinguecq; solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placide uero exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea uniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei: itacq; ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex Fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta.

EX SYMEONE SETHI.

Zea facultatem habet proximam tritico. Est uero facilis concoctionis, boniq; sue ci: ad hæc etiam emplastica existit.

DE ERI-

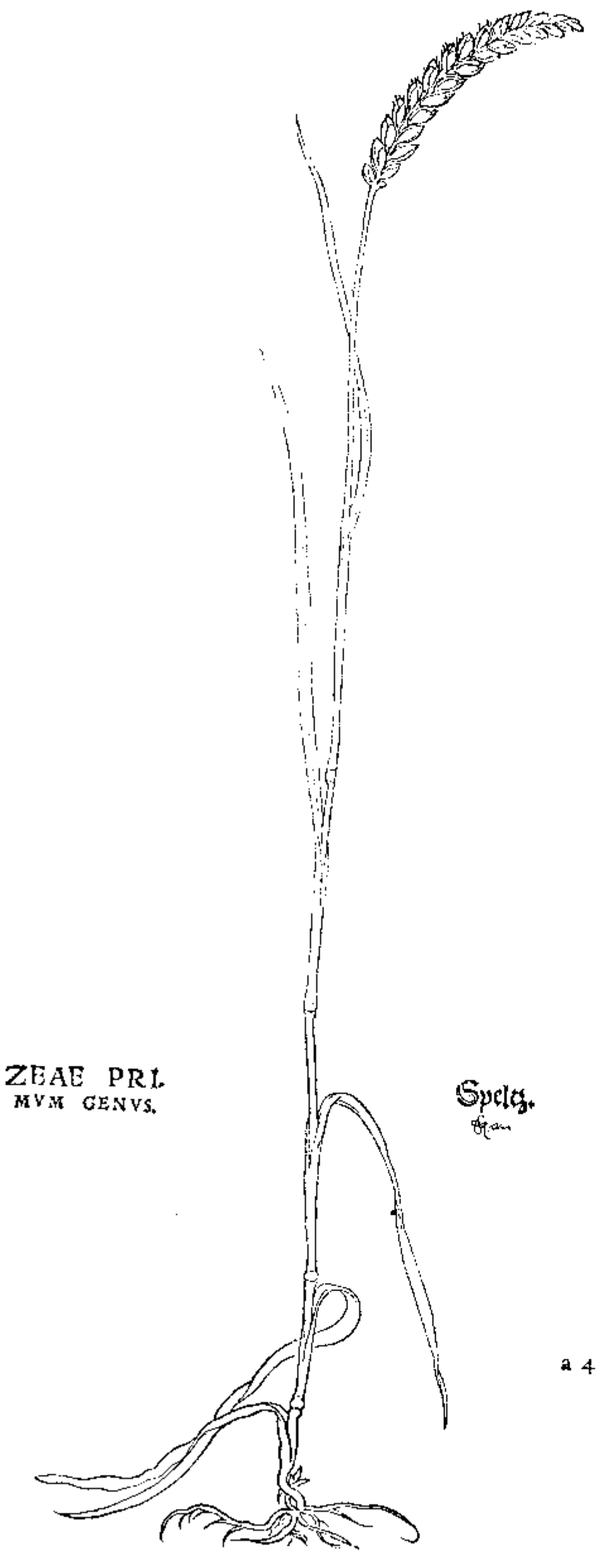

ZEAE PRIMVM GENVS.

Spelt. Gran

a 4

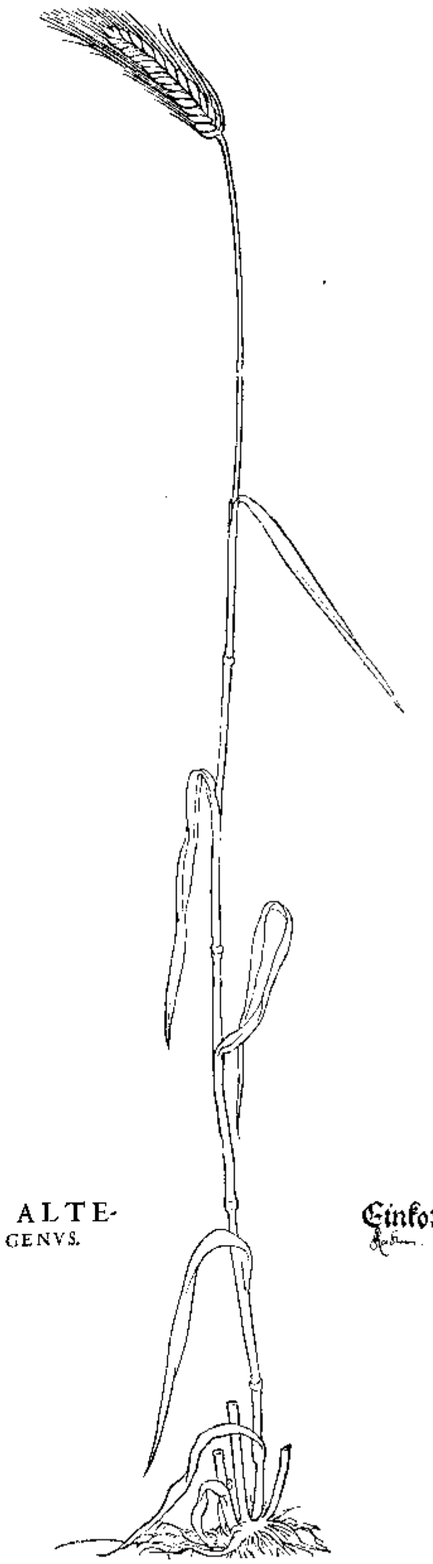

ZEAE ALTERVM GENVS.

Einkorn.

A

NOMINA.

ΕΡΙΓΕΡΩΝ Græcis, Senetio Latinis, officinis inusitata, Germanis Grindkraut dicitur. Græcis autem Erigeron quasi uernus senex nominatur, seu citò uel uere senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox defloreſcentis euentum, indicare uoluerunt Græci, ut quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florem eius pappi, ut à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam uocauerunt. *Erigeron cur dicta.* *Senetio.*

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, foliis continuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsue, & in pappos defloreſcentibus: unde & Erigeron dicta est, quod uere scilicet capilli modo flores canescant. Radice inutili. Omnes hæ Dioscoridis notæ, herbæ quam Germani Creutzwurtz & Grindkraut nominant, respondere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia continua habens, per extremitates Erucæ instar laciniosa, minora tamen. Flores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senetionem Nasturtium esse garriunt. *Senetio non est Nasturtium.*

LOCVS.

Nascitur passim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, ut dictum est, canescit, & durat ferè tota æsta
B te eius herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi uim obtinent, quapropter cum exiguo uino, aut per se illita folia, testium sedisq; inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis uulneribus, tum neruorum quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, uerum recentes eporti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat.

DE HE-

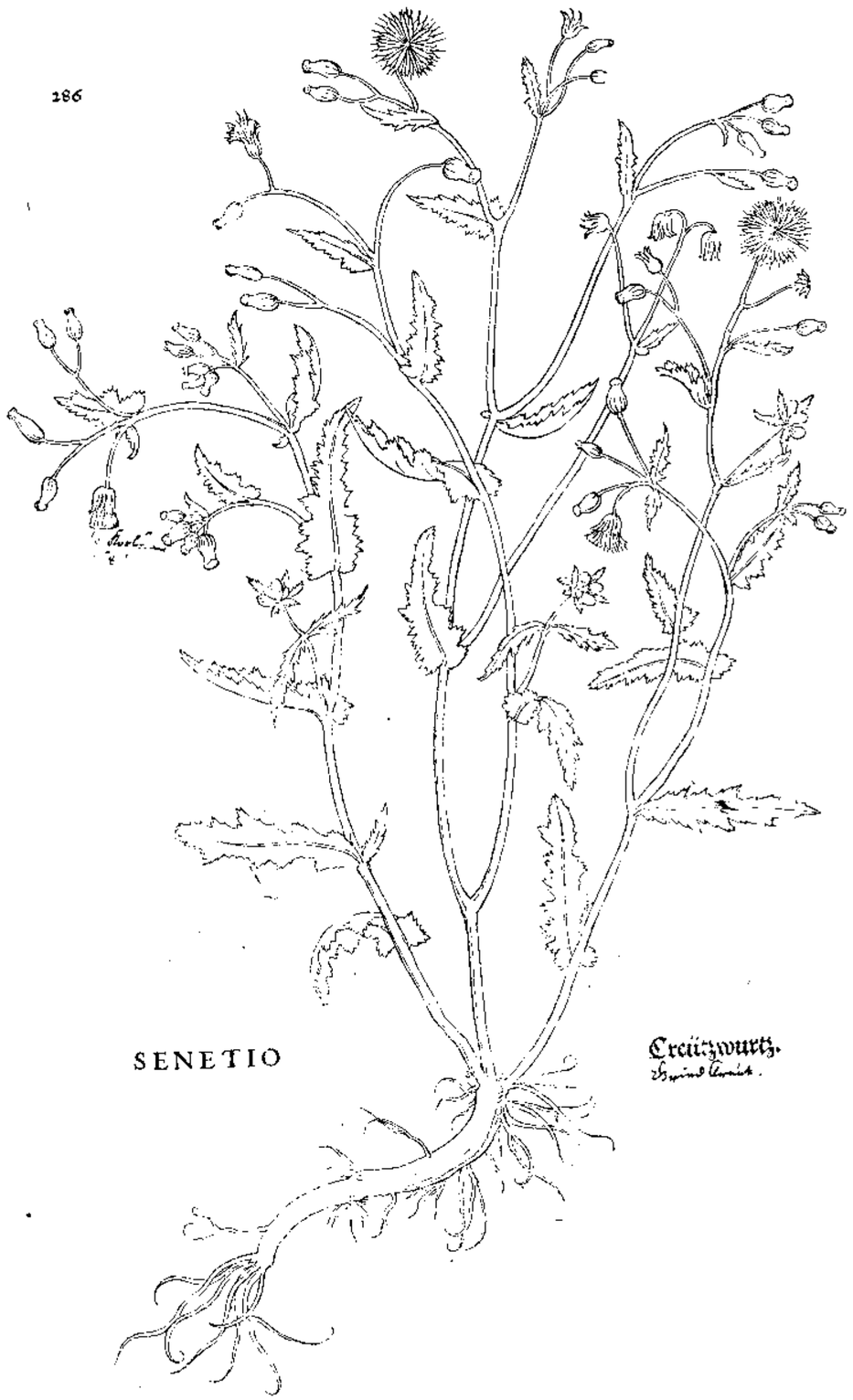

SENETIO

Creützwurtz.

A

NOMINA.

ΗΔΥΟΣΜΟΣ, ἀπὸ τῆς ἡδονῆς græcè, Menta latinè dicit. Officinę nomen latinum retinuerunt. Germanicè Münţ uocatur. Hedyosmon Græci, quod suauem spiret odorem, nominauerunt. Menta autem dicta est, quod odore suo mentem excitet, aut quod grato, ut ait Plinius, odore mensas percutrat. *Hedyosmon unde dictum. Menta.*

GENERA.

Mentæ in uniuersum duo sunt genera. Vna enim satiua & hortensis est: altera syluestris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua sunt genera. Vna est quam Germani Deyment simpliciter, uel krauß Deyment uocant. Altera, quam iidem krauß Balsam. Tertia, quæ iisdem Balsammünţ appellatur, & vnser Frauwen münţ / oder spiţ münţ: à nostræ ætatis herbarijs Romana uel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut / nonnulli Balsamkraut uocant. Per me tamen licebit has species, quandoquidem facultatibus similes sint, ut cuiuis placuerit nominare. Nobis autem ut certius discernerentur prædictis nominibus appellare placuit. Syluestris, quæ Latinis Mentastrum uocatur, & uulgo equina Menta, germanicè Roßmünţ / wilder Balsam / oder wild münţ dicitur. Non ignoramus plures esse Mentæ species, nos tamen eas duntaxat quas uidimus, pictas exhibemus. *Satiuæ genera.*

FORMA.

Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubescentem, folium ferè rotundum, serratum, molle & odoratum, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, uerticillato semper ambitu. Altera priori per omnia similis est, nisi quod illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur. Tertia folio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminib. spicatim insidentibus. Quarta itidem longioribus foliis est, floribusq; purpureis internodia geniculatim, haud secus quàm in prima, caules coronantibus. Mentastrum uerò foliis lanugine canescentibus, atque hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis uiroso, flosculis spicatim coliculorum fastigia coronantibus. *Prima. Secunda.*

B

LOCVS.

Satiuæ passim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nõ pinguem, non stercoratum, humidis facilius adolescunt. Syluestris autem, quæ Mentastrum alio nomine appellat, uliginosis gaudet locis, passimq; irrigua hoc Mentastro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes mense Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq;, tam hortensis scilicet quàm syluestris, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen est hortensis, minusq; calefacit. Exiccat autem in secundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit. *contra vide Dioscoridem in Absynthio f. 383. Avicenam in lib. tertio Canonis &c.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi adstringendi atque exiccandi uim habet Menta hortensis. Proinde sanguinem sistit succus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerē concitat. Singultus, uomitiones, choleramq; sedant duo aut terni surculi cum acidi granati succo poti. Cum polenta illita abscessus discutit. Impositа fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tenduntur, aut lacte turgent, compescit. Cum sale canum morsibus illinitur. Aurium doloribus eius succus cum aqua mulsa subuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata leuigat. Lac coire densarię in caseum non sinit, immersis in eo foliis. In summa, stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem usum habet. Syluestris in sanitate deterioris usus est quàm satiua. *scitum summum Dioscoridis generale &c.*

EX GA-

288

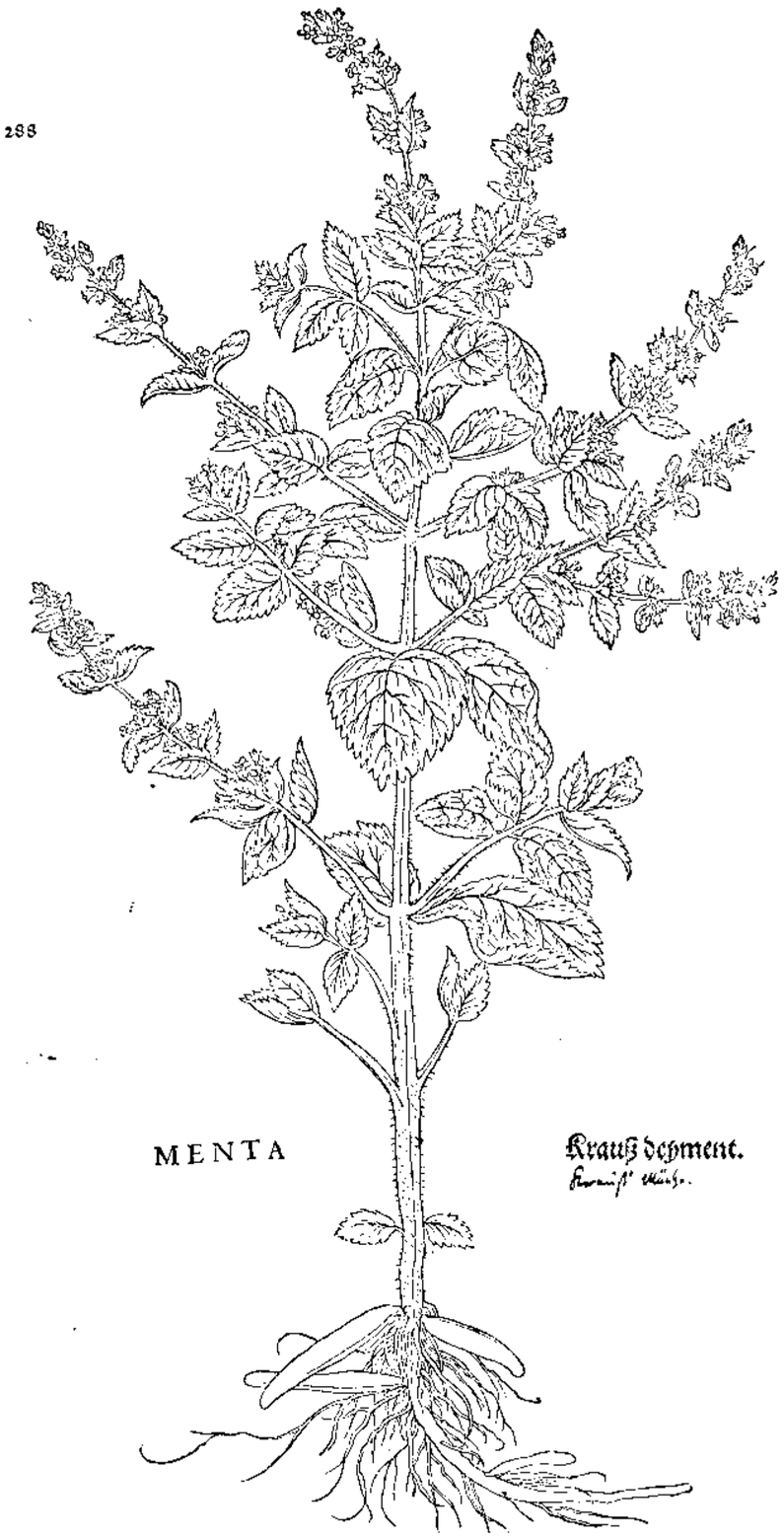

MENTA

Krauß dcyment.

289

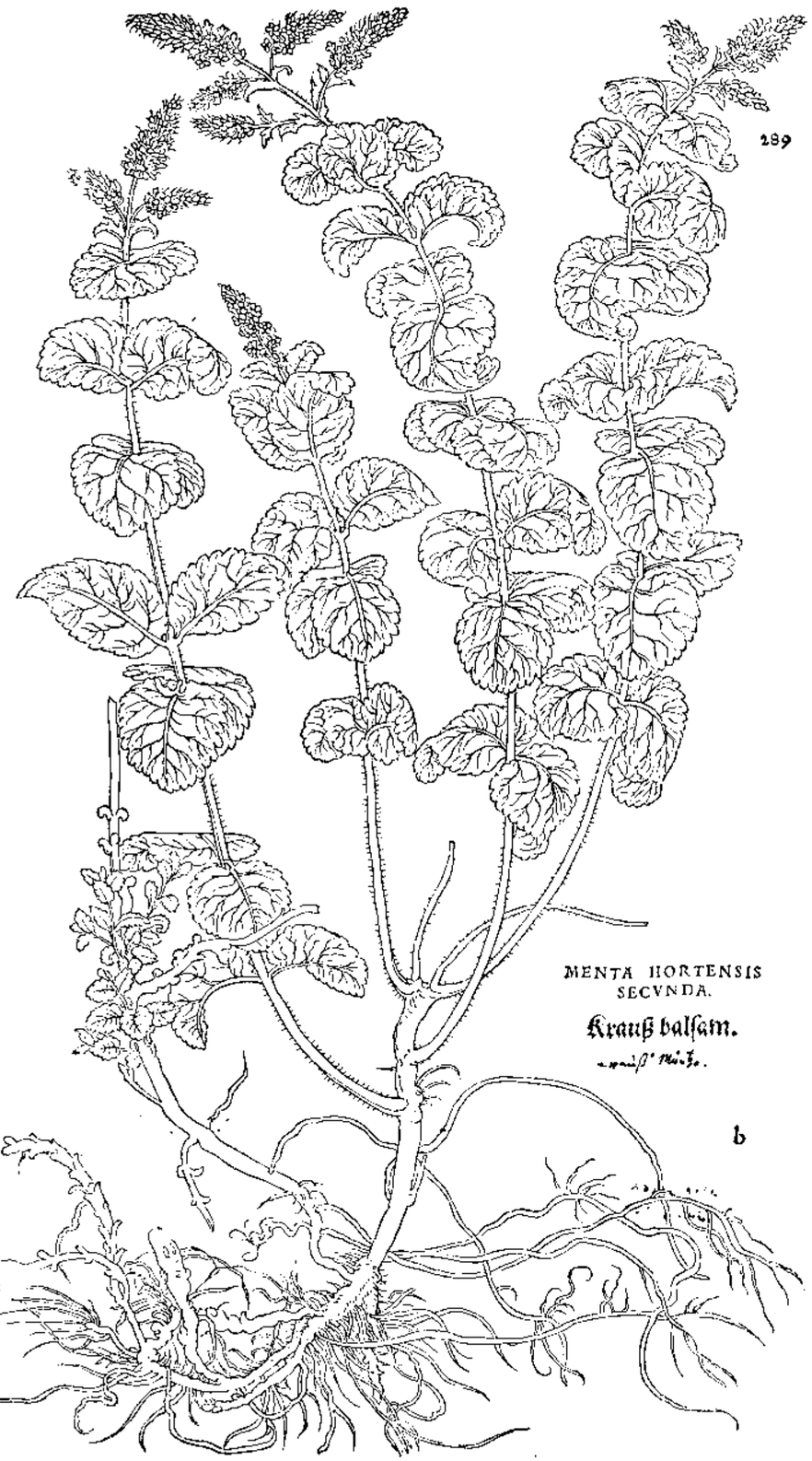

MENTA HORTENSIS SECVNDA.

Krauß balſam.

b

MENTA
HORTENSIS TERTIA

Unſer frawen müntz.

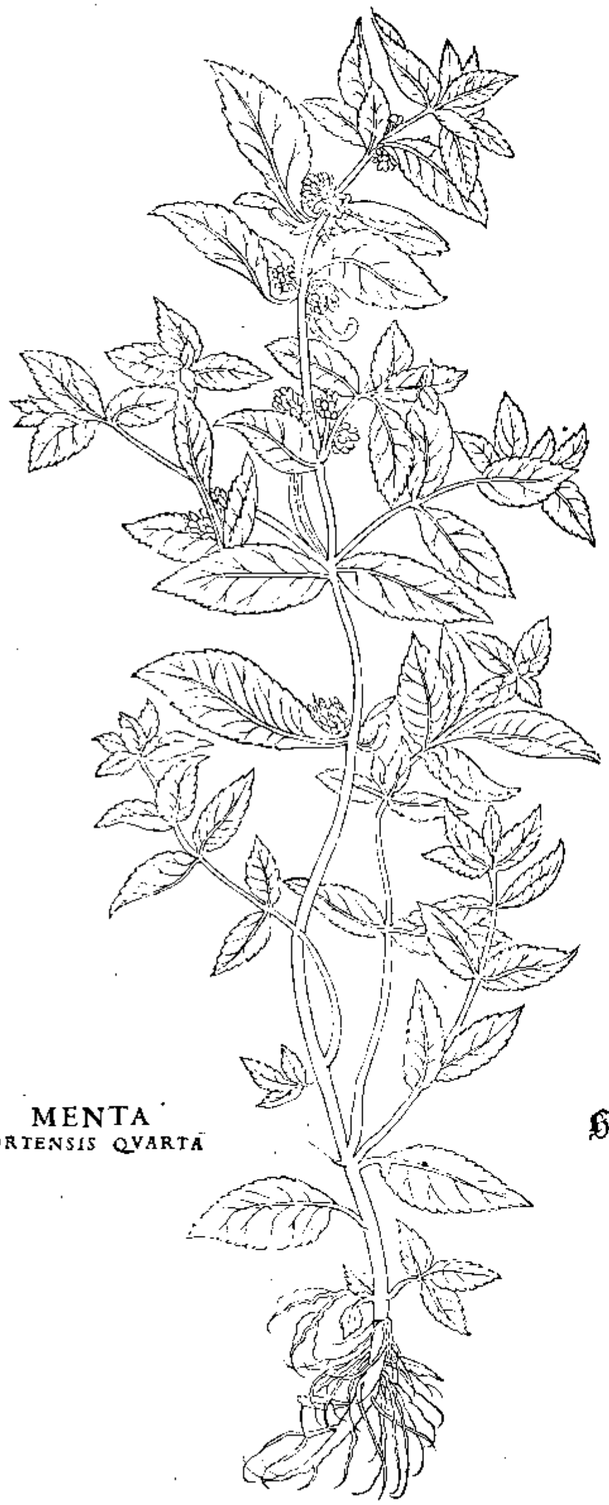

MENTA
HORTENSIS QVARTA

Hertz krauc.

MENTASTRVM Roßmüntz.

A

EX GALENO.

Menta satiua ad uenerem mediocriter excitat, id quod omnibus ineſt quæ humiditate ſemicocta & flatuoſa participant. Deniq; in abſceſſibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate uero ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis excreationes reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium. Aëtius addit, potum eius decoctum tribus feriatim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animũ excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſæ acceſſere, ut coire denſariq; lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aeque maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Illé & iecinorum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua, Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargariſatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad cõuulſa intus per ſe, uitijſq; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia * ſpiritu ſubducto emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. * *Aliàs ſpiritus ſubductos.*

B Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item ſedis uitijs. Impetigines quoq;, uel ſi teneat tantum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aqua, & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentaſtro tribuit, Calaminthæ deberi, ut ſatis liquet Dioſcoridem legenti. Neq; ſanè mirum, quandoquidem autores ſocietate quæ eſt inter Mentam, Mentaſtrum & Nepetam decepti, tum ſpecies, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterum appendicis etiam uice hic annotandum erit, Ariſtotelem ſectione xx. proble. ſecundo, cum aſſerit Mentam refrigerare poſſe corpora, non pugnare cum Galeno alijſq; medicis qui illam eſſe calidã affirmant. Per ſe nanq; calida eſt Menta: at quia eſa libidinem proritat, & hęc cum immodica fuerit corporis uires deijcit, atq; adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia uidelicet ut in uenerem immodice ruamus efficit, refrigerare dixit Ariſtoteles.

EX SYMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & uentrem corroborat ac ſtomachum, coctionem facit, uomitum ſedat & ſingultum. Prodeſt etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſſimum ſylueſtris Mentę ius. Venerem ſtimulat, & iecinoris obſtructiones tollit. Verum hoc ueſci ad ſatietatem non oportet, quoniam ſanguinem extenuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauam bilem mutat: dein efficit ut ſanguis qui maxime eſt tenuium partiũ diſcutiatur, & craſſus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cum ſale, & morſui rabioſi canis impoſita, medicamentum ſit ſalubre. Arida uero

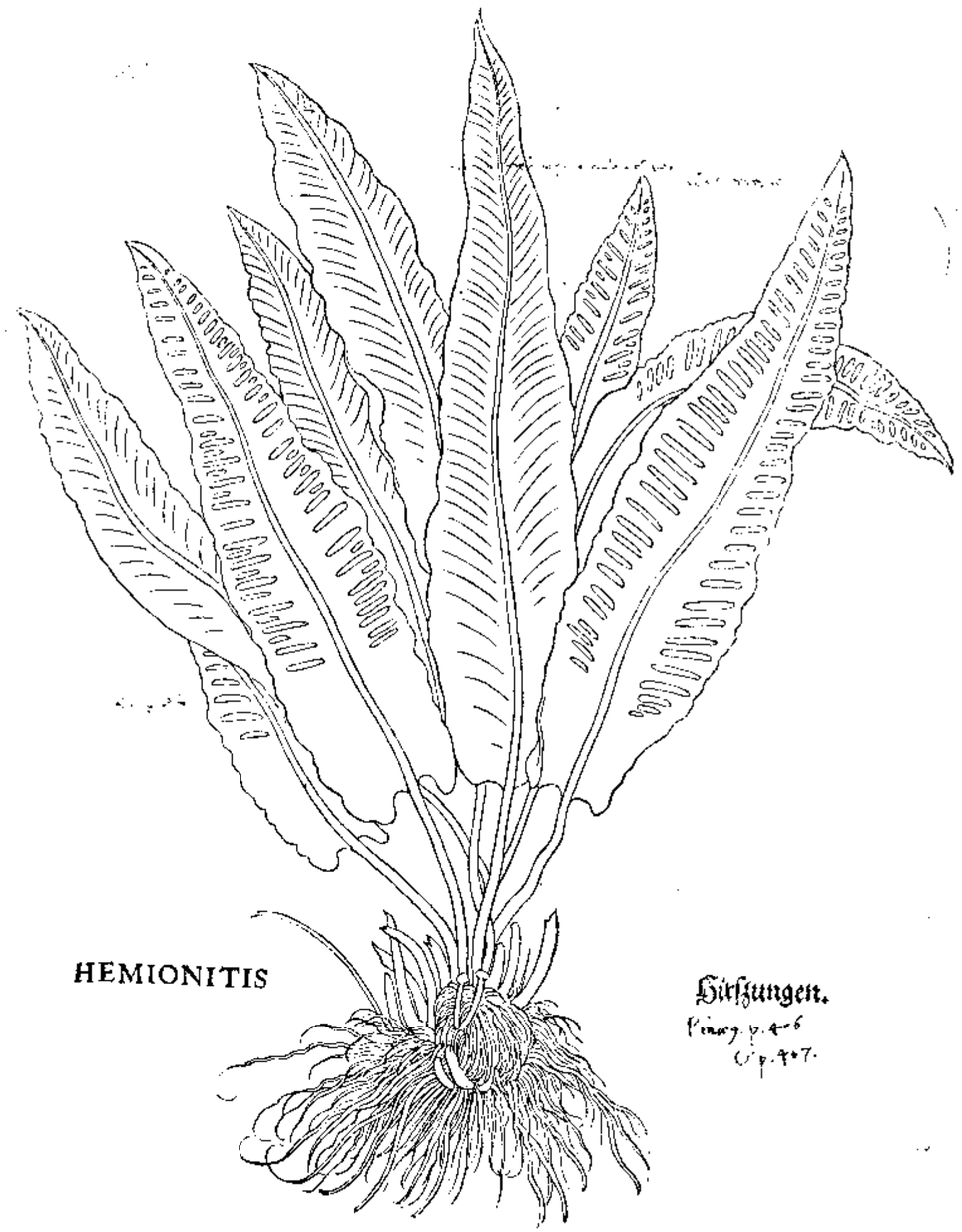

HEMIONITIS

Hirſzungen.
Fuchs. p. 406
C. p. 407.

A trita, & poſt cibum ſumpta, ad cõcoctionem facit, & lienoſos iuuat. Cum uino pota difficulter parienti ſuccurrit. Ferunt etiam quod manſa lippienti impoſita, fiat remedium: quo. ſũ eius decoctum abſorptum, confeſtim ſanguinem è faucib. eijcientes ſanet. Huius ſemen uentrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE. CAP. CXI.

NOMINA.

HEMIONITIS, ἡ ἡμιόνιτις Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbarijs Scolopendria & lingua ceruina, Germanis Hirſzung nominatur. Alia tamen eſt à Dioſcoridis Scolopendrio, quę Aſplenon alio nomine dicitur. *Teucrion.* *Scolopendria officinarum.*

FORMA.

Folium Dracunculo ſimile profert, lunatum. Radices uero illi multæ ſubſunt, tenues. Neq; caulem, neq; ſemen, neq; florẽ fert. Ex qua deſcriptione ſatis liquet, eam herbam quã uulgus Scolopendriã uocat, eſſe Hemionitin, quod tota illi Dioſcoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi ſeu Ari, inſtar lunę corniculantis falcata. Etſi enim interdum in altũ ſurgant, tamen inter initia potiſſimum incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquam floreſcens, nec caulem, nec ſemen proferens. Non eſſe autem Phyllitim in primis folia docent, quę in ea ſunt recta, & minime ſicut in Lingua ceruina lunata. Deinde in tergo ueluti uermiculi, qui in Phyllitide penſiles, in Lingua ceruina autem ſeſſiles & nequaquã propendentes, ſed ſiratim digeſti ſunt. Tertio natales ipſi: Phyllitis enim in umbroſis opacisue, & hortis naſcitur, Scolopendria uero ſeu Hemionitis in petroſis. Quarto, quod me omniũ maxime mouet, Phyllitidi nulla prorſus lienem liquandi facultas ineſt, quam tamen Scolopendrię uulgari adeſſe præter cõmunem conſenſum, quotidiana etiam experimenta demonſtrant. His itaq; de cauſis Phyllitis, Scolopendria uulgaris eſſe aut dici non debet. Dato enim quod deſcriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipſæ, quæ diuerſæ ſunt, aliam à Scolopendria eſſe manifeſte docerent. *Scolopendria eſt Hemionitis.* *Scolopendria nõ eſt Phyllitis.*

LOCVS.

Naſcitur locis umbroſis, montoſis ac petroſis, copioſiſſime autẽ iuxta montem haud procul à Tubinga ſitum, quem Germanico uocabulo Farnberg nominant, prouenire ſolet. Nunc paſſim in hortis habetur.

TEMPVS.

Æſtate uſq; ad autumnum abunde naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringens ſimul & parum amara eſt, unde credibile eſt in primo ordine eſſe calidam, & in ſecundo ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba guſtu adſtringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis ſimul & adſtrictionẽ & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota, lienoſis auxilio eſt.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuentum: cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe. Ob id à quibuſdam Splenion uocat. Narrant ſues qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. *Splenion unde dictum.*

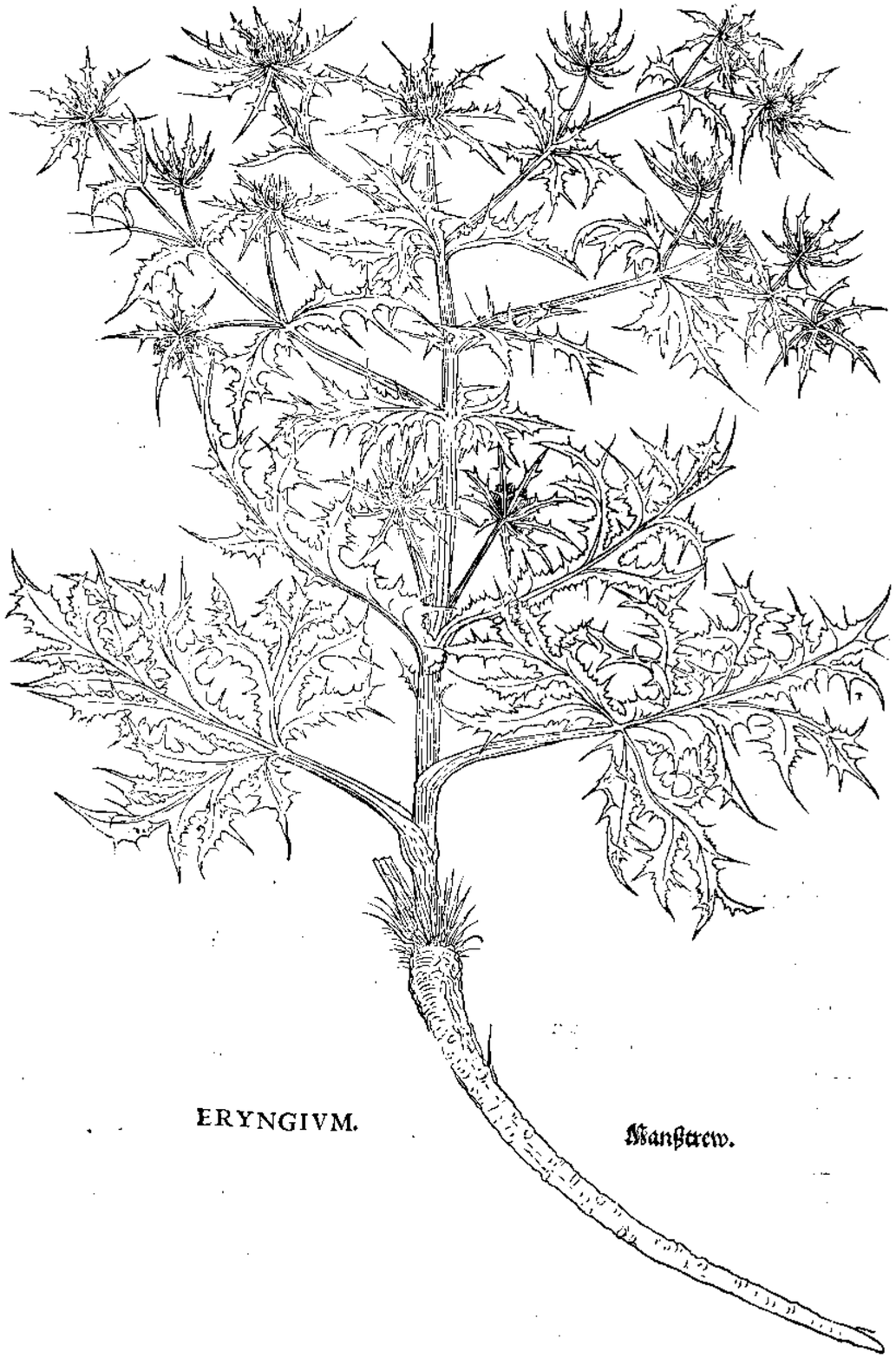

ERYNGIVM. Manßtrew.

Eryngium campestre.

A

NOMINA.

ERYTHION Græcis, Eryngiū Latinis, officinis corrupto uocabulo Irin- *Tringus.*
gus uocatur, Plericq etiā Centumcapita nominant, à numero nimirum *Centumcapita.*
capitum quæ in summo obtinet. Plinij tamen Centumcapita, ab Eryn-
gio est diuersa, ut etiā Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptio- *Serapionis Cen*
nem excutiat, eam planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi Aster Atticus & Ingui- *tumcapita est*
nalis appellatur. Vtriusq enim picturæ sic sibi respondent, ut planè una esse herba *Asta. vide p. 133.*
uideat. Germanis Eryngiū nominatur Manßtrew/Brachendistel/& Raddistel.

FORMA.

In genere aculeatarum stirpium est Eryngium, cuius folia initio sale condita ole-
rum modo comeduntur. Sunt aūt lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum
uero adolescunt, in multis caulium eminentijs spinis aculeantur: in quorum summi-
tatibus globosa capita, durarū acutissimarumq spinarum ambitu stellæ instar cir-
cumuallantur, quorum color modo uiridis aut candidus, interdum ceruleus inue-
nitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis crassitudine, & odora-
ta. E qua nimirum deliniatione omnibus perspicuū fit, spinam cuius picturā nunc
exhibemus, esse Eryngium: aculeatis enim foliis & per extrema spinosis conspici-
tur, odoratis, caule cubitali, in cuius uertice coacta in globum capitula, durorum
& acutissimorum spiculorum uallo, stellę instar radiantur, quorum color in puber-
tate uiridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, in-
tus candida, foris nigra, sed odorata.

LOCVS.

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est
copia.

B TEMPVS.

Colligi hanc quidam, ut Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est,
sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata sunt su-
perat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non exiguam obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menses & urinas pellit. Tormina & inflа-
tiones discutit. Cum uino iecinorosis, uenenatorum morsibus, & ijs qui letiferum
hauserunt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere
drachmæ unius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydro-
melite pota, opisthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Musso addito calculos, stillicidia, diffi
cultates urinæ, & renum uitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos,
& in lectum ituros bibere oportet. Quod si cum eo Sium quoq decoxeris, magis
proficies. Affirmabat quidam assiduo Eryngij usu, nunq postea minxisse calculos,
cum prius eo morbo frequentissime uexarctur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & uenenata omnia
nascens. Aduersus ictus morsusq radix eius bibitur drachmę pondere in uino: aut
si plerunq tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter effi-
cax contra chersydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficacio-
rem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus ad-
uersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

DE THRIDACE▸ CAP▸ CXII▸

NOMINA.

ΘΡΙΔΑΞ Græcè, Lactuca Latinè: officinæ latinum nomen retinuerunt; Germanicè Lattich/oder Lactuck nominat. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere uentrem, exuberet: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat, quod Martialis etiam ijs testatur uerbis:

Lactucæ unde dicta.

Prima tibi dabitur uentri Lactuca mouendo, Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos una icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à foliis crispissimis, Germanis Kranser Lattich/appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ Rotunda à foliis rotundis uocatur, præ se ferunt. Germanicè breiter Lattich nominatur. Tertij generis Lactuca, quę Capitata dicitur, à foliis suis, quæ ubi parum à terra attollunturs, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis grosser Lattich/uel weisser Lattich à semine candido nominat. Syluestris Lactuca satiuę opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis wilder Lattich nuncupatur.

Crispa Lactuca.

Rotunda.

Capitata.

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectumq; surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera foliȝ, quę crispa admodum sunt, duntaxat à priori uariat, aliàs per omnia similis. Sic etiam capitata non nisi foliȝ suis, idq; dum paululum creuerunt, à priorib. differt. Ideoq; duab. picturis, quę omnes referunt, contenti fuimus.

D

Lactuca syluestris.

Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus foliȝ, graciliorib usq;, asperioribus, & gustu amaris, quæ, ut addidit Theophrastus, ubi cõsummata sunt aculeantur. Ex qua deliniatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam, quæ passim nunc ab officinis & herbarijs, nõ sine magno errore, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & uinearum limitibus sponte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulib. bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusq;, flore ut Lactuca satiua luteo. Desinant itaq; deinceps ea herba pro Endiuia uti medici, si modo recte consultum ægris cupiunt.

Officinarum error.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & uinearum hortorumq; macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atq; subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumq; olus, non tamen extremè: siquidẽ edendo non foret: uerum maxime secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem. Symeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnũ conciliat, aluum mollit, lactis abundantiam facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semen eius potum uenerem assidue somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, uim quandam nanciscuntur succo

aut

LACTVCA SATIVA CRISPA ET ROTVNDA.

Kranser vnd breiter Lattich

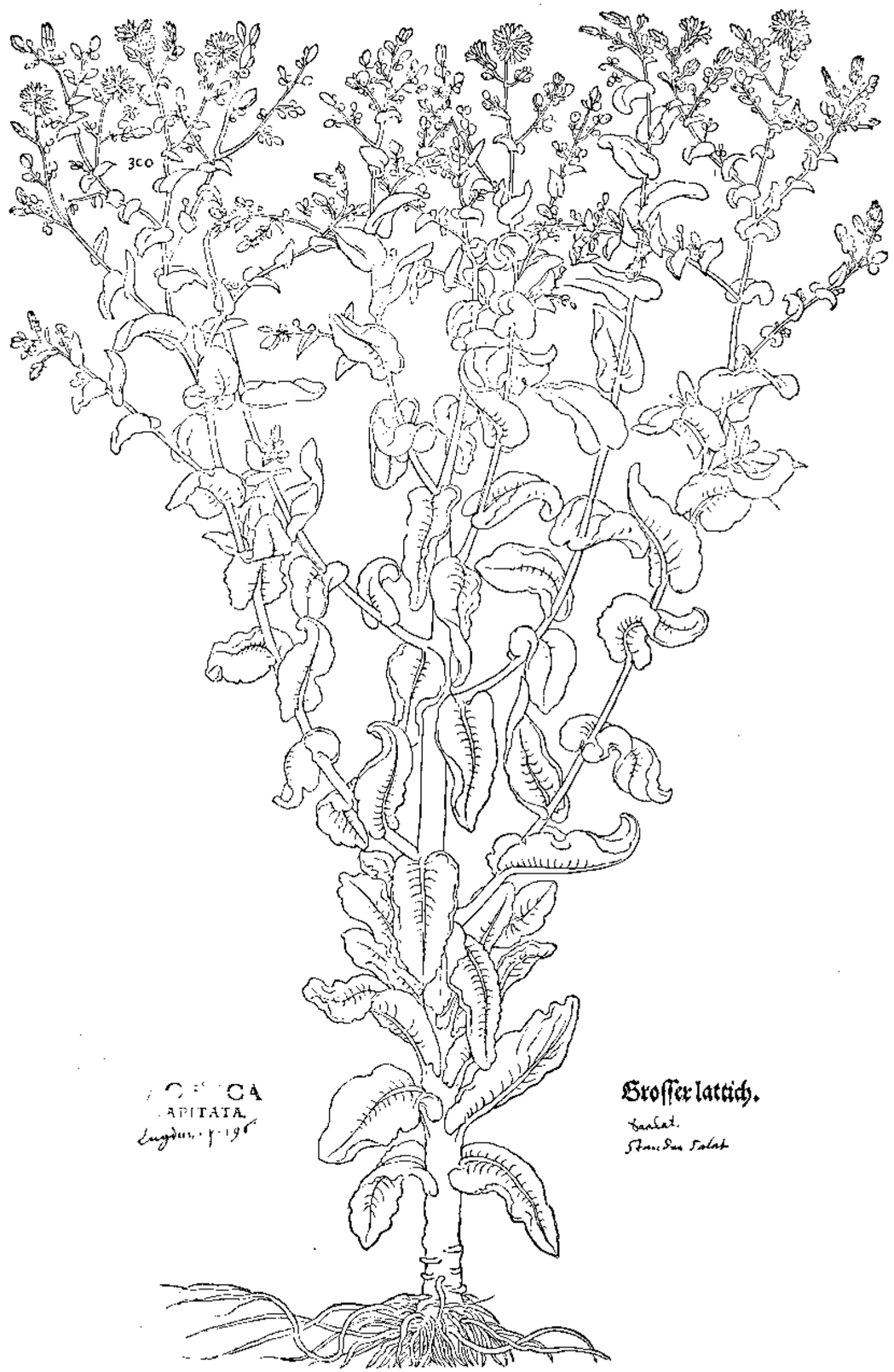

LACTVCA
CAPITATA.

Grosser lattich.

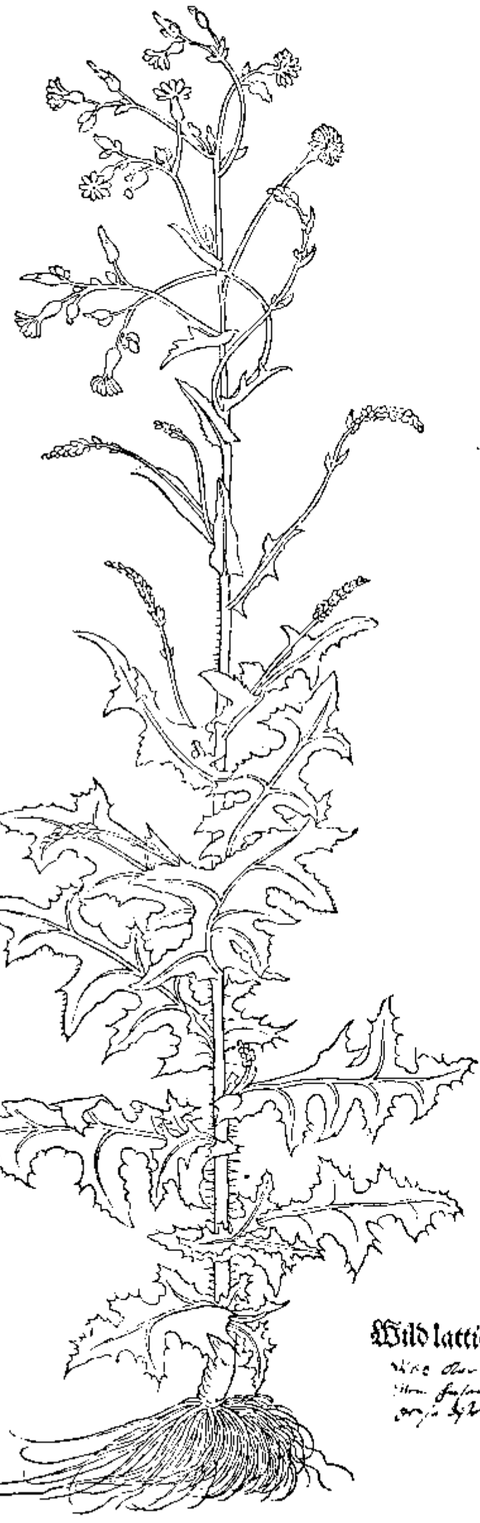

LACTVCA
SYLVESTRIS

Wild lattich.

aut lacti ſyluestris Lactucæ ſimilem. Syluestris uirib. in totum Papaueri ſimilis est, unde aliqui eius ſuccum Meconio permiſcuerunt. Aquoſa per aluum purgat potus in poſca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginẽ. Cum lacte muliebri inuncta ad ambuſta prodeſt. In uniuerſum ſoporifera eſt, & dolorem leuat. Menſes trahit. Contra ſcorpionum ictus, & phalangiorum morſus bibitur. Semen haud ſecus quàm ſatiuę libidinum imaginationes in ſomno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, ſed uiribus infirmior. Reponitur ſuccus eius in fictili uaſe, antea, ut in alijs liquaminibus moris eſt, inſolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accõmoda eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, maioribus tamen ſatisfacere minime idonea eſt. Eſt etiam edulium ſitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinoſis ſomnijs uexantur, datur. Sic & ſyluestris Lactucæ ſemen. Cuius quoq; ſuccus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad aduſtiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus pauciſſimum ſanguinem & uitioſum generantibus, ex ſola Lactuca non multus quidem, nec uitioſus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipſa ueſcuntur. Æſtate autem cum in ſemen iam proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes, cũ oleo, garo & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obſonijsue, præſertim ijs quæ caſeo conſtant. Plericq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utunt: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo uſum fuiſſe ſciret, uideretq; poſt mandi à me citra magnam moleſtiam non poſſe, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam aſſiduo os uentriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactucis utebar. Quum autem ad prouectã ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, ſomnum iam ſtudio & induſtria accerſenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me aſſuefeceram, declinante iam ætate, ipſa ex ſe inſomni, grauius hoc incommodo moleſtabar. Aduerſus quod uni, cum mihi præſentiſſimum remedium Lactuca ueſpere cõmanducata ſemper fuit. Frigidum ergo humidumq; ſuccum profert, haudquaquam tamen uitioſum. Itaq; ſicut alia olera à iuſta concoctione non excidit, neq; aluum cohibet, uti neq; impellit. Atq; hęc illi non immeritò accidunt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus facultatibus in uniuerſum aluus ſiſtitur, quemadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi uim habentibus ad excretionem concitat, quorum nihil Lactucę ineſt.

EX PLINIO.

Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo eſtate gratæ à ſtomacho faſtidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Auguſtus Lactuca conſeruatus in ægritudine fertur, prudentia Muſæ medici, cum priores eam ob religionẽ minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Venerem inhibent, æſtum refrigerant, ſomnumq; faciunt. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant, cum ſale illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coërcent initio cum aphronitro, mox in uino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulib. tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utiliſſimæ quaminaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur, ſicut ſomno, & ſatiua maxime Lactuca, & amara lactenſq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarũ contra ſcorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIII.

NOMINA.

THYMBRA Græcis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ ſeu Cunilæ duæ ſunt ſpecies. Vna hortenſis ſeu ſatiua, quę quia minori eſt acrimonia, in cõdimentario genere edulijs cõcoquitur: hinc à ſaturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomẽ traxiſſe putãt, quod ſcilicet marceſcentes coitus ſtimulet. Germanicè Saturon/Dimerfül/ Joſeplen/Zwibel oder Gartenhyſop/oder Sergenkraut nominatur. Altera agreſtis ſiue ruſtica Cunila eſt, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur. *Hortenſis.* *Satureia inde dicta.* *Syluestris.*

FORMA.

Thymbra ſimilis eſt Thymo, ſed minor atq; tenerior, ferens ſpicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine ſurgit, fruticoſa, ſurculoſis utrinq; cauliculis, folio Hyſſopi, floſculis per interualla ex purpura candicantibus, odore ſaporeq; gratiſſimo. *Satureia.*

LOCVS.

Thymbra in tenui ſolo, & aſperis locis naſcitur. Satureia in hortis ſeritur paſſim.

TEMPVS.

Æſtate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & ſicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præſtat ſi conſimiliter ſumatur. Vtilis etiam in ſanitate eius uſus. Eſt etiam ſatiua Thymbra, in cunctis ſyluestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeò efficax illi ſit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra ſyluestris eadem quæ Thymus præſtat. Hortenſis autem omnibus quidem imbecillior, ſed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nuſquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe ſimilis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & ueſicæ uitijs. Ciet urinas, mẽſes pellit. Herba ipſa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capiti impoſita. Succus cum roſaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ uſus marceſcentes coitus ſtimulat, quare à Satyris traxiſſe nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, faſtidia diſcutit, hebetes oculos exacuit.

SATVREIA
SATIVA.
Cúrita

Joseplen oder Saturon.

NOMINA.

ΘΛΑΣΠΙ, ἢ θλαστὸν ἕλλην, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quod digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alij Burſam paſtoris uocant, non ſanè quod ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quod ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & uelut infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim ijſdem contundi eſt & infringi, infringendoq; quod globoſum tumidúmue erat malleo, lapide, pedéue cum dilatatione exæquare.

Naſturtium tectorum.
Sinapi ruſticum.
Burſa paſtoris.
Thlaſpi unde dictum.

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus foliis, quod ad Dioſcoridis deſcriptionē proximè accedit. Hoc germanicè Bauernſenff/ oder Kreß nominatur. Alterum foliis anguſtioribus conſtat, & germanicè Beſemkraut/ quod ſcoparum uices ſuppleat uocatur. Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis appellationibus uoluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum uero minus aut anguſtifolium appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, unum latifolium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis foliis ad digiti longitudinem, in terram uerſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adnaſcentes ſibi paucos ramulos habentē, & per totum eius ambitū fructus eſt in ſummo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, ſemenq; acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis cōſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimū ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duūm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & ueluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita ut manſum Sinapis modo os & linguam uellicet.

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potum. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, menſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatē habet acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioqui tum ſuperne, tum inferne biliioſos uacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicū dolores. Quin etiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

306

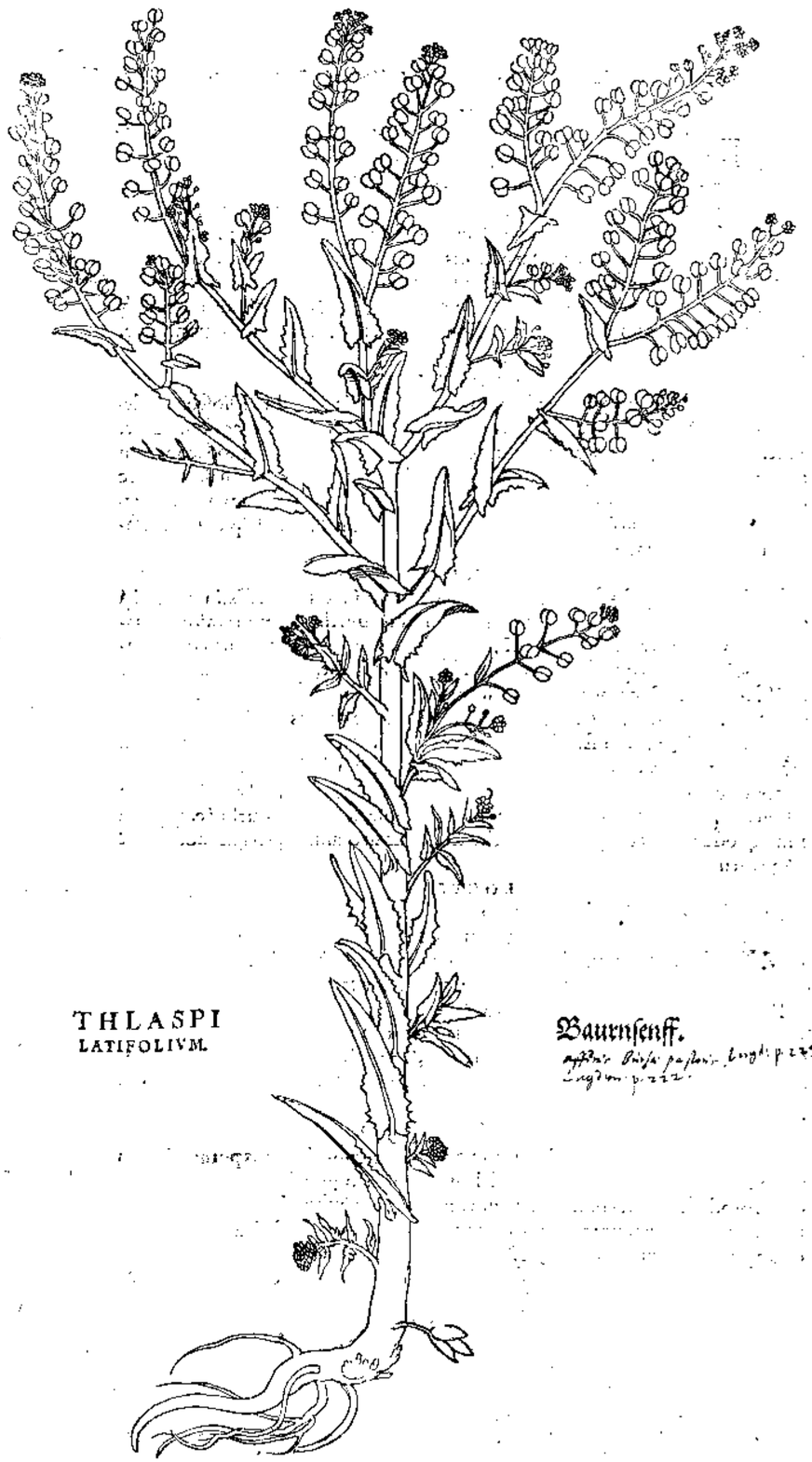

THLASPI
LATIFOLIVM.

Baurnsenff.

307

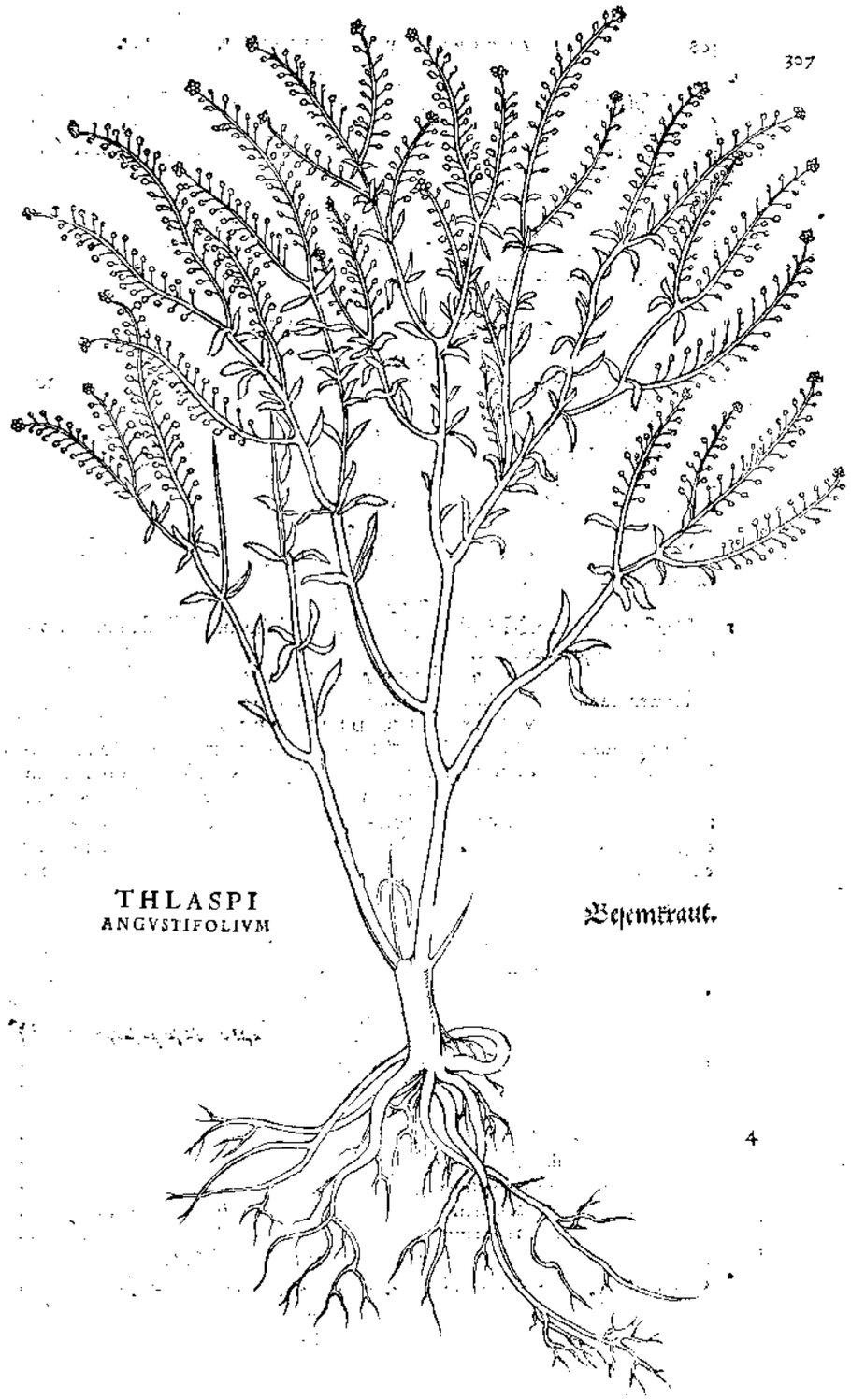

THLASPI
ANGVSTIFOLIVM

Besemkraut.

EX GALENO.

Thlaspi ſemen facultate acre eſt, adeò ut internos abſceſſus potũ rumpat. Menſes mouet, & fœtus necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum inferne, tum ſuperne bilioſorum humorum euacuatorium, acetabuli menſura potum.

EX PLINIO.

Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem extrahat. Menſes quoq; cit, ſed partus necat.

DE THERMIS. CAP. CXV.

NOMINA.

Lupinus siluest.

ΘΕΡΜΟΣ ἄγριος Græcis, Lupinus ſatiuus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut ſeptifariam diſſectum, florem candidum, ſiliquas in quibus quina ſenáue intus grana, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenoſam & rubricam præcipue. Limoſo agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

D Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio menſe. Poſt unumquemque florem ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immenſa amaritudo euidenter calidum & ſiccum eſſe monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipſi quoq; macerati, & amari adhuc comeſti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potũ idem facit: unde & lienoſis prodeſt. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipientẽ ſcabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere utile. Menſes & fœtus idem decoctum cum myrrha & melle ſubditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq; expurgat. Inflãmationes cum polenta & aqua mitigat. Iſchiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita ſtrumas diſſipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in ſuccũ liqueſcant faciem abſtergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium ſcabiei medentur, ſi tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq; tunc nutrimentum craſſi ſucci. Cæterum ut medicamen ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. Qui uero natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi uis ineſt. Lumbricos occidit illitus, & cum melle linctus, aut cum poſca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt. Foris idem perfuſum, alphos, achoras, exanthemata, ſcabies, gangrænas, ulcera q; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq; mordacitatem ſiccando. Expurgat ſecur & lienem cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia aſſumptum. Elicit menſes ac fœtum cum myrrha & melle adpoſitum. Porrò Lupinorum etiam farina ſine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, ſed & ſtrumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca hanc decoquere oportet, pro

LVPINVS

Feigbon.

c pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunq; modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cõtra aspidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, paroridas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusq; in balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Si ad mellis crassitudinem decoquant, uitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrænas, eruptiones pituitę, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO▸ CAP▸ CXVI▸

NOMINA.

Ion quare dicta.

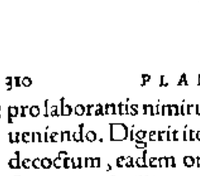

ION πορφυροῦν Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaw Veiel oder Wertzen violen Germanis dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Græcis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florẽ illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit.

Viola unde uocata.

Latini quoq; detrita t litera, Violam quasi uitulam imitatione græca uideri possunt appellasse.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq; quàm Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Caulículus statim à radice medius prosilit, in quo floscúlus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimq; à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeũt. Semen quoq; minutum in folliculis uasculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeat: tamen uere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina uero in æstate, ut dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Frigidę autem sunt primo ordine, humidæ uero secundo.

VIRES.

VIOLA PVRPVREA

Wertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per ſe & cū polenta illita, ſtomacho æſtuanti, oculorum inflammationibus, ſediſq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum eſt cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per ſe, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt & ori uentriculi æſtuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ uiolæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorū priuatim epiphoris, & ſede procidente, uuluáue. Et contra ſuppurationes. Crapulam & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúue diſcutiunt. Anginas ex aqua potę. Id quod purpureum eſt ex iis comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen ſcorpionibus aduerſatur.

EX SYMEONE SETHI.

Proſunt ad inteſtinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile ſopiunt potæ & odoratæ. Ventriculū irritant, & flauā in eo inuentam bilem. Caput ſiccum humectant, calidumq; refrigerant ſuo odoratu. Somnum inducunt. Humida capita deſtillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVII.

NOMINA.

D Veteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint nec ne Violæ quæ hodie, quod eas matronę colere ſoleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & uſitato nomine, donec rectius inuentū fuerit, utemur. Germanicé, quod raræ adhuc in Germania dum iſta ſcriberemus fuerint, welſch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus ſuo dicemus loco, ſegregaremus. Poſſent etiam haud inepte Frawenveiel/ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida eſt, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum niſi ſolis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticoſa eſt herba, cubitali altitudine, ramoſa, caule & foliis lanuginoſis, oblongis, anguſtis, mollibus ac caneſcentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, ſemine in oblongis ſiliquis lato ac tenui, radice longa, lignoſa, ſubrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas eſſe ſapor foliorum & radicis, qui acris eſt, abunde docet. Humiditatem autem multā, Galeno lib. 4. cap. 18. de ſimpli. medi. facul. teſte, eo quod amaræ non ſint, admiſtam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, cōuulſis, difficultate ſpirandi laborantibus, & ueteri tuſſi auxiliantur. Vrinam & menſes ducunt, ſudoresq; ciendi facultatem habent.

DE IRIDE.

VIOLA MATRONALIS ALBA

Weiß welſch Veiel.

VIOLA MATRONALIS PVNICEA

Rot welsch Veiel.

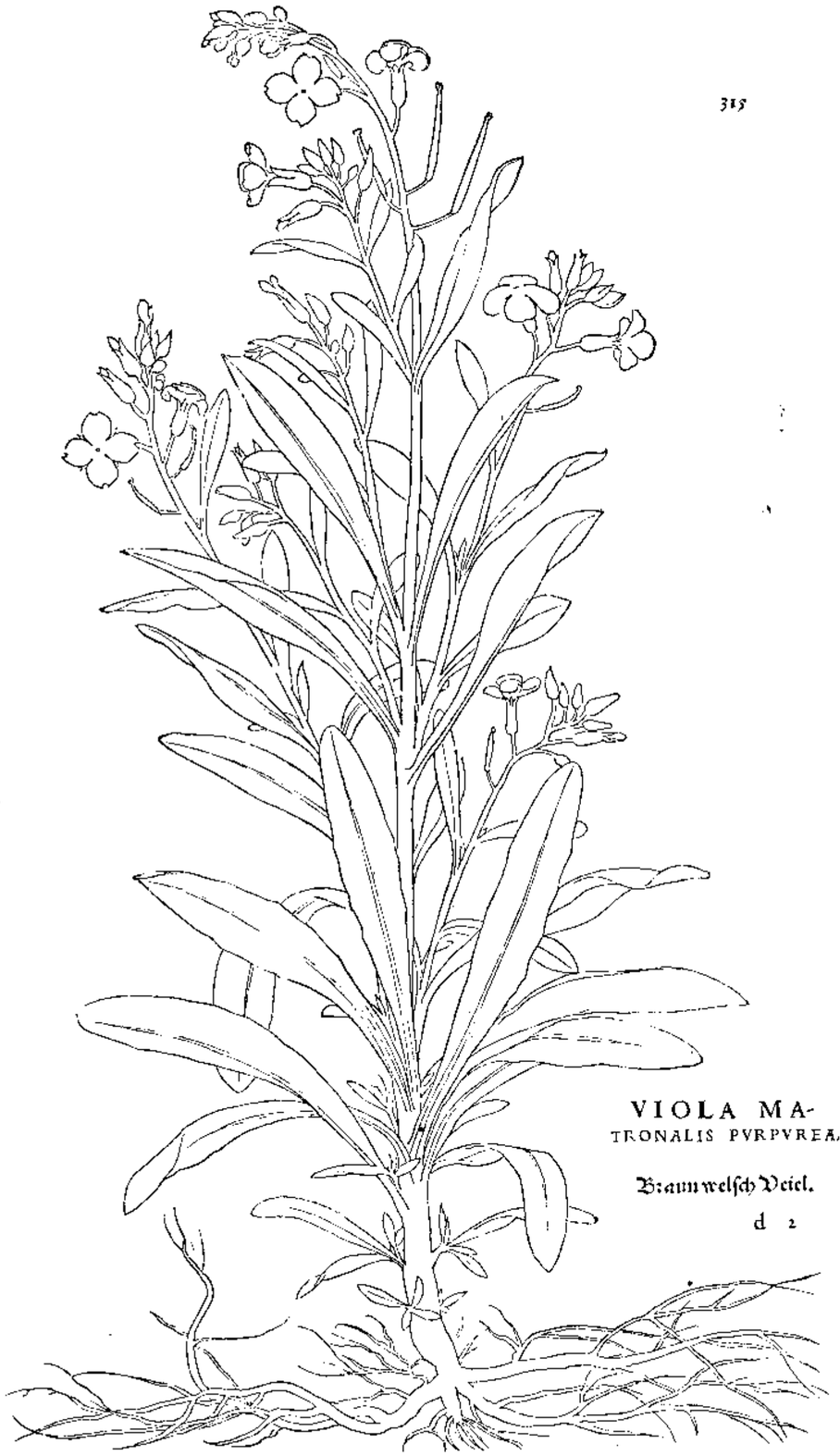

VIOLA MATRONALIS PVRPVREA.

Braun welsch Veiel.

C

NOMINA.

Iris unde dicta.

Ἶρις Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis ſuam appellationem retinuit. Germanis blaw Gilgen/ blaw Schwertel/ Veielwurtz dicitur. A cœleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius repræſentant, ut paulò pòſt dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non ſine pudendo errore aliam aſsignent herbam recto, aliam caſui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquã purpureus color à niueo, diſtingui putetur imperitis herbarijs. Promanaſſe autẽ hunc errorem ex græca uoce λείριον, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi ſignificatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, uerisimile eſt. Primam nanque literam abijcientes, ultimam uerò in σ uertentes, ἴρισσ dixerunt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna eſt quæ explodatur, cum Dioſcoridem & alios ueteres omnes ſeorſim de Iride & Lirio ſiue Lilio agere conſtet.

Cauſa vulgaris erroris.

FORMA.

Folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem ſpacijs diſtantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœleſti aſsimilata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ ſimulatę fuerint diſſectæ, ſiccantur in umbra, & filo traiectæ recondunt. Hæc Dioſcoridis pictura tota huic herbę, quam Irim hodie herbarij & officinæ uocant, ſuffragat. Siquidem ea radicibus nititur ſolidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarũ purpurearũ odorem prorſus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis noſtris Veielwurtz/ hoc eſt, Violacea radix, ſit appellata. Folia Gladioli faciem ſimulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto ſeſquipedali, è cuius faſtigijs pari interuacante ſpatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorũ labris, qui nitent uaria colorum miſtura, inſtar cœleſtis arcus. Quemadmodũ enim aquarius ille arcus, qui eſt imago malè expreſsi ſolis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, ſic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculi ſinu uerſicolores lituras flores oſtendunt, qua diuerſa ſpecie cœleſtem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuſcemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus ſemper color inficiat.

Violacea radix.

LOCVS.

Paſsim in hortis & macerijs uinearum prouenit. Laudatiſsima tamen eſt quæ in Illyrio & Macedonia naſcitur, & melior inter has quæ denſa & breui radice conſtat, quæque frangenti contumax eſt, colore ſubruffa, admodum odorata, guſtuq; feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potiſsimũ menſe, quo ſanè tempore flores colligi debent. Radices autem ſuo tempore, hoc eſt, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aũt deſiccat. Abſtergit quoq; & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; uim obtinent. Contra tuſsim efficaces, humoresq; nõ facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum ſeptem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum acero potæ uenenatorum morſibus, lienoſis, conuulſis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menſes cum uino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensq; locos. Iſchiadicis infunditur. Fiſtulas & ſinus carne explent. Quinetiã glandis modo cum melle appoſitæ, fœtus extrahunt. Strumas ueteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ

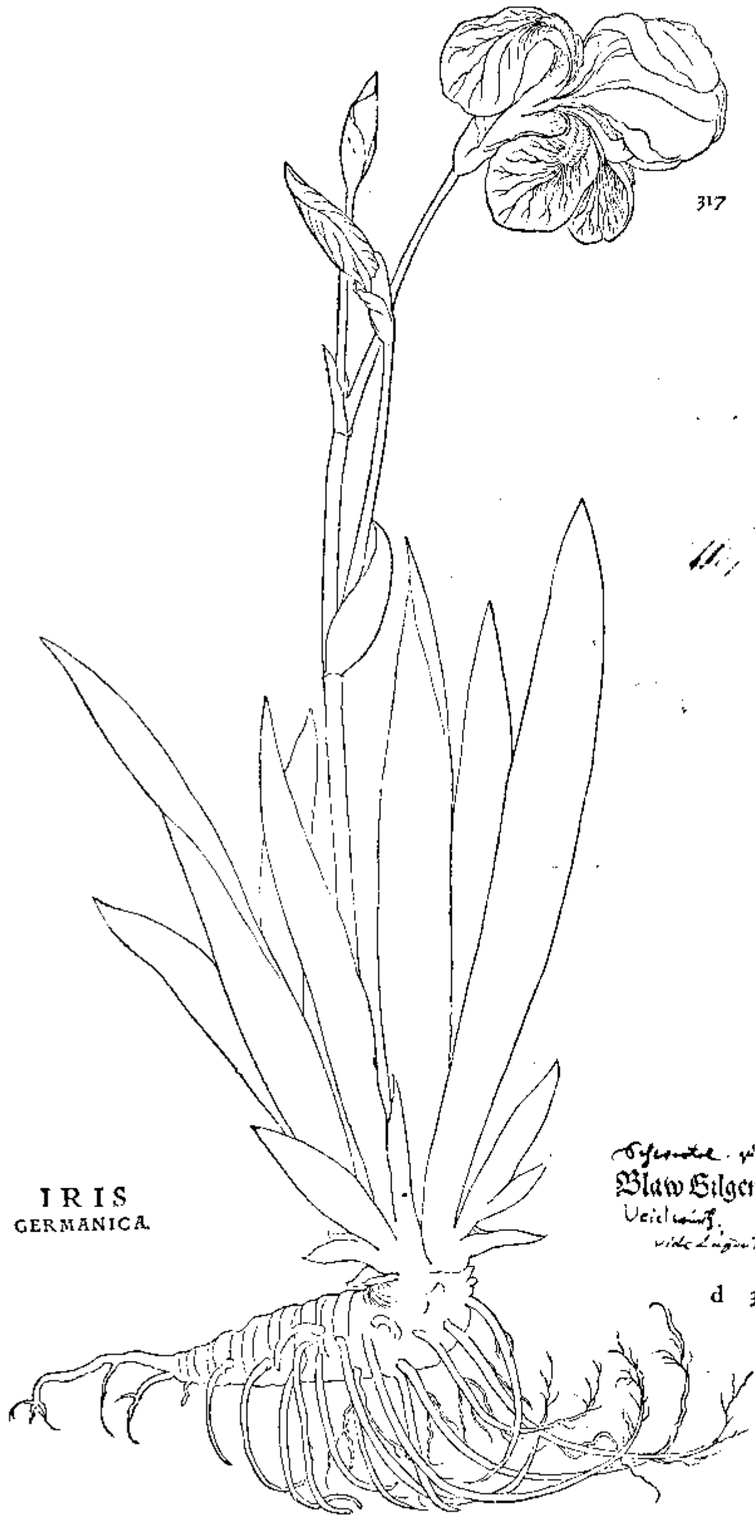

C Aridæ ulcera explent, & cum melle purgant. Nudata oſſa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & roſaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Peſsis, malagmatis & acopis miſcentur. In uniuerſum magni uſus ſunt.

EX PAVLO.

Iris tuſsi utilis. Humores in thorace nō facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq; ſordida expurgat. Cum muſſa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari ſalutare eſt. Dentientibus præcipua eſt & tuſsientibus, tinearúmue uitio laborantib. inſtillari. Cæterum ulcera purgat, capitis præcipuè, ſuppurationes ueteres. Aluū ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſsim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra ſerpentiū & arancorū morſus, ex poſca ualet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarū pondere in pane uel aqua ſumitur. Contra canum morſus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubdita, ſternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mālis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas diſcutit. Vomitiones cit, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farina eius utunē. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, ſed genituras cōſumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excreſcentia ſanat.

DE HIERACEO. CAP. CXIX.

NOMINA.

HIERACION, ἱεράκιον Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inuſitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiſcari non potueramus, Habichkraut appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hanc herbam Hieraceū nominarunt, niſi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, ſcalpendo eam, ſuccoq; oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Sonchites autem dicta eſt, quod Soncho nō admodum diſsimilis ſit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores ſunt, attinet. Hæc enim & illa cōcauo, & lacteum ſuccum emittente caule, luteisq; floribus eſt. Apuleius Lactucam ſyluaticam appellat. Plinius quoque libro uigeſimo, cap. ſeptimo, ut alij omnes ferè, in Lactucarum ſponte naſcentium numero, propter ſimilitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem ſimiles ſint Hieraceum & Lactuca ſyluestris, utriuſq; icones & effigies collatæ monſtrabunt.

Hieraceum unde dictum.

Sonchites.

Lactuca ſyluatica.

GENERA.

Hieracij duo ſunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius.

Hieraceum maius caulem habet aſperum, modicè rubentem, ſpinoſum, concauum. Folia per interualla rariuſculè diuiſa, Soncho per circunferentiam ſimilia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ deſignatio prorſus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit ſcabrum, ſubrubrum, ſpinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi foliis non diſsimilia. Flores in longiuſculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per

Hieraceū minus.

Sonchites.

HIERACEVM MAIVS.

Groß Habichkraut.

HIERACEVM
MINVS.

Klein Habichkraut.

Hinc reprenda di illa reponier Sonchi cum Radice Sycamina
Sonchi Plateau Dodonij, vel Plateau Lobelij. vide
Theatrum botanicum Lugd.
Zodiacus. pentadis quinta l. 1.
c. 18. p. 624.

Alis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & uiri-
des, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quę itidem notæ omnes her-
bæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunq; in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mensis, & per uniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius
carpitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare uidetur, refrigerat ita-
que & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem ama-
ritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceū maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoq; æstuan
ti stomacho, & inflammationib. illitum prodest. Succus erosionem eiusdem in for-
bitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus
facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Areet nubeculas, cica- NB.
trices, adustionesq; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana con
tra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpen-
tium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex aceto bibuntur.
Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia,
B commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radi- NB. vide 3. Consolidā majorē Matth.
cem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant. Germ. p. 24.

DE HIPPVRI▸ CAP▸ CXX▸

NOMINA.

Ἵππουρις Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, re- *Equisetum.*
centioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Ger *Cauda equina.*
manis Roßschwantz / Pferdtschwantz / Roßwadel / Katzenwedel /
Katzenzagel / Kantenkraut / Schafftháw nominatur. Nomen tam
Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se fe- *Hippuris cur dicta.*
runt, accepit.

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab
asperitate quam obtinet Asprellam uocant. Hinc est quod materiarij fabri ligneā *Asprella.*
pectinum & aliorum minutorū operum ruditatem huius herbæ scabritia in nito-
rem expoliant. Germanicè groß Roßschwantz dicitur. Alterum breuius est, ad ab-
stergenda uasa aptum. Germani klein Roßschwantz appellant.

FORMA.

Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, subasperos,
solidos, geniculis qui inuicem inseruntur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra,
& tenuia. In altitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis circunfusa
dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi est lignosa, dura. Alterū co-
mas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.

321

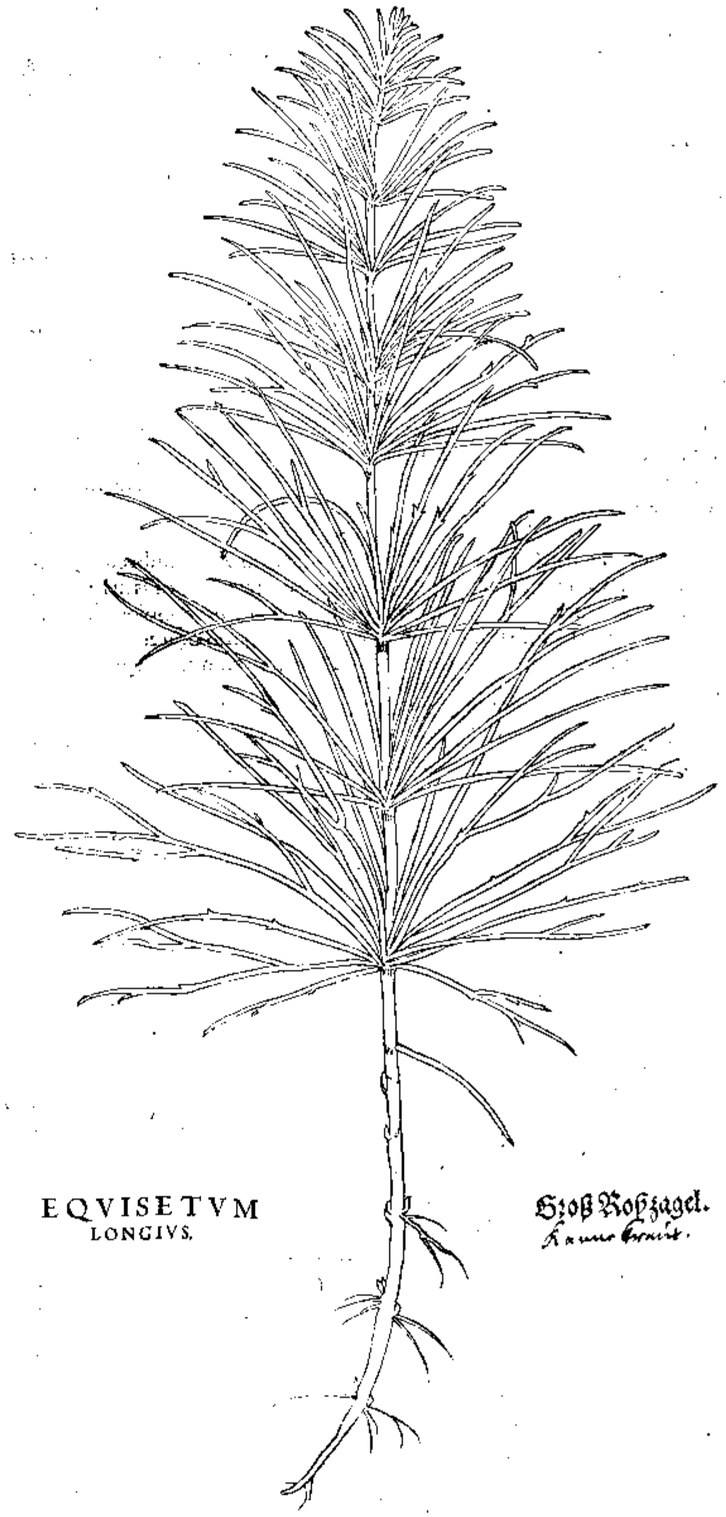

EQVISETVM
LONGIVS.

Gros Roßzagel.

Equisetum palustre.

323

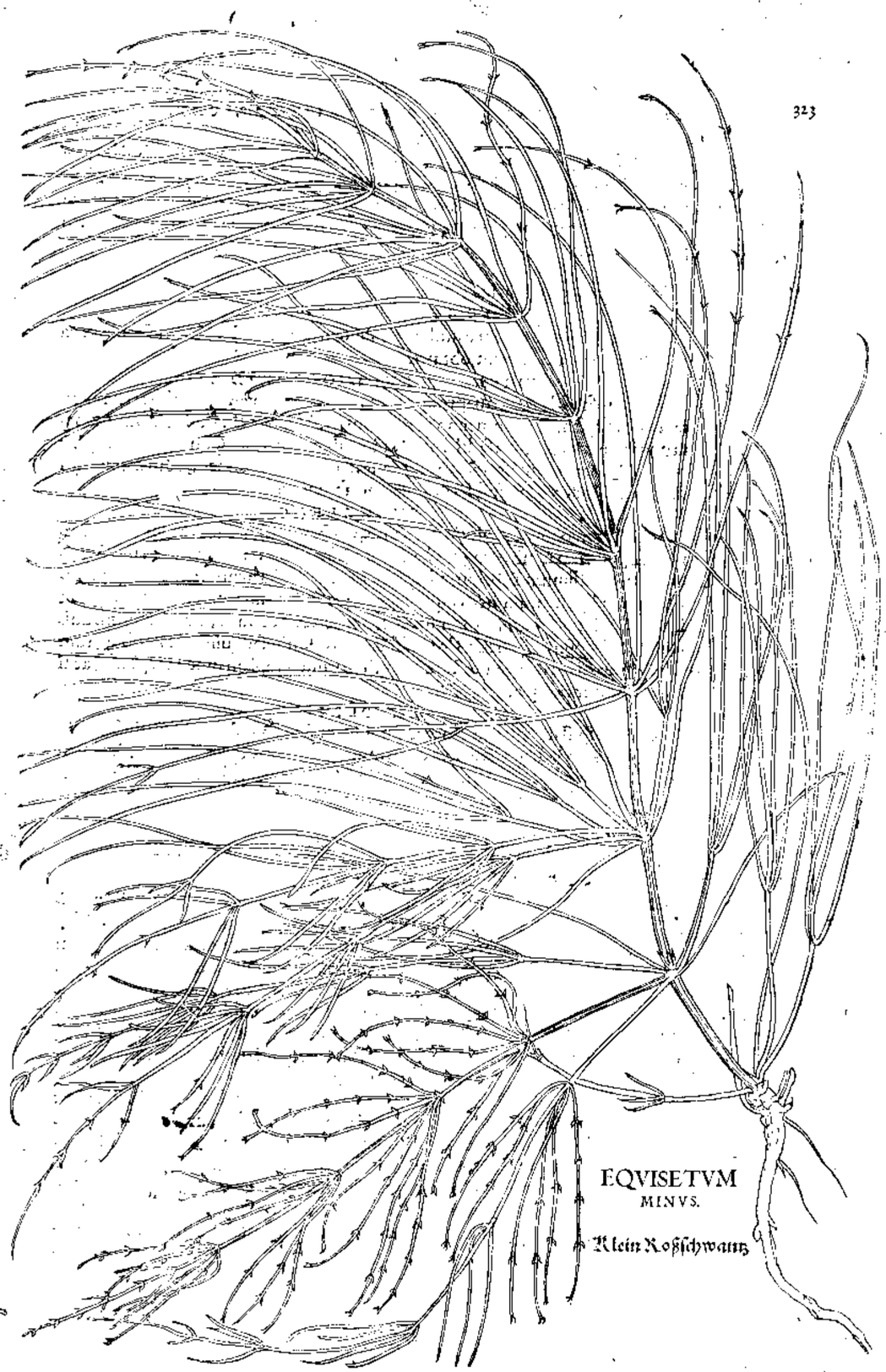

EQVISETVM
MINVS.

Klein Roßschwantz

Equisetum arvense

C

LOCVS.

Longius Equiſetũ in aquoſis locis & ſcrobibus prouenit, nec eo in foſſis prope aquas & umbroſis locis alia planta frequentior eſt, ut hoc nomine χαράδρωνον Græcis dictum ſit. Necq; enim χαραδρὰς aliud eſt illis niſi terræ rima & fiſſura. ἔφυδρον etiam non alia ratione, quàm quod in aquoſis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuiſa fœniſecis.

χαράδρωνον. ἔφυδρον.

TEMPVS.

Vtrunq; æſtate ſuis in locis copioſe prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter ſimulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adſtringit, quapropter ſuccus eius ſanguinem ex naribus erumpentem ſiſtit. Dyſentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnera glutinant trita & inſperſa. Herba & radix tuſſientibus, orthopnoicis, ruptiſq; ſuccurrit. Quinetiam inteſtinorum diuiſiones, ueſicæ diſſectionem, & inteſtinorum ramicem coaleſcere cogit; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiam ſi præſectos eſſe neruos contingat: præterea inteſtinorum ramices cogit. Cæterum ad ſanguinis reiectionem, ad fluxũ muliebrem, potiſſimum rubrum, ad dyſenterias, & ad alia uentris profluuia generoſum eſt medicamentum herba ipſa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quod nonnunq; etiam ueſicæ, & tenuium inteſtinorum uulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum
D fluxu obnoxijs in uentre affectibus ex auſterorum quopiam uinorum potus, ac ſi febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE. CAP. CXXI.

Lepidium

NOMINA.

Nasturtium agreſte.

LEPIS, ἡ πεφλαμενική, ἡ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Naſturtium agreſte Latinis appellatur. Officinis noſtris incognita. Germanis Gauchblũm/ non alia ratione quàm quod pleroſq; qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet.

Agriocardamon eur dicta.

Poteſt etiam cõmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamũ Græcis appellata, quod radici odor inſit Naſturtij: uel quod eius folia partim Naſturtio aquatico, quod à Dioſcoride Siſymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortenſi, quod Cardamon Græcis nominat, ſimilia ſint: uel quod guſtu Naſturtiũ referant.

FORMA.

Folia Naſturtio ſimilia habet, uerno tempore uirentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, ſed una apud nos frequentius, nititur, odore Naſturtij quamacerrimo. Ex qua nimirum deſcriptione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq; Naſturtio ſimilia. Quæ enim à radice ſtatim exeunt, aquatici, quæ uero in ſupremo caule emicant hortenſis Naſturtij folia referunt. Verno quoq; tempore uirent, flos deniq; lacteus eſt, hoc eſt, in albo purpuraſcens: hunc enim Dioſcoridem

NASTVRTIVM AGRESTE.

Bauchblũm.
Lugd. p. 125. Est pictura parùm ad

c rídem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici possit: radicem autem exilem atque acrem, cui ineſt Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratq; ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficacioreḿq; usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneũ descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris superſit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata
D capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq; facultatem, haud secus atq; Nasturtiũ aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. i. de compoſit. med. secundum locos, cap. vii. teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur necessariò exiccant atq; ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberida, non obstante quod rarò aut nunquã duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXII.

NOMINA.

Officinarum error.

Hipposelinũ unde dictum.

Olus atrũ quare appellatum.

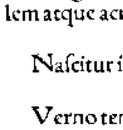

ΠΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonico utuntur. Germanis groß Eppich/oder groß Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò ut Hipposelinũ Latinis nihil aliud nisi grande Apiũ sit. Olus autem atrum uel pullum à foliis, quæ atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, foliis latioribus, subpuniceis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat cõgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quod picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neq; enim Hipposelinum integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & semen produxit, damus, sed id

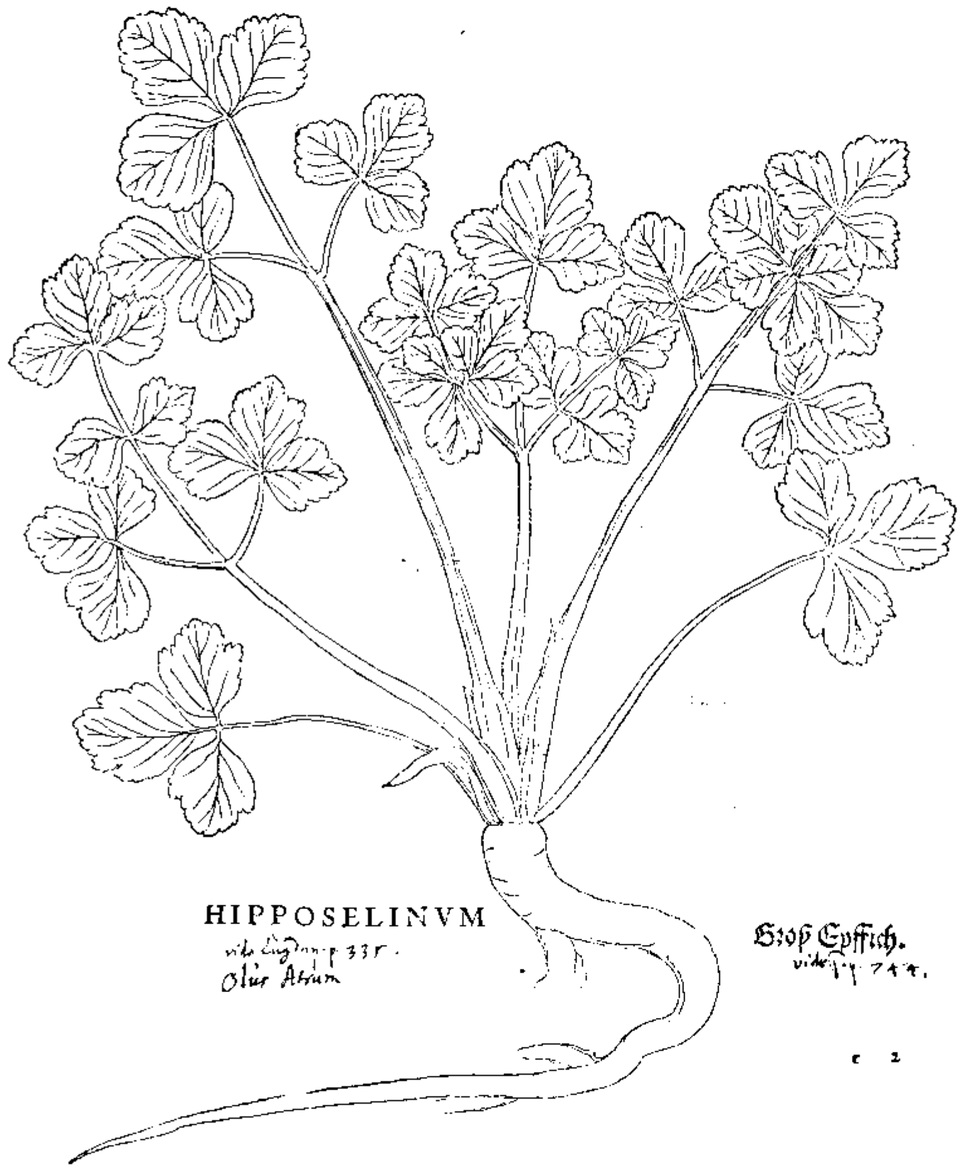

C sed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaq; tantum & folia depingi curauimus, ut quæ Oleris atri, cuius sæpè fit apud Dioscoridem mentio, forma, saltem in foliis & radice, esset, cerneres. Annitemur tamen ut aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum ut integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, ut Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudaq; ad salgama condiuntur. Semen potum in mulso menses ducit. Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio uis est, ualidior tamen. Mensium autem & urinæ ciendæ potissimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiusdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO▸ CAP▸ CXXIII▸

NOMINA.

IXOS Græcis, Viscum Latinis & officinis, Germanis Miſtel / oder Affolter nominatur.

FORMA.

Planta est fruticosa, lenta, semper uirens, intus porracei coloris, extrà subflaua, foliis buxi, acinis exiguis, sine flore.

LOCVS.

Nunq; in terra, sed semper in arbore, quercu præsertim, pyro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum suis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aquea, pauciſsima terrena constat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Discutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæterosq; abscessus cum resina & pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in splenio curat. Cum thure antiqua ulcera, & malignos abscessus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut asio coctum & impositū minuit. Cum auripigmento aut sandaracho illitum, ungues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, uim suam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantum, sed & crassiores, eosq; diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, sed quæ tempus requirunt, uelut Thapsia.

DE ISA-

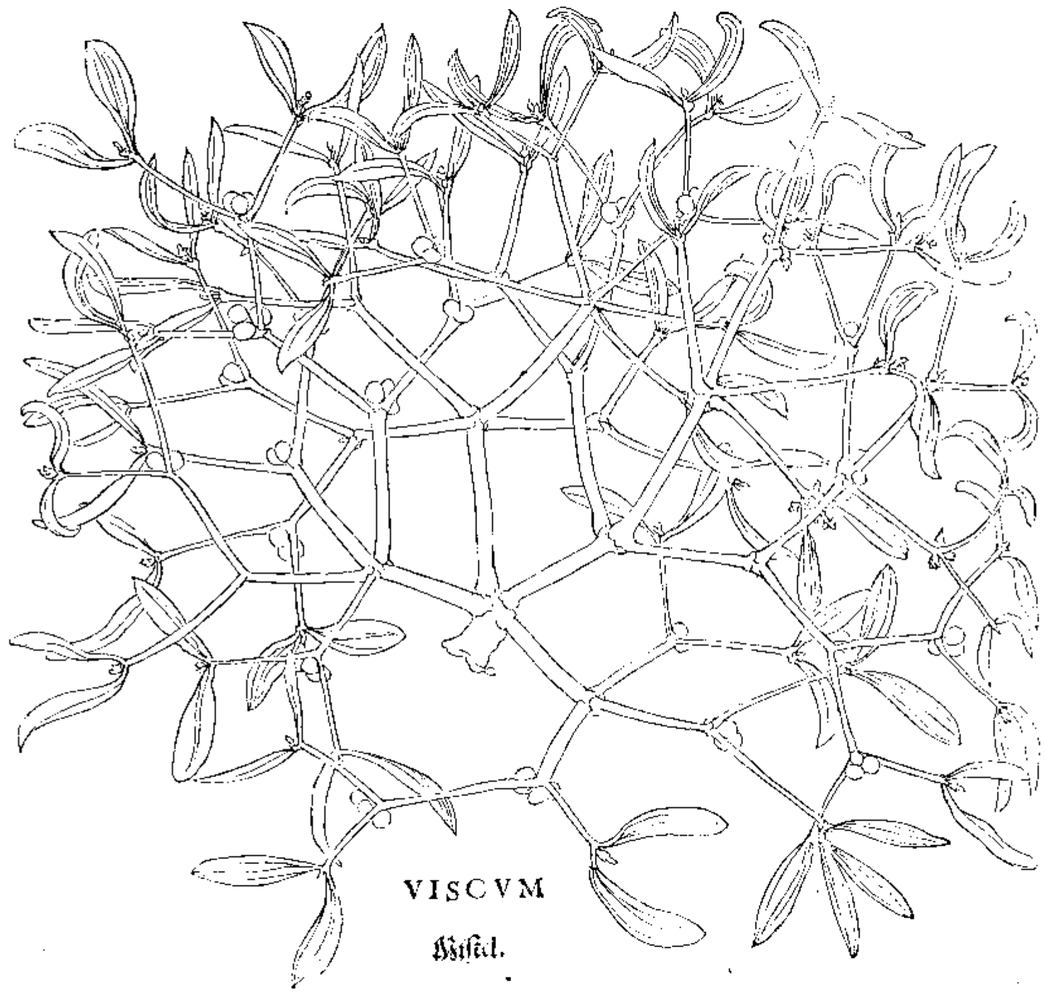

VISCVM

Miſtel.

C

NOMINA.

Guadum. Nilech. Indicum. Oſatis.

ΙΣΑΤΙΣ Græcis, Iſatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cõmentarijs ſuis teſtatur Cæſar, Glaſtum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weyd nominat. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigeſimoſexto monſtrauimus. Barbari deprauata uoce Oſatim appellant.

GENERA.

Duo Iſatidis ſunt genera. Vna enim ſatiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uerò ſylueſtris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani ſimpliciter Weyd/alteram uerò cum adiectione wild Weyd nominant.

FORMA.

Satiua. Sylueſtris.

Satiua folia habet Plantagini ſimilia, ſed pinguiora, nigrioraq́, caulẽ duobus cubitis altiorẽ. Hęc Dioſcorides, qui reliquas notas, quę ſylueſtri ſimiles per omnia ſunt, cõmemorare noluit. Ex ſylueſtris tamen effigie facilè quales ſint æſtimare poteris: hęc eiñ teſte Dioſcoride, ſatiuæ ſimilis eſt, folia tamẽ maiora obtinet, ad Lactucę folia accedentia: caules etiã tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus ſemen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Iſatis ſatiua copioſe in Germania prouenit, preſertim agro Erphordiano, cui magnum quæſtum adfert. Viridem enim herbam truſatilibus molis premunt, ut herbaceã ſaniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cõputreſcere in æſtate feruente ſinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cęruleũ imbibant colorem. Sylueſtris ſua ſponte in quibuſdam Germaniæ locis naſcitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum maceries hac herba ſeptæ uidentur.

D

TEMPVS.

Maio & Iunio menſe florent, ac ſubinde ſemen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Iſatis ſatiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis eſt: amara enim ſimulatque adſtringens exiſtit. Sylueſtris uerò acre quiddam, tum guſtu, tum actione præfert: proinde ualentius quàm ſatiua deſiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Iſatidis ſatiuæ folia omnia cœdemata & tubercula illita diſcutere poſſunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluuia ſiſtunt. Vlcera phagedænica, herpetas, cryſipelata, & putreſcentia ſanant. Sylueſtris eadem quæ ſatiua poteſt. Lienoſis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint, & ſanguinis profluuio laborantibus paruibus utiliter illinitur. Tumores cœdematodes mirificè diſcutit, ſimul & reprimit, omnibuſq; ulceribus malignis mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi erodantur. Quod ſi quando laborantis natura ualidior appareat, foliis ei tritis aut panem, aut hordeaceã farinam, aut triticeam, aut polentam, pro uincente in unoquoq; affectu, miſcere oportebit. Sylueſtris uerò potentiſsimè humidis putredinib. obſiſtit, ad cętera uerò iam comprehenſa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate deſiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienoſis quoq; utilis eſt, quum altera prodeſſe nondum poſsit.

EX PLINIO.

Iſatidis folia trita cum polenta, uulneribus profunt. Sanguinem ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia ulcera, & quæ ſerpunt, ſanat. Item tumores ante ſuppurationẽ. Contra ignem ſacrum, radice uel foliis prodeſt, uel ad lienes pota.

DE ITEA.

ISATIS SATIVA. Weyde.

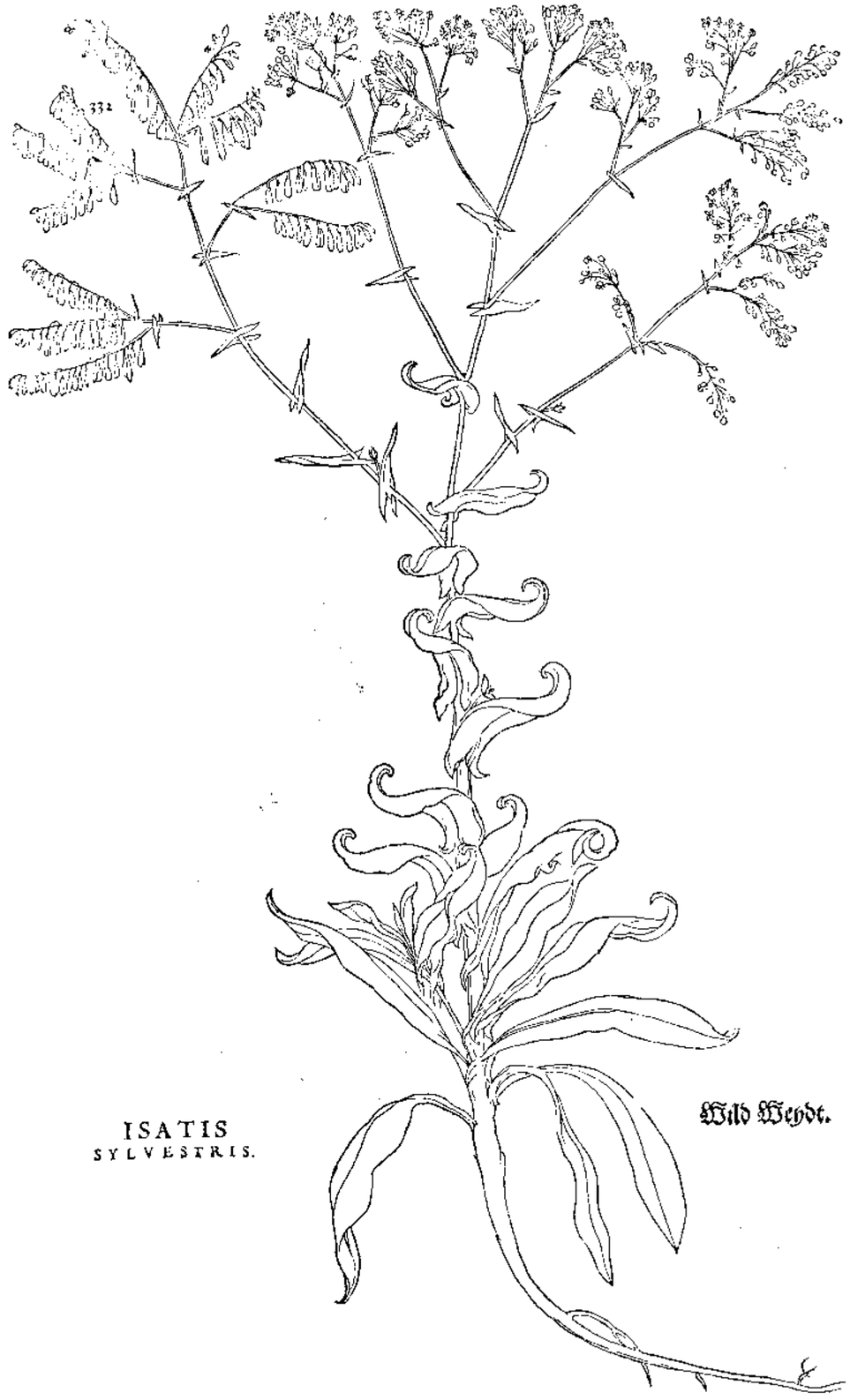

ISATIS
SYLVESTRIS.

Wild Weydt.

A NOMINA.

ITEA Græcis, Salix Latinis, Weiden/oder Felber Germanis appellatur. Salix uerò à ſaliendo dicta eſt, quod ea celeritate creſcat, ut quaſi ſalire uideatur. Sic etiam Iteam quaſi Salicem uocauerunt Græci. *Lugdun. p. 79. Salix cur dicta. Itea unde uocata.*

GENERA.

Tria Salicis genera Theophraſtus lib. iij. cap. xiij. de hiſtoria plantarũ recenſet. Primã nigram nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta ſit. Secundam candidam, quod candido obduratur cortice. Tertiam coactę breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari ſcribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandemq; purpureã: Vitellinam à colore luteo, graciliorẽ priore: Gallicam, quæ ſit tenuiſsima. Lucius Columella lib. iij. cap. xxx. eiuſdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis ſcribit. Græcam flaui coloris, Gallicam obſoleti purpurei, tenuiſsimiq; uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq; rutilibus eſſe aſſerit. Quæ ſanè ſingula pulchrè cum ijs quæ Theophraſtus tradit, conuenire uidentur. Nam primam Salicis ſpeciem, quam Theophraſtus nigram aut puniceam uocat, Plinius Viminalem, Columella uerò Sabinam & Amerinam appellat, Germani vor Weiden nominant. Secundam ſpeciem, quam Theophraſtus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, Germani geel Weiden. Tertiam, quæ Theophraſto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, Germani uerò à tenuitate Klein Weiden. *Salix nigra. Candida. Pumila. Viminalis. Vitellina. Gallica. Græca. Sabina. Prima Salicis ſpecies. Secunda. Tertia.*

FORMA.

B Salix breui caudice conſurgit, ramis longis, è trunco extremo ueluti à capite pro deuntibus, lentis, flexilibus: foliis longis, ſubtus incanis, ſupernè uirentibus: flore ſeu nucamento ſquamatim compactili, lanuginoſo, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euaneſcat.

LOCVS.

Aquoſis lætatur, ideoq; auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere. Ocyſsimè amittit fructum, antè quàm omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc eſt, frugiperda, Odyſſ. κ. ubi ſic canit: μακραὶ τ' αἰγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum ſiquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis ſunt facultatis, acmodicè adſtringunt. Cortex tamen eius ſiccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adſtringunt Salicis folia, fructus, cortex & ſuccus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileoſis conueniunt. Per ſe etiam cum aqua ſumpta, præſtant mulieribus ne concipiant. Fructus potus ſanguinẽ expuentibus prodeſt. Cortex eadem præſtat. Vſtus & cum aceto ſubactus, clauos & callos illitus tollit. Ex foliis & cortice ſuccus in putamine mãli punici cum roſaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimũ. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice ſuccus exciſo cum floret cortice: in interiore ênim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq; pupillæ claritati obſtant.

EX GALENO.

Salicis foliis ad cruenti uulneris glutinationẽ quis uti poſſet. Verũ floribus eius maximè propè omnes utunẽ medici ad exiccantis emplaſtri pręparationẽ: eſt enim uis eorum deſiccatoria: habent etiam quandam adſtrictionẽ. Sunt qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res uti-

334

PRIMVM SALICIS GENVS.

Rot Weiden.

335

ALTERVM SALICIS GENVS.

Geel Weiden.

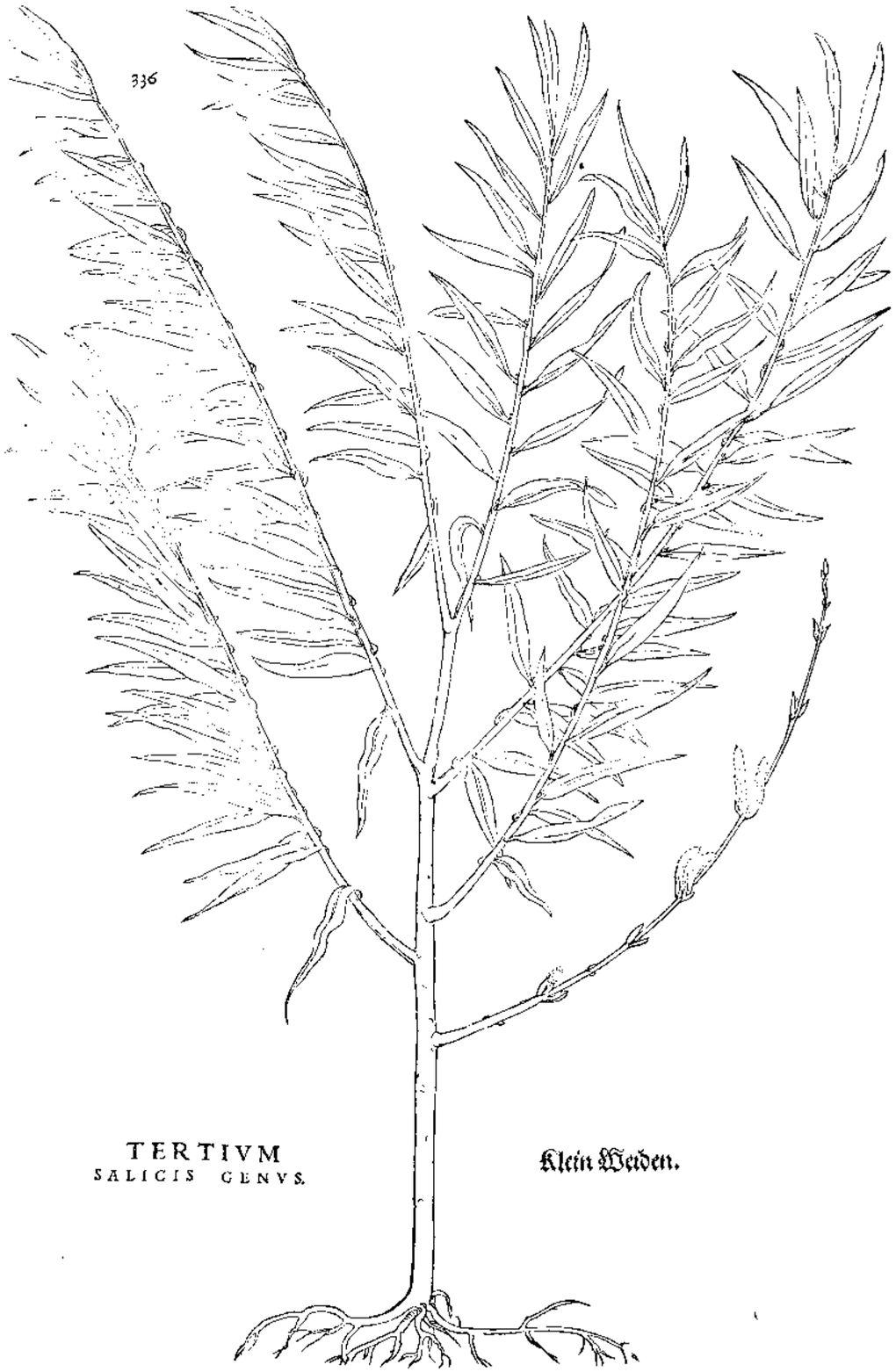

TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra morda citatem exiccante, quod paulum etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quod temperaturæ sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos, myrmeciasq; tollunt, aceto ipsum macerantes aeri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, utunturq; ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente uidelicet simulq; tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autē hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, excisо cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamq; urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorū à falce destillans. Ex ijs aliquis cum rosaceo in calyce mali punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis fouere neruos utilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta.

B

DE CAPNO▸ CAP▸ CXXVI▸

NOMINA.

Fumus terræ.

Fumaria unde dicta.

ΚΑΠΝΟΣ Græcis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terræ, Germanis Erdtrauch/Taubenkropff/Katzenkörbel appellatur. Fumaria uerò hæc herba dicta est, propterea quod succus eius oculis inditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosq; mordicat.

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: foliis candidioribus, cineracci coloris, undiq; numerosis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, uineis, sepibus, & macerijs, alijsq; locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secundo esse uidetur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, uisum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Cōmanducata herba biliosam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem biliosam urinam multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandū. Siquidem herbam

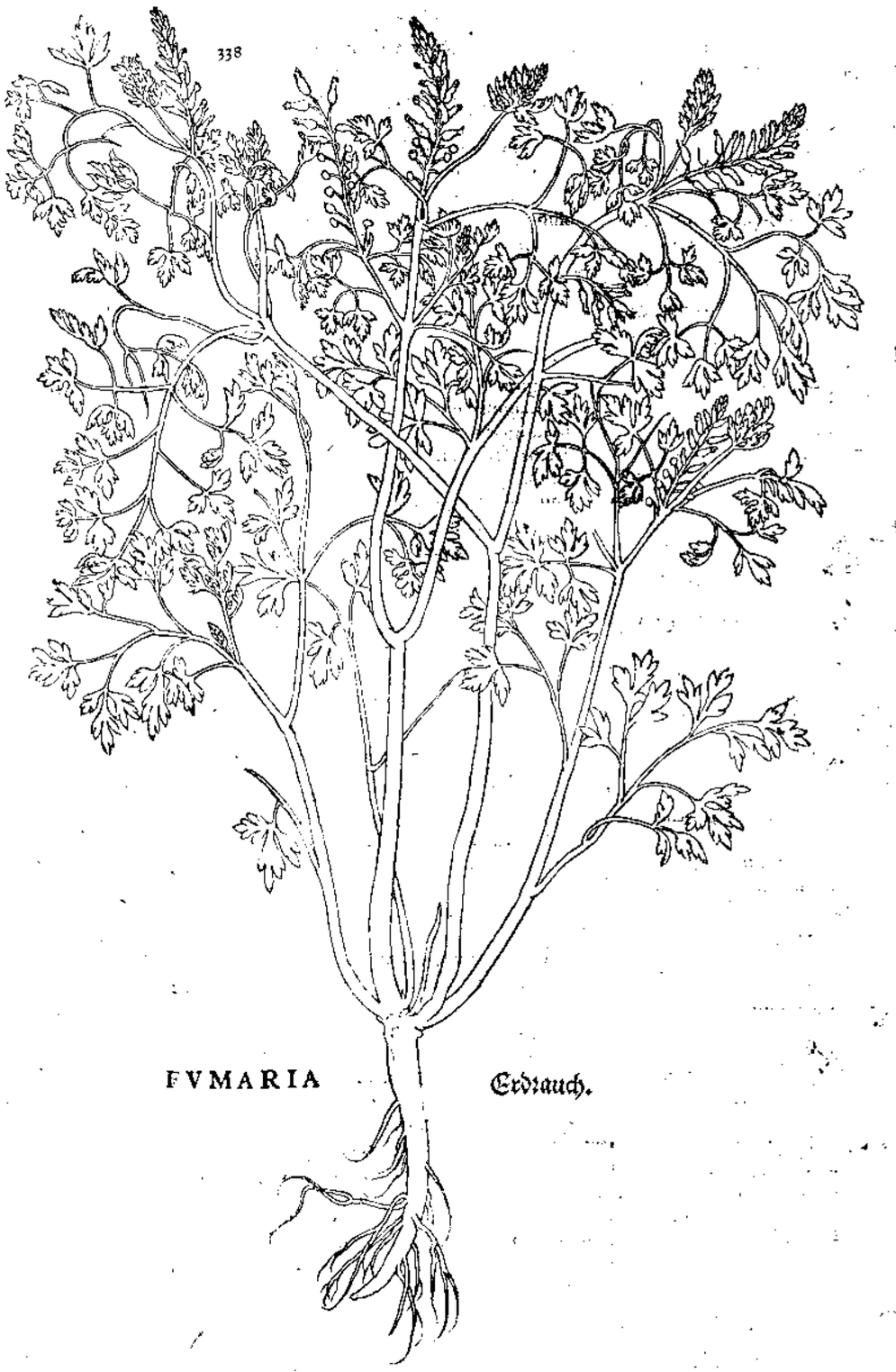

FVMARIA Erdrauch.

A primum deſiccatam condebat: dein cum uti uolebat ſubductionis quidem gratia melicrato inſpergebat: roborandi uerò cauſa, uino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatē facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICI▸ CAP▸ CXXVII▸

NOMINA.

KIKI, κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Cataputia maior, quibuſdā etiam Pentadactylon & Palma Chriſti, quod ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis Wunderbaum/oder Creutzbaum dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius referre uidetur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, infecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris Zeckenkörner nominentur.

Cherua.
Cataputia maior
Palma Chriſti.
Croton & Ricinus unde dicta.
κρότωνες.

FORMA.

Arbor eſt paruę ficus magnitudine, foliis Platano ſimilia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices uerò & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemisue aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

B Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſe prouenit. Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in ſecundo uel ſummum tertio ordine calefacientium & ſiccantium eſſe apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin ramen lucernis & emplaſtris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deijciunt. Vomitiones etiam mouent. Eſt uerò iniucunda admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachū enim ualidè ſubuertit. Tuſa & illita uaros, maculasq; ſole cōtractas purgāt. Folia trita cum polenta, oculorū cōdemata & inflammationes ſedant, mammasq; turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita ignes ſacros reſtinguūt.

Oleum Ricininū

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uerò & folium, ſed undequaq; debilius. Oleum quod ex ſemine cōficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.

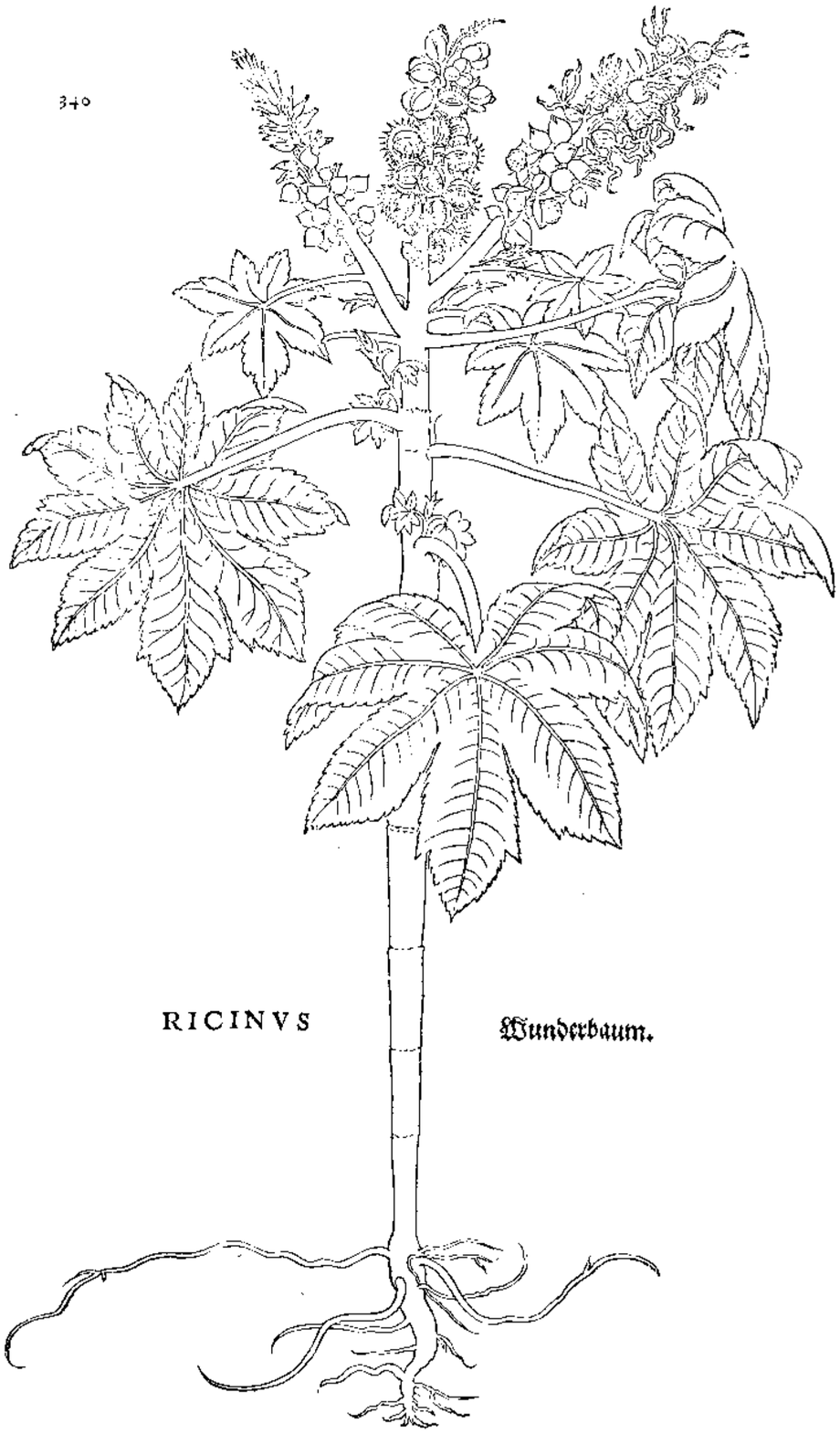

RICINVS Wunderbaum.

A

NOMINA.

KIPSION græcè, Spina mollis, Bugloſſum magnum latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Bugloſſam uel Linguam bouis uocant. Cirſion autem eò quod uarices, quos Græci κιρσοὺς nominãr, ſanet, dicta eſt. Germanis Ochſenzung appellatur. *Bugloſſa.* *Cirſion cur dicta*

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uerò Italicum eſt, in quo omnia ſunt maiora.

FORMA.

Caulis eſt tener, duûm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis roſaceorum figura, angulos ſpinoſos per interualla, ſed molles habentibus. Folia Bugloſſo ſimilia, modicè hirſuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirſutum, in quo capitula in ſummo purpurea, quæ in lanugines euaneſcunt. Hæc ſanè deſcriptio ſatis monſtrat, Cirſion eſſe Bugloſſam hodie uocatam, cum ei deliniationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, ſpinoſis per interualla angulis, ſed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Bugloſſo ſimilia, longiora tamen, aut lege, μακρότερα, hoc eſt, minora, cum Plinio: ſubcandida, leniter hirſuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirſutum, in quo capitula purpurea. Etſi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neq; in noſtra, neq; in Italica. *Bugloſſa noſtra.* *Locus Dioſcoridis emendatur.*

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenoſis potiſsimum & petroſis. Italicũ etiam
B hodie in multis hortis magna copia naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirſij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum ſedare Andreas ſcripſit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum ſanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam cõmemoratis facultates Cirſio, Dioſcorides & ueteres alij tribuunt. Videant igitur noſtræ ætatis medici, ne temerè Bugloſſæ ſuæ quas non obtinet uires adſcribant.

342

CIRSIVM
GERMANICVM.

Teütsch Ochsenzung.
Offenwurzel p. 169.

343

CIRSIVM
ITALICVM.
Welsch Ochsenzung.

f 4

DE CORIANO▸ CAP▸ CXXIX▸

C

NOMINA.

Coriandrum. Corion quare uocatum.

KOPION, ἀπὸ τοῦ κόριος Græcis: Corion ſeu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinam ſeu officinarum appellationem imitantur, Cotiander nominatur. Corio nomen feciſſe cimices ueriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρις enim Græcis inſecti id genus eſt, quod Latinis cimex dicitur.

κόρις.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, ſeſquicubitalis, ramoſus. Folium dum primũ erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundũ ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiuſculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teſte, ſed & macro ſolo naſcitur. Nunquam autem niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum ſemine prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentũ minimè frigidum ac ſimplex eſt, ſed uariè coalitum & compoſitũ. Eſt enim copioſæ quidem amaritudinis particeps, quę in tenui ſimul ac terreſtri ſubſtantia fundat: ſed & aquoſæ humiditatis tepidę ei nõ parum ineſt. Habet etiã adſtrictionis nõnihil, ſicut paulò pòſt ex Galeni uerbis clarius innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioſcoridis uerba paulò pòſt Galenus exibilat

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, unde illitum cum pane aut polenta eryſipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, teſtium inflammationes, carbunculoſq; cum melle & uua paſſa ſanat. Cum lomento ſtrumas & tubercula diſcutit.

D Lumbricos ſemen cum paſſo potũ pellit, genituramq; auget. Largius tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet, quapropter copioſiorẽ & cõtinuum eius uſum caucre oportet. Succus cum ceruſſa, aut argenti ſpuma, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Dioſcorides reprehenditur.

Coriannon ſiue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominabãt, ac recentiores omnes medici Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides refrigeratoriã eſſe herbam dictitans, ſed perperã. Siquidem ex contrarijs conſtat facultatibus, plurimũ habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueę humiditatis obtinentẽ, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiuſq; particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro ſententiã expromere. Sed fortè nihil obſtabit, imò ſi uerum fatendum eſt, proderit nõnihil ſuperiores methodos, quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nõ Dioſcorides tantum, ſed & alij complures medicorũ indeterminatè & citra limitationẽ de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoq; tempeſtate non paucos reperias medicos inſignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim ara, liuida, frigidaq; reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perſeuerant. Aliquando autem ad digerentia quidẽ tranſeunt, cæterum eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt incipientibus etiamnum & creſcentibus eryſipelatis alia cõuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim eryſipelas etiam uocari debet poſteaquam inflammatio eius

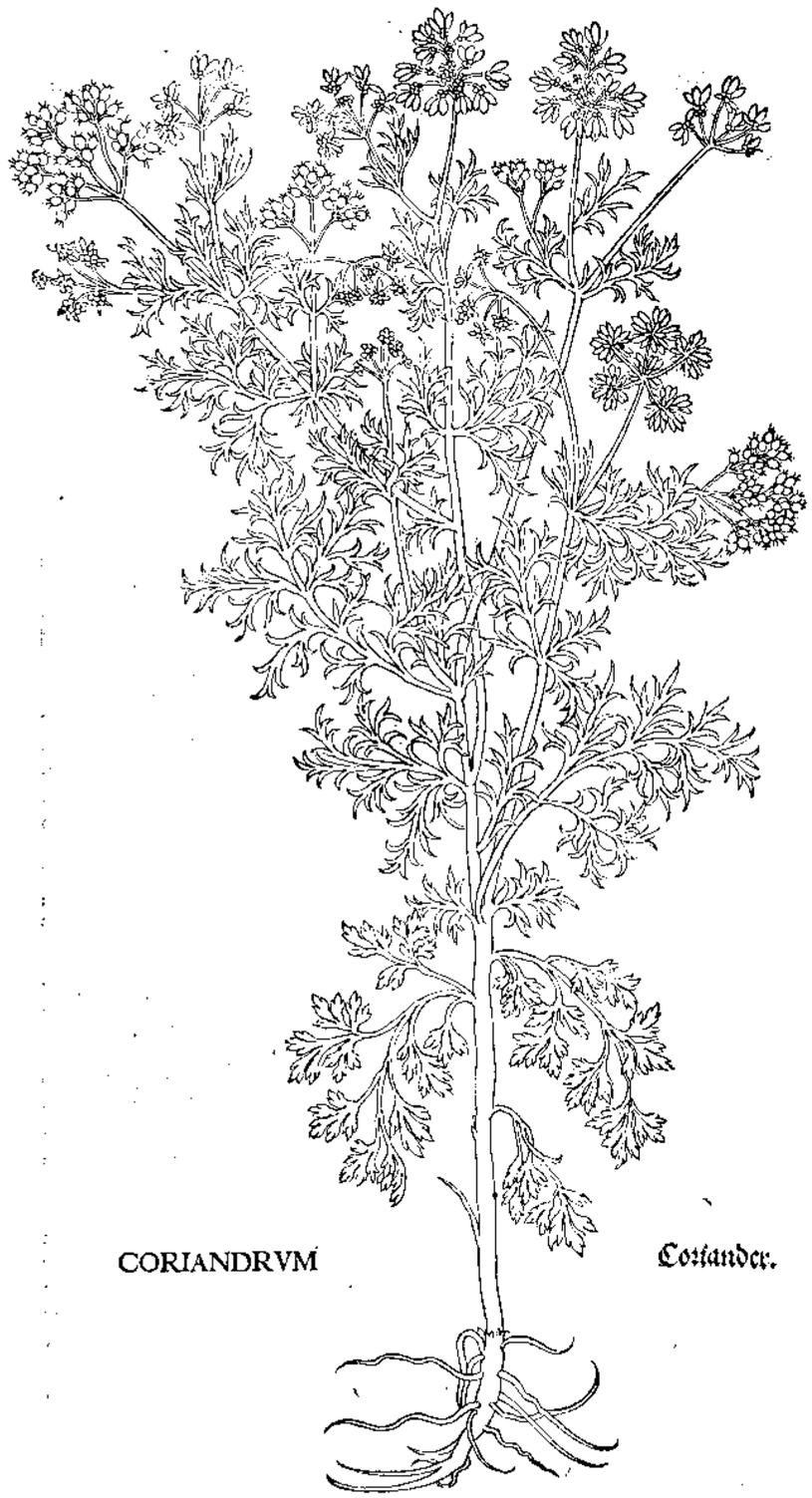

CORIANDRVM Coriander.

c eius & feruor, ac bilioſum illud abierint: neq; quę facultate ſunt frigida, neq; quę illa ſanant, remedio eſſe putandum eſt, ſed uelut ſi uel initio protinus aut percuſsis, aut alia de cauſa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum eſſe affectum exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poſcere: ad eundem modum ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alio nomine appellanda. Aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut aliqui alia ſcribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida eſſe autumantes declinationis remedia, concedendũ ſanè eſt, ſi cui ita placet, ut talis affectio etiam eryſipelas uocetur: ſed eam etiam calidã dicere ubi iam refrigerata eſt, id uerò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriannon, quod, ut ipſe ait, cum pane aut polenta illitum eryſipelas ſanet. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, & iam utique inflammatum & flauum eſt, nequaquam cum pane ſanabit Coriannon, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiuſq; medicamenti facultatem explorandam cenſuimus, quammaximè fieri poſſet ſimpliciſsimum eligi affectum conſuluimus. At plerique medici, neq; quod uel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt, neque quod alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius uerò is qui uocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à ueteribus quoq;, phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut ſic dicam eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nõnunquam ubi neutrum uincat, ſed ad unguem paria ſint. Quinetiam nõnunquam œdematodes eſſe eryſipelas cõſpicitur, ſicut aliud

D ſcirrhodes, ut compoſitorũ morborum haud paruus aceruetur numerus. De quibus copioſius cum alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Diceturque autem & nunc, quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quod exactum eryſipelas haud unquã ab antedicto cataplaſmate curari poſsit. Voco autem exactum, quum à bilioſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quod longè à refrigeratione abſit Coriandrũ, uel ex iſs quæ ipſe ſcripſit Dioſcorides diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſcutit. Quod uerò nullum refrigerantiũ medicamentorũ idoneum ſit diſcutiendis ſtrumis, uel ipſum Dioſcoridẽ non dubitare arbitror, ut qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia eſſe cõfeſſus eſt. Hactenus Galenus: cuius quidẽ, etſi prolixa ſint, uerba ideo recenſere placuit, ut uulgi & nõnullorum etiam medicorũ errorẽ detegeremus, qui præter ueritatẽ Coriandri temperamentũ eſſe frigidum aſſerunt.

Libro xiiij. Exquiſitum erysipelas.

Periculoſum Dioſcoridis ſcripta ſine limitatione legere.

Deniq; ut ex hoc loco diſcerent ſtudioſi, quàm periculoſum ſit Dioſcoridis ac aliorũ ueterum ſcripta ſine limitatione ſequi. Admonitos quoq; lectores eſſe uolumus, hoc caput ex eorum eſſe numero, in quo Galenus à Dioſcoride diſſentit.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix poteſtas datur, nõ tamen ſimplex, ut prudentiſsimè Galeno uidetur, ſed cui quædã portio auſteritatis immixta ſit, inde quod quædã ex eo uitia curantur, quæ nunquã omnino curaret, ſi ſola uirtute frigida niteret. Cum melle & uua paſſa tritũ & impoſitũ, omnes tumores collectionesq; compeſcit. Præcipuè tamen iſto genere medicaminis doloribus teſtium ſubuenit. Succo mâli granati et oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata perſequit. Semen ex aqua potum ſolutionẽ uentris ſtringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante acceſsionẽ ſi fuerint deuorata. Iisdẽ quoq; repellendis efficax eſt ipſum Coriandrũ ante ſolis ortum ignoranti ceruicali uiride ſubiectũ. Mirum eſt quod Xenocrates tradit, ſi unum ſeminis granũ fœmina bibe rit uno die menſtrua cõtineri, biduo ſi duo, & totidẽ diebus quot grana ſumpſerit.

Eadẽ ferè ſunt quæ alter Plin. lib. naturalis hiſto. xx. cap. xx. ſcribit, ideoq; omittere placuit. Tantũ addit, Marcum Varronẽ putare Coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptã æſtate ſeruari.

APPEN-

A APPENDIX.

Non tranſeundum ſilentio erit quod Dioſcorides hic diligenter monet, Coriandri copioſum & cõtinuum uſum eſſe fugiendum. Ideoq; errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potiſsimum ad caput roborandũ, cui infenſiſsimum eſt, utuntur, manifeſtius eſt quàm ut probatione indigeat. A quo ſanè errore uel id ſaltem reuocare eos deberet, quod idem Dioſcorides, libro ſexto, Coriandrum inter uenena connumeret.

Coriandro nõ copioſe & cõtinuò utendum.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probè cõcoquantur retinet. Toſtum igne uentrem ſiſtit. Prodeſt ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuiũ potum, & ſi imponatur, compeſcit. Cum uino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius uſus delirium facit. Huius etiam ſuccus potus uenenum eſt & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & deſipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXX.

NOMINA.

Podagralini.

ΚΑΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Caſſutha, y litera in u tranſeunte, ut ſæpè fieri ſolet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs noſtræ ætatis hinc deflexa quadam priſtini nominis umbra, Cuſcuta dicitur, cum primum Caſſutha, dein cõuerſa Caſcutha, poſtremo Cuſcuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quaſi compedibus id cui inſederit illiget, nec uinctum eo facilè poſsit extricari. Germanis Filtzkraut, oder Flachßſeiden/

Androſace non eſt Caſſutha.

B oder Todtern dicitur. Errant qui Dioſcoridis Androſacen eſſe putant, cum ueteres Græci, quod ſciam, de Cuſcuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminiſſe iis uerbis: Eſt & in Syria herba quæ uocatur Caſſythas, non tantum arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe: Caſſytas enim legendum non Cadytas: ſic enim codices aliquot Plinii, ut in ſuis annotationibus doctiſsimus Hermolaus admonet, ſiq; emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Caſſytas herba ſuo nomine Syriaco uenerat in Latium, quod multis poſtea ſeculis uſurpantes tam Pœni quàm Arabes, ſuis ſcriptis protriuerunt. Quod autem Plinius ſine ſpiritu protulit, id librariorum culpa factum eſſe ſuſpicor, qui inuertentes mutarunt Caſſytha in Caſſytas.

Plinij locus emendatus.

FORMA.

Herboſis fruticibus adnaſcitur, earum adminiculo ſulta: radice nulla, ſed uelut ab alarum ſinu prodeunte cirro capillamentóue miræ longitudinis, ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis conuoluente. Quæ iam uelut clauiculis nixa, ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices rotata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura eſt. Foliis uidua cernitur. Florem fundit album, ſemine quoq; ſcatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufeſcunt, fidibus lyrarum craſsitie pares.

LOCVS.

Non in terra, ſed in herbis arboribusq; paſsim naſcitur Caſſytha, quas tam ſpiſſo ſæpius irretit cõtextu, ut tentorij modo herboſum ceſpitem à ſole uindicet. Non nunquam cacuminib. impendens ſtirpes humi deturbat, propriamq; parentẽ ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aeſtate, Iulio potiſsimum & Auguſto menſibus, maximus illius in Germania prouentus eſſe ſolet: hoc enim tempore tanta eius eſt luxuria, ut mole ſua ſtirpes oneratæ ferè procumbere uideantur.

TEMPERA-

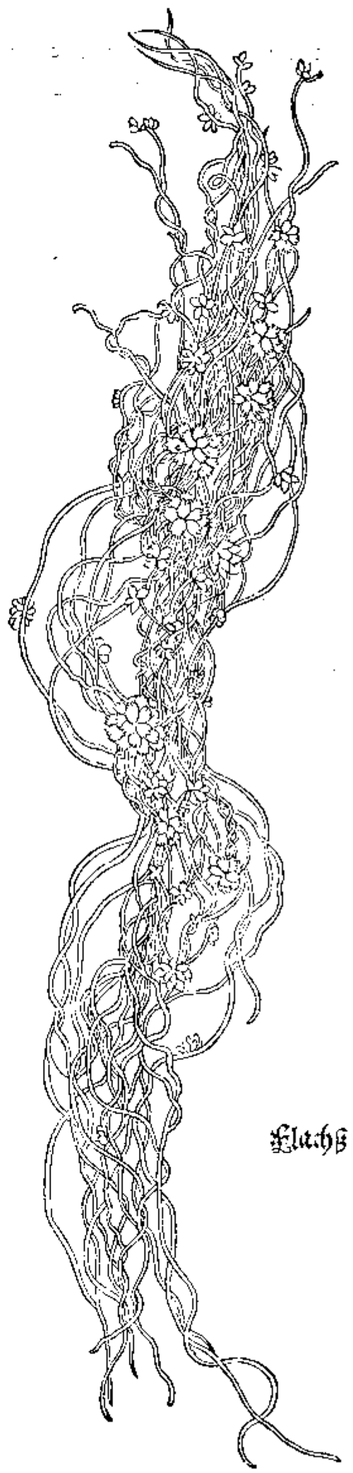

CASSVTHA Flachs ſeiden.

A

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit uitia, uenas pituitoſis atq; bilioſis exonerat humoribus, pellit urinam. Regio morbo ſubuenit qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus iſs auxiliatur quæ pueros malè habent: ſed uſu nimio ſtomachum ſua aſtrictione grauat: uerum noxa tollitur, ſi Aniſi momentū adſpiciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuunt, qui utiq; uires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quod hanc forſitan ueteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quod natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius uernaculum ebibens humorem alteretur. Nam ut teſtatum iſdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arboriue, calidam ſortietur facultatem, & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXI.

NOMINA.

B ΚΕΣΤΡΟΝ græcè, Betonica ſeu Vetonica latinè: in officinis antiquū nomen retinuit, Braunbetonick germanicè appellat. A uarietate autem & copia remediorū, Ceſtron à Græcis dicta eſt: hac ſiquidem uoce opus interpunctū, acuue pictum nominauere. Libri etiam à uarietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Eburneſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica uerò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt. *Ceſtron unde dicta.* *Betonica.*

FORMA.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aūt maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen ueluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues ut Elleborī.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoq; Græcis ψυχότροφον uocata eſt. *ψυχότροφον.*

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt & ſiccantur plurimos ad uſus. Radices cum hydromelite potę, pituitoſam uomitionē eliciūt. Folia dantur ruptis, cōuulſis, uuluæ affectionibus, & eiuſdē ſtrangulationib. drachmę unius pondere cum hydromelite. Terę in uini ſextarijs duobus cōtra ſerpentiū morſus ebibunt. Herba ipſa illita uenenatorū morſib. prodeſt. Aduerſus etiā uenena drachma ex uino pota cōuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtū uenenū nihil nocebit. Vrinā cit. Aluum ſubducit. Medet comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijs drachmę pondere cum aceto muſſo pota ſuccurrit. Concoctionē adiuuat, ſi quis à cœna eam

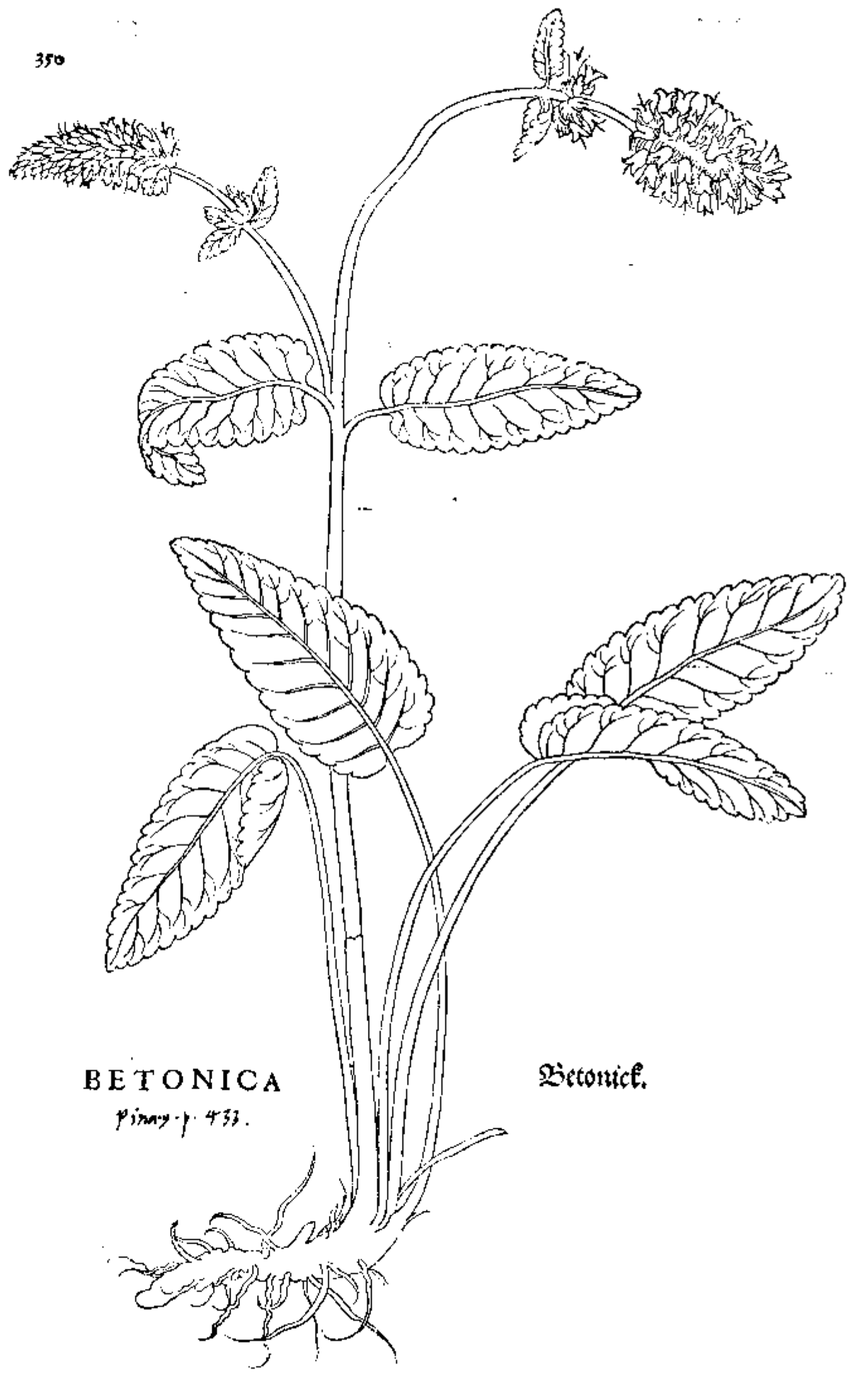

BETONICA

Betonick.

Pinax. p. 433.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinat. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium obolorū pondere cum diluti uini cyatho uno. Ischiadicis, renum & uesicę dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantib. cū mulso. Regio morbo laborantes recreat. Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmę quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili uasc reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut gustus indicat. Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod & particulatim edita ostendit actio. Nam consistentes in renibus lapides rumpit, & pulmonē & thoracem & iecur expurgat, abstergitq;. Menses mouet, & comitialibus prodest. Rupta atq; conuulsa curat, & omnibus bestiarū morsibus illita ulceri auxiliatur. Acidum ructantibus & ischiadicis bibita succurrit.

EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica præcipuè, cui uis tanta perhibetur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus sexta rio aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq; cruentas excreationes facit. Faciles præstat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso. Ischiadicos dolores & spinæ leuat eiusdem farina ex aqua mulsa. Aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum, stomacho &
B claritati oculorū. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXII.

NOMINA.

DVAS esse Betonicæ species præter Paulum Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. vij. abundè docet: & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorem, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nomināt. Germanis Graßblůmen & Negelblůmen/ quod flores eius garyophyllorū odorem referant, appellare placuit. *Herba Tunica.*

GENERA.

Duûm est generum. Vna siquidem sylvestris est, quam Germani wild Negelblůmen/ hoc est, sylvestrem Garyophylleam, & Dondernegele/ Feldnegele/ & Blůtzerópffle. Altera altilis est, quę alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, quod illius in coronis nimius usus sit, dicitur. Germani heymisch Negelblůmen/ quasi domi natam Garyophylleam appellant. *Sylvestris.* *Altilis.*

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq; habet. Folia porracea, oblonga, staminc quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioscoridis deliniatio utriq; generi cōmunis est: priuatim tamen sylvestris Betonica herba fruticosa est, foliis porri, oblongis, angustis, per extremū mucronatis, cæsijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisue foliis constant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conspiciant. Altilis seu coronaria, foliis est porraceis, *Sylvestris Betonica.* *Altilis seu coronaria Betonica.*

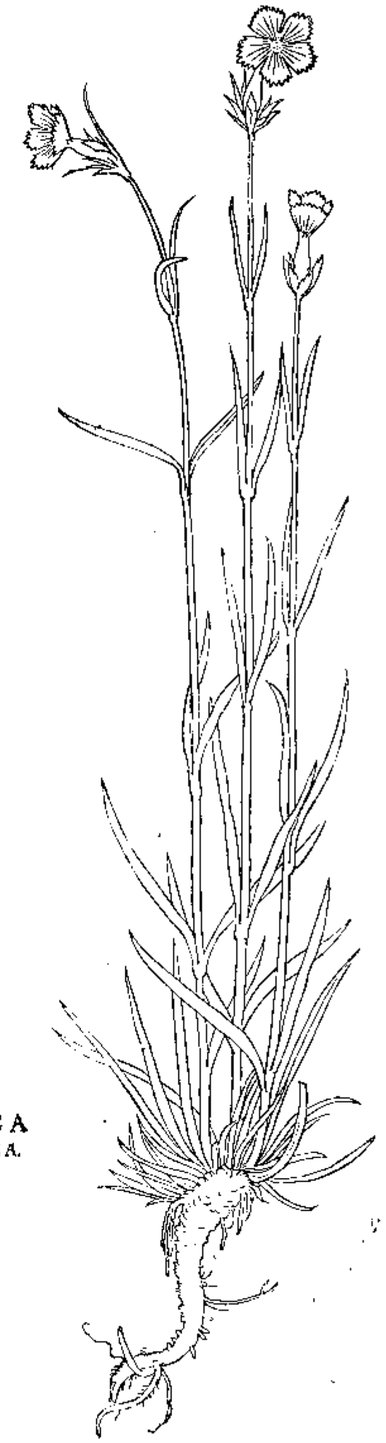

BETONICA
SYLVESTRIS VNA.

Sondernegele.

BETONICA
SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.

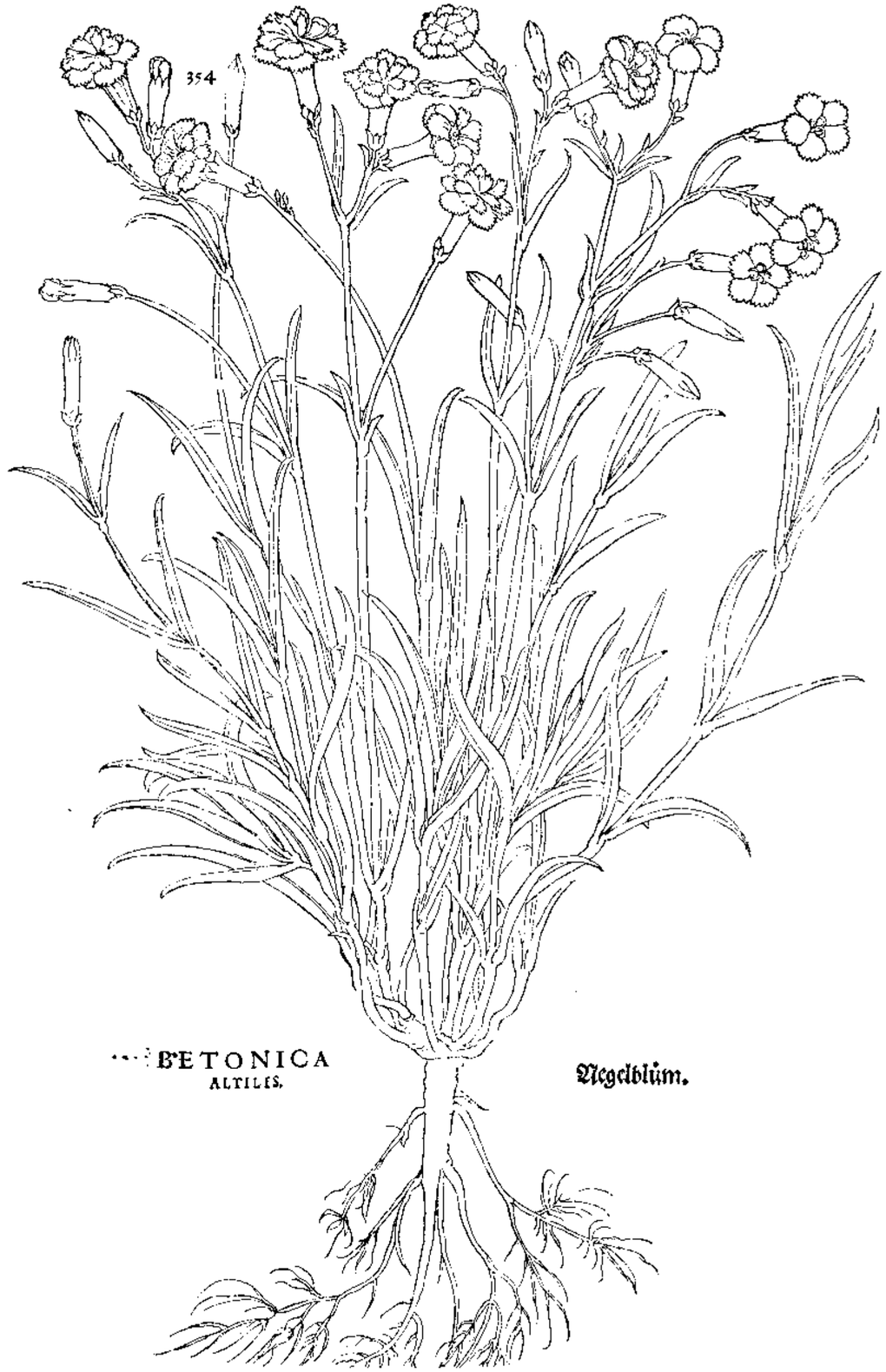

BETONICA
ALTILES.

Negelblüm.

A oblongis, per extremum mucronatis, cõcoloratu cæſijs, teretibus cauliculis ſeſquicubitalibus, geniculatis, coëuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium ſpecioſiſsimis, Garyophyllorum odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius faturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius uerſicolore uariatur cõmiſtu. Omnibus teres longiuſculusq; calyx ſpectatur, orbiculo ſuperiore denticulatus, à quo quina ſenáue folia prodeũt, lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma ſtipantur, geminis utrinque emicantibus ſtamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq; locis naſcitur. Coronaria uerò paſsim in fictilibus uaſis alitur, neq; facilè ædes inuenies, ante quas non expoſitam inuearis.

TEMPVS.

In æſtate utriuſq; magna eſt copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq; æſtiuas, autumnales, hyemalesq; ſtruit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora cuſtodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos cõmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec perſaneſcat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

B Farina eius tam aduerſus toxica quàm ſerpentũ & ſcorpionũ ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq; febrium horrores diſcutit. Comitialibus opitulatur ſub ipſam acceſsionem propinata. Eadem per ſe carcinomatis inſpergit, quæ ramen præſtiterit herbæ ſucco prius abluiſſe. Eltur contra uentris tineas. Succus peſtis arcet contagia, atque etiam hauſtus, ſi iam morbus inuaſerit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabioſi morſus, ad fiſtulas & parotidas, quibus illitu medetur. Viſus aciem exacuit. Ieiuno ſumpta dolorem dentium ſedat, iure decocti colluto ore. Diſcutit grauedines. Partum, qui ſine febre ſit, accelerat. Neruorũ uulneribus imponitur. Præſumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non ſentient qui ex uino biberint. Faſtidia cum aceto mulſo diſcutit. Iis qui ex morbis ſeſe recolligunt aluum ex aqua calida deijcit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris ſedat. Venena rabioſi canis morſu impreſſa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores ſyluestris Betonicę ſuccum mirificè cõmendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra peſtis contagia utilem eſſe tradunt. Hanc ob cauſam ex floribus etiam eiuſdem, medicamentum conficiunt, quod Conſeruam hodie uocant, quod ad eundem uſum adhibent.

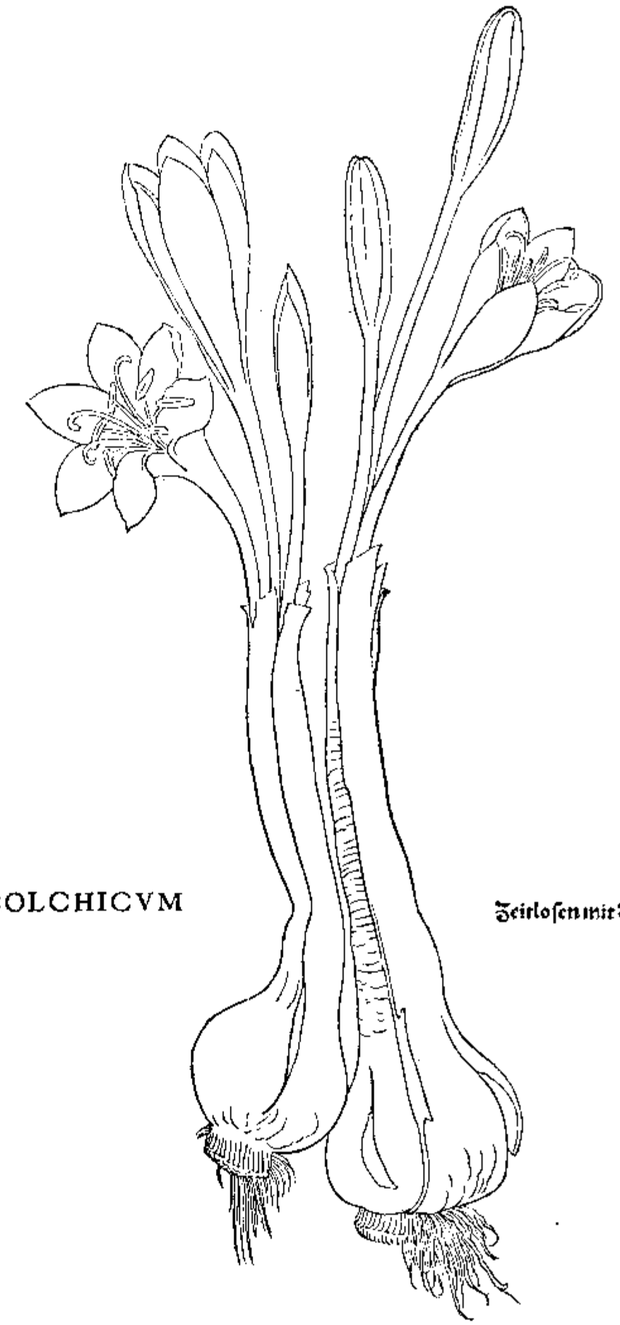

COLCHICVM

Zeitlosen mit den blümen.

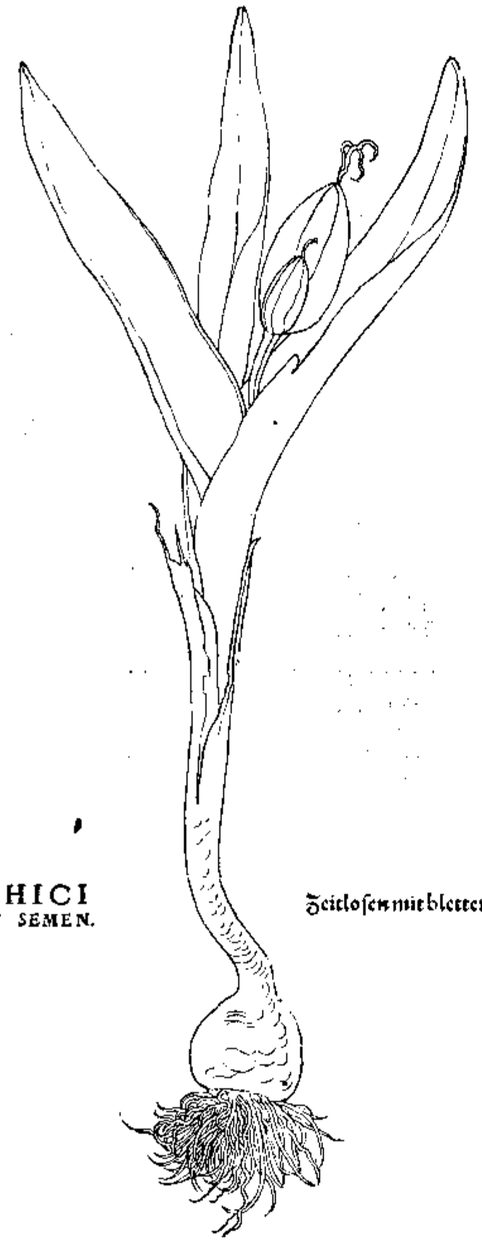

COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitlosen mit blettern vnd somen.

C

NOMINA.

Hermodactylus.

ΚΟΛΧΙΚΟΝ, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agreſtis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitloſen. Colchicum à Colchide ueneni ferace, in qua naſcitur, nomẽ deſumpſit. *Colchicum cur dictum.* Dictum uerò eſt *Ephemerum.* Ephemerum, quoniam uno die ſumptum interficiat, atqueadeo ab altero Ephemero, quod minimè letale eſt, & de quo ſuo loco diximus, non ſolum figura, uerumetiam facultatibus differt. Etſi uerò Ephemeron Colchicum etiam ſignificet, tamen præcipuè id Ephemeron quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem ſubcandidum, crocino ſimilem profert. Poſt florem folia Bulbo ſimilia, pinguiora tamen, Caulem palmo altum, ruffum ferentẽ ſemen. Radicem habentem corticem in nigro rufeſcentem, quę cortice ſuo nudata, alba, tenera, ſucco plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fiſſurámue unde flos erumpit. Huius deſcriptionis in uniuerſum notæ omnes ita Hermodactylo noſtro conueniunt, ut nemo, niſi Tireſia cæcior ſit, Dioſcoridis eſſe Colchicũ ambigere poſsit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus ſimilem. Poſterius, Februario nimirũ menſe & primo ſtatim uere, folia Bulbi, ſed pinguiora. Caulem palmeũ ferentem ſemen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufeſcente, quæ decorticata candicat, teneráq́, ſucco plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiuſdem diuiſionẽ in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquiſitè tibi monſtrat. His accedit, quod Serapio Arabs ſub nomine Hermoda
D ctyli, Dioſcoridis Colchicon prorſus depingat. Alium tamen eſſe à noſtro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius pecu- *Hermodactylus recentiorum græcorum.* liariter & priuatim articulorum doloribus conducere ſcribunt. Paulus enim ſeparatim tanquam diuerſorum mentionẽ fecit, & de Colchico & Ephemero diuerſa ab Hermodactylo capita conſtituit.

LOCVS.

Magnus Colchici in Meſſenia, & apud Colchos prouentus. Naſcitur & paſsim in omnibus pratis Germaniæ noſtræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem poſt flores generantur, & primo ſtatim uere è terra erumpunt. Semen in æſtate Iunio potiſsimũ menſe producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum nonnulli Colchicum in ſecundo ordine ſeu à medio receſſu ſtatuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comeſta fungorum modo ſtrangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum eſt enim quantum ignaros propter ſuauitatẽ inuitet. Hæc Dioſcorides. Proinde ſatis liquet Hermodactyli huius noſtri uſum minimè tutum eſſe: uenenum enim eſt, & uſq; ad ſanguinis excretionem per inferna ſubducit. Eius tamen, radicis potiſsimum & foliorum, ad enecandos ac abigendos pediculos uſus eſſe poteſt.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio ſunt edentibus quęcunq; contra fungos opem ferunt. Bubulum etiã lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum prẽterea quærendum præſidiũ ſit.

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide naſcatur, uocant, aut Bulbum agreſtem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica & ſcilla

A ſcilla tactum irritatumq; interiora erodit, ſtomachum urit cum ponderoſa grauitate. Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, ut Salamandræ, uomitionibus & clyſteribus. Sed antequam uires ſibi adſciſcat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiũ, aut malicorij, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij ſuccus, aut ſurculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam caſtaneorum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prædiximus, aſſumatur. Origanum quoq; cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò uerò exactum præſidium eſt lac uaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, ut hoc præſente nullum aliud deſideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE▸ CAP▸ CXXXIIII▸

NOMINA.

ΚΛΗΜΑΤΙΣ Δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca officinis, Vincaperuinca uulgo nominatur. Germanis, eò quod ſemper uireat, Yngrün/ uel Syngrün. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu uiticulas per terram ſpargat, dixerunt. Daphnoida uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincamperuincam, alioq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quod ſcilicet humilis uideatur Laurus, ut nomen ſonat. Non eſt autem cur eam Chamædaphnen putes quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt: hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap.
B xv. ut hinc manifeſtiſsimũ ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen, Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus & alij Græci, Alteram quam priuatim Vincam peruincã alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat uicina quæq; uinciens, appellat.

Clematis unde dicta. *Daphnoides.* *Chamædaphne.* *Plinio duplex Chamædaphne.*

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ craſsitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore ſimile, multo tamen minus. Iam ſi quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitius exploret, ea deprehendet eſſe quæ hodie uulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpuram cæruleo, inodoro, rotundo, foliis quinque ſed continuis diſtincto. Ea etiam, ut Plinius ait, ſemper uiret, in modum lineę foliis geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas.

Vincaperuinca.

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroſo, lætoq; ſolo, ſed inculto, in agrorũ uinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc etſi nunquam non uireſcat, uere tamen duntaxat floreſcere uidetur, Martio potiſsimum menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluuia & dyſenterias ſiniunt. Veteri dolores cum lacte & roſaceo, aut cyprino in peſſo appoſita ſanant. Commanducata dentium

CLEMATIS
DAPHNOIDES.
Pinny. p. ccc.

Syngrün.
vide Eyst. Cruyt. p. 401

A dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus impositа prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dysenterijs cum uino pota prodest, dentiúmq; dolores mansa mitigat. Veteri doloribus in pesso admotum usui est, tantum abest ut urat aut ulceret.

EX PAVLO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nõnullis Polygonoides, sarmenta habet prælonga, crassitudine iunci, folium uerò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morsus prodest.

APPENDIX.

Iam cõmemoratæ facultates satis ostendũt Clematida daphnoida esse Vincam peruincam: nam codex antiquus manuscriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdem prorsus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirũ in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinẽ uomunt aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxum folia eius sistere asserit, ita ut euidentissimum sit Peruincam officinarum eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiam accedit pictura & descriptio eiusdem, quæ utraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

DE CARDAMO▸ CAP▸ CXXXV▸

NOMINA.

Lugdun. p. 121.

B KAPΔAMON græcè, Nasturtiũ sativum latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari nostrę ætatis herbarij Cressionem hortensem uocant. Germanicè **Gartenkreß** dicitur. Cardamũ uerò Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncope illa, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuersa ratione usi, sic dictum quod caput edomet, quasi καρηδάμωρ, putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὸ κόρας μύειν, id est, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu λαρδαμύσσειν uerbum declinarunt, quod conniuere nostra lingua dicimus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Cressio hortensis Cardamum una dictum.

καρδαμύσσειν Nasturtiũ quare appellatum.

made Gothi 2; cabir. Nastoie.

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorũ foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calycu lis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimũ mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtij semen calefacit & desiccat ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem multo inferior est, adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat ceu obsonio.

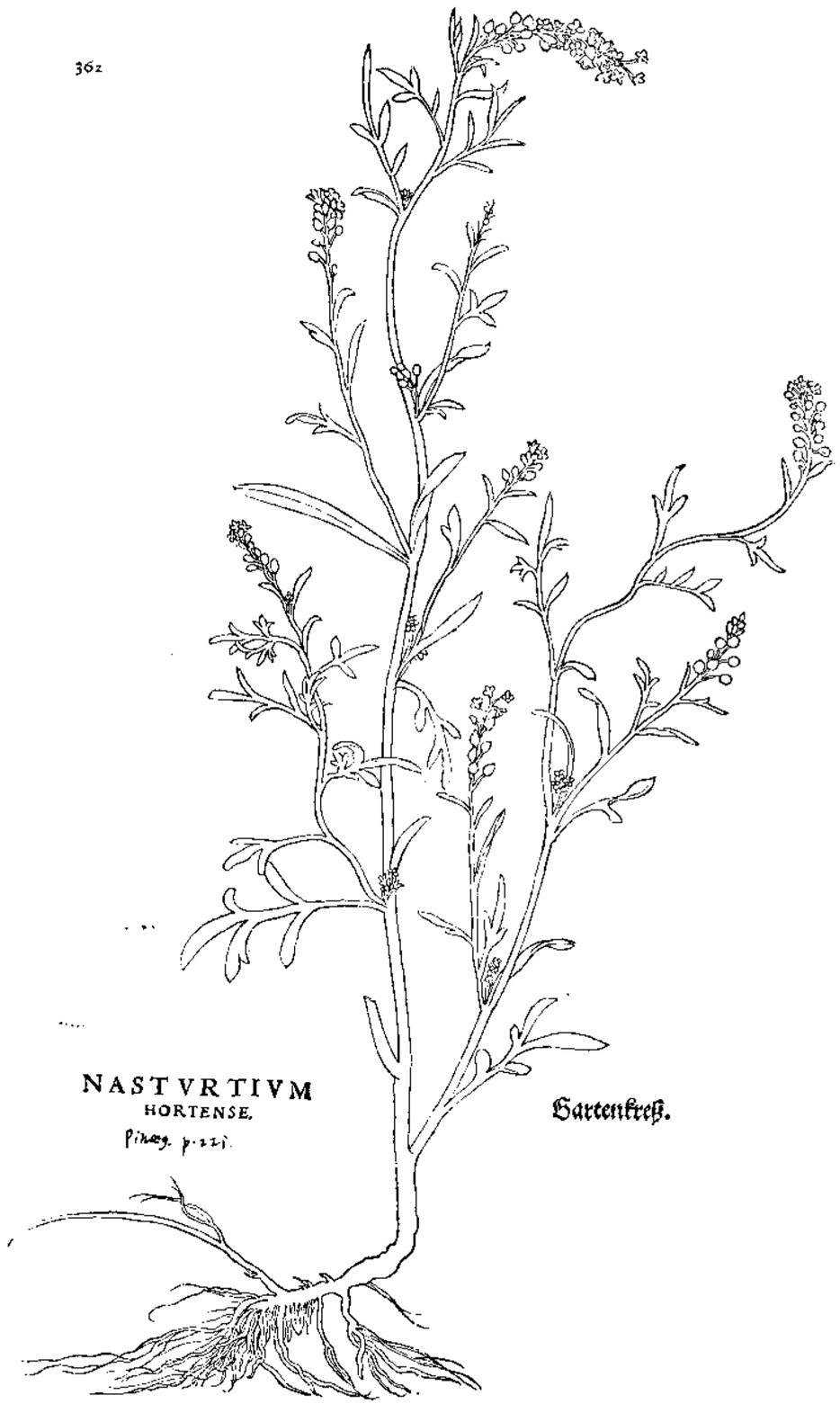

NASTVRTIVM
HORTENSE.
Pinax. p. 221.

Gartenkreß.

A

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium ſemen calefacit, acre eſt, & ſtomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in utero enecat. Menſes ciet. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ ſemini ſimile eſt. Lepras & impetigines abſtergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in pectore ſunt educit. Potum ſerpentibus aduerſatur. Suffitu eaſdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad ſuppurationem ducens. Iſchiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes diſcutit. Furunculos cum muria illitũ ad ſuppurationes ducit. Herba omnia eadem, ſed minore effectu, poteſt.

EX GALENO.

Naſturtij ſemen adurentis eſt facultatis particeps ſicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atqueadeò quodcunque rubrificationẽ poſtulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miſcetur quoq; remedijs quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam id quod craſſos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei ſimile eſt.

EX PLINIO.

Naſturtium Venerem ſtimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorũ pondo. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumq; Braſsica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uiſum clarificat. Cõmotas mentes ſedat ex aceto ſumptũ. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorũ animalia expellit, efficacius addito Mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,
B extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum albũm. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſsimè. Seſtius adijcit hoc ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatẽ aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationẽ perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni & unguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt.

DE CRINO▸ CAP▸ CXXXVI▸

NOMINA.

KPINON κρὶν λείριον Græcis, Lilium ſiue Iunonis roſa Latinis, Lilium album officinis, weiß Lilgen/ oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorũ poetæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natum Lilium. Iunonis roſa quare dictum Latinis. Nanq; cum Hercules puer, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus mamma lacte copioſe profluxit. Quod in cœlo à puero uago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam efficit uiam: quod humi ſparſum eſt, Lilium lacteo flore nitentẽ creauit, unde roſa Iunonis dictum.

FORMA.

Lilium caule ſimplici, raro duplici, tricubitali, comoſo, foliis longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem ſe paulatim laxantibus, forma calathi, reſupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, conſtat.

LILIVM
pinay. f. 161

Weiß Gilgen.

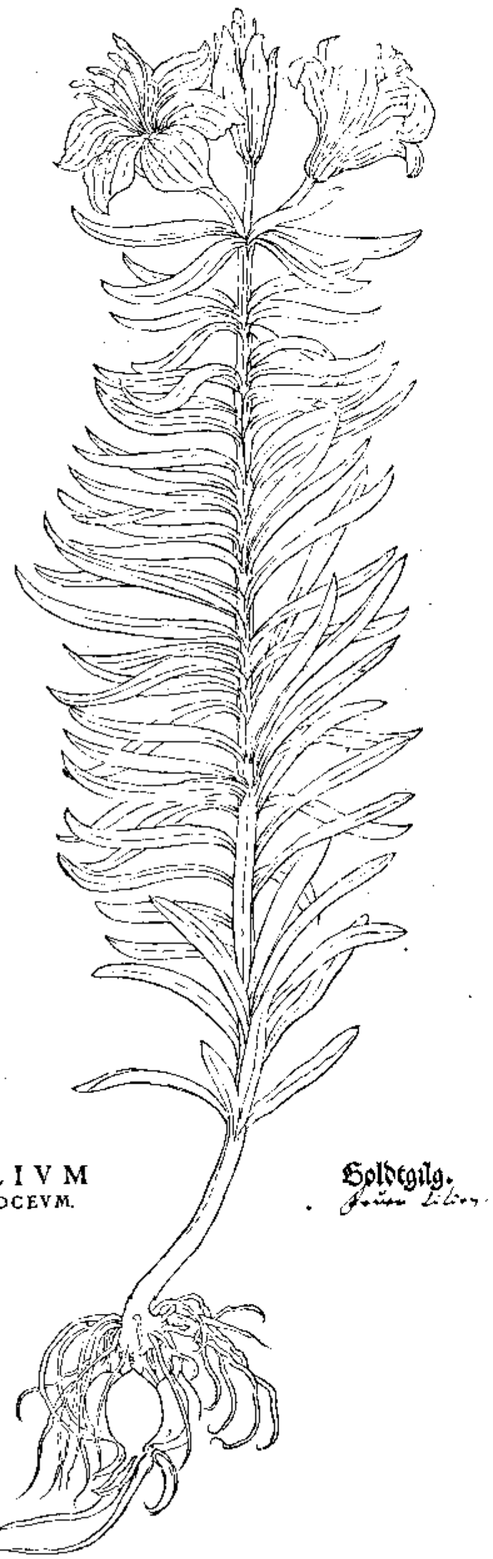

LILIVM
CROCEVM.

Goldtgilg.

C Flos ille languido semper collo est, nõ sufficiente capitis oneri. Radix bulbosa. Hęc descriptio planè huic Lilio cõuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoq; eius angustiora sunt quàm prioris, aliàs simile, ut pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Passim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturã mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinẽ habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantiũ & abstergentium. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in foliis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lilij flore unguentũ fit quod ab alijs Lirinum, ab alijs Susinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbę illita, serpentium morsibus subueniunt. Feruefacta ambustis prosunt. Eadem in aceto condita uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo uase coctus, cõtra uetusta ulcera, & recentia uulnera medicamentũ fit. Radix assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, uuluam emollit, menstrua ducit, & ulceribus cicatricem inducit. Cum melle subacta neruorum præcisionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emendat. Achores abstergit, faciemq; emendat & erugat. Testiculorũ inflammationes trita cum aceto, aut Hyoscyami foliis, & farina tri
D ticea demulcet. Semen contra serpentiũ morsus potum ualet. Illinuntur sacris ignibus semen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix foliaq; per se trita desiccant & abstergunt & digerunt moderatè: proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentemq; facultatem postulãt. Radicem ergo assam tostámue, ac deinde cum rosaceo cõtritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omniũ bonum sit inducendæ cicatrici remediũ. Quin etiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed sunt qui aceto ea cõdientes ad uulnera suo tempore utant. Quum alphos, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cõmiscemus illi aliquid aliorum medicamentorũ ualidius extergentiũ, cuiusmodi mel est. Cæterũ si id moderatè illi ac cõuenienter admisceatur, & ad neruorũ diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uerò etiam quandoq; & foliorũ succum cum aceto & melle coctũ. Quinque partibus succi plus utroq; erat, atq; insigne medicamen ad omnia ea quę exiccari postulant absq; mordsu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorũ cueniunt, & quæcunq; humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur,

A quuntur, triduoq; non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E musso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt. Lieni & ruptis & uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ. Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris testiũ in melle cum Hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum uetustati imponuntur. Succus qui flore expressus est ab alijs mel, ab alijs syrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum uerò quod ex ipso paratur, uim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum sanationem.

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVII.

Lugdun. p. 190. 191.

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΑ ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbß. Græci ex aduerso uocabulum imposuere, κολοκυΐδιον nominantes, quod scilicet pumili breuesq; sint partus, quos ipsa passim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborúmue fructus uideantur superare. Cucurbitã uerò Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat.

κολοκύνθη quare nominata.

Cucurbita cur dicta.

GENERA.

B Plinius lib. xix. cap. v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam cameratiã uocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorũ curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alterã plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formã respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnam maiorẽ, altera uerò minorem. Maiorem uocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quę prædicta minora obtinet. Tertiam longiorẽ, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosq; uitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatẽ, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asari foliis haud dissimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentũ cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes urceorũ uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter se à sitis iniuria uindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi fata prouenit.

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ matureſcit, ideoq; uix ante exactum autumnũ maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ est, utraq; qualitate secundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusq; mitigat. Ramenta eius

368

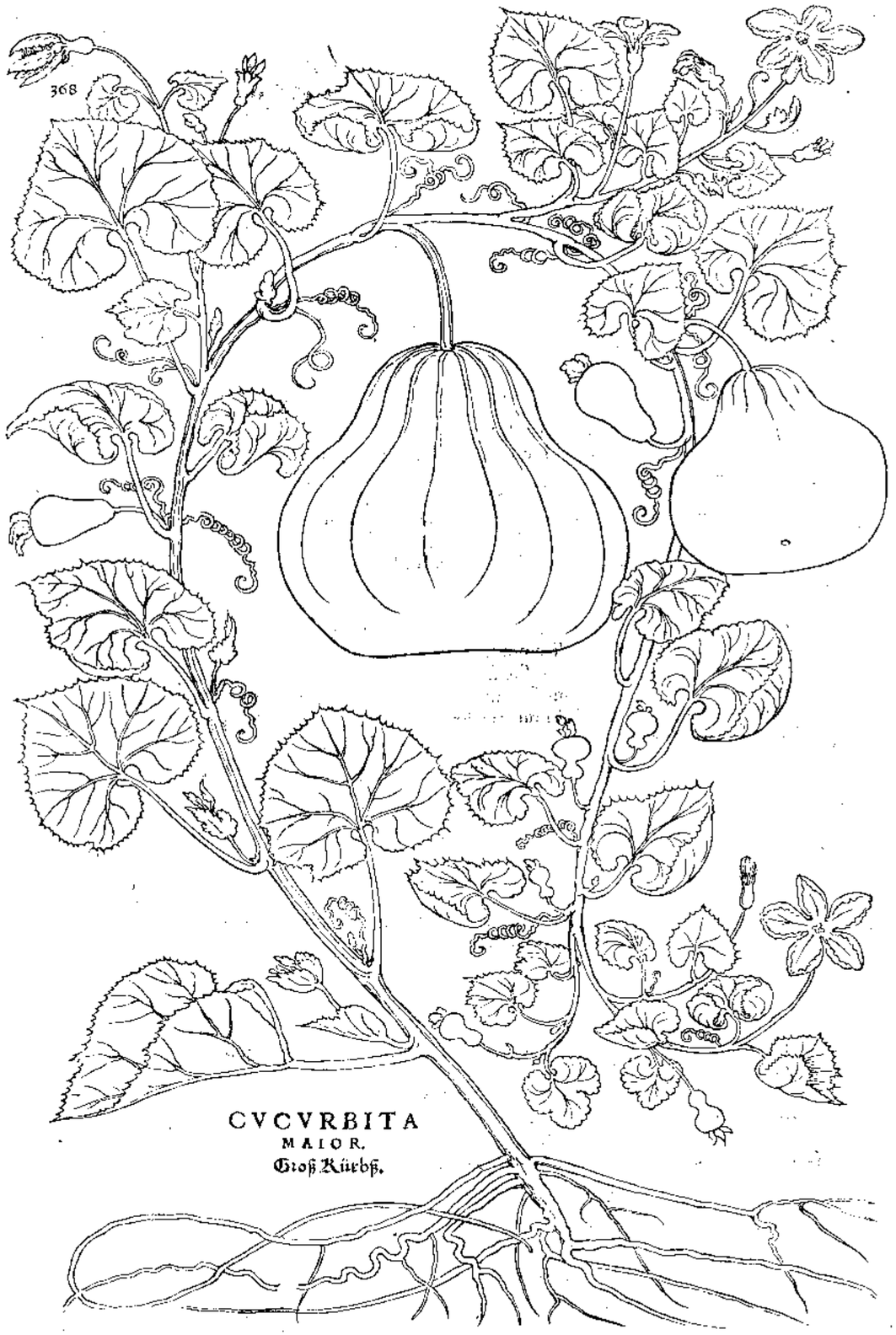

CVCVRBITA
MAIOR.
Groß Kürbß.

369

CVCVRBITA
MINOR.
Klein Kürbß.

370

CVCVRBITA
OBLONGA.
Lang Kürbß.

A infantibus contra capitis ardorem, quam ſiriaſin uocant, in ſincipite utiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrasq; ſimiliter iuuant. Succus è ramentis contuſis per ſe, & cum roſaceo inſtillatus, aurium doloribus auxiliatur. Aduſtiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expreſſæ ſuccus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter ſoluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatã uinũ infundat, & ſub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorũ Cucurbitę ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum roſaceo utentibus prodeſt. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comeſta humida eſt, & ſitim arcet. Cruda cibo inſuauis eſt, ſtomacho pernicioſa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut ſi quis alterius cibi inopia ingerere eam cõpellatur, ceu quidam iam auſus eſt, pondus cum algore uentriculo incumbere ſit ſenſurus, ſtomachumq; euertet, & ad uomitionẽ concitabit, quæ una eum ab urgentibus ſymptomatis liberare poteſt. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus cõplura, aut mox quàm elixata eſt, aut frictam in ſartagine, aut aſſam omnes homines eſſe conſueuerunt. Ipſa quantum in ſe eſt, humidũ frigidumq; corpori alimentũ præbet, ac idipſum ea de cauſa exiguum, ſed leuiter per aluum ſubit, cum ob ſuæ ſubſtantiæ lubricitatem, tum ob cõmunem omnium humidorũ ciborũ rationem, qui ſcilicet citra adſtrictiones tales ſunt. Nec ſanè infeliciter cõcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita ſenſerunt, ut eam aquam dicerent coagulatã. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quod ipſa in cibo ſumpta ſtomachũ relaxat, bibendi deſideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia ut apertè frigidæ poteſtatis exempla demonſtret. Crudæ & tritæ leniunt omnẽ
B tumorem. In cibo ſumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cõpeſcendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem ſuccus & dolorem dentiũ mitigat, ſi diutius in ore teneatur. Sed & roſaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febriũ reſtinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter poteſt combuſta ſanare. Eundem cinerẽ didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uerſa purgare, & ad cicatricem uſq; perducere. Semini ſicco illa uis traditur, ut in puluerem tuſum & inſperſum impleat uulnera quæ cauata ſunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut ſolutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoq; Cucurbitę iam ſeneſcentes cum paſſo & aceto dyſentericis datæ, miro modo ſaucia inteſtina componunt.

EX SYMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq; ſuccieſt, & admodũ nutrit. Sitim ſedat, urinã cit, & uentrem mouet. Calidis & ſiccis tẽperaturis prodeſt, & inflãmationes uentris & ieconis ſedat. Pituitoſos autem lędit, colicoſq; affectus. Si malos humores aſſequitur, ab iſs corrumpitur, & malum ſuccum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, conſiſtentia tenuis eſt. Thoraci, pulmoni & ueſicæ prodeſt. Succus ramentorum eius, cum roſaceo impoſitus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uerò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-

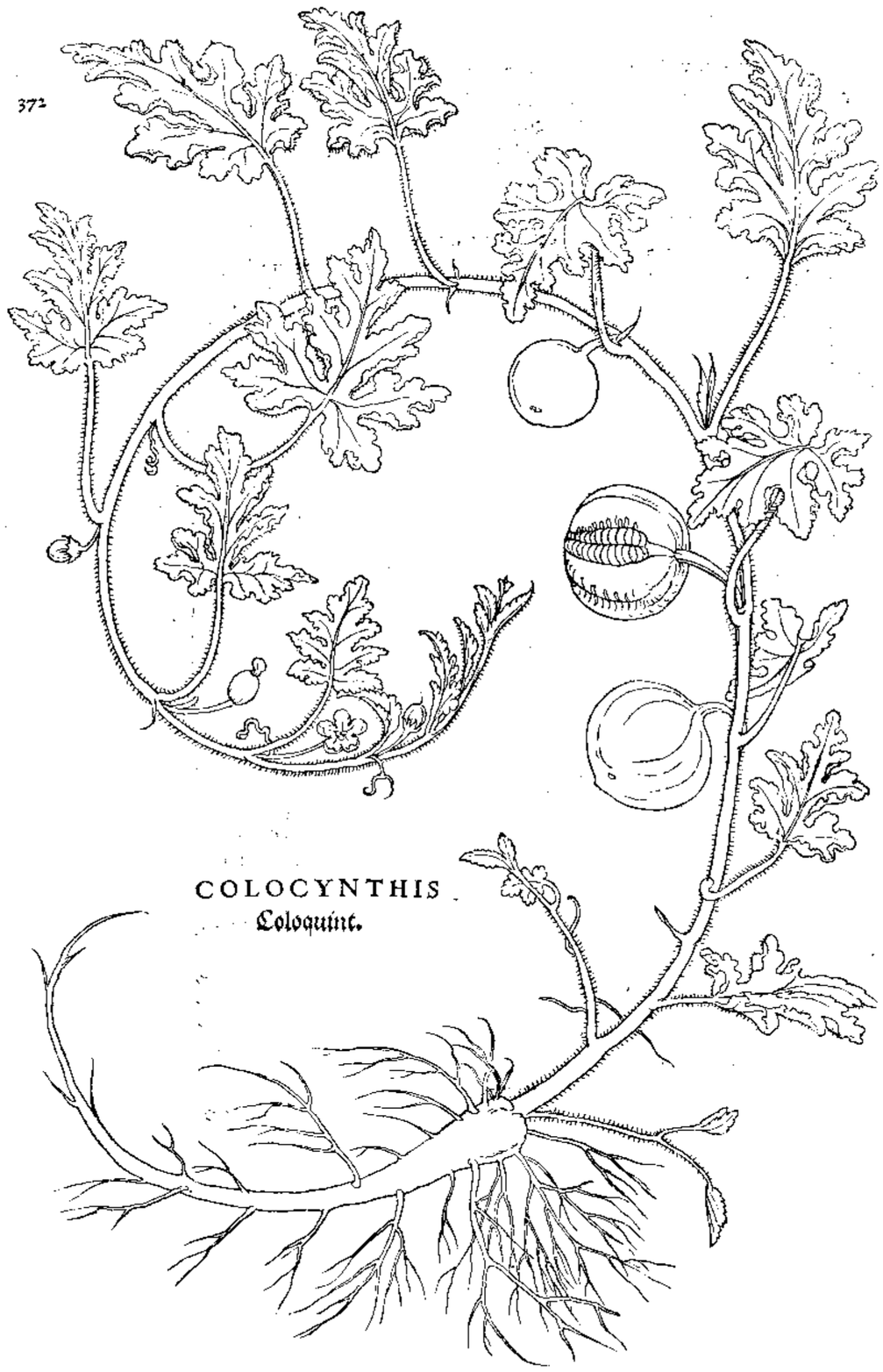

COLOCYNTHIS
Coloquint.

ciera mio colocynthis

A

NOMINA.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΙΣ Græcis, ſyluestris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß/ uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum cum fructu ſatiuæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus. *Coloquintida.* *Colocynthis unde dicta.*

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, ſimilia, diuiſuris ſciſſa, fructum rotundū, mediocri pilæ ſimilem, uehementer amarum, fungoſa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioſcorides omiſit, palleſcentes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quod frigidior ſit eius terra quàm quod in ea fructum proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uerò ſunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinq; annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum muſa aqua ſumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ
B tritæ, utiliter miſcentur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & ſtrigmenta, interdum etiam cruenta educentes. Appoſitæ fœtus enecant. Dentium dolores, ſi quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferueſcat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uerò quis aquam muſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratum bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Sedi etiam ex ea balani ſubijciuntur, ad excrementa eijcienda. Quinetiã uirentis ſucco, iſchiadici utiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ amariſsimo dum potatur adſunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ualidam in ſe continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoque clyſteribus inteſtinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralyſi electo ſemine. Aqua muſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo uerò regio utiliter ſemina eius inſumuntur, & protinus aqua muſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo ſi infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.

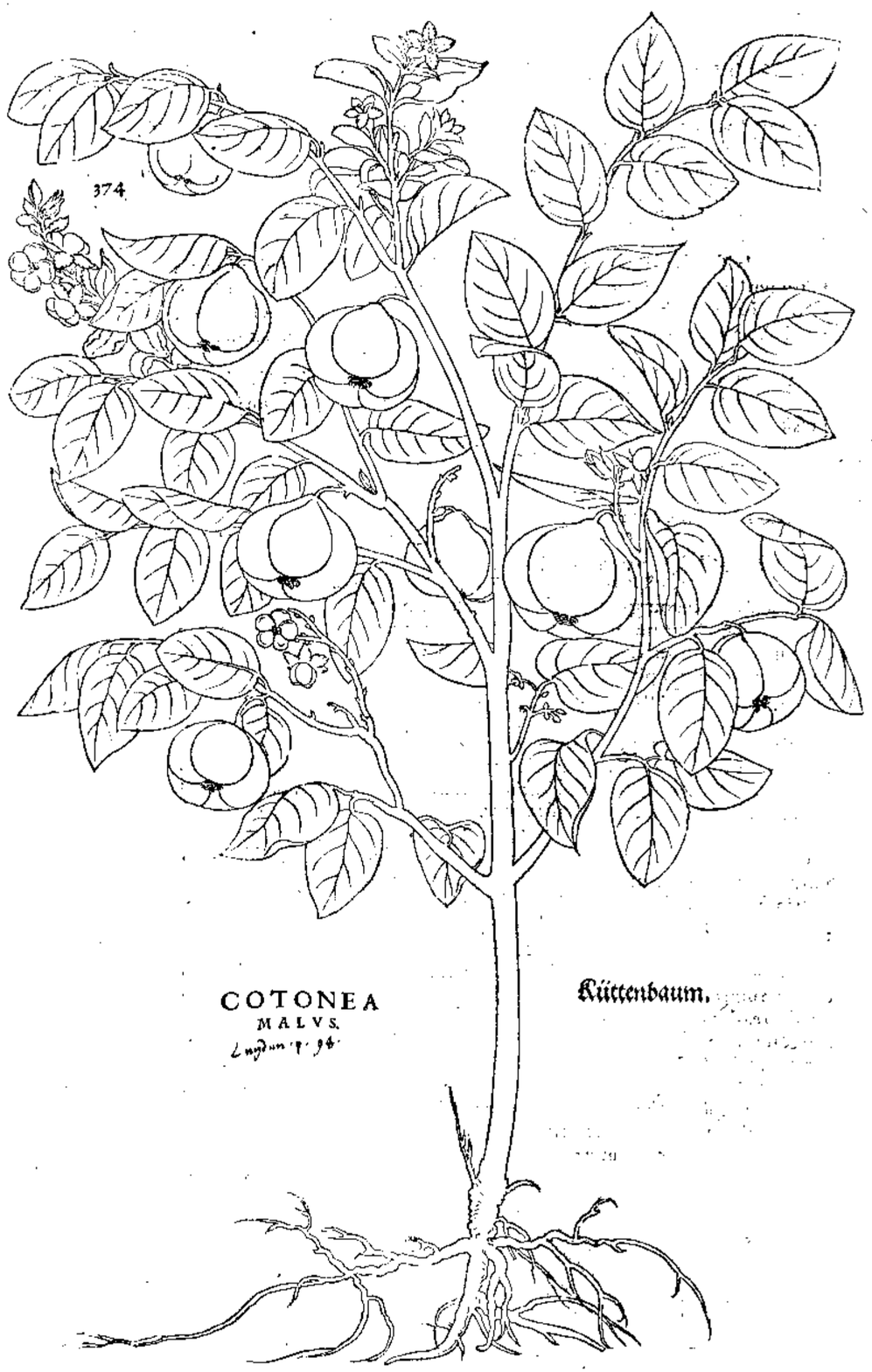

A

NOMINA.

KΥΔΩΝΙΑ μηλία Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis Küttenbaum nominatur. Cydoniam uerò Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uerò à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sic uocatam uelint, quod mâla eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodũ magni momenti, parum refert utram amplectaris sententiã. *Cydonia unde dicta.* *Cotonea.*

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioráq; sunt, quæ uera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. *Struthea.*

FORMA.

Arbor notior est quàm ut debeat repræsentari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra. magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibentéq; parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamẽ peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq; uincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & ficca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accõmodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim crudæ. Maceratorũ liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cient, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspissans obstruẽsue fit. Quæ autem cum melle coquuntur, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem cõstringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraq; stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cõdylomata. Fit uinum ex ijs tusis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adijcitur, alioquí acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellat, quo utimur quando adstringenti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmatis utilis, ijs potissimum quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, menstruiq; impetui cum uino potus prodest. *Vnguentum melinum.*

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs mâlis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorũ succus

C repositus acescit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoq; succus perennare potest ubi recte fuerit præparatus, quemadmodũ & Cotoneorum: uerũ hic minus suauis & iucundus est, maximeq; adstringit, ita ut huius quoque aliquando usus sit idoneus ad uentris maiorem in modum dissoluti robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suaviora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinẽ excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniã amittunt cõstringentem illam uim succi. Imponunt & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex ijs cruda in melle cõdiuntur, urinam mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt, stomachoq; id utilius faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus, inflammationib. oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex ijs mitis, cum uino dulci tusus, utilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nõ fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEONE SETHI.

Stomachũ adstringunt & corroborant, & ante cibum sumpta uentrẽ cohibent, urinam prouocant. Si ad satietatẽ edantur, difficulter cõcoquuntur. Dulcia minus
D adstringũt, acida uerò magis, uomitumq; compescunt. Post cibum sumpta uentrẽ mouent: sed quibus est imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Mansa à potu, uini uaporẽ in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, ut fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & uersutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXL.

Lugdun. 96

NOMINA.

Castaneæ unde dictæ.

Sardianæ glandes.

KAΣTANA, ἡ διὸς βάλανος, ἡ σαρδιανὴ βάλανος, ἡ λόπιμος Græcis: Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq; castanea Latinis appellatur. Germanis nostris Castani uel Resten uocant. Castaneæ autem à Castano Magnesiæ oppido, unde primum aduectæ sunt, nominatas esse cõstat. Sardianæ uerò glandes, quoniam in Sardinia optimæ nascantur.

FORMA.

Arbor est uulgò cognita, Iuglandi haudquaquam dissimilis, folio tantum ueno fiore & fimbriato. Nux quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutã terram desiderat, opacoq; & septentrionali cliuo lætat. Montes & ualles diligit. In pleriscq; Germaniæ locis copiosissima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, seriusq; Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quàm aliæ glandes. Calida uerò & sicca est primo ordine.

VIRES.

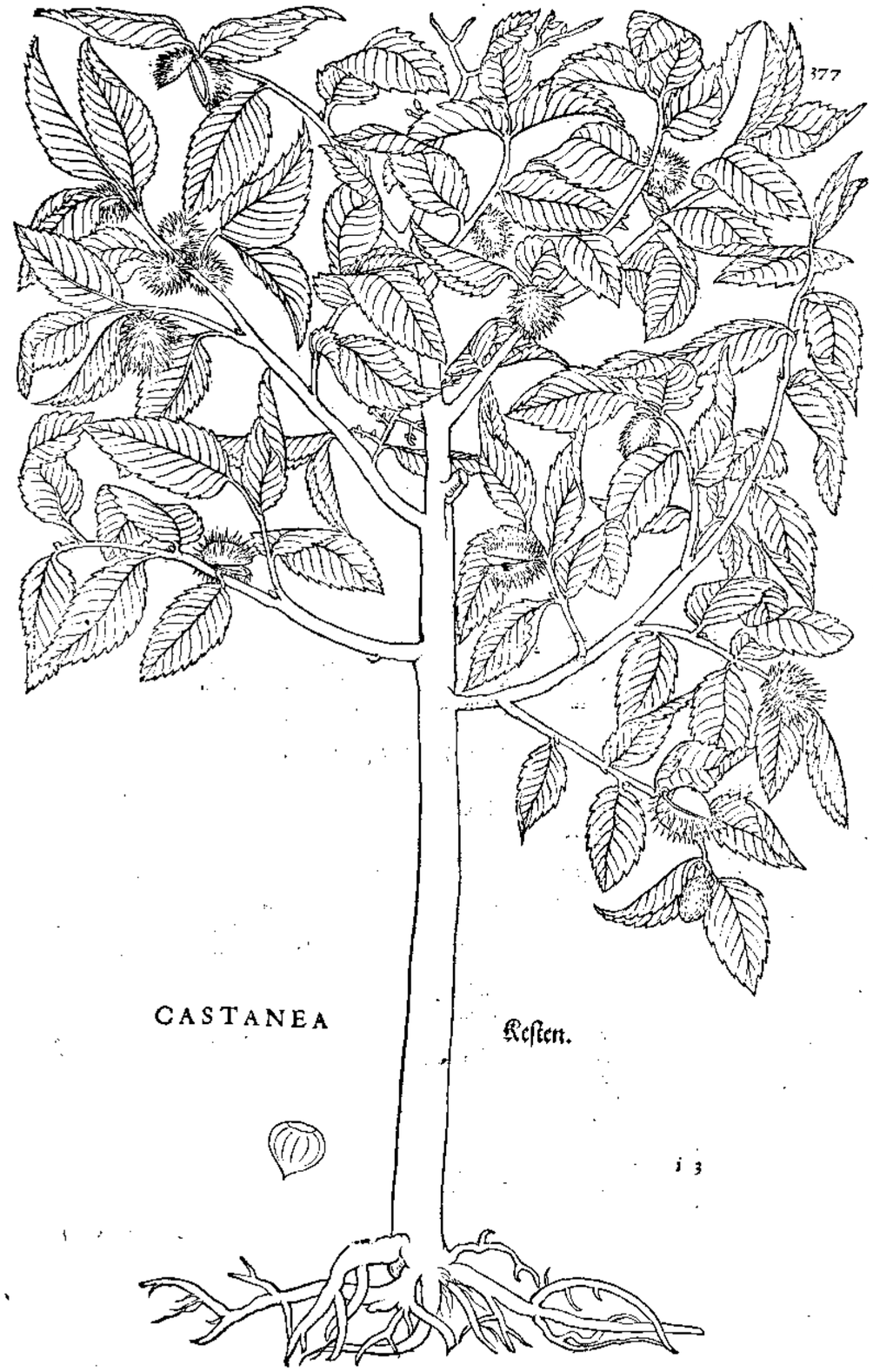

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq; quæ glandes possunt. Potissimũ autem quę inter carnem & corticem membrana est. Caro his qui Ephemeron, hoc est, Colchicon, biberunt, accommodata est.

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatum tenent, solæq; syluestrium fructuũ alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones, sanguinẽ excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortissimũ quidem cibum corpori præstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datę, tussientibus prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquũtur, coeliacis, dysentericis, sanguinemq; excreantib. bibenda haud inutiliter propinat. Interior membrana quæ corticẽ fructumq; discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluum fluentẽ refrenat, adeò ut Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si pluspiã necesse sit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorẽ, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq; sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cõcoctu difficiles. Tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & sale rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarũ duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, ijsq; uino maceratis, & cum farina subactis, pessi uice utuntur ad supprimendos menses.

DE CARYO BASILICO. CAP. CXLI.

NOMINA.

Caryon unde Græci appellarint.

KAPYON Βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Juglansq; Latinis: officinis Nux simpliciter, Germanis Welschnuß appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine uocatam esse notissimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitũ, uiresq; eius in cerebrum penetrãt, atqueadeo eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicã uerò, Regiámue & Persicam, eò quod è Perside primum in Græciam à regibus delata sit, dictam esse constat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

Basilica & Persica cur dicta.

Iuglans.

FORMA.

Vmbra Iuglandis arboris insalubris.

Arbor est prægrandis, multis prælongisq; nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binũm ternúmue cubitorũ complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, foliis latis, oblongis, è iucundo grauiter subolentibus, patulamq; iaculantibus umbram & insalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio ueluti quodam gestiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscitq;. Flauescens statim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaq; prolabitur. Tum super ramenti huius pediculũ flos erumpit, totidemq; calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, singulisq; ijs singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispi intus nuclei quadripartitò digerun-

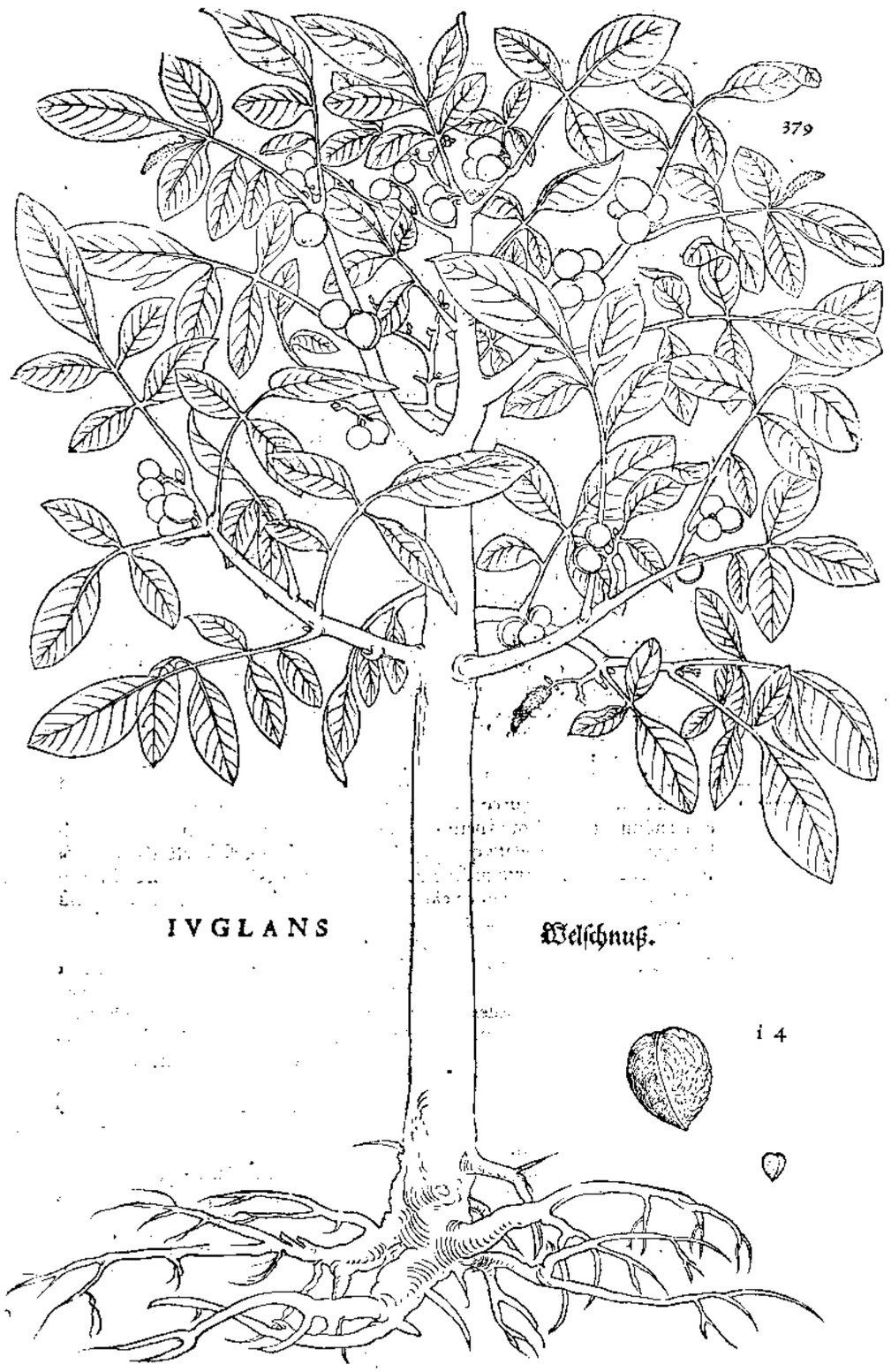

IVGLANS

Welschnuß.

i 4

C gerúntur, lignoſa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætaſ, aquasq; odit. Paſsim in omnib. ferè Germaniç hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat poſt afflatum Fauonij, non cacumine, ut maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine ſiccæ, ſecundo uerò calidæ cenſentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, ſtomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tuſsientibus inimicæ. Ad uomitiones ieiunis in cibo utiles. Præſumptæ & à cibo comeſtæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduerſantur. Largius eſitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abſceſsibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, ſale & melle, canis hominisq; morſui conferunt. Tormina cum putamine ſuo crematæ & umbilico admotæ ſedant. Cortex combuſtus, tritusq; in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq; replet. Siſtit menſes crematum tritumq;, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Veteſtarũ autem nucum nuclei illiti, gangræna, carbunculos, ægilopas & alopecias cõmanducati & impoſiti celeriter ſanant. Fit etiam ex ijs contuſis & expreſsis oleum. Recentes nuces ſtomacho minus nocent, dulciores enim ſunt. Quam ob cauſam allijs miſcentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in foliis adſtrictionem quandam poſsidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & ſicco: proinde eo fullones quoq; utuntur. At nos ea exprimentes, ſucco ſimiliter ut mororum & ruborũ decocto in melle, ut ſtomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti ſucci cõueniunt. Porrò nucis ipſius quod edendo eſt, oleoſum eſt & tenuium partium, ideoq; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrẽ oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc ſanè admodum diſcutiens fit, ut eo nõnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanent: nõnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum ſi recens ſit adſtringentis nõnihil qualitatis quoq; obtinet. At quod imperfectũ eſt etiamdum, & nondum ſiccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides ſunt, plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriũ eſt medicamentum, morſus expers.

† Aliàs ἐκχεῖται, in bilem uertitur.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorumq; uires, in cerebrũ penetrant, hocq; minore momento, ſed in cibis, nuclei faciũt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ unguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cõcoctu, dolorẽ capitis inferentes, tuſsientibus inimicę, & uomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitã. Eædem præſumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq; earum ſaporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autẽ & ſale & melle, canis hominisq; morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumq; in oleo aut uino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias ſic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres ſunt nuces gangrænis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandiũ lichenum uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmenta-

A mentario ipſius manu compoſitionẽ antidoti, duabus nucibus ſiccis, item ſicis totidem, & rutæ foliis uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabioſi quoq; canis morſus, nuclei à ieiuno homine cõmanducati illitiq;, præſenti remedio eſſe dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, ſtyptica & frigida uirtute cenſeẽ. Poteſt deniq; & ſtomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrẽ cum garo ſumpta mollire. Nuces autẽ ſiccæ, durç, cum caricis duabus, & uiginti rutæ foliis addito ſalis grano ſimul cõteruntur, nulliſq; uenenis opprimi poterit ea die quiſquis ieiunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces ſtatim ut arbori demptæ ſunt cortice adhærente quaſſantur: his admiſcentur aluminis ſciſsi libræ tres, & in nouo fictili uaſe ponuntur: ſuper hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neq; humido, neq; nimium ſicco obruunt, poſt nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna reſtituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrẽ quidam ante cibum cum ſapo comedunt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, ſi cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos eſitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cõcoquuntur facilè nuces in frigidis uentriculis, in calidis uerò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tuſsis augent. Ante alios cibos ſumptæ, uomitum adiuuant. Ad ſatietatem comeſtas, lumbricos educere ſcimus. Ad dentium pruritum utiles ſunt.

B DE CALTHA. CAP. CXLII.

NOMINA.

VO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum conſtare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocẽ deinde corrumpentes officinę, in Calendulam immutarũt. Quanquam ueriſimile etiam ſit, ſic nominatam eſſe, quod omnibus menſium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc ſit quod nonnulli florem omnium menſium appellent. Germani Ringelblũmen uocant, ab intorto, & in circulum acto ſemine.

Calendula quare dicta.

Flos omnium menſium.

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, caule dodrantali, lignoſo, foliis longiuſculis, in anguſtum deſinentibus, floribus ſpecioſis, croceis luteiſue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: ſemine, cuius uagina ſcorpionis caudam imitatur: radice ſimplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham eſſe credam, facit inprimis Plinius, qui lib. uigeſimoprimo, capite ſexto, Caltham odore grauem eſſe ſcribit. Dein Virgilius qui Ægloga ſecunda ſic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florũ hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atq; uix hortum inuenies in quo non copioſe naſcatur.

TEMPVS.

Singulis ferè menſium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens menſe. Magis autem autumno eiuſdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe ſtatuunt, neq; id immeritò, quandoquidẽ dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES

CALTHA Ringelblům.

A VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipſa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menſes: item herbæ ſuccus, quo in dentium dolore os præſentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipſa herba, ſecundas educit mirificè, ſi aridus ſuffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA. CAP. CXLIII.

NOMINA.

VALITER Græcis & antiquis Latinis ſcriptoribus hæc herba nominata ſit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioſcoridis Lagopum non eſſe credam, etſi paniculum pedi leporino prorſus ſimilem habeat, facit quod in manuſcripto & peruetuſto herbario ſeorſim deſcriptã & depictã utranq; herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quę in ſegetibus naſcitur, quàm ſit Caryophyllata, exprimit: de qua ſuo loco dicemus. Neq; deſunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorũ certè ſententia periculo uacat, quod eadem facultas utriſq; radicibus ſit. Sed ad inſtitutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris ſuauitate quam radices de ſe præbent, nominant, uulgus herbam Benedictam, à diuina ſua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani **Benedictenwurtz**.

Caryophyllata nõnũ Lagopus.

Benedicta.

Sanamunda.

GENERA.

Duo eſſe eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à ſe diſſidentia. Primum genus Caryophyllatam hortenſem uocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior
B quàm ſylueſtri. Germanicè **garten / oder heymiſch Benedictenwurtz** appellari poteſt. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam ſylueſtrem diximus, quod ſcilicet citra culturam prouenìat. Flores eius multo maiores, magisq; ad croci colorem accedunt. Germanicè **wild Benedictenwurtz** nominari cõmodè poteſt. Differentiam tamen nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit.

Caryophyllata hortenſis.

Caryophyllata ſylueſtris.

FORMA.

Caulis illi ſeſquicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quibus in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis acinulis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiam herbarius, calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre acceti reſperſa arcas & ueſtes iucundo cõmendat odore. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandoſq; coli dolores. Radix eius pectoris lateriſq; dolores & cruditates iucundo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit. Fomentũ item ex uino decoctionis eius menſes

384

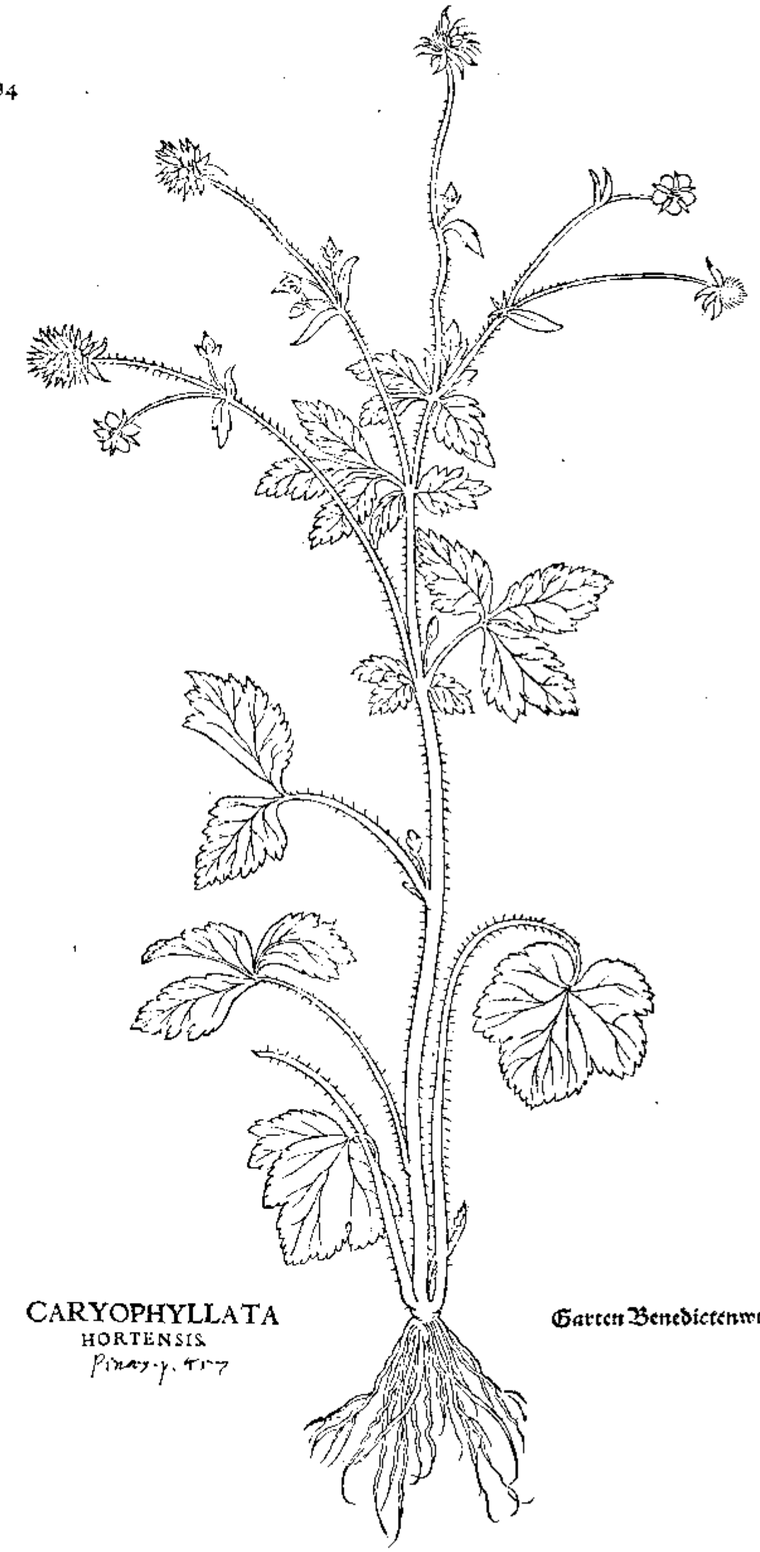

CARYOPHYLLATA
HORTENSIS.
Pinax. p. 417

Garten Benedictenwurtz.

385

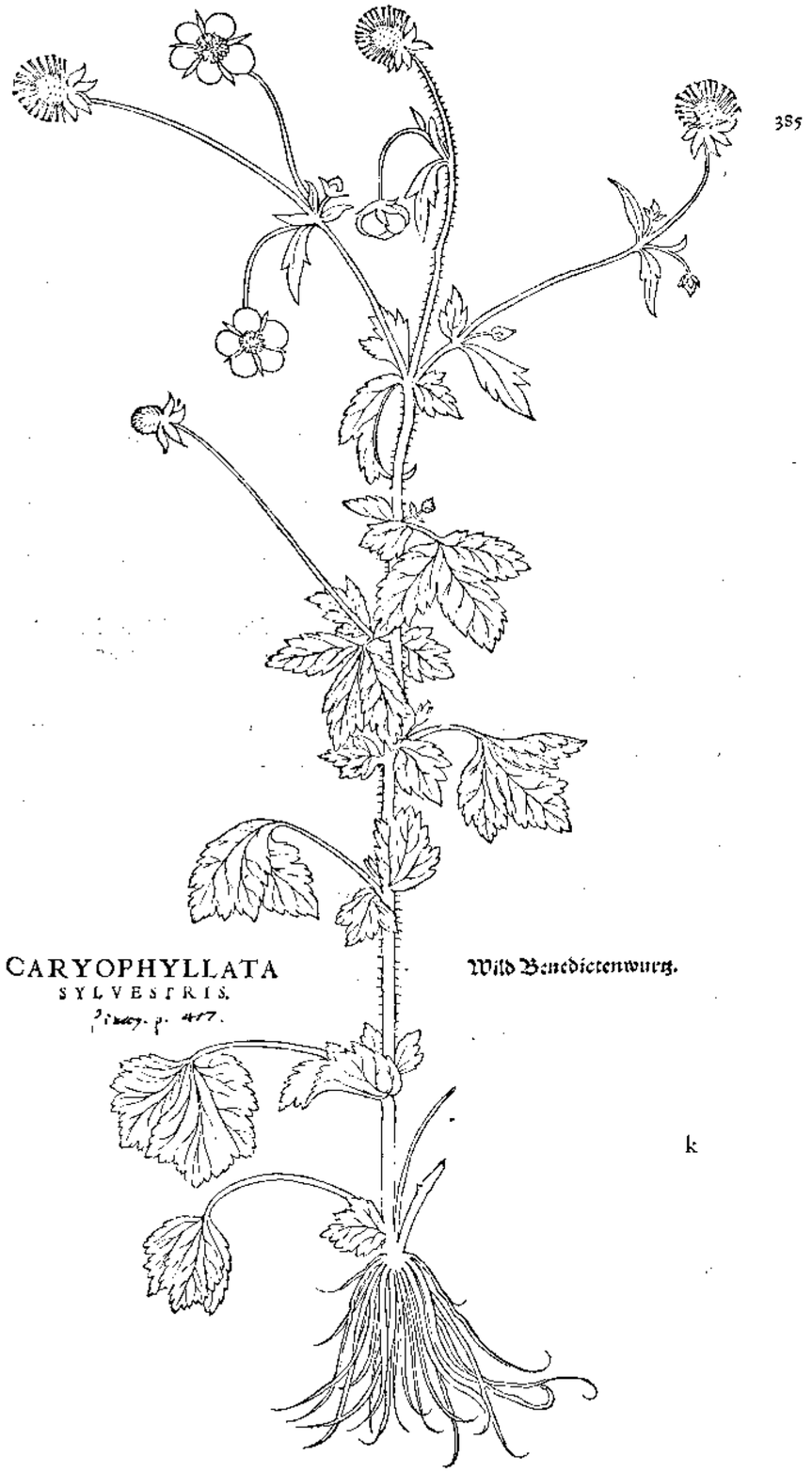

CARYOPHYLLATA
SYLVESTRIS.
Pinax. p. 417.

Wild Benedictenwurtz.

k

c menſes ciêre. Contra uenena tritam cum uino ſumptam ualere. Cõcoctionem præterea roborare, dolorem uentriculi & inteſtinorũ à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino ſanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbæ decoctum confert. Externa uerò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE. CAP. CXLIIII.

NOMINA.

Centaurium unde dictum.

KENTAVPION μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis Klein Tauſendguldenkraut/ Fieberkraut/ Erdrgall/ & Biberkraut appellatur. Centaurium, quod ea curatus dicit Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem. Limneſion & Limnæum, quod ſecundũ aquarum ſcatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, naſcatur. Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob ſummam quam habet amaritudinem.

Limneſium.

Febrifuga.

Fel terræ.

FORMA.

Herba eſt Hyperico Origanóue ſimilis, caulem habens altitudine ſupra dodrantem, anguloſum. Flores in puniceo colore ſubpurpuraſcentes, ad Lychnidis flores accedentes. Foliis paruis & oblongis ueluti Rutæ. Semen tritico ſimile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioſcoride autore, naſcitur. Apuleio uerò teſte in ſolidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania noſtra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æſtate & autumno, quo maximè tempore, quia ſemine eſt prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adſtrictionis, atque propter eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adhuc uirens tuſa & illita uulnera glutinat. Vlcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Bilioſa & craſſa per aluum ducit. Decoctum eiuſdem iſchiadicis cõmodè infunditur, ſanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In peſſo admotus menſes ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus ſuccurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorſus inefficax eſt. Rami uerò & potiſsimum folia quæ in iis ſunt atque flores, utiliora. Vlcera magna herba ipſa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci poſſunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatorijs & deſiccatorijs miſcetur facultatibus, iis uidelicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natæ, & ueteres durities emollire, tum ulcerum maligna ſanare. Miſcetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima ſunt quæ uehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbę quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa ac craſſa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-

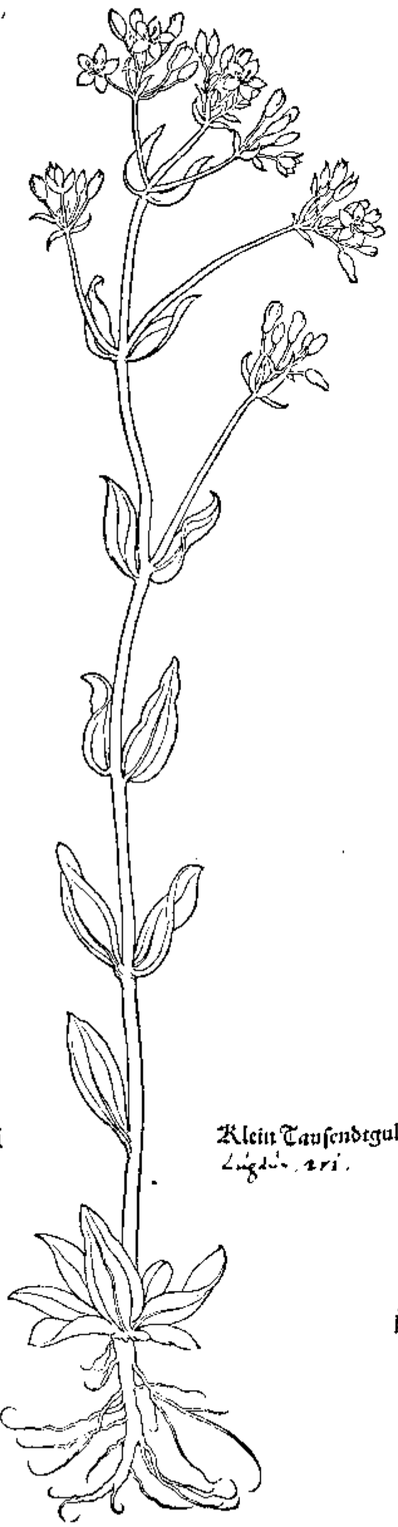

CENTAVRIVM MINVS.

Klein Tauſendgulden.

crit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriæ & absterso-
riæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur,
mensesq; & fœtum appositus in pesso euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs qui-
bus nerui affecti sunt, ut qui euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Optimũ
etiam medicamentum est ad iecinoris obstructiones soluendas. Bonum quoq; lie-
ni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo
salis & aceti, bilemq; detrahit.

DE CYAMO▸ CAP▸ CXLV▸

Lupin. p. 137

NOMINA.

KYAMOΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen re-
tinent. Germanis Bonen appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnoso, Por
tulacę simili, flore cristato, uersicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibus-
dam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: siliqua plerunque se-
mipedali, fructu intus lato humani unguis effigie, colore non simplici, sed aut ful-
uo, aut nigro, iam uerò etiam herbaceo & coccineo: radice singulari, lignosa, & ca-
pillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset uera Faba, afferuntur
argumenta, non tanti momenti sunt ut confutatione indigeant: constat enim no-
stram, eas quas ueteres illi adscripserunt, habere notas & facultates. Non tamen ne
D gamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Passim in hortis sata prouenit. Lætatur loco pinguissimo & stercorato.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquissimè
accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituosa, inflans, concoctu pertinax, insomnia tumultuosa faciens. Tussi ta-
men confert, carnesq; generat. Decocta in posca, & cum cortice comesta, dysente-
rias & cœliacas fluxiones sistit. Vtilis contra uomitiones in cibo sumpta. Minus
inflat priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet, plusq; in-
flat. Farina eius per se & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & ci-
catrices ad reliqui corporis colorẽ reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogi-
tur, & inflammatione laborantibus auxiliat, lacq; extinguit. Cum melle & fœnigrę
ci farina furunculos, parotidas ac fugillata oculorum discutit. Cum rosa, thure, &
oui albo, procidentes oculos, staphylomata & œdemata compescit. Macerata in ui
no suffusiones & ictus oculorum sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice com-
manducata fronti imponitur. Testium inflammationes in uino decocta sanat. Pue
rorum pubi illita diu impuberes seruat. Alphos exterit. Euulsos pilos ut non nu-
triantur & graciles fiant, cortices illiti efficiũt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri
illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirudinibus
sanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa, si dimidia ap-
ponatur, compescit.

EX GALE-

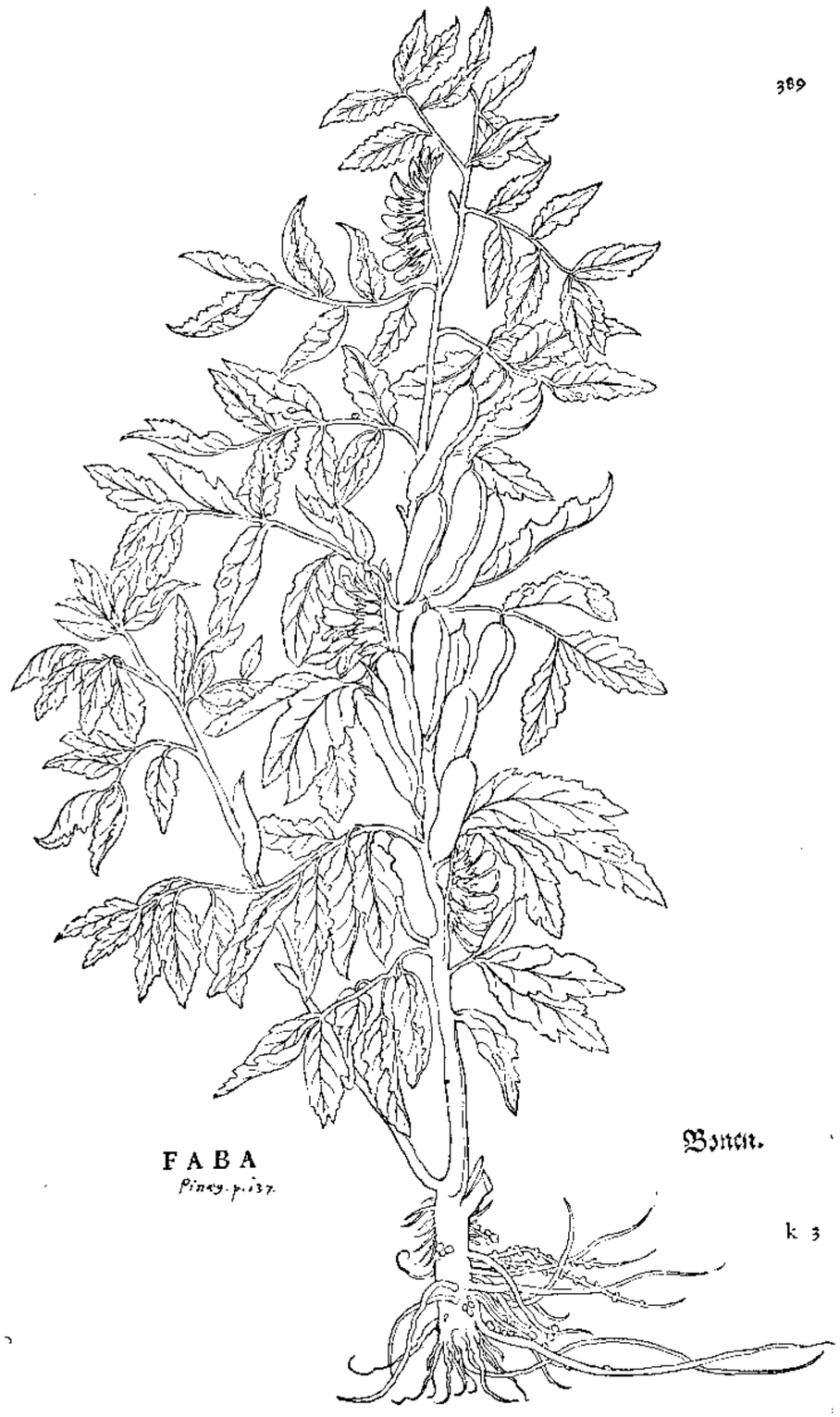

FABA
Bonen.
Pinay. p. 137.

C EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abſtergentis facultatis cõtinet, ſicut cortex adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dyſentericis, cœliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta eſt, & coctu difficilis, ut ſi quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris impoſita ſine moleſtia exiccat. In podagricis ea ſæpenumero uſi ſumus ex aqua decocta, deinceps adipem ſuillum admiſcentes. Ad neruorum tum contuſiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & teſtium & mammarum bonum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifeſtè fabacea farina cutis ſordes detergere conſpicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodũ ptiſana: nam quæ in ſumma cute eminent lentes exterit, & maculas uelut ex ſole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendósue imponitur, & in uino decocta ad teſtium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendi-
D ces, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Conſolida media.

INTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas ineſt, & hæc cuius picturam damus cõnumeratur. Hinc eſt quod uulgus herbariorum illam Conſolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latinis appellata ſit nondum conſtaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde gunzel nuncupatur.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginoſum, ex quo per interualla folia bina ex ſingulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthæ ſimilia emicant. A medio caulis ad faſtigium uſq; ex ſingulis foliorum alis, flores ſex aut ſeptem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi ſubeſt lignoſa, quæ multas à ſe exiguas radices capillamentorum inſtar per terram latè ſerpentes propagat.

LOCVS.

Paſsim in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Floret copioſe Maio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit & amara eſt, ut calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare poſsit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex caſu, uel cõtuſionib. coactos in corpore diſsicit

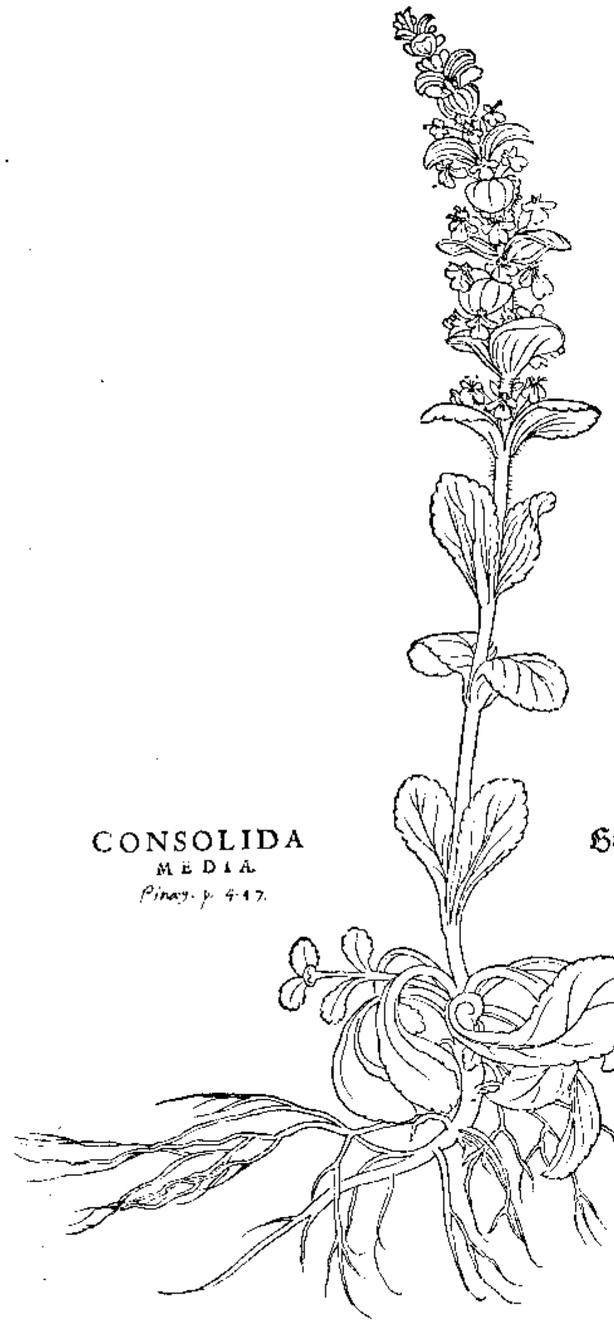

CONSOLIDA MEDIA.
Pinax. p. 417.

Gulde guntzel.

c diſijcit & diſſoluit. Præſens remedium eſt aphthis & ulceribus in ore ſerpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos diſsipat. Vſus etiam eius ad intertrigines, ulcera pudendorum, & inteſtinorum exulcerationes prodeſt.

DE CANNABE. CAP. CXLVII.

NOMINA.

KANNABIΣ Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem Hanff.

GENERA.

χοινόσχοφ. Cannabis duo ſunt genera. Vna enim ſatiua eſt, quam Græci χοινοσχόφον, quod magni in uita uſus ſit ad robuſtiſsimos funes texendos. Germanis 3amer Hanff dicitur. Altera ſylueſtris, quam Latini Terminalem uocant, Germani wilden Hanff.

FORMA.

Satiua Cannabis Sylueſtris. Satiua Cannabis folia fert fraxino ſimilia, grauis odoris, caules longos, inanesq́, ſemen rotundum, Sylueſtris uerò uirgas fundit Altheæ ſimiles, nigriores, aſperiores & minores, cubitali altitudine. Folia ſatiuæ ſimilia, aſperiora & nigriora. Flores ſubrubeos, Lychnidi ſimiles. Semen & radicem Altheæ ſimilia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis ſata prouenit. Sylueſtris in ſyluis & aſperis locis, Apuleioq́ teſte, iuxta ſemitas & ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Herba ad uſus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio
D autore, cum maturum eſt, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Satiuæ maiori copia ſumptum genituram extinguit. Ex uiridi autem ſuccus expreſſus, contra aurium dolores utiliter inſtillatur. Sylueſtris radix decocta illitaq́, inflammationes mitigat. Tumores diſcutit, & callos diſſicit. Huius cortex texendis funibus utilis eſt.

EX GALENO.

Cannabis ſemen flatus extinguit, adeoq́ deſiccat, ut ſi pluſculum edatur genituram exiccet. Sunt qui ex uiridi ſuccum exprimentes, ad aurium dolores ab obſtructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, ſtomacho & capiti aduerſatur, prauosq́ humores creat. Admodum excalfacit, ideoq́ caput æſtuoſo ac medicamentoſo haliru ſurſum miſſo tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq́ animal intrauerit, ejicit, ſed cum dolore capitis. Tantaq́ uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

EX SYMEONE SETHI.

Semẽ Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrũ affert: immodicè enim ſi eſtur, ut illud, deliriũ facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hoſpitalem facit, & quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas enim pinſitur, ſubigiturue pro uino, & inebriat. Deſiccat uerò ſemen genitale ut Caphura.

APPEN-

CANNABIS SATIVA. Pinax. p. 422

Zamer Hanff.

C APPENDIX.

Quum ex iam dictis cõstet Cannabinum semen caput facilè tentare, atqueadeo lædere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorẽ sequentes, in morbis, ijsq; maximis, capitis, ex hoc semine confecta iuscula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur dicta.

VO nomine herba hæc ueteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Hertzgspan/ oder Hertzgspert. Cardiaca uerò hauddubiè à recentioribus nominata est, quod cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellant, mirificè conferre uideat. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Passim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum existit, ut hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio constet.

D VIRES.

Recentiores recte contra cordis palpitationem, conuulsionem & resolutionem cõducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in uenis & alijs partibus, neruosis potissimum, sunt, incidere, extenuare & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menstrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de simpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

CARDIACA
Hertzgspan.

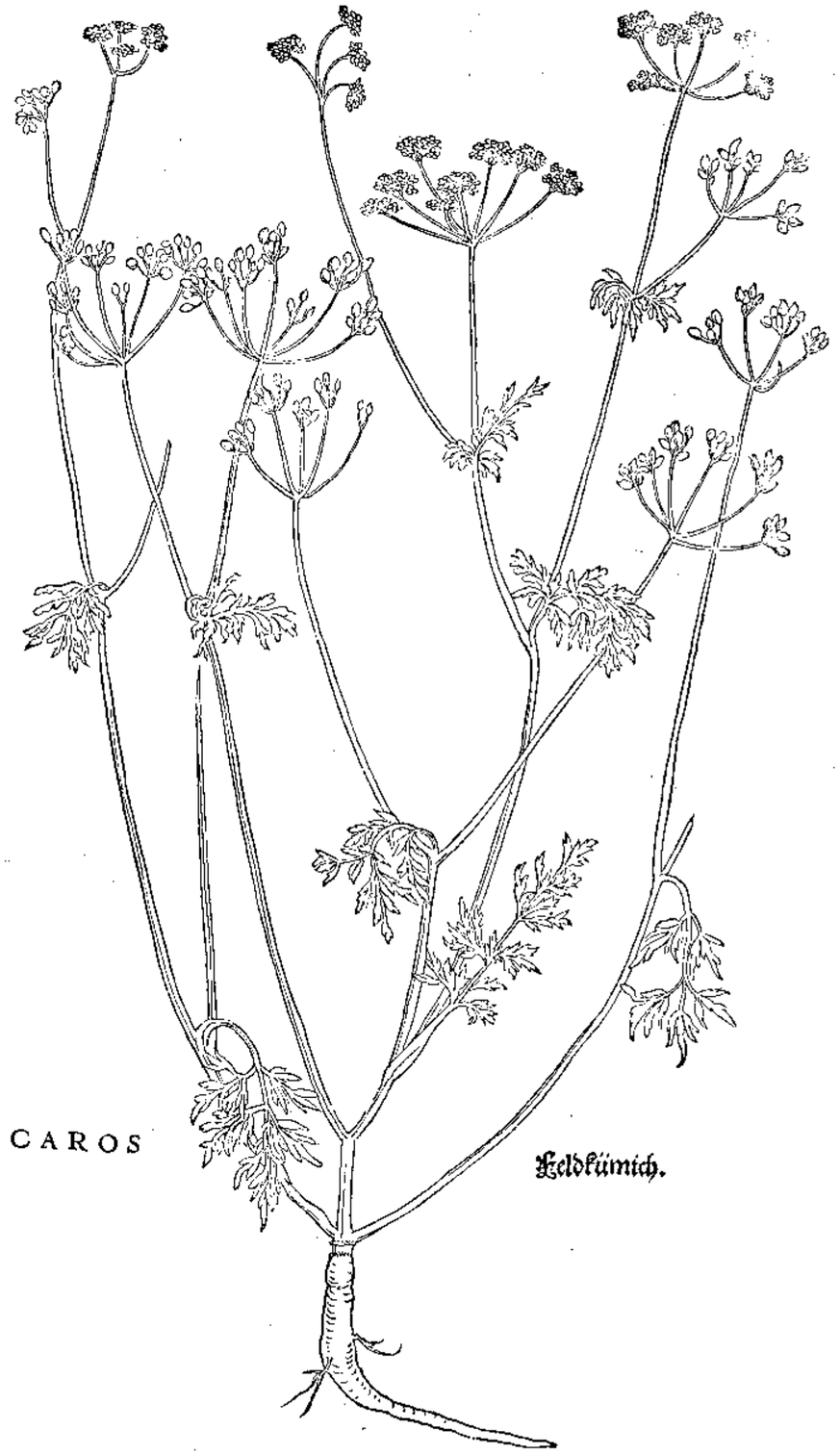

CAROS

Feldkümich.

A

NOMINA.

KAPOΣ Græcis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis Matthümich / oder Wyſenkümel dicitur. A Caria forte regione, in qua laudatiſsimum naſcitur, appellationem accepit. *Carui. Careum unde dictum.*

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium ſummo ſemen anguloſum ac copioſum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Paſsim in pratis Germaniæ noſtræ prouenit. Optimum tamen eſt quod in Caria, ut diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Carí ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Carí calfacit, urinam cit, ſtomacho & ori gratum accõmodumq́. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo edendo eſt.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non ſemen tantum ſed & planta.

DE CARYO PONTICO▸ CAP▸ CL▸

B

NOMINA.

KAPYA ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ Latinis, Haſelnuß Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, quod in Aſiam Græciamq́ è Ponto uenerunt. Paruæ, quod luglandibus minores ſint. *Auellanæ. Ponticæ quare uocatæ. Paruæ.*

GENERA.

Duo eius ſunt faſtigia. Vna enim eſt ſyluestris, quam priuatim Germani noſtri Haſelnuß nominant. Altera uerò urbana ſeu domeſtica, quam ijdem Rosmuß / oder Rürmuß appellant. *vel Lampertsse nüß.*

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice eſt multis infernè ſtolonibus fruticante, ſupernè ramis brachiato, urgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſsiq́ nõnullis, foliis ab una parte nigris, altera uerò ſubalbis, per ambitum ſerratis, materia admodum lenta, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis uario, medulla tenui & flaua. Non floret, ſed floris uice quidam in eo peculiares compactili callo racematim cohærentes, & ueluti prælongi uermes ſingulari pediculo penſiles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiſcunt ac defluunt cum folia proſiliunt, ac tum calyculacea tegumenta totidem ſummatim fimbriata, quot iuli ſupra pediculum exeunt, eorumq́ ſingulis nuces ſingulæ inſunt. Domeſtica non differt à ſyluestri, niſi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana incluſus. *Corylus. Iuli. Domeſtica.*

LOCVS.

Gaudet argilloſis & uliginoſis locis: naſcitur itaque in plano. Nemora etiam & montes Corylis uestiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

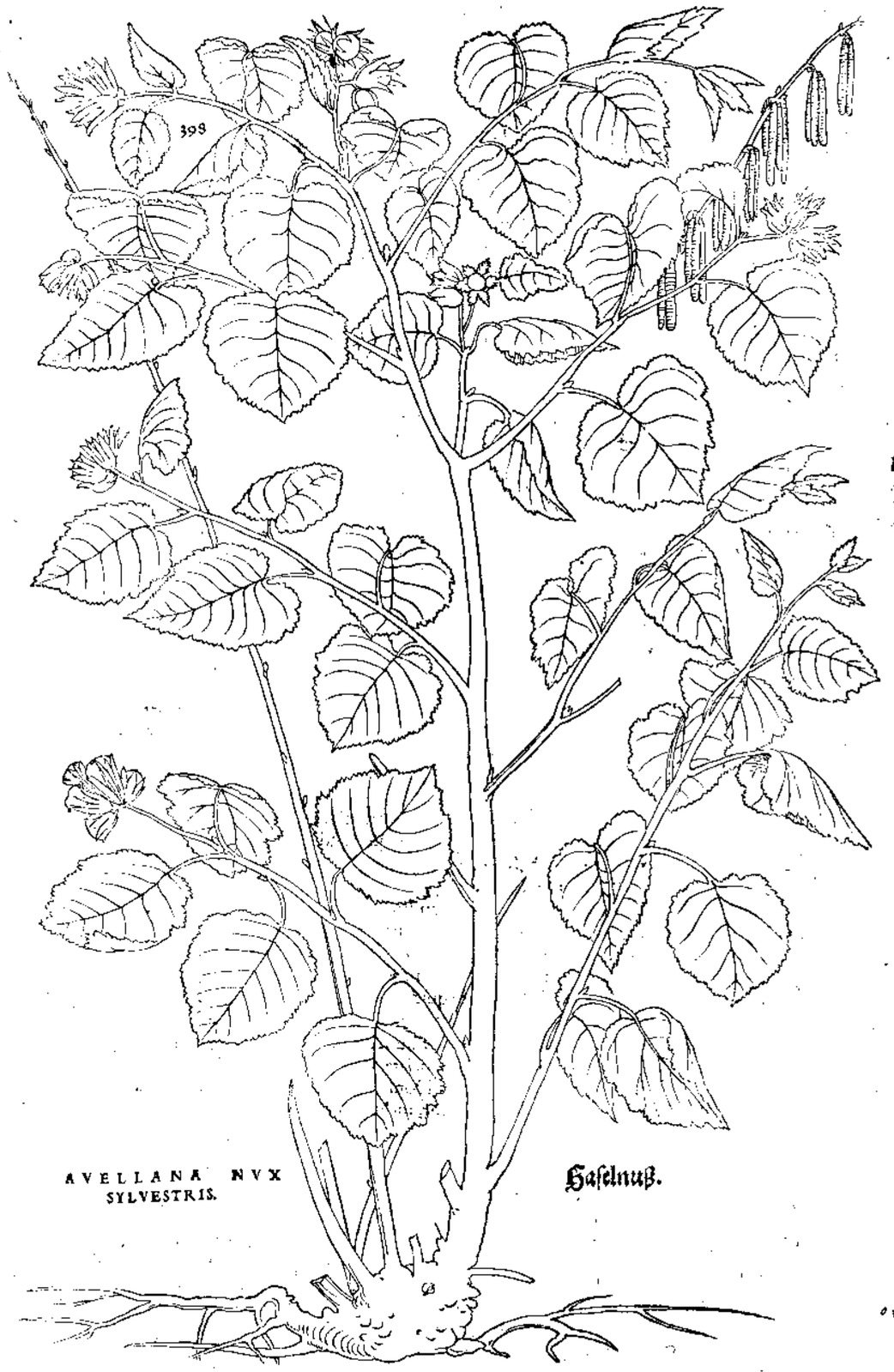

AVELLANA NVX SYLVESTRIS.

Haselnuß.

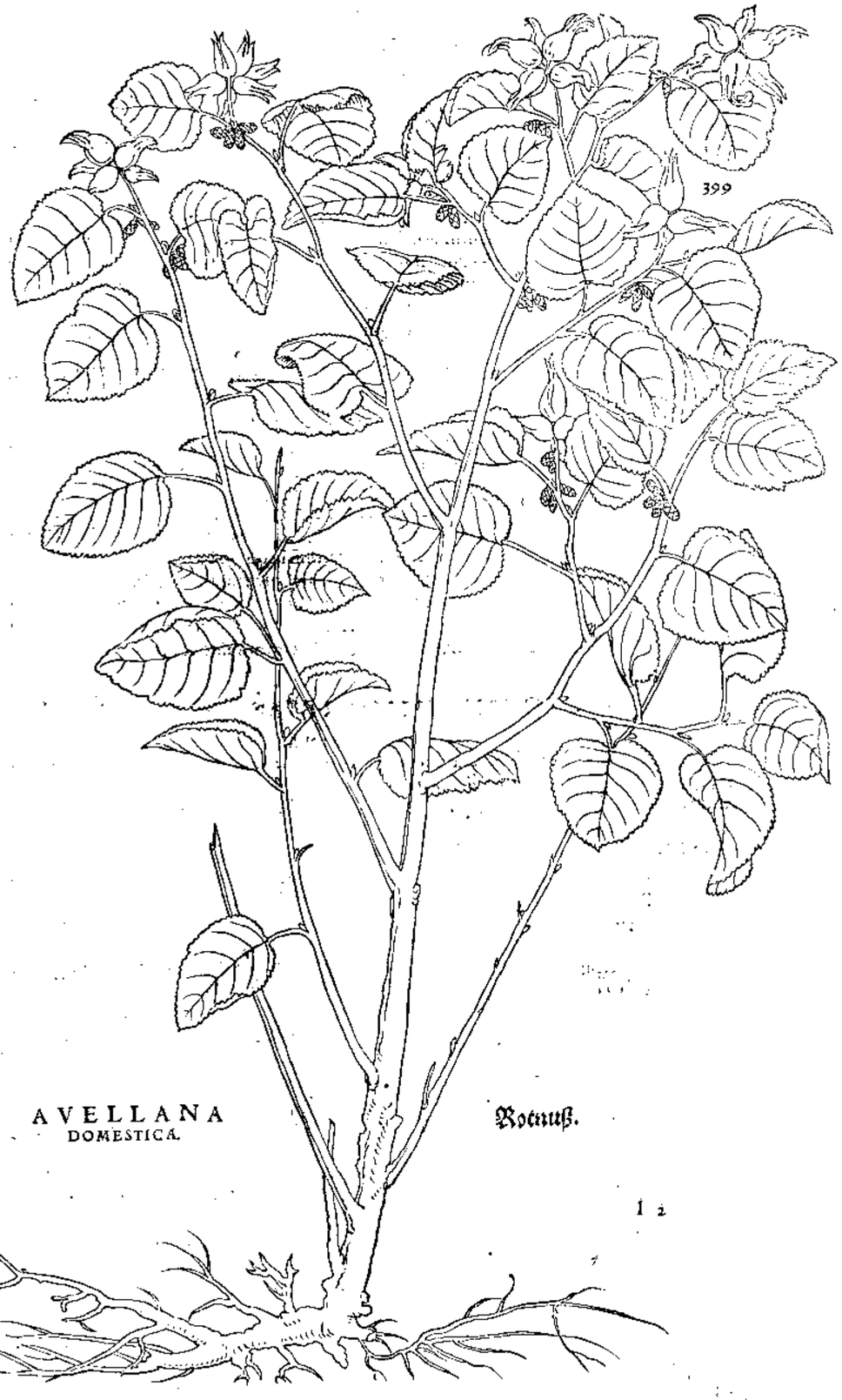

AVELLANA DOMESTICA.

Rotnuß.

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex, tum planta, tum fructus guſtanti auſterior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet eſſentiæ terreſtris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas eſſe Auellanas aſſerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduerſantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulſa, & potę ueterem tuſsim ſanant. Toſtæ uerò & cum exiguo pipere comeſtæ deſtillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut ſeuo urſino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui uſta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæſiorum oculorũ pupillas infantibus denigrare, perfuſo ſyncipite.

EX GALENO.

Valentiores ſunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam denſior ſtrictiorq; his eſt ſubſtantia, ac minus oleoſa. Cætera magnæ nuci ſimilia ſunt.

EX AETIO.

Auellana, quę & Nux pontica nuncupatur, quod in Euxino ponto frequens ſit, præter quod frigidior, auſterior, terreſtriorq; eſt, in reliquis Iuglandi aſsimilatur. Comeſta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliusq; cõcoquuntur. Inflationes faciunt, &, ut quidam aiunt, ieiunum inteſtinũ lædunt. Facilius autem cõcoquuntur, minusq; uentrem ſiſtunt, ſi interior earum cortex abijciatur. Dicitur quod ſi quis ante reliquos cibos cum ruta ſumpſerit, huic neq; morſus, neq; uenena officere illo die poſſe, & ſcorpiones ab ipſo fugere. Sumptæ cum caricis, iam à ſcorpione ictos D iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. CLI.

NOMINA.

Centummorbia unde dicta.

VIC herbæ, ut alijs multis, nomẽ aliud imponere non licuit, quàm, quo uulgò hodie appellari ſolet, Centummorbiæ. Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidie utuntur, à mirifica ſua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate, dicta eſt. Sunt qui à foliorũ ſimilitudine, quę nummi ſpeciẽ referũt, Nummulariã uocant. A nõnullis Hirudinaria, quod paſsim terræ hirudinis inſtar affixa ſit, dicitur. Nec deſunt qui Serpentariam appellent, quod compertum ſit ſerpentes hac herba ſi uulnerentur ſibi mederi. Germanicè Egelkraut/oder klein Natterzung/oder Pfennigkraut nominatur.

Nummularia.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq; radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroq; caulis latere rotunda, pinguiaq;: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potiſsimum uerò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio menſe apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu admodum adſtringit, ut hinc conſtet ſecundi aut tertij ordinis exiccantium eſſe herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò deſiccãt adſtringuntq;, ut quæuis ulcera glutinare ualeant. Ideoq; pota cum uino dyſenterias, uentris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates ſanant. Cataplaſmatis ritu illita ulcerũ putredinoſa iuuant. Profunt etiam ad ſan-

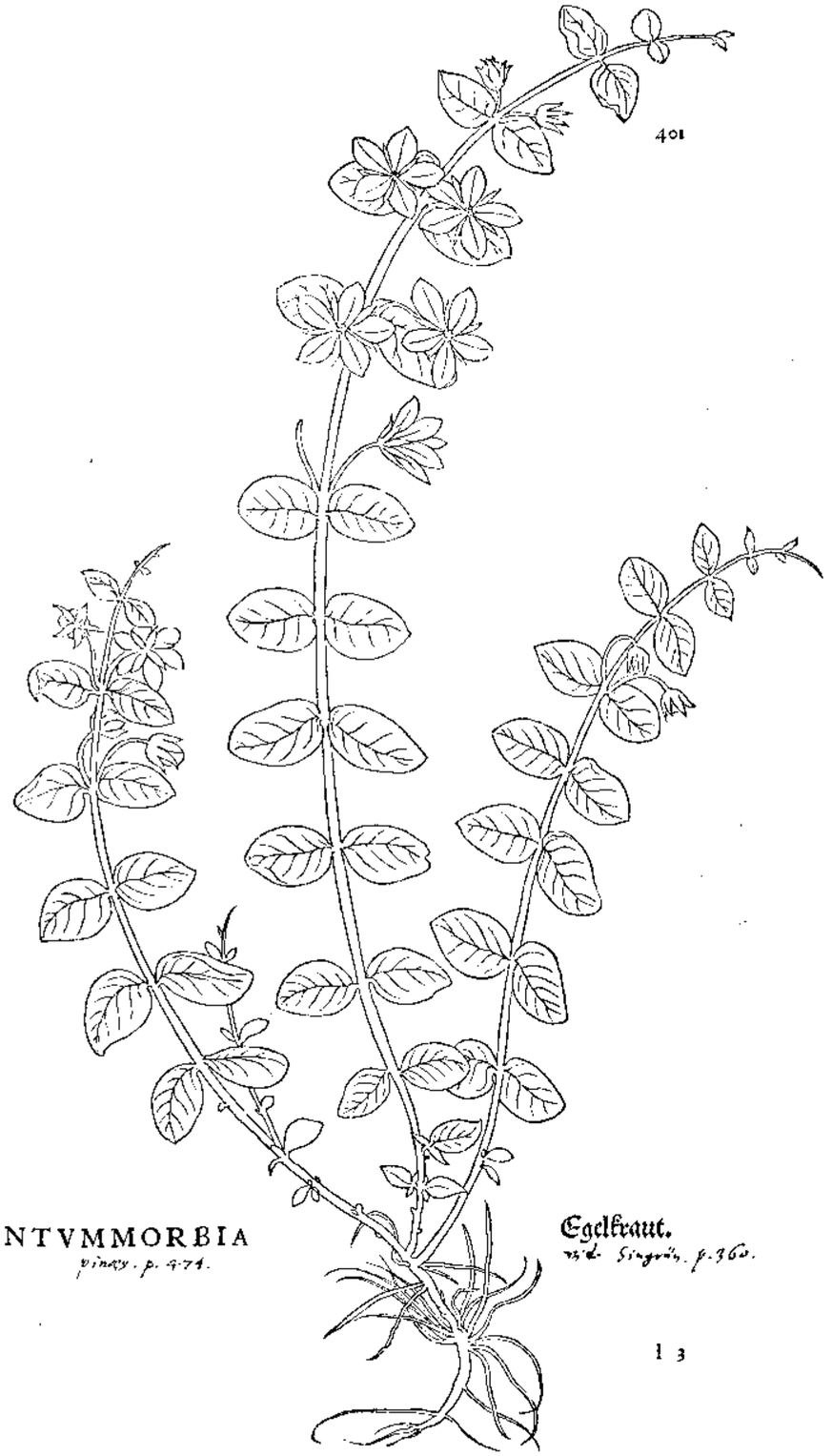

CENTVMMORBIA
pinax. p. 471.

Egelkraut.
vid. Sinapiũ. p. 360.

C ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea uulnera & ulcera, potiſſimũ pulmonis. Externis etiam ulceribus ſummè confert, ſi uino in quo herba hæc decocta eſt, lauentur atque abſtergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLII.

NOMINA.

KOKKIMHAEA Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus Pflaumen/oder Prumen dicuntur.

GENERA.

Satiua Pruna. Duo ſanè Prunorũ habentur genera. Vnum ſatiuorũ, in quo genere ſunt nigra, candicantia, uerſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum pallescentia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtriũ, quę Galeno lib. ij. *Pruneola.* de alimentorum facultatib. ἐχρυσοκλαμύλα, & in Aſia πρόμνα, Pruneola ſiue Prunula uulgo nominant, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque enim facultates, neq; notæ Prunulis reſpondent.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo cęſpite uagantibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo carne cuteq; ueſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paſsim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

D Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ Pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, ut fuſius ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præſertim in Damaſco genita, exiccata ſtomacho utilia ſunt, & aluum cohibent. Folia in uino decocta & gargariſata columellam, gingiuas & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem & ſylueſtrium Prunorũ fructus cum maturuerunt ſiccati. Cum ſapa decocti ſtomacho utiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorũ glutinat. Potum in uino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium ſanat.

EX GALENO.

Pruni fructus uentrem ſubducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Cæterum Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata uentrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt: at quæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent; minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis uerò quę Damaſci. Porrò ut in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, iis decoctis phlegmonę in columella aut tonſillis exiſtentes colluuntur. Sylueſtriũ fructus euidenter adſtrictorius eſt, uentremq; ſiſtit. Gummi autẽ arboris ſunt qui dicant cum uino potum lapides confringere, cum aceto uerò puerorũ ſanare impetigines. Acſi id præſtat, clarum eſt incidendi tenuandiq; illi facultatem ineſſe. Raro fructum hunc auſterum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, ubi exactam maturi-

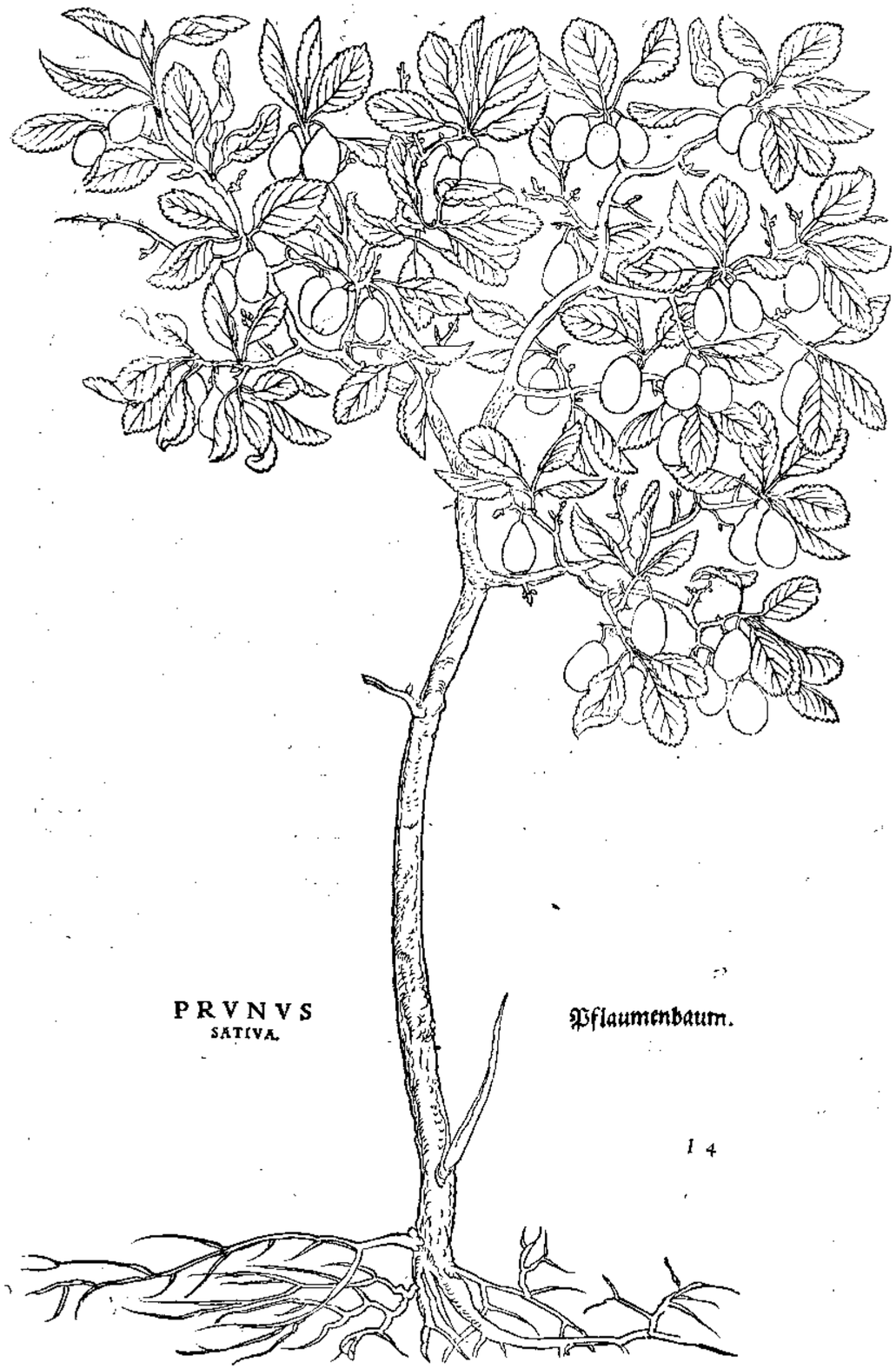

PRVNVS SATIVA.

Pflaumenbaum.

I 4

Prunus Domestica

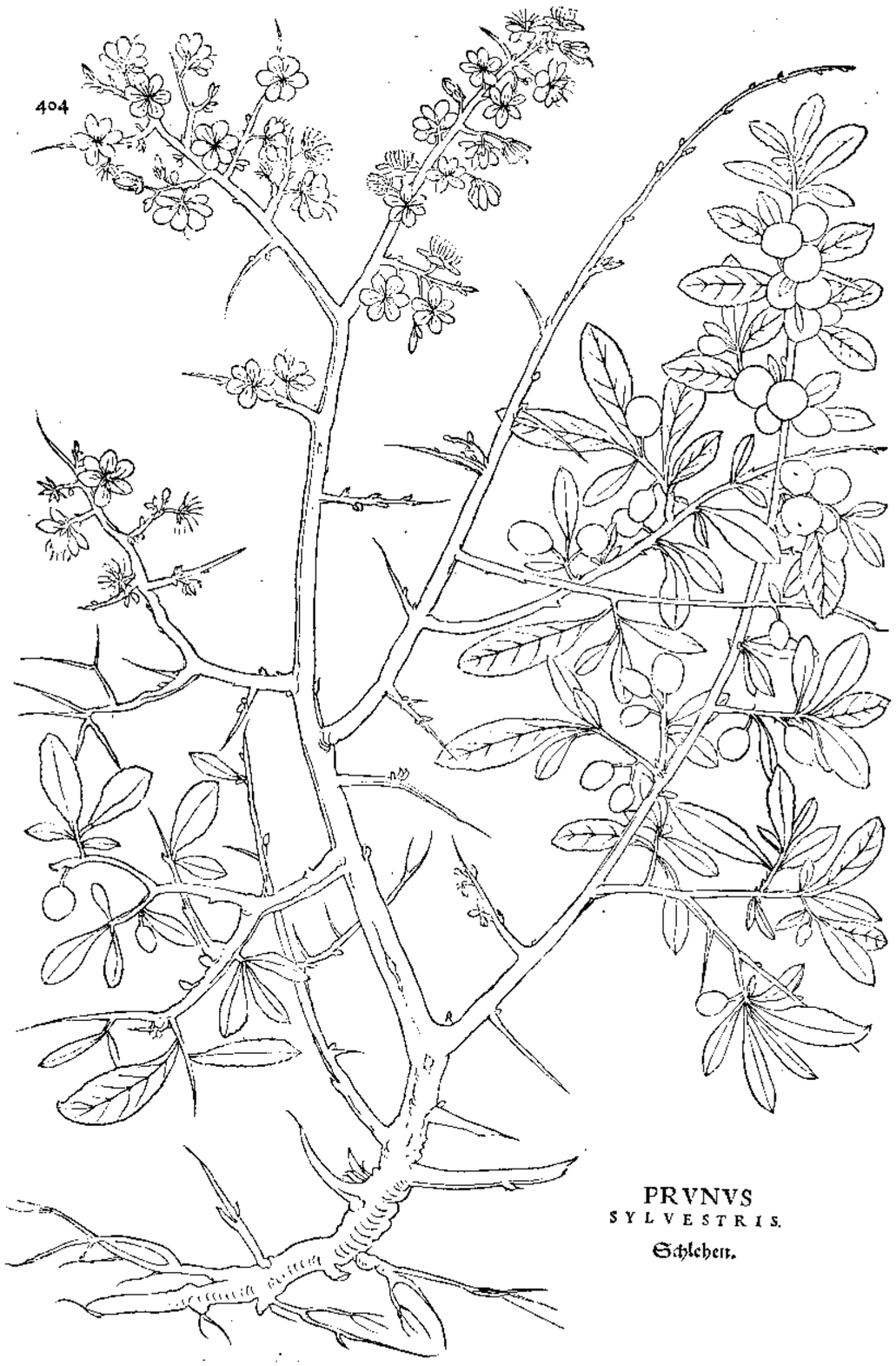

PRVNVS
SYLVESTRIS.
Schlehen.

A maturitatem fuerit affecutus. Priuſquam enim eò perueniat, nullus eſt fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ ſe ferat: eſt qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter uentrem ſtatuemus, utilis erit: quem ſubducit humiditatis & lentoris ſui gratia. Prunis porrò æque ac ficubus conceſſum eſt, ut uel exiccata utilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iſs quæ in Iberia & Hiſpania proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxaq; ſunt. At parua, dura, acerbaq; & in cibo permoleſta, & uentri ſubducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè cõueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè uentrem molliunt, etiamſi ſola comedantur, & multo magis ſi melicratum ipſum ſubſorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ proſunt in uino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa Pruna aluum molliunt. Sylueſtriũ quidem Prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino auſtero ſi decoquat, ita ut triens ex hemina ſuperſit, aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. Et in iſs & ſatiuis Prunis eſt limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadiſs & condylomatis mirè utilis.

DE CONIO. CAP. CLIII.

NOMINA.

B Κώνειον græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis Wurzerling/ Wundtſcherling/ Schirling/ oder Würterich/ quaſi tyrannus dicitur, quod ſcilicet hominẽ interficiat, ſi intra corpus ſumatur. Hinc eſt quod Athenienſes eius ſucco in interimendo ſapientiſsimo philoſopho Socrate, quem falſo Anytus & Melytus quaſi parum recte de Diis ſentiret, accuſarunt, uſi ſunt.

FORMA.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, uel, ut Plinius ait, Coriandro ſimilia, anguſtiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnaſcentes ramulos & umbellã. Florem ſubalbum, ſemen Aniſo ſimile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Paſsim in pratis, locis incultis & umbroſis naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe flores & ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi uim Cicuta, atqueadeo uenenum eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia connumeratur Cicuta, ſua frigiditate enecans. Remedio eſt meraci uini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquam ſemen & coma areſcat, expreſſuſq; in ſole denſatur. Multus aridi ad medendi rationem uſus eſt. Miſcetur utiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cum coma trita & teſtibus circunlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in uirginitate increſcere prohibet. Puerorum teſticulos tabeſcere facit.

EX PLINIO.

Cicuta uenenum eſt, publica Athenienſium pœna intuſa, ad multa tamen uſus non omittendi. Semini & foliis refrigeratoria uis, quæ ſi enecat, incipiunt

algere

CICVTA
vel Vlcaria hemlock or Mirbis prat.

Wütterich.

A algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq; tunc enim maximè tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinẽ spissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorũ maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandũ malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq; dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis impolita extinguit, ueneremq; testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM.
CAP. CLIIII.

NOMINA.

KYNOΓΛΩΣΣΟΝ græcè, latinè Lingua canina: officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Hundßzung appellat. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ uidua caule est, & uiribus etiam ab hac nostra diuersa. *Lingua canina.* *Dioscoridis Cynoglosson.*

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, furculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non uenosa, molliaq;: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentẽ purpurea: radicem oblongam, & profun-
B dè terram penetrantem.

LOCVS.

Passim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis ulceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbę usus esse in omnibus ulceribus, uulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quod catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur. *Catapotia de Cynoglosso.*

408

CYNOGLOSSVM
OFFICINARVM.

Hundßzung.

409

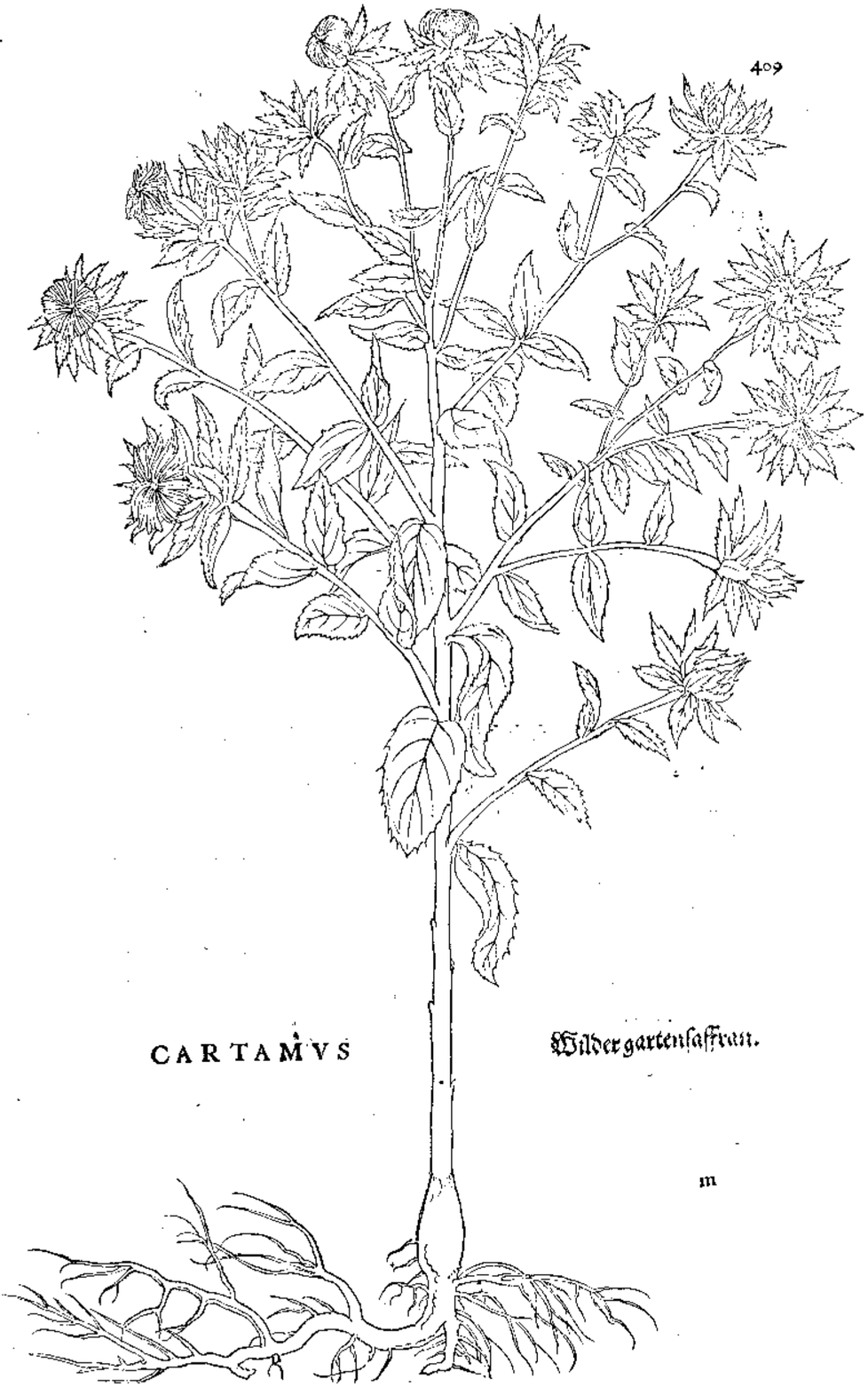

CARTAMVS

Wilder gartensaffran.

m

DE CNICO. CAP. CLV.

C

NOMINA.

Cartamus.
Crocus hortensis.

KNIKOΣ græcè, Cnicus & Cnecus latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortensem appellant. Germani Wilden gartenſaffran / ad differentiam Atractylidis, de qua ſuprà dictum eſt.

FORMA.

Folia habet oblonga, inciſuris diuiſa, aſpera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem ſimilem Croco, ſemen candidum & rufum, oblongum, anguloſum.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & agris ſatus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, ac ſubinde ſemen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij eſt ordinis excalefacientium eius ſemen, ſi quis foris eo uti uolet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore utuntur in obſonijs. Semen tunditur & ex eo exprimitur ſuccus qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamen aduerſatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, ſi ſuccus eius amygdalis, nitro, aniſo, & melli cocto miſceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuiſas Iuglandis nucis quantitate duas aut tres ſumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi ſextarius, amygdalarũ toſtarum & decorticatarũ cyathi tres, aniſi ſextarius unus, aphronitri drachma una, caricarum triginta carnes. Seminis ſuccus lac cogit, & ad ſoluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

D Cnici ſemine duntaxat ad purgationes utimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVI.

NOMINA.

Lugd. 129.
Milium tam de dictum.

KEΓXPOΣ Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirß appellatur. Nomen, Feſto autore, à miliaria ſumma deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus ſtipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, ſemine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluſo, radice numeroſa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoſo ſolo prius ſerendum, poſtea in calido præcipiunt. Gaudet ſolo limoſo uliginoſoq;.

TEMPVS.

Auguſto menſe demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo. Paululum etiam tenuium eſt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum ſiſtit, urinam autem mouet. Toſtum uero ſaccis inditum & fomenti loco appoſitum, torminibus & alijs doloribus auxilio eſt.

EX GALENO.

Milium ut ferculum comeſtum inter omnia frumentacea edulia minimũ nutrimenti confert. Sed & uentrem deſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis idoneum eſt ſo-

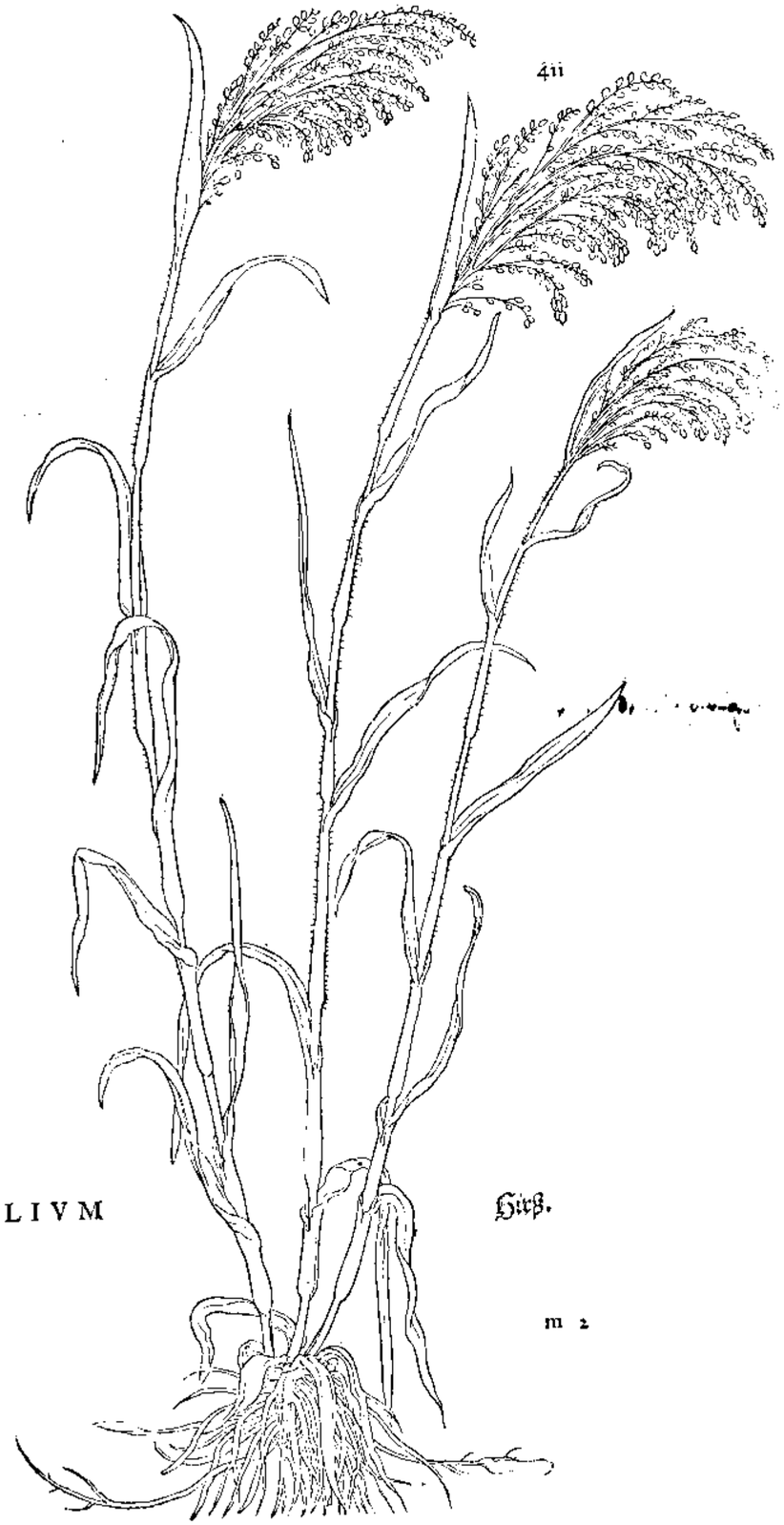

MILIVM Hirß.

c est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari posi ulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in
Panis ex milio. cataplasmatis usus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper prægridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pinguitiure itaque aluum humentem deficcat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, uentremq; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, ueluti triticeam agrico læ: clarumq; est id edulij tanto quàm illa quę per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni fucci procreationem, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem ac uoluptatem.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in facco ponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SYMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, uentrem sistit, parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione uentriculi indigent. Sumptum cum lacte, uel amygdala thasia facilius concoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA▸ CAP▸ CLVII▸

Lugin. p 162. 163. 164

D

NOMINA.

CRAMBH ἥμερος græcè, Brassica satiua latinè, officinis & uulgo Caulis, Germanicè Kôl appellat. Crambe Græcis dicta censetur quasi κορόμβλη, quod pupillas oculorum, quas Græci κόρας uocant, obtundat, hebetetq;. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:

Nunc ueniat quamuis oculis inimica Coramble.

Attici integro nomine κορόμβην protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi κορὸν ἀμβῶν, uel rectius κὼμβεν, id est, crapulæ satietatiq; contraueniat. Nam uino aduersatur, ut inimica uitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, ut ex ueteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quæ hodie usitatæ sunt, producemus: quarum una Græ
Brassica leuis. cis λεία, hoc est, leuis nominatur, grandibus & latis foliis, caule magno: Germanis breiter oder grosser Kôl uocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς,
Apiana. id est, Apiana nuncupatur. Vulgo crispus caulis, Germanicè krauser Kôl. Ter-
Crambe. tia propriè uocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo, Germanicè kleiner Kôl/ ut ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione Kôl. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius calloſa & per ambitum rugata, multis intus carinarum uoluminibus, externis semper interiora complectentib. Huc
Capitata. alludentes Germani Cappißkraut uocant. Nonnulli à candore foliorum Brassicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plerisque Germa-

BRASSICAE PRIMVM GENVS.

Breiter Kôl.

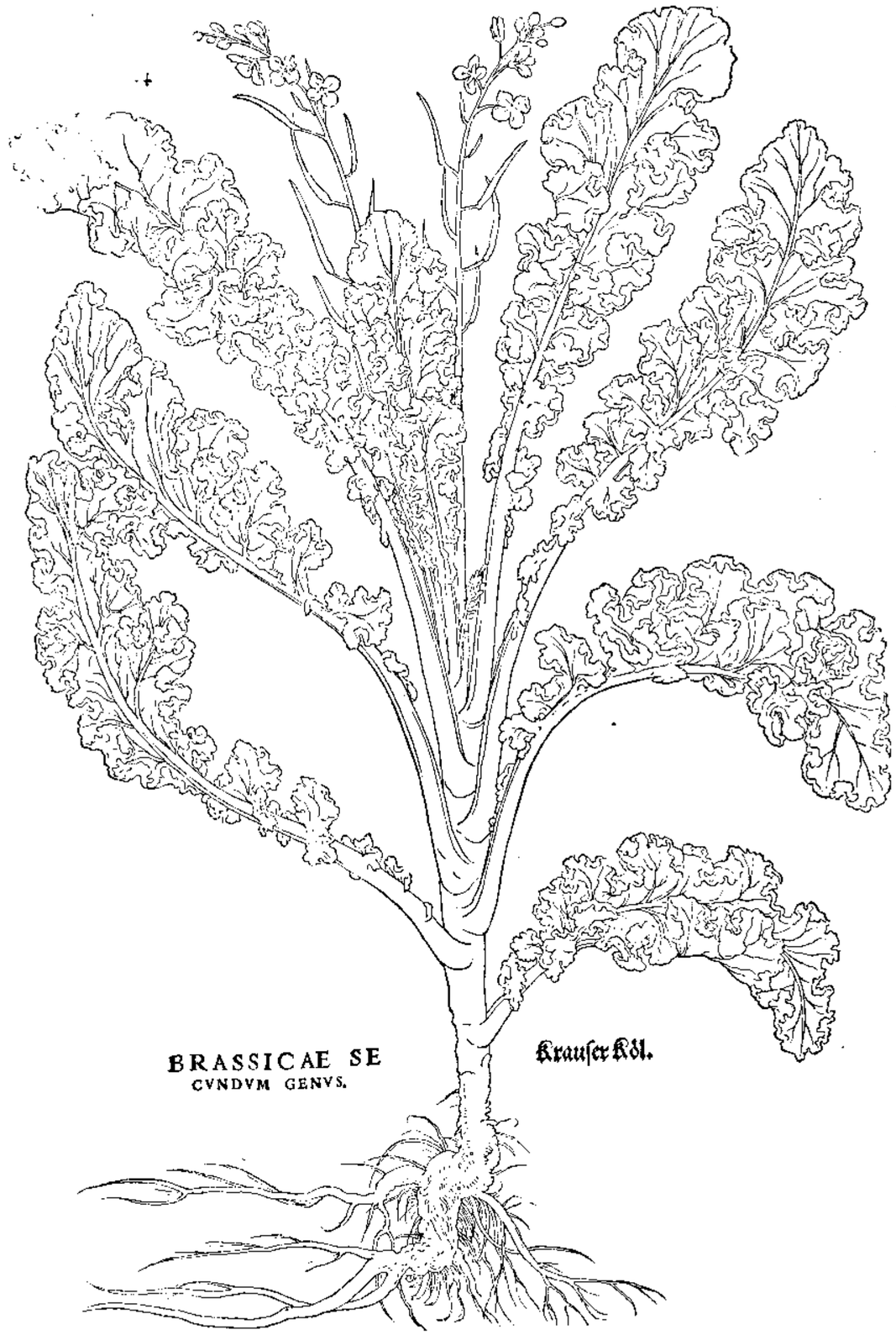

BRASSICAE SE
CVNDVM GENVS.

Krauser Köl.

BRASSICAE TER
TIVM GENVS.

Kleiner Köl.

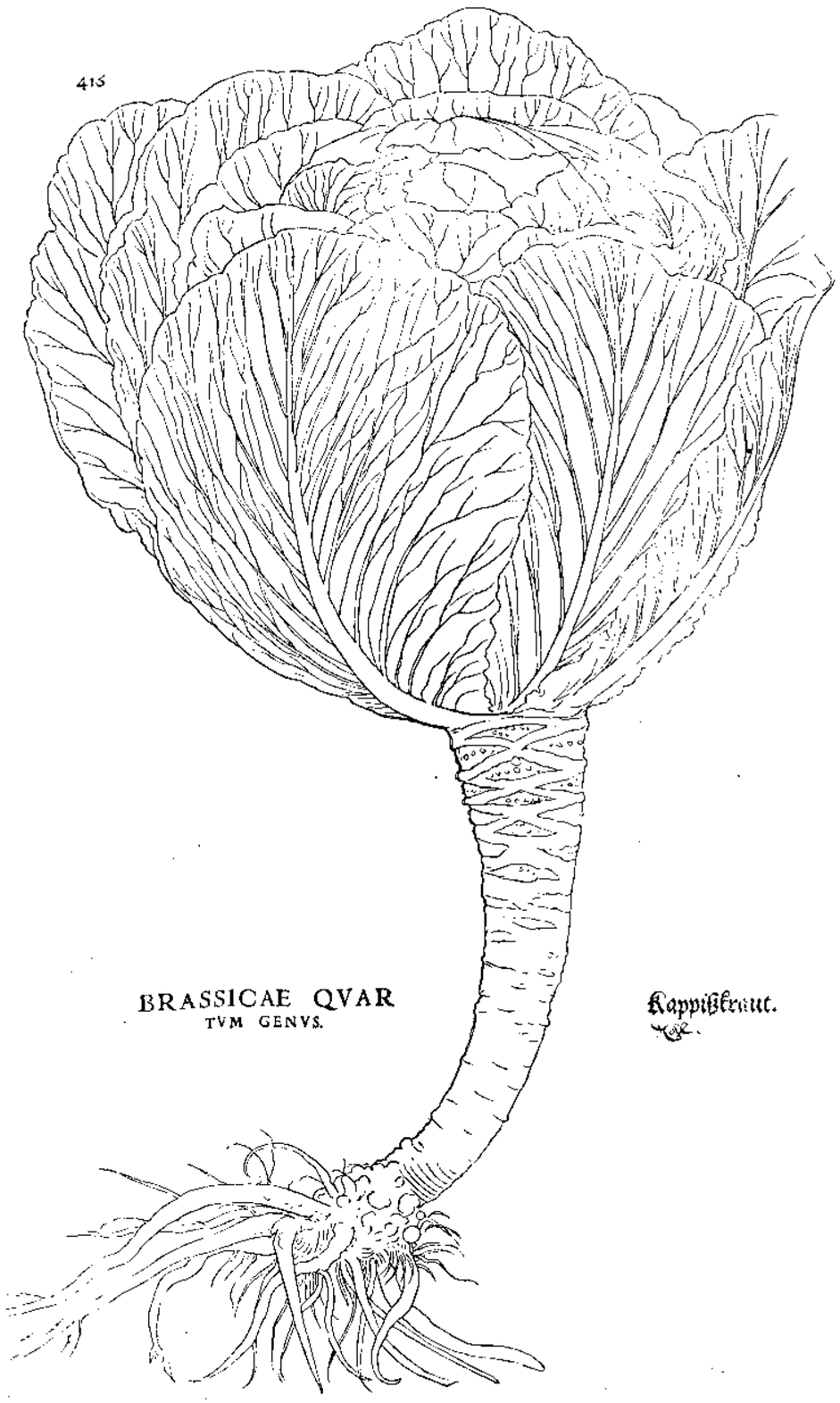

BRASSICAE QVARTVM GENVS.

Kappißkraut.

A Germaniæ partibus, Boioaria potiſsimum, per integrum anni curriculum quotidie uictitant, quod illic eius prouentus ſit uberrimus.

FORMA.

Caule eſt Braſsica leuiter rubente, craſſo, folio prægrandi, carnoſo, ex cæſio candicante, in latus utrinq; diffuſo, prominulis uenarum toris fruticante, cyma patula. flore tum luteo, tum albo, ſemine in ſiliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paſsim prouenium Braſsicæ. Frigidis uero & pluuiſis regionibus poſitio earundem optima.

TEMPVS.

Auguſto menſe potiſsimum florent, ac ſubinde ſemen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braſsica tum manducata, tum foris impoſita exiccat. Sicca uero & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braſsica ſatiua aluo eſt idonea, ſi leuiter feruefacta edatur. Percocta uerò aluũ ſiſtit, & multo magis bis cocta, & in ſixiuio decocta. Æſtiua ſtomacho nocet & acrior eſt. In Aegypto propter amaritudinẽ nõ eſtur. Obſcuritate uſus laborantib. & tremulis comeſta auxiliat. A cibo ſumpta ex crapula & uino noxas reſtinguit. Cyma eius ſtomacho utilior, ſed acrior, & ad ciendã urinã ualidior. Cõdita ſale ſtomacho inimica eſt, aluumq; cõturbat. Crudus eius ſuccus cũ iride & nitro deuoratus aluũ mollit. Cũ uino potus uiperarũ morſib. ſuccurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorũ doloribus correptis, ulceribusq; ſordidis & uetuſtis illitus prodeſt. Caput purgat per ſe naribus infuſus. Menſes ducit cum loliacea farina inditus. Fo
B lia per ſe aut cum polenta trita, omnibus inflammationibus & œdematis cõferunt. Eryſipelatis, epinyctidis & lepris medentur. Cum ſale carbunculos rumpunt. Capillorum incapite defluxũ retinent. Cocta autem & melli mixta gangræuarũ paſcentibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comeſta lienoſis proſunt. Manſa uerò deuorato ſucco uocem amiſſam reſtituunt. Decoctũ eius potum, aluum & menſes mouet. Vlos poſt conceptionẽ in peſſo ſubditus ſterilitatẽ facit. Semen eius, præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorũ additur. Faciem lentigines q; expurgat. Cauliculi uirides cum radice cremati, & adipe porci uetuſto excepti, diuturnos laterum dolores impoſiti mitigant.

EX GALENO.

Braſsica eſculenta deſiccandi uim habet tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera ſanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè Braſsicæ Aegyptiæ, quanto ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis particeps ſemen eſt, ſicut uidelicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunq; alia modicã abſterſionẽ poſtulant, adiuuat. Caules Braſsicę combuſti, cineres efficiunt admodum deſiccantes, ut uidelicet iam & adurentẽ uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem cõmiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Braſsicę quoque ſuccus purgandi quandam uim obtinet: contrà ſolidum eius corpus ſiccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem poteſt. Proinde quum expellere alui excrementa propoſitum erit, aheno in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipſam eximere confeſtim, uaſculoq; in quo paratur, oleum cum garo injice-

C infícere oportebit. At humentẽ aluum ſiccare uolentes, quum mediocriter bulíſſe uidebitur, priore aqua effuſa repentè aliam calentem inijcimus, acita rurſus in ea diſcoquimus uſquedum tenera flaccidaq; euaſerit.

EX PLINIO.

Cato criſpam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorũ caligini, ſcintillationibusq;, uel ſtomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laſeris radicula, ſumptã acetabulis duobus matutino. Tantamq; eſſe uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cum uino tritam, ſorbendam, uel ex olei intinctu ſumendã. Podagræ autem, morbisq; articularijs illini cum ruta, coriandri & ſalis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq; mirè iuuari. Si foueantur uulnera & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanari poſſunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam, imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas, & tumores reuocari, quæque diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam, uiſtulas eluxatas, & tumores reuocari, quæque diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam, uigiliasq; tollere decoctam, ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina, ſi decocta iterum decoquat, addito oleo & ſale, cumino, polenta. Si ita fumatur ſine pane, magis profuturã. Inter reliqua biſem detrahit per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui Braſsicã eſitauerit, aſſeruari iubet, calefactamq; neruis remedio eſſe. Auribus quoq; ex uino ſuccum Braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq; etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere. Græci biles detrahere non percoctã putant. Item aluum ſoluere, eandemq; bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, ut inimicam titibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorũ claritati conferre multum, ſucco uerò crudæ angulis uel tantum tactis cum Attico melle, plurimũ.

D Hippocrates cœliacis, dyſentericis bis coctã cum ſale dari iubet. Item ad tenaſmon, & renum cauſas. Lactis quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi edatur, partus quoq; emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſplenticis in uino albo per dies quadraginta. Contra uerò ſingultus cum coriandro, & anetho, & melle, ac pipere, & aceto. Illitam quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentiũ ictibus, & ſordidis ulceribus & uetuſtis, uel ipſam aquam cum hordeacea farina. Succũ ex aceto, uel cum Fœnogræco. Sic aliqui & articulis, podagriſq; imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi mandit ex aceto. Sugillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras & ploras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſsimè imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina altera parte exinanit. Stirpium Braſsicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicũ dolores cum adipe peruetuſto. Plura de Braſsicæ uiribus uide apud Catonem de re ruſtica, cap. clvij.

EX SYMEONE SETHI.

Malum & melancholicũ ſuccum procreat. Viſum hebetat, & ſomnũ per contraria inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus uerò eius uentrẽ ſiſtit. Quapropter in quibus humectã aluum exiccare uolumus, ipſam modicè decoquentes, aquamq; primam abijcientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur rangere debet. Æſtiua Braſsicæ peioris ſucci eſt quàm hyberna. Cit uerò urinam, lumbricos interficit, & ijs qui ex uino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quod ab humiditate ortam hebetudinem ſanet. Cocta cum pingui carne, plurimum noxæ atque uitij amittit.

A amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrumpit, utero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones uocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & malefica ulcera, & induratas inflammationes ſanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLVIII.

NOMINA.

VO nomine ueteres hanc herbam appellauerint nondum compertum habeo. Neque enim Iſatis eſt, quam uulgus Saponariam uocat, ut ſuo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quod eius radix in modum crucis transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine græcè σαυρόνυμον dici poſſet. Germanicè Creutzwurtz / Sperenſtich / & Madelgeer nuncupatur. *Cruciata cur dicta.* *σαυρόνυμον.*

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in ſummo rubentem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, anguſta & oblonga, floreſq; orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis inſtar ab utroq; latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

B Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, unde facilè colligere licet calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ uenena uſum tradunt. Item quod ea quæ in thorace ſunt educere ualeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe amarus ſapor qui illi ineſt abundè docet. Abſtergunt enim expurgantq; amara, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidunt, Galeno libro quarto de ſimpl. medicamentorũ facultatib. cap. decimoſeptimo, autore. Quamobrẽ menſes etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt.

Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

DE CISSO.

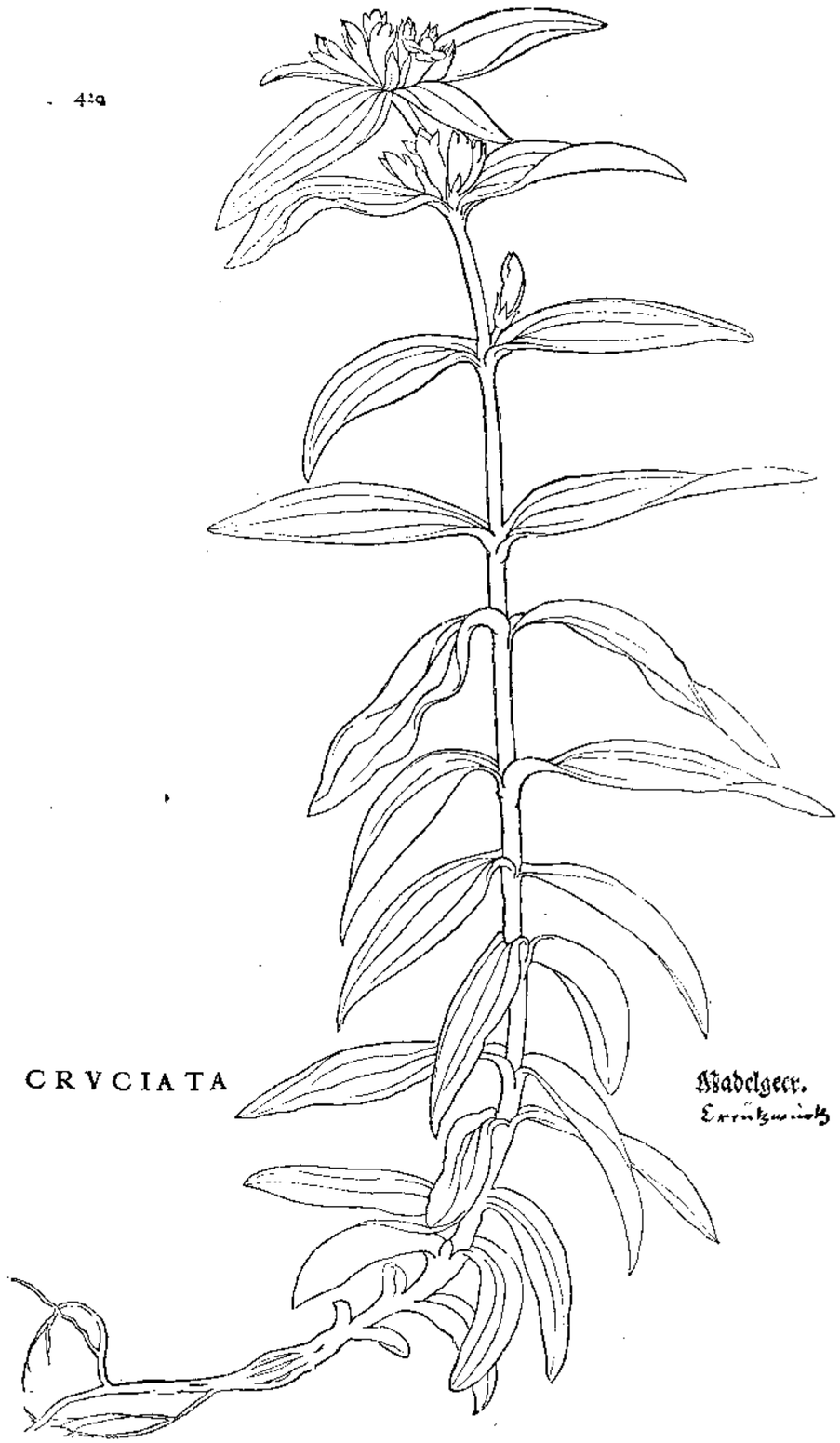

A

NOMINA.

Lugdun. p. 255.

ΚΙΣΣΟΣ græcè, Hedera latinè, Ephew Germanicè dicitur. Athenienſes Cissos cur nomi-
Bacchum appellarunt Cittον, quo nomine rigens Hedera quæ ſine ad nata.
miniculo ſtat, ſola omnium generum ob id uocata eſt Ciſſos: è diuerſo
nunquã niſi repens hami Chamæciſſos. Sic Dionyſia, hoc eſt, Bacchica Dionyſia.
nominata eſt à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederam aſportauit: uel
quod in tutela eius fuerit. Nam ut ille iuuenis ſemper, ita hæc uiret. Nec ſecus o-
mnia, ſicut ille mentes hominum, illigat. Hedera uerò dicta eſt, quod uetuſtis pa- Hedera unde
rietibus hæreat: uel potius quia edita petat, & altè diuagetur: uel quia id cui adhæ- appellata.
ſerit, edat atque corrumpat.

GENERA.

Plurimas, Dioſcoride autore, ſigillatim habet ſpecies, ſed maximè generales tan
tum tres. Candida enim quędam dicitur, eo quod candidũ fert fructũ: hæc fœmina Candida.
à Plinio uocat. Germanis weiſſer Ephew nominari cõmodè poteſt. Altera nigra, Nigra.
quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis ſchwar-
tzer Ephew. Hæc etiã parietibus obrepit, mutisq; pertinacius hæret quàm ut poſ-
ſit abire, hinc Mauerephew Germanis uocatur, & Baumephew/quod ſcilicet ar-
bores ſuo complexu ſtrangulet. Tertia priuatim Helix, id eſt, clauicula, & hederu- Helix.
la nuncupatur. Germanis Klein Ephew/oder Erdephew.

FORMA.

Nigra, quæ in Germania noſtra prouenit, arbores & parietes radicoſis ample- Nigra.
ctitur brachijs, in totum fruticoſa, folia primùm cum pubeſcit anguloſa, complurimum in triangulam faciem excuntia habens. Vetuſtiori rotundantur, pinguia, du
ra, immortali uirore: flore exili, uitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis,
B mox atris, & nonnunquã croceis, longiori pediculo in uuæ modum dependenti-
bus, ſparſioribus racemis non in globum candidæ modo coëuntibus, ſed in acinos
diſcretis. Radice numeroſa, denſa, flexuoſa, cõtorta, ac ſurculoſa, nec ad modũ pro-
funda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, ma Candidæ.
ximè ramoſa & robuſta, corymbis, hoc eſt, racemis in orbem circumactis, aut folio
albicat. Helix quantu uis diu uiuat, Theophraſto autore, nunquã fert fructum, Helicis.
adeoq; ſterilitate à cæteris diſtat. Parua tenuiáue huic folia, anguloſa & rubra, uiti-
culæq; tenues ſine corymbis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paſsim circa muros creſcit. Helix uerò in ſyluis hu-
mi ſerpit.

TEMPVS.

Nuſquam non uiret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex contrarijs cõpoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringen
tis ſubſtantiæ, quæ terrena & frigida eſt. Habet etiam nõnihil acris, quæ calida eſt.
Nec deeſt tertia, aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi uiridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetq; quæ terrea eſt & frigida adſtringensq;, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adſtringens eſt. Neruos tentat. Flores trium digitorum
carptu, in uino bis die poti, ad dyſentericos faciunt. Ambuſtis cum cerato illiti pro-
ſunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanant. Foliorũ
& corymborum ſuccus cum irino unguento, melle, aut nitro naribus infunditur.
Et contra ueteres capitis dolores ualet, atque eo perfunditur caput cum aceto & ro
ſacco. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę ſuccus,

HEDERA
NIGRA.

Maurephew.

HEDERA
HELIX.

Klein Ephew.

C aut epoti corymbi imbecillitatē pariunt, mentemq; turbant largius sumpti. Pilulæ quinque corymborū tritæ calefactæq; in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariā aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta, omniū ulcerum generi, etiamsi cacoēthe sint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambusta, uti iam diximus decocta, sanant. Mouent menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarū drachmę pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorū melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, graueolentiā & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq; illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, foliis eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentū est, quod naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc ulcera uetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, usqueadeo calidæ potestatis ut obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarū in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro: continentiq; cerebrū membranæ utiliter
D mollibus foliis impositis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorū fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus Hederæ tædia nariū graueolentiamq; emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus fumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, lineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquā quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succū habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinē excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniū ulcerum generi, etiamsi cacoēthe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriasimq; tollit. Flos cuiuscunq; generis trium digitorū carptu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq; cōburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incîdāt succi gratia, eoq; utantur ad dentes erosos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne lædantur.

Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

DE CE-

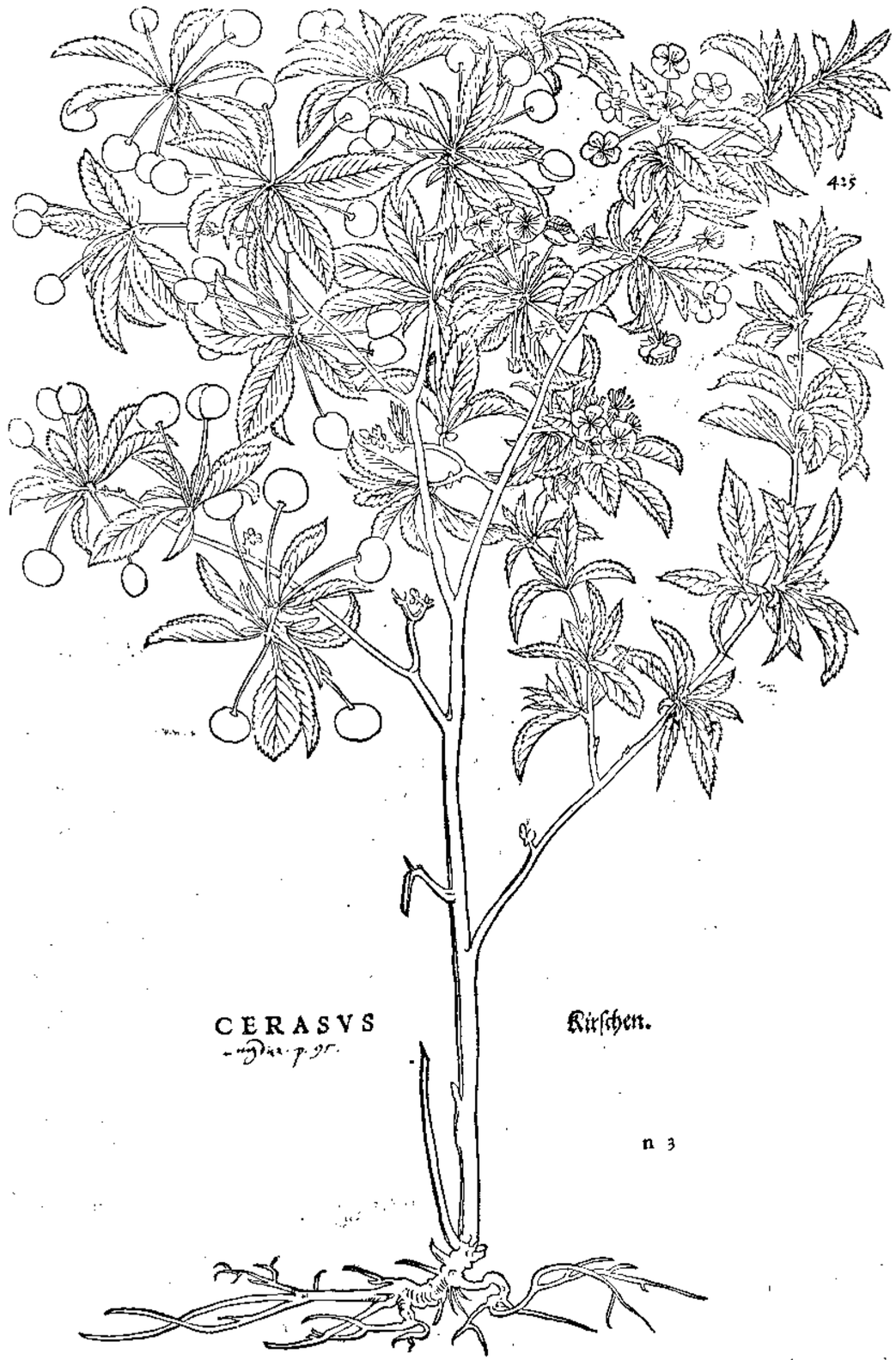

C

NOMINA.

ΚΕΡΑΣΟΣ Græcis, Cerasus Latinis, Germanis Kirſchenbaum dicitur. Cerasum autem arborem, ut Athenæus refert lib. ij. Dipnosoph. à Cerasunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Cerasium.

Cerasus unde dicta.

GENERA.

Multa Cerasiorum sunt genera, in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maxime rubent, suaq; uoce illis dicuntur **Amarellen**. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem horum lingua **Weichſel**. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimq; rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim **Kirſchen** uel **Kerſchen** appellantur. Nos una icone omnia tria complexi sumus. Quæ in utroq; genere nigra sunt, ea uescentiũ manus & labra succo suo, qui sanguineus est, mororũ instar inficiunt.

Primum. *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili, duro, latiore, & in ambitu serrato cõstat, cortice læuo, in candido nigricante, flore albo racematim congesto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quę tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus.

TEMPVS.

D Iunio ac Iulio potissimum mensibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim uere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non unum idemq; est temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Symeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cerasia quidem ipsa si uiridia sumantur, uentri utilia sunt. Eadem siccata aluum sistunt. Gummi Cerasorum cum uino diluto sumptũ, uetustæ tussi medetur. Colorem commendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex uino potũ calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructũ fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum concocta sunt ac matura, quædam admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in Cerasis non semper. Ergo quę dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus apta stomacho sunt. Contrà austera. Quæcunq; uero acida sunt, ea pituitosis excrementosisq; stomachis conueniunt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incîdunt. Porrò ipsius arboris gummi cõmunem omnibus uiscosis & mordacitatem expertis medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accõmoda est. Propriè autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho utilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinã ciunt.

A ciunt. Inuenio apud autores, si quis matutino rosida deuoret cum suis nucleis, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur.

EX SYMEONE SETHI.

Cerasia mali succi sunt, uentrem subducunt, humidum uentriculũ ſedunt, præsertim cum non sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis uentriculis ac temperaturis. Gummi uerò arboris cum uino sumptum calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat ueteri tussi mederi, exq; uino sumptum gutturis lenire asperitates, fastidia discutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

DE CYANO▸ CAP▸ CLXI▸

NOMINA.

ΚΥΑΝΟΣ Græcis, Plinio & Latinis alijs Cyanus appellatur. Nonnullis Baptisecula, quod secantibus & merentibus officiat, retusa in eius occursu falce. Nam & seculam ueteres falcem dixerunt. Rectius tamen Blaptisecula uocaretur, quod Βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florem frumentorum, Germani autem blaw Kornblümen nominant, quod scilicet in frumentario nascat agro. Cyanos uerò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quod honorem nomenq; dederit cœruleo colori. Hinc est quod pueri in hodiernum usque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur.

Lugdun. p. 185 187. *Baptisecula.* *Flos frumentorum.* *Cyanos cur dicta.*

B

FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum, sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipant barbulæ. Radix oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos est, passim in frumentis nascens.

TEMPVS.

Iunio potissimum mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quod rusticorum etiam coronis inseratur, quanquam inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atqueadeo repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, uiscositatem manifestam, & nullum prorsus caloris indicium præ se ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem inesse, qua oculis alijsq; partibus inflammatione laborantibus prosit.

CYANVS

Blaw kornblümen.

A

NOMINA.

KPOMMYON Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomen retinuerunt. Germanis Zwibel appellatur: quod sanè uocabulum à Gallico detortum esse uidetur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam uocent Siboulam. Crommyon autem, Aristotele in problematis autore, dictum est, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos uellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est. Itidem libro nono Dipnosoph. testatur Athenæus. Cepa uerò à capitis magnitudine. Lugduno p. 2137. Crommyon unde dictum. Cepa quare uocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumq́, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatam pluribus compactã tunicis, quę summatim prætenuibus rufisq́ uestitur membranis, uertice nigricantẽ, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, uehementer subactam & irriguam, passimq́ hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, & deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cum nigrum colorem præ se feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq́ maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine excalefacientiũ, essentiaq́ eius crassarum est partium. Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est, eiusq́ caliB dæ; at succus aqueæ aëriæq́ caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda, item flaua quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt & expurgant. Aluo utiles sunt. Detractis tunicis inq́ oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hęmorrhoidas, reliquasq́ excretiones aperiũt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginaq́ laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cum sale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus alphos sanat. Cum pari spodio, scabras lippitudines sedat. Varos cum sale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & elicien dam aquam in ijs interceptam ualet. Alopeciæ earum succo utiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta uehementius urinam pellit. In morbis, cocta etiam, copiosius comesta, lethargũ efficit. Cum passis uuis, & fico illita, tubercula cõcoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hęmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cũ aceto inuncta. In sole alphos abstergit, & alopecijs attrita pilos Alcyonio citius restituit. Porrò succus eius ijs qui suffusione oculorũ laborant, aut aciem oculorũ obtusam præ crassitudine humorũ obtinent, inunctus prodest. Tota Cepa manducata flatuosa est. Itaq́ quę temperatura sunt sicciore, minus flatuũ generant. Crassos corporis humores extenuat, glutinososq́ incidit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi; uerum facultatẽ quandam obscurissimã alendi

corpo-

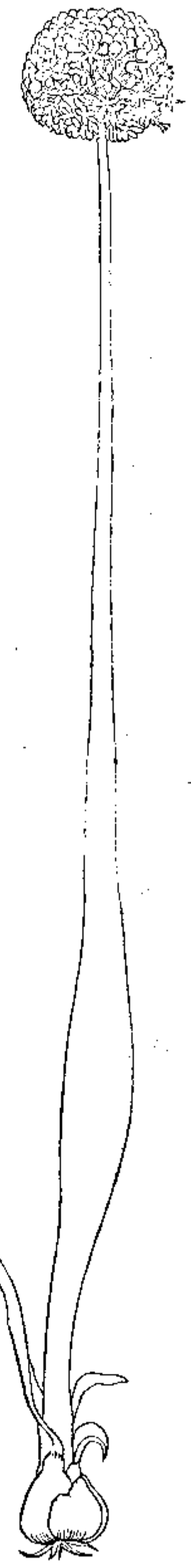

CEPA Zwibel.

A corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ, aut siccę cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in ŋsdem sonitū ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tussis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentiū morsibus, inter ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & fitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoq; colorē profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri, stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi, uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SYMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis do-
B lores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, ut aliqui ferunt, lædit. Si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas impositа aperit, & cum aceto inunctum alphos extérgit. Etsi autem crassarum partium substantiā habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum uero inflat. Si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIII.

NOMINA.

VVM nobis non constet quo nomine ueteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanā planè referunt, nominare. Germanis Hałßkraut, hoc est Ceruicaria, dicitur, quod scilicet ad oris, & ceruicis, fauciumq; mala mirifice conferat. *Campanula unde dicta. Ceruicaria.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentē, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proxime accedentia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt. Propemodū enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, ut hinc exiccandi illi uim esse quisq; conijcere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius unicè ad oris exulcera-
tiones,

CAMPANVLA Halßkraut.

A tiones, aliaq́ eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis ulcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA. CAP. CLXIIII.

NOMINA.

Καλαμίνθη Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòst indicabimus. Calamintha quasi tha uerò dicitur quasi uel bona, uel utilis mentha: nanq; nidore suo serpentes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes ijs uerbis: σὺ δ' οἷος ἦσθ' ἀνὴρ κἀλαμίνθης, ἀφυὼς ἐλαστικός. Nisi quis existimet à κάλα, hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham. *Calamintha quasi bona dicta.*

GENERA.

Calaminthæ Dioscorides tria facit genera. Primum amat montes, ideo huius generis Calamintha montana uocatur. Germanis Steinoder Ratzenminz dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam, uulgus eò quod Pulegio simile sit, syluestre Pulegium nominat. Germani etiã uulgi opinionẽ sequentes, wilden Poley & Rotzminz uocant. Officinæ pro Calamento hoc solo genere utuntur. Tertium Mentastro simile est, Germanicè Geelminz cõmodè appellatur. *Primum. Secundum. Pulegium syluestre. Tertium.*

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo similia habet, subalba, ramulos angulosos, florem purpureũ. Alterum Pulegio simile est, maius tamen, propter quod quidam, ut dictum est, syluestre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmulatur. Tertium Mentastri similitudine est, longioribus foliis, caule & ramis
B prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & asperis gignitur, unde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potissimum uerò Julio, mense.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha essentia est tenui & calida, siccaq́ in tertio quodammodo ordine. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidẽ acris & palàm calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia gustu feruentia admodum & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorsis à serpente opitulatur. Decoctum eius potum urinas & menses expellit. Ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusq́ auxiliatur. Præsumpta in uino uenenis resistit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota, enecat. Nec secus cocta crudaq́ si terat. Elephanticos cstitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita, menses ducunt, & fœtus interimunt. Accensa aut substrata serpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita. Sugillata tollent. Ischiadicis imponitur, ut humorem ex alto cuocet, meatusq́ transmutet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinsecus impositа, primũ quidem ualde excalfacit & mordicat, cutemq́ laniat, postremo etiam ulcus efficit. In corpus autem introsumpta, tum ipsa per se sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudorem ciet, omneq́ corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem eleo

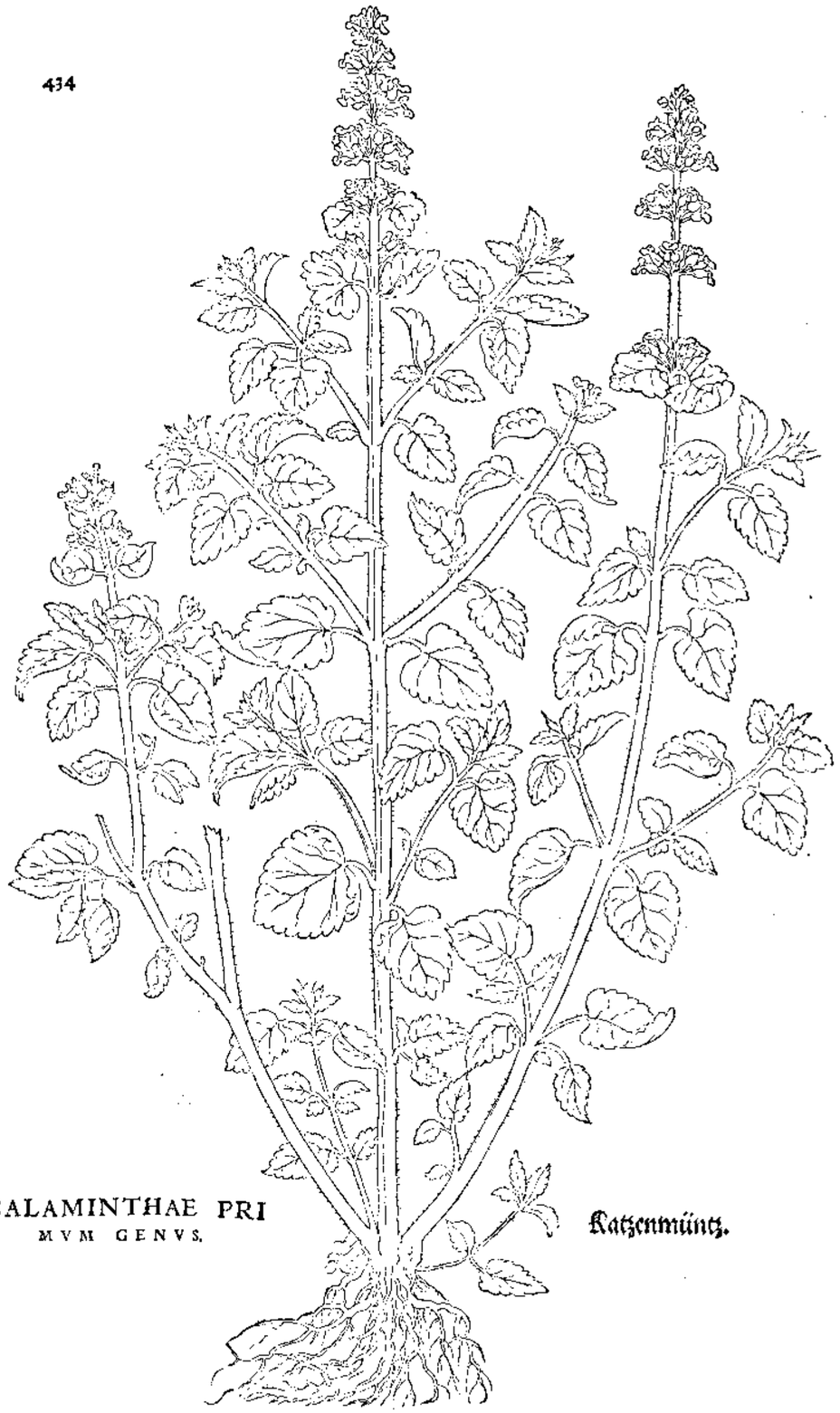

CALAMINTHAE PRIMVM GENVS.

Katzenmüntz.

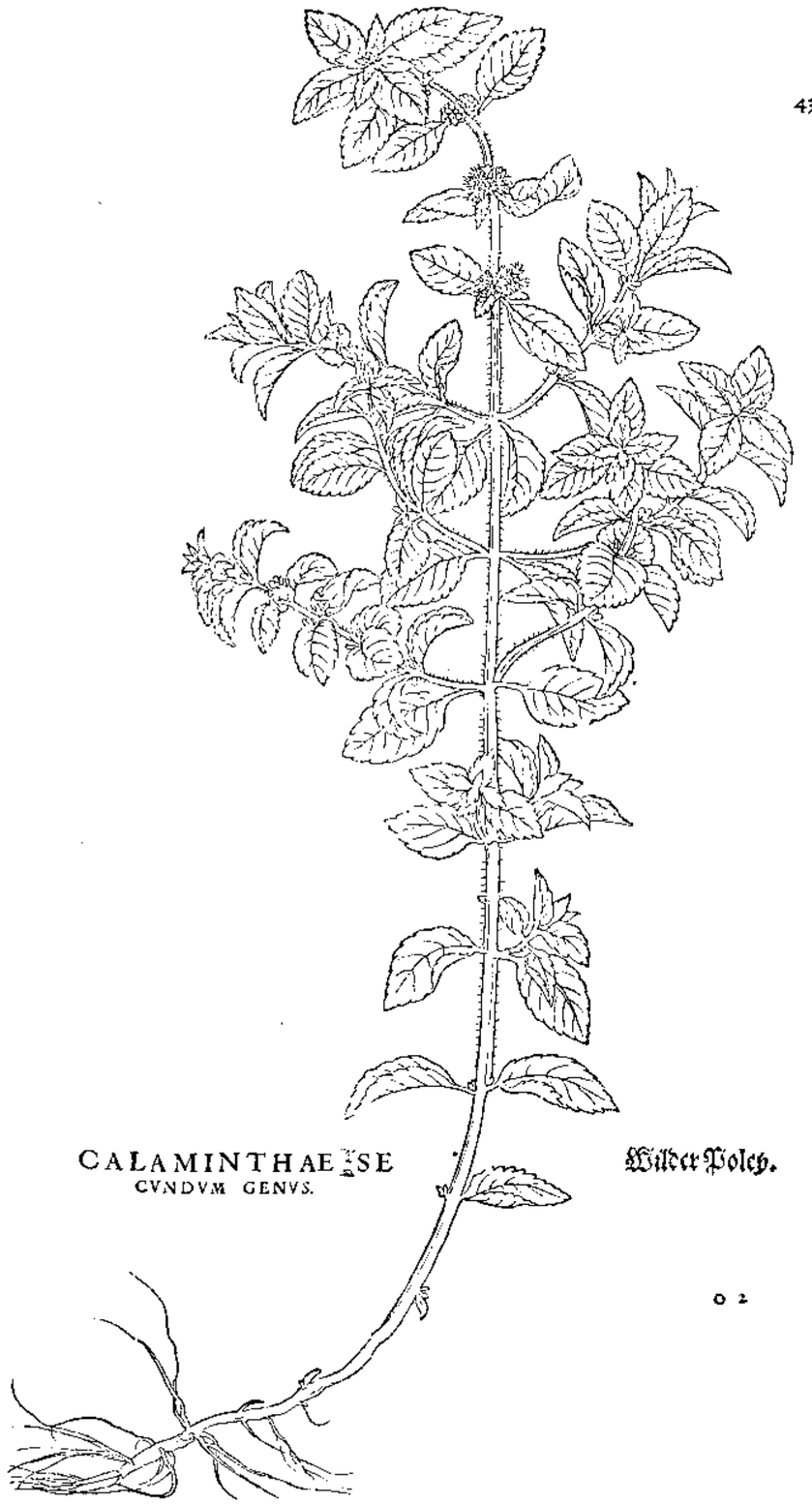

CALAMINTHAE SECVNDVM GENVS.

Wilder Poley.

436

CALAMINTHAE
TERTIVM GENVS.

Seele Müntz.

A incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uero assumentes, sicuti est dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquã strenuum remediũ illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent, totumq; adeo articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit, mensesq; tum pota, tum apposita admodũ efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorũ remediũ, non eò tantum quod strenuè tenues humores digerat, uerumetiã quia extenuet & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & fugillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendũ promptior. Porrò talis cum sit, ad uenenatarũ bestiarũ morsus assumitur, uelut etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq; partiũ, quæq; facilè ex alto ad sese circumiacentẽ omnem humiditatẽ possunt attrahere. Cæterũ quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, uerum ad quædã ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirũ quum cõiuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa aut implicata quæ putredine tenetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptũ seu pota, seu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei uis adest propter calorẽ eius, tenuitatem, & amaritudinẽ: abstergendi uero propter unicam amaritudinẽ. Itaq; asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis uerò potissimum ob amaritudinẽ, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

B Decocta in aqua ad tertias discurit frigora. Mulierũ menstruis prodest. Aestate sedat calores. Vires quoq; contra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq; fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinitẽ. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuiũ sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.

DE CRITHE▸ CAP▸ CLXV▸

NOMINA.

Lugdin. p. 125.

KPIΘH Græcis, Hordeũ Latinis & officinis dicitur. Germanis Gerſten. Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant, & Ptisana, medicamenta ueteribus usitatissima, conficiuntur. *Polenta.*

GENERA.

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnum Polystichũ, quod sic dictum est quia in multos uersus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quę spicam tribus, interdũ quatuor, nunc sex, nunc octo uersibus distinctã proferunt. Germanis groß Gerſt/ hoc est, Hordeũ magnum uocatur. Alterum Distichũ nominatur, quod scilicet in duos duntaxat uersus spicetur. Germani Klein Gerſten/ id est, Hordeum exiguum appellant. *Hordeum polystichum.* *Distichum.*

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliorẽ tamen minoremq;, quinque, sex, & interdum pluribus geniculatũ articulis, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordaciq; arista. In uersus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

418

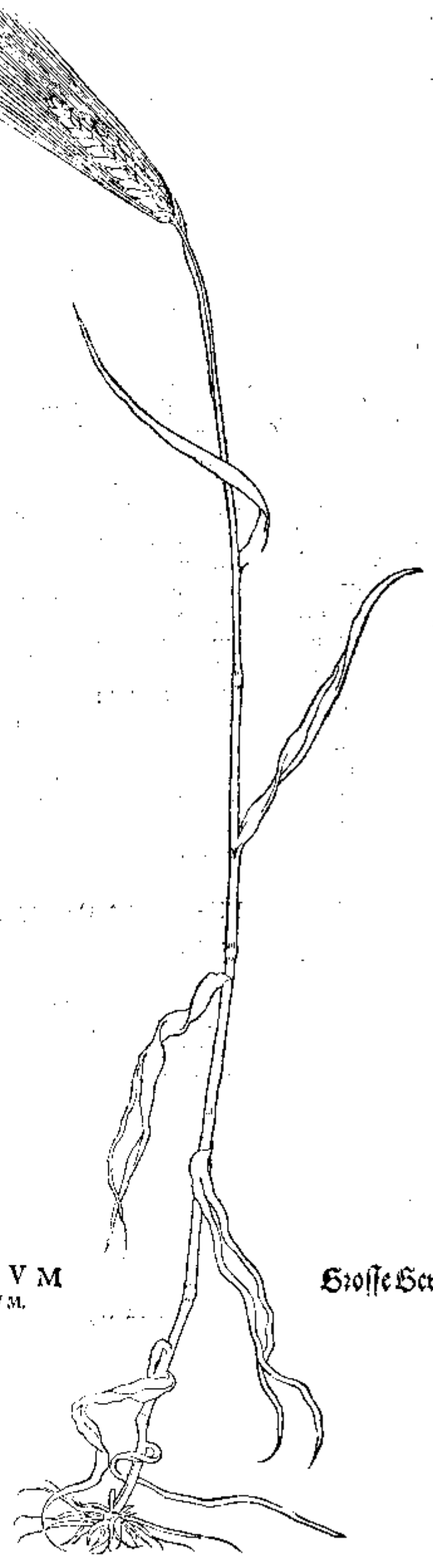

HORDEVM
POLYSTICHVM.

Grosse Geerst.

439

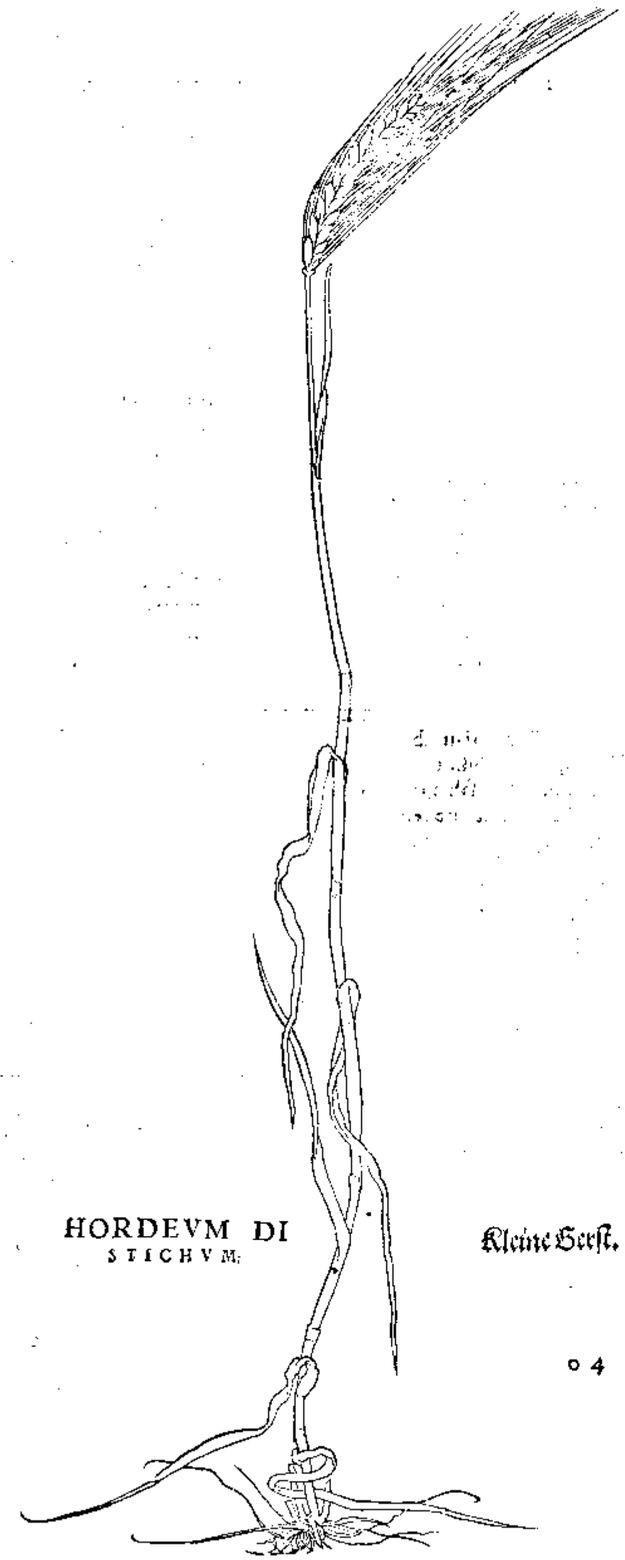

HORDEVM DI
STICHVM.

Kleine Geerst.

C TEMPVS.

Erumpit à primo ſatu die ſeptimo,& caput alterum grani in radicem exit,alterũ in herbam.Metitur Auguſto menſe.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi ſunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimũ eſt candidum,purumq́. Minus quàm triticum nutrit. Ptiſana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq́ faucium ſcabritias,exulcerationesq́ pollet,quibus etiam triticea ptiſana præſidio eſt, ſed plus alit, magisq́ urinam mouet.Lac abundè ſuppeditat,ſi cum l'œniculi ſemine decocta ſorbeatur. Abſtergit, urinam ciet,inflat,ſtomacho aduerſatur,& œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulſa aqua decocta, œdemata & inflammationes diſcutit. Duritias cũ pice,reſina & ſimo columbino concoquit.Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine,fœnogræco & ruta illinitur.Strumas cum pice liquida,cera,oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem,aut uino, aut ſylueſtribus pyris,aut rubo,aut malicorio,aluí profluuia ſiſtit.Podagricis inflammationibus cum cotoneis,aut aceto prodeſt. Decocta in acri aceto,modo quo hordea ceum cataplaſma,& calida impoſita,lepris medetur. Liquata eadem cum aqua,atq́ cum pice & oleo decocta,pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodeſt. Farina ex iis aluum cohibet, inflammationesq́ mitigat.

EX GALENO.

D Hordea pauxillum etiam abſterſionis habent.Paulò etiam plus deſiccant quàm farina fabacea,cui non inſint cortices.Cętera uerò ſimilia ſunt foris utentibus.In cibo autem hoc præſtant fabis,quod flatuoſam naturã exuant: fabis quantumcunq́ que coxeris, flatuoſa natura remanet:ſunt enim craſſioris eſſentiæ quàm hordea, quamobrem iis plus etiam nutriunt.Quoniam uerò ambo paulum à medio receſſerunt, multo ſunt uſui. Nam talia medicamenta multis aliis miſcentur ceu materiæ quædam:itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniunguntur. Polenta uerò multo plus hordeo deſiccat. Plura de hordeo, ptiſana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorũ faculcatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta,collectiones impetusq́ diſcutit,lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua,aut fico ſicca. Ad iecinoris dolores eam in poſca poſitam cõcoqui opus eſt,aut cum uino. Cum uero inter coquendum diſcutiendumq́ cura eſt,tunc in aceto melius,aut in fœce aceti,aut coroncis pyriſue decoctis. Ad multipedũ morſus cum melle,ad ſerpentium in aceto & contra ſuppurantia,ad extrahendas ſuppurationes ex poſca,addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum reſina. Ad duritias cum ſimo columbino, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes, aut inteſtinorũ uel laterum uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle,uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum Hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

DE CRO-

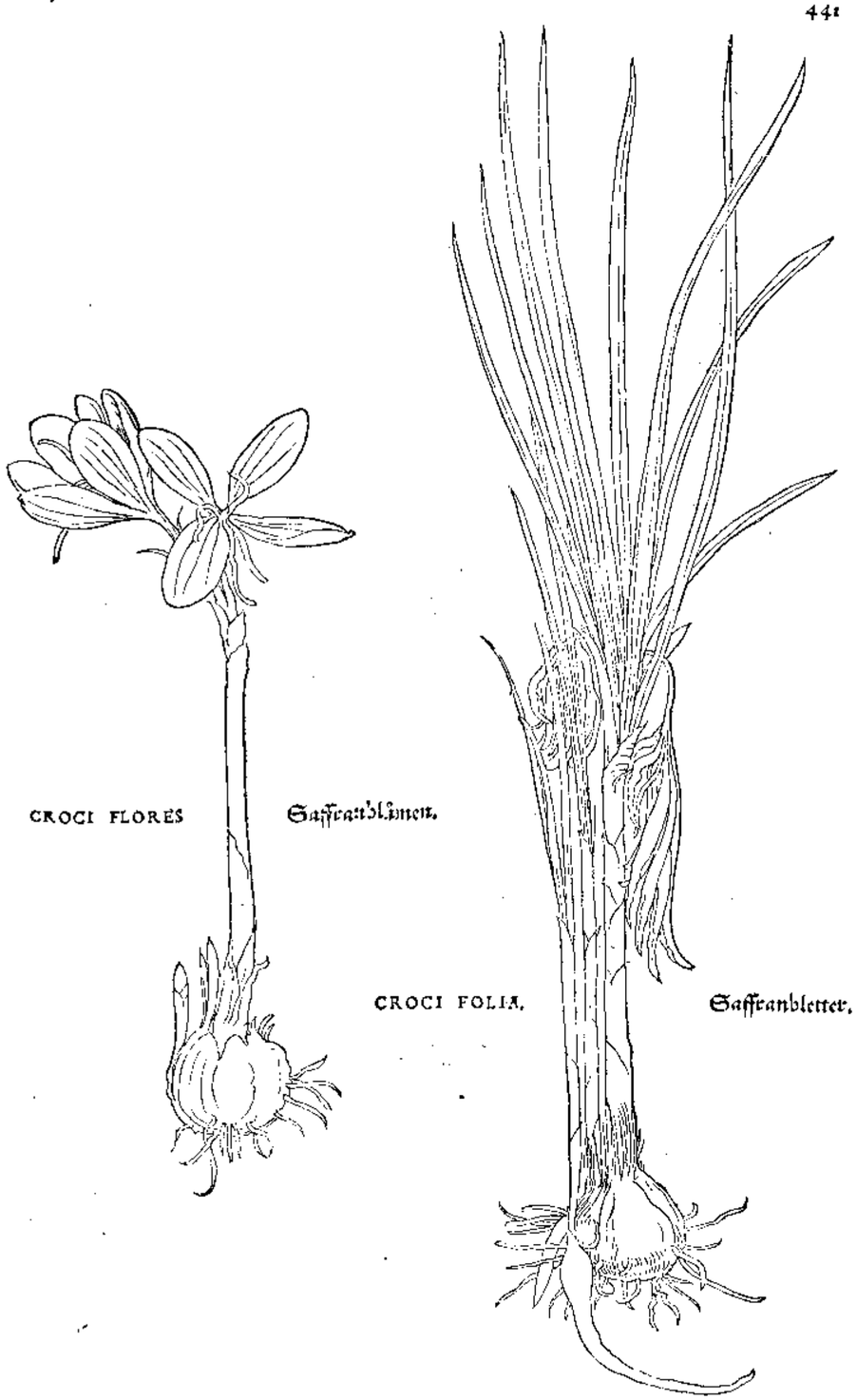

CROCI FLORES Saffranblůmen.

CROCI FOLIA. Saffranbletter.

C

NOMINA.

ΚΡΟΚΟΣ Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germani Saffran uocant simpliciter, aut cum adiectione, zamer Saffran. Sic uerò uocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis uirginis, in florem sui nominis uersus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:

Crocus unde dictus.

Et Crocum in paruos uersum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodum dissimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosáq; ac uiuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Ætoliæ urbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infeliciter, quod uiribus è locis iam cõmemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnũ nanq; Vergiliarum occasu floret, neque ultra mensis spacium flores durant. Postquã autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, uirentq; tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidumq; est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, ut tota essentia secundi sit ordinis exca lefacientium, & primi exiccantium.

D VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adstringit, urinam cit, & coloris bonitatẽ efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorũ cum lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, utiliter miscetur: item ijs quæ uuluæ sediq; subijciuntur & illinuntur. Venerẽ stimulat. Inflammationes erysipelatosas inunctus lenit. Aurium remedijs utilissimus est. Letalem sanè dicunt hunc si trium drachmarũ pondere cum aqua bibat. Radix eius cum passo pota, urinã cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi uim quandam habet, adiutante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodũ excalfaciãt, paucula adest adstrictio, ea parem facultatẽ habent essentijs emplasticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse constat.

EX PLINIO.

Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorũ maximè ex ouo illitũ. Vuluarum quoq; strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonũ, uesicarumq;, peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocum prius biberint, crapulam non sentient. Ebrietati eo resistunt. Coronę quoq; ex eo mulcent ebrietatẽ. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerẽ stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonus est, ciborumq; concoctionẽ efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica uitia iuuat. Discutiendi quoque uim obtinet, & uisceribus utilis est, ad spiritusq; difficultatẽ conducit. Si quis illo mediocriter utatur, bonum colorem habebit: sin uerò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappe-

A inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus ubi dolent, summopere prodest, superpositis Betæ foliis.

DE CYNOCRAMBE▸ CAP▸ CLXVII▸

NOMINA.

ΚΥΝΟΚΡΑΜΒΗ, ἤτοι κυνὸς κράμβη, ἢ λυσσόζουσα κάρδαμον Græcis, Canina Brassica, Cynia, & syluestris mercurialis mas Latinis, wild Bingelkraut das mennle/Hundßköl Germanis appellatur.

FORMA.

Caulem ex se mittit dodrantalem, tenerum & subalbidũ. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotundum. Ex qua quidem delineatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturam damus esse Cynocramben. Siquidem ea caulem binũm palmorum altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodum, certis interstitijs, subalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotundum, geminorũ instar testiculorum connexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamussim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiose prouenit.

TEMPVS.

Semen ueris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentum.

B VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius uero decoctorũ bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mentionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, uerum sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas unam esse putaret, monere uolui.

DE COLY-

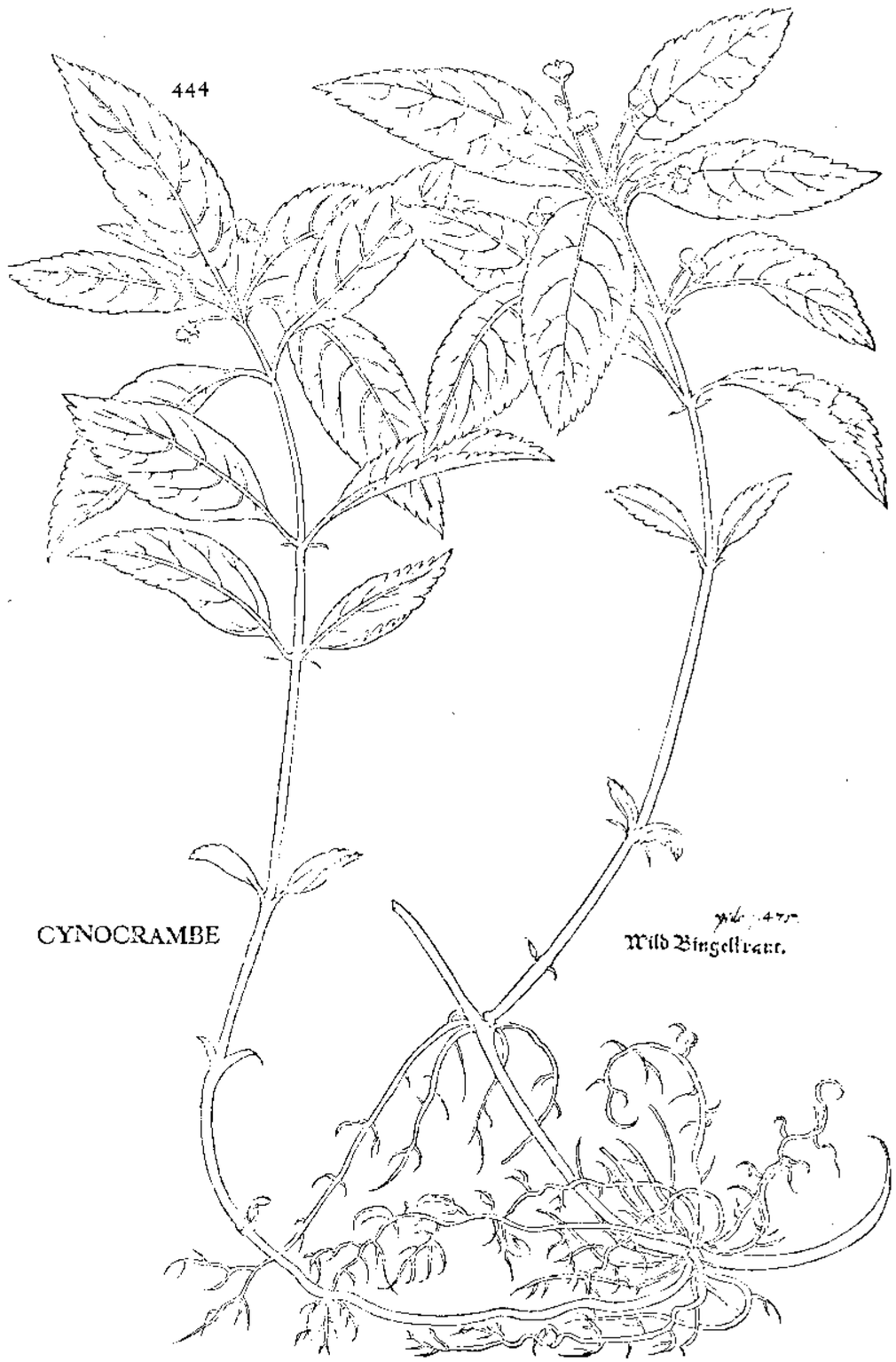

CYNOCRAMBE

Wild Bingelltraut.

A

NOMINA.

COLYTEA Græcis, Colytea & Colutea Latinis dicitur: à nullo tamen, quod sciam, ueterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xvij. celebrata.

GENERA.

Duo eius sunt genera. Vnum quod priuatim Colytea uocatur, officinis incogni- Colutum. Germani welsch Linsen appellant. Alterum officinis cognitum & frequenti usu à medicis usurpatũ, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludentes appellationẽ, Senet nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidem primũ genus maius est altero, utpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena uerò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen deniq; Colyteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem: Senæ autem ob longum, cordisq; humani instar acuminatum. Sena.

FORMA.

Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membra- Colyteæ ac scripto. neo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinemq; digestum clauditur.

LOCVS.

Satum utrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colytea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen
B profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmę ponduscu|o potus, pituitam & bilem deijcit: post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramq; bilem, eiusq; suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantum, imò etiam sapore duo hæc Colyteæ genera sibi similia sint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare utrunque citra molestiam atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cerebrum, & instrumenta sensuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia uitia ab atra bile nata ualet.

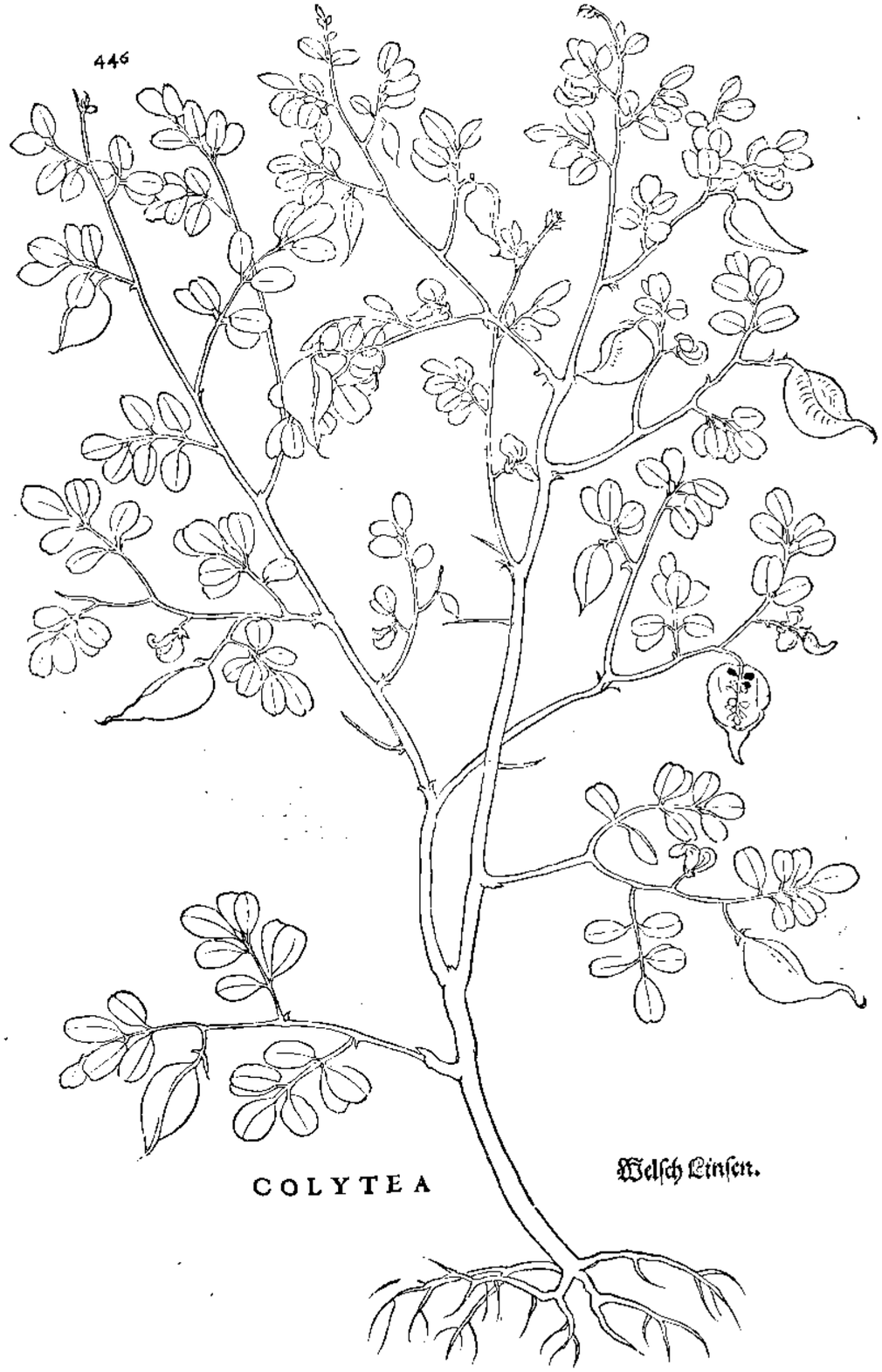

COLYTEA Welsch Linsen.

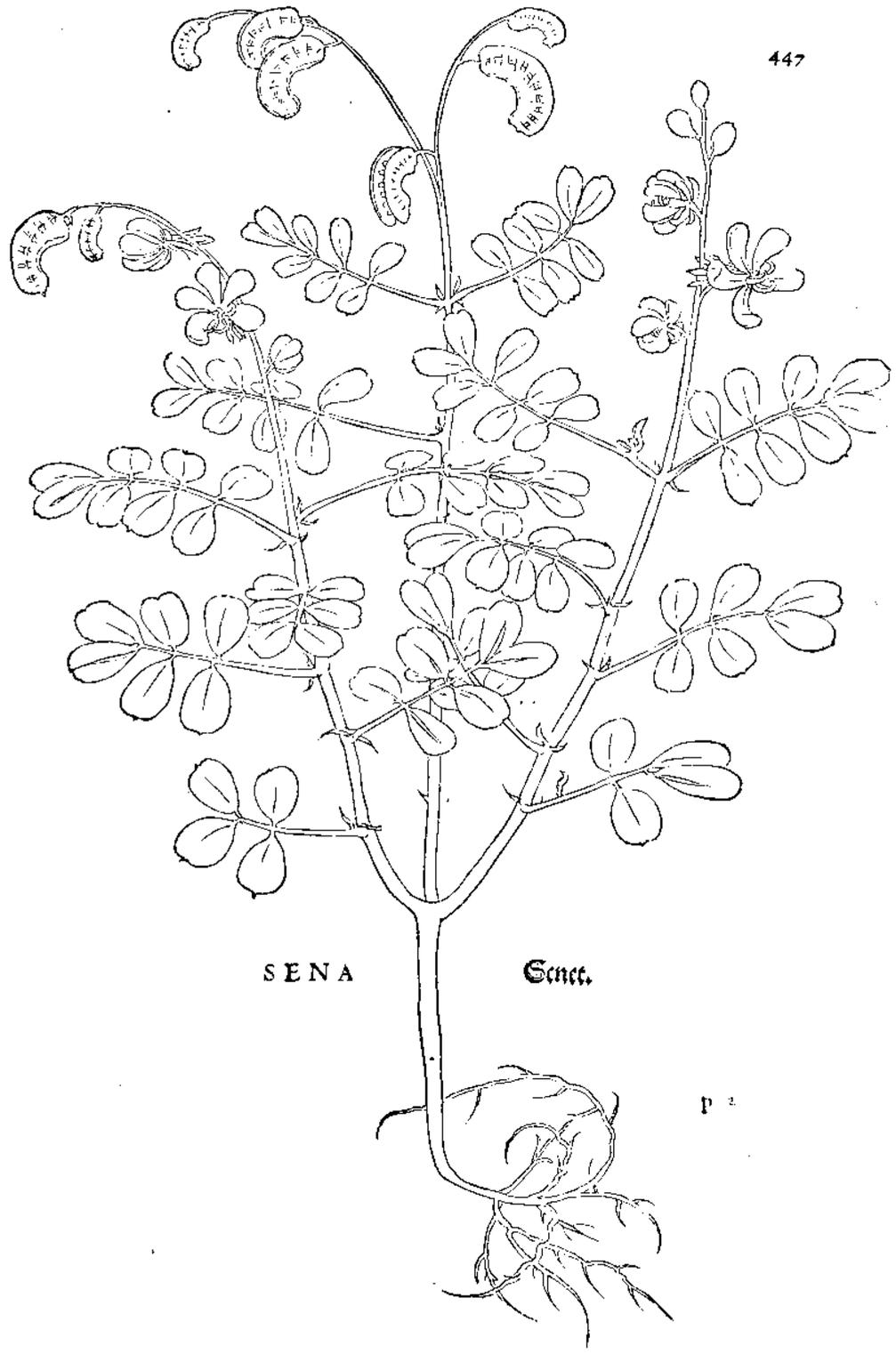

SENA Senet.

NOMINA.

Pes Cornicis. Coronopus unde dicta. Sanguinaria. Herba stellæ.

KOPΩNOPOYΣ, ἀκόρνιον Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cõmodè Krâen oder Rappenfüß appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quod Cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria autem Sanguinalisue uocata est, quod sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam Stellæ nominant, alludentes haudd ubiè ad græcam appellationẽ astrion. Nonnulli quod folium eius multipartitò consectum in ceruini cornu imaginem effigietur,

Cornu ceruinum

Ceruinum cornu uocarunt.

FORMA.

Herbula est oblonga, per terram strata, foliis fissis, radice gracili & adstringente. Ex qua quidem descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbam hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est foliis oblongis & scissis ac in multas partes laciniatis, atque adeo cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodum & adstringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quod Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit: quod si uerum esse ex utriusque herbæ collatione experiri uolueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij foliis simillima esse, potissimum ubi primum è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & semina attinet, omnia in utriusq; sibi similia deprehendes, in eoq; solo distare comperies, quod Psyllium folia non fissa habeat, & in altum surgat, singulaq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores, & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula uerò in Coronopo sunt multo quàm in Psyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura
D graphicè monstrabit. Ex ijs quoque manifestum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum unam & eandem herbam esse contendunt, cum tamen forma non parum distare uideantur. Atque hinc est quod omnes ueteres tam Græci quàm Latini utranque herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem lib. xxiiij. cap. xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atque adeo Dactylon uocatum esse hoc nomine, quod scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus uerò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tantum folia fissa, uel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu passim foliorum eas reperies: ut certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quod sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi ui præditam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerum modo. Radicem habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniã radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

DE CYCLA-

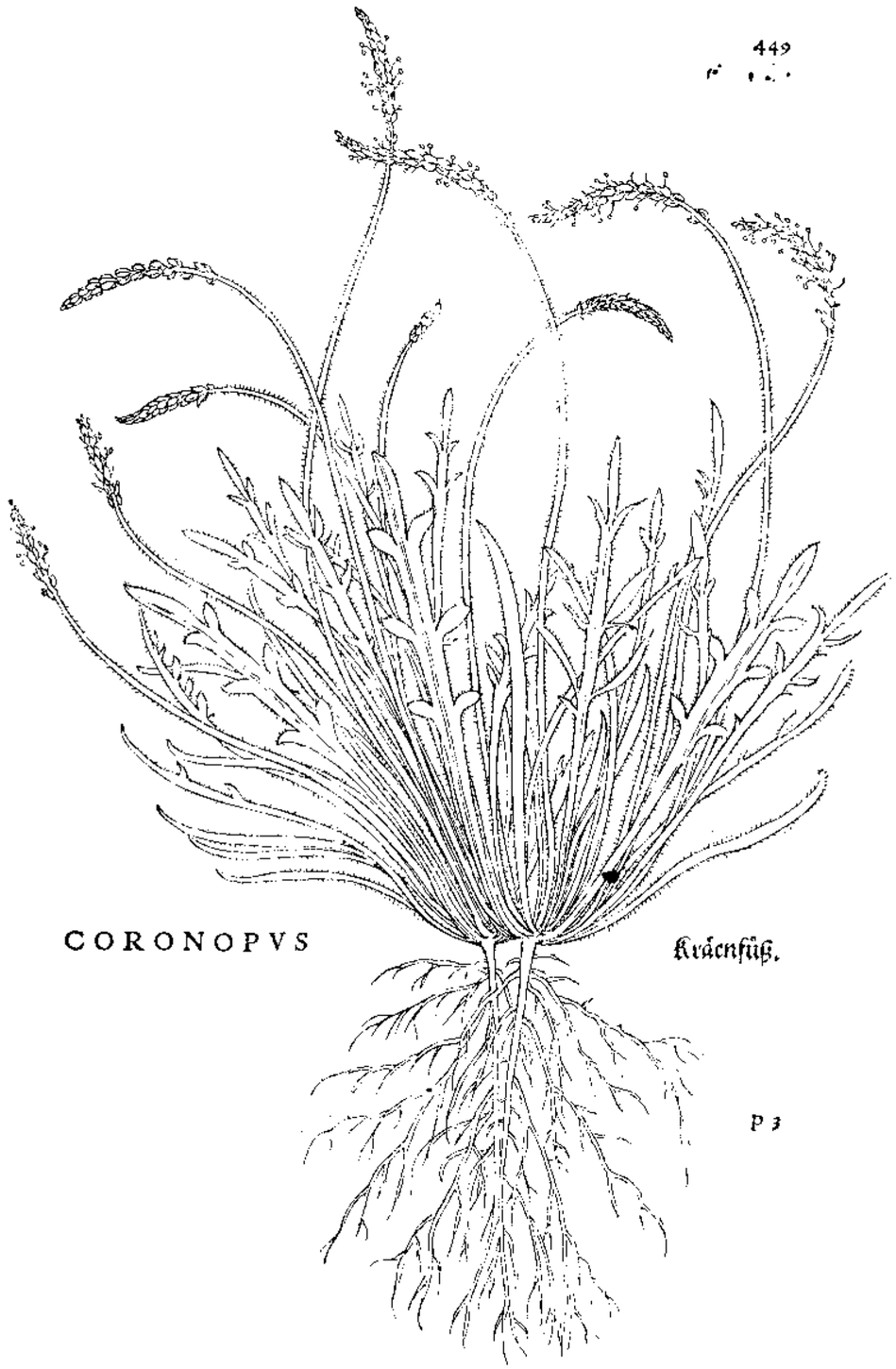

CORONOPVS Krâenfüß.

DE CYCLAMINO. CAP. CLXX.

NOMINA.

Cyclaminus unde dicta.

KYKΛAMINOΣ, κιχλοκάβαρος Græcis, Rapum & tuber umbilicusq; terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata uoce, Panis porcinus & terræ, atq; Arthanita à noſtrę gratis herbariſs, Germanis Erdwurtz oder Apffel/ Schwein oder Sewbrot dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactã in orbem eius circinationẽ contemplati, ἀφ' οὗ κύκλου, quaſi ab orbe Cyclaminon, hoc eſt, orbicularẽ dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron uerò ĩdem, quod piſces ea necantur nominauerunt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra uelut Rapum extuberat. Qua ſanè ratione terræ tubet, quod in molem quandam intumeat: aut umbilicum terræ, quoniam ut umbilicus circinata forma emergit, ſic & Cyclaminus ſub terra conſpicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum hauddubiè primum uocarunt ſubulci, qui pecori ſuo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quod ſæpius radicem in orbem circumactã intuerentur, quæ non in globum intumeſcens, ſed ueluti preſſa ſeſe in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano uſu panes uiſuntur, terræ panem cœperunt appellare.

Ichthyotheron.
Rapum terræ.
Tuber terræ.
Umbilicus terræ
Panis porcinus.
Panis terræ.

FORMA.

Folia Hederę habet, purpurea, uaria, ſuprà infraq; albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorũ, nudum, foliſq; carentem, in quo flores roſarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo ſimilem, in latitudinem ſe pandentem.

LOCVS.

Naſcitur in umbroſis & uepribus, maximè ſub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Auguſti folia ſua quæ per integrũ retinuit, amittit, & ſubinde noua emittit, atq; ſtatim inter ea flores oſtendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum eſt ex particularibus operationibus, quas ſtatim ſubiiciemus, Cyclaminum eſſe calidam & ſiccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menſes pota & appoſita cit. Tradunt ſi prægnans mulier radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Partum appenſa accelerat. Bibitur & in uino contra letalia, præſertim leporẽ marinum. Illita contra ſerpentiũ ictus remedio eſt. Immiſta uino ebrietatem facit. Regium morbum ſiſtit tribus drachmis pota cum paſſo, aut diluta muſa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis ueſtibus cõtectum, quò ſudet. Ejectus uerò ſudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus inſtillatur. Sedi etiam deĥcienda excrementa in lana ſubiiciẽ. Vmbilico, imo uentri & coxæ illitus ſuccus aluũ mollit, uerum abortũ efficit. Suffuſis & hebetibus oculis inunctus cum melle ſuccus prodeſt. Medicamẽtis abortũ inferentibus admiſceẽ. Sedem procidentẽ cum aceto inunctus ſuccus cõpeſcit. Exprimitur tuſa radice ſuccus, & ad mellis craſſitudinẽ decoquiẽ. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per ſe ex aceto aut melle medeẽ. Illita lienẽ minuit. Vitia cutis in facie à ſole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis ulcuſcula, pernionesq; utiliter fouenẽ. Ipſaq; in uetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo expleẽ, & cineri feruenti imponiẽ, adiecto interdũ thyrrhenicæ ceræ modico, ut ſtrigmenti craſſitudinem contrahat unguentũ, cum primis utile pernionibus. Radix Scillæ modo conciſa reponitur. Narrant ad amatoriam aſſumi cõtuſam, & in paſtillos conformatã.

EX GALENO.

Cyclaminus uarias uires obtinet, nam & extergit, & incĩdit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & diſcutit. Clarum uerò id eſt ex particularibus operibus. Nam ſuccus eius

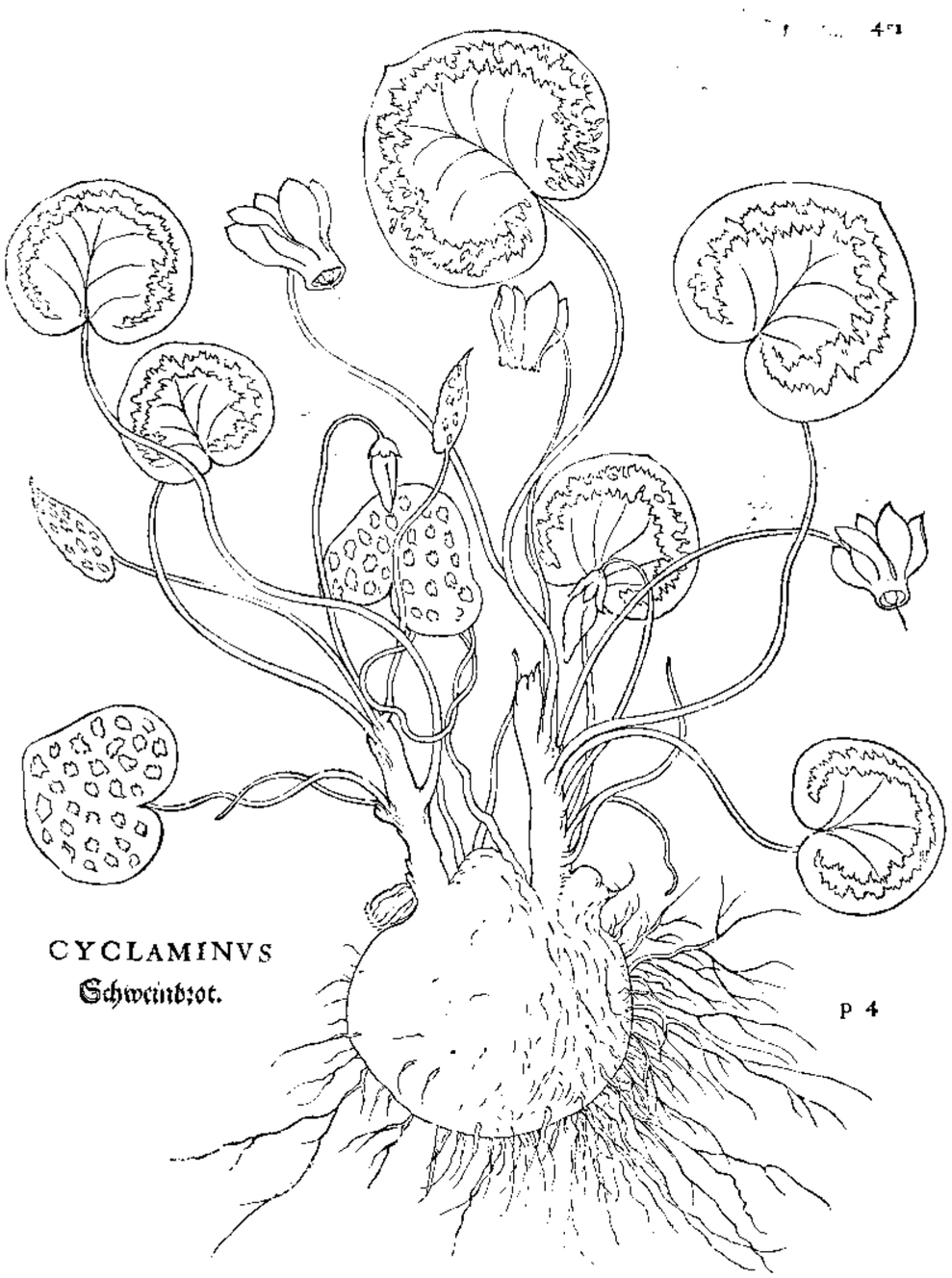

CYCLAMINVS
Schweinbrot.

P 4

Cus eius hæmorrhoidas referat, uiolenterq; ad receſſum prouocat in floccis appoſitus. Sic etiam medicamentis tubercula, ſtrumas, aliasq; durities diſcutientibus cera miſcetur, ac ſuffuſis cum melle illitus competit: ad hæc quecq; per nares expurgat. Adeò eſt uehemens eius facultas, ut abdomine illito uentrem ſubducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui ualidum interimendo conceptui medicamen eſt, in peſſo addita. Tota uerò radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa uehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota, ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt, non modo ipſum uiſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis ſudoris adiuuanda prouocatio eſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum trium, ſiue cum melicrato, ſiue cum paſſo. Cutem extergit cum in alijs, tum quod alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita, tum recens, tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra ſerpentes omnes bibitur. In omnibus ſerenda domibus, ſi uerum eſt, ubi ſata ſit, nihil nocere mala medicamenta: amuletū uocant: narrantq; ea ebrietatem repræſentari, addita in uinum radice. Et ſiccata Scillæ modo conciſa reponitur, decoquiturq; eadem ad craſſitudinē mellis. Suum tamē uenenum ineſt ei, traduntq; ſi prægnans radicem eam tranſgrediatur, abortum fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXI.

NOMINA.

DΚΥΠΕΡΟΣ κύπειρος Græcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quum enim Græci quandoq; diphthongo, ut Theophraſtus, quandoq; uocali breui, quemadmodū Dioſcorides, Galenus & alij quidam, penultimam ſcribant, fit ut aliqui e, alij uerò i retineant. Poëtæ qui e ex diphthongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypéro producunt. Officinæ latinū nomen retinuerunt. Germanis wilder Galgan uocatur.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & ſolidiora. Caulem cubitalem, & nōnunquam altiorē, anguloſum, ſchœno ſimilem, in cuius cacumine minutorum foliorum ac ſeminis productio eſt. Radices illi ſubſunt, quarum uſus eſt, oblongæ, oliuarum modo ſibi inuicem cōmiſſæ, aut rotundæ, nigræ, ſuauiter olentes, & amaræ: uel, ut Theophraſtus deliniauit, inæquales, partim craſſæ, carnoſæq;, partim graciles atq; ſurculoſæ. Ex qua deſcriptione omnibus eſſe perſpicuum arbitramur, ſtirpem cuius nunc picturā damus eſſe Cyperum. Siquidem folia fert porracea, longiora exilioraq;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, anguloſum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ ſemen reſidet. Radices huic ſunt ob longæ, oliuarum modo inter ſe connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè ſpirantes, guſtu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quod pars quædam craſſa carnoſaq;, quædam gracilis atque lignoſa ſit. Nemo enim non uidet radicis tenuitatē ſurculoſam protinus in oliuaria tubercula uerticillari. Naſcitur quoque è latere huius radicula, quod Theophraſtus etiam notauit, unde caliculus erumpit alius, ut pictura affabrè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis cultis & paluſtribus. In Germania certè non niſi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum ſemine Junio & Iulio menſe producit.

TEMPE-

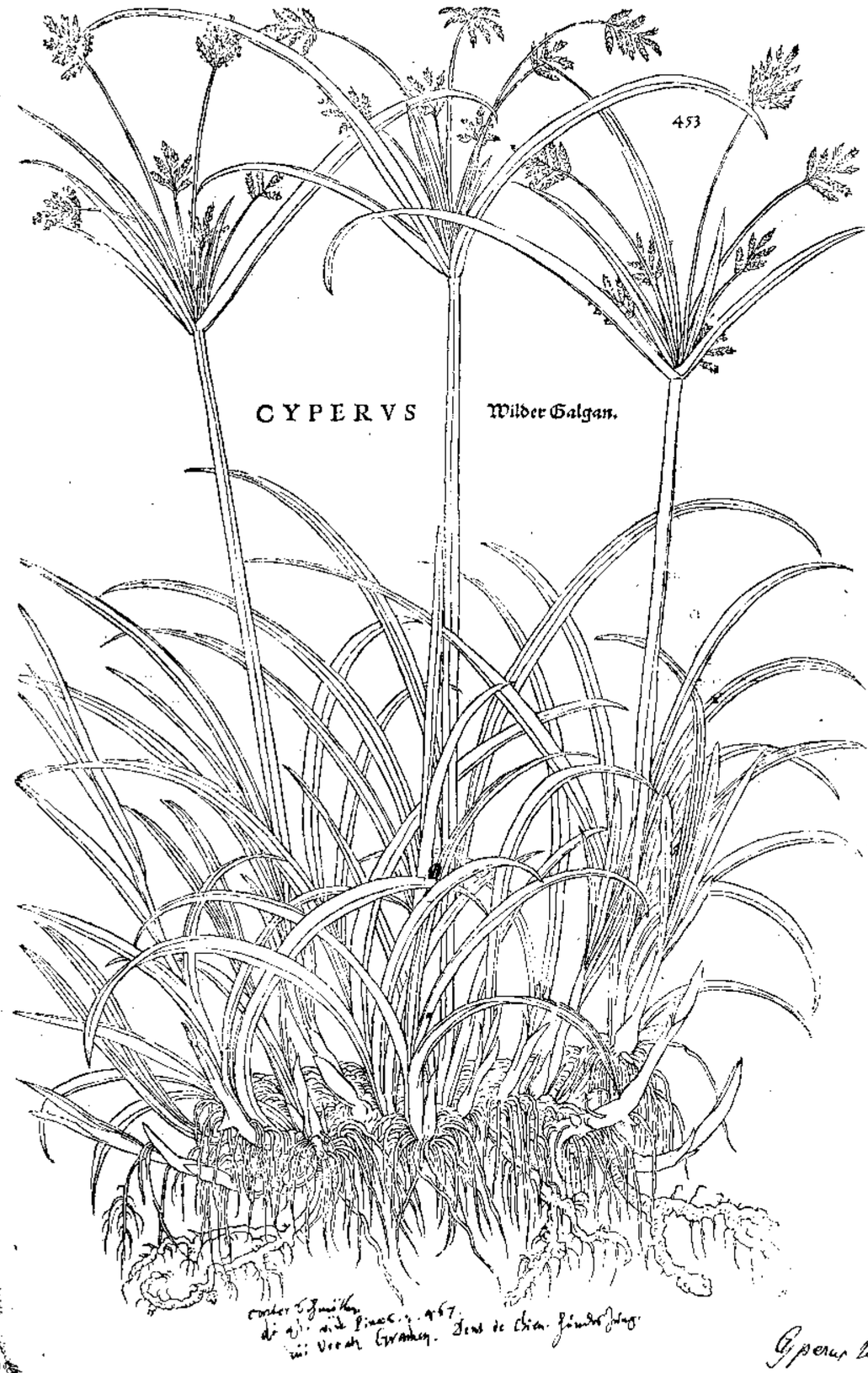

C

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè usui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi uis ineſt, urinamq; mouendi. Calculoſis & aqua inter cutem correptis pota ſuccurrit. Aduerſus ſcorpionū ictus remedio eſt. Refrigerationibus uuluæ & præcluſionibus fotu auxiliatur. Pellit menſes. Arida trita oris ulceribus, etiam ſi depaſcant, prodeſt. Malagmatis calefacientibus miſcetur, & unguentorum ſpiſſamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaq; ulceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè profunt: habent enim quiddam etiam adſtringens, quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam menſesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero uis in medicina pſilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpentiū ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id utiliſsima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ ſerpunt, ſed his præcipuè quæ in ſtomacho ſunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarū menſes, capitiſq; dolores facit.

D

DE LATHYRI. CAP. CLXXII.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta

ΑΘΥΡΙΣ Græcis, Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibuſdam, ſeu potius catapotijs, ſemen ferat: aut, quod ueriſimilius eſt, quia granis eius ad aluum ſubducendam pro catapotijs utantur. Germani Springkraut/Springkörner oder Treibkörner appellant, quod ſemen ſcilicet niſi in tempore auferatur, ſua ſponte ex loculamentis ſaliendo excidat.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, uacuum, digiti craſsitudine: in eius cacumine ſunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis ſimilia, latiora tamen & læuiora. Quæ uerò in ſummis ſunt ramulis, minora, Ariſtolochiæ aut oblongæ Hederæ figura. Fructum fert in ſummis ramis tribus loculamentis diſtinctū, rotundū ceu Capparin, in quo terna ſunt ſemina putaminib. inuicē diſcreta, rotunda, maiora eruis, quæ quū corticibus exuunt, candida ſunt, & guſtu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus eſt. Hanc certè deſcriptionē,

Cataputia minor

ſi ſingula comparare uelis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, ut nulla prorſus ſit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craſsitudine. Gignunt in faſtigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in ſummis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conſpiciuntur, Ariſtolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculoue diſtinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius uentriculis grana tria intercurſantibus membranis diuiſa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba ſpectantur, guſtatu dulcia.

LOCVS.

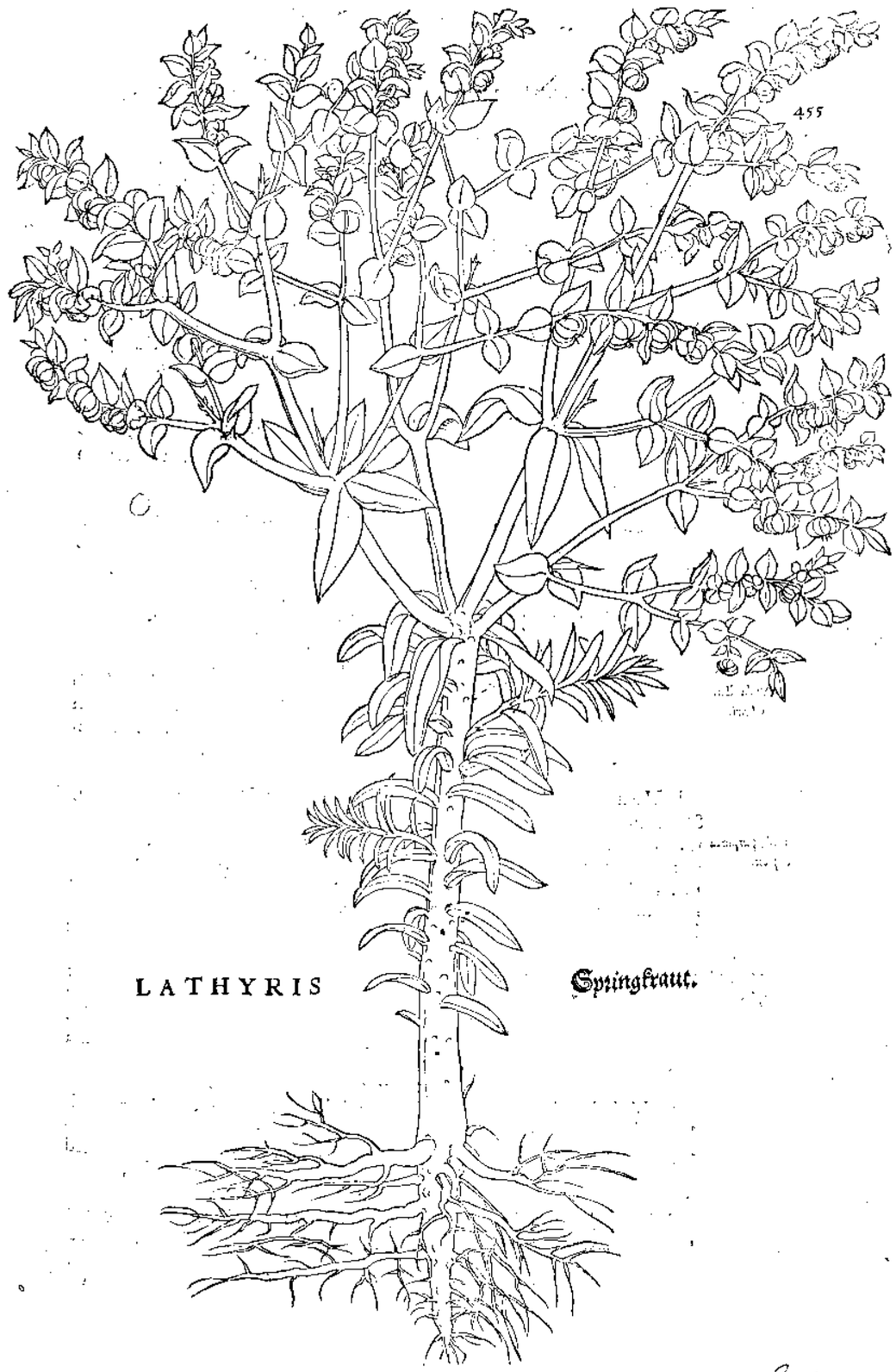

LATHYRIS Springkraut.

Euphorbia Lathyris

c LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq; eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex uel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Folia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem modo purget, uniuersaq; illis facultate similis sit, nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet.

EX PLINIO.

Grana uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaq; inuentum est, ut cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS▸
CAP. CLXXIII.

NOMINA.

D Viola alba. Cheiri.

LEVKOION Græcis, Viola alba, uel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana uoce Cheiri uel Keirim appellatur, Germanis Veiel. Non autem temerè adiectū est Dioscoridis: hac enim uoce à Leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare uoluimus.

GENERA.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur candida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea solet usurpari. Quatuor itaque Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia est, huicq; tum qualitate tum facultate, adde etiam forma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis uocatur, humilis est, ob id à nonnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, ut mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimè sessilis. Idem de candida dictum putes, nam ea quoq; duplex est: una de qua hic fit sermo, alia sessilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria duntaxat genera picta damus: cœruleas enim uidere non licuit. Quare suppositititium hoc uerbum in Dioscoride puto, maximè cum Plinius lib. xxi. ubi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet, lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola purpurea duplex.

Viola candida duplex.

FORMA.

Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Brassicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non unius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbiq; ferè in hortis & cultis reperiuntur. Non enim nascuntur magna ex parte nisi satæ fuerint.

TEMPVS.

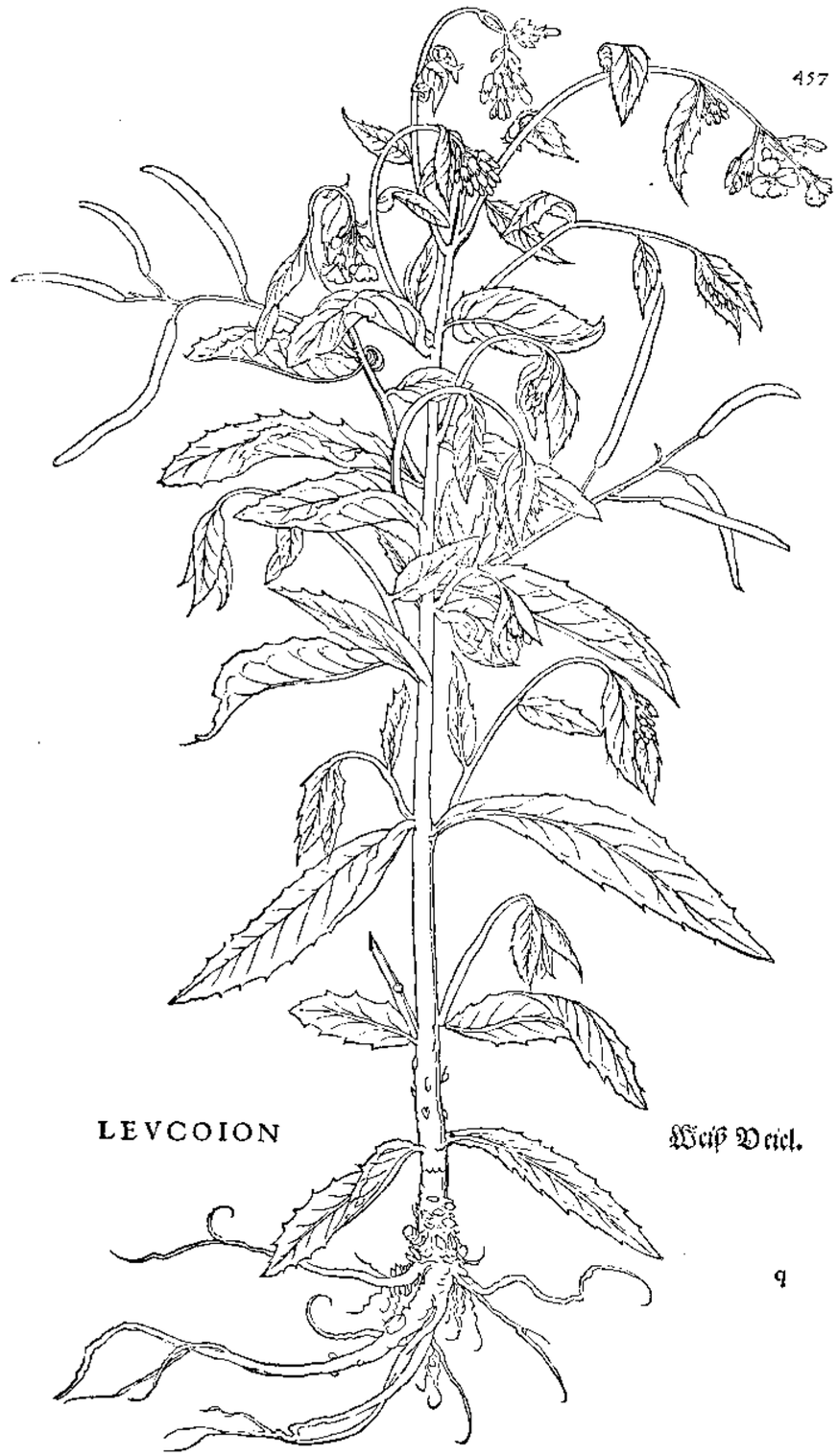

LEVCOION Weiß Veiel.

q

458

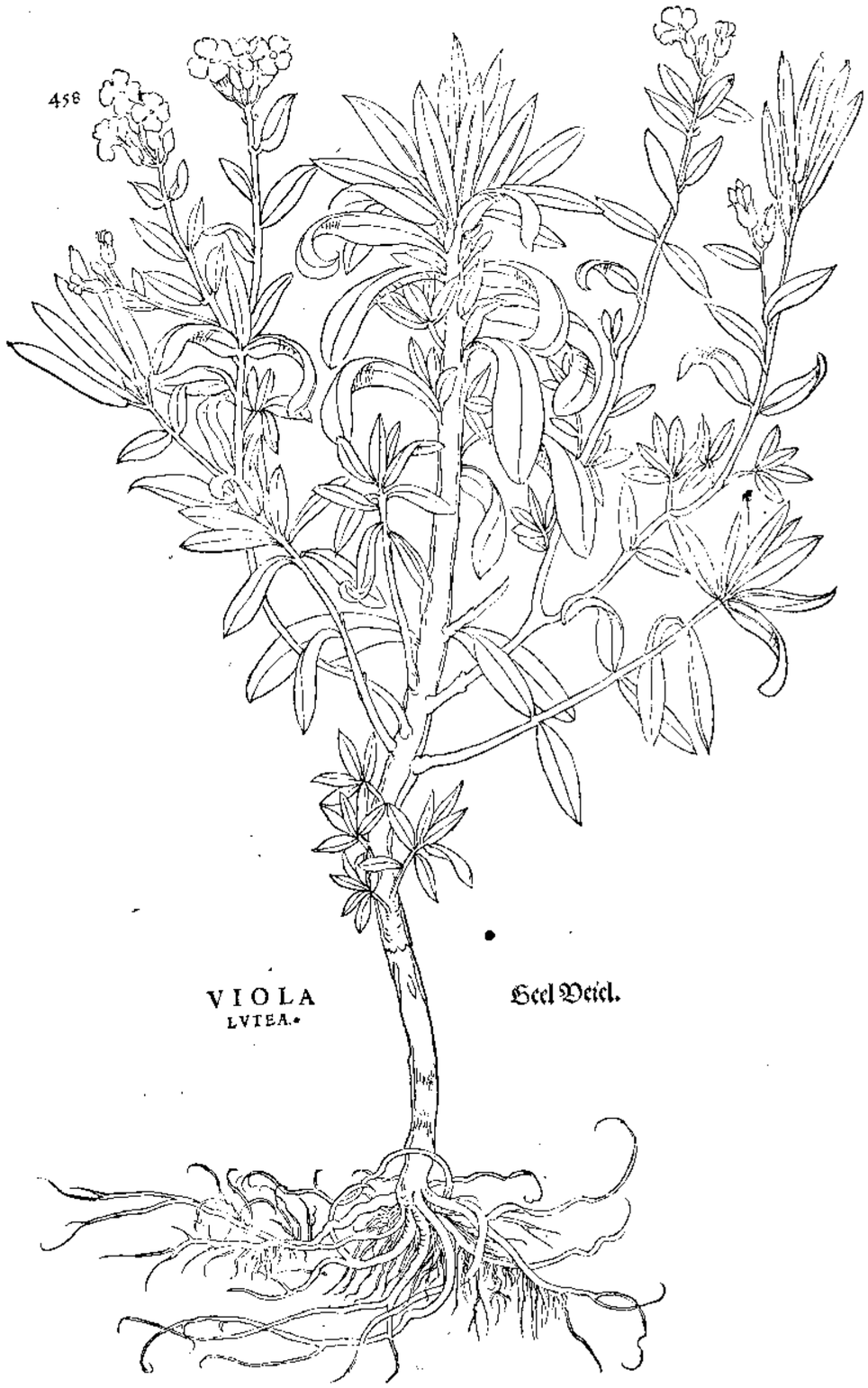

VIOLA
LVTEA.

Geel Veiel.

459

VIOLA
PVRPVREA.

Braun Veiel.

C TEMPVS.

Primo uere & Maio potiſsimũ menſe, inter flores emicat Leucoion. Hocitaque tempore flores carpendi. Semen inter æſtatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abſtergentẽ facultatem poſsidet, & tenuium eſt partium, Galeno autore, proinde ut calidum ſit neceſſe eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui uſus eſt. Huius flores aridi efferuefacti in deleſsionibus, contra uuluæ inflammationes ualent, & menſtrua educunt. Cerato excepti rimas ſedis ſanant: cum melle oris ulcera. Semen eius duũm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle appoſitum, menſes, ſecundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoïj frutex uniuerſus extergentẽ facultatem obtinet, ac tenuiũ partium eſt, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſiccíores magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum craſſas cicatrices extenuent. Tum menſes quoq; decoctũ eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit, & ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentũ, ut ſi quod aliud, amarum. Quod ſi quis uirium eius uehementiam multa aqua admiſta mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentũ. Sic decoctum eius ſi non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſsimum quæ diutino tempore ad ſcirri modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen quum eiuſdem ſit facultatis, aptiſsimum eſt duarum drachmarũ menſura potum, tum menſibus ciendis cum
D melle appoſitum conuenire creditur, fœtumq; uiuentem interficere ac mortuum ejicere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quatenus craſsioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos ſanant. Nonnulli uerò & phlegmonas induratas iſs curant.

EX PLINIO.

Extenuant, menſtrua & urinã ciunt. Minor uis eſt recentibus, ideoq; aridis poſt annum utendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem. Item podagram, oculorũ inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cera rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto uerò collectiones ſanant.

DE LAPATHO▸ CAP▸ CLXXIIII▸

NOMINA.

Lapathum unde dictum. *λαπάζειν.*

ΛΑΠΑΘΟΝ Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium uocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quod ſcilicet exinaniat: etenim λαπάζειν uacuare uel exinanire Græcis eſt: omnium ſiquidem generum folijs decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum. Huius quatuor genera facit Dioſcorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ Lapatium acutum, Germani Mengelwurtz/ Gindtwurtz/ Streyffwurtz/ Zitterwurtz/ Wildampffer nominant. Oxylapathũ, quamuis anceps in acidum ſaporẽ uel acutam figurã uideatur ſignificatio, tamen nomen hoc à
Lapatium acutum. folijs quæ in mucronẽ deſinunt accepiſſe uidetur. Secundũ genus hortenſe priori diſsimile, non quidẽ in uniuerſum, ſed duntaxat in folijs, quæ Scrapione teſte, multo ſunt latiora. Hoc genus hauddubiè eſt Rhabarbarũ monachorum, quod paſsim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè ſimile eſt, folia tamen latiora obtinet, & ob cultũ paulò tenerius eſt. Cum autem primùm erumpũt folia,
Secundum. *Rhabarbarum monachorum.*
Tertium. purpurea ferè ſunt, deinquotidie uiridiora fiunt, ut pictura ipſa monſtrat. Tertium ſylue-

461

OXYLAPATHVM Mengelwurtz.

q 3

462

RVMICIS SE
CVNDVM GENVS.

Münch Rhabarbarum.

463

RVMICIS
TERTIVM GENVS.

Güter Heinrich.

q 4

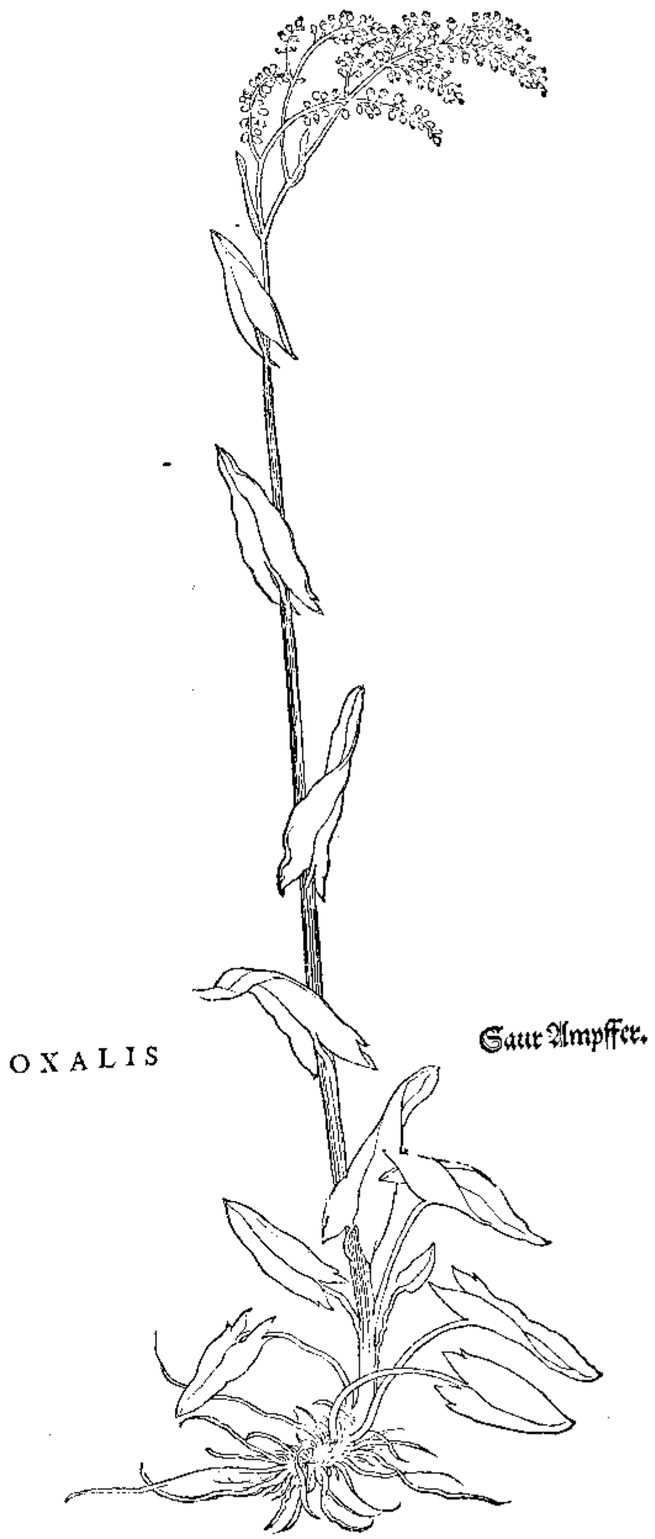

OXALIS Saur Ampffer.

A ſylueſtre, paruum, plantagini ſimile, molle & humile eſt, quod uulgato nomine bonus Henrichus, germanicè gůter Heinrich dicitur, id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, niſi quod ampliora ſunt, atquecadeo ad plantaginis nõnihil accedunt folia, ſimilia ſunt. Flores autem eius & ſemen ſic Oxylapathũ referunt, ut uix ab inuicẽ diſcerni queant. Deinuires etiam cõueniunt: uulneraria enim herba eſt Bonus Henrichus, ac mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda ulcera confert, ſic ut appenſa etiam, ac trita uulnerib. impoſita, uermes qui in ijs nati ſunt excidere faciat. Quartũ genus Græci ὀξαλὶδα, Latini Oxaliden, officinę Acetoſam, Germani Saur Ampffer nominant. Oxalis autem ideo dicta eſt, quod in guſtu acorẽ planè reſipiat, unde etiam uulgus Acetoſam uocauit. Hanc propriè Romani appellarunt Rumicẽ, forſitan quod ab ea ſuccus non aliter atq; mamma, quam Rumen ueteres dixerunt, ſitientibus exugi ſoleat. Galenus tria tantum genera Lapathi facit, Oxaliden, Oxylapathon & Hippolapathon, quod ſic Græci quaſi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere ſoliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes. *Quartum.* *Acetoſa.* *Rumex unde dicta.* *Hippo.*

FORMA.

Oxylapathũ foliis duris & in cacumine acutis, ſemine herbaceo acuminato ex minutiſsimis pediculis dependente, radice longa & lutea uel potius crocea. Secundũ genus Oxylapatho perquàm ſimile eſt, foliis tamẽ latioribus ac teneriorib. conſtat, caule bicubitali interdum, ſtriato, floribus exiguis, luteis, ſemine ut Oxylapathon triangulari, radice longa & lutea ſeu crocea. Tertiũ genus, quod uulgus hodie Bonum Henrichũ uocat, foliũ Oxalidi, latius tamẽ, aut Aro, uel ut Dioſcorides inquit, plantaginiſue ſimile obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autẽ plantaginis folia referũt. Caulẽ prioribus duobus humiliorẽ, in quo flores & ſemina racematim multa de- *Oxylapathi.* *Oxalidis.*

B pendent. Radicẽ uerò longam & ſubflauã. Oxalis autẽ folia ſylueſtri & paruo humiliue Rumici ſimilia habet. Caulis eius nõ adeò grandis eſt, ſeſquicubitũ altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo ueſtitur inuolucro, ſapore acri, quod in caule & adnaſcentibus coliculis naſcitur.

LOCVS.

Oxylapathon in paluſtrib. & circa foſſas potiſsimũ naſcitur. Secundũ genus hodie in multorũ hortis conſitum prouenit. Tertiũ paſsim in areis, ſepibus & circa itinera creſcit. Oxalis in omnibus pratis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Æſtate antequam prata demetantur omnium copia haberi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetoſam ſtatuũt eſſe frigidã & ſiccã in ſecundo. Atqui quale huius & reliquarũ Rumicũ ſit temperamentũ, ex facultatibus earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent ſtudioſi. Secundi generis Rumex in foliis manifeſtiſsimã aciditatem oſtendit, ut hinc etiam conijcere liceat eſſe Rumicem, utcunq; monachi & cum ijs multi quoq; medici, Rhabarbarum eſſe contendant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicũ olus decoctũ aluum mollit. Crudum illitũ cum roſaceo aut croco melicerides diſcutit. Semẽ ſylueſtris & Oxylapathi & Oxalidis cum aqua aut uino utiliter contra dyſenterias, cœliacos affectus, ſtomachi faſtidia, ſcorpionumq; ictus bibitẽ. Si quis etiã in potu præſumat, nihil ictus paticẽ. Radices ipſarũ ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, ſcabroſoſq; ungues ſanãt. Sed antea locus aceto & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus decoctũ earum ſedat, ſi eo foueantur. Coctæ in uino ſi cum iure colluant, aurium dentiumq; dolorẽ mulcent. Strumas parotidasq; diſcutiunt ſi cum uino decoctæ illinant. Lienes autẽ cum aceto. Aliqui utuntur radicibus contra ſtrumas, uinculo collo eas appendentes. Tritæ & appoſitę fœminarũ fluxiones ſiſtunt. Decoctę cum uino & porę regio morbo correptos emendant. Calculos ueſicæ cõminuunt. Menſes cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon eaſdem antedictis Rumicum generibus uires obtinet.

EX GA-

EX GALENO.

C Lapathum moderatè digerentẽ facultatem habet, oxylapathum uerò mistam: nam simul cum eo quoq; digerit, nõnihil quoq; reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionẽ obtinet, adeò ut & dysenterias, & aluí profluuia sanet, potissimum autem oxylapathi. Hippolapathon eisdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha scorpionũ ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si uerò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabrosos detrahunt. Dysentericos, semen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua ecclesti, sanguinem reiicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluunt. Sed saciuũ in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto uino & lienes, cœliacos æque & dysentericos & tenasmos. Ad eademq; omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & urinã ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritum corporis, in folia balneariũ addítum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cõmanducata dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale.

APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarũ monachorũ uocatur, radix purgandi etiam uim obtinet, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neq; id mirum admodum, cum etiam Dioscorides ipse omnium Rumicum olus decoctũ
D aluum mollire, atq; decoctas eorundem radices cum uino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur.

DE LIMONIO. CAP. CLXXV.

NOMINA.

Beta sylueſtris unde dicta.

Tintinabulum terræ.

Pyrola.

LIMONION Græcis, Limonion, Beta syluestris & Tintinabulum terræ Latinis, uulgo Pyrola, Germanis Wintergrün / Holtzmangolt / Waldtmangolt / oder Waldtköl appellatur. Beta autem syluestris hęc herba dicta est, quod in syluis & locis muscosis, hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis, proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo similibus. Pyrola, quod eius folia arboris pyri folio similia sint.

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustuq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, herbam quam uulgus Pyrolam uocat esse Limoniũ. Foliis enim Betæ similis est, uerum tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα, & non μακρότερα, Plinio libro uigesimo, capite octauo, teste) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quod germanicè Waldtmatzgolt / id est, Beta syluestris nominatur. Neque uires discrepant: adstringit enim, uulneraríaq; herba est Pyrola, haud secus atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt, ut citra ullum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.

LOCVS.

In umbrosis & syluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

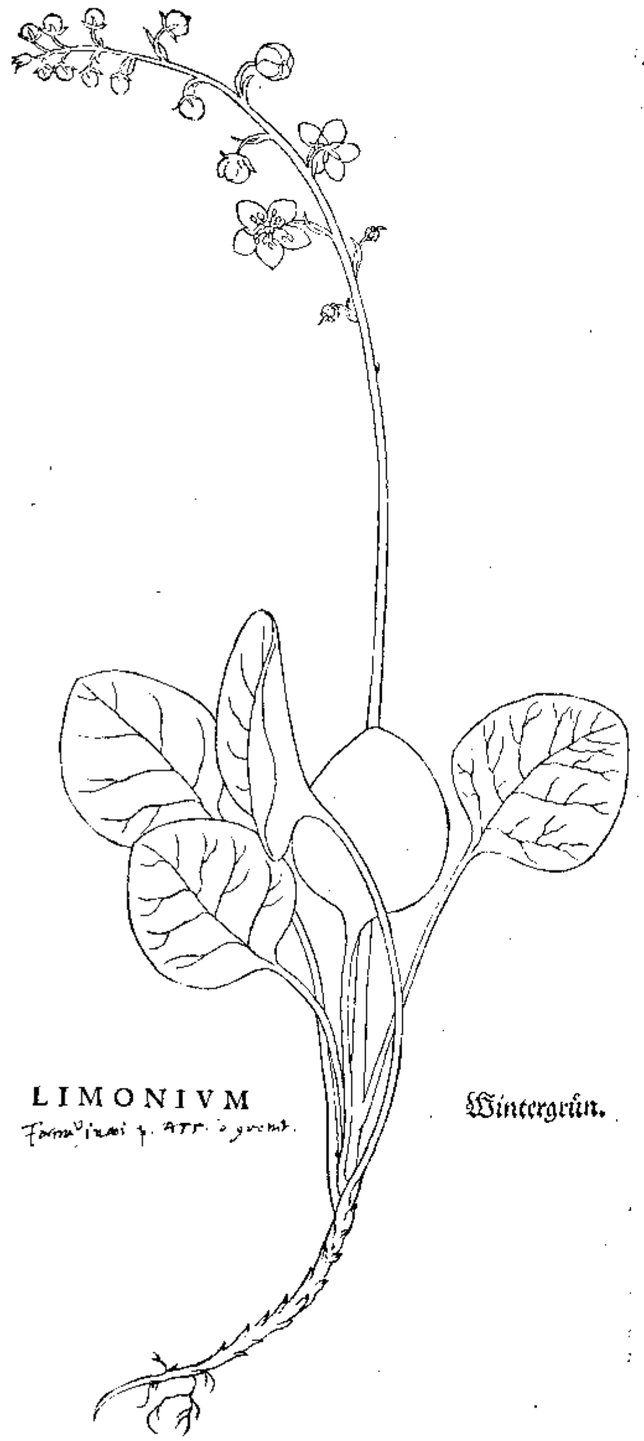

LIMONIVM

Wintergrün.

C

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & ſemen guſtu uehementer adſtringunt, ita ut in tertio ordine ficcitatis illud recte recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in uino potum acetabuli menſura, dyſentericis ac cœliacis auxilia tur. Rubrum fœminarum profluuium ſiſtit.

EX GALENO.

Limonij ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuentibus cum uino exhibent, Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura.

EX PLINIO.

Huius folia ambuſtis utilia, guttantia adſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aquæ è radice coctę maculas ueſtium eluere dicuntur, iremq; membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa uulnera potum ſanat. Item fiſtulis ac alijs malignis ulceribus medetur.

DE LAMIO▸ CAP▸ CLXXVI▸

NOMINA.

Archangelica.

D

Vrtica mortua quare dicta.

LAMIVM Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. uocatur. Vulgo Vrtica iners & mortua. Sunt qui album Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inuſitatum, germanicè Todtneſſel/ oder Taubneſſel dicitur, Iners & mortua cognominata, quod folijs non mordentibus ſit, & mitiſſima.

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertium purpureis floribus conſtat. Nos, quia ſolis floribus differunt, nec in eorum folijs aliquod diſcrimen apparet, una icone omnia tria complexi ſumus genera.

FORMA.

Folijs conſtat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquã mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia eſt & morſu caret. Semen in caulibus per interualla copioſum & nigrum profert.

LOCVS.

Paſsim circa ſemitas & ſepes naſcuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potiſsimum menſe, floribus abundant, & tota ferè æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt Lamium, ueluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex guſtu, eiuſq; facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica ſalis contuſis incuſsisq;, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hocidem contra quartanas pollere, Iidem

469

LAMIVM Taub Neſſel.

C re. Iidem radice urticæ addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtrumas diſcuti, uel ſi ſuppurauerint, erodi compleriq;.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica utuntur ſiſtendo ruentis è naribus ſanguinis impetu, imæ ceruici uel ſcapulis alligando, inde ſperant in aduerſum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fiſtulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.

Lugdun. p. 147.

DE LINO. CAP. CLXXVII.

NOMINA.

LINON Græcis, Linum Latinis & officinis, Germanis Lein / oder flachß appellatur.

FORMA.

Herba eſt tenui caule, foliis anguſtis, oblongis, & in ſummo acuminatis, floribus cœruleis, ſpecioſis, quibus decidentibus folliculus enaſcitur in quo ſemina continentur fulua.

LOCVS.

Linum agris noxium. Gaudet pingui ſolo & modicè humido. Agris autem noxiũ eſt, deteriores enim eos facit, id quod iis carminibus in Georgicis ſignificauit Virgilius:

Vrit enim lini campum ſeges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

TEMPVS.

Vellitur æſtate ubi maturitatẽ conſecutum fuerit, quæ ſanè duobus argumentis
D intelligitur, intumeſcente ſemine, uel flaueſcente colore.

TEMPERAMENTVM.

Eſt in primo ordine calidũ, ac humiditatis & ſiccitatis quodãmodo in medio ſitũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus foriſq; inflammationem diſcutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptũ. Vitia cutis in facie crudum, uarosq; cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritiesq; diſcutit. Herpetas in uino decoctũ, & fauos purgat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij & mellis eximit. Cum melle uice eclegmatis ſumptum, ea quæ in thorace ſunt educit. Tuſsim lenit. Venerem ſtimulat ſi cum melle & pipere mixtũ pro placenta largius ſumatur. Huius decoctũ inteſtinorum uteriq; eroſionibus iniectum medetur, adq; excrementorũ eductionem prodeſt. Ad uuluæ inflammationes in deſeſsionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam utile eſt.

EX GALENO.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humiditate plenum eſt. Viſceribus tamen quę circa hypochondria ſunt, ut ſi quid aliud, gratum exiſtit. Quidam hoc toſto inſtar obſonij non ſecus ac factitio ſale cum garo utuntur. In uſu eſt & melle conſperſum. Inſerunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod ſpectat ad deiectionem, nec laudandum, nec uituperandum, perexiguam tamen uim mouendæ urinæ tenet, quæ in toſto efficacior eſt. Idem quoque aluum magis ſiſtit. Ruſtici ſæpenumero torrefacto adiecta portione mellis utuntur.

EX PLINIO.

Lini ſemen cum alijs quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum uino ſedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, ſtomachi ſolutiones

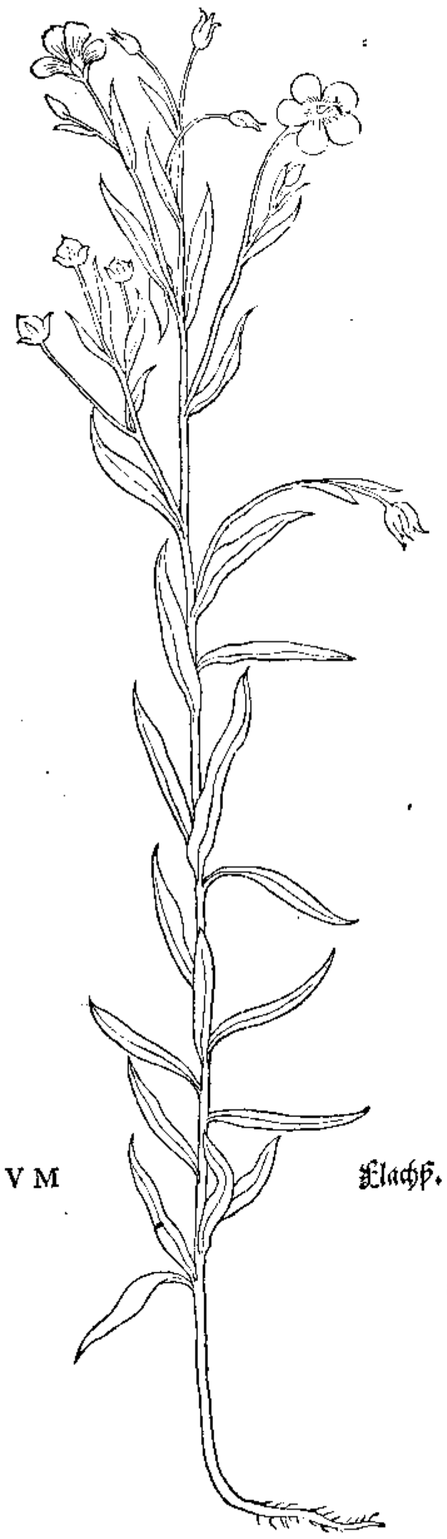

LINVM Flachß.

Linum usitatissimum

C tiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur exaceto. Ad iecinoris dolores eſtur cum uua paſſa & ad phthiſin utiliſsimè. Semine fiunt & ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij, & teſtium uitia & ramices cum reſina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnograeco ſextarijs utriſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis perniciosa uitia, clyſtere in oleo & melle.

DE LICHENE▸ CAP▸ CLXXVIII▸

NOMINA.

Hepatica. *Lichen quare dicta.*

Hepatica quare.

EIXHN Græcis, Lichen Latinis, officinis & herbarijs Hepatica, Germanis Stein oder Brunnenleberkraut dicitur. Lichena autem Græci & Latini nominauerunt, quod cõtra Lichenas omnibus remedijs anteponatur: aut à re ipſa nomen dederunt, quoniam ſaxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam uerò recentiores uocarunt, quod iecinorum fibris ſimilis conſpiciatur.

FORMA.

Folio ſucci pleno, craſſo & oblongo conſtat, rorulentis petris adhærente, ſub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula ſtellata habentes, exeunt.

D

LOCVS.

Naſcitur in roſcidis & grauiter olentibus ſaxis.

TEMPVS.

Iulio menſe ea qua picta eſt forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergentem ac modicè refrigerantem facultatem, utranq; uetò reſiccantem habet. Abſtergentem quidem atq; exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus ſanguinis eruptiones ſiſtit, & inflammationes compeſcit. Impetigines ſanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodeſt. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris naſcitur, eſt ueluti muſcus quidam, ſed recte ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic nominatus uidetur, quod lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidam facultatem obtinet. Porrò quod ex talibus ſubſtantijs cõponitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. An uerò ſanguinis eruptiones ſiſtat, ut Dioſcorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

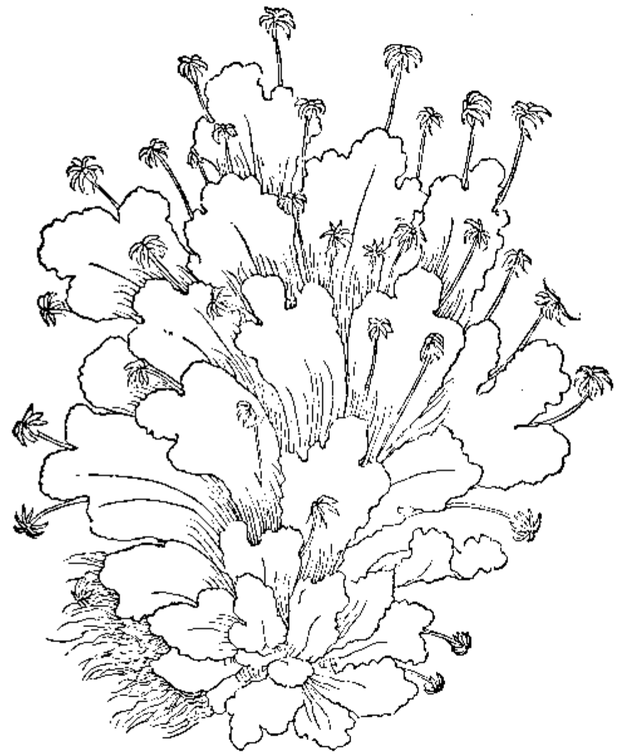

LICHEN

Stein Leberkraut.

binay. p. 490

C

NOMINA.

Mercurialis.

ΛΙΝΟΖΩΣΤΙΣ, ἡ ἑρμῆ βοτάνιον, ἡ πνία Græcis, Mercurialis Latinis & officinis dicit. Germanis Bingelkraut/ Mercuriuskraut/ oder Küwurtz.

Mercurialis cur dicta

Mercurialis dicta est, quod à Mercurio inuenta sit.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundē descriptionibus discerni poterunt. Folia uerò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarū caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas uerò iuxta folia exiguum, rotundū, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, uinetisq; aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; aluum mouet olerū modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis appositа, ut fœminæ concipiantur efficere. Masculæ uerò similiter
D adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad uentris purgationes utuntur. Verumenimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de utroq; eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc cōtingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduū, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq; ad hunc modum adhuc medicorū nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;. Hoc idem præstare potu fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranq; dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

DE LIBA-

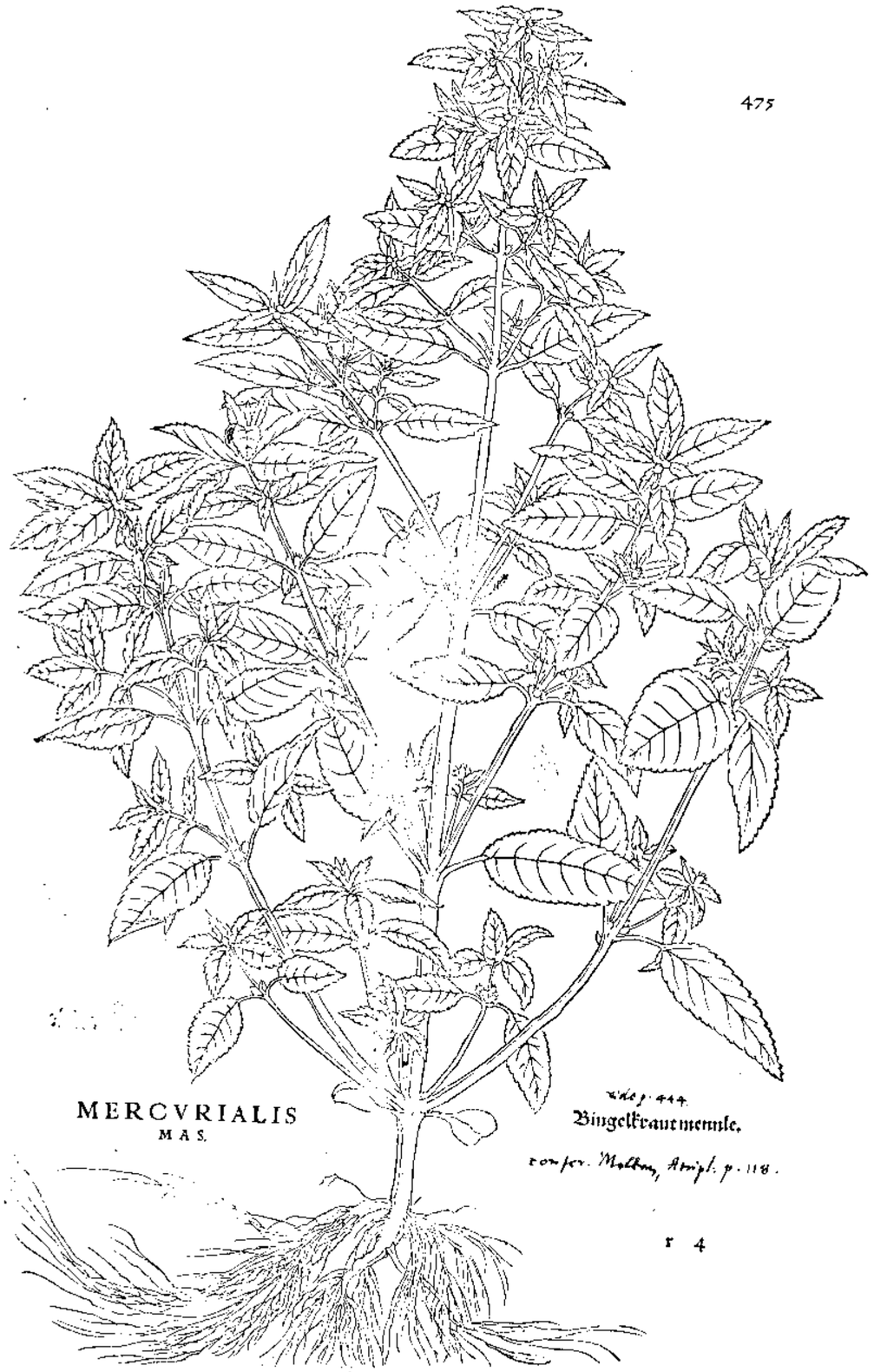

MERCVRIALIS
MAS.

vide p. 414
Bingelkraut mennle.
confer. Matthiol. Append. p. 118.

r 4

MERCVRIALIS
FOEMINA.

Bingelkraut weible.

A

CAP. CLXXX.

NOMINA.

LIBANOTIS Græcis, Rosmarinus Latinis & officinis, Germanis Rosmarin appellatur. Libanotis uerò dicta est, quod odorem thuris reddat. Libanotida autem nõ eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intelligę, sed eam quę cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

Rosmarinus.
Libanotis cur dicta.
Libanotis coronaria.

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas utunt, uirgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & graciha, intus candicantia, exteriore autem parte uiridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie passim in hortis & fictilibus uasis plantatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiosè, ut eius incolæ aliud lignum non urant.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde usque ad Septembris medium. Floretq; bis annuatim, uere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & uiribus conijcere quisq; poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, deín post exercitia lauerit, & uino potauerit. Miscetur etiam acopis, & musteo oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinũ nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

B

APPENDIX.

Recentiores Rosmarinum suffitu tusim & destillationem sedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, resolutioniq; partium. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ cõmemorare superuacaneum est.

ROSMARINVS Roßmarin.

A

NOMINA.

LIGVSTRVM Plinio aliísq; Latinis nominatur. Officinis inuſitatum, Germanis Beinhölzlin/Mundtholtz/Rein oder Schilweiden dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum ſit, nondum certo nobis conſtat: neque enim ut ferè omnes hodie putant Cypros eſt, quæ Plinio libro duodecimo teſte, ſemen habet Coriandri, peregrinaq; exiſtit arbor. At Liguſtrum ſemen non Coriandro ſimile, quod rotundum ac ſubflauum eſt, ſed potius atrum, & altera parte latum modicéq; cõcauum in racemis profert. Nec arbor eſt peregrina, ſed ſponte in ſepibus & ſenticetis ubiq; prouenit. Mea tamen ſententia Phillyrea potius apud Dioſcoridem erit, quod hæc Cypro congener ac ſimilis ſit, eaſdemq; quas Liguſtrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem eſſe uolumus.

Liguſtrum non eſt Cypros.

Phillyrea uidea uide Lugd. p. 69. tur eſſe Liguſtrũ

FORMA.

Liguſtrum arbor eſt parua, foliis Oleæ ſimilibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio uirentibus, proceſſu temporis nigris, uuarum more congeſtis.

LOCVS.

Nihil frequentius Liguſtro in uepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita ut hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc reſpiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à paſtoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba liguſtra cadunt, uacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

B Maio menſe floret, autumno autem cum maturis baccis nigreſcit.

TEMPERAMENTVM.

Etſi forma nõnihil à Cypro diſtet Liguſtrum, temperamento tamen eodem eſt prædituũ. Eius enim folia & furculi mixta qualitate conſtant: diſcutiens enim quiddam cum aquea ſubſtantia, modicé calida, & quiddam etiam adſtrictorium ex terrena ſubſtantia frigida, & ſine morſu ſiccante, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin, item contra interrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Liguſtri ſuccum ulcera oris, ueteriq; ſanare tradunt. Idem etiam poſſe folia in uino decocta adiiciunt: ut hinc euidentiſsimũ ſit, foliis Liguſtri, haud ſecus atque Cypri aut Phillyreæ, adſtrictoriam ineſſe uim, propter quam cõmanducata & decocta, oris potiſsimum ulceribus opitulantur.

DE LV-

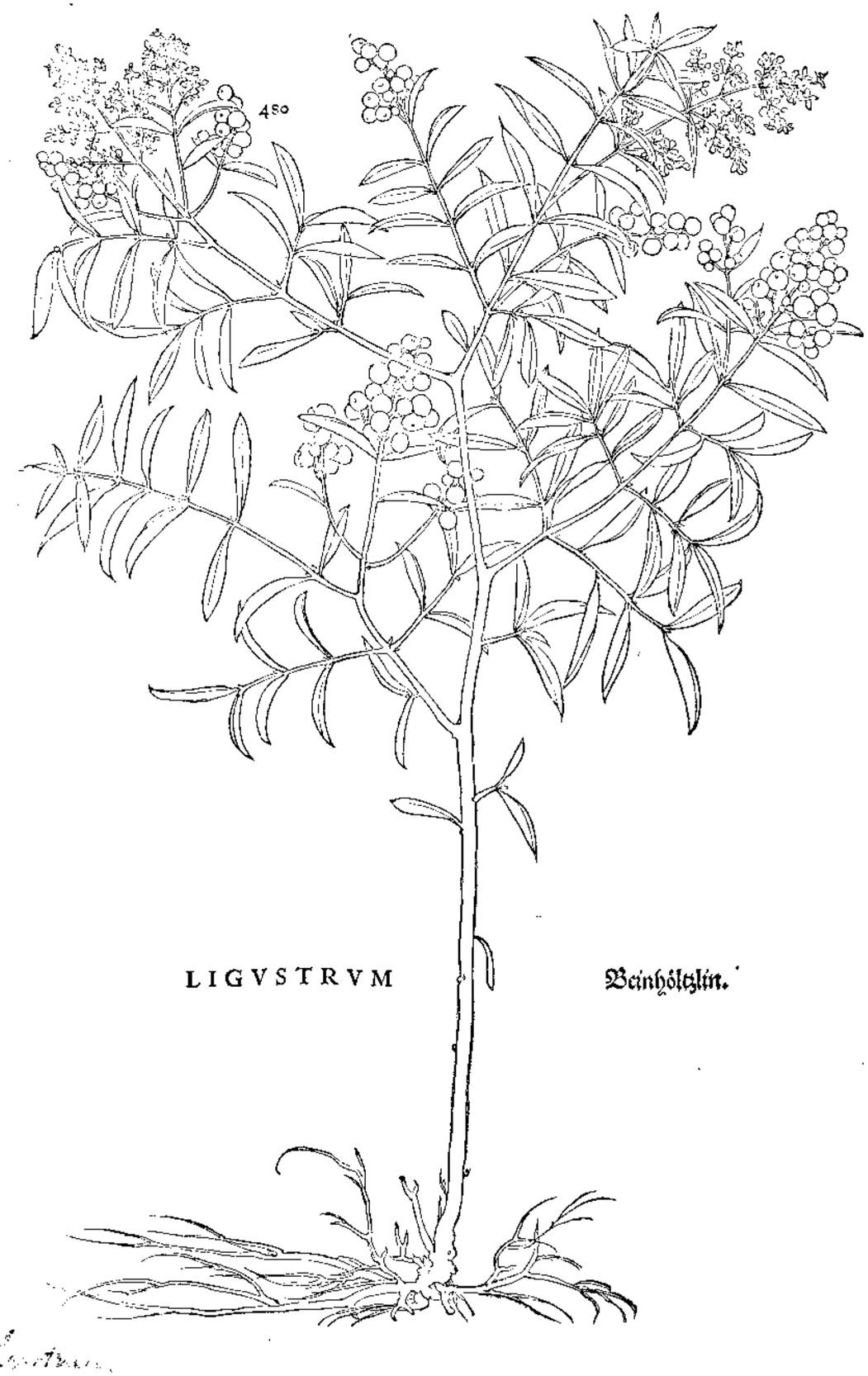

LIGVSTRVM Beinhöltzlin.

DE LVNARIA MINORE.

CAP. CLXXXII.

NOMINA.

DE multumq́ de huius herbæ nomenclatura fuimus ſolicíti, at utcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipſum quo nunc appellamus expiſcari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor, donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè klein Mondtraut/ut ſit ad Latinam nomenclaturam alluſio quędam, nuncupetur. *Lunaria minor.*

FORMA.

Rotundo eſt caule, cui folia utrinq; ſeptem annexa, cordis ferè humani formam habentia: in ſummitate caulis ſemen Betæ ſimile profert.

LOCVS.

Naſcitur in montibus. Copioſiſsimè autem Tubingæ in pede montis Auſtriací prouenit. Prope hanc nunquam nõ Ophris, de qua ſuo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio menſe inuenitur, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Terreſtre quid præ ſe fert guſtata, atque parum adſtringit, ut hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe ueriſimile ſit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè uulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita eſt. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ uſus frequentiſsimus eſt, lubens prętereo. Cõſtat autem experientia, ad ſupprimendos menſes, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

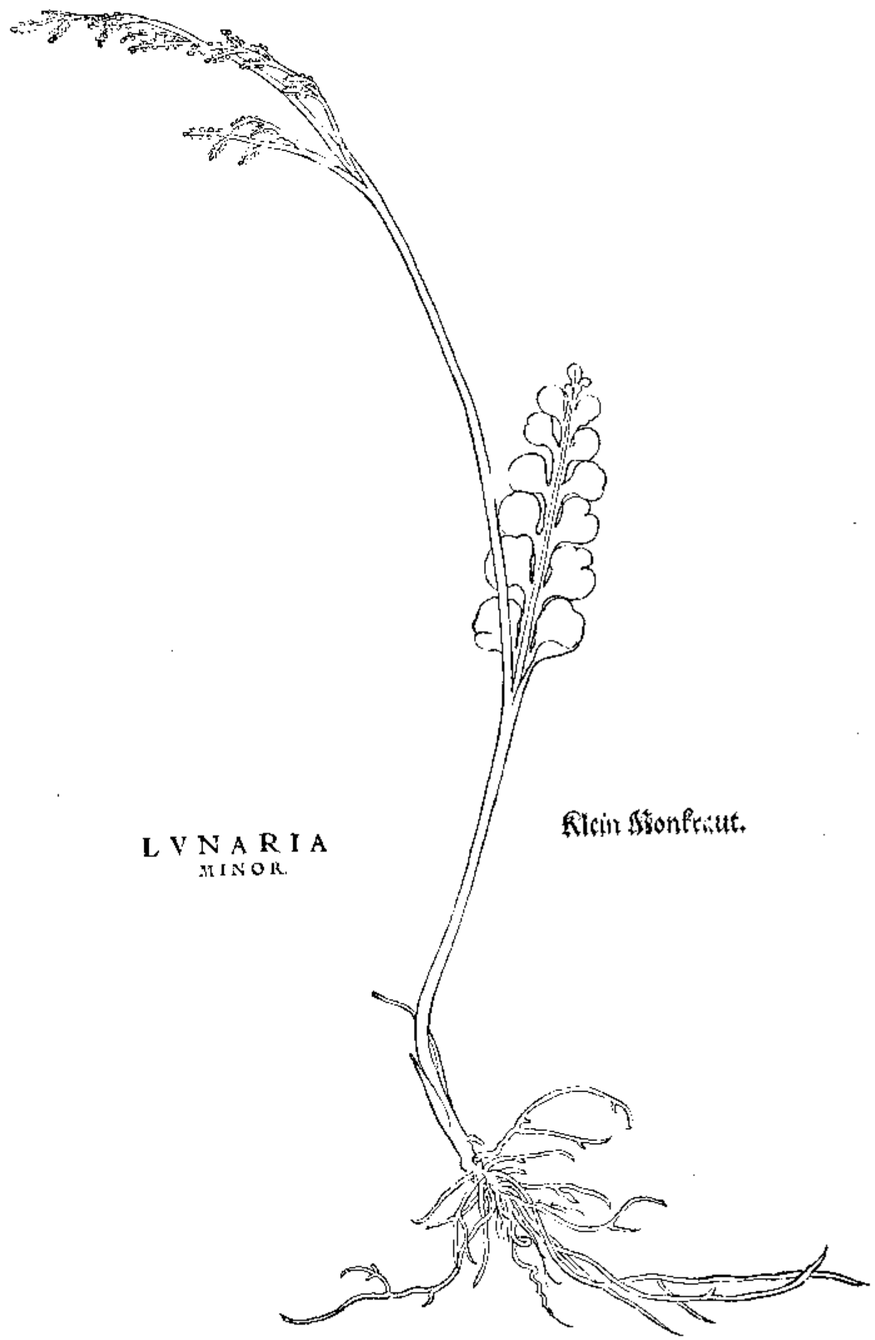

LVNARIA
MINOR.

Klein Monkraut.

A

NOMINA.

LEPIAON Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationẽ ſequentes Germani noſtri Pfefferkraut uocant. Nomen uerò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc guſtata refert. Diuerſa eſt uerò, ut obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua ſuo loco dicemus copioſe. Sunt qui Lepidium alio nomine raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quod herba hæc quod ad folia attinet, raphano ſylueſtri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum ſimilis ſit. Lepidium uerò appellatũ, quod λεπίδας, hoc eſt, ſquamas & maculas in facie deleat & repurget.

Piperitis.

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium unde dictum.

FORMA.

Fruticoſum eſt, in cubitalem altitudinem ſurgens, foliis laurinis, ſed mollibus, & maioribus. Sic quidem Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde ſole clarius fit, herbam cuius picturam damus eſſe Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis eſt, caule ſolido & rotundo, foliis oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, guſtu piper referentibus & acribus, magnopereq; linguam uellicantibus, floribus candidis exiguis admodum, ſemine paruo, radice oblonga. In ſumma, forma totius herbæ raphano, ut diximus, ſylueſtri ſimilis eſt.

LOCVS.

In hortis potiſsimum prouenit, in quibus uiuacitatem ſuam uſque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, deinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

B In ordine quarto calefacit, ut Naſturtium, exiccat autem ipſo minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, ſale cum lacte condîtur. Foliorum uis acris & exulceratrix eſt. Quapropter iſchiadicis præſenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta unius horæ parte impoſitum. Similiter & lienoſis prodeſt. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Naſturtio ſimile eſt.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic lepras & ſporas tollit ſemper facilè, & cicatricũ ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion craſſos & glutinoſos cibos & humores extenuare, & incidere ualet: ideoq; culinaria eſt herba, & ſalſamentis idonea.

LEPIDIVM Pfefferkraut.

CAP. CLXXXIIII.

NOMINA.

LEYKOION Theophrasti hoc loco deſcribimus, quod planè diuerſum eſt à Leucoio Dioſcoridis, quod ſuprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti uiri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè weiß Domungßblůmen/oder Oſterenblůmen. Non autem ab re Viola alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert. *Viola alba.* *Viola alba cur dicta.*

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, tenuiora tamen & molliora, ex radice bulboſa prodeuntia. Pediculum etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos eſt, in medio croceus, Violarum purpurearũ odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus ſemen Sinapi haud diſſimile continetur. Quod ſi ad hanc deſcriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophraſtus libro ſexto & ſeptimo de ſtirpium hiſtoria tradit, certè ſole manifeſtius erit herbam hanc cuius picturam damus eſſe eam, quam λευκόϊον Theophraſtus uocat. Nam hæc prima florum ſe oſtendit. Emicat ubi cœlum clementius ſtatim, etiam non hyeme exacta: ubi uerò immitius, poſtea. Celeriter quoque euaneſcit. Radicem denique bulboſam & florem odoratum obtinet. Quæ ſingula etiam de hac noſtra herba uerè dici poſſunt. Prima ſiquidem florum, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum menſe, & die diuo Valentino ſacro, ubi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare iam cœperit Maius, euaneſcit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorſus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi ſimilitudinem orbiculata exiſtit, ut hoc nomine nemini dubium eſſe debeat, quin ſit Viola alba Theophraſti. *Theophraſti alba uiola.* *Flos Februarij uocatus.*

LOCVS.

Prouenit in umbroſis ſyluis & locis, qualis eſt non procul à Tubinga paulò ſupra & infra monaſterium Bebenhuſum uocatum, ubi copioſiſsimè naſcitur. Plantatur nunc etiam paſsim in hortis.

TEMPVS.

In Februario ſtatim hæc erumpit, ut diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem uenit. Semen in Aprili oſtendit in capitulis, ut in altera pictura uides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autẽ dulcis & glutinoſa eſt, ut hoc nomine adſtringat & exiccet, ut reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem ſeuiter, & cum hoc adſtringentẽ facũltatem, ſicut reliquos bulbos, habere ex iis quæ cõmemorauimus ſatis conſtat. Tamen nunc nullus, quod ſciam, eius ſtirpis uſus eſt.

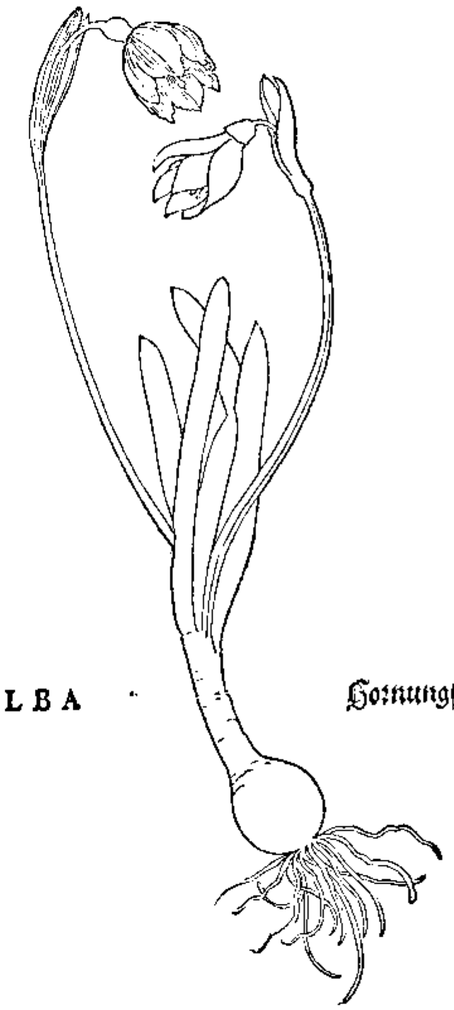

VIOLA ALBA Hornungßblüm.

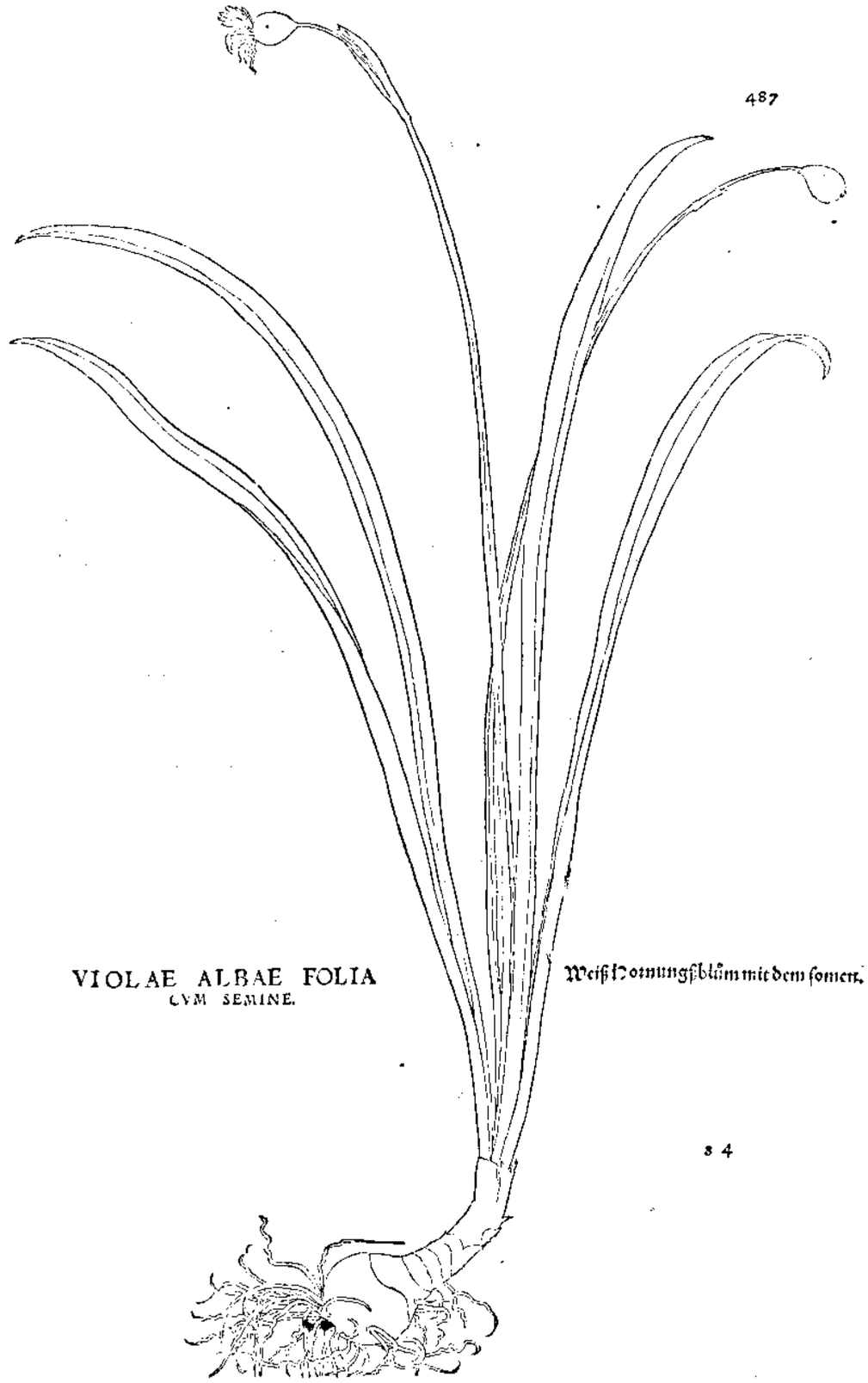

VIOLAE ALBAE FOLIA
CVM SEMINE. Weiß Hornungßblüm mit dem somen.

NOMINA.

C

Milium solis.

Lithospermon unde dictum.

ΛΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithospermum Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis Meerhirß/ oder Steinsomen. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia uerò lapidea, cõmodissima uoce Lithospermon dictum est. Milium uerò solis recentioribus nominatum puto, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamen & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos uerò rectos, tenues, crassitudine iunci acuti, solidos, lignosoq;. In quorum cacumine bifidi diuaricatiq; exortus, cauliculorum speciem exhibent longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo æquale. Plinius graphicè candore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adijciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoq; tempore semen etiam profert.

D

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè usus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem urinam cientia, Galeno lib. v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum uino albo potum, calculos frangit, & urinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum uino albo potum, calculos conterit, & urinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pelliq; constat, & stranguriam discuti.

DE LYSI-

LITHOSPERMVM *vide Pinacis. tit.* Meerhirß.

C NOMINA.

Lysimachia uocata appellata.

LYSIMAXION græcè, Lysimachia latinè, uulgò Salicaria, germanicè Weiderich nominatur. Lysimachia uerò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia uis tanta herbę, ut iumentis discordantibus impositа iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna, non inceptè Lysimachia uidebit nominata. Salicaria uerò quod folia salicis, aut quod inter salices nascatur, dicta est.

Salicaria.

GENERA.

Lysimachię duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpureā appellauimus, Germanicè braun Weiderich. Dioscoridis uero rufos, hoc est, aureos, ut metipse interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel Weiderich. Et hæc quidem altera magis adstringit, inq; usu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis, cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, ut non contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimū ubi salices proueniunt.

TEMPVS.

D Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea uerò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert, quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoq; exiccatoriam uim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa utiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, ut serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota uel illita, uel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus ijs priuatim quæ calceamento facta sunt contrita & arida infricata efficax est.

DE LAGO-

LYSIMACHIA PVRPVREA. *Plinij. p. 436.*

Roc Weiderich.

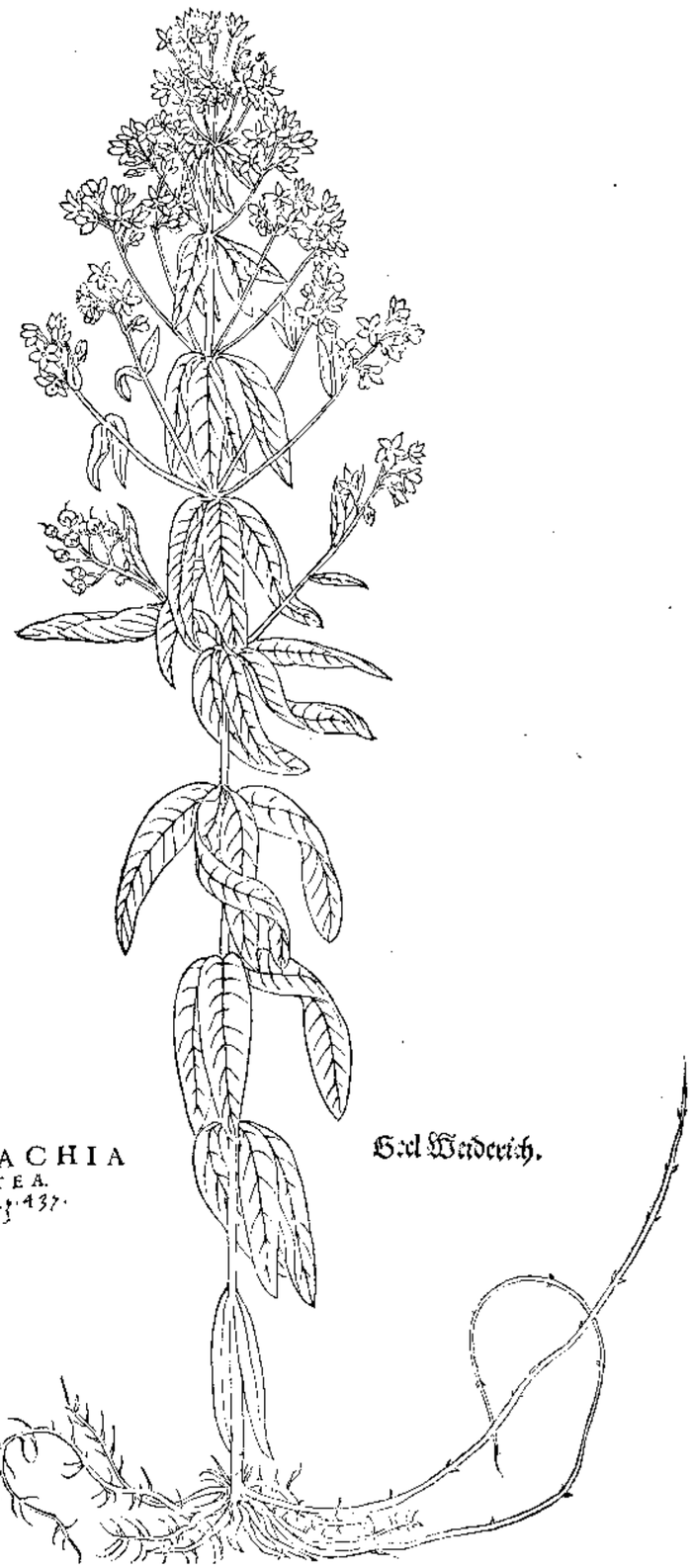

LYSIMACHIA
LVTEA.
Pinax. p. 437.

Excl Wederich.

A

NOMINA.

ΑΓΩΠΟΥΣ Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus foliis herbarijs dicitur. Officinis noſtris ignota eſt herba. Germanis Haſenfüß/oder Katzenklee/oder Käzle nominatur. Sic uerò Græci atque Latini hanc herbam appellarunt, quod Leporino pedi ſimilem paniculam habeat. *Trinitas.* *Lagopus etiam dicta.*

FORMA.

A nullo, quod ſciam, Lagopus deſcribitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirſutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur ſimilia, ſemen in paniculis muſcoſis lanuginoſiſq́, leporino pedi ſimilibus admodũ, adſtringentis guſtus.

LOCVS.

In ſegetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, ut teſtatur Dioſcorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus potiſsimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teſte, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba ſiſtendi aluum cum uino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

B Lagopus ſiſtit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex ijs omnibus abundè conſtat, herbam eam quam depictam damus eſſe Lagopum, ſiquidem & nomen & forma illi aptiſsimè reſpondent. Locus etiam conuenit: naſcitur enim copioſiſsimè in ſegetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi eſt adſtrictorium & exiccans. His omnibus accedunt uires: uulgò enim omnes hac planta in dyſenteria, & alui profluuio utuntur.

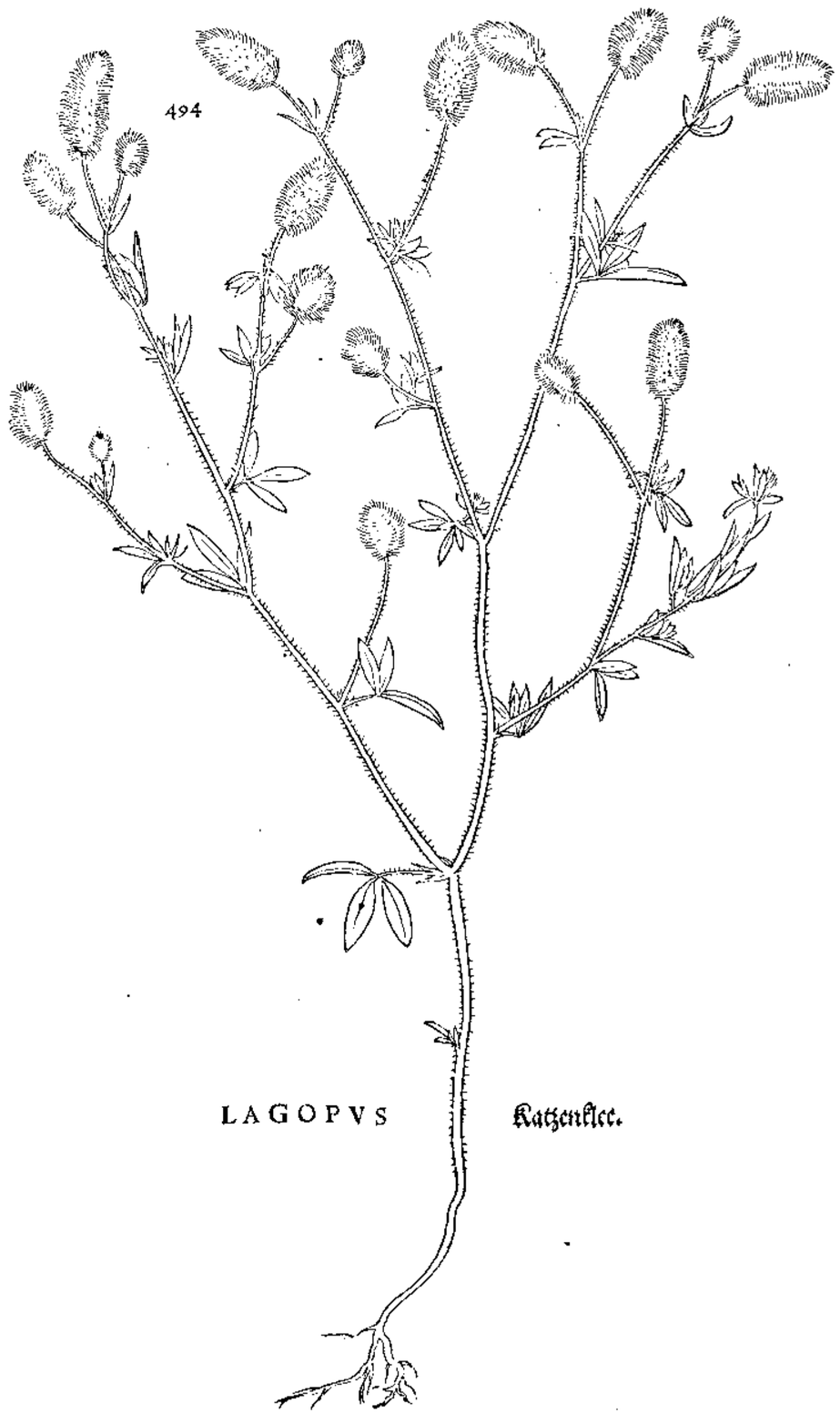

LAGOPVS Katzenklee.

A

NOMINA.

APIX Græcis, Larix & Larex Latinis, officinis & uulgò Larga, Germanis Lörchbaum appellatur. *Larix seu Larex.*

FORMA.

Larix arbor est magna, Piceæ similis, crassior, læuioríq; cortice, folio uilloso pectinum modo, pinguí & denso, molliq; flexu, materia præstanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioscoride ac Plinio testibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam Larignam, aut certè Laricinam uel Lariceam uocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore utuntur. Terebinthina enim candida est, pellucida, & in modum coloris uitri cœrulea & odorata. Lignum eius propémodum ignibus inuictum, neq; flagrat, neq; in carbones recidit: nec alio modo ignis ui consumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonẽ remittit, sed longo spacio tardè comburitur. Et ramis eius, paniculárum modo nucamenta dependent, quod pictura affabre ostendit. *Resina laricina hodie pro terebinthina utuntur officinæ.*

LOCVS.

Larix, ut autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, unde Illustrissimus Princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgensis dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachiũ transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est. *GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.*

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantum ædit germina.

B

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat spacia foraminum quà possit ignis penetrare, fit ut eius uim, quemadmodũ paulò antè diximus, reijciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriam itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, ut statim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginib. tritus & illitus prodest, & ulceribus summam cutem occupantibus, ambustisq; cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu ejicit. Potus aluum sistit, & urinam mouet. Folia eius trita illitaq; inflammationes leniunt, & uulnera ab inflammatione uindicant. Trita uerò & in aceto cocta, calida, collutione dentiũ dolorem mulcent. Resina eius, ut omnes aliæ, emollit, calefacit, discutit, expurgat. Tussientibus ac tabidis in eclígmate per se aut cum melle conuenit. Thoracis uitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cõtra lepras cum ærugine, atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miscetur etiam emplastris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inuncta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius uincentem habet adstrictoriã facultatem usqueadeo, ut & intertrigines bellissimè sanet, & uentrem potus sistat. Sed & ambustis cicatricem inducit. In foliis arboris, ut quæ multo sunt cortice humidiora, uis inest uulnerum glutinatoria. Resina eius desiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori prosunt. Cinis corticum

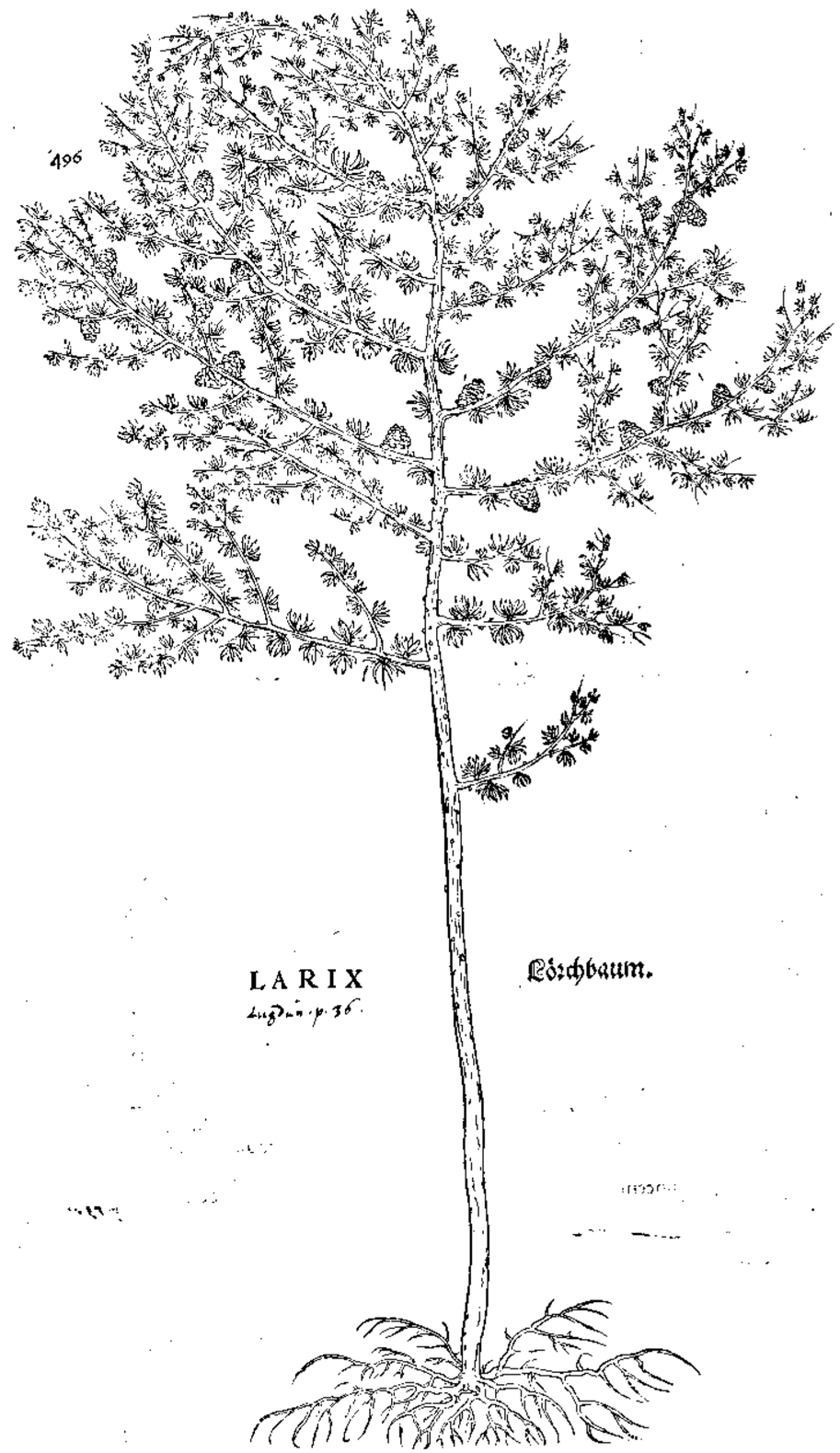

LARIX

Lugdun. p. 36.

Lörchbaum.

A interttrigini & ambuſtis medetur. Potus aluum ſiſtit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Reſina larigna tuſsi efficax habetur, polletq; contra uiſcerum ulcera.

DE MELISSOPHYLLO. CAP. CLXXXIX.

NOMINA.

MELISSOPHYLLON, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiaſtrum ſiue Citrago Latinis, officinis Meliſſa dicitur, Germanis Meliſſen / Melliſſenkraut / Honigblům. Meliſſophyllum non alio nomine appellatum eſt, niſi quod apes eius folio magnopere delectentur: neq; enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium ſignificat. Meliphyllon uerò, qua uoce Nicander uſus eſt, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiaſtrum hauddubiè dixerunt, quod ea herba apes plurimum lætentur, adeò ut ſi ea aluearia confricentur perungantúrue, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri: nares enim ſi conſulantur Citrium mâlum olebit.

Meliſſa.
Meliſſophyllum unde dictum.
Apiaſtrum. vide f. p. 125.
Citrago.

GENERA.

Duo ſunt ex uulgarium herbariorum ſententia Meliſſophylli genera. Vnum uerum: alterum adulterinum, quod Germani Wangenkraut nominant, ut paulò pòſt dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi ueri Meliſſophylli, Balloti ſeu Marrubio nigro ſimilia ſunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirſuta, citri mâli odore. Perperàm hodie officinæ *f. p. 153.*
B pro uera Meliſſa utuntur herba paſsim in hortis prouenient̃e, quam Germani, ut diximus, quia cimices olere uidetur, Wantzenkraut nominant. Fœdus itaq; cum huius herbæ odor ſit, non eſt cur apes ea delectentur, neq; ei florenti inſident, ſed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro uera pictam damus unicè oblectantur, quod illius tam gratus odor ſit, ut in ædibus ſtrata, eas gratiſsimo odore compleat.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis uerum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æſtate, Iunio potiſsimum menſe, quo floribus prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Meliſſophyllon ex ſecundo ordine calefacientiũ cenſetur, deſiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi ordinis eſſe poſuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum uino pota aut illita, contra ſcorpionũ, phalangiorũ, canumq; morſus proſunt. Decoctũ eorundem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſsionibus adducendos menſes utile eſt. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dyſentericis iniectum prodeſt. Fungorũ ſtrangulationibus, folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliant. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Meliſſophyllon Marrubio facultate ſimile eſt, ſed plurimũ ab eo uincit: quamobrem nec utitur iſſo quiſpiam. Superuacaneum ſiquidem foret præſente Marrubio, cuius tantus eſt ubicq; terrarum prouentus, uelle uti Meliſſophyllo. Cæterum ſi cui forte ad manum quandoq; Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque uti licebit, modo quanto ab hoc exuperetur cognitum habuerit. *p. 590.*

EX PLINIO.

Meliſſophyllo ſiue Melittæna ſi perungantur aluearia, non fugient apes: nullo

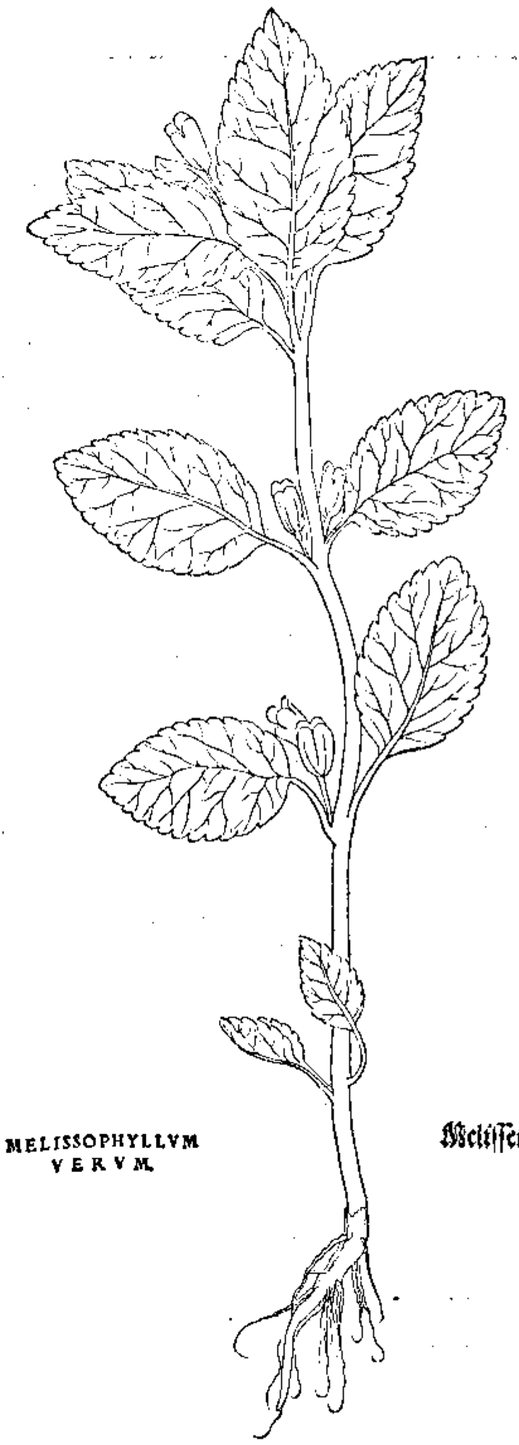

MELISSOPHYLLVM
VERVM.

Melissen.

MELISSOPHYLLVM
ADVLTERINVM.

Wantzenkraut.

C enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum ueſparumq́, & araneorum, item ſcorpionum, remedium. Item contra uuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è uino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis uitijs cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſq́ morſus. Prodeſt dyſentericis ueteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

EX SYMEONE SETHI.

Ad ſtomachi ex frigiditate morſus, & à nigra bile triſtitias & timores qui ſine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicũ ac pituitoſum humorem prodeſt. Fertur quod induſtriam afferat, & quod ante ſomnum ſumptum, bona ſomnia faciat, contraria ratione cum Braſsica, quæ mala inſomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO▸ CAP▸ CXC▸

NOMINA.

Marathrum cur appellatum. *Fœniculum.*

MAPAΘΡΟΝ græcè, Fœniculum latinè, officinæ antiquum & latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marceſcendo, quod ad cõdienda plurima cum inaruerit cõmendatiſsimum ſit. Fœniculum autem dici exiſtimant, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.

FORMA.

D Fœniculum ferulacei generis eſt, hominisq́ plerunq́ proceritatem ſuperat, caule geniculato, fungoſa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folia Abrotoni, ſed longiore mollioriq́, iucundo odore, umbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua ſemen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit. Sua etiam ſponte interdum ceu Anethum naſcitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgeſcente. Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalefacientium cenſeri poſsit. Exiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit. Proinde lac procreat, quod, ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comeſta mammas lacte replet. Idem poteſt ſemẽ potum, aut decoctum cum ptiſana. Comæ decoctum ſubditum impoſitúmue, renum & ueſicæ uitijs utile: quippe quod urinam ciere poteſt. Contra ſerpentium ictus in uino potum prodeſt. Menſes ducit. In febribus nauſeam, & ſtomachi ardorem ex aqua frigida potum, ſedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expreſsis in ſole ſiccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem cõficiuntur, utiliter adijcitur. Extrahitur etiam ſuccus ex ſemine uiridi, foliis, ramuliſq́, ad eadem utilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq́ admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.

EX GALE-

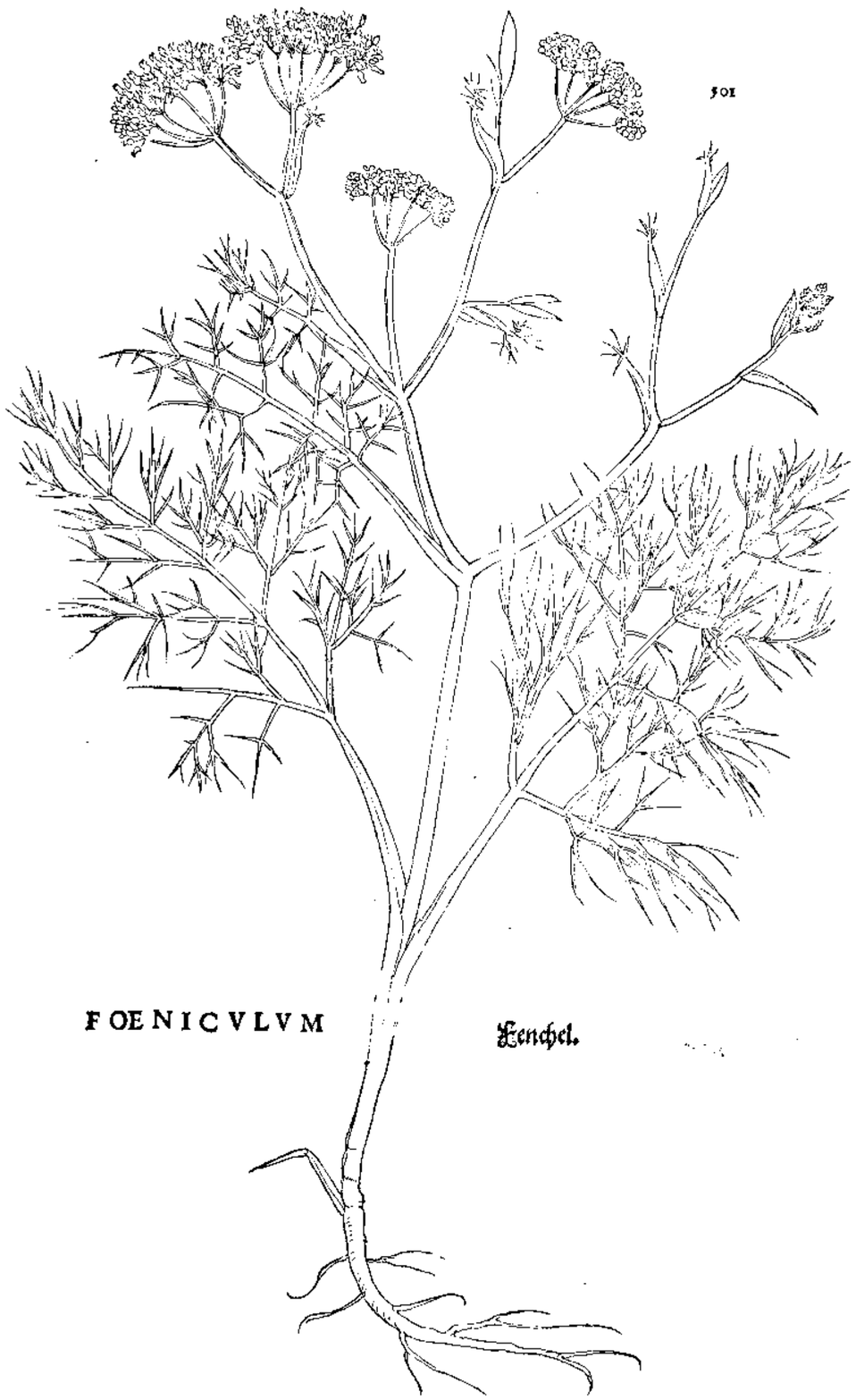

FOENICVLVM Fenchel.

C

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas menseśq; cit. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uerò & in obsonijs. Apud nos in hoc reponunt, non secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit, quemadmodum & cepas & rapas & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in uino poto ualet. Succus & auribus instillatur, uermiculosq́; in his necat. Idipsum condimentis propè omnibus inferitur. Oxyporis etiam aptissimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modicè sumitur, urinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq́ defectu potum mammas replet. Radix cum pti sana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta: item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum uino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & fugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur. Et contra multipedẽ ex uino.

EX SYMEONE SETHI.

Lac procreat, & suffusis remedio est. Vrinam cit, & menses ducit.

DE MELANTHIO▸ CAP▸ CXCI▸

D

NOMINA.

Nigella. *Melanthion unde dictum.*

MELANTHION Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur. Officinæ omnes Nigellam appellant. Melanthion autem & Nigella, à nigro seminis colore hæc herba hauddubiè dicta est.

GENERA.

Etsi apud Dioscoridem aliosq́ ueteres una duntaxat Nigellæ species reperiatur, nobis tamen domesticas & hortenses tres uidere contigit, quarum duæ quidem habent semina nigra, tertia uerò subflauum. Inter eas quæ habent semina nigra, primã schwartz Kommich germanicè appellauimus, alteram autem schwartz Coriander/quod folia eius Coriandri foliis non dissimilia sint. Tertia, quod ad folia & flores attinet, primæ per omnia similis est, in semine tantum quod flauescit, ut diximus, diuersa. Herbarij huius temporis Nigellam citrinam nominant. Præter has tres iam cõmemoratas est quarta, quæ syluestris Nigella dicitur, quod scilicet sua sponte in aruis nascatur. Germanis wild schwartzer Coriander nominatur. Videtur autem esse potius tertium genus Cumini syluestris.

FORMA.

Melanthion. Melanthion frutex est pusillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum uel amplior, foliis paruis Senecionis herbæ similibus, multo tamen exilioribus, capitulo in cacumine, exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercursantibus interne distinctionibus loculosis quinque aut sex, in summitate extrinsecus corniculatis, quibus semen nigrum, acre, odoratum includitur. Syluestre alteri hortensi ferè simile est, folia siquidem anethi habet, flores primo similes, nisi quod colore sint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ respondet, atque in se semina nigra & odorata continet.

LOCVS.

MELANTHIVM HORTENSE PRIMVM.

Schwartz Kommich.

504

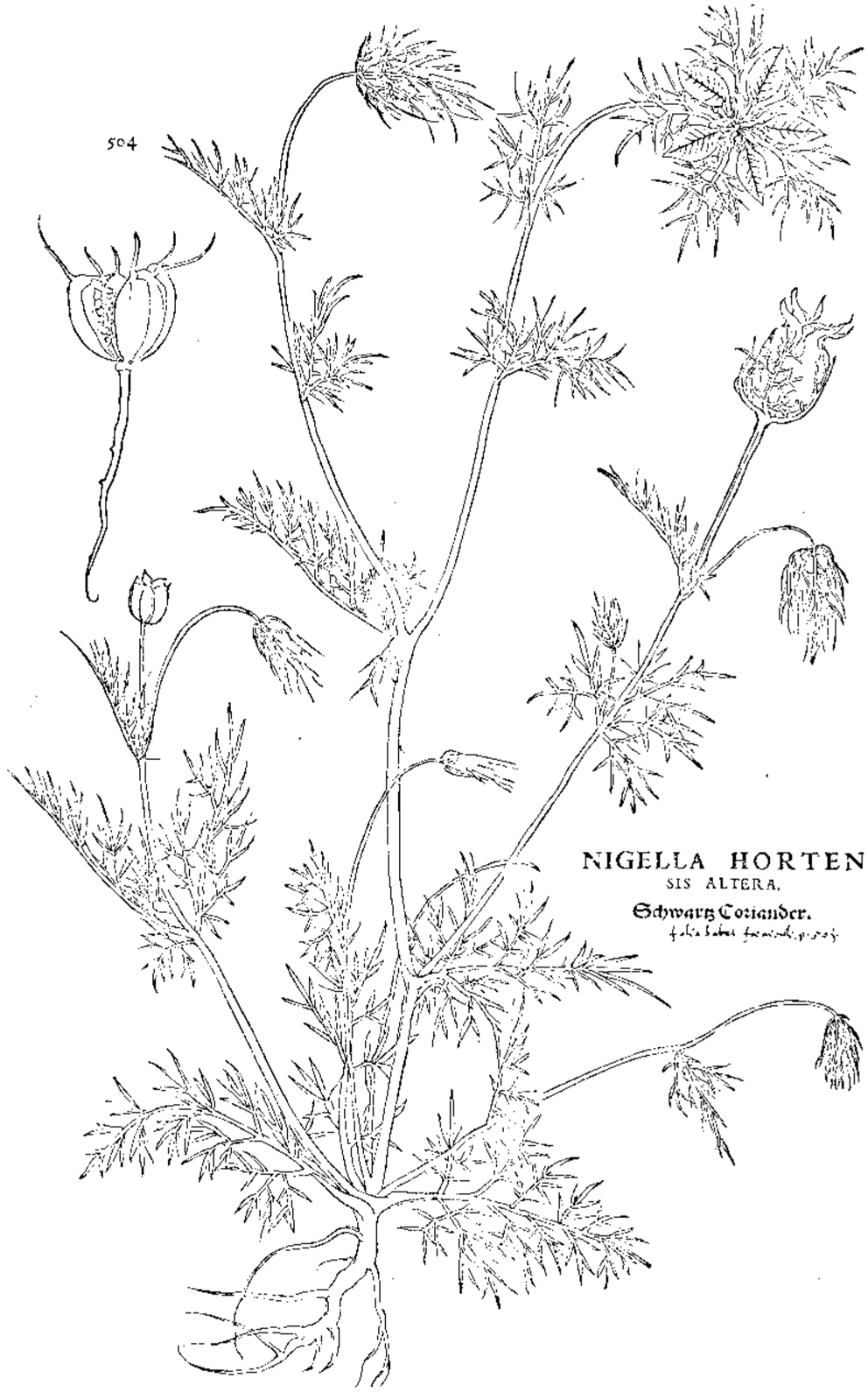

NIGELLA HORTENSIS ALTERA.

Schwartz Coriander.

505

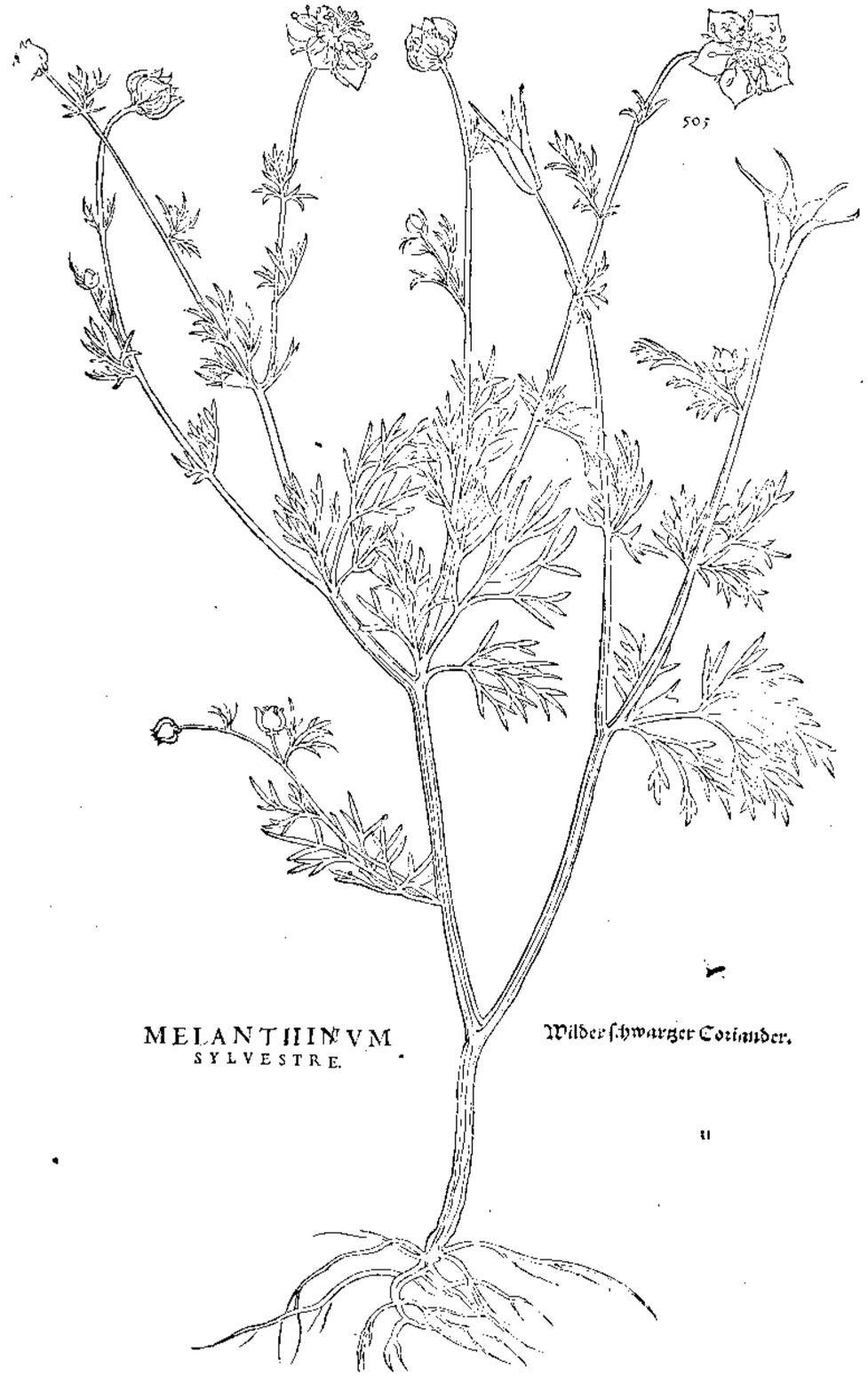

MELANTHIVM SYLVESTRE.

Wilder schwartzer Coriander.

II

C LOCVS.

Melanthion domeſticum non niſi in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem, ut dictum eſt, in agris ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio menſe, Iulio autem & Auguſto ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atque deſiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthiũ, & incipientibus ſuffuſionibus cum irino tritum & naribus infuſum prodeſt. Tollit lentigines, lepras, cœdemata uetuſta, duritieſq; cum aceto illitum. Circunſcarificatos clauos excutit cum uetere uino impoſitum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, ſi eo colluantur, ſuccurrit. Rotundos uentris lumbricos expellit, ex aqua umbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, deſtillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, urinam, menſes & lac prouocat. Difficultatem ſpirandi cum uino potum finit. Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cum aqua hauſtum auxiliatur. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium eſt partium Melanthium, unde deſtillationes ſanat calidum in linteo admotum, atque aſsiduò olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe tenuis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras, clauos, myrmecias eñciat. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, &
D menſes prouocat, qui ob craſsitiem aut uiſcedinem retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalefactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt.

EX PLINIO.

Melanthion medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irino oculorũ epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cõmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates ſpirandi addito uino potum. Duritias tumoresq; ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus ut Hyoſcyami. Oculos purgat, urinam & menſtrua ciet. Similiter largius uenenum eſt, quod miremur, cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantum granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices ſuffitu necare: item muſcas.

EX SYMEONE SETHI.

Eſt tenuium partium, lumbricos in uentre necat, flatus diſcutit, pituitamq; incîdit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præſertim poſtquam calefactum fuerit. Dicitur uerò quod ſi teratur, & cum aceto uentri imponatur, etiam ſic lumbricos necare. Et ſi cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renibus & ueſica minuit, urinam ciet, menſes ducit, & ueluti remedium contra uenena eſt, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat.

DE MALA-

MALVA HORTENSIS. Ertroſen.

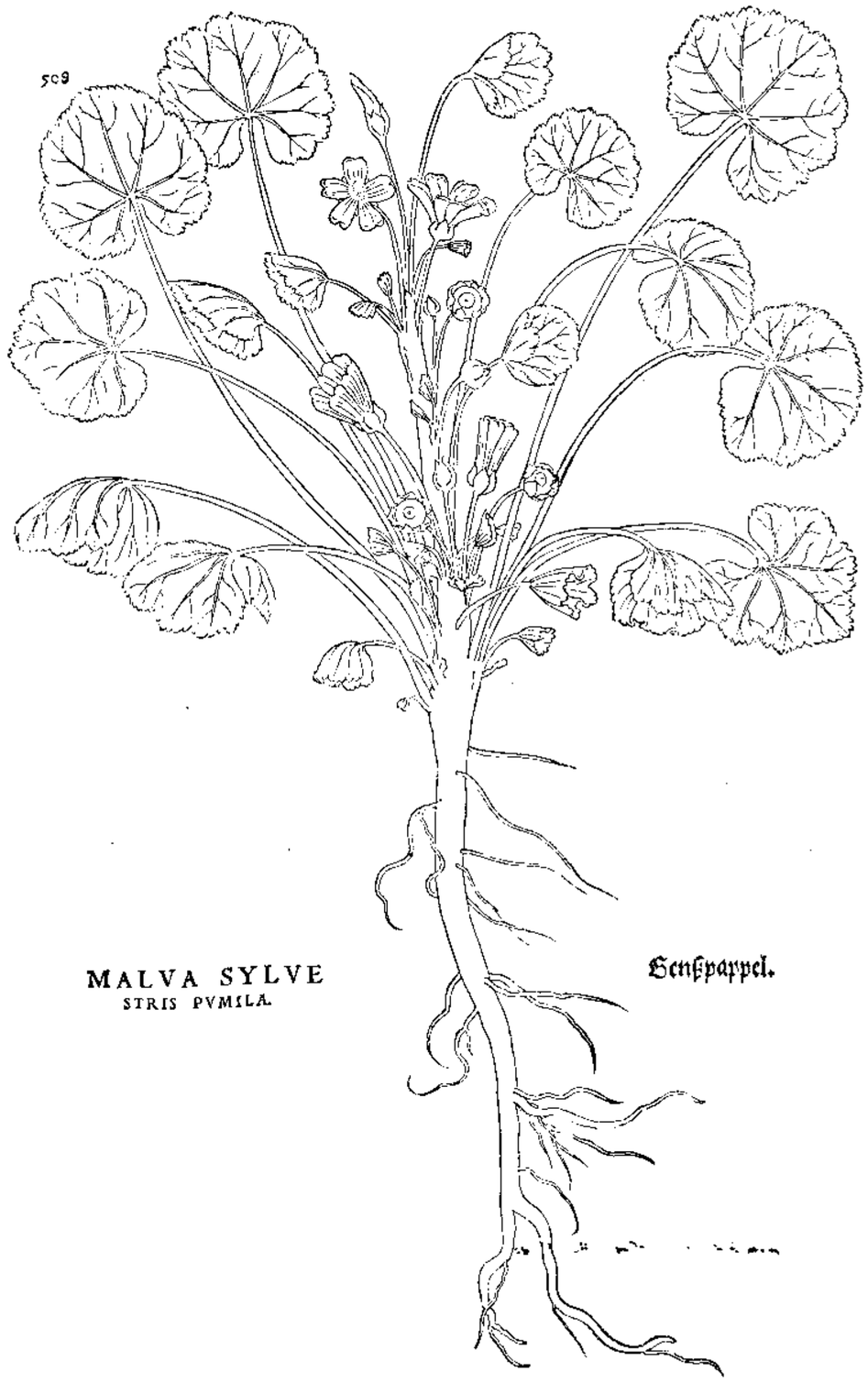

MALVA SYLVE
STRIS PVMILA.

Henßpappel.

MALVA SYLVESTRIS
ELATIOR.
< prata d'Alcea. f Fuchsius hist. 80.

Roßpappel.

C

NOMINA.

Malua quare dicta. μαλακίζειν.

ΜΑΛΑΧΗ græcè, Malua latinè, officinis latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel dicitur. Malua autem Græcis ab emollienda aluo nomen traxit: μαλάσσειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quod aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea utebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait:

Exoneratur as uentrem mihi utilica maluas
Attulit, & uarias quas habet hortus opes.

GENERA.

Maluarũ genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera sylvestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Römische Pappel uel Ennroß, quod scilicet messis tempore floreant, uel Herbstroß nominatur. Huius iterum uaria sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has uel simplici uel multiplici foliorũ textura constantes, ut pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorũ textura differentes producit. Nos una pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Sylvestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod græca uox χέρσαια, qua Dioscorides utitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis, alijsq; huiusce modi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu sylvestris Malua itidem in duas distribuitur species: quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani Genßpappel/Kaß oder Naßenpappel uocant. Quædam altius attollitur, & ferè arborescit, hanc germanicè Roßpappel nominant;

Hortensis. Malua. Sylvestris. χέρσαια. Pumila. Arborescens.

D

FORMA.

Hortensis. Hortensis Malua grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxurioſæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si supperet odor, de principatu certarent. Colore constant purpureo, uermiculatóue & candido. Capitula quę dam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm é caule prosiliunt, insq; paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuoluera fatiscũt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicant in folia quinq;, interdum structili quadam serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos cõplexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum Maluarũ modo semina recluduntur. Sylvestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice candida. Sylvestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.

Sylvestris pumila. Sylvestris prior.

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Sylvestris autem locis incultis, pinguibus potissimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is ut rosa fugax est, sed diu uigor uitaq; durat. Sylvestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quammaximè abundat.

TEMPERA-

A

TEMPERAMENTVM.

Malua sylvestris digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis uerò quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est. Fructus eius tanto ualidior est, quanto & siccior. Inter Lactucã, Betam & Maluam id est discriminis, nempe quod ficciora sint sylvestria, sativa humidiora. Permistũ est Maluę succo aliquid glutinosum, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifestè abest, ut ante sumptionẽ cernere licet, si ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodũ factitare homines consueuerunt, cataplasma ad calidum quempiam affectum, qualis est erysipelas, componas, molliuscula folia diligenter tundens donec ad leuorem redacta sint exactissimum. Tum nanque cognosces Lactucam manifestè refrigerare, Maluam uerò modicum, & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tantum quia humidum est, sed etiam quia glutinosum. Si horum trium olerum succos inter se compares, tenuis & absterforius Betæ, crassior glutinosiorq; Maluæ, in utriusq; medio Lactucæ statuetur. Hæc Galenus lib. ij. de alimentorũ facultatibus.

sylvestria sativis sicciora.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Esui aptior hortensis multò quàm sylvestris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præsertim caules, intestinis & uesicæ utiles. Folia cruda illita, & cum modico sale addito melle cõmanducata, egilopas sanant. Verum in inducenda cicatrice, ea sine sale utendum est. Contra apum uesparumq; ictus illita prodest. Et si cruda tritaq; cum oleo antea se inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfuresq; cum urina illita sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritaq; utiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas insessione mollit. Prodest erosionibus intestinorum, uuluæ sedisq;, clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua omnibus letalibus uenenis auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac proritat. Semen eius admixto Loti sylvestris semine potum cum uino uesicæ dolores lenit.

B

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè scorpionũ, uesparum similiumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perunctis antè, uel habentes eas non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum †anetho potæ. Decoctę uerò cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur, sed maximè, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituitis & nauseis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtique constat parturientes subſtratis foliis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta heminã. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta

†alias aceto.

C adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissimè infundi. Item sedis uitijs, uel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo. Succus decoctę pori meatus suaues facit.

EX SYMEONE SETHI.

Ventriculum facilè subit, non solum propter humiditatem, uerumetiã glutinositatem, atq; inprimis si cum oleo & garo offeratur, uino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracẽ, pulmonemq; iuuat, & raucam uocem lenit. Syluestris malua, ut ferunt, comesta, dolores ex uesparũ morsu tollit. Si quis morsus à uespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius utatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, ut imposita ictibus uesparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Tamariscus. MYPIKH Græcis, Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Germanis Tamarisck & Poest nominatur.

GENERA.

D Dioscorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quod fructifera est, & minimè, ut illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum fruticue humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore uariegatis, foliis Sabinæ aut Ericæ, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Satiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascit. Syluestrisq; copiosa in Germania ad Rhenum & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Ægypto, ubi procerrimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: habet uerò etiam adstrictionẽ nonnullam. Cæterum fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quod acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam abstergendi facultatem habens, pauxillam adstringendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu uice gallę in oris oculorumq; medicaminibus utuntur. Cruentis sputis in potu

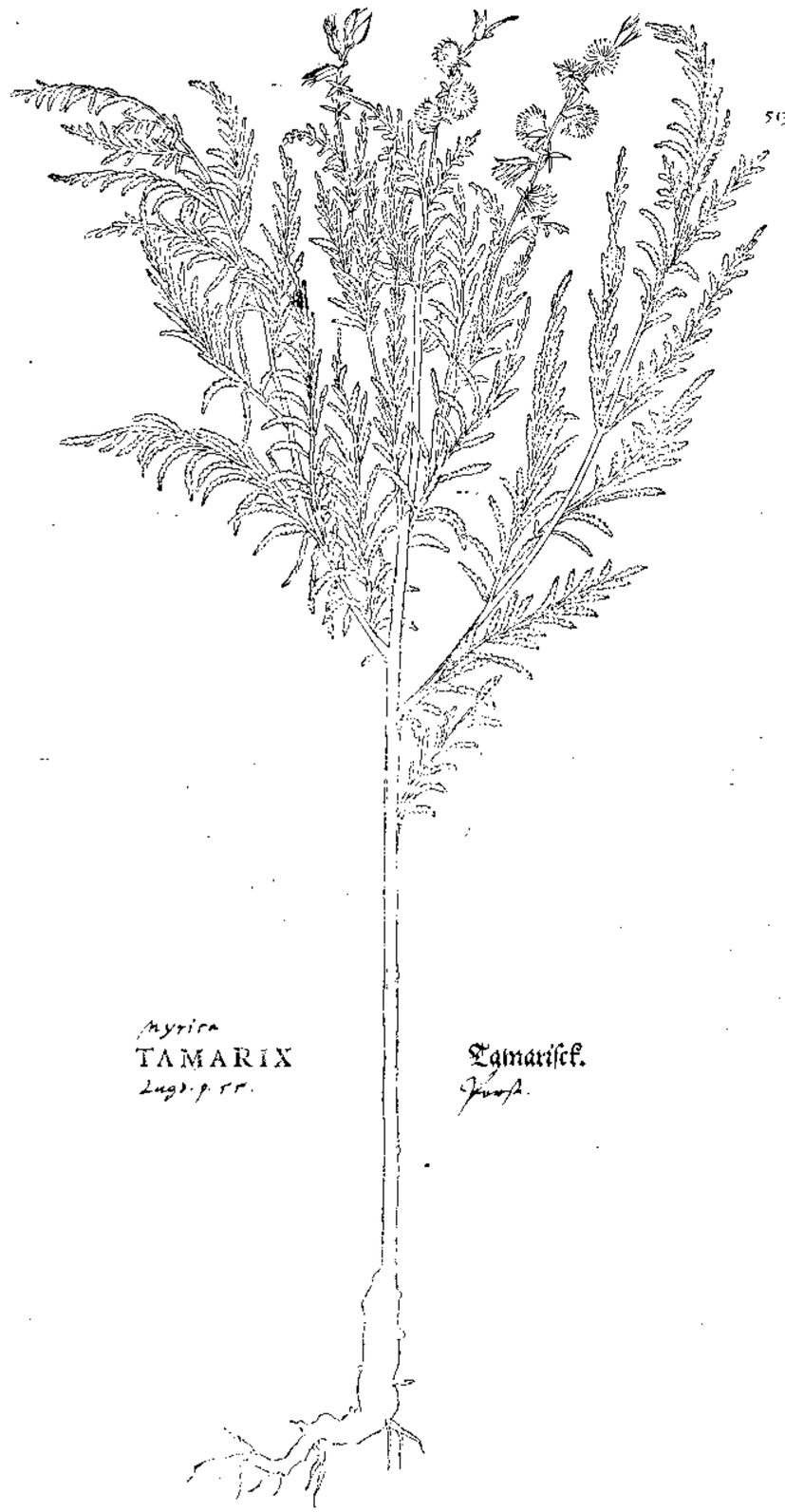

Myrica
TAMARIX
Lugd. p. 111.

Tamariscf.
Jonst.

C potu, cœliacis, fœminarũ fluxionibus, morbo regio, & phalangiorũ morſibus prodeſt. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus poteſt. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare eſt, & mulierum fluxionibus in deſeſſionibus. Aprè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appoſitus profluuiũ ex utero ſupprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienoſis pro poculo utuntur, quò datus in ijs potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodeſt admodũ lieni indurato, decoctis cum aceto aut uino radicibus, ſiue folijs, ſiue extremis ramulis. Sanat uerò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus ſanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle dicit. Ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur. Adeoq; mirabilem eius antipathiam cõtra ſolum hoc uiſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoque ſplenetico cibum potumq; dant in uaſis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eoſdem uſus adhibentẽ, quanquam remiſſiora. Datur ſanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Idem tuſus impoſitusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntur: ipſa uerò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impoſitum cum roſaceo & cera ſedat. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumq;, decoctum eorum ſalutare eſt. Radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax
D & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibusq; decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt.

DE MECONE RHOEADE▸ CAP▸ CXCIIII▸

NOMINA.

Papauer rubeũ.

ΜΗΚΩΝ ῥοιὰς Græcis, Papauer rhœas, hoc eſt, fluidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbarijs, Germanis à ſtrepitu quem ludentes pueri harum folijs concauo pugno impoſitis, altera palma incuſſa ædunt, Klapperroſen/ quaſi dicas crepitaculares roſas, & Glitſchen/ & wild Maen/ ac Kornroſen appellant. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum eſt.

Rhœas unde dictum.

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio ſimilia, & inciſa habet, longiora tamen & aſpera. Cau
† *aliàs lanuginoſum* lem †lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, ſimilem ſylueſtris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſſitudine, amaram. Ex qua deliniatione omnibus perſpicuũ fit, herbam quam Papauer rubeum hodie uulgò nominant, eſſe Rhœada, quod ſit folio Erucæ, laciniato, ſcabro, & longiore: caule lanuginoſo, recto, aſpero, cubitali: flore ſylueſtris Anemones puniceo, nonnunquã albo, oblongo capite: ſemine rufo, radice longa,
Papauer rubeũ nõ eſt Anemone. ſubalbida, minoris digiti craſſitudine, guſtu amara. Errant itaque qui Anemonem eſſe arbitrantur, quod folia eius, quæ Coriandri ſunt, euidentiſsimè reclament. Nos Rhœadis utriuſque picturas damus. Vnius, atqueadeo primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

LOCVS.

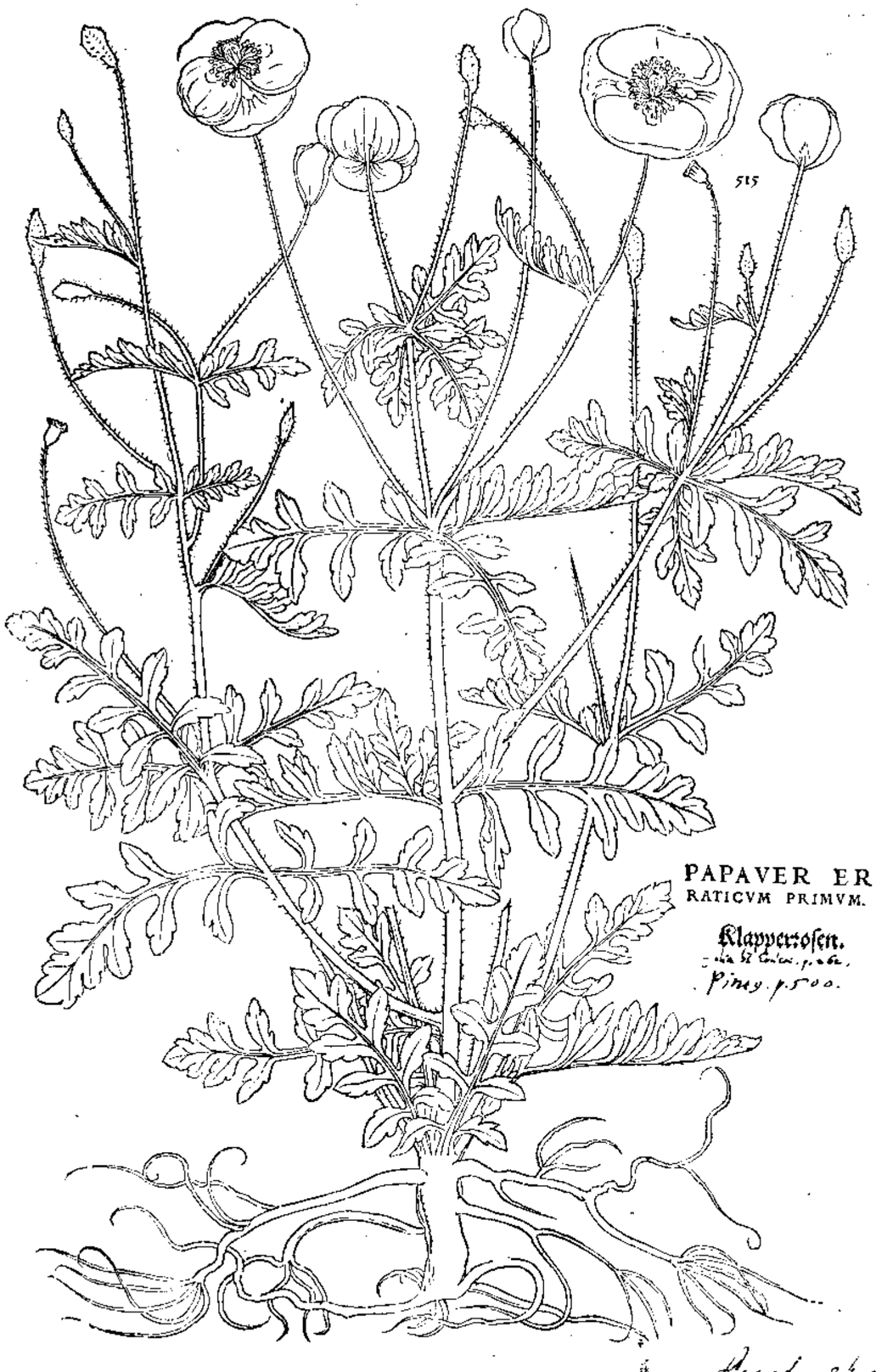

PAPAVER ERRATI
CVM ALTERVM.

Kornroſen.

A

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ut alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque ſéxue capita cum tribus uini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere uolueris. Semen acetabuli menſura cum aqua muſſa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præſtandũ mellitis & dulciarijs immiſcetur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddã Rhœas nuncupatũ, quod ſcilicet celeriter flos eius defluat. Huius ſemen ualidius refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſsit, uelut ſatiuo melli admiſcens. Admodũ uerò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſperguntijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. Pudendorũ tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCV.

NOMINA.

MHKΩN ἥμερος græcè, Papauer ſatiuum latinè dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanicè Magſamen oder Mán uocatur. Dictum autem Græcis μήκων à μὴ κωλύειν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs ueſcentes non patiatur. *Mecon quare appelletur.*

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, albũ uidelicet, cuius flos & ſemen candidũ: & nigrum, quod ſemine nigro cõſtat. Nos utrunq; genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Foliis conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloq; pediculo cauli adhærentibus: floribus uel candidis, uel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum uel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cõmunis ipſis refrigerandi uis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta potu

PAPAVER SATIVVM.

Magsomen. sinen. pooi

A somnum accersunt. Bibitur & decoctum contra uigilias. Capita trita & cum polenta cataplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem uiridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatosq; reponere ac uti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterũ cum melle dum humor densetur crassescatq; decocta, eclegma medicamentũ efficiunt, dolorẽ mitigans in tussi, fluxionibus arteriæ & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen tritum cum uino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigilijs fronti temporibusq; cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissat, siccatq;. Erui quantitate sumptus dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tussi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia haustus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum tosto oui luteo & croco. Igni sacro & uulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus utiliter ceu dulciarium inspergitur, non secus ac Sesamum. Candidius nigriore præstat, uimq; refrigerandi habet, ideoq; somnificum est. Si uerò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægreq; concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone compescit. Confert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Candidi semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephantijs medetur. E nigro Pa-
B pauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ui soporifera modò, uerum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion uocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatũ. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipsis utuntur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoq; magis quas uocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur. Opion.

EX SYMEONE SETHI.

Melius est album quàm nigrum. Somnificam uim habet, & difficilis est concoctionis, parumq; nutrit. Si autem cum melle edatur, semini genitali adijcit. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tussi. Ventrem sistit, etsi quidam falso putauerunt ipsum mouere, cum contrariam habeat uim. Lædit caput, si copiosius sumatur, idemq; aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt, & uigilantiũ fronti imponunt, in hoc ut somnum conciliet. Cæterũ nigrum Papauer frigidius est, & magis somniferũ, adeò ut si quis eo immodicè utatur, somno profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosaceo impositum capiti, eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiam quod illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma uenenum est. Nigri autem succus est uocatum opium.

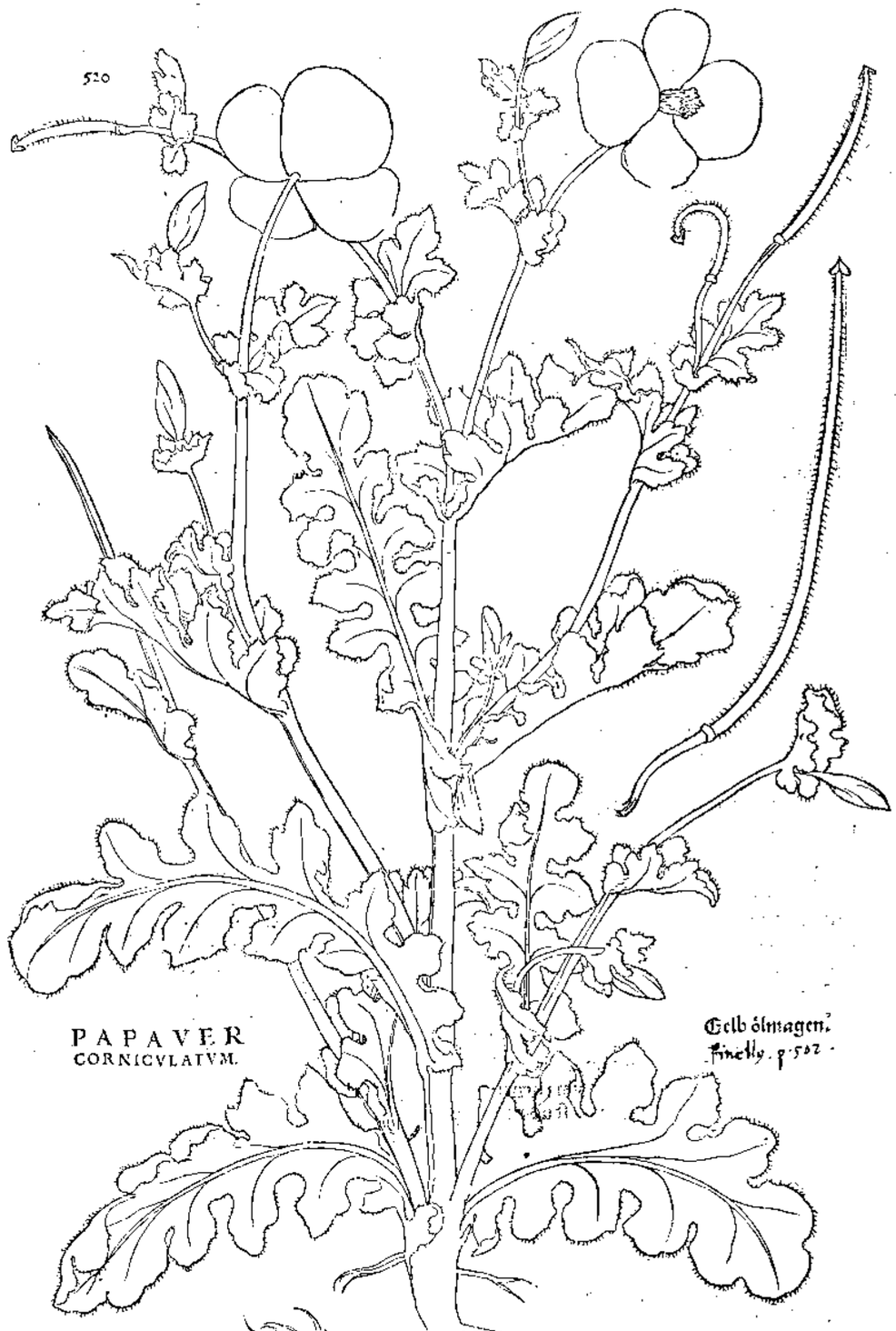

PAPAVER
CORNICVLATVM.

Gelb ölmagen.
Finelly. p. 502.

A

NOMINA.

Papauer cornutum.

ΜΗΚΩΝ κέρατίτης Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis Gelb ölmagen appellatur. Corniculatum à fructu, quem producit, cornu modo inflexo nominatum est.

FORMA.

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitū Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem, florem luteum pallidúmue, fructum paruum ut cornu inflexum, fœnigræci corniculo similem, unde & nomen inuenit. Semen pusillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in superficie terræ herentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit nascitur.

TEMPVS.

Iunio floret mense. Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & araneosas faciunt urinas prodest. Semẽ acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq; cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

B Papauer corniculatũ nominatum quidem est à fructu leuem inuersionẽ habente, ueluti & fœnum græcũ, ut bouis cornu simile esse uideatur. Vim habet incidendi & abstergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, sordida admodum & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abstinere oportet ulceribus iam purgatis: adeò enim abstergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore non sordes duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argemas iumentorũ sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO▸ CAP▸ CXCVII▸

NOMINA.

Lugd. p. 119. Moris celsi.

ΜΟΡΕΑ, ἡ συκάμινος Græcis, Morus Latinis, officinis & uulgaribus hortis Morus celsi, Germanis Maulberbaum appellatur.

FORMA.

Morus arbor notior est quàm ut describi desideret. Folia autem rotunda ferè habet, nisi quod in summo sint acuminata, in extremitatib. serrata, & ad Menthæ hortensis primi & secundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum statim ab ortu candidum, cum pubescit rubrum, ubi maturuit atrum. Non est certè silentio transeundum, quod Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu usq; ad solstitiũ pasti uermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, sericeũ uellus, quo turget uterus, pedibus explicantes consiciunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehenditur, nec ars aliquid ab ijs accepisse uidebitur, in quo ingeniosius laborauerit, si tam multas dum id uellus perficitur na-

Seres uermiculi unde nutriantur, & eorundem mirandam cum metamorphosi.

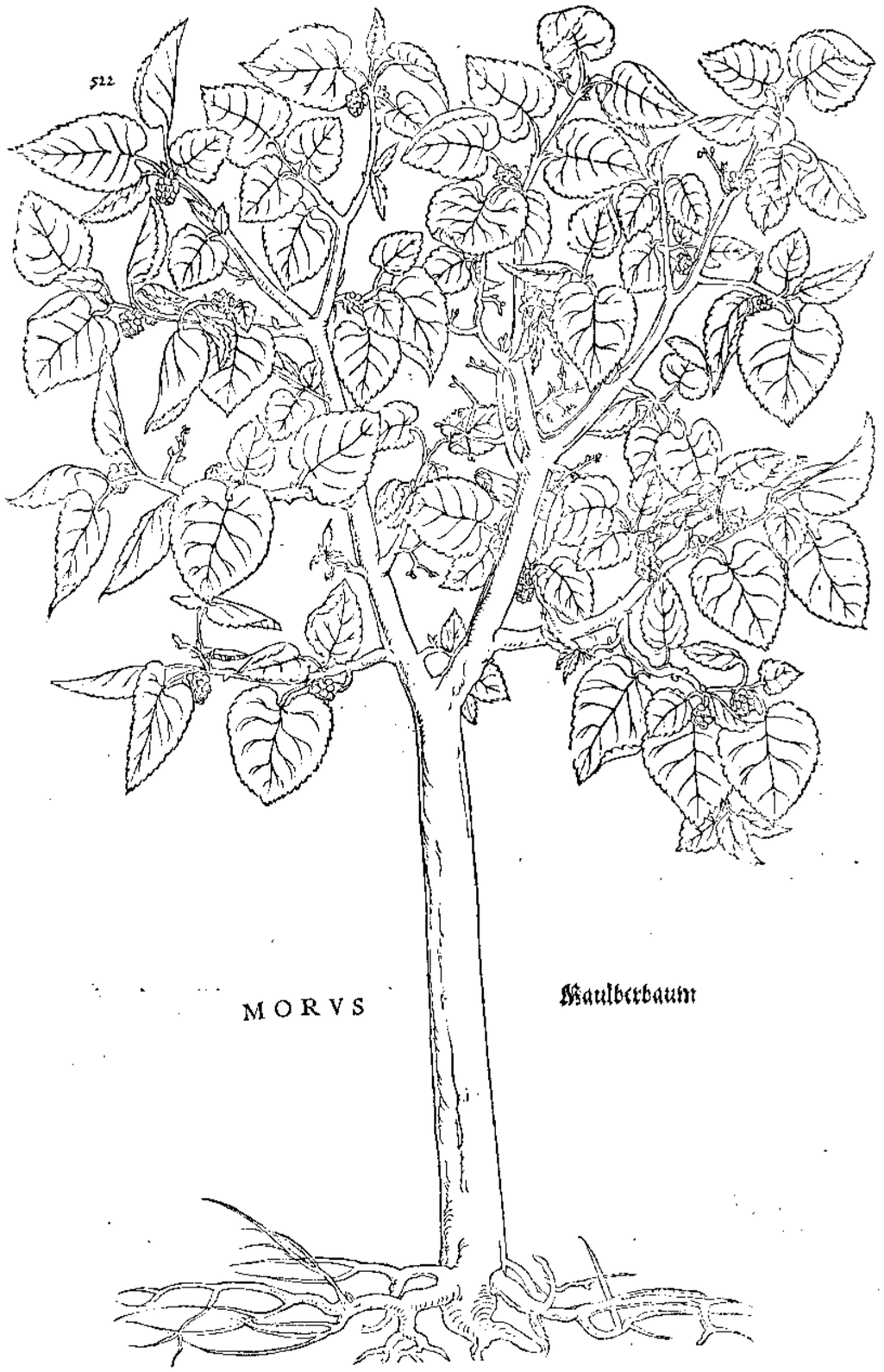

MORVS

Maulberbaum

A tur naturæ mutationes, & artis dum ad uitæ usum disponitur labores æstimemus. Appetente siquidem uere oua, piscium ouis haud dissimilia, linteolo chartæue adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radijs solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruantur. Quo fit ut uermiculi excludantur exigui, qui mox Mori foliis nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, uel potius inuolucra conficiuntur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se condentes, postquam suum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò ut semestris tantum illis apud nos uita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in uolucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem insidentes coëuntesq;, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterũ moriuntur, atqueadeo cum nullius præterea sint usus abijciuntur. Oua autem ad ueris usq; initia seruantur. Hanc mirificam metamorphosin quam nõ ratò summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non cõmemorare, quò studiosis uermiculorum istorum quí Mori foliis pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem inprimis loca calida fabulosaq;. Gaudet fossione & stercore.

TEMPVS.

Nouissima urbanarũ germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Proinde cum hanc germinare uiderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus sapientissima arborũ.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus ubi exaruerit admodũ adstringit. Maturus autem me
B diocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdam & purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus autem æreo uase, aut insolatus, magis adstringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonsillarũ inflammationes facit. Augetur uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis semine, iride & thure. Mora uerò immatura sicca tusaq;, Rhois uice obsonijs miscentur, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus alnum soluit. Latos uentris lumbricos expellit: ijs quoq; auxiliatur qui aconitũ hauserũt. Folia trita & cum oleo illita, ambustis igne medentur. Decocta in aqua cœlesti cum uitis & nigræ fici foliis capillos tingunt. Succus foliorum cyathi mensura potus, phalangiorum morsibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur utiliter in dolore dentes. Colligitur per messem succus, circũfossa & secta radice arboris: inuenitur enim postridie concretus, qui in dolore dentiũ utilis est. Tubercula discutit, & aluũ purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus uentrẽ quidẽ subducit: immaturus arefactus medicamentum fit satis cõstringens, adeò ut ad dysenterias & cœliacos affectus, aliosq; omnes qui ex fluxionum sunt genere efficax sit. Contunditur autem & obsonijs miscetur, ueluti Rhois fructus: aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibitur. Porrò quod maturorum succus ad stomatica medicamenta sit utilis, propter eam uidelicet quæ ineſt illi adstrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poscunt adstrictionẽ, competit. At immatura præter acerbitatẽ aciditate etiam participant. Tota quoq; arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam uidetur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latum

C lumbricum interficiat. In alijs autem partibus constringens uincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodo cõprimentis & subducentis facultas est. Cæterum Mora ubi in uentriculum purum, & prima fuerint ingesta, citissimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in uentre humorẽ inuenientia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpunt, extraneã quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocentiora, corruptione tamen nisi uelociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, uitiantur. Porrò quando uentriculi os squalidum calidumq; erit, tum sicut peponibus, ita & Moris utendum. Tale nanq; iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq;, in hyemem reponunt, ut sibi medicamẽ ex ijs parent, utile ad dysenteriam, aluiq; diuturnum fluorem persanandũ. Quod quidem facilè descendant fortè eis usuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admistione acrioris facultatis, quæ stimulandę ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, ut etiam reprimere stipareq; sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse cõiicio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum ut facilè deijciantur, uerumetiã ut diutius morata in uentre corrumpantur. Quod si corruptionem effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcissimè corpus alunt, similiter ut Pepones, haud tamen uomitum cient, nec stomacho ut illi aduersantur.

DE MYRRHIDE▸ CAP▸ CXCVIII▸

D

NOMINA.

Cicutaria.

Error de duplici Cicuta.

MYRRIS ἡ μυῤῥίς Græcis, Myrrhis Latinis, uulgaribus herbarijs Cicutaria, quod scilicet caule & folijs Cicutæ simillima sit. Hac similitudine quidam decepti, ueram esse Cicutam putauerunt, cum tamen ab ea, uiribus potissimũ, diuersissima sit. Germanis Wilderkorffel appellatur.

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est, radicem obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis deliniatio, nulla prorsus re clamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ simillima est, adeò ut eam nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorũ morsibus radix Myrrhidis succurrit cum uino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis utiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térue die potam ex uino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem

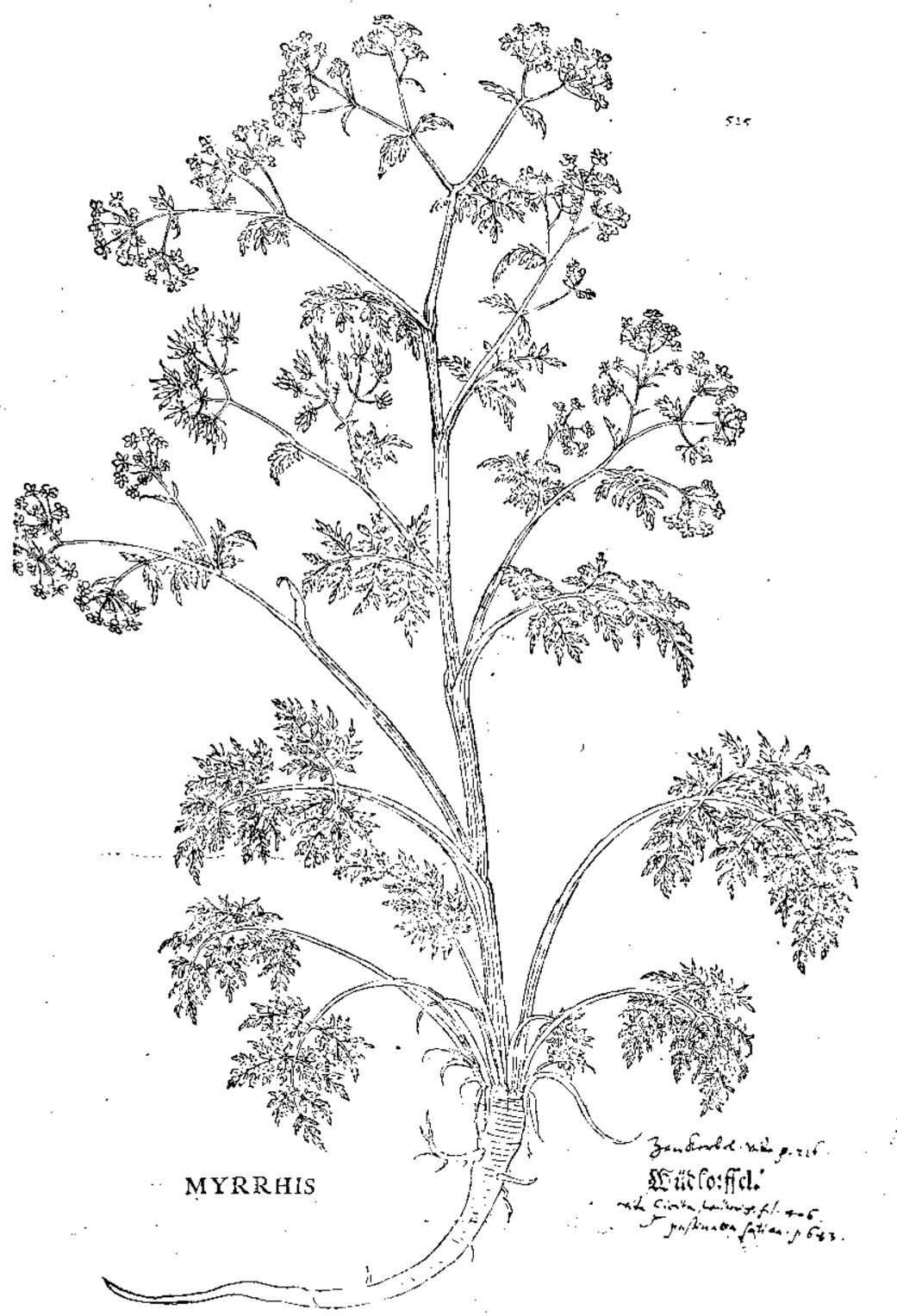

C salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat.

DE MELILOTO. CAP. CXCIX.

NOMINA.

Sertula cur dicta. *Corona regia.*

ΜΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam uerò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

GENERA.

Vulgaris Melilotus. *Primum genus nõ est uera Melilotus.* *Germanica Melilotus.*

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum uulgarẽ, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto aclentè fimbriato, floscula luteo, odoris suauis, teretí per ramos diffuso semine. Hoc quanquam tertio generi, quod nos uerum esse putamus, foliis & floribus simile sit, tamen cum nullam gustu præ se ferat adstrictionẽ, quam summè requirunt Dioscorides, Galenus & alij ueteres medici, & præter amaritudinẽ haud exiguam acrimoniã habeat, fit ut inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cõnumerari non possit. Hinc est quod nos infrà, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, foliis Trifolij, minutissimis, ut paulò pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicã uocauimus, quod illa, & non prior, in Germania nostra pro uera Meliloto sit usurpanda, ob adstrictionem illam manifestam quam gustu præfert. Accedunt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorẽ referentes,

D quos Dioscorides requirit. Sententiã nostram confirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quod hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatissimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus ubicq; nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi ueteres Græci & Latini attribuunt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentẽ & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbã nominant Vnser frawen schůchlin / uel wilden Klee. *Melica Melilotus* Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotũ, quam nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quod mos sit patrius Germaniæ nostræ, omnia ferè peregrina uocare Italica. Germanicè itaq; haud ineptè welscher Steinklee nominabitur.

FORMA.

Melilotus Germanica. *Italica.*

Vulgaris Meliloti descriptionẽ inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolij, pingui & cano, flore pisi, minore tamẽ, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniam arbitror, caulem habet subrufum, rotundũ, folium fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, ut pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, ut hinc etiam conijcere liceat ueram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica passim in pratis Germaniæ, montosis potissimum, nascitur. Italica in Germania, nisi fata fuerit, non prouenit. In Campania uerò circa Nolam, Dioscoride teste, copiosè nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem utrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

TEMPE-

MELILOTVS GERMANICA.

Vnser frawen schůchlin.

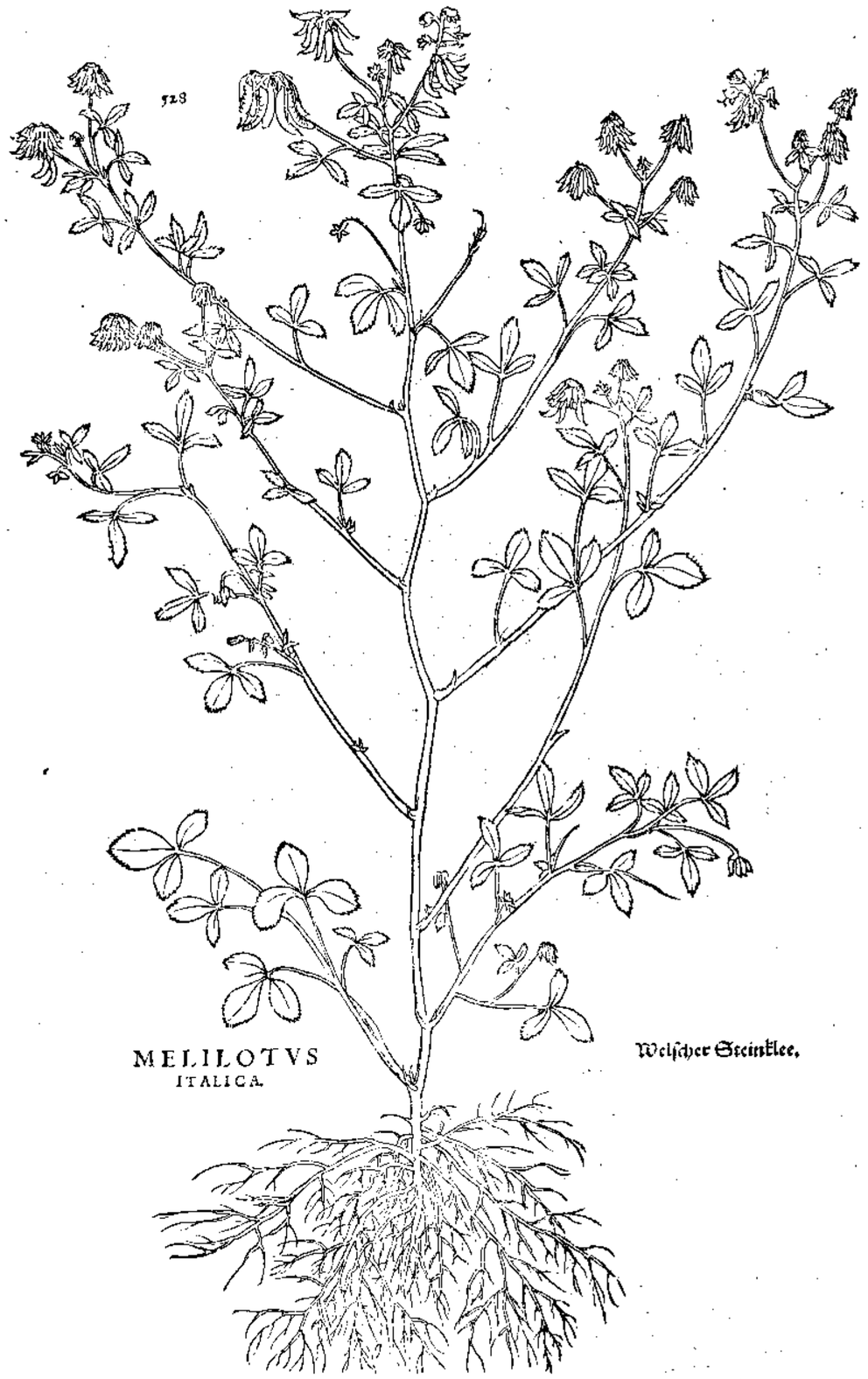

MELILOTVS
ITALICA.

Welſcher Steinklee.

A

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt facultatis: habet enim quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat: copioſior enim in ea eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adſtringendi facultatẽ obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorũ, uteri, ſedis & teſtium in paſſo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo aſſato, aut fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes melicerídas per ſe cum aqua, & achoras cum creta Chia & uino aut galla illita ſanat. Stomachi dolorẽ cum uino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expreſſus ſuccus, & cum paſſo inſtillatus ſedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & roſaceo inſperſa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, cur cum lini ſemine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, & capitis cum roſaceo: item auriũ è paſſo, quæq; in manibus intumeſcunt uel crumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus eſt ad uuluas. Teſtes uerò & ſedem prociduam, quæq; ibi ſunt uitia, recens ex aqua decocta, uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinuntur ad carcinomata. Deferueſcit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CC.

NOMINA.

B

MANDRAGORAS, ἀνθρωπόμορφος Græcis, κυνόκεφαλος Pythagoræ, Latinis canina aut terreſtris mâlus, officinis Mandragora, Germanis Alraun dicitur. Qui Circæam uocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras haud dubiè ab humana forma, quam radix eius referre uidetur, Anthropomorphon appellauit. Hinc ſumpta occaſione, agyrtæ & impoſtores illi circũforanei radices humana effigie inſignitas circunferunt, quas Mandragoras eſſe teſtantur, cum tamen conſtet eas eſſe fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana ſpecie ſculptis, poſtea plantatis. Naſcuntur autem ſubinde radiculæ paruæ, quæ repræſentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra eum acquirunt colorem, ut radices eſſe appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur ut pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ cõmemorare in præſentia nihil attinet. Terreſtrem mâlum Romani dixerunt, quod mâla proferat, nec in altum ut reliquæ arbores ſurgat.

Circea quare dicta Mandragora.

Anthropomorphos cur nominata.

Agyrtarum commenta.

Terreſtris mâlus.

GENERA.

Duo Dioſcoridi & Plinio Mandragoræ ſunt genera. Mas candida eſt, μανδραγόρας Græci uocant. Huius hic effigiẽ, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à ſimilitudine foliorum appellata. Theophraſtus tamen lib. vi. de hiſtoria plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragoræ conſtituere uidetur, cuius fructus ſit μῆλα, καὶ ῥεγχαίδη, καὶ ἀνώδυνος τῷ χυμῷ, hoc eſt, niger, acinoſus, & ſapore uinoſus. Et niſi hoc genus à priorib. diuerſum eſſe ſtatuas, diſcrepare inter ſe non leuiter Theophraſtũ & Dioſcoridẽ neceſſe eſt fatearis. Nam Dioſcorides palàm aſſerit poma priorum duorũ generum uitellis ouorũ eſſe ſimilia, & pallida: contrà Theophraſtus nigra, acinoſa, ut diximus, & ſapore uinoſa eſſe tradit. Accedit quod idem Theophraſtus eodẽ loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioſcorides penitus aufert: ut hoc nomine neceſſe ſit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recenſebimus, ubi etiam eius picturam offendes.

Mas.

Fœmina.

Locus Theophraſti explicatu difficilis.

FORMA.

Fœmina anguſtioribus, & minoribus quàm Lactuca foliis eſt, grauiter odoratis &

Fœminæ.

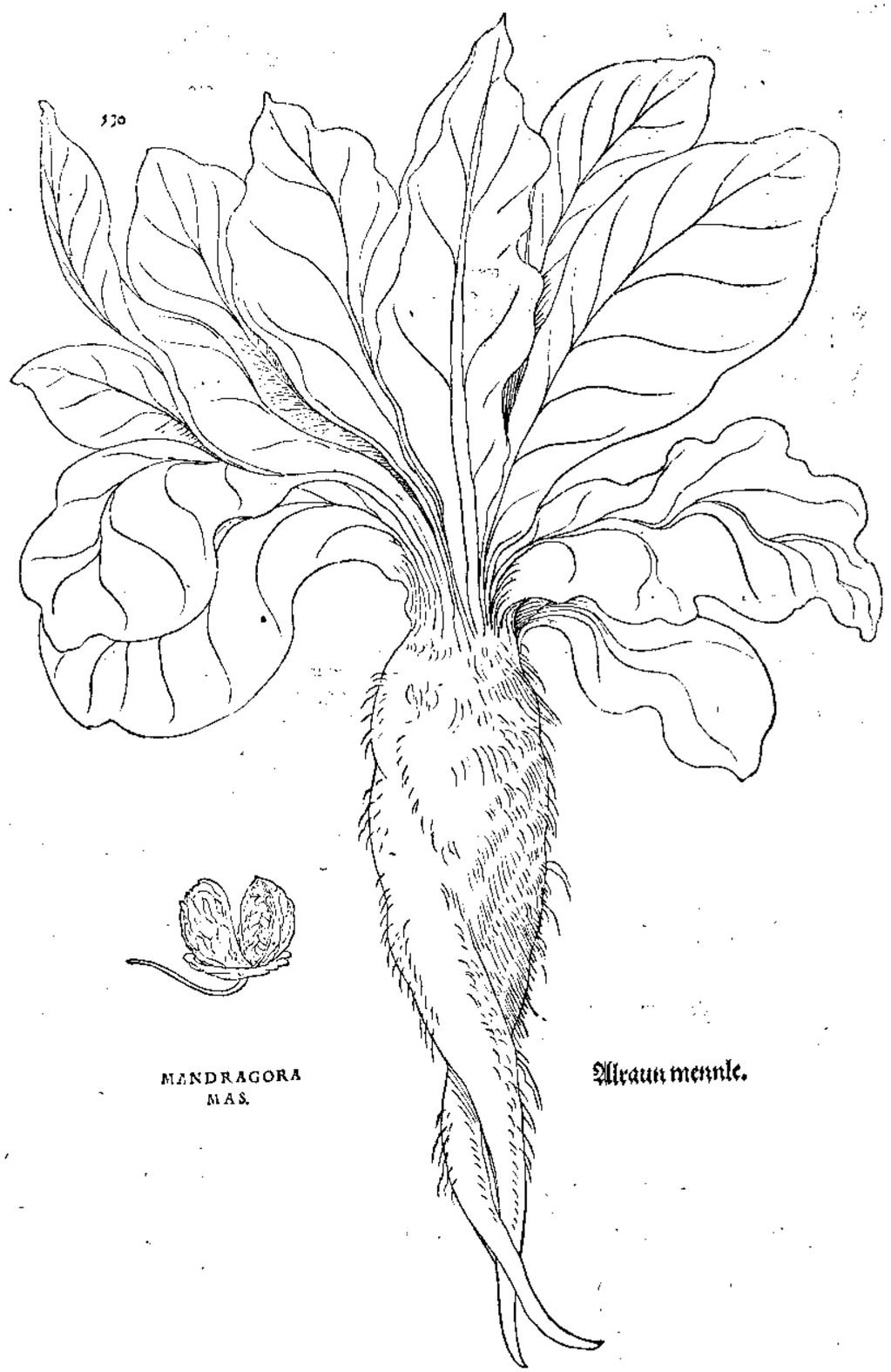

530

MANDRAGORA MAS.

Atraum mennle.

A uitosis, per terram sparsis, iuxtaq; folia pomis uitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternisue, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulem uerò non fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia ut Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidiorq;. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & umbrosis locis. Nunc in hortis etiam plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cum iam cõcreuerit, in fictili uase reponere oportet. Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad usum suspenditur. Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, & traiectũ per colum ius seruant, utentes cyathi unius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint. Potus obolorum duorũ pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq; bilem ueratri modo purgat. Verum maiore copia potus uitam adimit. Miscet medicamentis ocularibus, & ijs quæ dolores finiunt, pessis quoq; emollientibus. Per se semiboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit. Ra-
B dix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam uoluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas ulcera excitarunt inflammationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnẽ durities, abscessus, strumas, tuberculaq;, quinq; aut sex diebus leniter cõfricata. Stigmata sine ulceratione delent. Folia condita sale seruantur in eosdem usus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua discutit. Articulorũ dolores cum polenta sedat. Conficitur citra coctionẽ uinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in uini dulcis metretã conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut uri debent, ut antè dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quod somno quodam pressi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporem afferunt. Potest idem & eorũ succus. Nimius tamen eorundem usus obmutescere facit. Semen mâlorum potum uterum purgat, appositumq; cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum uas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferunt omnibus locis liquorem radices, idq; experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi uim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex ualentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis & è caule, decisо cacumine, & radice punctis aperta aut decocta. utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctę. Folia seruantur in muriis efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque uires noxiæ. Grauedinem

C afferunt etiam olfactu, quanquã mala in alijs terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibit̃. Articulis prosunt folia cum polenta, uel radix recens tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & ulcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix uulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS. CAP. CCI.

NOMINA.

VAE mâla insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab alijs amoris poma, à Germanis uerò Melangan/num ueteribus cognita fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, ut putet esse tertiã Mandragoræ speciem, quam Morion uocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit inprimis Theophrastus, qui lib. vi. de historia stirpium cap. ij. eius fructum esse nigrum, acinosumq́; scribit, qualia mala insana non sunt. Dein quod Morij fructus letalis sit, mala uerò insana minimè, ut paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, nõ quod letalia sint, sed quod difficulter concoquantur. Amoris autem poma, quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

Mâla insana non sunt tertia Mandragoræ species.

Mâla insana cur dicta.

Amoris poma quare uocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua
D uerò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma germanicè braun Melanzan/alterius autem, geel Melanzan uocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiam propémodum caule & foliis refert. Differunt autem huius folia à Personatiæ, quod longiora, magisq́; laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex foliis è calatho stellatim radiatis, fructus oblongi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamq́.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarũ hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè ut in cucumere esculento, aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina usum habent. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alij ubi paululum inferbuerunt igni, in orbiculos uel taleolas digerunt, & in acetarijs ex oleo, uel pipere & aceto comedunt. Salgamarij in muria acida seruant, cibo per hyemem & uer ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa: delicatorum & omnia degustare uolentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, ij statim nomine ipso territi, usum illorum euitabunt.

DE NYM-

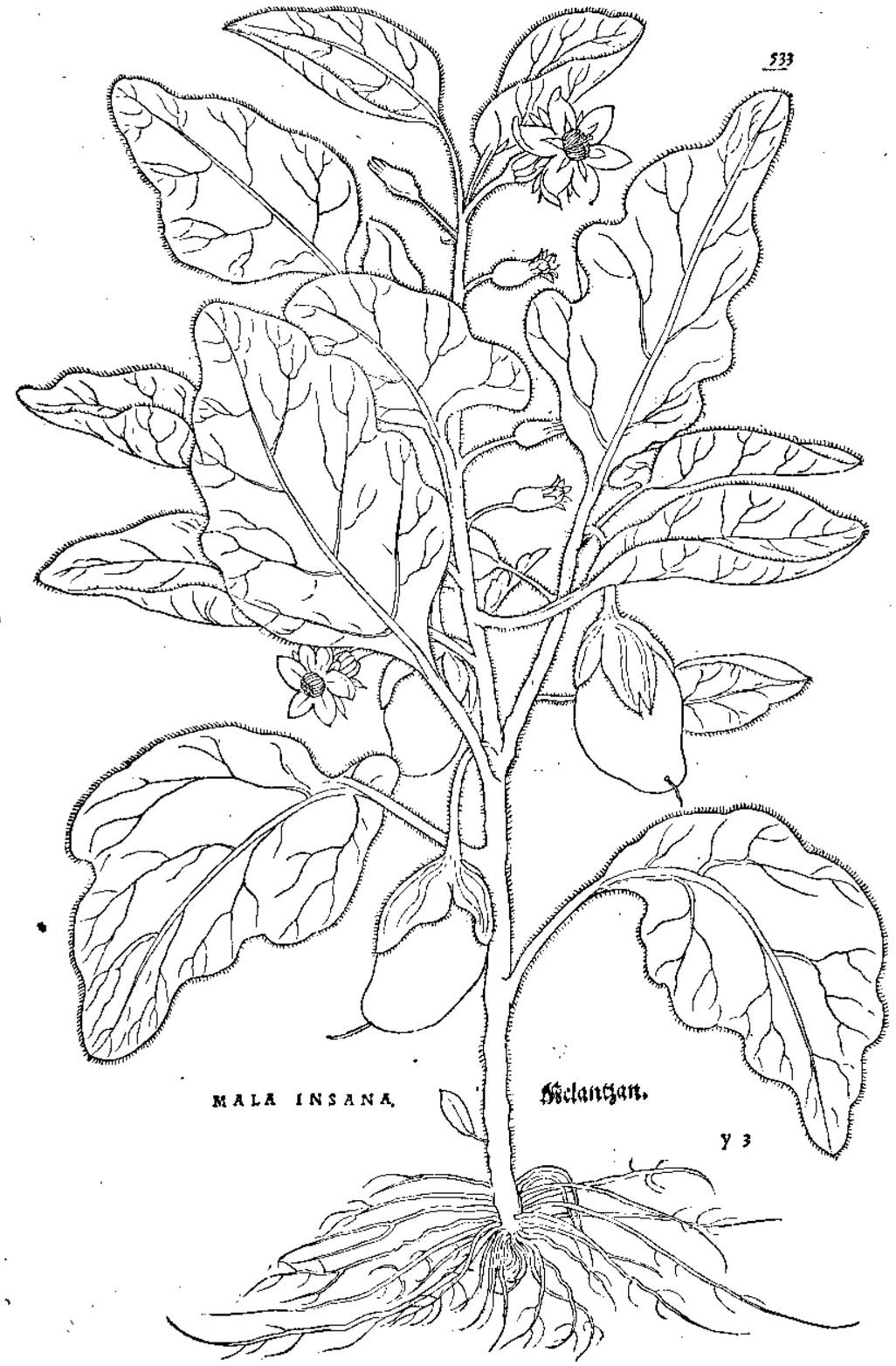

C

NOMINA.

Nenuphar.

NYMΦAIA Græcis, Nymphæa Latinis, officinis Nenuphar barbara uoce nominatur. Germanis Seeblům / Waſſermâhen. Nymphæ autem nomen ſibi uendicaſſe uidetur, quod aquoſa amet loca: uel, ut ex ueteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua eſt, inq; paluſtrem hanc plantam mutata.

Nymphæa cur dicta.

GENERA.

Candida. Lutea.

Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij ſimili, candida appellatur. Germanicè weiß Seeblůmen. Altera itidem à floribus, qui lutei ſunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seeblůmen. Poſſent etiam radicibus diſcerni, cum prior nigra, altera uerò candida cõſtet, adeò ut hoc nomine prima candida, altera autem nigra diceretur. Multò uerò conſultius eſt à floribus, quàm radice diſcrimen ſumere, quòd illi nunquam non oculis expoſiti ſint, radices autem non niſi effoſſæ intueri poſsint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio ſimilia habet, minora tamen & longiora, quadantenus ſuper aquam eminentia, aliqua tamen etiam ſub aquis, plura ab una radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio ſimilis, in medio quod croceum ſit obtinens. Hic cum defloruerit rotundus, & mâlo circunferentia, aut Papaueris capiti ſimilis, colore niger fit. In quo ſanè ſemen clauditur nigrum, latum, denſum, guſtu glutinoſum. Caulis illi læuis, minimè craſſus, niger, Ægyptiæ fabæ ſimilis. Radix nigra, aſpera, clauæ perſimilis. Hæ ſingulæ notæ alteri Nenuphari uocato quadrant. Folio enim conD ſpicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: Flore candido, Lilio ſimili, in medio croceum habente, & cum defloruerit capite Papaueris, in quo ſemen latum, amarum, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodoſa, clauæ formam repræſentans. Altera folia antedicte ſimilia habet, ſed radicem albam & aſperam: florem luteum, ſplendentem, roſæ ſimilem. Quæ itidem notæ in uniuerſum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis eſt floribus, reſpondent.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquis ſtagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio menſe colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nympheæ tum radix, tum ſemen refrigerandi & citra morſum deſiccandi uim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris ſicca cum uino pota, cœliacis & dyſentericis prodeſt. Lienem abſumit. Stomachi ueſicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice impoſita ſanat. Eadem contra Veneris inſomnia bibitur, ſiquidẽ ea compeſcit. Paucis diebus ſi quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & ſemen contra muliebria profluuia ex uino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphææ radix & ſemẽ, uentris profluuia cohibent, ſemenq; genitale ſiue per ſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinẽt, ſanat dyſentericos. Cęterũ Nymphæa quæ candidã radicẽ habet, potentioris eſt facultatis, ut & muliebri profluuio medea-

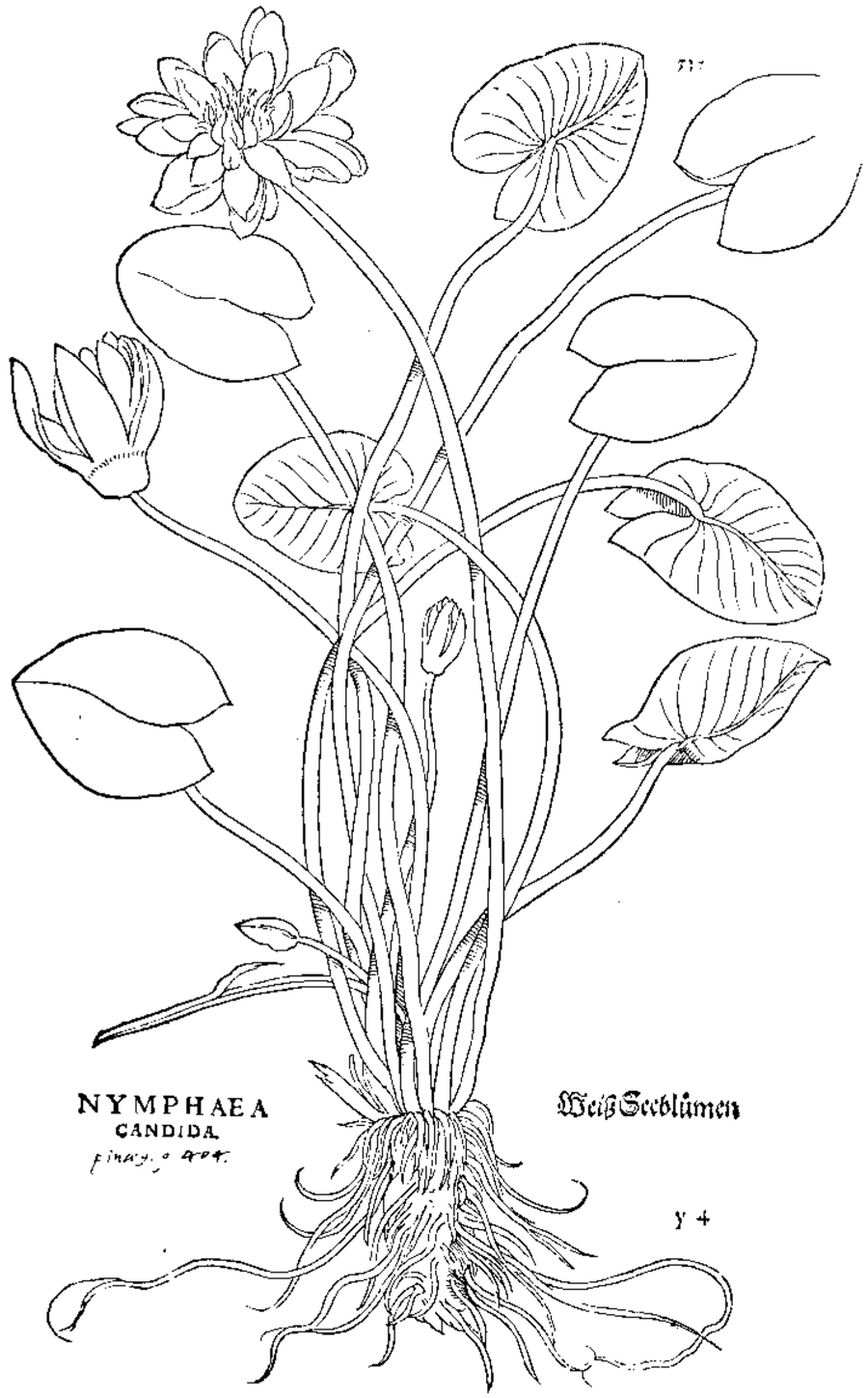

536

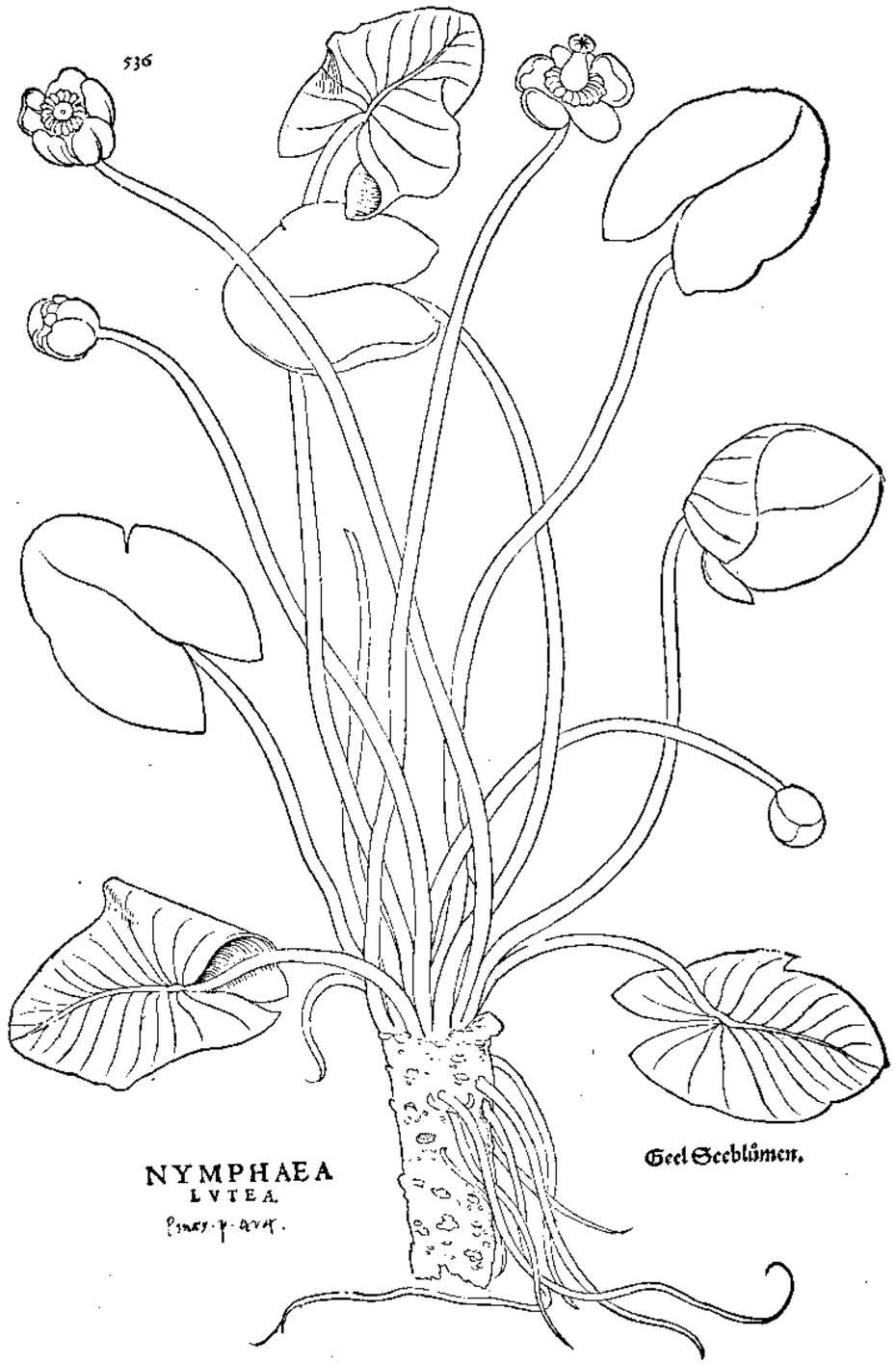

NYMPHAEA
LVTEA.

Geel Seeblůmen.

A medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex uino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergendi uim obtinent, ita ut alphos & alopecias ſanent. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias picе liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ impoſita ſanguinem ſiſtere traditur. Vtilis & ad difficultates inteſtinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit Nymphæa, femel in quadraginta dies pota. Inſomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet nō ſolum Venerem, ſed effluentiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Semen cum uino potum dyſentericis auxilio eſt. Tenesmo radix eiuſdem ex uino bibitur. In uino quoque pota lienem conſumit. Dolores ueſicæ ſedat ex uino. Manantia ſanat ulcera. Maculas omnes emendat. Trita plagis impoſitur. Vlceribus, priuatim ijs quæ calceamento facta ſunt, prodeſt arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIII.

NOMINA.

NAPY, ναπυ graecè, Sinapis & Sinapi latinè uocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperā tamen faciunt, quod altero genere pro Eruca, quam ſuo loco depinximus, utunt. Germanicè ʒam oder Gartenſenff nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia uenit in Latiū, conſetoq; dictum Athenæus lib. ix. Dypnoſoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τὰς ὄψεις ϕ' τῶ ὀδμᾶι, hoc eſt, quod oculum luminibus officiat. Pleraq; Græcia Napy nominat quaſi Naphy, ut idem eodem in loco interpretatur, quoniam non ſine natura ſit, ſed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem uidelicet νήπυ, quaſi immitè dici uolunt, quoniam acrimoniæ uehementis particeps ſit.

Officinarum error.

Sinapis unde dicta.

Napy cur uocatum.

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, foliis, floribus & ſemine diſtantia. Primum ſiquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq; luteum obtinet, ac ſemen album profert. Nos à floribus luteis germanicè geelen Gartenſenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floreq; albicante, & ſemine ueſco pulloq; conſtat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus weiſſen Gartenſenff appellauimus, ut eſſet huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuerſitas, quam Germani ſimpliciter weiſſen Senff uocant.

FORMA.

Primum caulem habet hirſutum, longum, ramoſum, folia rapi, minora tamē & aſperiora, flores luteos, ſiliquas rotundas ac hirſutas, plenas ſemine candicante. Alterum genus itidem hirſuto caule præditum eſt, minore tamen, foliis Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis, floribus albicantibus, crucisq; effigiem referentibus, ſiliquis teretibus & oblongis, ſemine pullo rufeſcenteue refertis.

LOCVS.

Vtrunq; in hortis ſatum prouenit. Et quamuis nullo cultu plerunq; germinet, terram tamen aratam & congeſtitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret utrunq; Iunio ac Iulio menſibus, eodemq; tempore ſemen in ſiliquis ſuis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & deſiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuādi & extrahendi uim habet. Cōmanducatū capitis pituitā elicit.

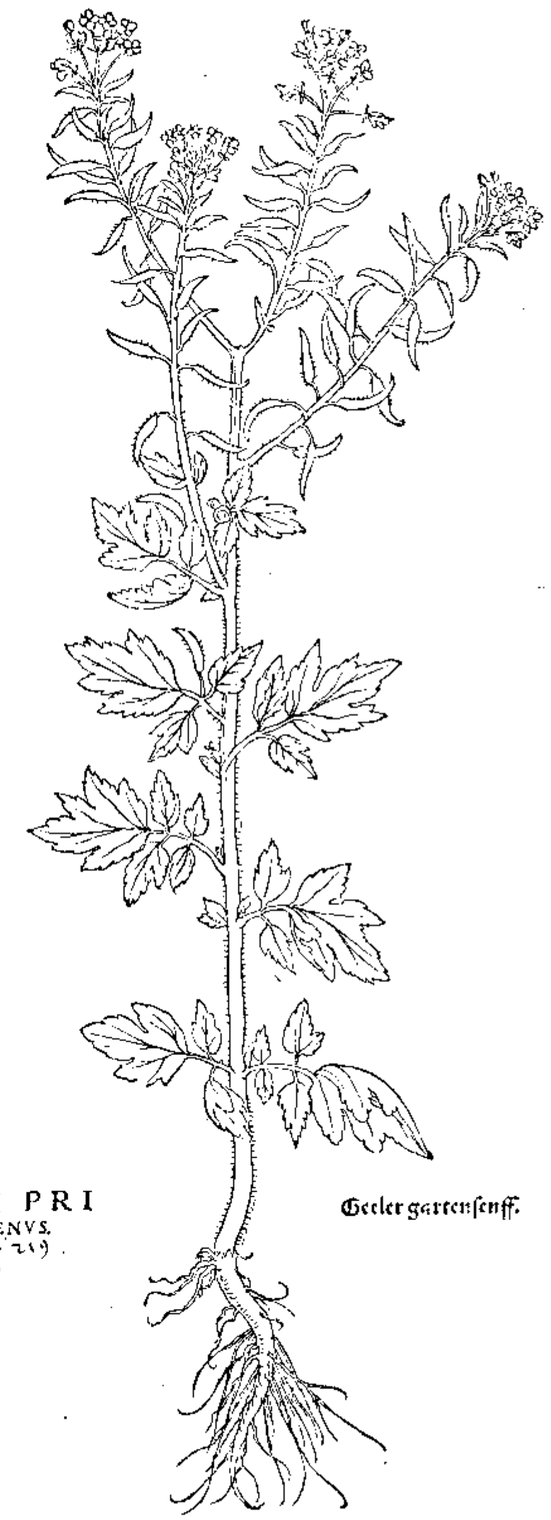

SINAPI PRI
MVM GENVS.
Lugdun. p. 219.

Geeler gartenſenff.

SINAPIS ALTE
RVM GENVS.
Lugdun. p. 214. 220.

Weiß Gartenſenff.

C cit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarum præduros tumores, ac ueterem callosamq; arteriæ scabritiē conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotum, sternutamenta ciet. Comitialibus quoq; auxiliatur. Fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat. Lethargicis, deraso capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cum permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiem aliquid trahere uoluerimus. Alopecijs illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo insperſum. Extrahentibus emplastris, scabiemq; extenuantibus utiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur. Exprimitur autem ex uiridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentiū ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimū contra omnia uitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerū. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersionē suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargi-
D cos: & si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicū, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum causticā ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriasis, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut caligantes oculos cū melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calefitq; in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiū dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes. Mulierū etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit, potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones.

EX SYMEONE SETHI.

Sinapi uim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiā lienis affectib. à humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit uerò uisui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionē & distributionē ciborum crassarū partium. Minuit quæ in uentriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis uerò ischiadicis illitum, & lienosis utile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum uerò & incensum, serpentes fugat.

DE NE-

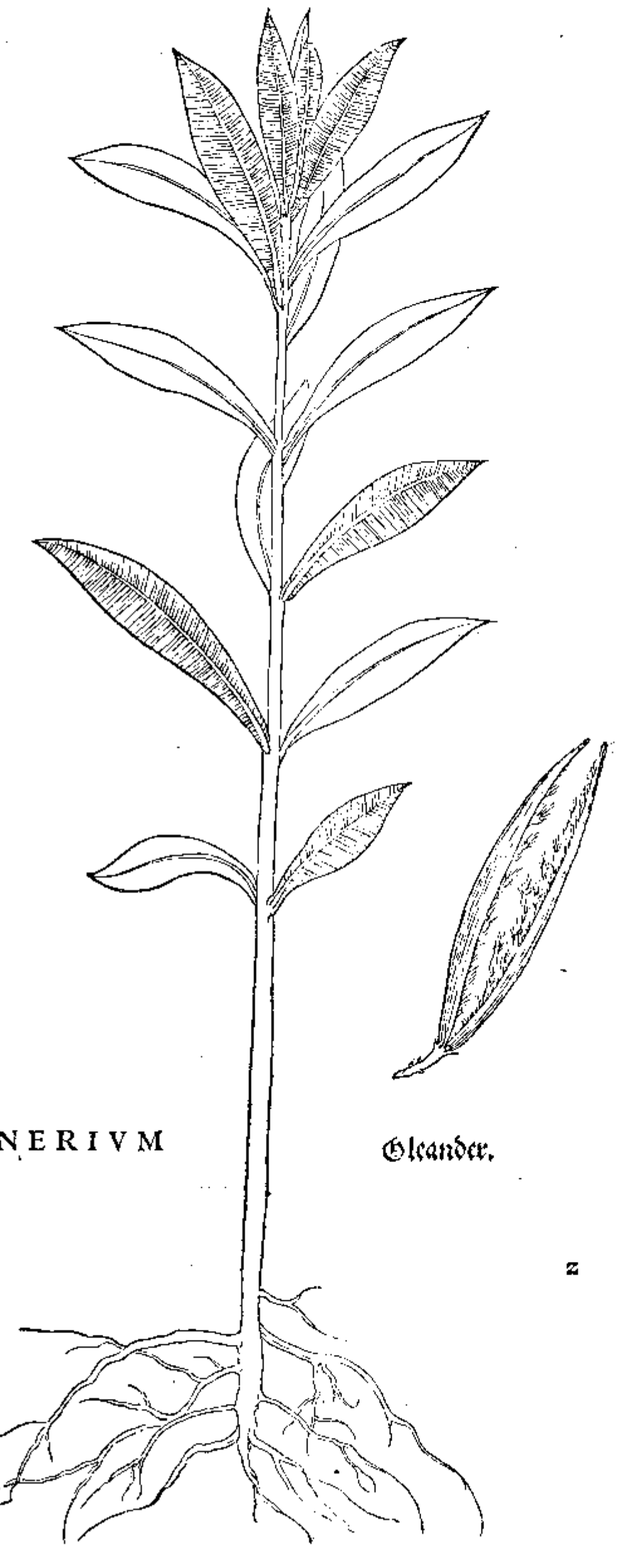

NERIVM Oleander.

C

NOMINA.

Oleander. Rhodophne eur dicta.

NHPION, ἡ ῥοδοδαφνη, ἡ ῥοδόδενδρον Græcis, Nerion & Rhododendron Latinis, officinis & barbaris Oleander, Germanis Olander dicitur. Rhododaphnen autem Græci dixerunt à roſæ floribus & lauri foliis, quæ fruticis huius præcipuæ ſunt notæ. Nec refert quod Dioſcorides amygdalæ foliis eius folia cõparauerit, lauro enim & amygdalæ nõ diſſimilis magnopere foliorũ figura eſt. Fecit idem roſæ flos & arbor, ut eadẽ gens Rhododendrũ nominauerit.

Rhododendros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & craſſiora folia habens, florem roſarum figura, fructum amygdalæ ſimilem, ueluti cornu, qui dehiſcens lanea natura plenus eſt, pappis acanthinis ſimili. Radix illi eſt acuminata, longa, lignoſa, guſtanti ſalſa.

LOCVS.

Naſcitur in hortis, maritimis, & ſecundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo menſe floribus & fructu prægnans ſit Nerion, non ſatis conſtat: neque enim uel flores uel fructus eius nobis uidere licuit. Hinc eſt quod etiam pictura quam exhibemus iſidem careat.

TEMPERAMENTVM.

Neriũ Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in ſecundo ſiccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, aſinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominũ uerò cum uino pota contra uenenatorũ morſus præſidia ſalutaria ſunt, præſertim ſi rutæ cõmiſcueris. Infirmiora uerò animantia, ut oues, capraſq; ſi aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

D

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus eſt frutex. Foris quidem illitus diſcutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus aſſumptus, pernicioſus ac uenenoſus non tantum hominibus, uerumetiam pleriſq; pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: Rhododaphnen uocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum eſſe, homini uerò contra ſerpentes præſidium, ruta addita, & è uino pota. Pecus etiam & capræ ſi aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA▸ CAP▸ CCV▸

NOMINA.

Berberis.

Oxyacantha unde dicta.

OXYACANTHA Græcis, Oxyacantha Latinis, officinis Berberis, Germanis Paiſſelbeer / Saurich / Erbſel / Verſich uocatur. Hauddubiè Græci à ſpinarum acuminatis cuſpidibus Oxyacanthan dixerunt.

FORMA.

Syluestri pyro ſimilis arbor eſt, ſed minor & nimis ſpinoſa. Fructum fert Myrto ſimilem, plenum conferciúmue, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius deliniationis notę, nulla prorſus reclamante, arbori quam uulgò Berberim barbara uoce nominant, adamuſim reſpondent. Nanque arbuſcula eſt pyri ſyluestris aſpectu, ſed humilior, ramis ex interuallo ſpinoſis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, guſtu acido & ſubauſtero, duobus intus granis, radice numeroſa.

LOCVS.

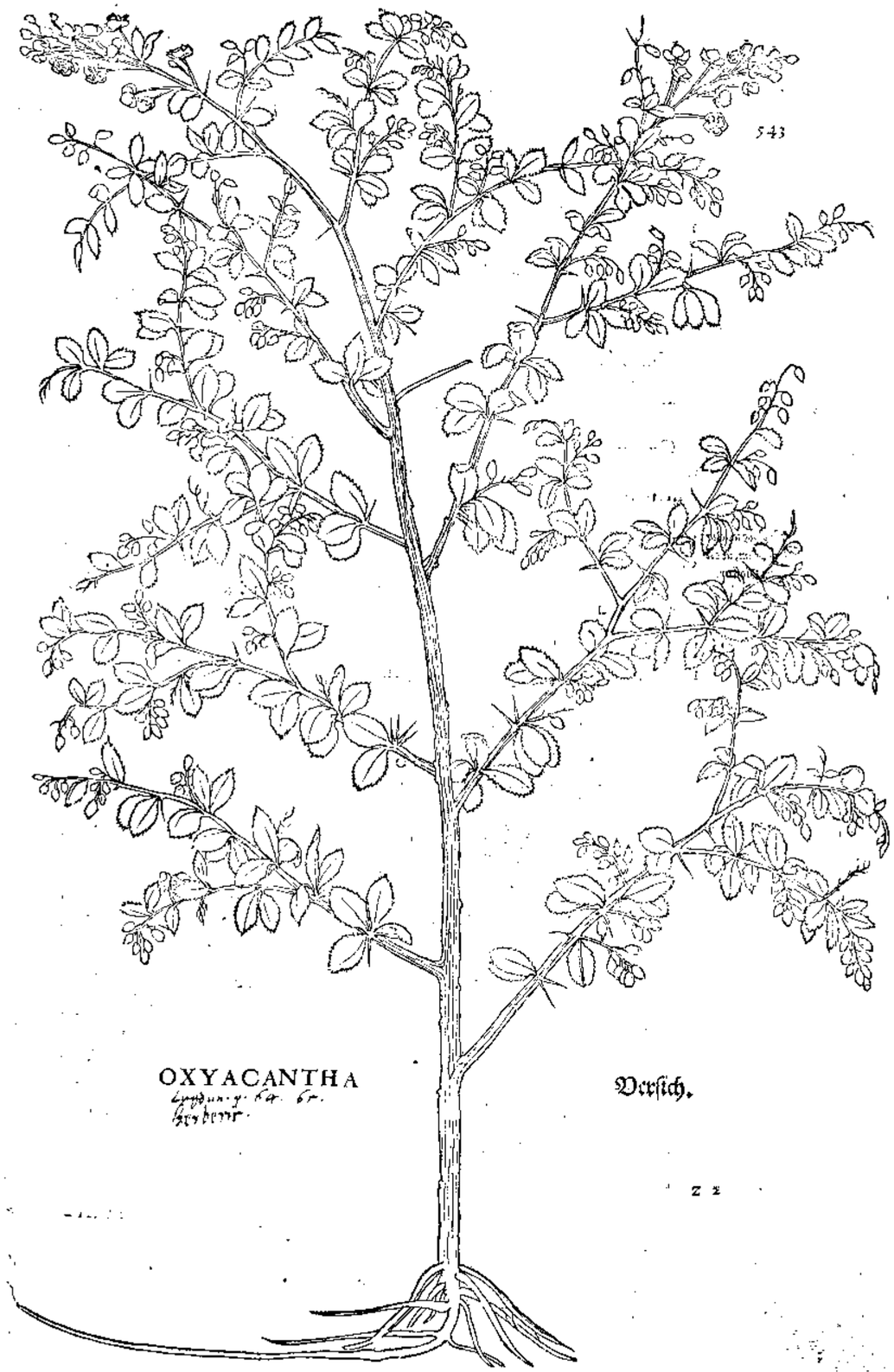

C LOCVS.

Multis naſcitur locis, ſyluis nempe, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat ineunte uere, ab occaſu autem Vergiliarũ fructifera. Per Septembrẽ itaque ac Octobrem menſes carpitur, campos ſyluaſq; exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, atqueadeo quorundam ſententia frigida & ſicca in ſecundo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quid dam inciſiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus, alui profluuium, & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt, ſi ſenſim uenter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor ut pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus, Pyri quidem ſylueſtris prorſum atq; abſolutè auſterus eſt, Oxyacanthes autem tenuium partium eſt, & modicè incîdit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis non eſt, ſed Myrti potius fructui, rubens ſcilicet & †rarus. Habet uerò & nucleos. Cæterum non tantum eſus, ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

†ἐκρὸὸς uidetur legendum, ut eſt apud Dioſcor.

EX RECENTIORIBVS.

Ex baccis uinum exprimitur eodem ferè uſu, quo uinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini uel melle uel ſaccharo ad reſtringendã ſitim, depellendamq; febricitantium malaciam, quorũ moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunq; reſpuit. Elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

D

DE OSYRIDE. CAP. CCVI.

NOMINA.

Linaria quare uicta.

ΟΣΥΡΙΣ Græcis, Oſyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba urinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut / Lynkraut / Harnkraut / Vnſer frawen flachß / Wildflachß / Krotenflachß / Nabelkraut. Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ Lini facie referre uidentur.

FORMA.

Virgultum ſarmentúmue nigrum eſt Oſyris, tenues uirgas lentasq; habens. In quibus foliola ſunt terna & quaterna, modo quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligenter expendas, nullam deliniationis notam Oſyridi traditã, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidẽ hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob ſuum lentorem haud facilè frangũtur, tenuibus, atris quoque foliis, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcentes quoque ramuli nigritiam in ruborem uertunt. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Linariam eam eſſe herbam tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremq; habere luteum inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate tota & autumno.

TEMPE-

OSYRIS Harnkraut.

C

TEMPERAMENTVM.

Osyridi amara ineſt qualitas, & obſtructiones aperiendi, adeoq; ut calida ſit neceſſe eſt. Amara nanq; Galeno lib. iiij. cap. x. de ſimpl. medicament. facult. teſte, qualitate prædita, omnia calida ſunt. Sic etiam eodem autore lib. v. cap. xi. eiuſdem tractationis, ſingula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuq; liberant medicamenta, calida ſunt & tenuium partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam eſſe aſſerunt. Et certè præter ea quæ iam dicta ſunt, uel hoc uno argumento erroneam illorum ſententiam confutare omnium maximè licebit. Cum etenim Linariæ urinam mouendi facultatem ineſſe ſcribant uulgares etiam herbarij, colligitur illam non eſſe frigidam & humidam, quandò Galeno libro iam citato cap. xij. atteſtante, omnia quæ urinam ducunt ex acrium atq; adeò calidorū & ſiccorum ſint genere.

Linaria non eſt frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad exterendam leuigandamq; cutem, Græci ῥυπαίνειν uocant, fieri ſolent, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat.

ῥυπαίνειν enim nō ſolum ſcopas, ut quidam arbitrantur, ſed etiam ῥύπαν ſpirare, Suida & Phauorinus teſtibus, hoc eſt comptoria & uenuſtantia facie medicamēta græce dixerūt: è quorum ſanè numero Osyris eſt, quæ cū amara ſit, extergere etiā quæ ſunt in corpore, facie potiſſimū, maculas poteſt. Hinc recte Plinius ex eius foliis mulieribus, utpote quæ plus aliis eamere & uenuſtare faciem ſolent, ſmegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Osyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus uirgulis, fractioni renitentibus, foliis Lino ſimilibus, nigris primo, poſtea ſubrubeſcentibus, guſtu amaris, unde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Osyridis foliis faciunt. Radicum decoctū potum, fanat arquatos. Eædem priuſquā matureſcit ſemen conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatē uerò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur.

DE OCIMO. CAP. CCVII.

NOMINA.

OCIMON Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis Βασιλικὸν, id eſt, regium appellatur, quod nomen apud omnes noſtræ ætatis herbarios & officinas uſurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatū nomine tur. Germanicè Basilien/uel Baſilgram dicitur. Ocimum autem quibuſdā à naſcendi celeritate dictum eſt, ſiquidem à ſatu tertio ſtatim die emicat. Quod uerius Ocymo uidetur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus eſt, ſic nominatū ab ὠκὺς græca dictione, quæ citò ſignificat. Proinde ſunt qui ſignificantius per z ſcribendū ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota ſuauiſsimū ſpiret odorem. Ab eodem odore, quod baſilica & regia domu dignum ſit, Baſilicum hodie nuncupatur.

Ozimum cur dictum.

Baſilicum.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cōminiſcantur genera: unum latiora folia habens, quod priuatim Baſilicum: alterum anguſtiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex uno promiſcuè ſemine nobis nata. Primū maioris diſcriminis ratione Ocimū exiguū, Germanicè klein Basilien/nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè mittrel Basilien. Tertiū magnum, Germanicè groß Baſilien uocauimus. Neq; enim niſi foliis ſolis diſtare uidentur, quæ in primo genere exigua admodū ſunt, in altero uerò paulò latiora, in tertio primi reſpectu latiſſima. Odor autem omnibus tribus unus idemq; eſt.

FORMA.

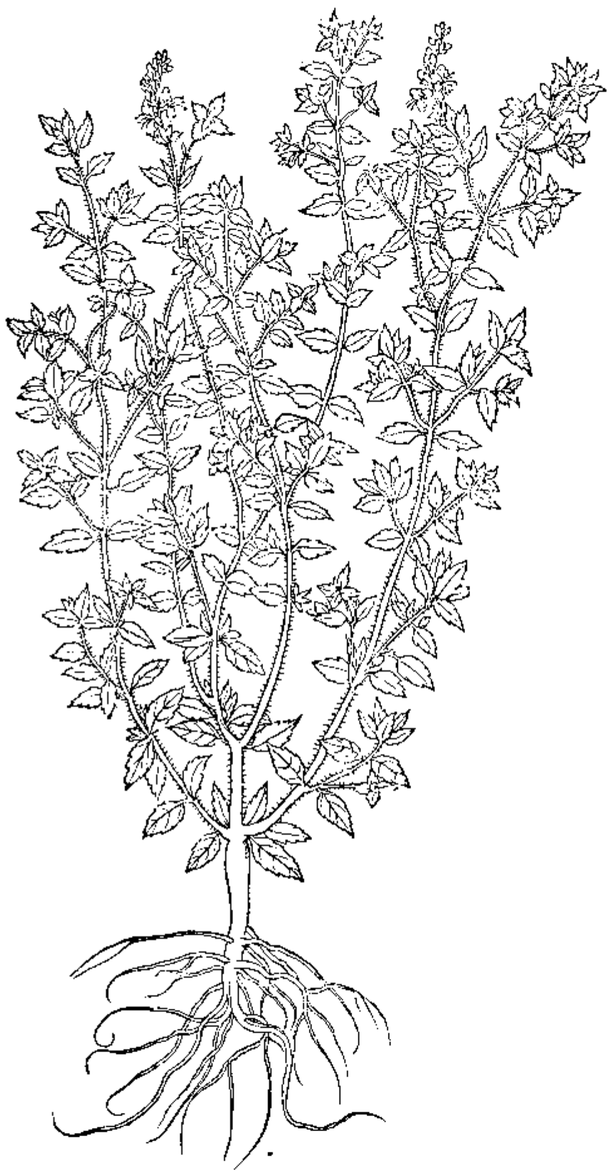

OCIMVM EXIGVVM.

Klein Basilien.

548

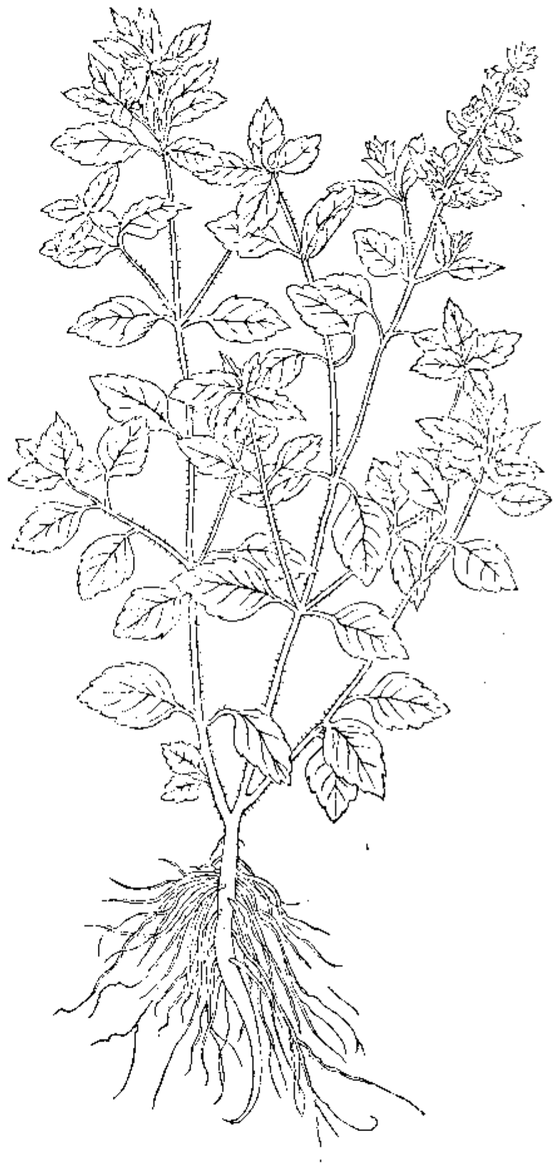

OCIMVM
MEDIOCRE.

Mittel Basilien.

549

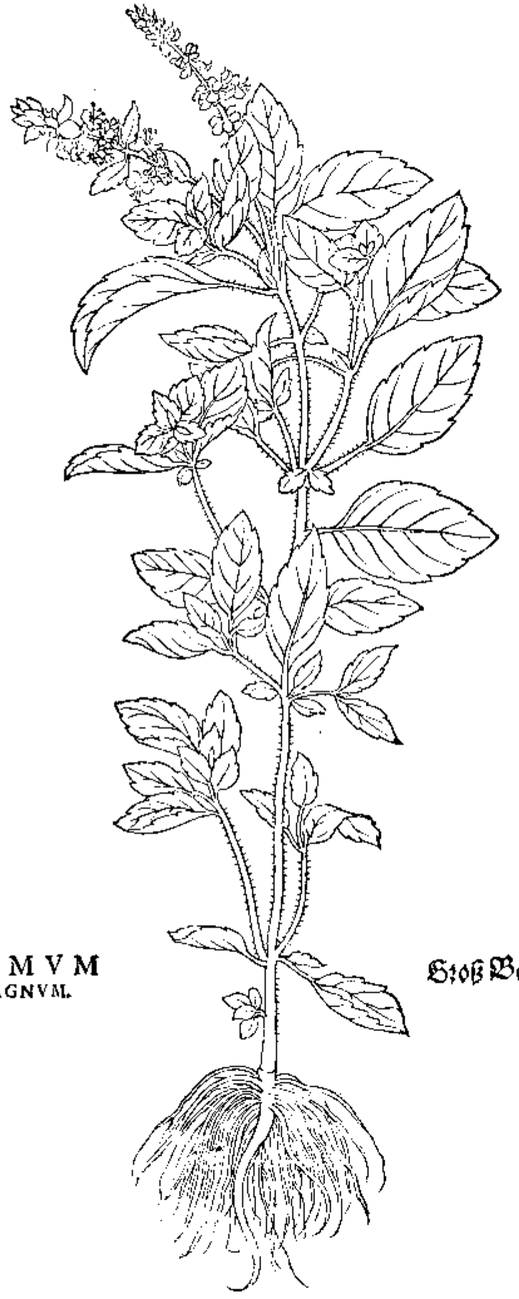

OCIMVM
MAGNVM.

Groß Basilien.

C

FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, furculosum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti uiroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore: flosculo candido, semine pullo nigróue, cui cortex obducitur. Radix una descendit in altitudinem, crassior & lignosa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Passim in figulinis uasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimũ. In hortis etiam satum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordinè calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiosè comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, urinam cit, lac euocat, ægreq́ in uentre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, marinisq́ draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum uino Chio oculorũ doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundemq́ fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati urinæ, inflatisq́ conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent minimeq́ comedunt, quandoquidem manducatũ, & in sole positum uermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quod si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

D

EX GALENO.

Ocimum excrementitiã humiditatem habet, proinde nec cõmodum est quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendũ utile est. Plericq́ hoc etiam ut obsonio utuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq́ claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia, ideoq́ capras id aspernari: hominibus quoq́ fugiendum censet. Adiiciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionẽ gignere: cõmanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à pròximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id esse capras, nec minus quàm mentham & rutam scorpionũ terrestrium ictibus, marinorumq́ uenenis mederi cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq́ cõpertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitũ capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq́ esse utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinẽ excreantibus, in uino. Contra dirritiam præcordiorũ illinitur mammis. Extinguit quoq́ lactis prouentum. Auribus utilissi-

A utilissimũ infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoq́ illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SYMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parũ inter se dissentire Dioscoridẽ, Galenũ & Plinium, ita ut uix pugnantes illorum sententias conciliare possis. Quare cõsultum erit ut hic, quemadmodũ in alijs etiam, Galeni amplectaris opinionẽ, qui quodammodo inter hos medius interiectus, cõmendat exteriorem eius usum in ijs quæ ἀνωπτυξιν καὶ διαφόρησιν, id est, concoctionem & discussionẽ desiderant: damnat uerò internum, ob excrementitiũ humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plerasq́ alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

ΟΡΙΓΑΝΟΣ Græcis, Origanus uel Origanum Latinis, officinis nomen suũ retinuit, Germanis Wolgemůt/Dosten/Braundosten/uel Bergmůntz nominatur. Origanum uerò quod montibus gaudeat appellationem apud Græcos inuenit, ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. *Origanum unde dictum.*

B Herodianus quod usum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὀξαῦ uidere, & γανῶ clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à γηγῶ, quod est algeo, fieri γίγανορ, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse conflctum, contrario tamen sensu, quod minimè refrigeret.

GENERA.

Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & syluestre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt. Onitis, quod ab asinis impetertur, ac in cibo gratum esset. Tragoriganũ, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quod eius pabuli uoluptate animal hoc caperetur. Syluestre, quod sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterum quum in tanta cum nomenclationũ tum historiæ ambiguitate uarietateq́ tam Græcorum quàm Latinorum nõ facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit unum genus, syluestre nimirum & uulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, ut Paulus ait, utcunque nominibus distinguantur, una tamen omnium sit facultas, adeoq́ in re admodum incerta, multum operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui. *Heracleoticum. Onitis. Tragoriganum. Syluestre.*

FORMA.

Origanum uulgare fruticulus est, tam foliis quàm ramis Serpyllo syluestri similis, comante supra cacumen umbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo prediti emicãt. Ex qua sanè deliniatione satis liquet, Origanum hoc uulgare, Tragoriganũ, uel saltem eiusdem speciem quandam esse, quod hoc ut Dioscorides refert, foliis & ramulis syluestri Serpyllo simile existat. *Vulgare.*

LOCVS.

Montibus cliuosis q́ locis gaudet Origanum nostrum, passim q́ in his propter sepes nascitur.

TEMPVS.

ORIGANVM SYLVESTRE
SEV VVLGARE.

Wolgemůt.

A

TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani ſpecies, Galeno & Paulo teſtibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, unde decoctum eius cum uino potum uenenatorũ morſibus prodeſt: cum paſſo autem ijs qui cicutam, aut meconiũ: cum oxymelite ijs qui gypſum aut ephemerũ hauſerunt. Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridũ acetabuli menſura potum cum aqua muſſa, atros humores per aluum ducit, menſesq; ciet. Linctũ ex melle tuſsibus medetur. Prurigines itidem, ſcabies, regiumq; morbũ, decoctum eius cum in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc uirentis, tonſillas, columellas, orisq; ulcera ſanat. Per nares cum oleo irrino infuſus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu obſoniorũ uomitorium medicamentũ, omnibus ijs in ære Cyprio ſub Canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba uerò ſubſtrata ſerpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticũ Origanum præſtat, non tamen eadem efficacia. Sylueſtre priuatim foliis & floribus cum uino potis, uenenatorũ morſibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, urinã mouent, bonam faciunt aluum, ſi decoctũ eius bibatur: bilioſa enim deijciunt. Lienoſis cum aceto pota utilia: cum uino autem his qui Ixiam hauſerunt. Menſes ducunt. Tuſsientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Eſt & efficax potio, quare cibum faſtidientibus, & ſtomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nauſea, & hypochondriorũ calor excitatur. Oedemata cum polenta illita diſcutiunt. † aliàs repletione

B

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior eſt Onitide. Sylueſtris uerò utraq; ualentior. Omnes autem incidendi, exenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adſtrictionis aſſumpſit.

EX PLINIO.

Origani priuatim uſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos ſcorpionesq; in uino albo. Luxata & contuſa in aceto & oleo & lana. Tragoriganũ urinam ciet, tumores diſcutit, contra uiſcum potũ uipereq; ictum efficaciſsimũ, ſtomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tuſsientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium ſerpentes fugat. Percuſſis eſui datur decoctũ. Potu urinã ciet. Ruptis, conuulſis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctũ ad ſextã. Item ſcabiem, prurigine, pſoras, in deſcenſione balnearũ. Succus auribus inſunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctũ, ſi cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur. Item dentiũ dolori, quibus etiã & candorẽ facit cum melle & nitro. Sanguinẽ narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſsi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſsum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.

554

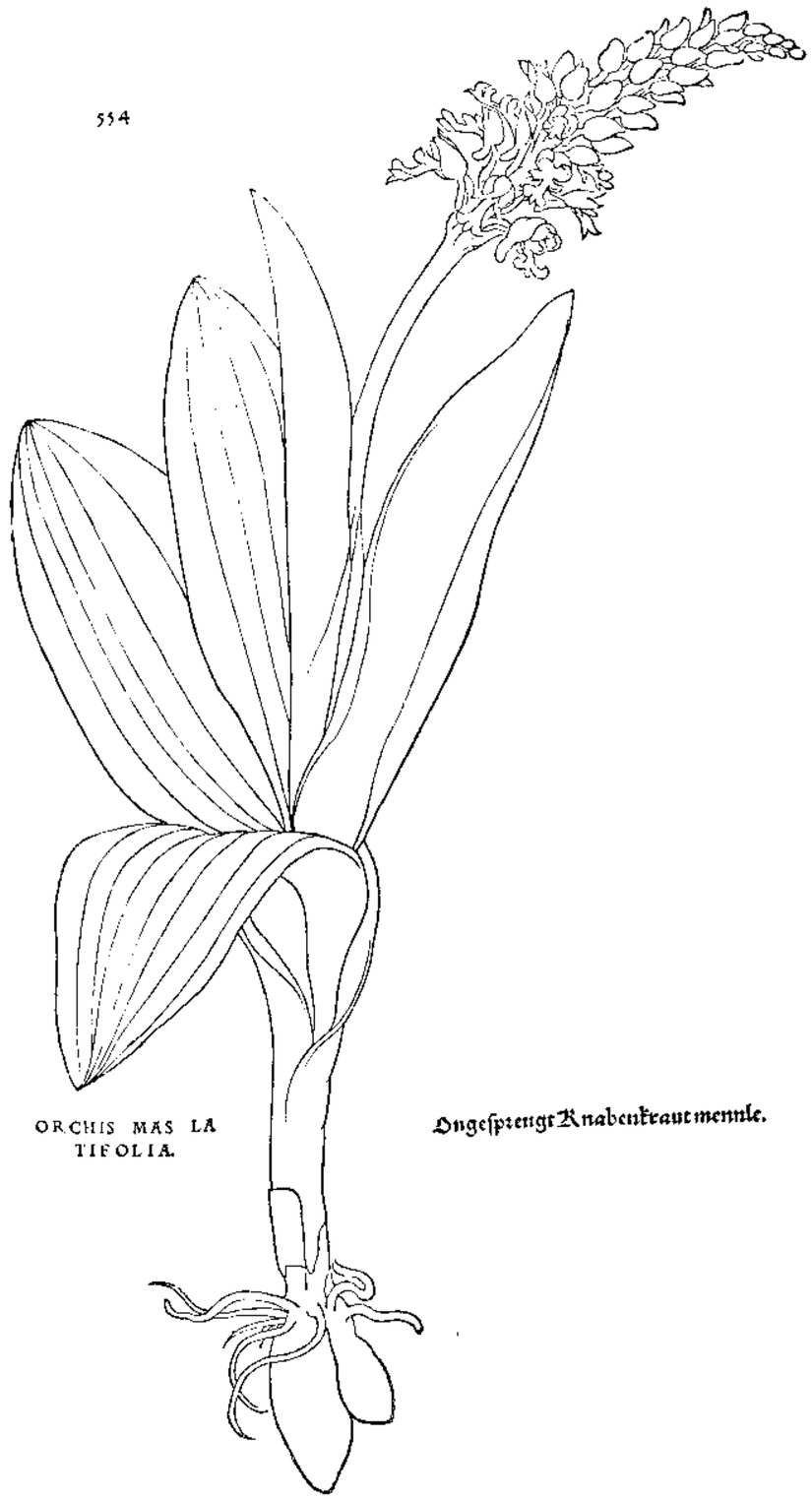

ORCHIS MAS LA
TIFOLIA.

Ongesprengt Knabenkraut mennle.

555

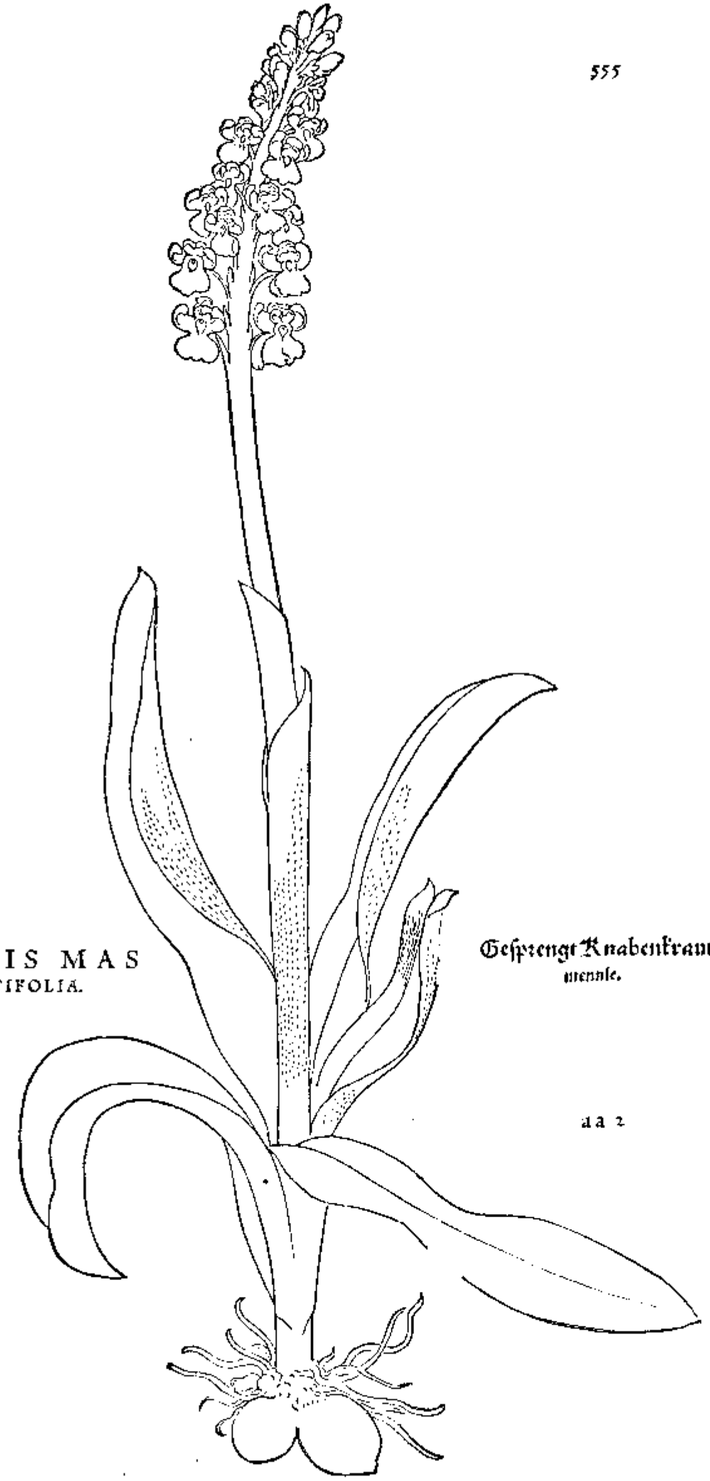

ORCHIS MAS
ANGVSTIFOLIA.

Gesprengt Knabenkraut
mennle.

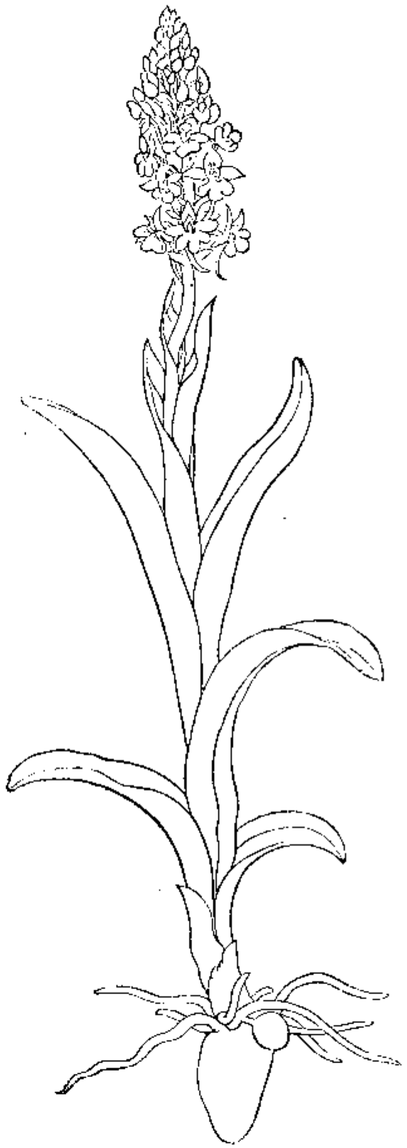

ORCHIS FOE
MINA MAIOR.

Das gröſſer Knabenkraut
weiblin.

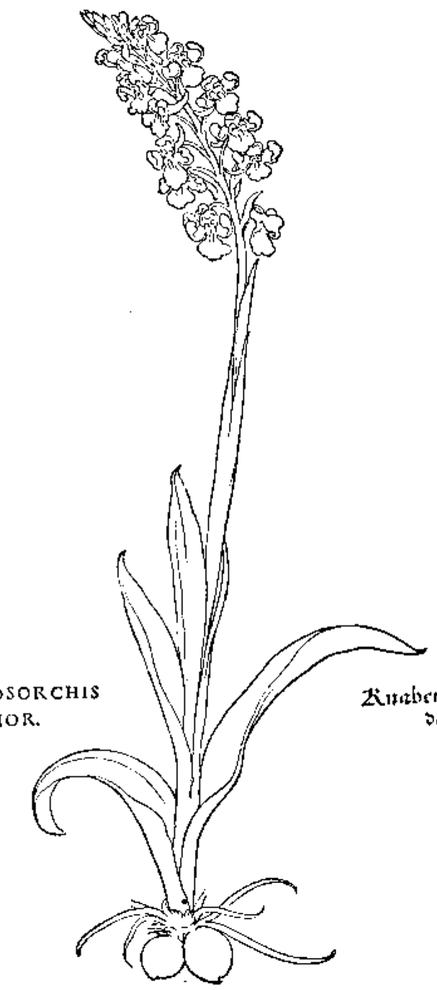

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS
FOEMINA MINOR.

Knabenkraut weiblin
das kleiner.

C

NOMINA.

Testiculus canis. Orchis cur dicta. Cynosorchis.

ΟΡΧΙΣ ἢ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis & Cynosorchis Latinis, Testiculus canis officinis, Germanis Knabenkraut uocatur. Orchis dicta hęc herba est, quod radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis uerò, quod canum testiculis similem radicẽ habeat.

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in uniuersum maior quàm fœmina procerioráq; est, ut pictura ipsa pulchrè declarat. Estq; duorum generum. Vnum latioribus foliis & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam uocauimus. Alterum quod angustioribus foliis, & maculosis magis, floribusq; purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliã nuncupauimus. Fœmina itidem duorum est genorum: una enim maior, altera minor est, ut pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamen, leuia & longiora. Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam uerò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis & arenosis. In Germania certè nostra
D in hortis & pratis, locisq; fabulosis copiosè prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius siccius q; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur ut bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edant uiri, mares generari: minorem uerò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, ut ad uenerea excitent: aridam uerò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam uidetur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà non modo non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & uitia partium earum erumpentia, cum polenta illita radix sedat, uel per se trita. Eadem ex lacte cuillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

DE ORCHI

TRIORCHIS SERA PIAS MAS.

Knabenkraut mennle das kleiner.

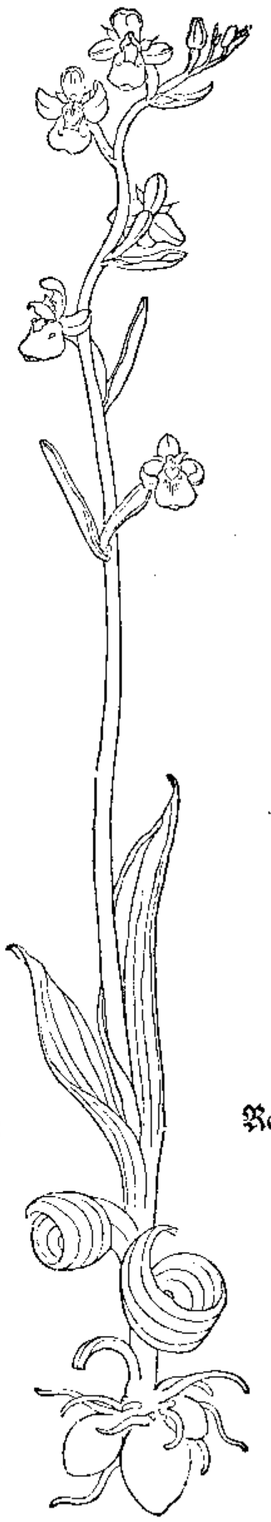

TRIORCHIS
FOEMINA.

Ragwurtz weible.

A

NOMINA.

ΣΕΡΑΠΙΑΣ σεράπιας, ἢ τριόρχις, Paulo & Aëtio teſtibus, Græcis dicitur. Orchis ſiue teſticulus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionẽ non habent. Germanicè Ragwurtz dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis uſus, ut inquit Dioſcorides, appellata eſt. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorũ deo nominatã uelint, propter laſciuiã impudentẽ, qua is deus Canopi, ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. ſuæ Geographiæ libro. Triorchis uerò, manifeſto ex ea appellatione argumento, quod non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Qua una quidem re facilè à prioribus diſcriminanturOrchibus.

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Duo eſſe Orchis Serapiadis ſeu Triorchis genera, res ipſa ſatis monſtrat. Etſi enim in foliis ac radicibus nihil aut parum diſcriminis habeant, tamen in floribus manifeſtè differre uidentur. Nam alterum genus, quod nos marem uocauimus, floribus conſtat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum uerò, quod nos ut certius à priori diſcerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo uidelicet, candido, uiridi ac nigricante, inferioreq; parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis mas.

Triorchis fœmina.

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, oblonga, latiora & pinguia, in alarũ cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores. Radicem minimis teſticulis ſimilem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

B

TEMPVS.

In fine Maij menſis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſſipiendi uim obtinet, atque ulcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, ulceraq; putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum uino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem nõ ſimiliter accõmodus eſt. Oedemata illitus diſcutit, & ulcera ſordida purgat, & herpetes ſanat. Siccatus multò magis deſiccat, adeò ut & putreſcentia contumaciaq; ulcera ſanet. Habet etiam quippiam ſubadſtringens, ac proinde uentrem in uino potus ſiſtit.

EX PLINIO.

Eius radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtunt è uino potæ.

DE OENAN-

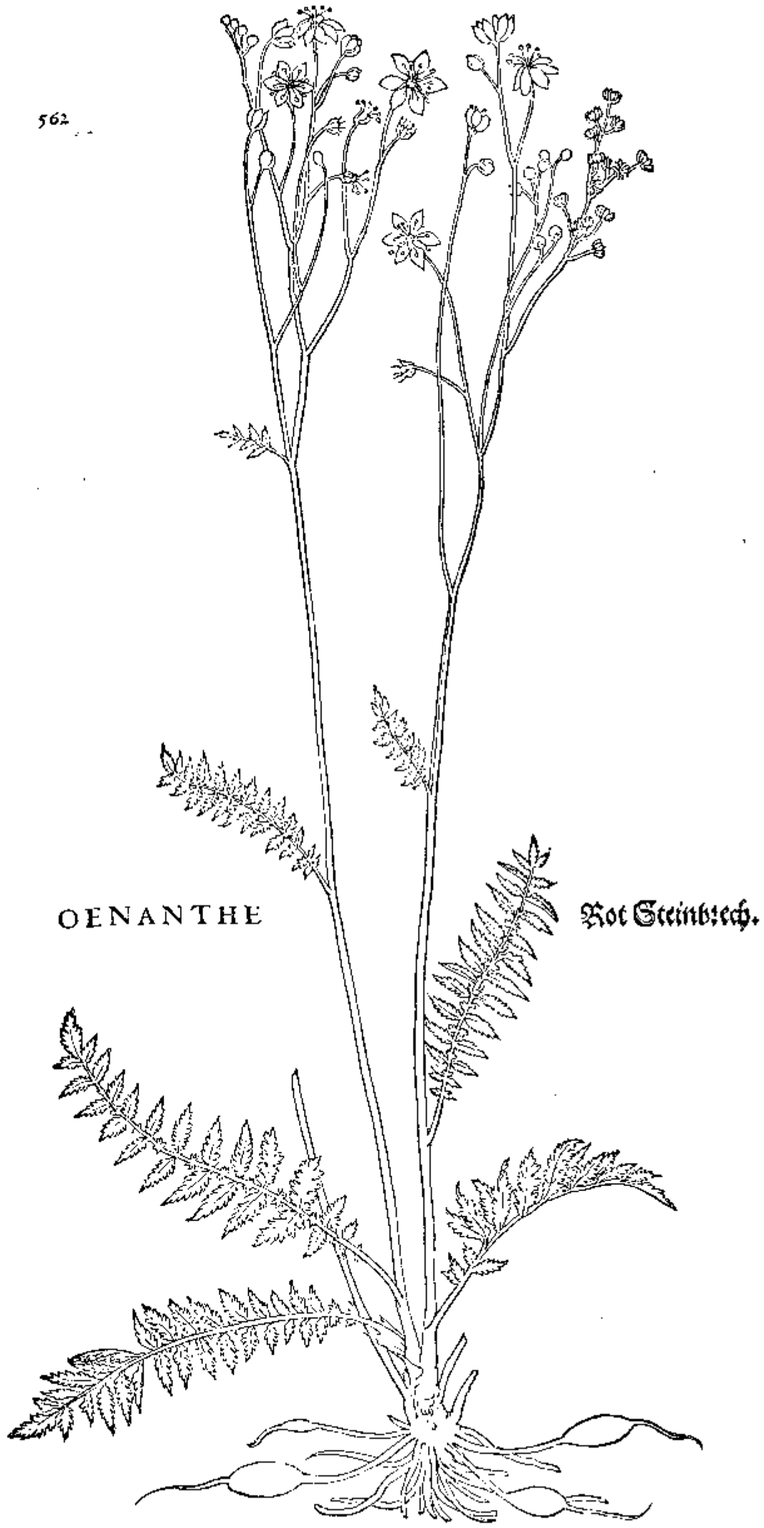

OENANTHE Rot Steinbrech.

A

NOMINA.

Lugdun. p. 3 67.

OINANOH, ἀπὸ οἴνου ἀνθοῦσα Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis vor Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta haudubiè est quod cum uino floreat. Leucanthon uerò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsue, quæ quasi ex filo quodam pendere uidentur, appellatam esse constat.

Saxifraga rubea Oenanthe quare dicta. Filipendula.

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam quam ætas nostra Filipendulam uocat, quod nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Foliis enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ uulgò Petroselinon hodie appellatur foliis similia sunt. Hinc est quod in uulgaribus herbarijs scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdum aut sex, nonnunquã etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, ut ait antiquus herbarius, habentes: ita ut hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quod scilicet Oenanthe eadem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

B TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipendula, ita ut non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cũ mulso ad secundas ejiciendas bibuntur. Radix cum uino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas ejicit, urinæ stillicidio, morbo cõ regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasq; purgant. Tussim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix uesicæ uitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & urinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

DE OXY.

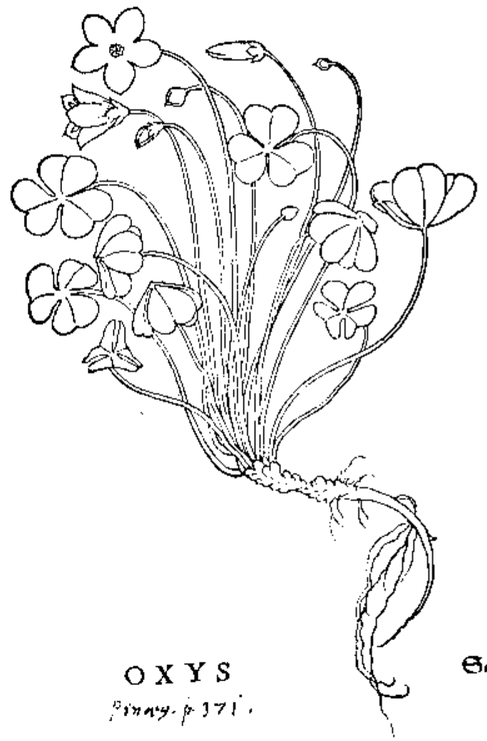

OXYS
Pinny. p 371.

Sauer Klee.

A

NOMINA.

Oxys græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetosum & Alleluya officinis, uulgò Panis cuculi, uel quod cuculus auis eo uescatur, uel quia hoc erumpente, cuculus uocem suam edere incipiat. Germanis Sauerklee/Büchklee/Büchampffer/Büchbrot/Gauchklee/Guckgauchklee & Hasenklee appellatur. Oxys uerò ab acido sapore dicta est. *Trifolium acetosum. Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.*

FORMA.

Humilis herba est, longis tantum pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifolium proferens, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatã ac rufam. Antiquus & manuscriptus herbarius putat hanc herbam esse Lotum satiuã, cuius certè sententiã, quòd à Dioscoride non describatur Lotus, neq; probo neq; improbo. Cur tamen non sequar, facit quod herba quam Alleluya barbari uocant, non sit satiua, sed passim in syluis & alijs locis umbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropin quante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquam tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nam in syluis circa petrosa & aquea loca nascentem conspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim conscensu montis Austriaci ad dextram prouenire uidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi uox primùm exaudi tur, atq; hinc Cuculi panem dictam esse puto, ut dictum est antea. Obseruatũ au tem est à nobis, atque adeo multorum aliorum experientia cognitũ, quod eius her- B bæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà siccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in gustu saporem præ se ferat, idem cum Oxalide habere tempe ramentum, frigidum nempe & siccum, euidentissimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocelen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, uulneribus & fistulis, potissimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & ut summatim dicam, easdem quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI▸ CAP▸ CCXIII▸

NOMINA.

OPHRIN hanc herbam nominare placuit, quod inuenerim plantã binis duntaxat foliis constantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quæ Durchwachs, hoc est, Perfoliata uocatur, ideoq; hanc à geminis foliis Zweyblatt nominauimus. *Ophris.*

FORMA.

Caulem à radice singularem ac rotundũ emittit, per bina quæ tantum habet folia penetrantem, à cuius medio ad summum usque calyculi multi sunt, & in his uelut linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix uerò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

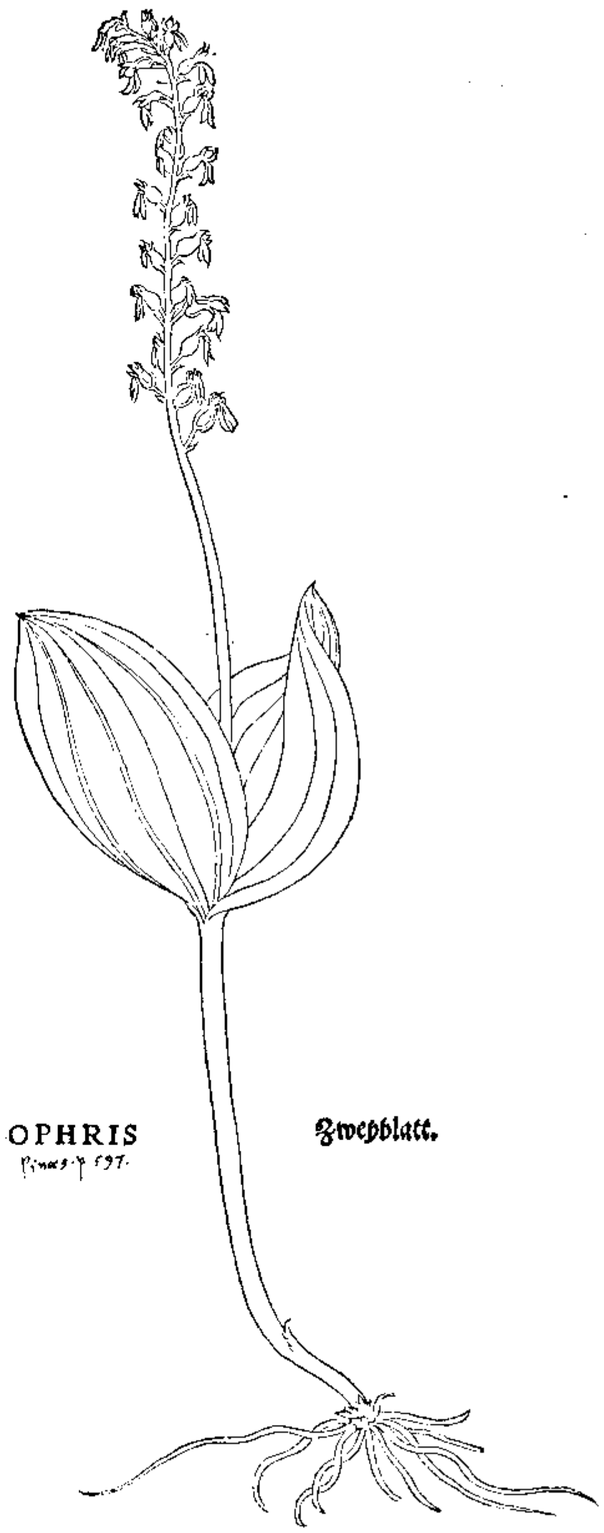

OPHRIS
Pinax p 597.

Zweyblatt.

A

LOCVS.

Nascitur in montibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, dein statim euanescit. Quapropter hoc potissimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti glutinosa esse apparet, & quodammodo dulcis, ideoq; calidam & siccam esse conijcere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum mistionem contrahendi & constringendi facultate prædita esse nemini non constat. Hinc est quod ad rupta, & uulnera cõglutinanda hac herba cõmodè utantur recentiores.

DE ORMINO. CAP. CCXIIII.

NOMINA.

ORMINON Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricum officinis, Germanis Scharlach appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum est, quia Venerem extimulat. *Gallitricum.* *Orminon cur dictum.*

GENERA.

Ormini duo sunt genera, Vnum satiuum, quod Gallitricum simpliciter nominant, & germanicè Scharlach. Alterum syluestre, quod alio nomine Saluiam syluestrem herbarij uocant. Germani wilden Scharlach/oder wilde Salbey. *Saluia syluestris.*

FORMA.

B Orminum satiuum herba est foliis Marrubio similis, caule quadrangulo, semicubitali, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicem uersus nutantes, in quibus semen est. Ex qua delineatione abundè liquet herbã quam hodie Gallitricum uocant esse Orminum satiuum: hæc enim foliis Marrubio similis est, nisi quod sunt maiora & mirificè odorata: caule semicubitali, quadrangulo, ab imo rufescente, calyculis circa caulem siliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorsum spectantibus, in quibus semen nigrum & oblongũ includitur: floscul is in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Syluestre priori non admodũ dissimile est, foliis satis ad Saluiam accedentibus, rugosaq; asperitate præditis: caule sesquipedali, leniter hirsuto, in quadrangulum striato: floribus è cœruleo in purpureum uergentibus, ad aquilini rostri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad summum quatuor semina, parua, rotunda & fluescentia reperiuntur. *Orminum satiuum.* *Syluestre.*

LOCVS.

Satiuum nusquam non in hortis satum prouenit. Syluestre autem passim omnia prata exornat, suaq; sponte in ijs nascitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter siccum est, id quod amaritudo atque adstrictio in gustu satis monstrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur semen satiui cum uino potum Venerẽ stimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua cœlemata discutit. Surculos extrahit. Herba ipsa illita eadem potest. Syluestre uehementiorem facultatem habet, quare unguentis miscetur.

568

ORMINVM
SATIVVM.

Scharlach.

Salvia rotunda.

569

ORMINVM
SYLVESTRE.

Wilder Scharlach.

Salvia pratensis

EX PAVLO.

Orminon Venerem ſtimulat, oculorum craſsities cum melle repurgat, œdemata diſcutit, & extrahit aculeos. Syluestre domestico est ualentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines ualet. Vtroque genere tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita, panos per ſe uel cum melle diſcutiunt. Item furunculos, priuſquã capita faciant, omnesq; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eaſdem facultates ſuo Gallitrico attribuunt: potiſsimum autem conferre ad albugines & oculorũ caliginem tradunt, ut hinc etiam colligi poſsit, herbam hanc Orminon eſſe Dioſcoridis.

DE OROBO. CAP. CCXV.

NOMINA.

OROBOS Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanis Eruen / ad imitationem latini nominis, appellari poſsunt.

GENERA.

Duo ſunt genera Erui: unum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter ſe niſi floribus & radicibus differunt, quemadmodũ pictura affabre monſtrat. Rufum uerò ſyluestre eſt, ſuaq; ſponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

Exiguus frutex eſt, tenuis, anguſtis foliis, floribus uel candidis, uel in candido cœruleis aut puniceis, ſeminibus in ſiliquis ſine ſepto cylindraceis, quemadmodũ piſa, ſe inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plerunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, iiſdemq; ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat quidem Eruum exceſſu ſecundo intenſo, calefacit uerò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatẽ facit Eruum, uentrem turbat, ſanguinemq; per urinã ducit ſi comedatur. Coctum tamen appoſitũ boues ſaginat. Farina eius bonam facit aluũ, urinam cit, corporis colorem cõmendat. Frequentior in eſu aut potu ſanguinẽ cum torminibus per aluum & ueſicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aſpredinẽ cutis in facie, eiuſdemq; maculas & reliquũ corpus. Nomas, gangrenasq; cohibet, & mammarũ duritias emollit. Fera ulcera, carbunculos, fauosq; rumpit. In uino macerata canum, hominũ, uiperarumq; morſus illita ſanat. Cum aceto autem difficultates urinę, tormina & teneſmos lenit. Prodeſt etiã iis qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle ſumpta. Decoctum eius fouendo pernio nes, & in corpore pruritus ſanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obſtructiones expedit. Cæterũ ſi ſumatur copioſe, ſanguinẽ per urinas euocat. Hominum cibis prorſus hoc ſemen damnat; eſt enim & inſua uiſsimũ & praui ſucci. Eruo autem inſtar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento craſſos pulmonis thoracisq; humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

DE OREO-

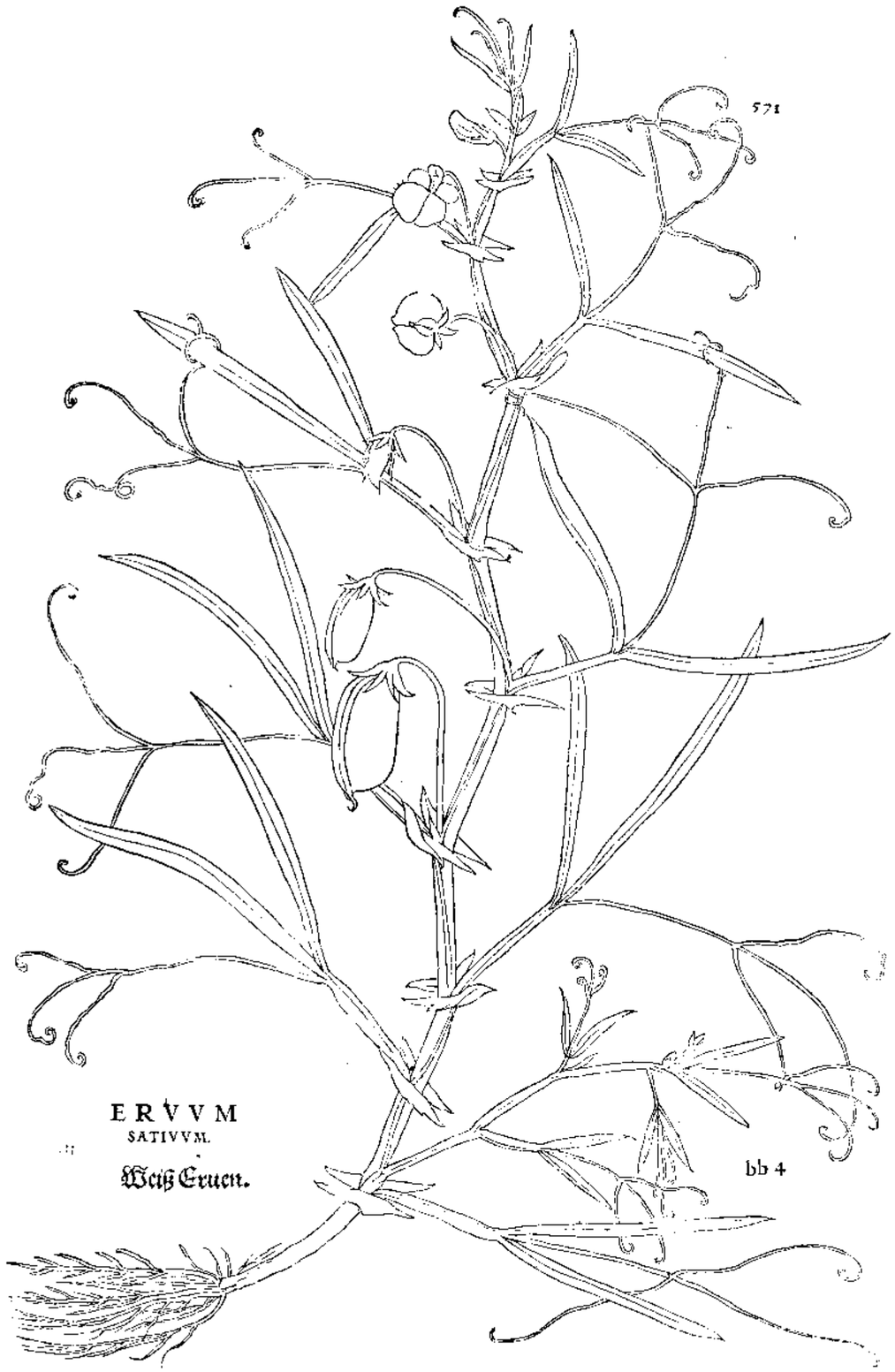

A

NOMINA.

ΟΡΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluestre Petroselinum, & Apium montanũ Latinis, officinis & barbaram sectantibus medicinã Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quod linguæ græ æ inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: uel quia simpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroselinũ syluestre, ad differentiã nimirum Macedonici, quod uerè est Petroselinum ueterum. Germani Peterſilgen uocant. Nos teutſch Peterſilgen/oder Peterlin nominauimus, ut discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco.

Apiũ montanũ.
Petroselinũ officinarum.
Petroselinum syluestre.

FORMA.

Caulem habet unum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ similia, multò tamen tenuiora. In his semen oblongum, acre, tenue, odoratũ, Cumino simile. Ex qua sanè descriptione sole clarius apparet, Petroselinum officinarum esse Oreoselinum ueterum: caule enim uno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos spargit capitulis Cicutæ, tametsi multò tenuioribus: in ijs semen, acrimoniã gustu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obstat quod in plerisque exemplaribus Dioscoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus subest, quod scilicet non μηκωνίῳ σπερμάτῃ, hoc est, Papaueri similia, sed κωνείῳ, id est, Cicutæ legendum sit. Id quod in primis confirmant ea quæ scribit Plinius libro xix. capite octauo, in hunc modum: Oreoselinum est Cicutæ foliis, radice tenui, semine Anethi, minutiore tamen. Quod si tamen hæc sententia minus arriserit, nihil moror quin dicas Petroselinum germanicum, cum forma parum admodum à uero Petroselino differt, ut palàm fit utriusque picturas intuenti.

Dioscoridis locus emendatur.

LOCVS.

B Nascitur in locis petrosis & montanis, unde etiam nomen accepit. In Germania uerò nostra in hortis passim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo gradu extenso, siccum uerò in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in uino pota urinam cient. Menses etiam ducunt. Miscetur antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus & excalfacientibus. Non hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinum esse quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc est Petroselinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioscorides, tamen cauere non potuit quin posteritas medicorum Oreoselinum esse Petroselinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoselini similis Apio uis est.

EX PLINIO.

Oreoselinum urinæ & menstruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ é uino.

DE OIS.

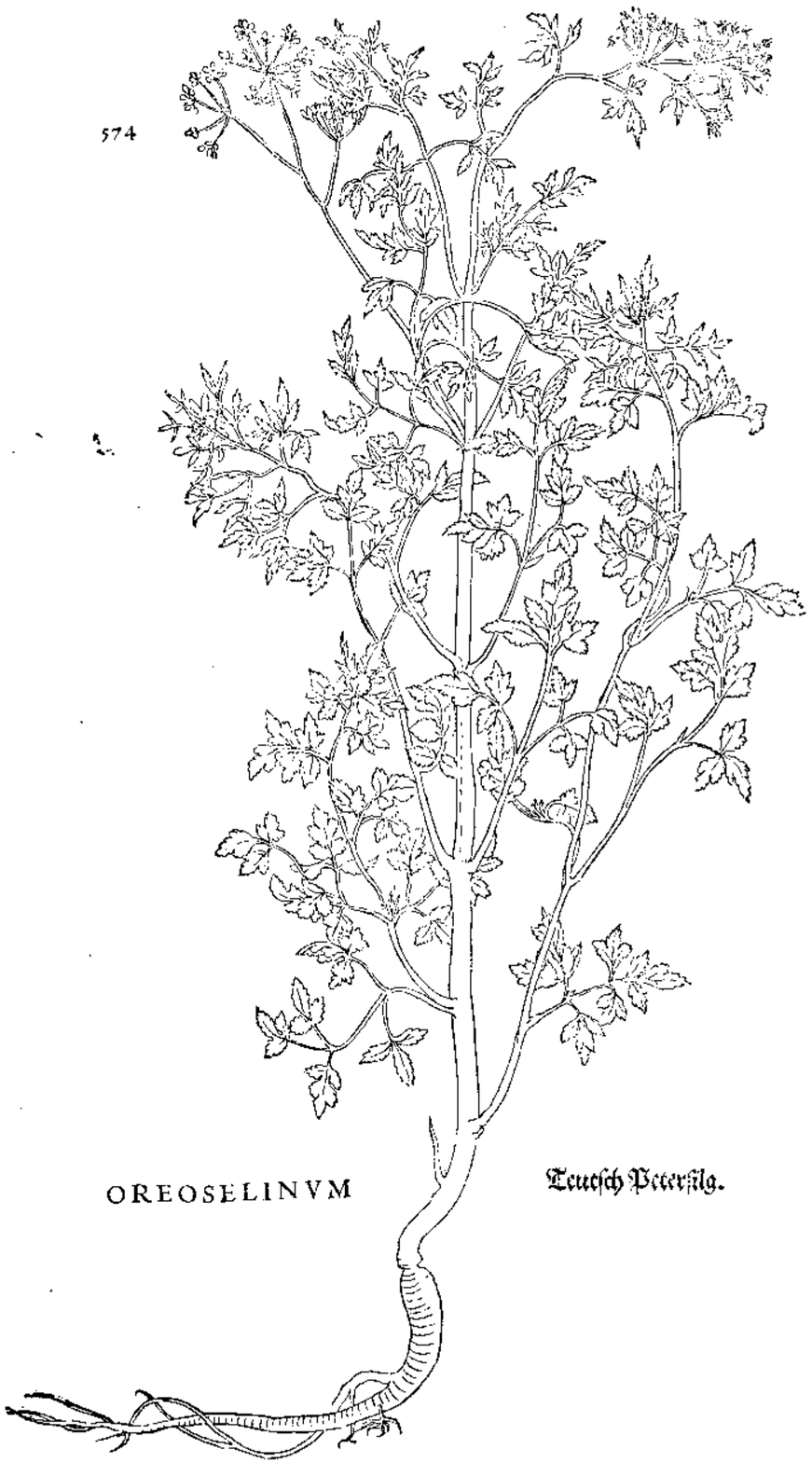

OREOSELINVM

Teutsch Peterßlg.

A

NOMINA.

Sorbus, Lugdun. p. 209.

Sorba.

ΣΟΡΒΟΣ Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ἐπιχόλουα, Galeno teſte, Latinis uerò Sorba appellantur. Officinæ latinam nomenclaturam retinuerunt. Germanis Speterling/ uel Sporöpffel corrupta puto uoce pro Sorböpffel nominantur. Vel ſic ab auſteritate uocata ſunt, quaſi mâla auſtera.

GENERA.

Duo ſunt genera Sorborū Theophraſto.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculam ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quod aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minuſq; odorati. Plinius lib. xv. cap. xxi. in Sorbo quatuor differentias Latinos noſſe memoriæ prodidit: aliqs enim eorum, ait, rotunditas mâli eſt, aliqs turbinatio pyri, aliqs ouata ſpecies ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatum pyri inſtar fructum ædit, qui Germanis Spörbirn/ corrupta uoce pro Sorbbirn/ aut quaſi auſterum pyrum dicitur.

Plinius quatuor differentias Sorborum ponit.

FORMA.

Sorbus arbor eſt procera, recto caudice, cortice leui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicante, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceoq;, in uerſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus unum fiat, ad neruum uſque laciniatum, uerum ampliuſculo interuallo diſtantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius acceſsione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, uerum ambitu ſerrata, breuioraq; ſunt, nec
B in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus uel orbiculatus, ut dictum eſt, uel ouatus, uel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, ualidas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus ſuos Sorbus oſtentat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentē obtinet qualitatem Sorbus, ſed multò imbecilliorem cꝫ Meſpilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba mâlorum colorem referentia, necdum matureſcentia, diſſecta & in ſole ſicata, cum manduntur aluum ſiſtunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem uſum ſumitur. Poteſt idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accōmodatiſsimè exhibentur. Sorba maiori cum uoluptate ſumuntur: prorſus enim initio nihil acerbi uti Meſpila habent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatē duntaxat auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latēre, hæc omnia parcè, non largè ut ficus, uuasq; eſſe comedenda. Nequaquam enim eis ut cibis, ſed magis ut medicamentis egemus.

DE OPHIO-

576

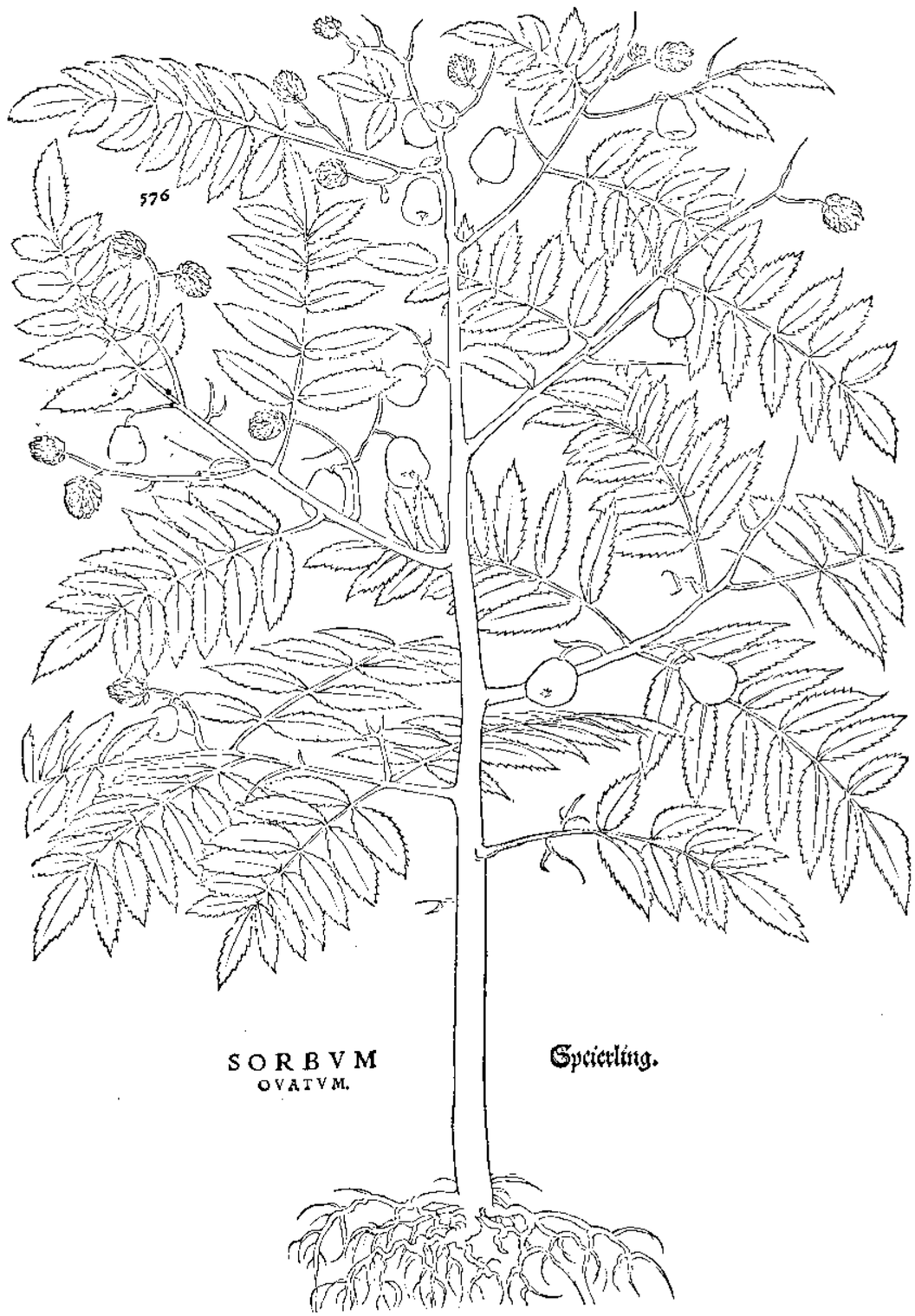

SORBVM
OVATVM.

Spierling.

577

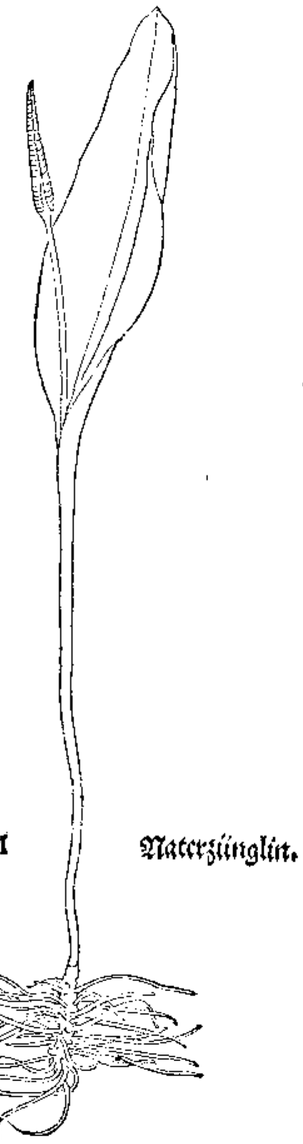

OPHIOGLOSSVM
Lugdun. p. 231.

Natterzünglin.

C

DE OPHIOGLOSSO▸ CAP▸ CCXVIII▸

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

HERBA hæc appositissima uoce græcè ὀφιόγλωσσον appellari potest, non quod sic eam ueteres aut recentiores greci nominauerint, sed quod cum germanica nomenclatura optimè quadret. Necq; enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter ut nouam ei inderemus appellationē necessum erat: meliorem uerò hac ipsa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglossum, aut lingua serpentina dici potest: germanicè enim Natterzünglin uocatur, à forma & figura quam refert. E singulis nanque folijs singulari pediculo prodit, quod ligulam serpentis forma sua referre uidetur, ut pictura affabrè monstrat.

Lingua serpentina.

FORMA.

Folium unicū obtinet pingue, digiti longitudine, Plantaginī aquaticæ uocatæ haud dissimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpentinæ linguæ uocati lapilli similitudinē refert.

LOCVS.

Copiosè in monte prope Tubingā Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis sita.

TEMPVS.

Maio mense reperitur, subinde autem euanescit, ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet.

VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidē & curatu difficilia uulnera sanat. Tumo-
D res etiam discutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

DE XANTHIO▸ CAP▸ CCXIX▸

NOMINA.

Lappa inuersa.

Xanthion unde dictum.

ANTHION, Ξάνθιον græcè, Xanthium latinè nominatur. Ab herbarijs nostræ tempestatis Lappa minor & Lappa inuersa uocatur. Germanicè Bettlerleuß / oder Bůbenleuß. Xanthion dictum, quod ξανθίζει, hoc est, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia, odore Nasturtij. Fructū rotundū ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu uestibus adhærentē. Ex qua quidem deliniatione nemo non uidet herbam cuius picturā damus esse Xanthion, quod illi omnes notæ ad amussim respondeant. Caule enim est cubitali, pingui, angulosо, crebras fundente alas, foliis Atriplicis incisuras habentibus, Nasturtium manifestissimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, ut Platani pila spinoso, contactu uestes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris estur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Nascitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsue exiccatis.

TEMPVS.

Fructus Autumno matureſcit, quo sanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cum discutiendi uires habeat, facilè colligitur temperamento esse calido & sicco præditum, id quod ex sapore etiam, qui est amarus & subacris, deprehendi potest.

VIRES.

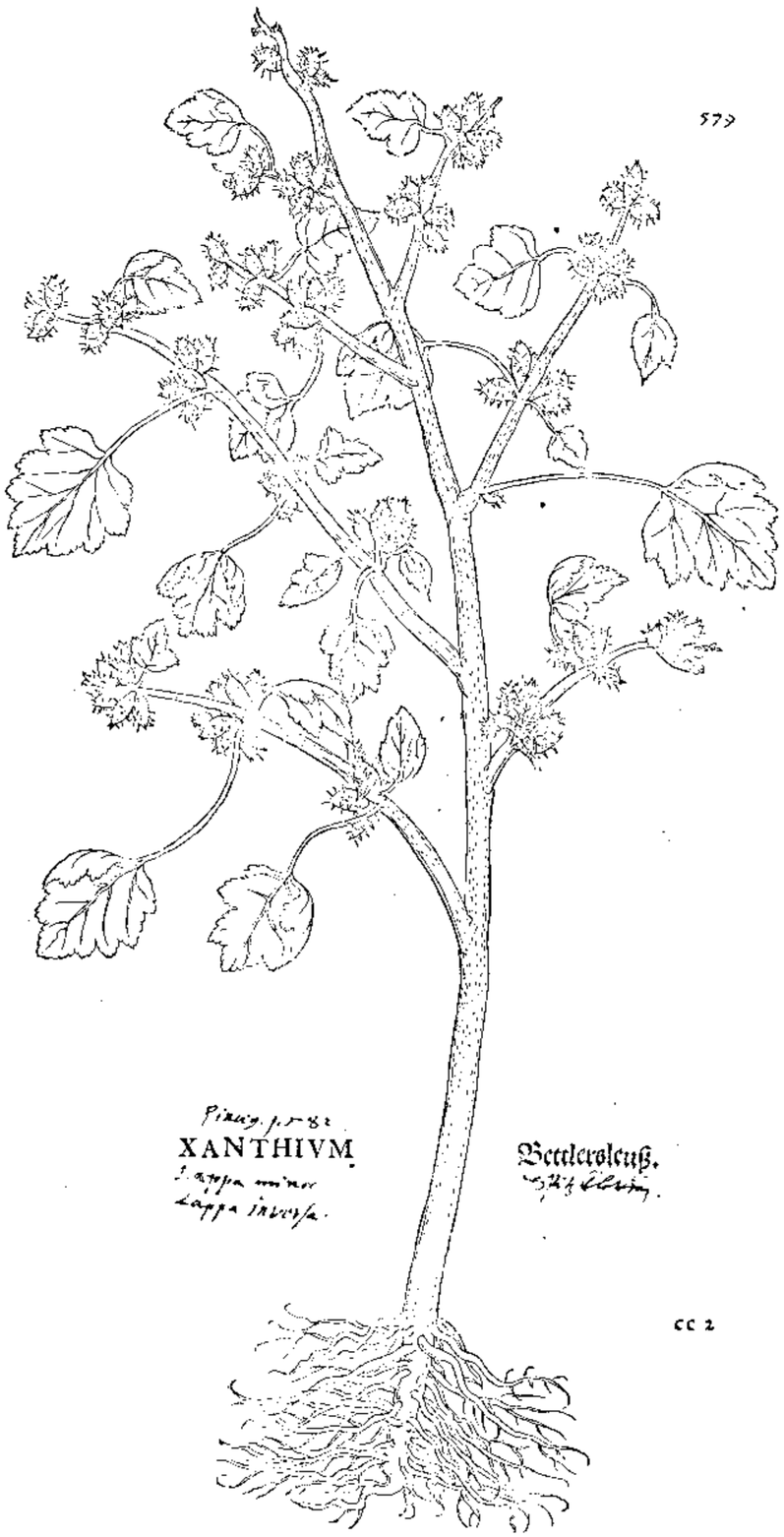

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potest fructus antequam penitus inarescat collectus, tusus, & in fictili uase recondi-
tus, capillos flauos reddere, si quis cum usus exigit tryblij pondus ex eo sumens,
tepidaq; aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cũ uino tusum
ipsum reponunt. Fructus etiam cõmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion uocatur etiam Phasganion. Fructus discutiendi facultatẽ obtinet.

DE XYLO▸ CAP▸ CCXX▸

NOMINA.

Gossipion. Cotum. Cotonium. Cotonum. Xylinæ uestes. Lana lignea.

XYLON & Gossipium Plinio & alijs Latinis dicitur. Græci, quod sciam, eius nusquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax seu Bombasum, Germanis Baumwoll appellatur. Linum eius cotonium uulgò uocatur, sicut lanugo ipsa cotonũ. Ab huius generis planta uestes xylinæ, & lina xylina nominata sunt. Iurisconsulti lanam hanc ligneam nuncupant.

FORMA.

Frutex est exiguus, folio uitium, sed minore, floribus luteis in medio purpurascentibus, fructu barbatæ nuci simili, lanugine pleno, quę netur in linum candidissimum, mollissimumq;. Nux autem ipsa cum hiascens fatiscit, lanuginis globos repræsentat.

LOCVS.

Superior pars Ægypti in Arabiam uergens, Plinio lib. xix. capite primo teste,
D fruticem hunc gignit. In Creta etiam nascitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam insula. Nunc in Germaniæ nostræ hortis plantatur, ut plurima alia peregrina, nobis antea prorsus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex est, ut simulatque adoleuit, quod duorum mensium spacio accidit, nunquam desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, ut annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam esse statuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum succus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tussi & thoracis uitijs. Oleo seminis emaculantur lentigines & faciei pustulæ. Semen etiam eius genitale semen procreat.

DE PARTHE-

C

NOMINA.

Cauta. Cotula fœtida.

APOENION, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Parthenium, Amaracum, Solis oculus, Millefolium Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germanis Krottendill / Dundſblum / wild Chamillen. Cæterum cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci uocant, ut ſuo loco fuſius dicemus.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitū candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuinoſo, guſtuq; amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbæ illi quæ hodie uulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea foliis eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Foliis autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim utriuſque folia ſimilia ſunt, ut Coriandrum Parthenij, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia uideatur. Quod ut diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτὰ, id eſt, folia tenuia dixit, ut ſcilicet hac uoce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quod autem de ijs foliis Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet. De tribus ſiquidem herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ ſanè inter ſe congeneres, atque foliis admodum ſimiles ſunt, ordine agit, quod nunquā feciſſet ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmū tamen foliis ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quod aliqui Parthenium, ob ſimilitudinē quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, ut frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quod ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat: Cautam enim appellauerunt, unde diminutiuū Cautula deductum eſt, & tandem corrupta uoce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquā itaq; ea eſſe herba poteſt, quam Matricariā uulgò uocant, ut Hermolaus, & alij multi docti uiri hunc ſequentes putant: quòd huius folia latiora ſint, quàm ut cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus foliis cōparari queant, tantum abeſt ut ſimilia ſint. Huc accedit, quod omnium maximè euertere uidetur aduerſariorū ſententiam: nemo unquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus & alij ueteres aſsignant, ut etiam hoc nomine Parthenium non poſsit eſſe Matricaria herba dicta uulgò.

D

Cotula unde dicta.

Parthenium nō eſt Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

TEMPVS.

Primo ſtatim uere, Maio potiſsimū menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui Amaracum uocat, calefacit, non autem uehementer deſiccat. Itaq; in caliditate tertij eſt ordinis, in ſiccitate uerò ſecundi.

VIRES.

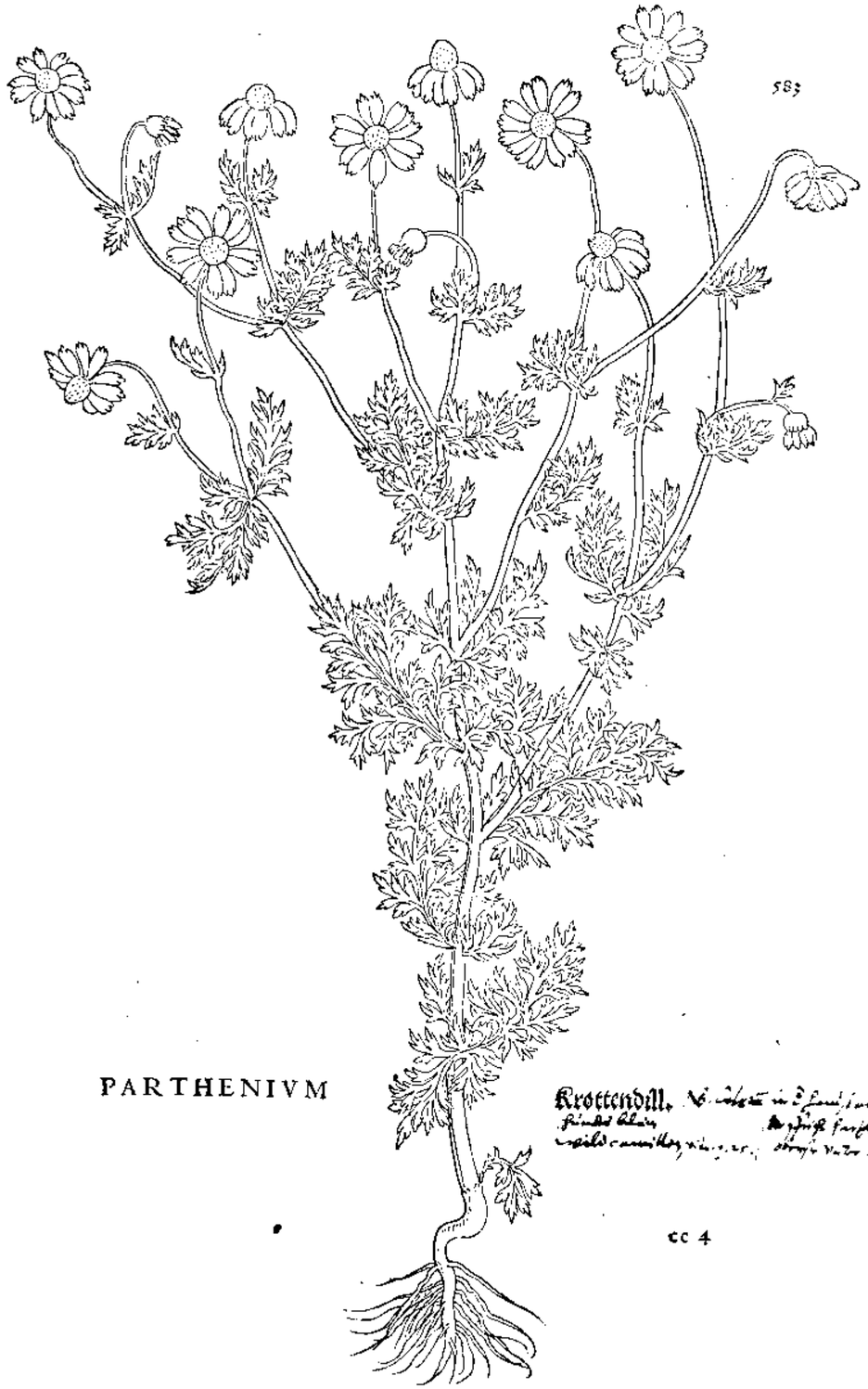

PARTHENIVM

Krottendill.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melancholicis prodest. Herba ipsa floribus demptis à calculosis & asthmaticis utiliter bibitur. Decoctum eius ad insidendum prodest in uuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis & calculosis. Ad insidendum decoctū in duritia uuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa uellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO. CAP. CCXXII.

NOMINA.

Sigillum Salomonis. Polygonatum cur dictum.

POLYGONATON Græcis, Polygonatū Latinis dicitur. Officinis, item herbarijs & uulgo, sigillum Salomonis, Germanis Weißwurtz, hoc est, radix alba nominatur. Polygonatū autem à radice geniculorū frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

GENERA.

D Duo eius genera damus. Vnum uerum, latioribus foliis: alterum multò angustioribus, quemadmodū pictura graphicè ostendit. A foliis utrique nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habens, latiora tamen & leuiora, sapore mâli cotoneæ aut punicæ: gustatum enim adstrictionē quandam respit. Per singulos foliorum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, suppu tatione à radice facta. Radicem habet candidā, mollem, longam, geniculis plenam, densam, graueolentem, digiti crassitudinē obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne una quidem reclamante, adesse comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, foliis lauri latioribus, & læuioribus, quæ gustata quendam mâli cotoneæ aut punicę saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab unoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali crassitudine. Floribus excussis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex uiridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ.

Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita uulneribus auxiliatur. Quinetiā uultus maculas delet & aufert.

EX GALE-

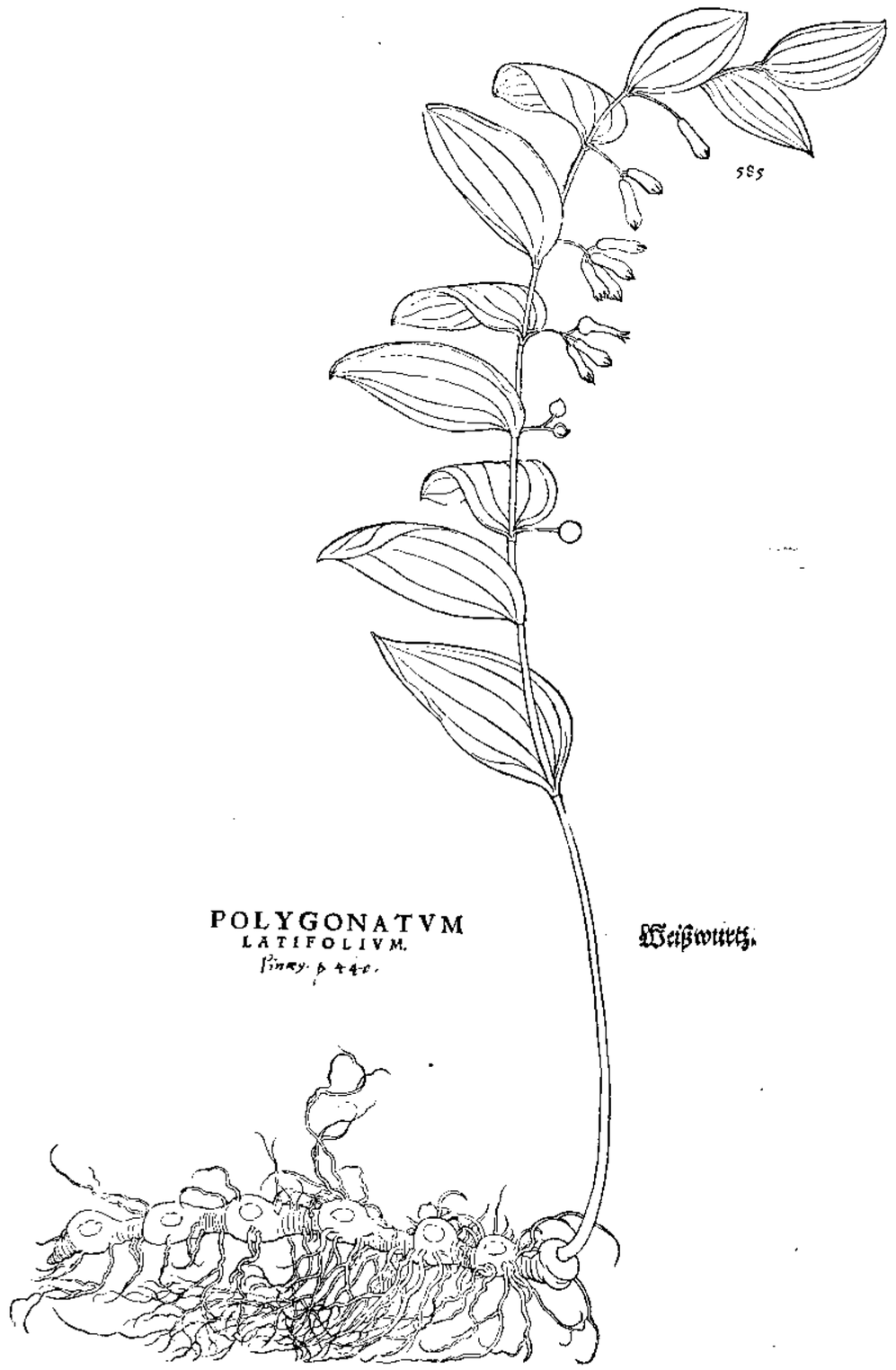

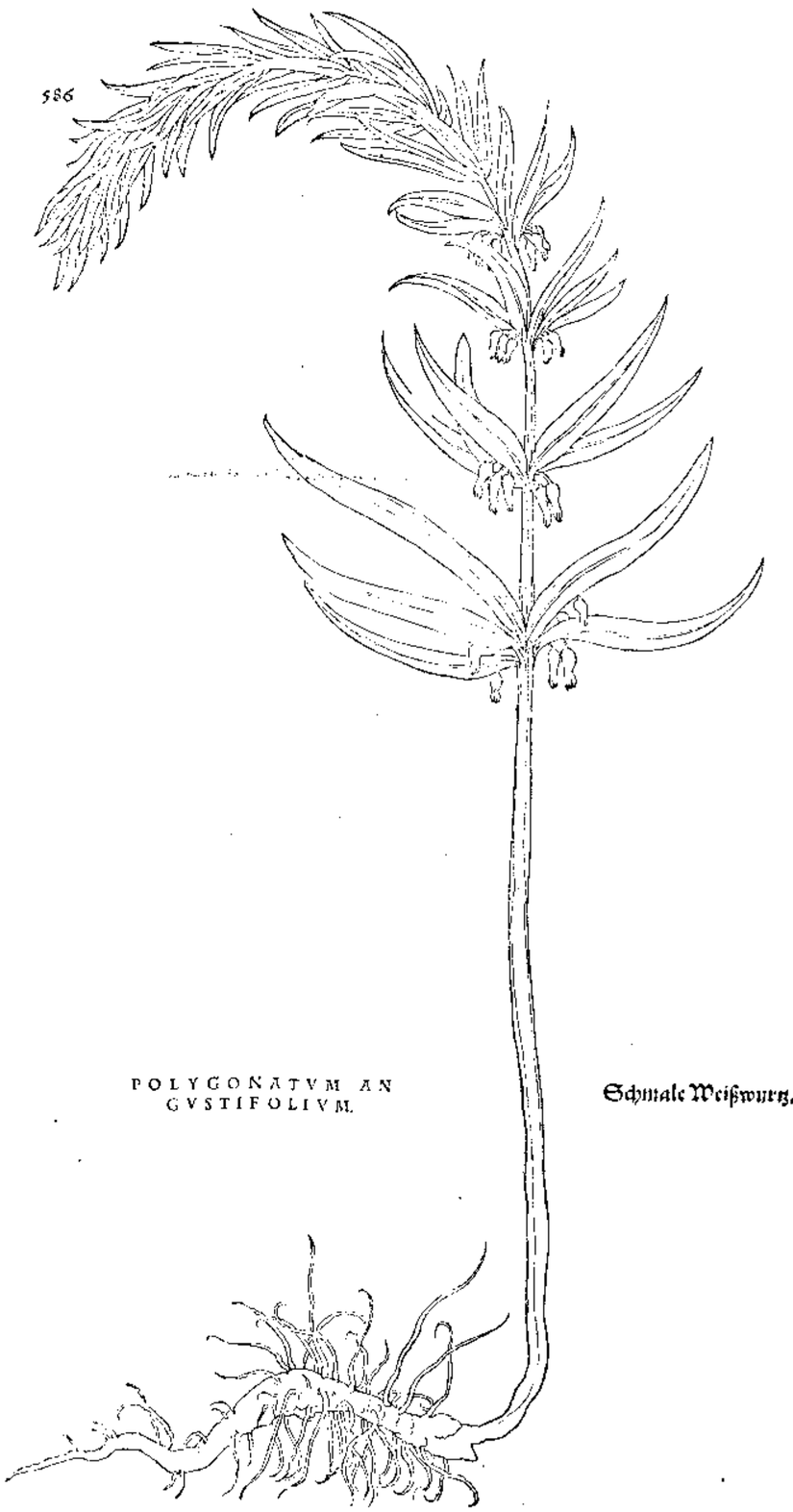

POLYGONATVM AN GVSTIFOLIVM.

Schmale Weißwurtz.

A

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam uulneribus illinunt. Sunt etiã qui illo nævos maculasq; in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, ut planè nullum subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

ΜΟΛΥΠΟΔΙΟΝ græcè, Polypodiũ, Filicula latinè, officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Engelsüß/ Baumfarr/ Dropffwurtz uocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet inditum est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorũ cum Filice nuncupauerunt. *Polypodium à polyporum similitudine. Filicula.*

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus uiridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia suluis maculis notata, sine semine.

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

B

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet uincentem qualitatẽ, ut facultatis sit admodum deiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi uim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ insparsa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodiũ exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in usu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO.

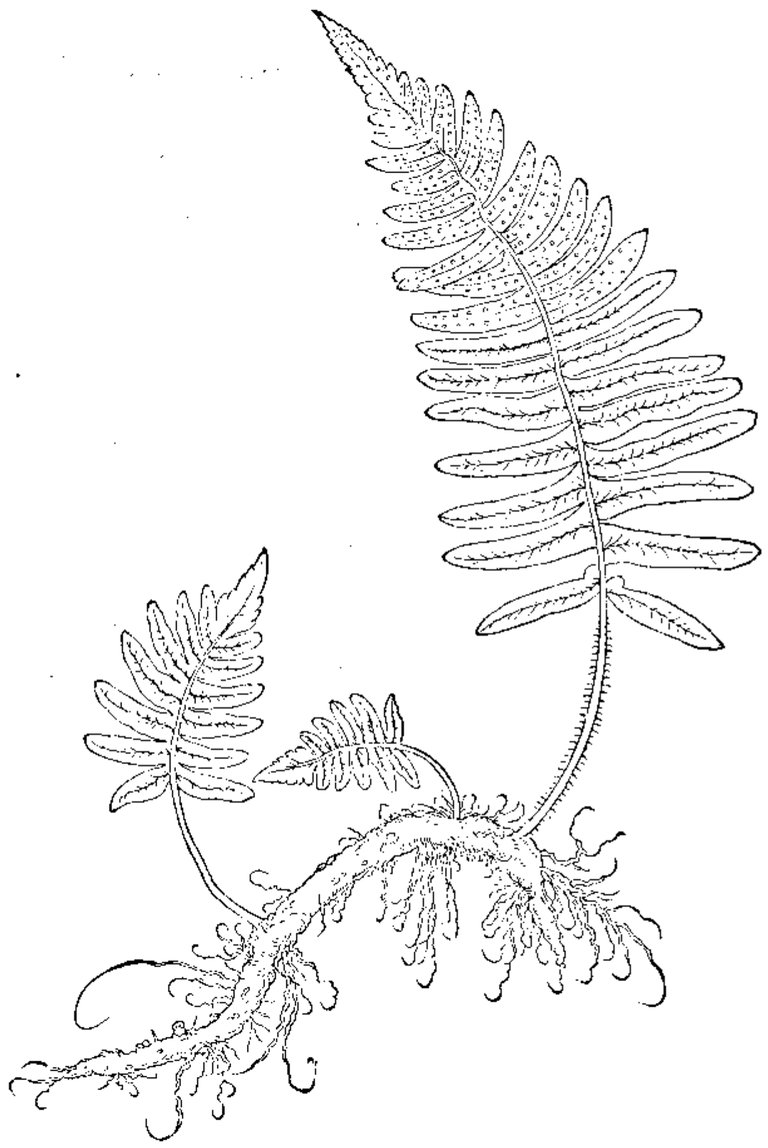

POLYPODIVM

Engelsüß.

A

NOMINA.

ΠΡΑΣΙΟΝ Græcis, Marrubiū Latinis, Praſsium officinis uocatur. Germanis Andorn das weiblin/weiß Andorn/Marobel/Gotßvergeß. *Marrubium. Praſſium.*

FORMA.

Frutex eſt ab una radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, uirgis quadrangulis. Folium pollici æquale, ſubrotundū, hirſurū, rugoſum, guſtu amarū. Semen per interualla in caulibus eſt. Flores aſperi uerticillorū figura. Hæc deliniatio adamuſsim Marrubio hodie dicto reſpondet. Siquidem ſingulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginoſum: foliis ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, uerticillaro cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui ſuccreſcit teres & aſperum ſemen. *Marrubium.*

LOCVS.

Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æſtate, Iulio potiſsimū menſe, dum ſemine eſt prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubiū in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi eſt, in ſiccitate uerò tertij medij aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium expreſſus ſuccus, datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace cum iride ſicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, ut menſtrua & ſecundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui letale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cū melle illita ſordida ulcera purgant,
B pterygia nomaſq; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem poller ex foliis contuſis expreſſus ſuccus & ſole coactus. Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbū regium per nares expurgat. Aurium doloribus per ſe, aut cum roſaceo inſtillatus prodeſt.

EX GALENO.

Praſium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis utatur conſentientē huic ſapori actionē habet, iecur ac lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemq; expurgans, ac menſes promouens. Sed & illitum detergit ac diſcutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus utique obſtructionem diſsicere, meatumq; ipſum & explantationes membranarū expurgare neceſſe eſt.

EX PLINIO.

Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterē, lis qui ſanguinē eiiciunt eximiè utile, ſcapis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctū, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant. Alij nihil cōparant. In eadē cauſa Marrubij & Feniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisq; ad ſextarios duos, ſi cochlearij menſura in die forbeatur in aquæ cyatho. Virilium uitijs tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, neruorum contractionibus ſalutare. Potum aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierū. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uerò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachū & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamē exulceratæ ueſicæ, & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatē oculorū adiuuare.

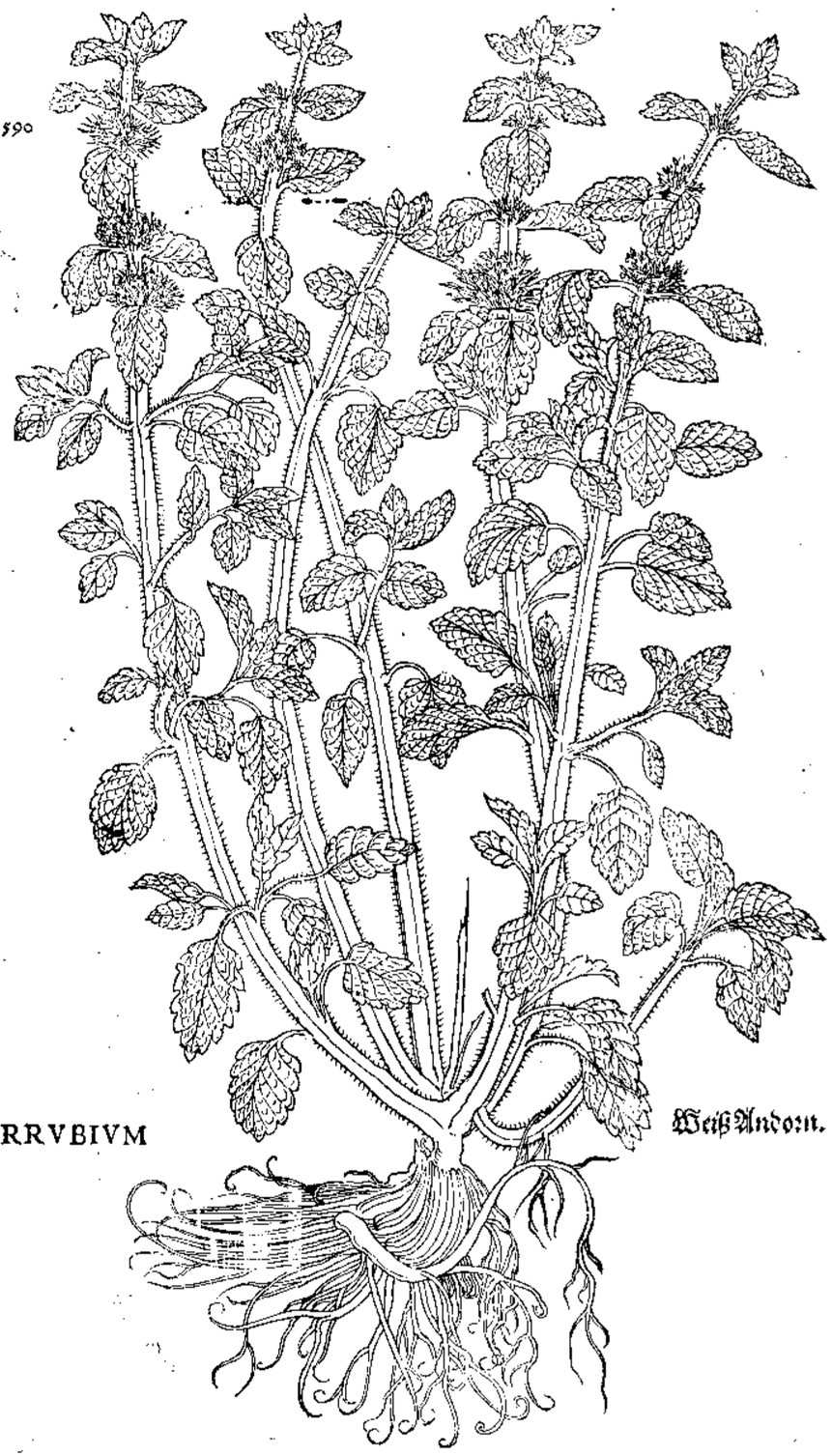

MARRVBIVM Weiß Andorn.

A

NOMINA.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩΝ, ἱερὰ Βοτάνη græcè: Verbenaca, Verbena, Columbaris ſeu Columbina, herba Sagminalis latinè, herbarijs & officinis Verbena uocatur. Germanicè Eiſenkraut/uel Eiſenhart/hoc eſt, ferraria, quod nomen ut olim, ſic hodie quoq; habet. Periſtereon nomen inditũ à columbis, qui in ea uerſari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc eſt, ſacra herba ideo dicta, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia luſtrabatur, Iouis menſa ad ſacrificiũ & epulas uerrebat, & fœciales in ſacris legationibus illa coronabantur, uel ut Dioſcorides inquit, quod in expiationibus ſuſpenſa & alligata mirè utilis ſit. Sagminalis uerò, quod inter ſagmina, hoc eſt, gramina ex loco ſacro, præſertim arce Capitolij, cum ſua terra euulſa, primum hæc honorẽ haberet. *Verbenaca.* *Verbena.* *Periſtereon cur dicta.* *Hierobotane.* *Sagminalis.*

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioſcorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & ſupinam. Plinius à ſexu marem & fœminam. Recta Dioſcoridis, eſt Plinij mas, alioq; nomine Criſta gallinacea, à ſerratis foliis quæ gallinaceæ criſtæ formam referunt, dicitur. Recta autem nominata eſt, quod rectis ramulis aſſurgat. Supina autem Dioſcoridis apud Plinium fœmina eſt, Romanisq; Cincinnalis uocatur. Supinam uerò uocarunt, quod ſemper humi ſupinè procumbat. Germani etiam per ſexum genera illa diſtinguunt, uocantq; rectam Verbenacam Eiſenkraut das mennle/Supinam uerò das weible. *Criſta gallinacea.*

FORMA.

Recta ſiue mas herba eſt altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic inciſa, ſubalbida, è caule prodeuntia, qui ei unus eſt magna ex parte, quemadmodũ & radix una. Flos luteus, quo ſolo ferè à fœmina differre uidetur. Hæc deſcriptio pulchrè Verbenacæ mari reſpondet: eſt enim herba dodrantalis, interdum uerò procerior, quemadmodũ ea eſt quæ in Germania noſtra prouenit: nunquam enim aut rariſſimè palmi altitudinẽ non excedit. Folia habet inciſuris diuiſa, albeſcentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, ut plurimum, caulis & radix una. Supina ſeu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia ſunt per interualla quernis ſimilia, anguſtiora tamen & minora, per ambitum inciſa, colore ſubcæſio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum deliniationis notæ Verbenæ fœminæ adamuſim conueniunt. Siquidem multis ſtatim à radice angulosis coliculis conſtat, coma ſubtus incana, folio querno non diſſimili, niſi quod minus eſt & anguſtius, multis per ambitũ inciſuris: floſculo ex albore & purpura uerſicolore. Quibus omnibus manuſcripti codicis, qui Periſtereon interpretatur Verbenam, accedit teſtimonium, & communis omnium conſenſus, à quo ſine manifeſtis coniecturis & rationibus nunquam eſt diſcedendum. *Recta.* *Supina.*

LOCVS.

Vtraque in planis & aquoſis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potiſſimũ fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque deſiccat & adſtringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum roſacco, aut adipe ſuillo recenti appoſita, uuluarum dolores finire putantur. Ignem ſacrum cum aceto illita reprimunt. Putreſcentia ulcera cohibent. Vulnera glutinant, ueteraq; ex melle ad cicatricem perducunt.

590.

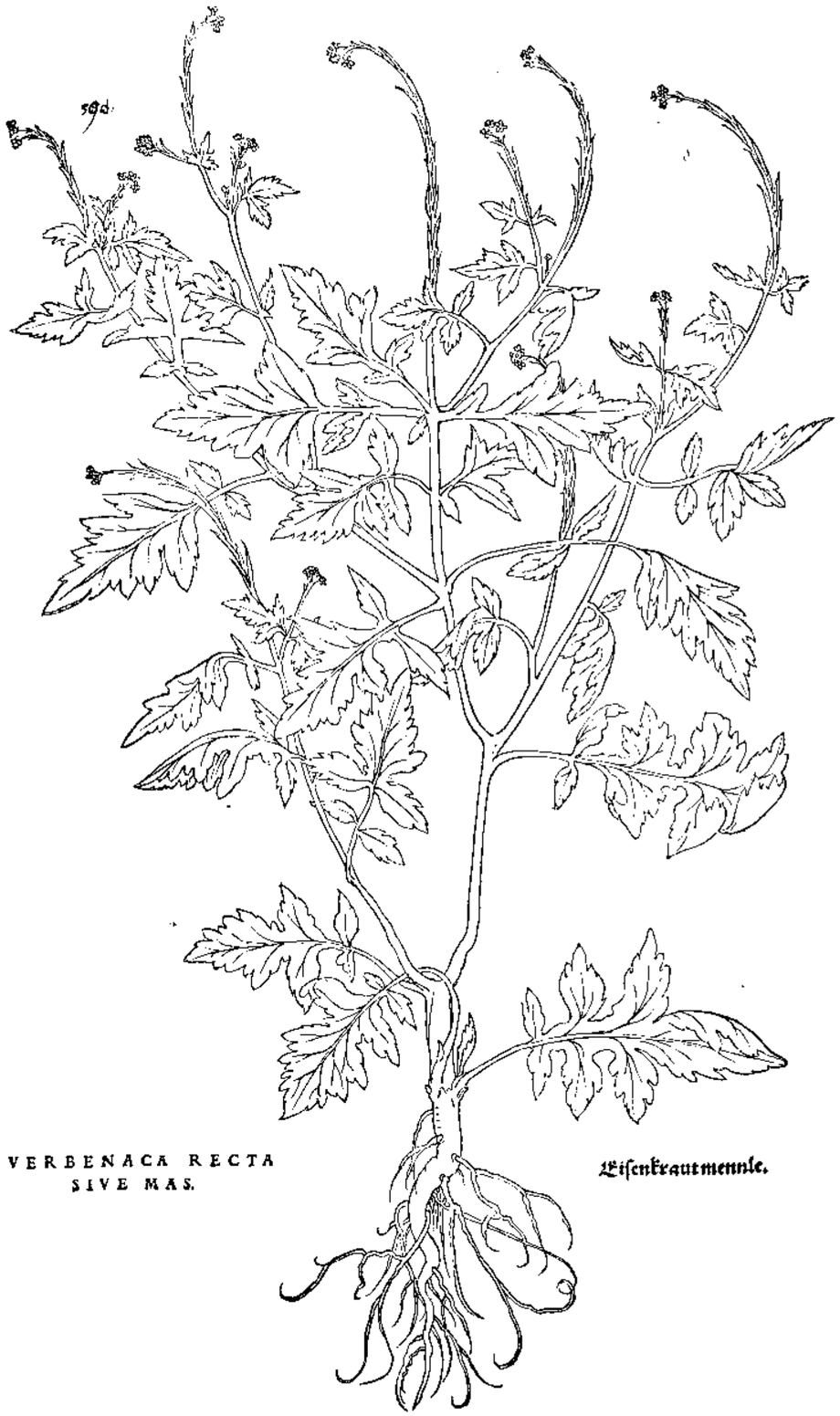

VERBENACA RECTA
SIVE MAS.

Eisenkraut mennle.

593

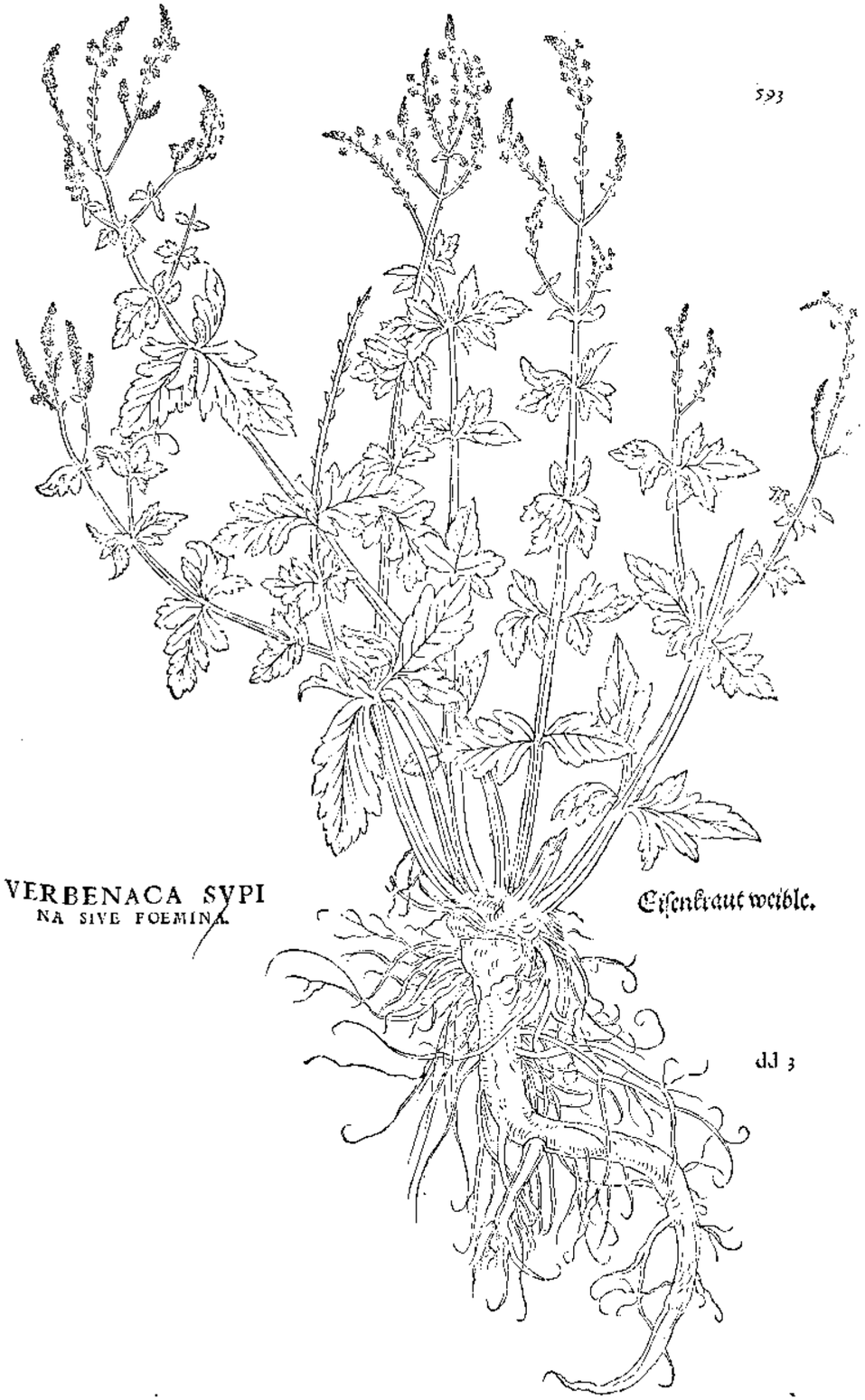

VERBENACA SVPI
NA SIVE FOEMINA.

Eisenkraut weible.

C Supinæ autem folia & radix in uino pota illitaq́, aduersus reptilia serpentésue faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida ulcera purgant. Tota autem herba in uino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores conuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacentibus foliis: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantem ut uulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigenes, si ea coronetur patiens, aut si teratur cum aceto & rosaceo & illinat, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoq; fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq́ ulceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potandum dato: efficacissimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáue febre laborantes. Ad podagricos uerò & coxendicũ morbo affectos uino decocta exhibetur. Succi è radice expressi collutio ad fistulas commodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium injici, ac mirum in modum prodest.

D EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus, & quos ab ijs phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex uino aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus uini.

EX SYMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentiũ dolores sedat, & motos atq; concussos cõfirmat. Oris ulcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota ijs qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit. Item quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos uerò & coxendicis morbo captos, uulneratosq́ illita sanat.

DE PTERIDE▸ CAP▸ CCXXVI▸

NOMINA.

Filix. Pteris cur dicta.

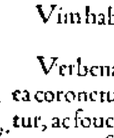

ΠΤΕΡΙΣ, Πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ latino nomine utuntur. Germanicè Waldtfarr. Pteris autem & Pterion ab aliis auiũ, quarum formã in ramulis disposita eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim, & pennatis foliis frutex Filix est.

GENERA.

Pteris. Thelypteris.

Duo Filicis sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter ἄρσεν, Latinis Filix mas, Germanis Waldtfarr mennle dicitur. Fœmina Græcis θηλυπτέρις, Latinis Filix fœmina, Germanis Waldtfarr weible appellatur.

FORMA.

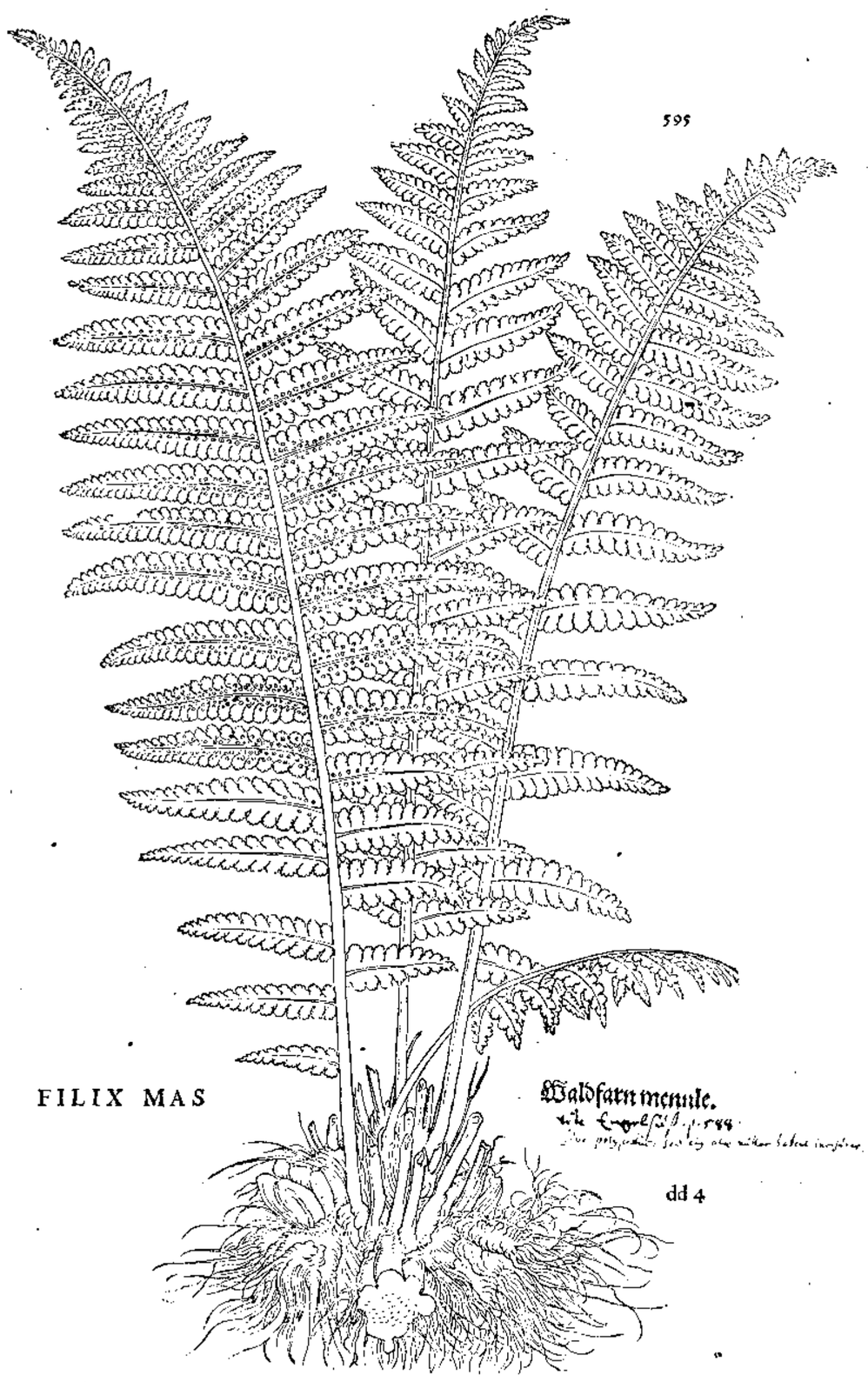

595

FILIX MAS

Waldfarn mennle.

dd 4

FILIX
FOEMINA.

Waldfarn weible.

A

FORMA.

Filix masculafolia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex uno pediculo cubitali longitudine exeuntia, incisa, alarum auium modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigram, crassam, oblongam, adnascentias appendicésue multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorũ, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque semen habet: folia ex uno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, utroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & ut Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, ut summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. *Filix masculа.* Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen uno singulariq; pediculo ut illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquando uerò rubescens. Quę descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat. *Filix fœmina.*

LOCVS.

Nascuntur ubiq;, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, ut euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut ueratri nigri quatuor obolis detur: ueruntamen oportet sumentes allia præsumpsisse. Lienosis ut restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos utilis est. Eius autem hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitum copiosior harundo coronet: & contrà euanescet harundo, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum uino autem pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos eijciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter sanantur ulceribus insperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarũ pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum quidem uiuum necare, mortuum autem eijcere mirum non est. Vlceribus impositа ualenter desiccandi facultatem obtinet, nõ tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix, contra lumbricos uentris & latos & graciles utilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in uino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

EX PLINIO.

C Vsus radicis in trimatu tantum, neque antè neq; postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorũ pondere ex aqua, post unius dici abstinentiã bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cęteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt, ideo substerni utile est in locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Filix semine prorsus caret. Falsum & cõmentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quod scilicet una solstitiali nocte floreat, eademq; hora cum defloruit maturum in terram semen cadat, ideoq; nisi quispiam tunc affuerit, nec uideri florem, nec colligi semen posse, tum quia incredibilia sunt, tum quod omnes, Theophrastus scilicet, Galenus, Dioscorides, Plinius, sterilem & sine semine dixerunt. Neq; etiam medici uel Arabes uel Persæ ad magicas uanitates nati, feminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta esse uidentur, humanæ ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentium, quæ certè uel una hac ratione abundè satis confutari possunt, quod cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui Ioannis Baptistæ præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent.

D DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Fœniculus porcinus. *Peucedanus unde dicta.* *Pinastellus.* EYKEΔANOΣ Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs nostræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Harstrang/Sewfenchel/oder Schwefelwurtz/quod lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet. Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græcis πεύκη dicitur, cui folio par est. Hinc posteriores Latini Pinastellum eum uocauerunt.

FORMA.

Officinarũ Peucedanus non est genuina. Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo similem. Comam habet circa radicem copiosam & densam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, crassam, liquore plenam. Hæ sanè omnes notæ, nulla prorsus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis uendũt herbas, Peucedanũ ostendunt radice nõ succosa, sed lignosa, nec graui odore, sed iucundo: unde satis cõstare potest uerum non esse.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potissimum in monte prope Tubingam, cui olim arx imposita fuit, in itinere uersus Rotenburgum sito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, atque deinceps semen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine secundo iam completo: desiccat uerò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello incisa liquor effunditur, profluensq; statim in umbra reponi: in sole siquidem languescit. Facit cum colligit capitis dolores & uertigines, nisi quis antea rosaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix assata inutilis

PEVCEDANVS Harstrang.

C inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice ſicut è Mandragora liquor atq; ſuc
cus. Minus tamen efficax ſucco liquor, & uelocius expirat. Interdũ etiam cõcreta in
uenitur lachryma thuri ſimilis, caulibus radicibusq; adhærens. Ex aceto & roſaceo
inunctus lethargicis, phreneticis, uertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis dolo
ribus, reſolutis, iſchiadicis, conuulſis: in uniuerſumq; neruorũ affectionib. ex oleo
& aceto inungitur. Strangulatu uuluæ laborantes olfactus, ſoporeq; profundo cor
reptos reuocat. Suffitu ſerpentes fugat. Aurium doloribus cum roſaceo inſtillatus
prodeſt. Cauis dentium eroſis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tuſsim
in ouo ſumptus facit. Difficultati ſpirandi, torminibus & inflationibus ſubuenit.
Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad ueſicę
renumq; dolores & diſtentiones potus confert. Aperit uuluam. Radix ac eadem
utilis eſt, ſed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita ſordida purgat, ulcera,
oſsiumq; ſquamas detrahit, ueteraq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatisq; cale-
faciendi ui præditis miſcetur. Eligi debet recens, non carioſum, ſolidum, odoris
plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, atque
tho diſſoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidẽ maximè, ſed tamen etiam ſucco & liquore utimur. Sut autẽ hæc omnia eiuſdẽ ſpecie facultatis, ſed ualentior liquor, admodũ excalfciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex craſsitudine atque uiſcoſitate humi factis. Et intrò quidem in corpus ſumpta, ſed tamen etiam olfactu proſunt. Pod quod incidat atque extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorũ dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia uidelicet eſt tenuiũ partium, & excalfactorius. Qu
D etiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando craſs humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & ſquamas ab oſsibus celerrimè trahit, quia uidelicet ualidè deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Ulceribus malignis arida illita optimum eſt remedium: ipſa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, ſurſumq; ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne uertigo ſeniatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens, inciſisq; manat. Probatur craſsidine mellea, colore ruffo, odore ſuauiter graui, feruẽs guſtu. Et hic in uſu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficaciſsimo, qui induitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturq; contra ſerpentes, & ex oleo perunctos uetur. Idem pectoris doloribus ſubuenit. Pituitam & bilem detrahit. Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radicẽ ſudoris cuſæliciendi, quoniam cauſtica uis ei eſt. Peucedano ad recentia uulnera tanta uis eſt ut ſaniem oſsibus extrahat. Cum ſemine Cupreſsi bibitur, ſi ſanguis per os ædatus eſt, fluitq; ab infernis. Strangulatus uuluæ nidore uſtum recreat, laxantq; ſuffocationes eo: ſed quidam ammiſcent in uino ſemen Cupreſsi cõtritum. Pœm cum coagulo uituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. Succus infantum ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum mele medetur.

Item ſemine lethargici excitantur, & ut perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani ſucco.

DE PERSI-

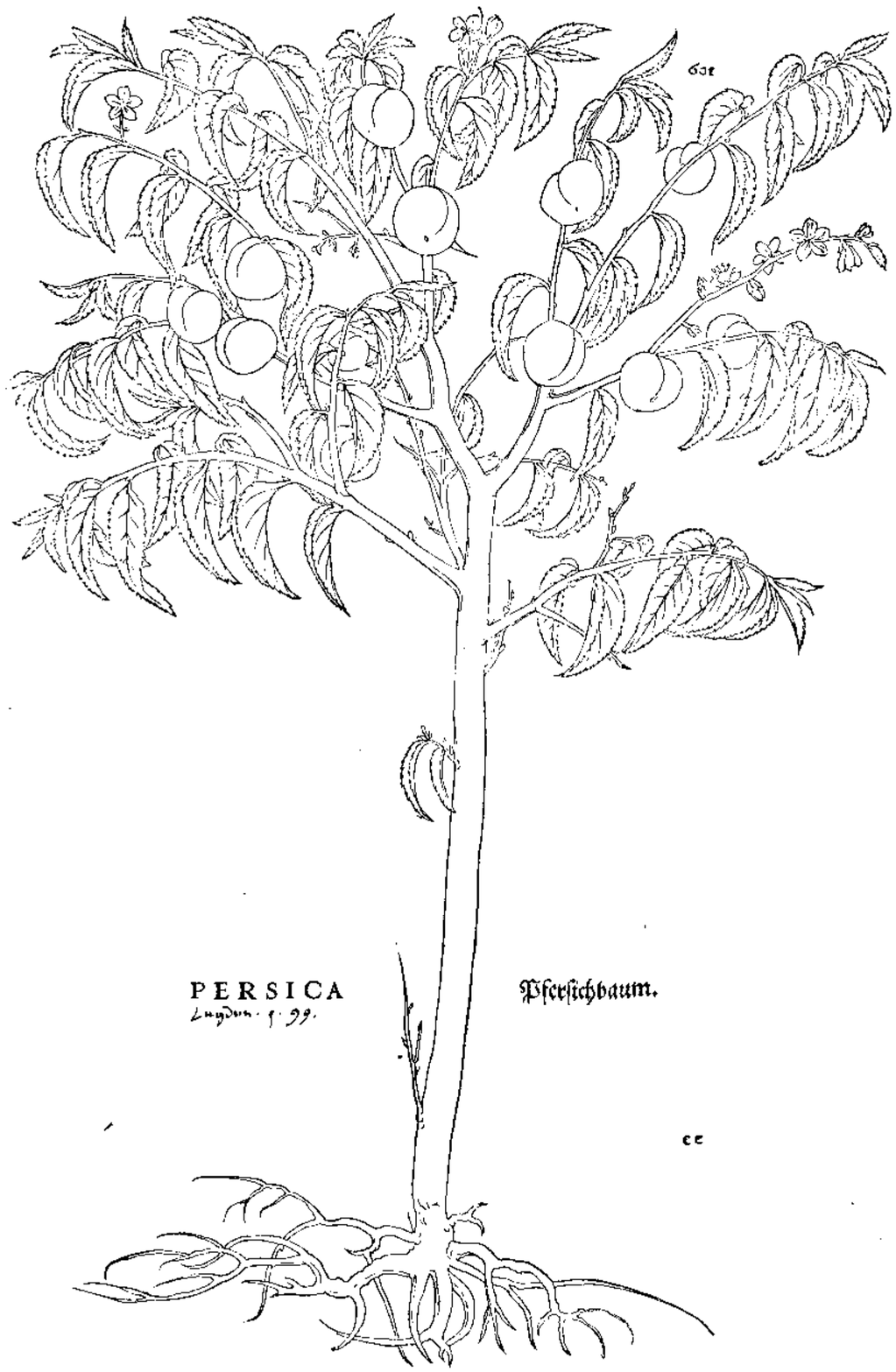

PERSICA

Lugdun. 1599.

Pferſichbaum.

ee

DE PERSICA ARBORE. CAP. CCXXVIII.

NOMINA.

ΠΕΡΣΙΚΗ μηλέα Græcis, Persica mâlus Latinis: antiquum nomen herbarij uulgares retinuerunt: Germanis Pferſichbaum appellatur. Persica fortè dicta, quod ex Perſide primum aduecta ſit.

FORMA.

Perſica foliis amygdalæ maioribus conſtat: flore ſubpuniceo, pomo carnoſo, ſucculento, foris lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis.

LOCVS.

Paſsim in hortis, uineis potiſsimũ, naſcitur. Gaudet autem aquoſis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere, fructus uerò eius autumni ferè exitu matureſcit, celeriùs marceſcens.

TEMPERAMENTVM.

Perſica arbor in germinibus & foliis uincentem amaram qualitatẽ habet, ut hoc nomine calidam eſſe nemo dubitare poſsit. Fructus eius in ſecundo ordine frigidus & humidus exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Perſica poma ſtomacho grata ſunt, matura bonum faciunt aluum, cruda uerò aluum conſtringunt. Siccata uehementius adſtringunt. Siccorum decoctum hauſtum ſtomachi & uentris fluxiones ſiſtit.

EX GALENO.

Folia Perſicæ trita & ſuper umbilicum impoſita lumbricos necant. Alioqui ſanè etiam diſcutiens medicamentũ eſt. Pomorum uerò eius ſuccus & ueluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxam infert, quapropter haud poſt alios cibos ultimoq;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportet: nam in ſummo natantia corrumpuntur. Huius uerò, quod omnibus cõmune eſt, meminiſſe oportet: quæcunq; uitioſi ſuccI, quæ humida & lubrica ſunt, facileq; deſcendunt ſecedúntue, præ aliis comedenda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt, & aliis præeunt, ac quaſi iter muniunt. Poſtremò autem ſumpta, unà ſecum alia quoq; in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Perſicorũ cibus eſt quidem ſtomacho inutilis, eò quod citò ſuccus eius inacceſcat, & caro æque in digeſtione uitietur, uerum minimè grauis, dum non diutius in inteſtinis moratur, & ad ima ſemper exitu celeri feſtinat. Perſicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus ſuadet nunquam omnino poſt cibum ſumere, corrumpi affirmans ſi cibis cæteris innatent. Perſicorũ folia trita & impoſita uentris animalia perimunt & expellunt. Eadem ſicca & in puluerem tuſa, recentes plagas cruentorũ uulnerum claudunt. Nucleus perſicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quamuis quidam cum ſolo roſaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Perſici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum uino etiam in ueſica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Aſperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit. Thoracis obſtrictos ſinus reſerat: uitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Perſicæ ſaccharo conditi, inſtar roſarum aut uiolarum, aluum haud ſcitè mouent atque ſubducunt.

DE PEPLO.

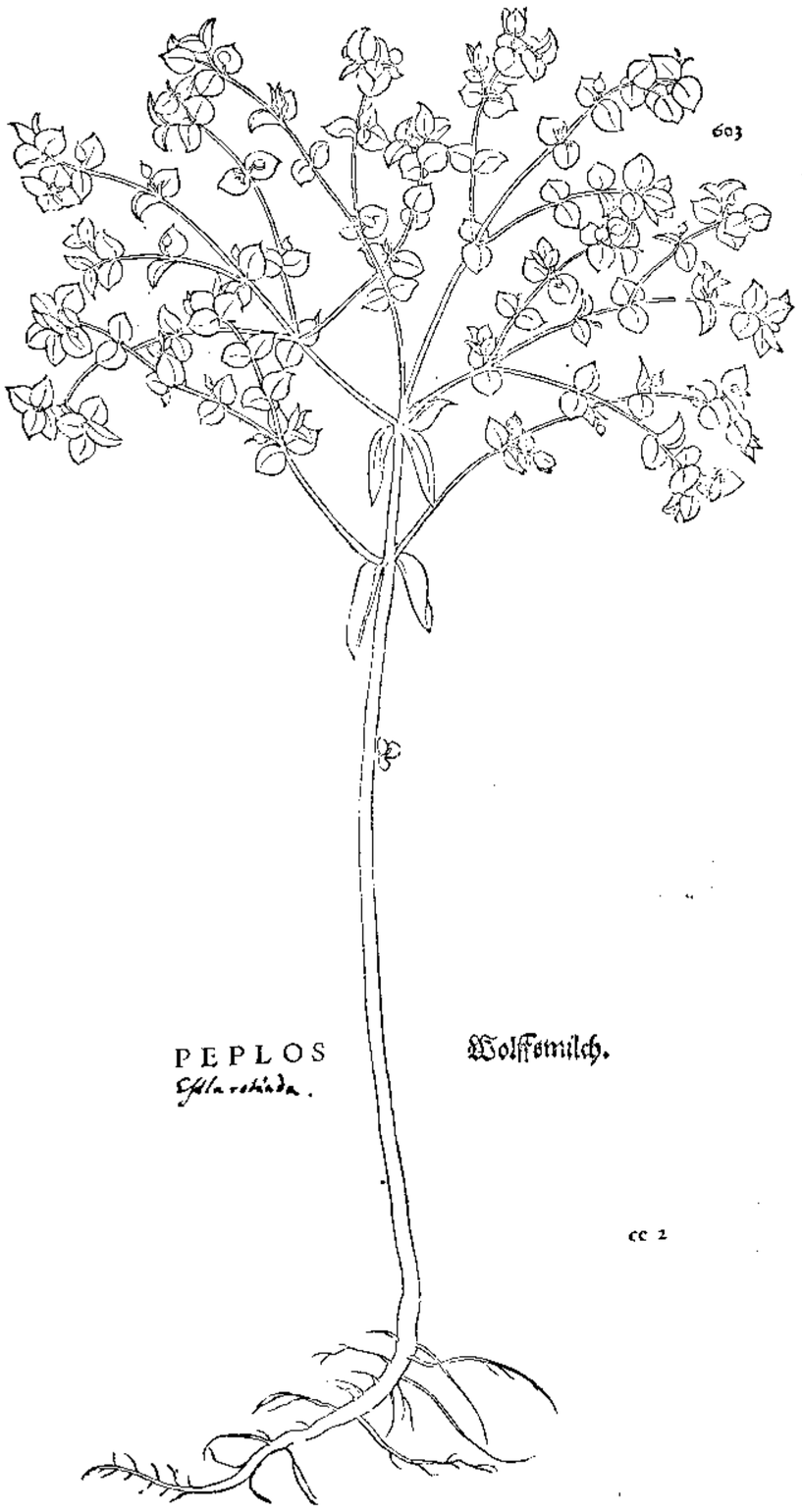

DE PEPLO▸ CAP▸ CCXXIX▸

C

NOMINA.

Efula rotunda.

ΠΕΠΛΟΣ Græcis, Peplos Latinis, officinis & uulgo Efula rotunda, Germanis Teufelßmilch appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex eſt albo liquore plenus: foliis paruis ut Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fuſa: ſemine ſub foliis paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice una, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & uineis.

TEMPVS.

Colligitur meſsibus, ſiccaturq́ in umbra, & continuè uertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentū, atqueadeo ex quarto calefacientium ordine eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa multós habet uſus, radix uerò inutilis. Semen eius tuſum, ſeruidaq́ aqua madefactū reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potū ducit. Obſoniis mixta herba aluū conturbat. Conditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem ſimilem Tithymallis habet, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli menſura cum mulſæ cyatho bibitum Pepli ſemen. Sale etiam herba maceratur, flatuſq́ diſcutit, ut Hippocrates aſſerit. Summopere igitur confert flatuoſis affectibus, qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & uteri & coli flatibus, tumefactisq́ œdematibus in abdomine.

D

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur obſoniisq́ ad molliendam aluum.

DE PILOSELLA▸ CAP▸ CCXXX▸

NOMINA.

VOnomine ueteribus Græcis aut Latinis nominata ſit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neq́ enim eſt μυόσωτις Dioſcoridis. Cum itaque græco & latino nomine deſtitueremur, barbaro uti nobis neceſſe fuit, niſi planè herbam hanc uulneribus glutinandis mirè utilem, præterire uoluiſſemus. Herbarij itaq́ noſtræ ætatis à copioſis pilis quibus ueſtitur, Piloſellam, Germani Meußörlin/ uocant.

Piloſella unde dicta.

GENERA.

Maior. Minor. Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè niſi floribus diſtantia. Vnum genus maioribus foliis, & quæ ſe à ſolo ſuſtollunt, floribusq́ luteis, maior Piloſella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterū minoribus foliis, in terra ſeſſilibus, floribus purpureis, & quaſi in pappum euaneſcentibus, Germanis Meußörlin/oder Haſenpfötlin peculiariter appellatur. Sic etiam ſuum Piloſellam manu ſcriptus herbarius in maiorem & minorem digeſsit.

FORMA.

Herba eſt foliis in terram graminis modo ſparſis, piloſis, albicantibus à terra, ſuperne

PILOSELLA MAIOR. Fuchs. p. 449.

Nagelkraut.

PILOSELLA
MINOR.
Pinax. p. 269.

Meußörlin.

A supernè uirentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatē multam extenuata. Ex qua descriptione sole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myosotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non esse Pilosellam: nam, ut reliqua taceam, neque maior neque minor Pilosella cœruleum flosculum uelut Anagallis obtinet: ut non parum errent herbarij nostri temporis qui Pilosellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myosotis non est Pilosella.
Auricula muris non est Pilosella.

LOCVS.

Nascitur utrunque genus locis montosis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in asperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potissimū mense florent. Minor tamen Pilosella paulò post initia Iunij mensis disperit, & nusquam subinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Esse calidas & siccas Pilosellas gustus palàm declarat: habent enim adstrictionē cum exigua quadam acrimonia coniunctam, ut hoc nomine ad purificanda ac subinde glutinanda uulnera sint mirificè utiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam uulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis succum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciem, ut omne ferrum aliud domet, fecerióq; ferrum enim quod huius succo cōmaduit rursus contrahere duritiam, ramóq; magnū induere robur produnt, ut chalybis aciem respuat. Has certè omnes facultates manuscriptus herbarius Pilosellæ adscribit. Recentiores huius herbæ radicem Maio mense effossam, siccatā, & in pulucrem redactam, ac subinde potam, aut in cibo datam, efficacissimū esse ad
B uersus ranicem remedium tradunt.

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.

VT appellata sit Græcis aut Latinis herba hæc quam hodie uulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam uocant, nondum nobis certò scire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. Germani Bibinellen & Bibernellen appellant.

Pampinula, vide alium Speciem p. 709.

GENERA.

Duplex est genus Pimpinellæ. Vna maior, radice admodū longa, foliis multifariam scissis, Sisaro haud dissimilibus, caulibus angulosis, floribusq; in summo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufescentibus, foliisq; minoribus, & non dissectis multifariam, sed serratis tantum, aliàs priori per omnia similis.

FORMA.

Herba est folio mucronato, dissecto, aut in extremitatibus serrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubentibus, in quorum summo nascuntur flores minuti & candidi, & ijs decidentibus semen exiguum Oreoselini semini simile. Radice crassa, longa, & subrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultū erumpit.

TEMPVS.

Æstate in autumnum usque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in gustu præ se ferat, haudquaquam in secundo ordine calida & sicca erit, imò secundum calefaciendi ordinem excedere credibile est, & ad tertium ferè accedere.

608

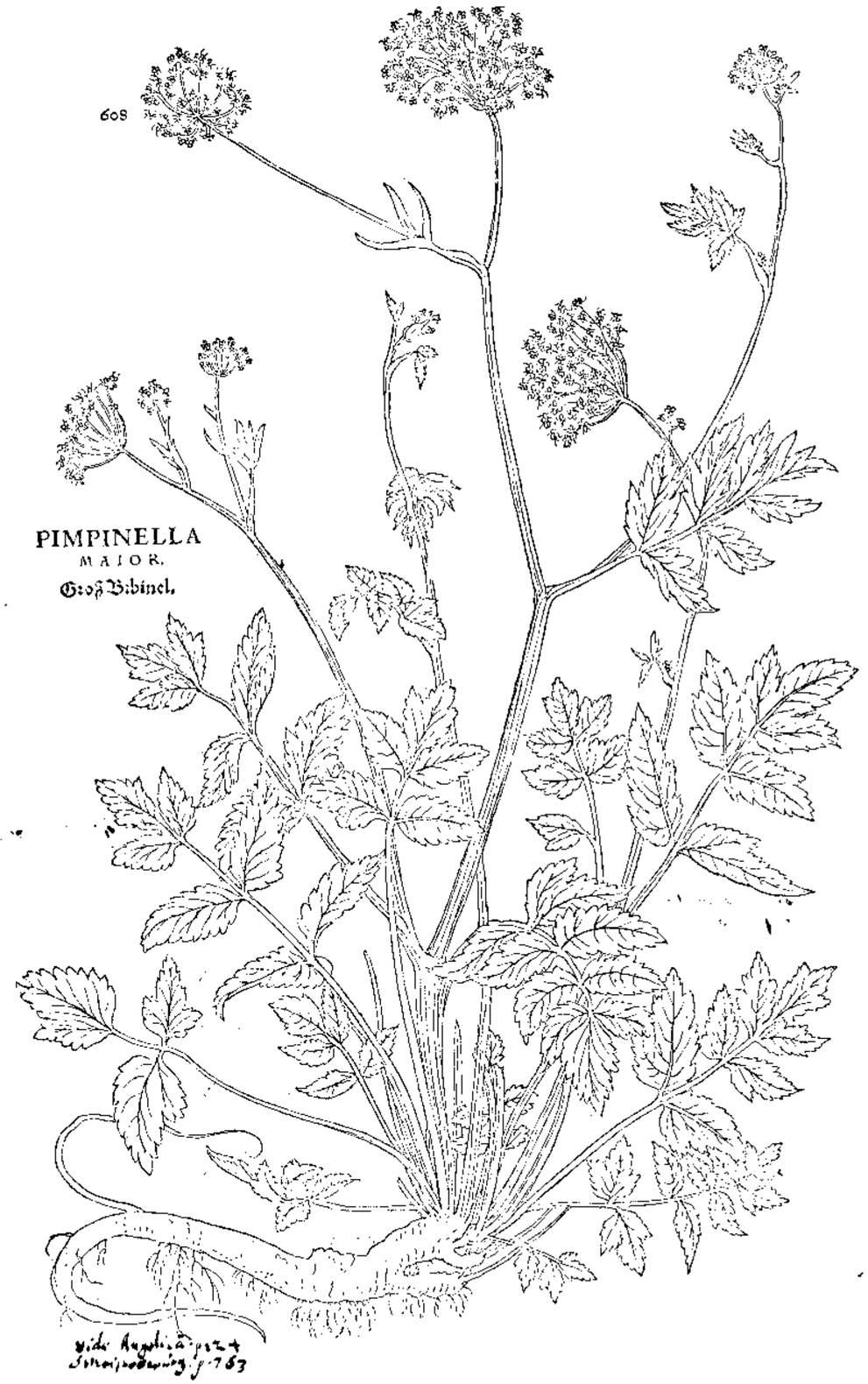

PIMPINELLA
MAIOR.
Groß Bibinel.

609

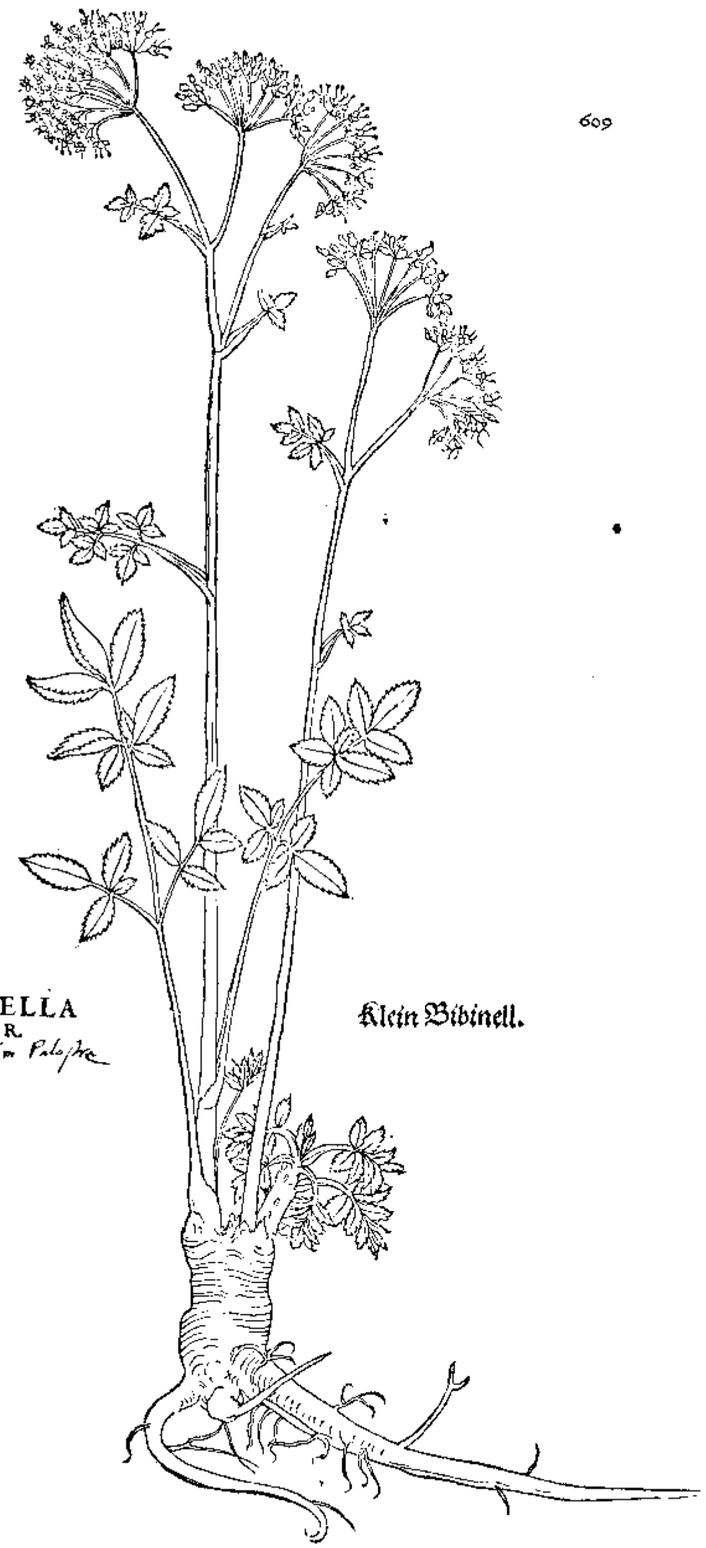

PIMPINELLA
MINOR.
Klein Bibinell.

C VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur contra ſerpentium morſus. Ex uino pota calculos terit. Stranguriã etiam decocta leuat. Succus eius potus omne uenenum diſcutit. Aqua eius ignis ui expreſſa oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autem radicis Pimpinellæ tum uſus præcipuus, quum fœuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim uenenis aduerſatur, & corpora ab hac lue uindicat, ut adfirmant, ſi tantum in ore teneatur. Quod certè non poteſt ea quam hodie Sanguiſorbã uocant herba. Quare mirum in modũ errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, ut fuſius ſuo dicemus loco.

Sanguiſorba nõ eſt Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA▸ CAP▸ CCXXXII▸

NOMINA.

Burſa aut pera paſtoris ciõ dicta.

NOVO nomine herba quam uulgus Paſtoriam burſam appellat græcis & latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam paſtoris nominent, à folliculis in exiguæ ꝑulgæ ſimilitudinem compreſsis, turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut & Hirtentaſchel uocatur.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in ꝑulgis minutum & nigrum. Radicem candicantẽ & oblongã.

LOCVS.

Naſcitur propter uias paſsim, & in parietinis.

D TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humiores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat uulnera. Medetur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, necꝑ non muliebri profluuio. Manuſcriptus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantum geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

DE PEDE

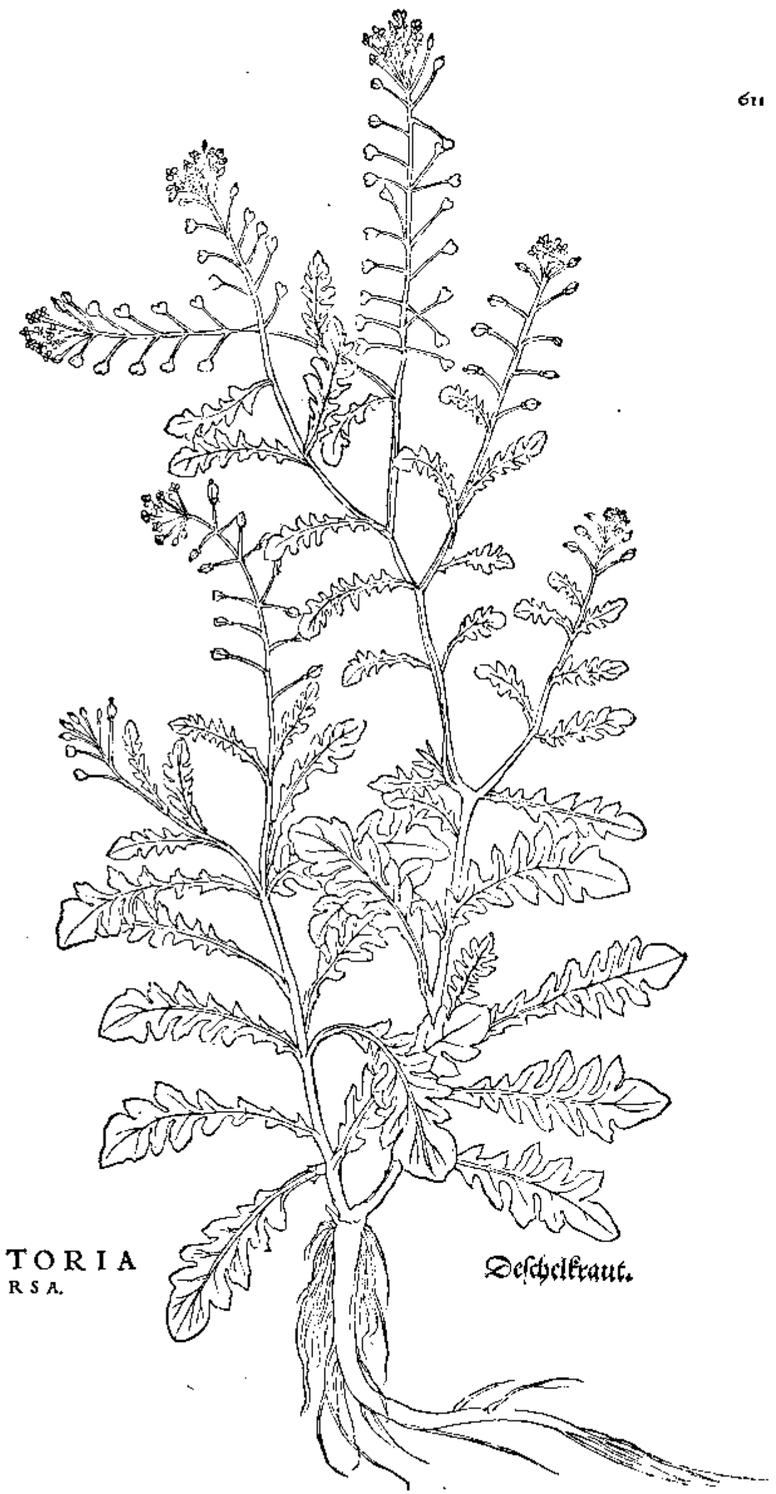

PASTORIA BVRSA.

Deſchelkraut.

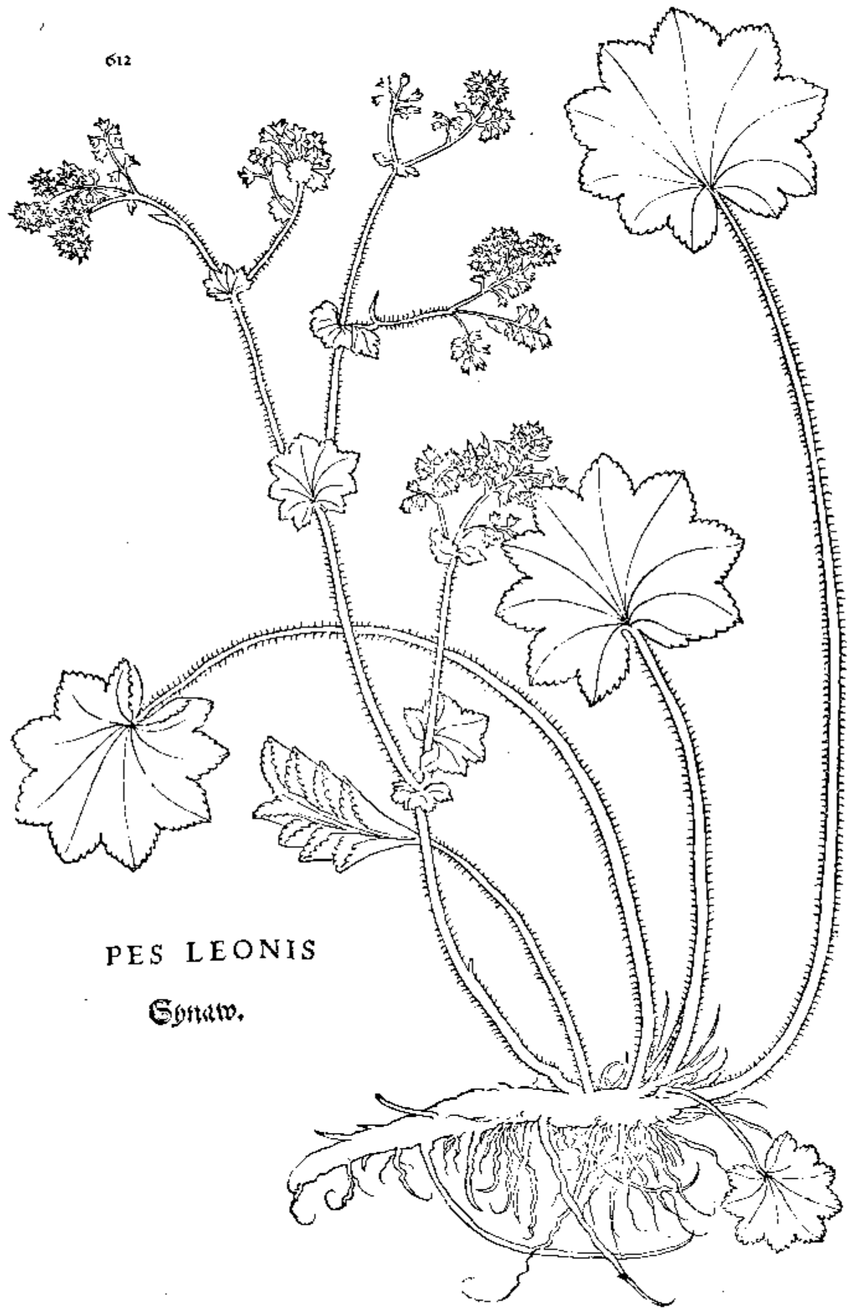

PES LEONIS

Synaw.

A

NOMINA.

QVAM uulgus herbariorũ Pedem leonis nominat, non est Dioscoridis Leontopodion, id quod descriptio satis monstrat. Quo uerò nomine Græcis & Latinis appellata sit, mihi nondum constat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quod folia habeat instar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnaw/ Löwentrapen/Löwenfüß/& vnser frawen mantel uocatur.

Leontopodion Dioscoridis non est Pes leonis herbariorum. Alchimilla. Pes leonis cur dicta.

FORMA.

Dodrantalis est herba, folia lata, crispa & rotunda octo serratis incisuris distincta, non tamen ad pediculos usque, qui statim è radice exeunt, fissa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito crassiorem, & sesquipalmo longiorem, subrubescentem.

LOCVS.

Passim in pratis, in alto potissimum sitis, nascitur.

TEMPVS.

Maio mense erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adstrictione uehementi participant, atqueadeo exiccant. Recentiores idipsum in secundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptissima est. Decocto enim illius lauanẽ utiliter omnia uulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis cõmodè imponitur. Mulierum mammas impense laxas linteum decocto eiusdem intinctum & impositum, duras solidasq; efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea uulnera, rupturasq; glu
B tinat. Et quod dictu mirum est, tanta eius plantæ in glutinando uis est, ut ramices intestinorum, in pueris potissimum, sanare possit.

DE POLYGONO MARE▸ CAP▸ CCXXXIIII▸

NOMINA.

POLYGONON ἄρρεν græcè: Proserpinaca, Seminalis à seminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo sanguine nominatur. Officinis Corrigiola & Centumnodia. Germanicè Weggraß/Denngraß/Weggritt appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum est.

Seminalis cur dicta. Sanguinalis. Corrigiola. Centumnodia.

FORMA.

Herba est ramis tenuibus, teneribus, copiosis, geniculis interfectis, in terra graminis modo repentibus. Foliis Rutæ similibus, longioribus tamen. Iuxta singula folia semine, unde masculum uocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Nascitur passim, quotidieq; pedibus conculcatur, sua sponte in aggeribus & semitis proueniens.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adstrictionẽ quandam obtinet Polygonum, ita sanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet secundi sit ordinis medicaminũ refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Est etiam exiccatorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adstringendi & refrigerandi succus Polygoni potus. Prodest sangui

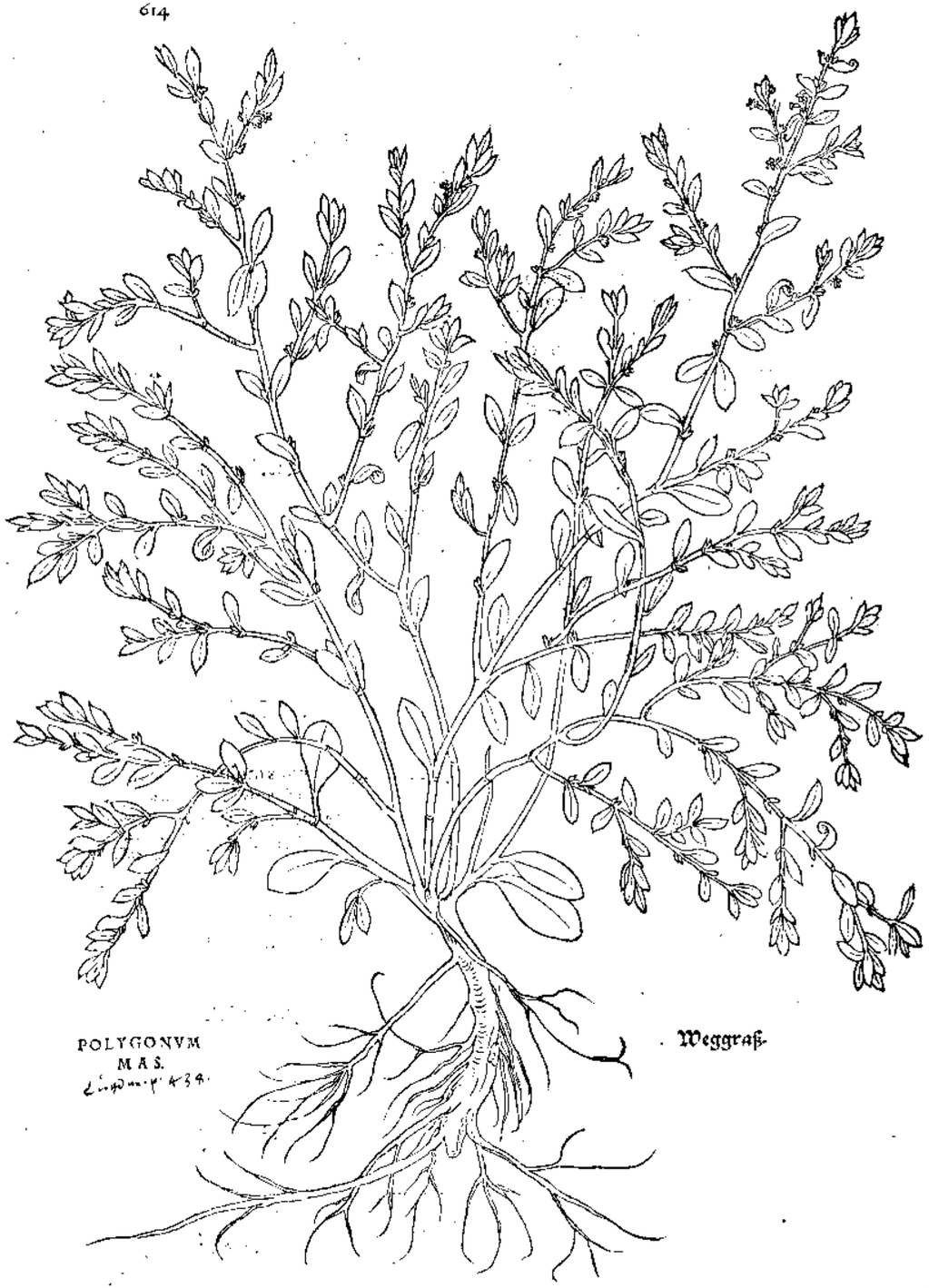

POLYGONVM MAS.

Weggraß.

A nem expuentibus, & alui defluxionibus, cholericis & urinæ ſtillicidio. Vrinã enim euidenter ducit. Cum uino potus uenenatorũ morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus una hora ante acceſsionẽ ſumptus. Muliebre profluuium appoſitus ſiſtit. Aurium doloribus, & purulentis auribus inſtillatus confert. Cum uino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium ulcera facit. Folia contra ſtomachi ardorem, ſanguinis reiectionem, herpetas, ignes ſacros, inflammationes, œdemata, & uulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ ĩs ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet extrinſecus illitum auxiliatur: ueluti etiam ignes ſacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum ſit, & fluxiones reprimit, & hac ratione uidetur exiccatorium eſſe. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum eſt remedium: efficaciſsimũ autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum uulnerum glutinatoriũ. Sed & auriũ ulceribus prodeſt: & ſi uel ſatis puris inſit, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates & muliebre profluuium, & dyſenteriã, & ſanguinis eiectiones, & unde ſtſabon em
decunque aliunde immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & urinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis. Non tamen affectum exactè diſcriminat in quo dari ipſum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq; cruentas inhibet. Vis eius ſpiſſare ac refrigerare. Semen aluum largius ſumptum ſoluit, urinam ciet, rheumatiſmos cohibet: qui ſi non fuere, non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur. Veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorũ do
B lori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſsiones, duobus cyathis in tertianis quartanis ue præcipuè. Item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXV.

NOMINA.

HTANON πηγανον græcè, Ruta hortenſis latinè: officinæ retinuerunt nomen latinum: Rauten & Weinrauten germanicè uocatur. Peganon Græci, Plutarcho libro tertio ſui ſympoſij teſte, à facultate, quod calore ſiccitateq; genituram coagularet, dixerunt: πηγνυσθαι enim coagulare, & quaſi in glaciem contrahere eſt. Hinc uterum geſtantibus inimica etiam coronis inſerta putatur. *Peganon unde dictum.*

FORMA.

Frutex eſt Ruta hortenſis grauiſsimi odoris, ſemper ferè uirens: folio exiguo, penè rotundo, cæſij coloris, denſo, ſurculoſis ramis: flore luteo, angulosis calycibus, in quibus ſemen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paſsim in hortis, amat aprica & ſicca loca.

TEMPVS.

Floret æſtate, ſemen autem Autumno matureſcit, quo etiam tempore carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu non ſolum ~~acri~~, ſed & ~~amaro~~ eſt, ex tertio ordine excalfacientium, & ſtrenuè deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, urinam mouet, menſtruáque ducit. Aluum ſiſtit pota

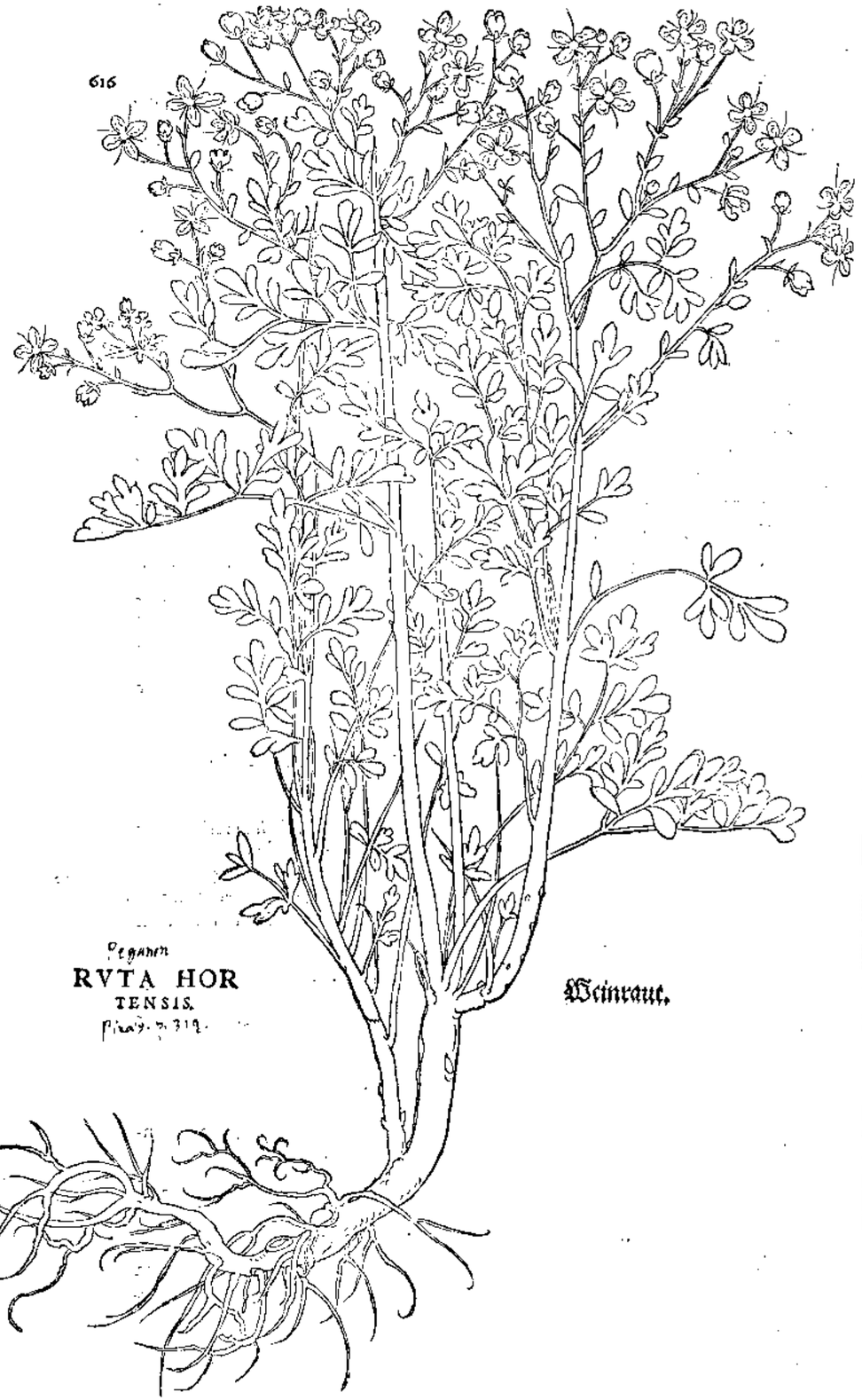

Peganon
RVTA HOR
TENSIS.
Plin. 19. 7.

Weinraut.

A & comesta. Letalium uenenorū antidotum est, si semen acetabuli mensura in uino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia uenena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Genituram tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracisq; dolores, difficultatē spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentiū febrium, uti prædictū est, pota. Ad inflationes coli, uteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali usq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorū doloribus cum melle, aquę inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in uino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq; condita ac comesta, usus aciem exacuit, & oculorū dolores cum polenta illita sedat. Cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri foliis illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum uino autem, pipere & nitro confricta, albæ uitiligini medetur. Cum isdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorū hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam cōmanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentosq; humores potest. Ob eam autem uim & urinas mouet. Quinetiā tenuium est partiū, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atq; exiccat strenuè: est
B enim ex eorum medicamentorū numero quæ ualenter exiccant.

EX PLINIO.

Quęcunq; Ruta & per se pro antidoto ualet, foliis tritis & ex uino sumptis. Contra aconitū maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentiū ictus, utpote quū mustelæ dimicaturæ cum his, Rutam prius edendo se muniant. Valent & cōtra scorpionū ictus, & araneorū, apum, crabronū, uesparū aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisue rabiosi morsus, acetabuli mensura si succus è uino bibitur, & folia trita uel cōmanducata imponunt cum melle & sale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos, aut etiā habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesq;, si uratur Ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciunt efficaciorē esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiam putauit falso, quoniam sculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorū causa. Cum pane quoq; uel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter usum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle attrito inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro succo angulis oculorū tactis. Epiphoras cum polenta impositō. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si uerò sint cephalæa, cum farina hordeacea, uel accto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores laterumq;, & lumborū, tusses, suspiria: pulmonū, iecinorū, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta conditáue prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum uino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium, indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito ut diximus modo. E syluestri uerò contra tarditatē & sonitum cum rosaceo, uel cum lau-

reo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendū. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſsiones, quarum frigus intolerabile eſt. Alſioſisq; crudam dari in cibo. Vrinam quoque uel eruentam pellit. Fœminarū etiam purgationes, ſecundasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Dioclesq; & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelletibus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam fumi cenſent. Et contra eruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias, ex olei libra, uinique ſextario. Illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet, ut Hippocrati uidetur, mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiā urinæ. Pſoras & lepras cū melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas, ſtrumas, & ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, uel pſimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitiū unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uerò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri Ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoque membra ſemine trito cum cera impoſito. Radix Rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem Rutæ naturam eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis ſudorē reprimere. Itemq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerē crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedū quoq; morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficilē ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus, infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſugam exhauſerit, ex aceto, & quocunque in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

EX SYMEONE SETHI.

Incīdit craſſos & tenaces humores, perq; urinam uacuat, & ad inflationes conducit, appetentiamq; Veneris compeſcit, ac ſtrenuē exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anaſarcam, morſos à uipera, ſuccum Papaueris aut aconitum bibentes, colicosq; pota & iniecta. Traditur quod comeſta uiſum acuet, ob id antiqui pictores hanc aſsiduē deguſtabant. Nonnulli & ſuccum eius melli cōmiſcentes, medicamentum ad oculorū aciem acuendam cōficiunt. Succurrit difficultati urinæ ſi cum oleo coquatur, & ea ueſica foueatur. Item difficulter ſpirantes cum melle data, confeſtim iuuat. Lethargicis pota, & per clyſteres iniecta remedium ſit. Inteſtina corroborat, non ſolum caliditate, ſed proprietate quadā. Fertur etiam quod ſi prægnans mulier ex eius ſucco bibat, abortiat. Et ſi in dies quindecim folia aſſumat, idem facit. Obſtructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quiſquam ipſam aſſumpſerit, eo die à ueneno non lædetur.

DE POTEN-

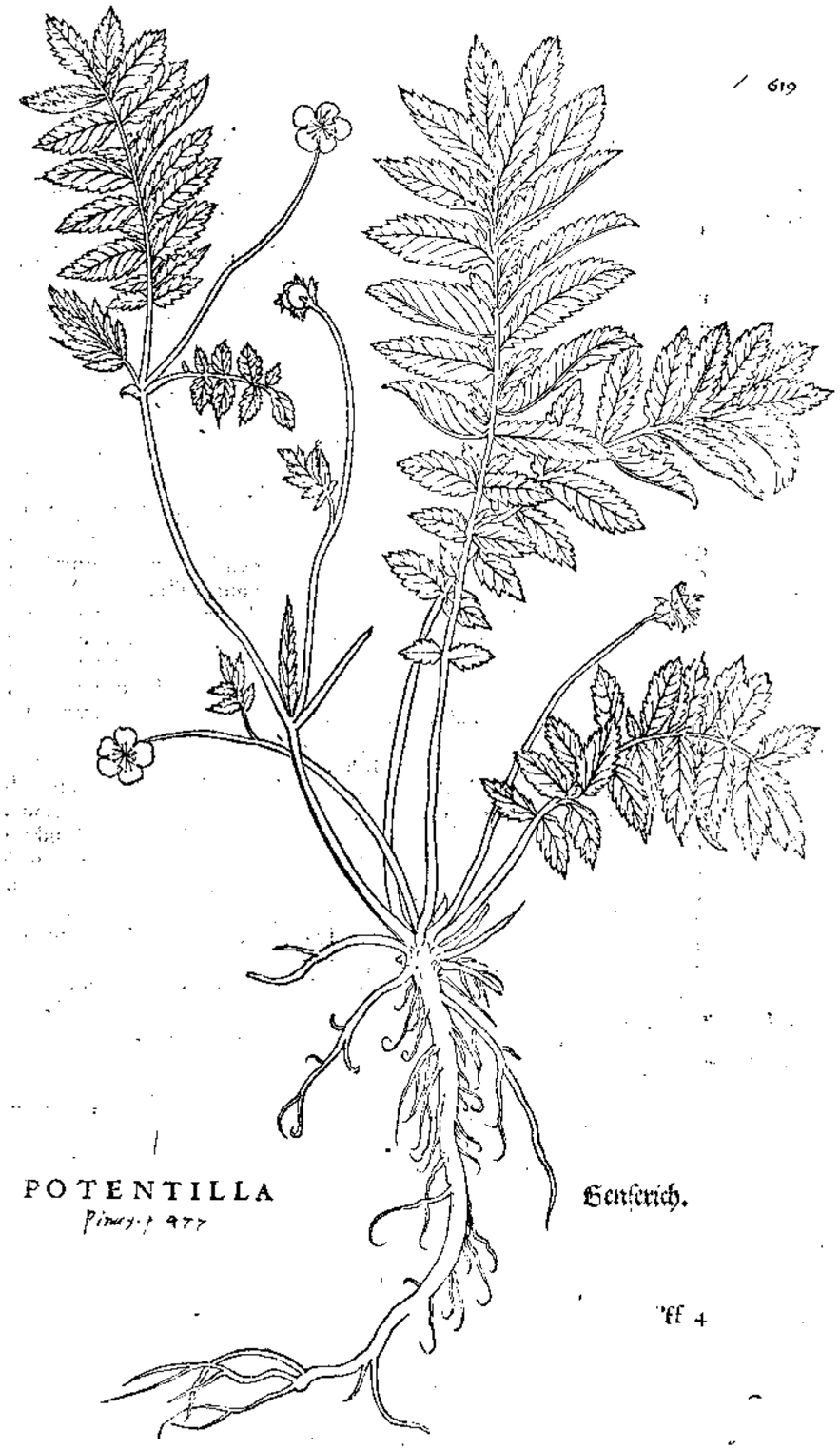

POTENTILLA

Genſerich.

Pinax. f. 977

Potentilla erecta

C

NOMINA.

Potentilla. Tanacetum syluestre.

VVo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinẽ Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quod herba illa anseres in cibo delectentur, Gensserich uocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie uocant, haud dissimilis. Caules ex una radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè uiridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicẽ extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur passim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre uidetur. Quare hæc, potissimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumq; euidentis caliditatis habet. Errant itaq; mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione quàm quod in humidis locis proueniat: quasi uerò Nasturtium aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi uocatur, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quę certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simpli. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis consistentia, atqueadeo sicca.

Potentilla nõ est humida.

VIRES.

Recentiores Potentillã fluxionibus & puncturis oculorũ prodesse, recentia uulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierũ menstrua cõpescere, artus & membra cõfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cum habeat Quinquefolij temperamentũ, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentiũ itaq; dolorẽ finit. Exedentia oris ulcera sanat. Dysentericis & aluí profluuijs, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quod uerò adijciunt hanc etiã lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciũt. Ea siquidem facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ uerè Tanacetũ dicitur, quæ quidem est tertia, ut suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ proprié Tanacetum uocatur herba confuderunt.

Herbarij Potentillam cum Tanaceto confuderũt.

DE PRV-

PRVNELLA Braunellen.

DE PRVNELLA▸ CAP▸ CCXXXVII▸

NOMINA.

Prunella.

NONDVM nobis constat quo nomine hæc herba ueteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorũ & herbariorũ Prunellam nominant. Germani Braunellen oder Gottheyl.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ uocatę herbæ non dissimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ, & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimũ est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, uehementes capitis dolores sedare recentiores uno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris ulcera, fauciumq; uitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO▸ CAP▸ CCXXXVIII▸

NOMINA.

Quinquefolium unde dictum.

PENTAΦYΛΛON Græcis, Quinquefoliũ Latinis & officinis, Germanis Fünffingerkraut/oder Fünffblatt appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in unoquoq; enim pediculo quinq; esse deprehenditur.

GENERA.

Maius Pentaphyllon.

Etsi Dioscorides unum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamẽ nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in uniuersum produximus. Vnũ quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedẽs, ut hoc nomine uerũ esse Quinquefoliũ putemus. Estq; duũm generũ: unum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quod Quinquefoliũ maius candidum appellauerimus, Germanicè groß weiß Fünffingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorẽ æmulantibus, seu luteis. Nos ut discerneremus à priori, Quinquefoliũ maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere uidetur, cum inquit florem habere uel candidum uel auri æmulũ. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen passim ut illud quinque folia obtinens. Hoc, cum non haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur uerò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouisse, unũ humilius, alterũ procerius, ut hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

Minus.

FORMA.

Maius Quinquefolium est uerum Pentaphyllon.

Ramulos habet festucarũ instar graciles, dodrantales, & in ijs semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum serræ modo incisa: florem in candido pallidum, auri æmulũ. Radicem subrubrã, oblongam, Elleboro nigro crassiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefoliũ esse legitimum. Ex una siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in ijs semen, folia Menthę, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immensa adstringendi facultas; quæ quidem singula ue-

QVINQVEFOLIVM
MAIVS CANDIDVM.

Groß weiß Fünffingerkraut.

614

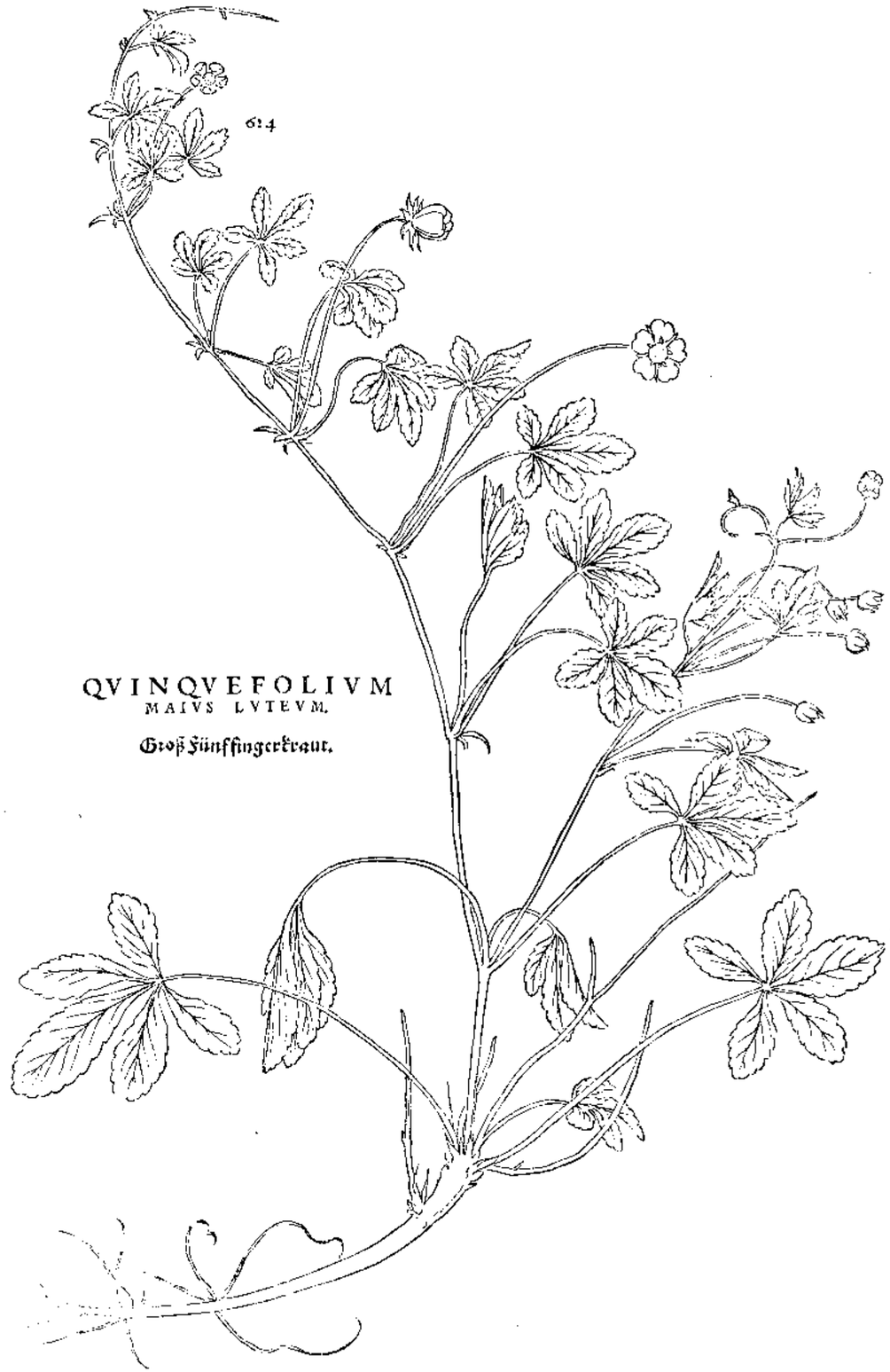

QVINQVEFOLIVM
MAIVS LVTEVM.

Groß Fünffingerkraut.

615

QVINQVEFO
LIVM MINVS.

Klein Fünffingerkraut.

C gula uerum esse Quinquefoliũ docent. Adeoq; mirari satis non possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; certè folia, flores & radices uehementer adstringunt: atqueadeo, ut Galenus ait, radix, cuius multus est usus, ex tertio est ordine desiccantiũ, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmue, si in ore retineatur, dentium dolores sedat. Putrescentia oris ulcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorũ & coxendicũ dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & uenena prodest. Folia cum hydromelite, aut uino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorũ ramulorum folia, in tertiana uerò trium, in quotidiana unius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorũ per dies aliquot triũ cyathorũ mensura potus, celeriter regiũ morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laboranti-
D bus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefoliũ sistit. Inciditur ad expiationes lustrationesue, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat uehementer, minimum uerò acris est: quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefoliũ adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris uitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositũ articulis utilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus angine medetur. Idem iecinoris & pulmonis uitijs, sanguinemq; reiicientibus, cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefoliũ, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimũ est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex uino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorũ tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidem terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS.

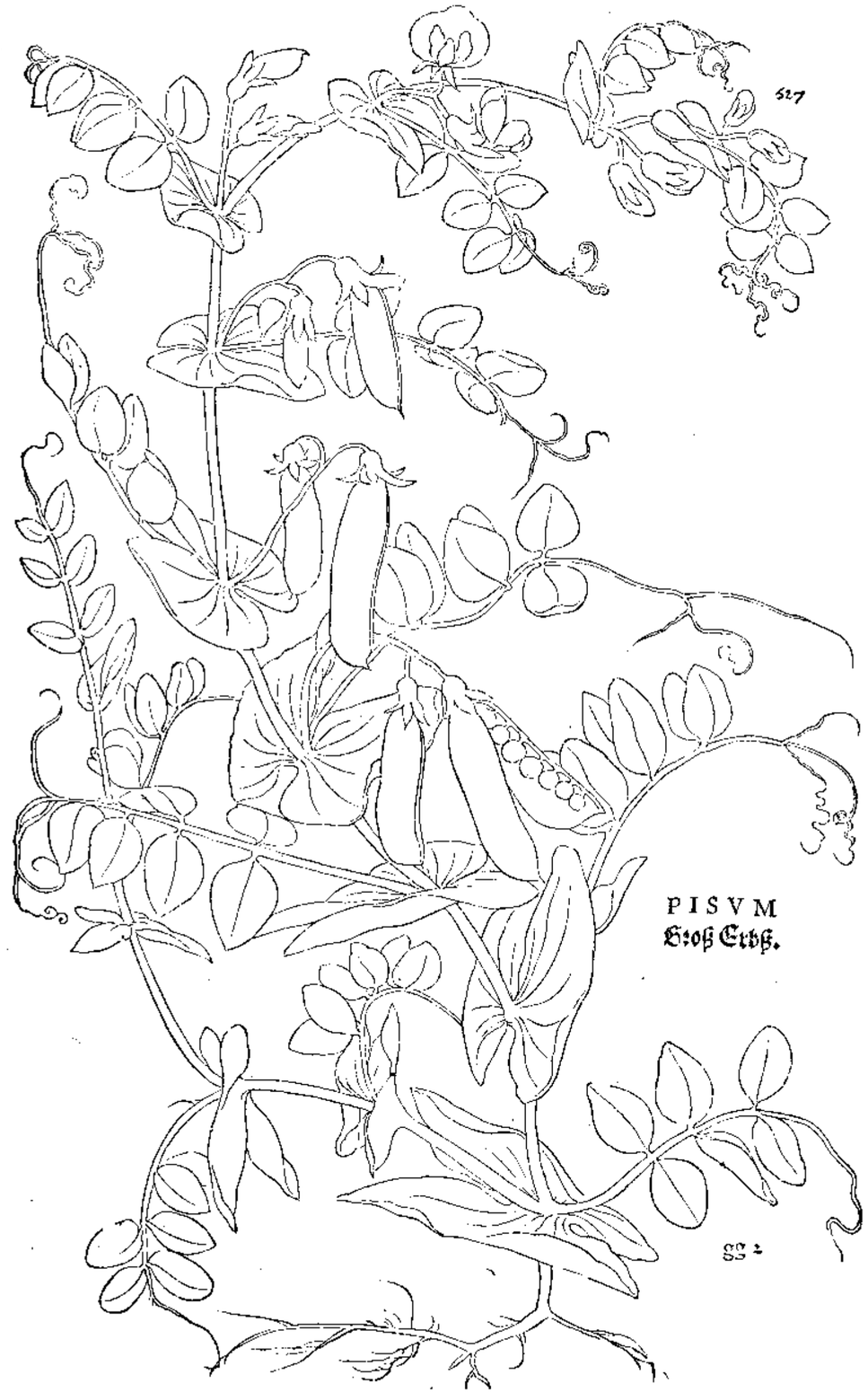

C

DE PISIS▸ CAP▸ CCXXXIX▸

NOMINA.

Pisum quare dictum.

ΠΙΣΟΝ, πίσον Græcè, Pisum latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbß/oder Erweyſſen. Sic autem à Pisa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur, nominatum eſt.

GENERA.

Duo apud nos genera Piſorum reperiuntur. Vnum in aruis caducũ, humi ſerpens, quod genus Germani Klein feld Erweyſſen nominant. Huius, utpote uulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum ſcandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus ſeſe capreolis uinciens illigat. Hoc Germani groß garten Erweyſſen uocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terram ſpargit concauos, ramoſoſq; prætenui ſurculo: folio frequenti præter cæterorũ morem longiuſculo: flore papilionis forma, circa umbilicum purpureo: ſiliqua oblonga ſeu cylindracea: granis rotundis, &, ut Plinius lib. xviij. capite xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: ut mirari ſatis non poſsim, unde pleriſq; ſuſpicio orta ſit, ut Piſum noſtrum legitimum eſſe dubitauerint. Scio autẽ eſſe qui legumen hoc quod hodie paſsim Piſum appellatur, putent eſſe Cicer arietinũ, quod ſcilicet ualuulæ ſeu ſiliquæ eius cornu arietini formã habeant. Quorum certè ſententiam probare non poſſum, quòd, Plinio teſte, Cicer arietinũ ſic non ſit dictum quia ualuulæ effigiẽ arietini cornu exprimant, ſed quia legumen ipſum ſeu granum Ciceris arietino capiti ſimile ſit. Eam autem formã legumen hoc quod Piſum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanq; impatientiſsimũ. Tepidum itaque locum,
D & cœlum frequentis humoris deſiderat.

TEMPVS.

Junio & Iulio menſibus floret, & ſubinde etiã ſemina in ualuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quũ Piſum ſimile quid tota ſubſtantia cum faba, ut teſtatur Galenus, obtineat, neceſſe eſt ut non multum à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota ſubſtantia cum fabis obtinent Piſa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim ſimiliter ac fabę inflant, nec abſtergendi facultatẽ habent, ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

EX PAVLO.

Piſum molle quidem & laxum eſt, non tamen adeò inflat,

DE POLYTRICHO APVLEIANO▸ CAP. CCXL.

NOMINA.

Polytrichũ Apuleij cur dictum.

NON temerè adiectũ eſt Apuleij, ne ſcilicet quiſpiam Dioſcoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod ſanè forma ab eo quod nunc deſcribimus alieniſsimũ eſt. Germanicè à colore aureo quam habet, guldiner Widerthon uocatur. Officinis incognita eſt hæc herba. Polytrichon dicta eſt à ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt.

GENERA.

A

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnum maius, alterum minus: neq; enim differunt niſi ſola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorũ inſtar tenues, colore aurum referentes, circumq; hos folia multa capillacea, in ſummo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiuſdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius naſcit in pratis humidis & uliginoſis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Menſe Iulio utrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate ſymmetra ſunt: deſiccant tamen, extenuant & digerũt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorũ radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrum capillis ueſtit. Potum, uiſcoſorum craſſorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & urinas ducit. Morbo regio correptis & lienoſis auxiliatur. Strumas diſcutit, & in ſumma eadem quæ Adiantum poteſt. Recentiores ſuperſtitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

Maius Polytrichum Apuleij.
Das groß guldin Widerthon.

Minus Polytrichum Apuleij.
Das klein guldin Widerthon.

PERSICARIA Flöhkraut.

DE PERSICARIA. CAP. CCXLI.

NOMINA.

NON clàm me eſt quàm uariè à multis diuinatum ſit, quo nomine Perſicaria uocata ueteribus, ſit. Sed mea quidē ſententia, in uniuerſum omnes coniecturis uſi non ſatis firmis, decepti ſunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi conſtare num à ueteribus deſcripta ſit, tantum abeſt ut ſcire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorū uno conſenſu hodie, quod folia Perſicæ habeat, Perſicariā nominant. Germani Flöhkraut.

Perſicaria. Lugdun. p. 229.

Perſicaria unde dicta.

FORMA.

Folia Perſicæ arboris habet, fuſca in medio macula plumbaginéue: caule geniculato, rubente, longo: flore ſpicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: ſemine minuto, radice lutea, numeroſa.

LOCVS.

In humidis & paluſtribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum ſiccam eſſe guſtus abundè monſtrat: mirificè enim guſtata adſtringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe temperamentū eius ſatis docet. Recte itaq; iuniores medici in uulneribus, & maximè fiſtulis curandis utuntur. Vtilis hauddubiè in dyſenteria, aliiſq; malis quæ refrigerationē & adſtrictionem requirunt.

DE PERFOLIATA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

AN hæc herba ueteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non poſſum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioſcoridis, niſi radix in diuerſam me traheret ſententiam, quæ oliuæ inſtar rotunda non eſt. Hodie tamen, quòd caulis eius ſingula folia diſſecat atq; penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchwachß & Buchwurtz dicitur.

Perfoliata cur dicta.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubeſcens, folia ſingula penetrans, quæ Piſorum foliis haud diſſimilia ſunt, tenuia admodum & glabra. In ſummo coliculorum capitula, & in iis flores lutei, & ſemina formam ferè Tithymalli, quam uulgo Eſulam nominant, præ ſe ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in hortis ſata, & interdum ſua ſponte in arenoſis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe, & ſubinde ſemina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè eſt & adſtringit, ut hinc colligi liceat calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Vulneribus & ulceribus tam externis quàm internis curandis aptiſsima eſt herba: hæc enim glutinat. Valet autem potiſsimum ad ramices puerorum ſanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentiis umbilici. Plurimus huius apud chirurgos uſus.

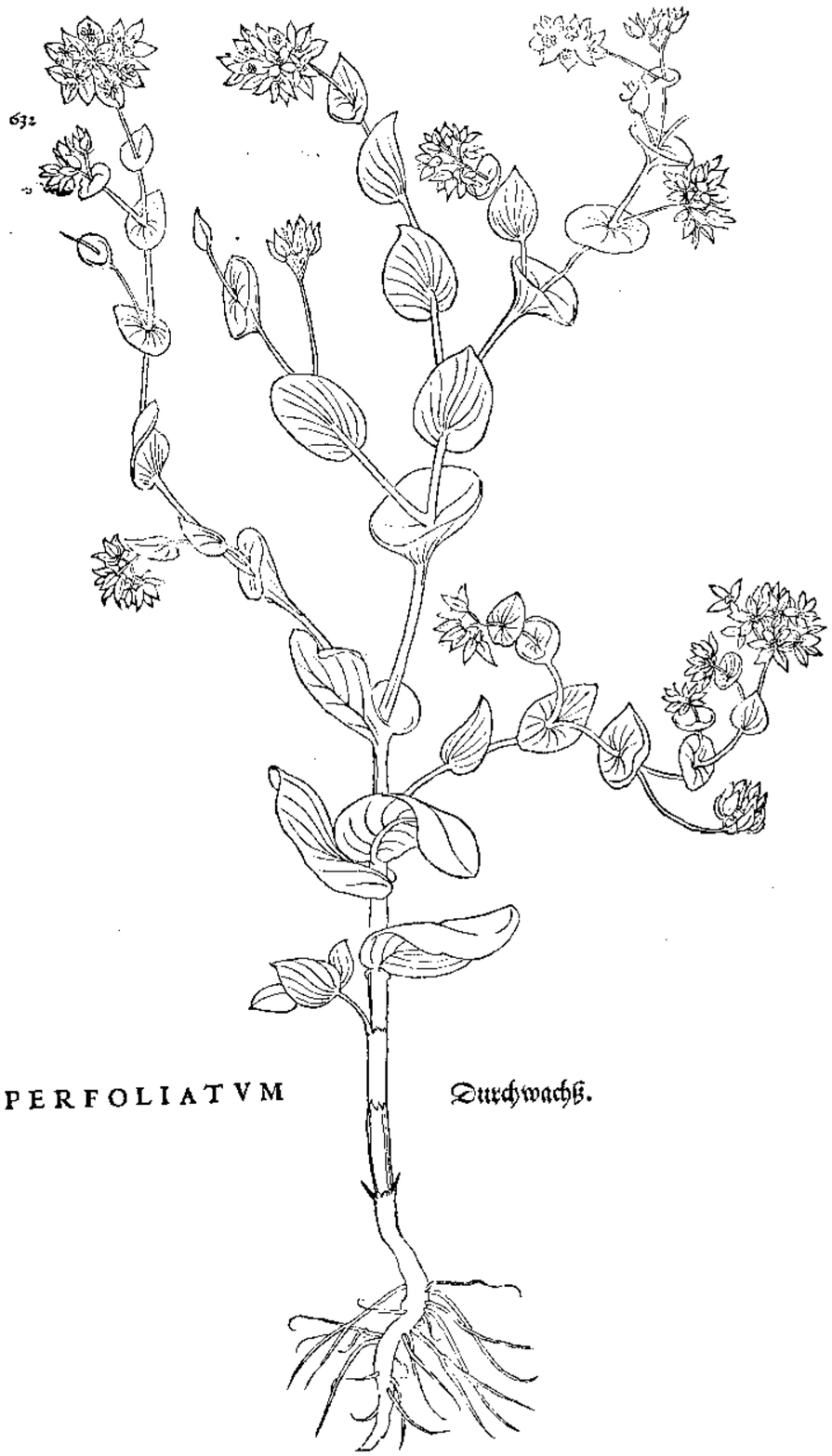

PERFOLIATVM Durchwachß.

NOMINA.

ΠΡΑΣΟΝ Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch appellatur. Porrum autem dictum putant, quod porrò eat, & longè lateq; grafletur. *Porrum unde dictum.*

GENERA.

Porri duo genera ſignauit antiquitas. Vnum capitatum, ſic nominatum quod eius radix in caput increſcat atque extuberet. Alterum ſectiuum, cui frondens coma ſuper terram eminens aufertur amputatúrue. Hoc Germani pulchrè ad nomen latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Bryßlauch. *Capitatum Porrum. Sectiuum.*

FORMA.

Capitatũ ſimplici capite ex albæ ceruicis anguſtijs extuberante conſtat, fronde ſuper terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo uerò caulis eſt longus, intus cauus, multis in uertice floribus aceruatim collectis, & in ſpeciẽ abſoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam ſementeſcit, ſparſo per eius cacumen ſemine, & emoritur. Radix candicans, craſſa, multis fibris capillata, ac tunicis quibuſdam ueſtita.

LOCVS.

Læto ſolo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodenigeſimo die à ſatu prorumpit, bimatumq; perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, ut ex eius facultatibus euidentius innoteſcet. Symeon Sethi calidum & ſiccum in ſecundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationẽ facit. Noxium ſuccum creat, difficilia inſomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accõmodum. Extenuat. Oculorum obſcuritatẽ facit. Menſes pellit, ueſicam exulceratã, reneſq; lædit. Cum ptiſana uerò coctum & comeſtũ, ea quæ in thorace ſunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in deſeſsionibus ad præcluſiones uuluæ & duritias, utilis habetur. Vna & altera aqua coctũ, aut aqua frigida maceratum, dulceſcit, & multò minus inflat. Semen acrius eſt, & quandam adſtrictoriã uim habet. Quare ſuccus eius cum aceto, addito thure aut manna, ſanguinem, maximè è naribus prorumpentẽ, ſiſtit. Venerẽ ſtimulat. Contra omnia thoracis uitia pro delinctu efficax eſt, & ad tabem comeſtũ. Purgat etiam arterias. Sed ſi aſsiduè eſtur, uiſus obſcuritatẽ inducit. Stomacho aduerſatur. Succus ex melle potus, contra beſtiarũ morſus auxilio eſt. Idem quoque illitus poteſt. Cum aceto, thure & lacte, aut roſaceo inſtillatus, aurium doloribus & ſonitui prodeſt. Varos tollunt folia, cum rhoe obſoniorum illita. Epinyctidi medentur. Cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmæ binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq; incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia ſpoliatur: quanquam ne ſic quidem uim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris ſaporis ueluti & cepe ſunt, cuius ratione corpus calefaciunt, craſſosq; humores attenuant, ac lentos incîdunt, urinam prouocant, ſanguinẽ purgant. Præſtantiſsimus uſus eorum qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum ſuccum retinent.

EX PAVLO.

Porrũ mali ſucci eſt & acre. Vt autẽ Dioſcorides ait, grauia facit inſomnia, aluũq; bonam, urinã cit & extenuat. Habet & abſtergendi uim aliquã, cum ptiſana: ſiquidem

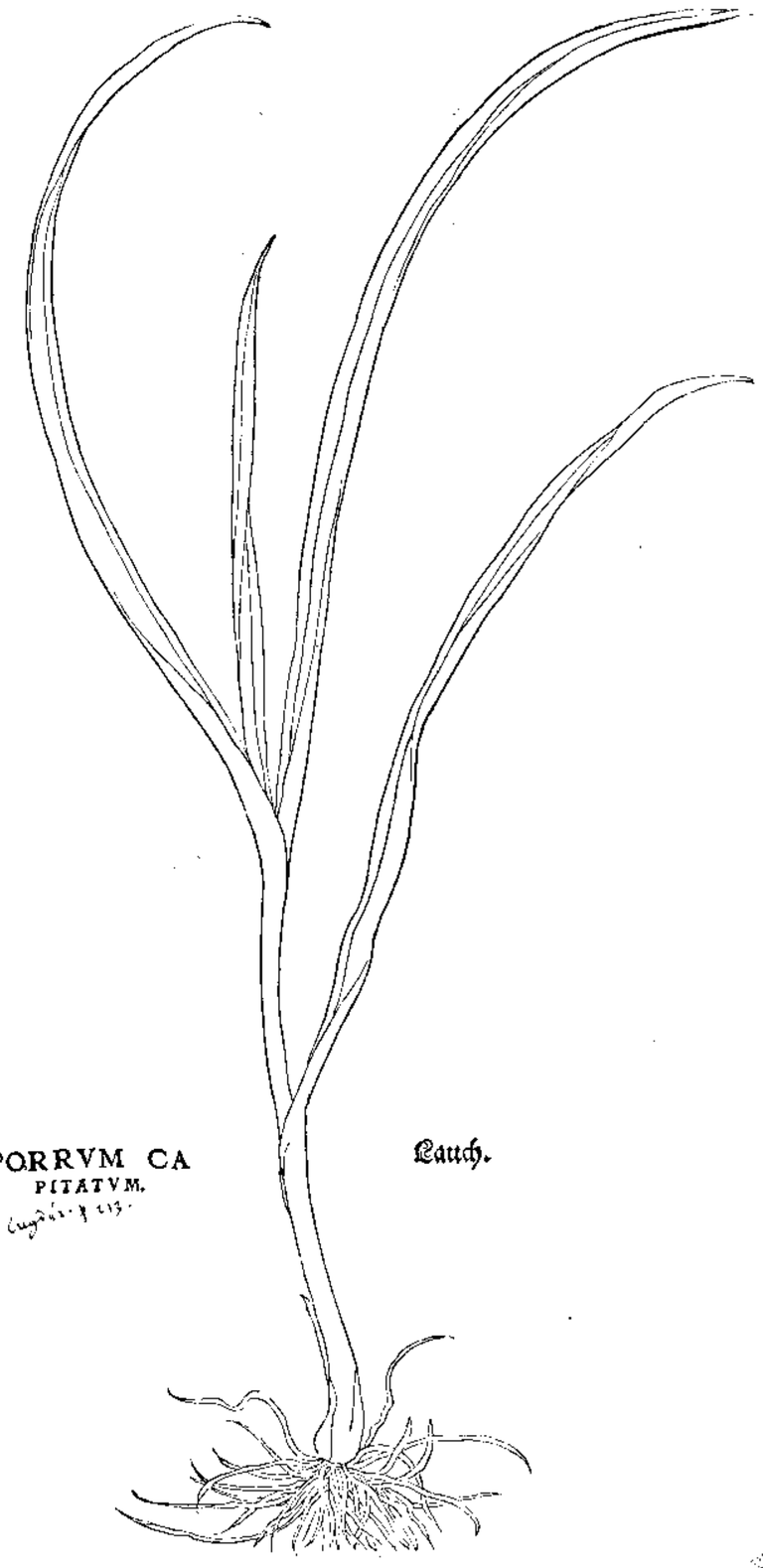

PORRVM CAPITATVM.

Lauch.

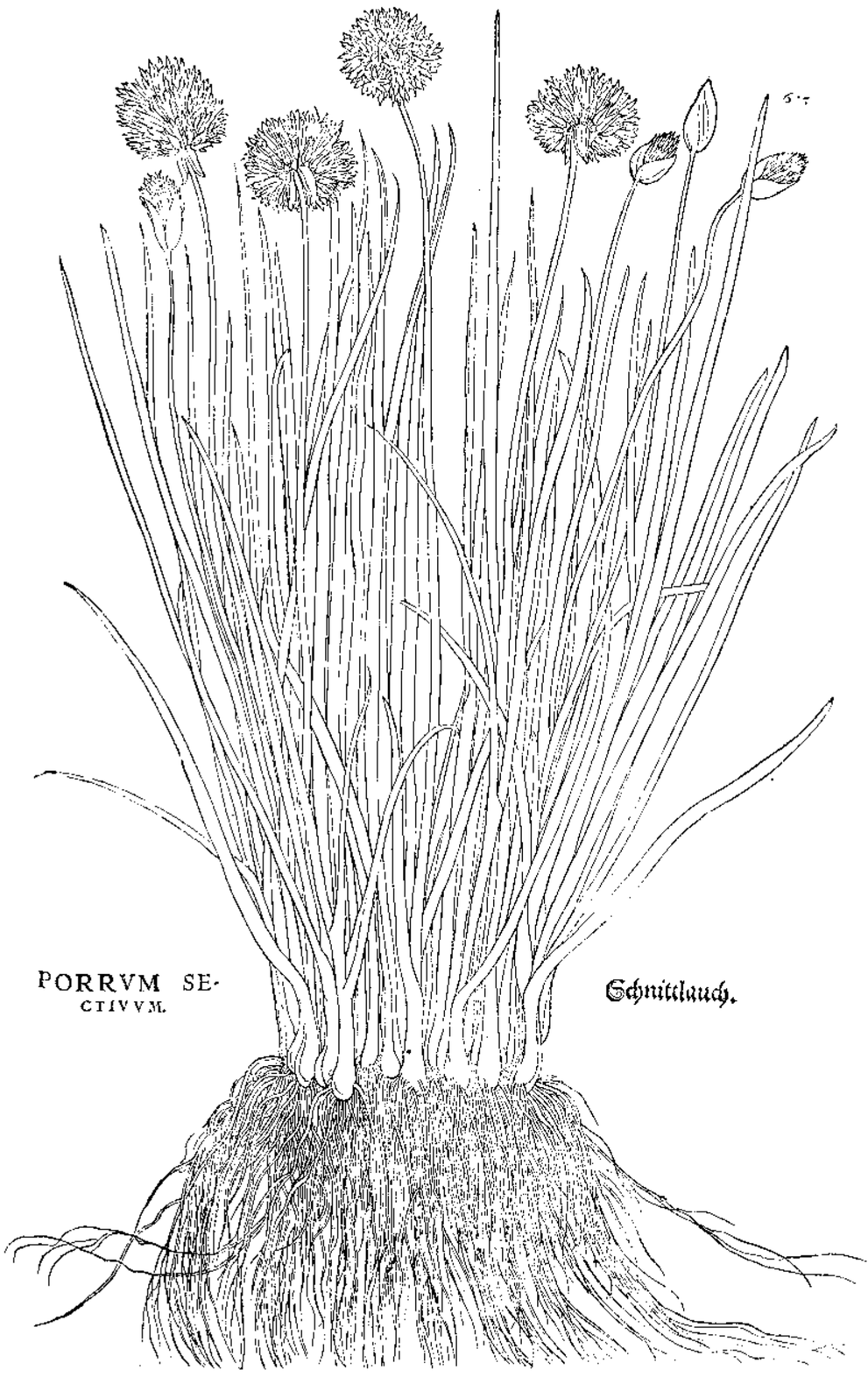

PORRVM SECTIVVM.

Schnittlauch.

C dem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semen uerò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nõnihil adstringunt, ob eamq; causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri, ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur ambusta, epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellãt pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarũ morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores, si in nares fundatur, dormiturisue in aurem, duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò excreantibus & phthisicis, destillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uerò editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatẽ discutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq; molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cum caule aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, uuluasq; contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat

D uitia, datum in sorbitione ptisanæ: uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic uoci uel Veneri, somnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq;, inficit canos.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum uisus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & uesicam lædit. Confert ad hæmorrhoidas. Bis uerò aqua coctum, & aceto, garo & oleo, cuminoq; condîtum, salubre est ijs qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

Pulmonaria cur nominata.

VT ueteribus Græcis & Latinis nominata sit hæc herba, nondum scire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam uocant, Germani **Lungenkraut**. Sic autem haudubiè appellari cœpit, quod pulmonum uitijs, exulcerationibus potissimum eorundem, præsens remedium sit.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, superiore parte uiridia, inferiore in luteo albicantia, ac ueluti punctis aut pustulis quibusdã notata, atq; hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: unde etiam Pulmonariam dictam esse conijcimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.

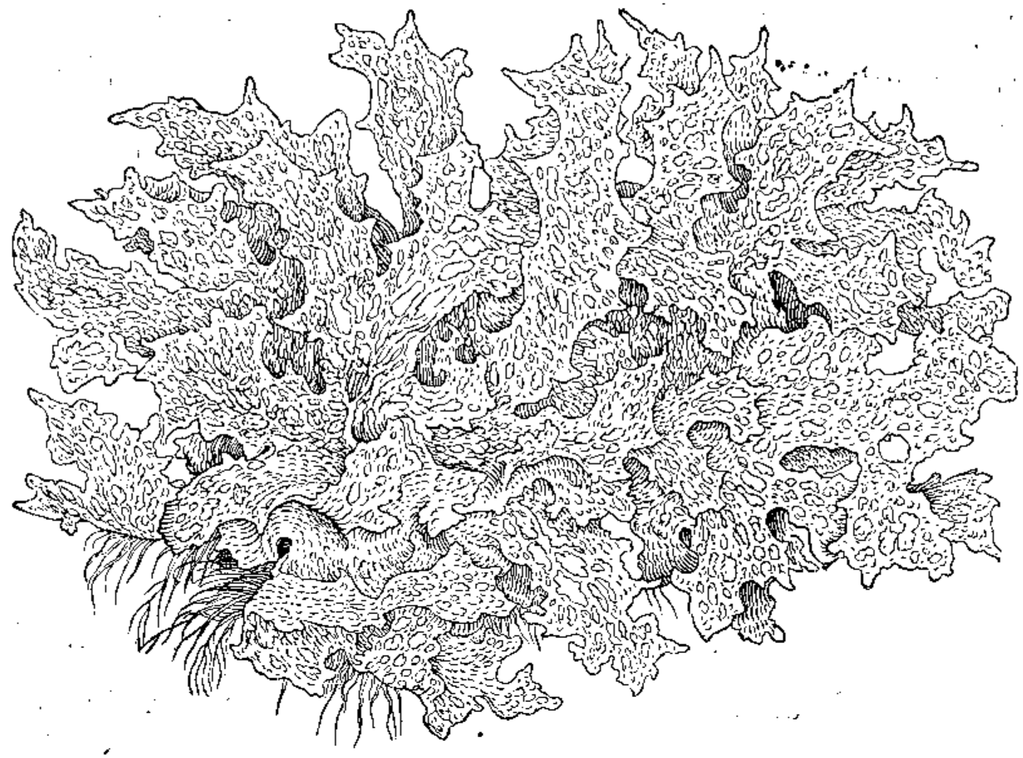

PVLMONARIA **Lungenkraut.**

alia est à Pina. Pulmonaria. p. 495

hh

C TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam esse, mea quidem sententia, falso statuũt: admodum enim adstringit, ut hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat temperamentum. Desiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

VIRES.

Desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, quamobrem uulnera recentia glutinat, potissimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac crescentes phlegmonas utilis: nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuium, & sanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLV.

NOMINA.

Sternutamentaria. *Syluestre Pyrethrum.*

ΠΤΑΡΜΙΚΗ Græcis, Sternutamentaria Latinis dici potest. Sunt qui syluestre Pyrethrum nominent, quod scilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam uellicet. Atque hinc est quod nonnulli pro uero Pyrethro, seducti eius titillante acrimonia, descripserint. Germanis wilder Bertram appellari potest. Ptarmice dicta est, quod flores eius naribus obiecti sternutamenta eliciunt.

Ptarmice cur dicta.

D FORMA.

Breuis frutex est, paruis, multis, teretibus, & Abrotono similibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis similia. In summo Chamæmeli capitulũ, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, unde & nomen inuenit. Hactenus Dioscorides. Quod si itaq; naturam atque imaginem eius fruticis rectè expendas, undiquaq; ei plantæ cuius picturã damus, hæc descriptio quadrabit. Nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, utrinq; leniter serratis ambiuntur, cacumine Anthemidis umbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in montibus altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida & sicca, uiridis etiamnũ ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita fugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis uim obtinent, unde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoseis discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex uiridis fugillata, liuoresq; alios dissipcit.

DE PYRE-

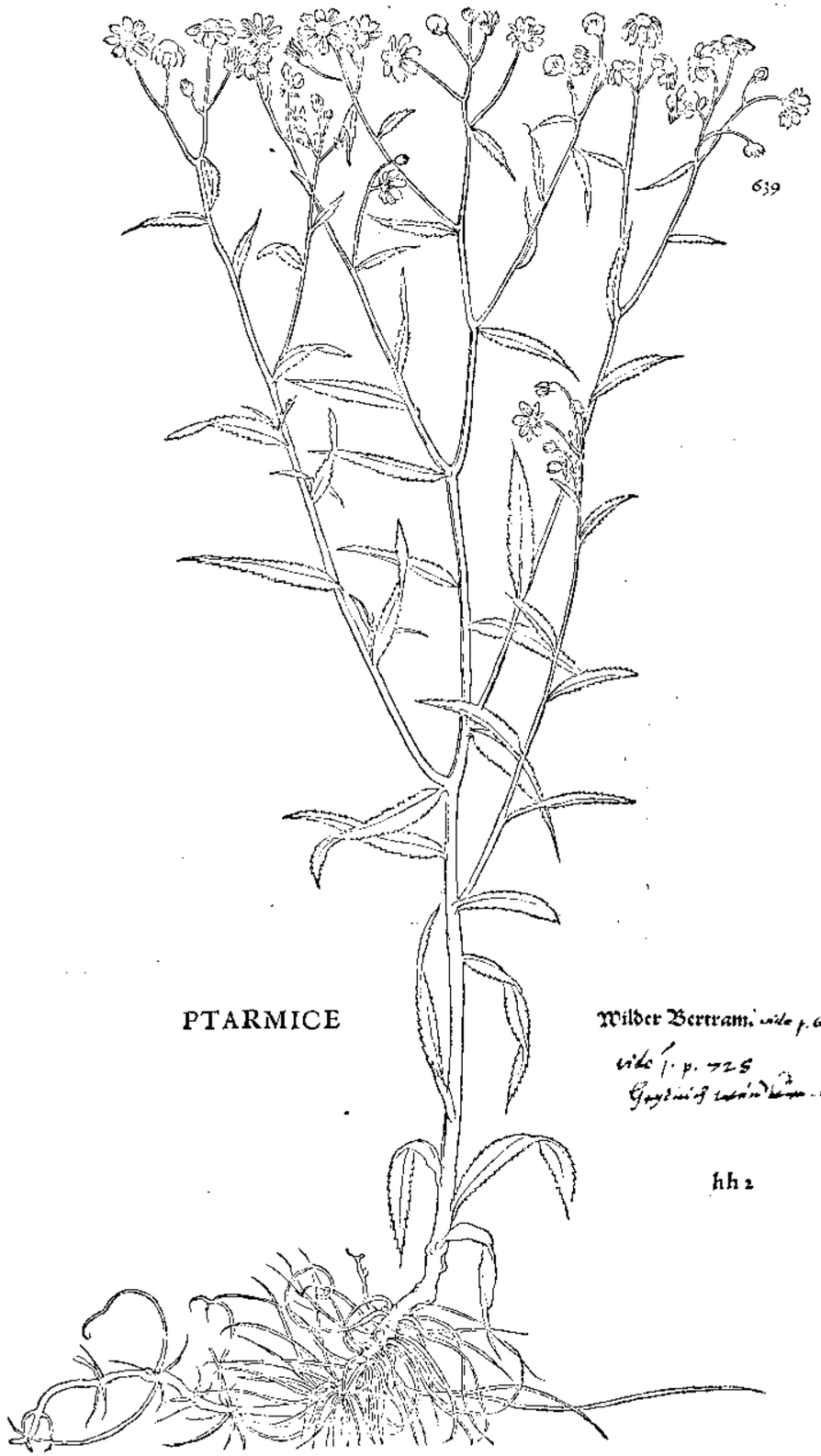

639

PTARMICE

Wilder Bertram.

C

NOMINA.

Pyrethron cur dictum. Saliuaris herba quare nominata.

ΠΥΡΕΘΡΟΝ græcè, Saliuaris latinè dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanicè Bertram nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Græci dixerũt. Saliuaris uerò, quod mansa uel ore tantum detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.

FORMA.

Herba est caulem foliaq; syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis crassitudine, longam, sapore feruidissimã. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus uenit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Non enim umbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamussim respondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis crassitudine, gustus ardentissimi.

Pyrethrum nostrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania nostra, quod sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, uel ut aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitã elicit radix: ideoq; dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore,
D auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potissimũ utimur urentem facultatem obtinente, qua utiq; dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacissimè adhibetur.

DE PYXO.

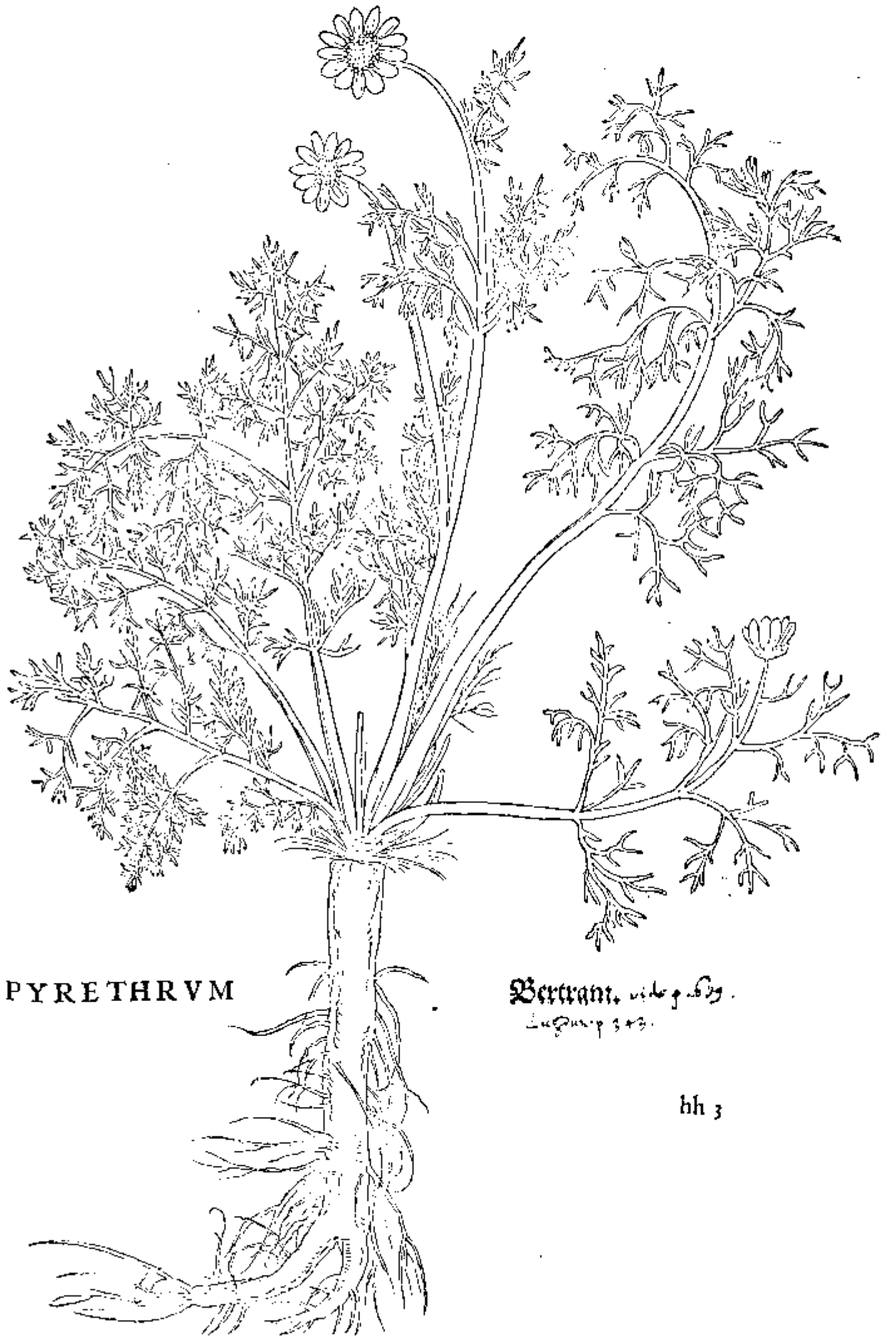

PYRETHRVM Bertram. vide p. 563. Lugduni p. 823.

642

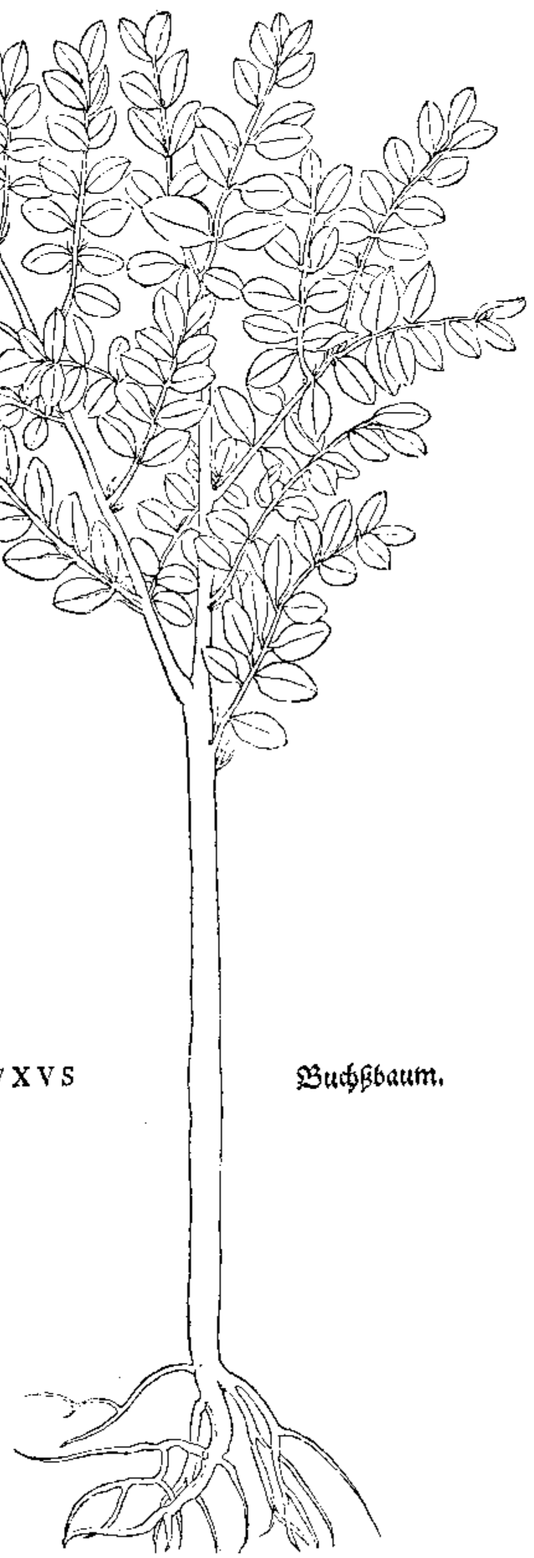

BVXVS Buchßbaum.

A

NOMINA.

ΠΥΞΟΣ Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchßbaum dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma uirens: folio Myrti, exiguo, subrotundo: flore herbaceo: semine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiso.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; ubiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde uiret, neque ei ullo tempore decidunt folia. Quo nomine potissimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiusdem ac Salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris essentiam esse statuunt, id quod ob multas causas, quas recensere superuacuum est, non uidetur uerisimile. Haud dubiè uerò adstringit, atqueadeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus. Buxi in medicina usus est. Folio eius in lixiuio decocto rufant, aut flauescere efficiunt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuium sanare tradũt. Somnum capere sub hac arbore, cerebro uehementer incõmodat, quod eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes uulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare.

DE PETASITE▸ CAP▸ CCXLVIII▸

B

NOMINA.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ Græcis, Petasites Latinis appellat̃. Officinis penitus ignota. Germanis Pestilentzwurtz nominatur, quod nimirum eius radix præsentaneum sit contra pestilentiales febres remedium. Petasites autem à petaso, pileum significante, dicta est, quod foliũ eius pediculo superpositum, petasi modo amplum, ut fungus dependeat. *Petasites quare dicta.*

FORMA.

Pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, in quo petasi figura folium magnum, ut fungus dependet. Ex qua sanè descriptione satis perspicuũ fit, herbam cuius picturam damus esse Petasiten. Hæc enim statim inter initia Martij, flores suos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioscorides omisit. Hi marcescentes sine fructu abeunt ac decidunt. Postea purpureos emittit pediculos, cauos, hirsutos, quibus folia superposita sunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, supernè uiridia, infernè uerò candicantia: quæ in tantam crescunt amplitudinem, ut unum interdum, orbicularẽ mensam prorsus tegat. Radix illi crassa & longa, intus candida, uehementer odorata & amara. Quibus accedit quod uires huius herbæ à uiribus Petasites, ut ex sequentibus patebit, non discrepent: ut hoc nomine nihil euidentius sit, quàm eam herbam esse planè ueterum Petasiten.

LOCVS.

Nascitur copiosissimè in pratis humidis & iuxta riuulos sitis.

TEMPVS.

Initio Martij mensis, ut comprehensum est, floribus suis conspicua est herba, qui Aprili imminente statim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis suis prodeunt.

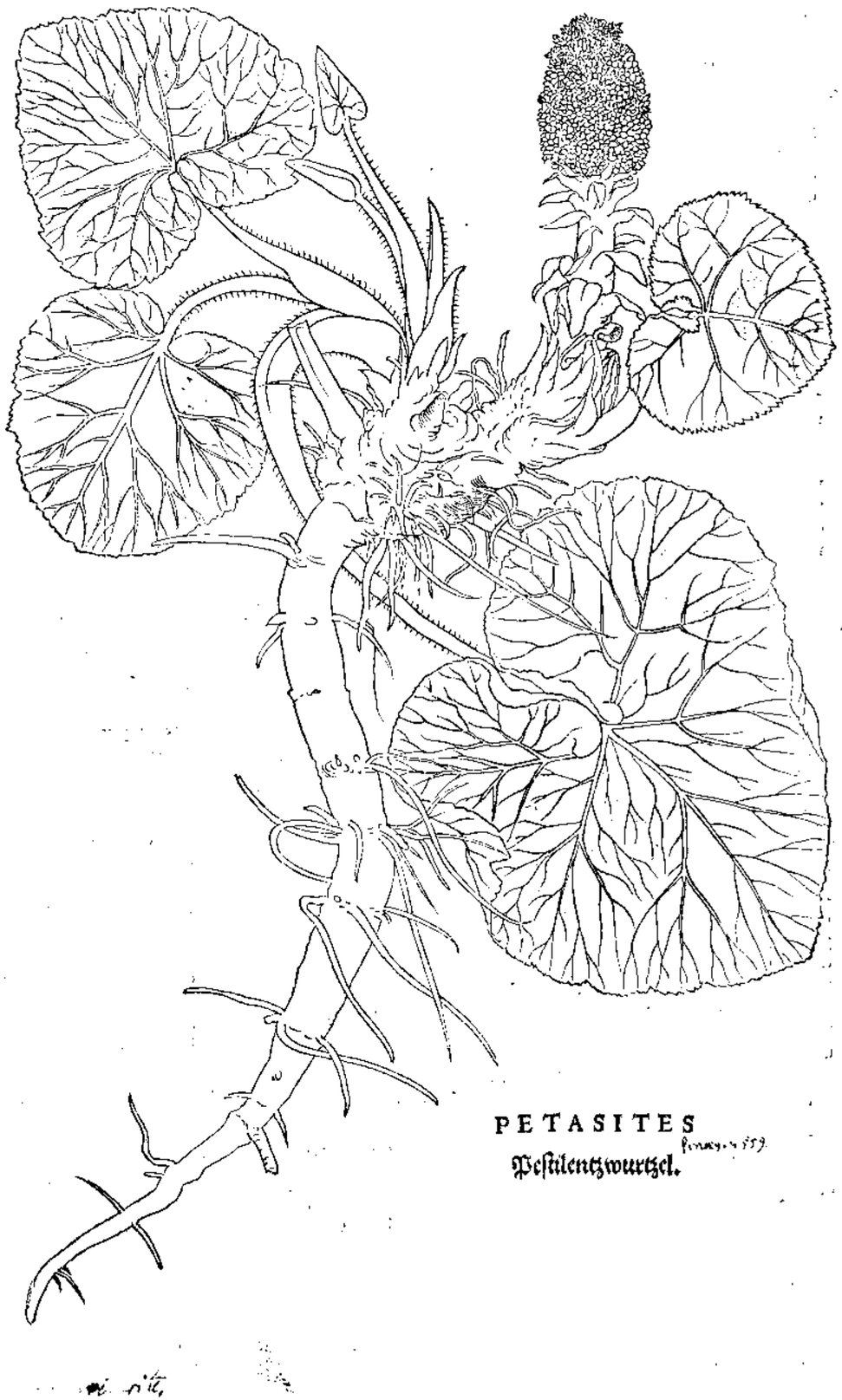

PETASITES
Pestilentzwurtzel.

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio est ordine desiccantiũ, id quod amaritudo eius, quam gustu deprehendimus, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica ulcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica ulcera, ea utuntur. Idem etiam de Petasite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatũ est radicem hanc mirificè cõferre pestilentialibus febribus, quod sudorẽ uehementer moueat, si in puluerẽ redacta cum uino sumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas uteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam unicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; ijs qui spiritus difficultate laborant. Ducit urinã & menses. Efficax est ad uulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hęc uerò posse, amaritudo eius euidentissimè docet, cuius quidem hæ sunt facultates, ut ex ijs quæ sæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. xvij. fusius docet, manifestum est.

DE PERICLYMENO▸ CAP▸ CCXLIX▸

NOMINA.

EPIKAYMENON Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, uulgo Caprifoliũ & Matersylua, & nonnullis Lilium inter spinas dicitur. Germanis Geyßblatt/Speck oder Waldrgilgen/ & Zeunling. Sic sanè dictum, quod circumuoluendo ad se uicinas ar- *Syluæ mater. Caprifolium. Lilium inter spinas. Periclymenon unde dictum.*

B bores aut frutices uocet.

FORMA.

Simplex frutex est, ex interuallis folia spargens ipsum amplectentia, subcandida, Hederę similia: flores candidos, Fabę similes, subrotundos, quasi in folium procumbentes: semen durum, & quod difficilè uellitur: radicem crassam, rotundã. Ex qua quidem descriptione perspicuũ fit, fruticem quem pictum exhibemus esse Periclymenon: siquidem caulibus suis uicina amplectitur, gemina per interualla umbilicata folia habens, à terra cæsijs, supernè herbosis, ad Hederæ similitudinẽ: flores albos, Fabæ non dissimiles, subrotundos, potissimum antequam dehiscant, baccas hederaceas aut Rusci, radicem crassam.

LOCVS.

Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se uicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam passim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem acrimoniam quandam præ se ferunt gustata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen postquã maturuit collectũ, & in umbra siccatũ, drachmæ pondere datur in uino quadraginta diebus, ut lienẽ minuat absumátue, & lassitudinẽ discutiat. Orthopnœę & singultui prodest. Vrinã cit à sexto die eruentã. Partum accelerat. Habent easdem uires & folia: quæ triginta septem diebus pota, sterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earũ horrores mitigant.

EX GALENO.

Peridymeni utilis est tum fructus, tum folia, adeò uehementer incidentis & excalefa-

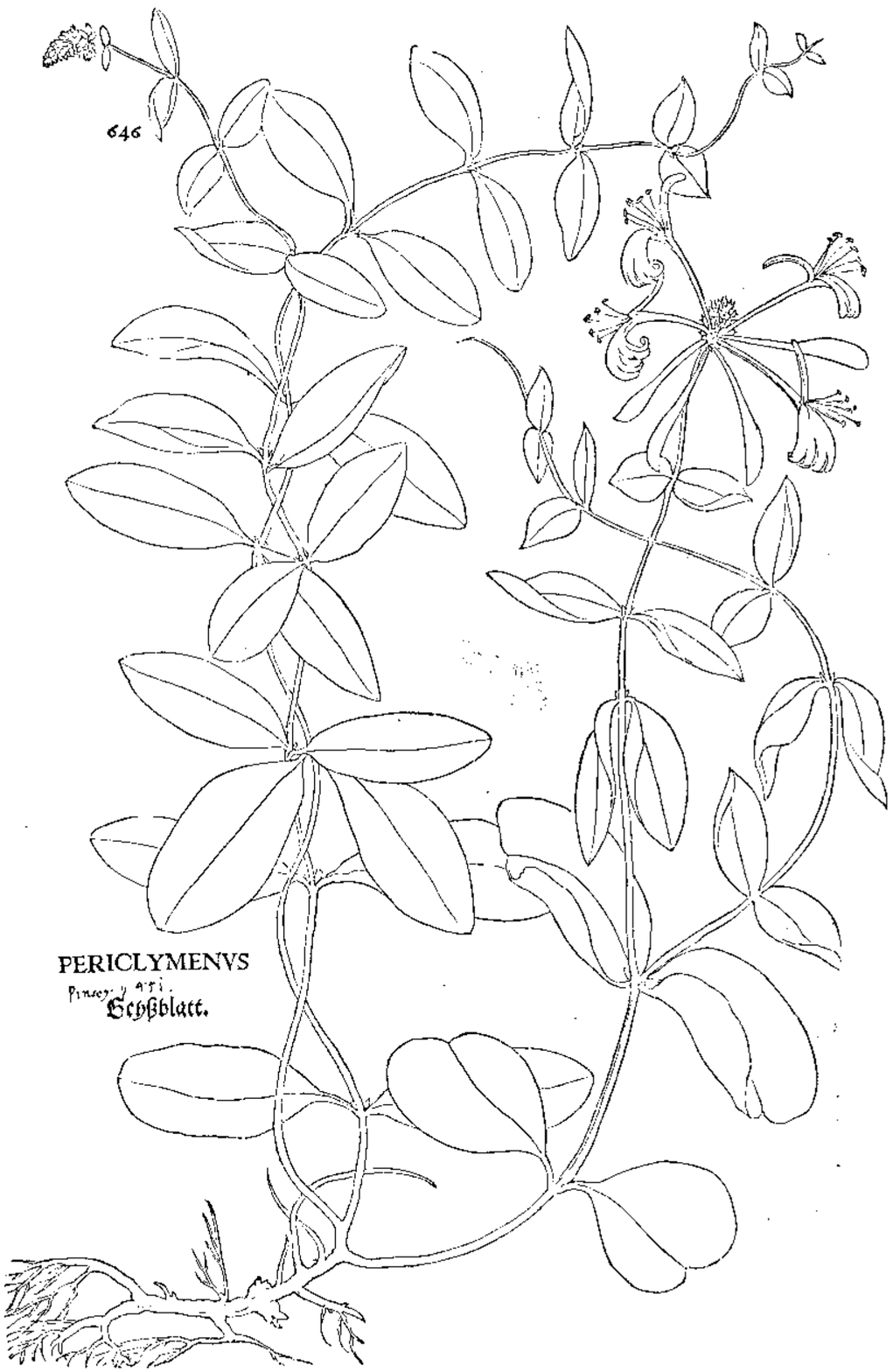

A calefacientis facultatis, ut ſi pluſculum bibantur, urinam ſanguinolentã efficiant. Principio quidem urinam tantum mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuãt & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Cõpetens potionis menſura eſt, drachmæ unius pondus cum uino. Cæterum deſiccat quóque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodũ Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam urinam reddi à ſexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in umbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq́ urina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc eſſe Periclymenon: cum enim guſtu acrimoniã præ ſe ferat, neceſſe eſt omnia hæc quæ ueteres Periclymeno tribuunt, poſsit. Quibus accedit, quod recentiores etiam herbarij ſuo Caprifolio eaſdem uires aſsignent. Exiccare enim ipſum tradunt ulcera humida & ſordida, ſanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem abſumere, difficultati ſpirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abſtergere, & alia poſſe quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCL.

NOMINA.

B ΠΥΡΟΣ Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerunt. Germanis Weyſſen appellatur. Triticum uerò dicitur, quod tritum ex ſpicis ſit, ut autor eſt Marcus Varro. *Triticum unde dictum.*

GENERA.

Tritici ſumma genera tria obſeruant qui frumentariæ rei periti ſunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtet. Germanis ſimpliciter Weyſſen nominatur. Secundum trimeſtre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimeſtre quidem, quod tertio ferè ſatum menſe matureſcat: id quod tamen noſtro in orbe non fit, in quo Martio menſe ſatum, quinto tandem, hoc eſt, Iulio menſe metitur. Germanis Amelkorn dicitur, haud dubiè non alia ratione, niſi quod ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertiũ genus tritici, non undiquaq́ notum, Germanis welſcher Weyſſen/ & Weyſſenkolb dicitur. *Primum. Secundum. Tertium.*

FORMA.

Primum tritici genus culmo eſt quãm hordeũ altiore, tribus geniculis conſtante, folio arundineo, ſpica à foliis remotiore, incondita, & in nullos uerſus diſpoſita. Exteritur in area, ut alia quædã frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granisq́ priori ſimile, nec ab eo differt, niſi quod ſpicam multis ariſtis uallatam, & in duos uerſus diſpoſitam obtinet. Tertium geniculà habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propémodum ſimile.

LOCVS.

Paſsim prouenit Triticum primi & ſecundi generis. Poſtremum in Alſatia, & agro Tubingenſi gignitur.

TEMPVS.

Floret, ut alia ferè omnia frumenta, Iunio menſe: in Iulio autem metitur.

TEMPERA-

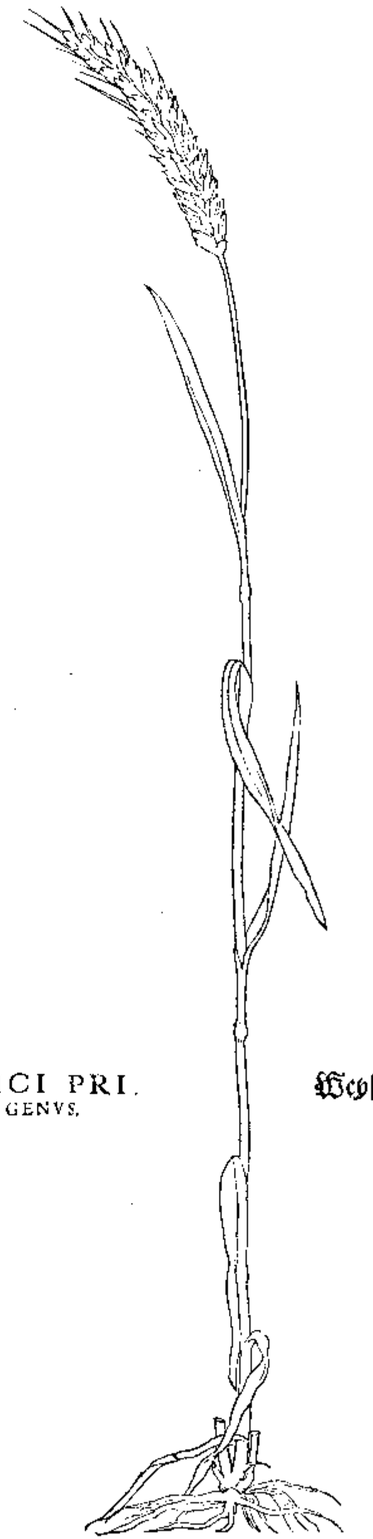

TRITICI PRIMVM GENVS.

Weyssen.

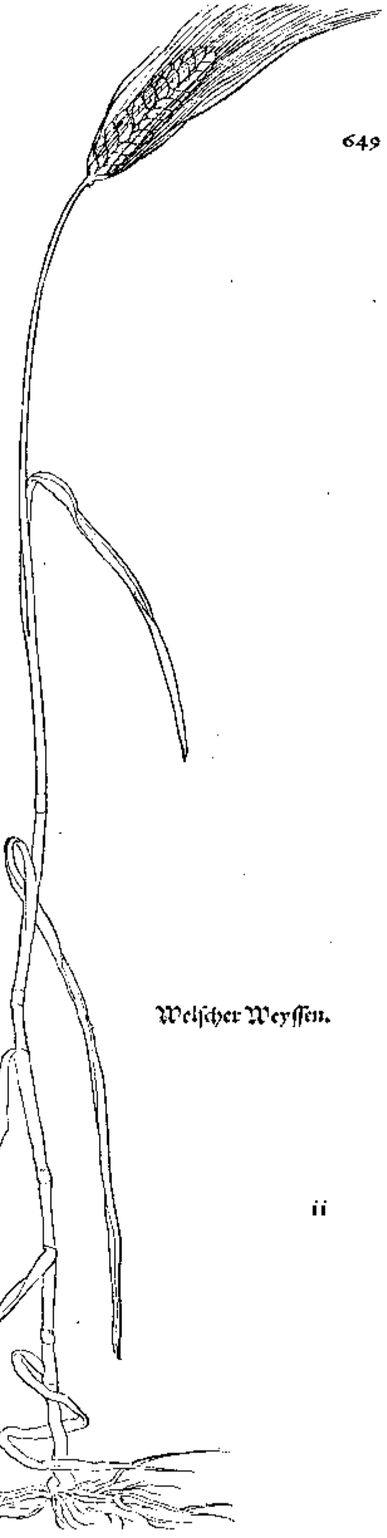

TRITICI TERTIVM GENVS.

Welscher Weyssen.

C TEMPERAMENTVM.

Triticum ut medicamentū foris impositum, primi est ordinis excalefacientiū, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad secundæ ualetudinis usum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultum, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morsibus prodest mansum & illitū. Confectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci ουγκομασὴρ uocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorū fluxiones. Item contra intestinorū inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ uerò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Vipérarū ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Confectū ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; uim habet. Priuatim quæ in plantis pedum sunt extenuat. Cętera tubercula, furunculosq; ex sale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra uenenatos ictus cum aceto aut uino cōmodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus succurrit. Contra tussim & exasperatam arteriam, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnē discutit inflammationē. Panis & cum melicrato coctus & crudus inflāmationes omnes illitus mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq; quibusdā. Vetus autem & aridus per se, adiectisq; aliis quibusdā, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, uetustas impetigines sanat. Glu
D tinum ex similagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi digerendiq; ea quæ in alto residunt. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco uariæ panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, iis quæ frigus ulserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorū contractionibus auxiliatur: cum rosaceo uerò & fico sicca myxisq; decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagrę, mersit in Triticum sese super genua, leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam impo-
ni ramicum incōmodis experti iubent, quaq; decoctæ
sunt aqua foueri.

DE POTA-

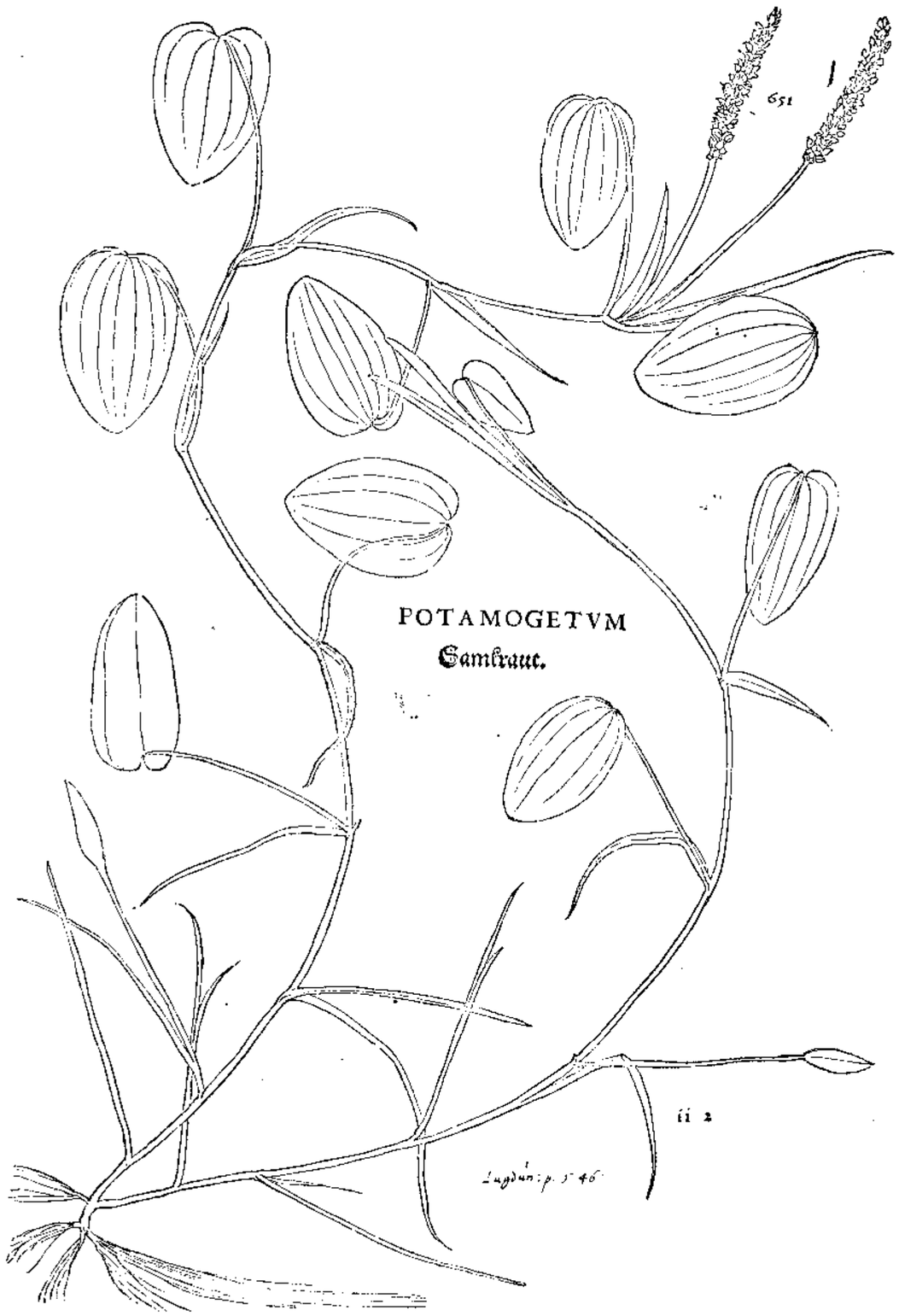

DE POTAMOGETONE. CAP. CCLI.

NOMINA.

C

Potamogeton unde dicta. Stachyites.

POTAMOGEITΩN, ἡ καμψίνη græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis Samkraut uocatur. Potamogeton autem quasi fluminibus uicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachyites uerò quasi spicata, ob caulem quem ex se mittit floribus & semine spicatum.

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquã eminens. Ex qua quidem breui admodum deliniatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulem nanq; rotundũ habet, geniculis interfectũ, è quibus pediculi exeunt foliis Betæ aut Plantaginis uestiti, paulum supra aquam eminentibus. Flores etiam spicatos, Plantaginis instar, profert, ac subinde semẽ. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum uocatum officinis.

Folia Indi. vide Matthiolum lib. 2. c. 47.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, ut gustus etiam abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, ulceribusq; uetustis, & ijs quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

D Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogeton ex uino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus uitiosis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto.

DE PEDE ANSERINO. CAP. CCLII.

NOMINA.

Pes anserinus cur dicta.

NOVO nomine ueteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc planta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam ut illi nomenclaturã inderem necesse fuit. Aliam autem & cõmodiorem non licuit inuenire præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem imposuimus. Nam si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc appositissimè Germanis nostris uocata est Genßfüß/ oder Genßfüßle. Quum uerò eadem herba suibus inimica admodum sit, atqueadeo mortem inferat, factum est ut à mulierculis etiam sit nominata Sewtod/ & Schweinßtod. Etsi uerò in officinis eius herbæ nullus sit usus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortassis à nonnullis uires eius ignorantibus usurpari posset, eam silentio transire noluimus, quò scilicet facultas tam uulgaris herbæ omnibus patefieret.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeo anserini pedis speciem referentia; flores exiguos ruben-

PES ANSERINVS. Genßfüß.

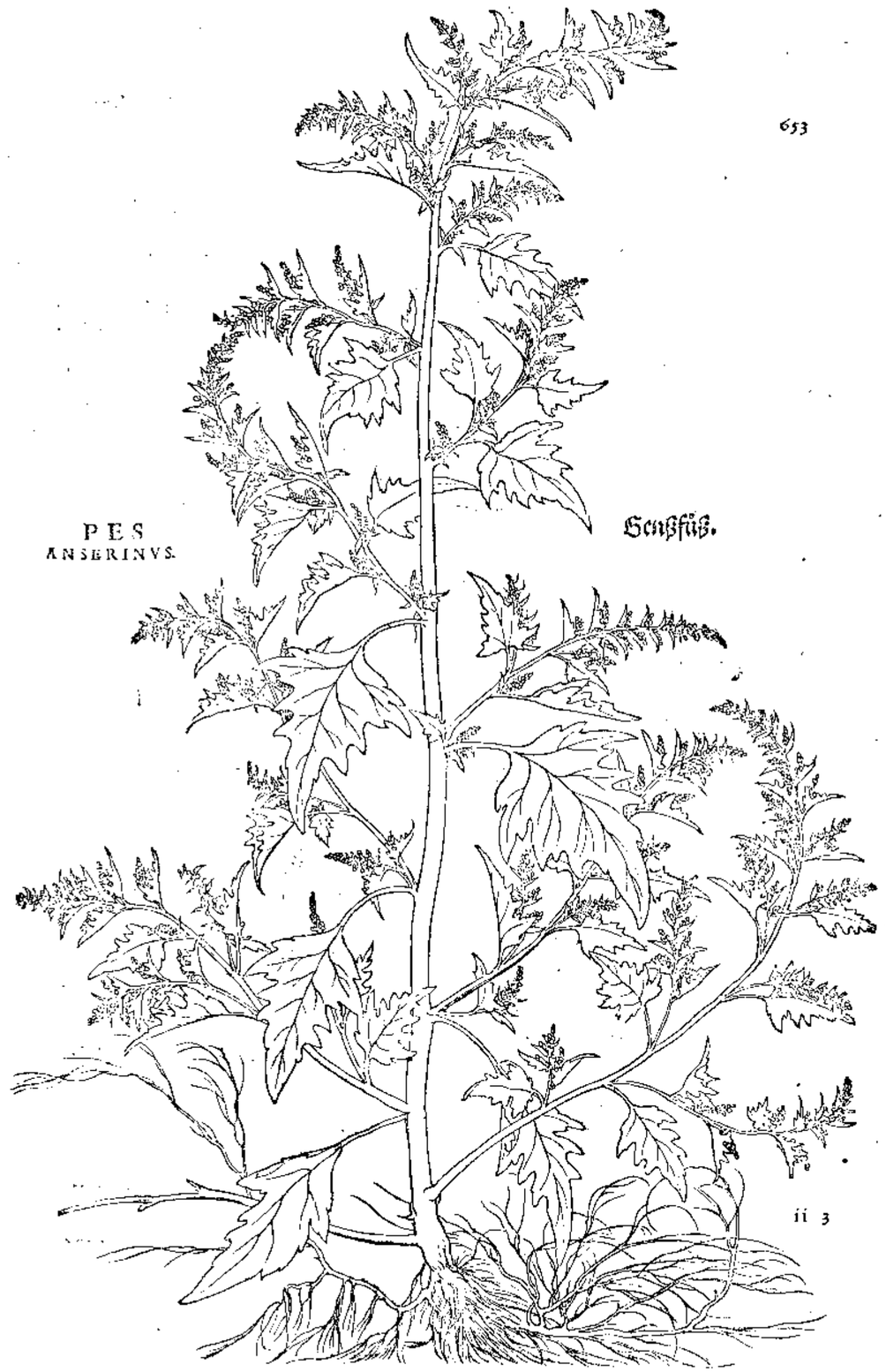

Chenopodium rubrum.

C rubentes, semen racematim, ueluti in atriplice syluestri, singulis ramis insidens: radicem obliquam, multasq; adnascentias habentem.

LOCVS.

Passim in hortis, alijsq; locis ubi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iulio mense potissimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Haudduble in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suo quæres loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIII.

NOMINA.

Apium saxatile.

ΠΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Apium saxatile Latinis, & Petroselinum appellatur. Germanicè Frembder Peterſilien nominari commodè, ad alterius quod Oreoselinum est, ut suo diximus loco, differentiam, potest.

Officinarum error.

Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus semine pro Amomo utuntur, non tamen sine magno errore, quum constet omnibus, modò conferre inter se utriusque historiam non pigeat, Amomum ab ea herba esse diuersissimum. Nos ut tandem sciremus è qua stirpe semen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formã ostendit herba erupit, quam nos uerum esse Petroselinum, ut paulò pòst ostendemus, credimus.

FORMA.

Petroselinum, inquit Dioscorides, semen Ammi simile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem deliniatio hæc est, atque imperfecta, ut nihil mirum sit, nos hactenus quod uerum esset Petroselinum non potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam alijs, Dioscorides negligentiæ insimulari potest, ut qui mancas ac mutilas pleraſq; posteritati relinquere stirpium historias uoluerit. Si uerò quispiam paucas etiam has notas expendat, haudduble herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, ut ab eo uix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quę illi nõ respondeat, ut hoc nomine uerum Petroselinum esse credam. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ non multum à nostro & Germanico Petroselino abest, atque odor, Selini speciem esse docent, ut pro Petroselino usurpare hanc ipsam officinæ tutò possint: semen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hipposelinum, ut suo diximus loco, existit.

Dioscorides negligentia insimulatur.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumq; nascitur, hinc Macedonicũ dicitur: inq; saxis & prærupt is potissimũ locis, unde cœpit appellari Petroselinũ. Nascitur & alijs in locis, ut lib. 1. de antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum ut gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidũ. Fuerit itaq; & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium.

VIRES.

PETROSELINVM

Frembder Peterſilien

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & coli inflationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum & ueſicæ doloribus in potu ſumptum ſuccurrit. Miſcetur antidotis urinam cientibus.

EX GALENO.

Petroſelini ſemen maximè uſui eſt, quum tota etiam herba unà cum radice ſimilem, ſed imbecilliorẽ, facultatem ſortiatur. Incidendi etiam uim habet: hinc menſes & urinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroſelino damus, Siſona eſſe putent: quorũ ſententiæ cur non magnopere repugnẽ, facit in primis Dioſcorides, qui Siſona perinde atq; Petroſelinũ ſuis notis haud deſcripſit. Deín quod uiribus nõ diſcrepent, atqueadeo in uſu huius aut illius nullum ſit periculũ. Nos tamen noſtram ſententiam propter adductas paulò antè rationes deſerere, niſi euidentibus conuicti argumentis, non poſſumus.

DE ROSA. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Rhodon cur dictum.

D

ΡΟΔΟΝ græcè, Roſa latinè, officinis eodem ſeruato nomine appellatur. Germanicè Roſen. Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

Theophraſtus libro ſexto, cap. vi. de plantarum hiſtoria, genera roſarum multa eſſe tradit, quæ ſoliorũ multitudine, paucitate, aſperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuerſitate multa roſarum genera colligit. Nos ſimpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, ſyluestres ſcilicet & domeſticas. Syluestres, quæ etiã Caninæ roſæ uocantur, aſperiores tum uirgis, tum foliis ſunt, ac odore, colore, magnitudine à domeſticis ſuperantur. Germani Heydroſen/& Wildroſen uocant. In utroque uerò genere duplices exiſtunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos utrunque genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota eſt Roſa. Virgas ſiquidem fuſcis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia inciſuris diuiſa, nigricantia & aſpera. Germinat primum incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in uirides alabaſtros faſtigiato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices ſtaminaq; capillamentis inſidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris ſpongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ noſtræ, non ſine deteſtando errore pro Bedegar uſurpant: fructum quoq; parit rotundũ, initio uiridem, deín puniceũ.

LOCVS.

Domeſtica paſsim in hortis prouenit. Syluestris etiam nuſquam non in campeſtribus & dumetis naſcitur.

TEMPVS.

Roſa ut nouiſsima inter uernos flores erumpit, ita etiã ſtatim deficit. Decerpenda itaq; erit Iunio menſe ubi primum erupit, ne mox nuſquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Roſarum uis ex aquea calida ſubſtantia duabus alijs qualitatibus, adſtringenti uidelicet & amaræ miſta, compoſita eſt. Flos earũ magis etiam ipſis Roſis adſtringit, ac proinde ſanè exiccatorius eſt.

VIRES.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rosa refrigerat & adstringit, sed sicca magis adstringit. Succus recentibus foliis
Vnguis. exprimendus, detracto forsice ungue. Sic appellatur quod candidū est in folio: reliquū mortario premi & teri debet in umbra donec densetur, & ita ad oculorū circumlitiones recondi. Siccantur etiam folia in umbra crebrò uersata, ne mucescant. Ex aridis rosis in uino decoctis expressus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, sedis, recti intestini ac uuluę dolores penna illitus, collutus infusúsue, conducit. Eadem sine expressione contusa & illita, præcordiorum inflammationibus, stomachi humiditati, & sacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus inspergutur. Misceri solent compositionibus quas antheras uocant, & uulnerarijs antidotis. Vruntur folia ad honestandas palpebras. Flos qui in medijs Rosis inuenitur siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota, aluum profluentem, & sanguinis reiectiones sistunt.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatu: stomachū, uuluas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in callíblepharum. E siccis femina asperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius, & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subditum caput purgat. Capita pota, sanguinem & uentrem sistunt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: ulcera enim oculorū Rosa fordescunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane im-
D ponatur. Folia quidem uitijs stomachi, rosionibus, & uitijs uentris, & intestinorū, & precordijs utilissima uel illita. Cibo quoque Lapathi modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat.

EX SYMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida uerò offendit, eaq; destillationi obnoxia reddit. Sumpta uerò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachum & iecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne ad caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi seu syluestris Rosæ mirificè ualent contra calculum, & urinæ difficultates, si leuigatæ in puluerem exhibeantur.

DE RAPHANO. CAP. CCLV.

NOMINA.

Raphanus unde dictus.

Radix.

ΡΑΦΑΝΟΣ, ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis dicitur. Hæc autem generis sunt nomina, ideoq; errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad satiuū duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem sibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾳδίως φαίνεσθαι, id est, quod facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit. Radicis uerò nomen sibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis superet, uel quampaucissimis magnitudine cedat. Etenim plerunq; in tantam molem coalescit, ut frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teste, infantium puerorum magnitudinē æquet. Et memini me stupendæ magnitudinis Raphanos Erfordię, Turingiæ celeberrimo oppido, uidisse.

GENERA.

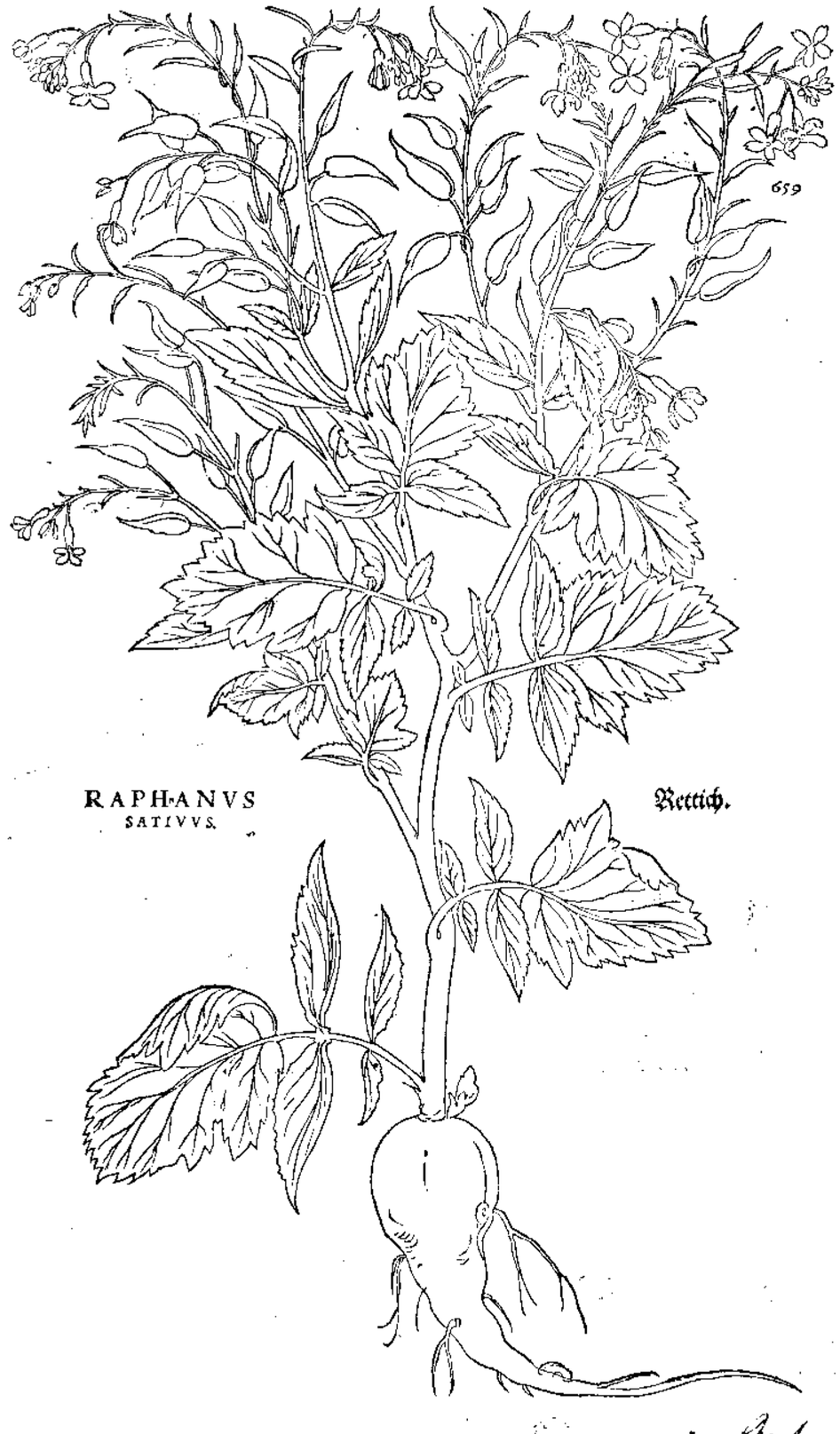

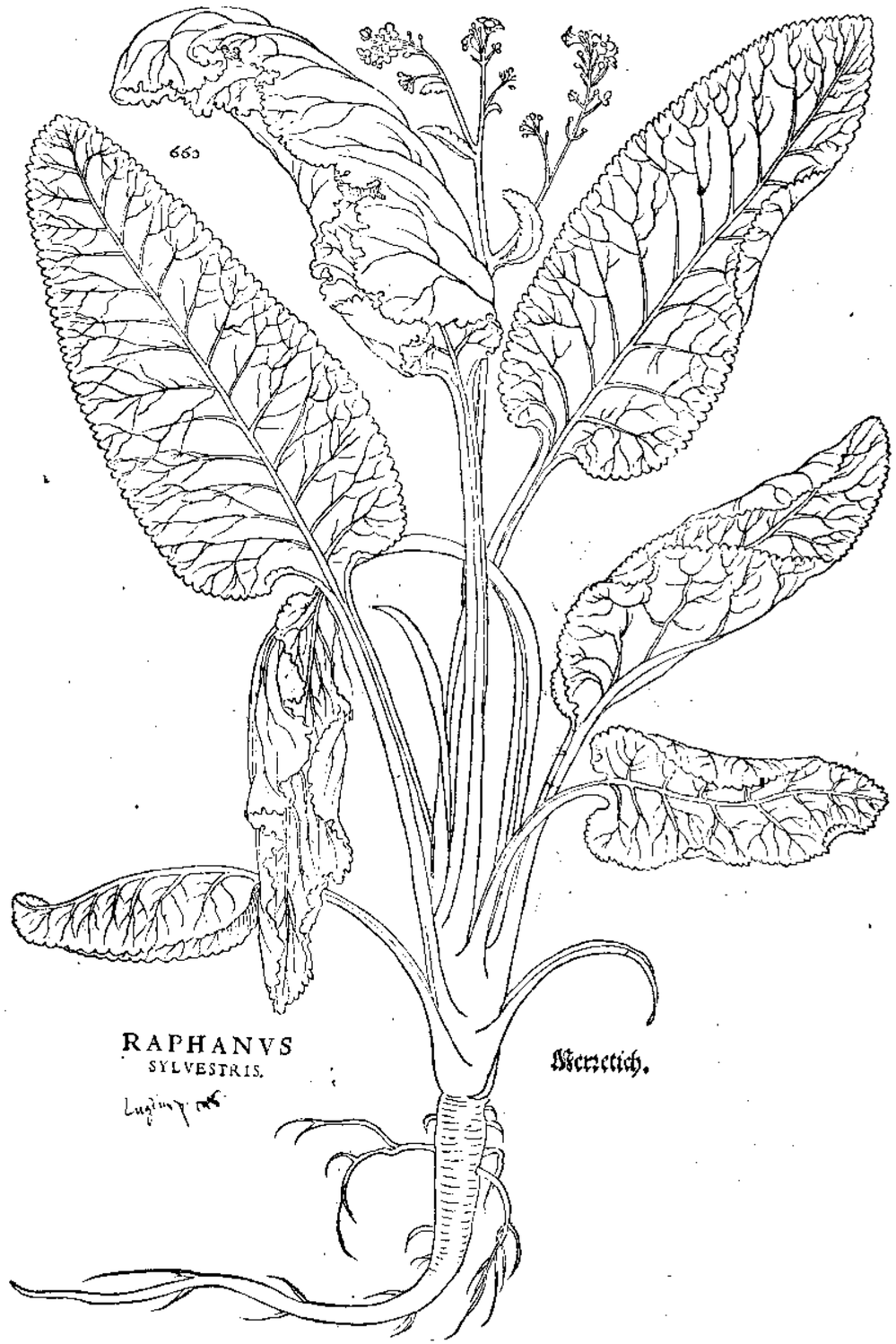

Cochlearia armoracia.

GENERA.

A Raphani Græci duo faciunt genera, ſatiui & ſylueſtris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Sylueſtris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad uocem Romanã alludentes, Merzetich & Kren nominant. Noſtri hodie herbarij, ſua potius quàm ueterum autoritate freti, Radicem ſimpliciter, generis nomine, uocant. Nonnulli Raphanũ maiorem appellant, propter folia ipſa, quæ ſatiui folia magnitudine ſuperant: aut quia acrimonia maiore, aut uiribus efficacioribus præditus eſt. *Raphanus minor.* *Armoracia.* *Raphanus maior*

FORMA.

Radix ſatiua caudice uno aſſurgit nonnunquã arboreo, radice ad Rapi ſimilitudinẽ, foliis laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & ſemine in ſiliquis. Sylueſtris dicta Armoracia fronde copioſior quàm corpore, folia ſatiuæ ferè ſimilia habet, magis tamen ad Lampſanæ formã accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi inſtar acerrimã, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet. *Satiua radix.* *Sylueſtris.*

LOCVS.

Raphanus in hortis naſcitur. Amat autem terram pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teſte, ſolutam & diu ſubactã. Sylueſtris etiam hodie in hortis habetur, ſicq; translatus ad culta, edomita feritate miteſcit meliorq; fit. Creſcit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenoſa, inq; pratis nonnunquã ſua ſponte copioſe prouenit, ut fit in prato ad oppidum Tubingam ſito, ſacrificorũ uocato.

TEMPVS.

Cum frigoris patientiſsimus ſit Raphanus, non ſolum æſtate, uerumetiã hyeme colligi poteſt. Eſtq; illius uſus quotidianus. Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

B Raphanis ſatiua excalefacit quidem ordine tertio, deſiccat uerò ſecundo. Sylueſtris autem in utroq; efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus ſatiuus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ſed ſtomacho inimicus. Ructus & urinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipſum ſumpſerit, diſtributioni eius magis conferet. Præſumptus autem, cibum ſubleuat. Prodeſt ante cibum datus uomituris. Senſus exacuit. Decoctus contra ueterem tuſsim, & craſsitiem in thorace natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus maiori efficacia uomitiones citat. Hydropicis utilis. Illitus lienoſis etiam confert. Cum melle ea quæ ſerpendo paſcunt ſiſtit. Sugillata tollit. Contra uiperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cum farina loliacea exterit. His qui à fungis ſtrangulantur ſubuenit. Menſes trahit. Semen eius uomitum proritat, urinamq; mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus utiliter gargarizatur. Contra Ceraſtis morſum ex aceto potum auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter diſrumpit ſcarificatue. Sylueſtris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, urinam cit, æſtuoſus eſt.

EX GALENO.

Facultas ineſt Raphano diſcutiendi, itaque ad ſugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero eſt quæ obſonij potius quàm nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua conſpicuè unà excalfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia quæ nata ſunt excauleſcere. Hic elixus eſtur ex oleo, garo & aceto, ut Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et ſanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habeat. Quidam non ſolum cau

C lem, ſed unà Raphanos ipſos elixantes comedunt Raparũ modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia eduut. Ipſi quidem ſe experientia id abundè compertũ habere dicũt, nullus tamen exemplum illorum ſine damno imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem uerba eò libentius recitauimus, quod uulgi errorem Raphanos à cœna comedentis lepidè notare uideantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in poſca decocti, contra ſerpentiũ morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam mane ieiunis prodeſt Raphanus cum melle. Semen eorum toſtum, ipſumq; cõmanducatum ad lagonoponon: In aqua foliijs eius decoctis, bibere uel ſuccum ipſius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipſos illinire tuſos utile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cum melle, ueternoſis uerò quamacerrimos mandere. Semenq; toſtũ, dein contritũ cum melle ſuſpirioſis. Iidem & contra uenena proſunt. Cæterum ceraſtis, ſcorpionibus aduerſatur, uel ipſo ſemine infectis manibus impunè tractantibus. Impoſito Raphano ſcorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoſcyami uenena equè, ut Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem item extenuant, iecinori proſunt & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto & ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ileoſis dandos cenſet. Pliſtonicus & colicis. Inteſtinorũ ulcera ſanant. At purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorũ animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum uino enterocelis proſunt. Sanguinem quoque inutilem ſic extrahunt.

D Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari Raphanis, & ſuper umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semen quoque ex aqua impoſitũ ſiſtit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat, ob id forraſis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior Raphani medicina admota ſit, Hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. Et aurium grauitati ſuccum Raphani inſtillant. Nam uomituris, ſummo cibo eſſe eos, utiliſsimũ eſt. Sylueſtris urinæ duntaxat eijciendæ utilior.

DE RIBE▸ CAP▸ CCLVI▸

NOMINA.

Ribes. GRAECIS cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Johanß treublin oder beerlin/ quod ſcilicet circa diui Ioannis Baptiſtæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

FORMA.

Frutex eſt nullis ſpinis horridus, ſed topiarius magis, uitis puſillæ foliijs, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, ut pictura ipſa abundè docet. Vnde manifeſtum fit Mauritanorũ Ribes à noſtro diuerſum eſſe, quod non uitis, ſed lata potius, magna, rotunda & uiridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes deſcriptione non admodum concordes eſſe.

LOCVS.

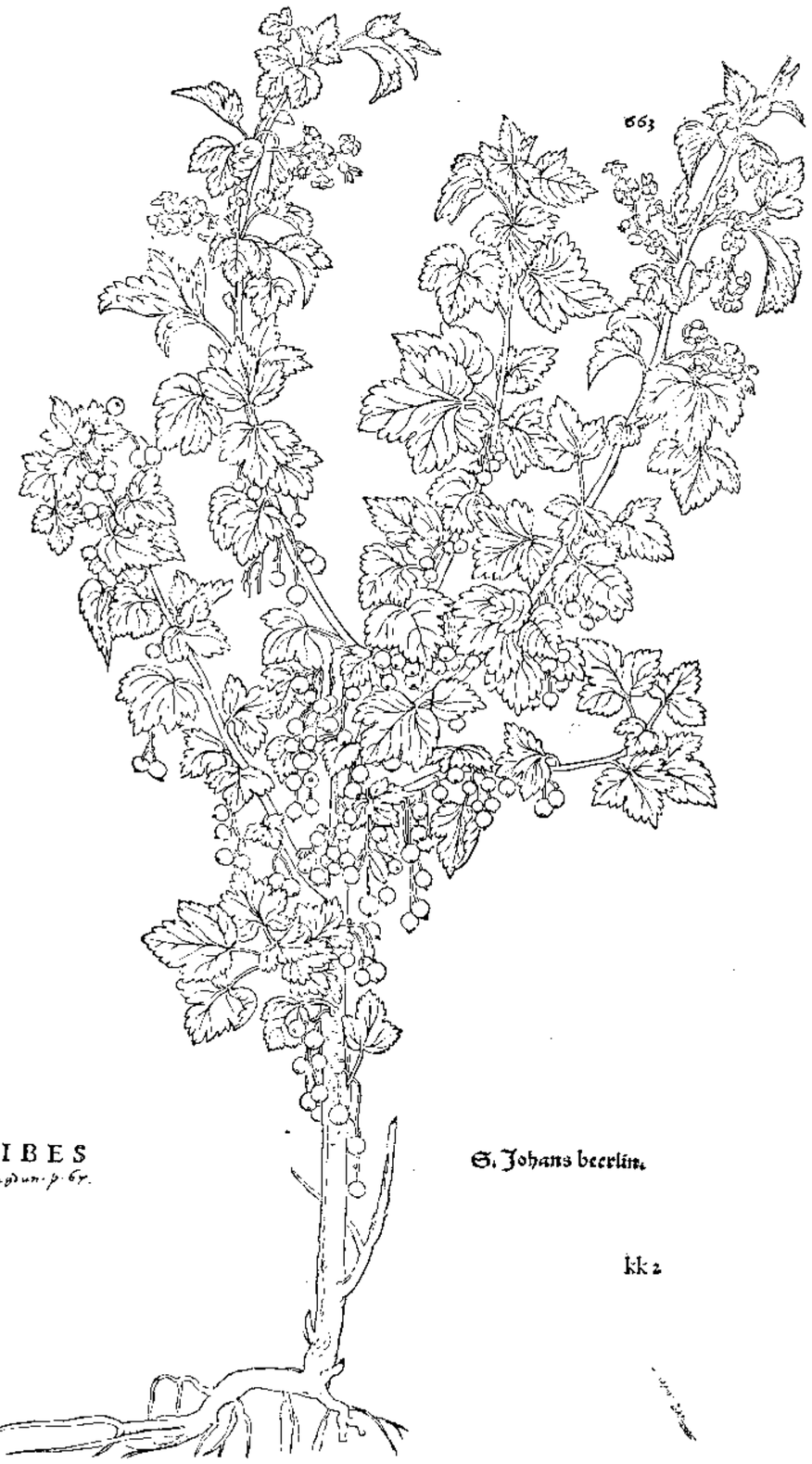

RIBES
Cruydtboeck. p. 67.

S. Johans beerlin.

C LOCVS.

Passim in hortis nascitur, ac eorundem puluinos & areas sepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptistæ natales ferias, & Iulio potissimū mense, baccis acuuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus uehementer adstringunt. Mauritani frigidum & siccum faciunt in secundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido sapore placent. Refrigerant æstuantē stomachū: sitim restinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam uentris proluuiem cohibent. Vomitiones sistunt, stomachum firmant. Alui profluuiū quod bilis attulit, retinent: erosiones & uellicationes eiusdem tollunt. Sanguinis feruorē demulcent, & bilis acrimoniā domant. Seplasiarij succū eius fructus condiunt, ad anni totius usum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Rhodia radix cur dicta.

ΡΟΔΙΑ ῥόδια græcè, Rhodia radix latinè nominatur. Officinis ignota, germanicè Rosenwurtz uocatur. Rhodiam autem tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Rosas redolet. Quapropter Rosæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus insula, ut imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

D

FORMA.

Radix rhodia Costo similis est, leuior tamen minorisq; ponderis, & inæqualis, odorem Rosarū cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiū refert, nisi quod flore & semine carere uidetur, id quod Galenus etiā asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potissimū in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

DE SAMPSV-

665

RHODIA RADIX
Rosenwurtz.

C

DE SAMPSVCHO. CAP. CCLVIII.

NOMINA.

Maiorana.

Duplex Amaracus.

AMYXON, ἄμαρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanis Maioran / uel Meyran dicitur. Animaduertendū autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucundo placet odore, Duplex enim Græcis Amaracus eſt. Vna quæ Dioſcoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorſus & uiroſo odore prædita, meritoq; ea de cauſa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampſuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis uox illa πολύσημος imponeret, monendum eſſe duximus.

FORMA.

Herba eſt Sampſuchum ſurculoſa, per terram ſerpens: foliis hirſutis & rotundis, Calaminthę tenuifoliæ ſimilibus, admodum odoratis. Hæc deliniatio adamuſſim herbæ Maioranæ uulgò dictæ fauet: eſt enim ſurculis lentè rubentibus, foliis piloſis, & rotundis, iucundo odore, ſemine copioſo, quod bullulis quibuſdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: uerum id non ubiq; fit, interdum enim rectà ſurgit in altum.

LOCVS.

Paſsim in hortis & fictilibus uaſis prouenit. Gaudet autem locis umbroſis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Æſtate dum floribus prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

D Sampſuchum tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi uim obtinet, & coronamentis apta. Decoctū eius potum, incipienti aquæ inter cutē prodeſt, & ijs quos urinæ difficultas, & tormina diſcruciant. Arida folia ex melle illita, ſugillata tollunt. In peſſo ſubdita menſes ducunt. Cōtra ſcorpionis ictum ex ſale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & cedematis. Aduerſus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miſcentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampſuchum ſcorpionibus aduerſatur ex aceto & ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto uis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Vrinis & hydropicis utile. Mouet & natium ſternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampſuchinum uocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

DE SPANA-

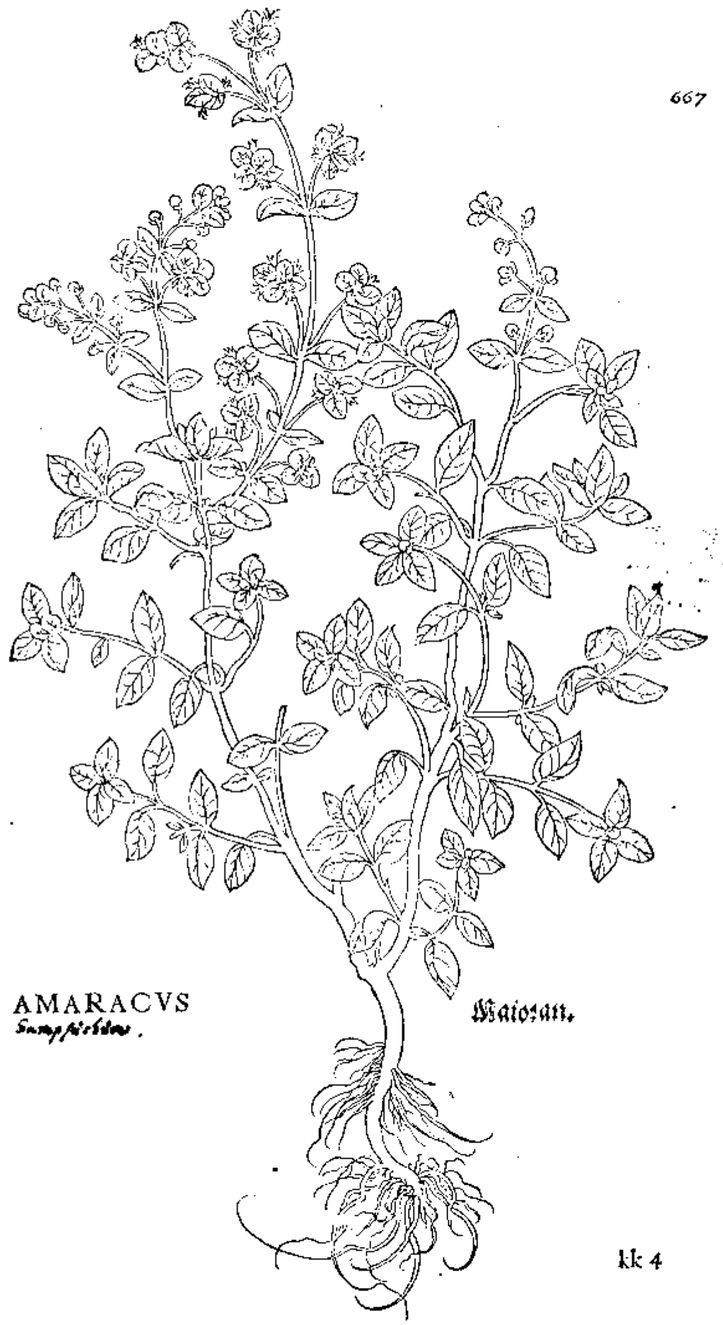

AMARACVS

Maioran.

DE SPANACHIA. CAP. CCLIX.

C

NOMINA.

Spanachia cur dicta.

SPANAXIA Græcis recentioribus, Spinacia uel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spinet / oder Spinnat. Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo utebantur medici, quod cibo magis forſitan, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquam illuſtre ſortita. Vel, quod etiam ſimile ueri eſt, ab alijs nationibus emendicato ſpinaceo nomine. Spinacia uulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota: etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas occaleſcit. Hiſpanicum uerò olus nominauere, forſitan quod inde primum duxerit originẽ, ad cæteras tandem nationes translata.

Spinacia unde uocata.

Hiſpanicum olus

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plerunq; quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, nonnunquã altiore, intus cauo: floribus in uertice rotundis, racematim coëuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed ubicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, ut uerno tempore cibũ ſuppeditare poſsit. Martio etiam menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

D Spinachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentũ, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & uomitiones concitat, niſi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis uires ſibi fertur arrogaſſe.

DE SANI-

SPANACHIA Spinet. Lugdun. p. 179.

670

SANICVLA
FOEMINA.

Sanickel wouble.

pinax. 1. 479

671

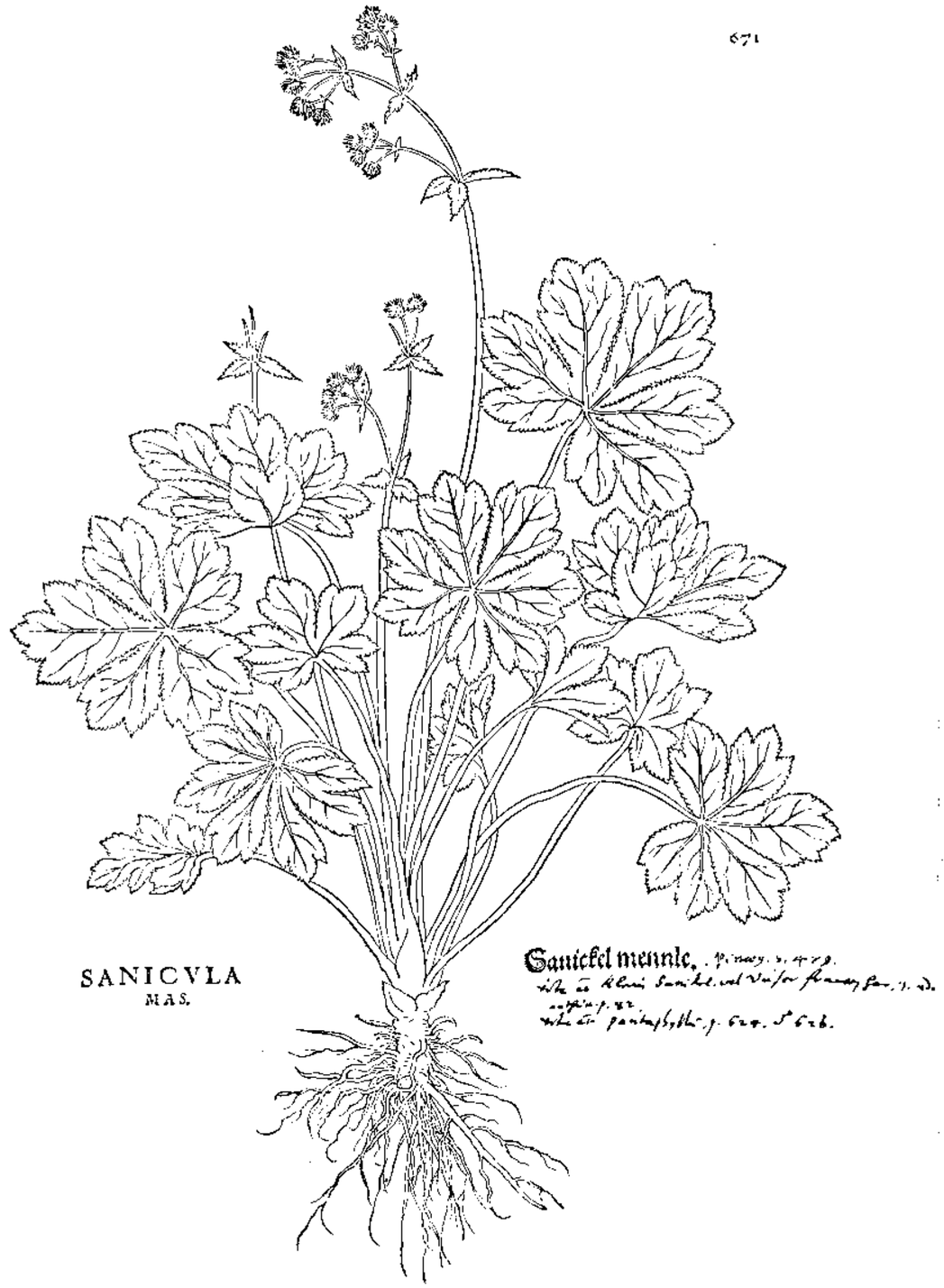

SANICVLA
MAS.

Sanickel meanle. *pinax. 1. 479.*
ille et Rhei Sanicle. vel Valer. flamm. p. 1. c. 27. p. 82.
ille et pentaphyllon. p. 620. & 626.

DE SANICVLA. CAP. CCLX.

C

NOMINA.

Dispensia. Sanicula cur dicta.

HERBA quam omnes hodie Saniculã uocant, à nullo, quod sciam, uetera rum descripta est, sed à recentioribus inuenta, ut multæ aliæ uulnerarię herbæ. Sunt autẽ qui Dispensiam nominent. Germanis Sanickel dicitur. Nomen Saniculam à sanandis uulneribus traxisse uulgò constat.

GENERA.

Duũm est generũ. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, ut certius esse discrimen, appellauimus. Germanicè Sanickel mennle. Altera ab omnibus ferè herbarijs pro specie Ostertitj uulgò uocati habetur, sed falsò, quando neq; in folijs, neque in radice ulla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Saniculam, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiã quodam die klein Meisterwurtz nominatur. Nos eandem cum & forma & facultate ad ueram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè Sanickel weible.

FORMA.

Sanicula uera, atqueadeo mas herba est folio uitis, aũt Apij, in quinq; partes dissecto, rubentibus in fine sectionũ maculis quibusdam: surculis quoq; rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina quod ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itemq; rubris ad radicem surculis, quod in ea hæc singula candida sint. Flores in summo candidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

D

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturę, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul & amara est, ut hoc nomine calefactoriam & exiccatoriam esse nulli dubium sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum uulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cum ad fauces uel pulmones uitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potissimũ uerò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; uitijs medetur.

DE SONCHO.

DE SONCHO. CAP. CCLXI.

A

NOMINA.

Sonchus dicitur. Sonchus autem sibi nomen uendicauit ἀπὸ τοῦ σώου χόλου, eò quod salubrem fundat succum, utpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus sumministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit. Cicerbitę tamen uocabulũ, quo omnis Hetruria adhuc utitur, recens esse adiectitiumq;, & ex non multo tempore Dioscoridi accreuisse uidetur.

Sonchus cur dicta. Cicerbita.

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genß distel germanicè uocatur. Alterũ tenerius, esculentumq;, ac minus nigrum, Germanis Hasenkõl dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quod cum leporẽ animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat.

Sonchus aspera. Non aspera.

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquando rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florem luteum, qui, ut Senecionis, breui digestus abit in pappos, uanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbiq; ferè in macerijs hortorum, potissimũ autem in uineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus utercq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentũ eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq; essentia, utraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatem.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis utrique Soncho refrigeratoria, modicèq; adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsusue mitigat, & lactis abundantiã efficit. In lana appositus, sedis ac uuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterum uiridis etiamnũ & tener estur perinde ut cætera olera syluestria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis Lactucarũ modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & eris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium *cyathorũ mensura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita ut à potu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloremq; meliorẽ infantiũ: utilissimus ijs quę lac sibi coire sentiant. Instillatæ auribus succus, calidusq; in stranguria bibitur, cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris, nucleisq; pineis. Illinitũ & sedis collectionibus. Bibitur cõtra serpentes scorpionesq;, radix uerò illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mãli calyce, auriũ morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriã tamen uim esse cõuenit nigro, & hac causa imponendũ cum polenta. Zeno radice albi stranguriã docet sanari.

* al. abolorum

SONCHVS
ASPERA.

Genßdiſtel.

SONCHVS
NON ASPERA.

Haſenköl.

C

NOMINA.

EPIΣ Græcis, Seris & Intubus Latinis uocatur. Reliqua quæ illi sunt nomina, in generum distinctione mox dicemus.

GENERA.

Satiuus Intubus. Erraticus.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuam & sylueſtrẽ. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuũ & erraticum. Satiuũ, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticũ uerò, qui suæ sponte & liber, sub nulla olitoris lege uagatur & errat, dixerunt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. vij. teste, Serin nominarũt ueteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio constat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intybo uoce, in Hetruria

Endiuia. passim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro uera Endiuia usurpari officinis. Nam qua hodie sub hac uoce utuntur, non est uera Endiuia, sed Lactuca sylue-

Seriola. stris, ut suo diximus loco. Germanicè Endiuien uocari potest. Altera angustiora folia habet, & subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod

Scariola. deinde corrumpentes recentiores Scariolam fecerunt, germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ λαχὶνιαρ nominatur, Latinis autẽ Ambubeia. Vulgus herbariorũ & officinæ Cichoreã uocant, Ger-

Cichorea. mani Wegwarten/quasi uiarum custodem, uel Wegweiß/quod peregrinis quasi

Hedypnois. uiam indicare uideatur. Altera, quæ latiore folio prodit, Plinio Hedypnois nominatur, haud dubiè non alia ratione, nisi quod suauiter dormire, somnumq; irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc uidetur interpretatio, quod flos eius præter alias Se-

D rides suauiter admodũ spiret. Theophrasto libro septimo de plantarũ historia, ca-

Aphaca. pite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quæ aliàs Vitia sylueſtris dicitur. Vulgò

Dens leonis. Rostrum porcinum. Taraxacon. Dens leonis, quod folium sinuatim per lacinias denticulatũ sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quę barbaris delectantur uocibus, Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Kölkraut/Pfaffenröhlin/Pfaffenblatt.

FORMA.

Satiuus Intubus. Sariuus Intubus caulem edit magnum, rotundum, striatum, frequentibus surculis brachiatũ. Germinat foliatu statim à radice uenoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, ut diximus, folio latiore, altero angustiore constat. Erratici Intubi genus primum, quod

Cichorium. Cichorium uocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè sem per in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi cõtumace, multis ramulis brachiato, ad uinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim usque in autumnũ erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus, & interdiu hiscens. Hinc panditur rudissimus quorundã error, qui hanc herbã quam Germani Wegwart nominant, Heliotropiũ esse cõtendunt, cum tamen primum folia repugnent, quæ non sunt Ocimo similia, neque candida, sed nigricantia magis. Deinde non candidum, sed magna ex parte cœruleũ florem habet. Radix denique eius, ut Heliotropij, non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis Intubis similitudo, quæ una satis docet Intubũ esse sylueſtrẽ, & non Heliotropiũ. Vt quorundam temeritatẽ non satis mirari queam, qui contra apertam ueritatem, & omnium medicorum cõsensum, secus pronunciare audent.

Leonis dens. Alterum, quod Leonis dens nominatur, foliis multis constat, utrinq; denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, sti-

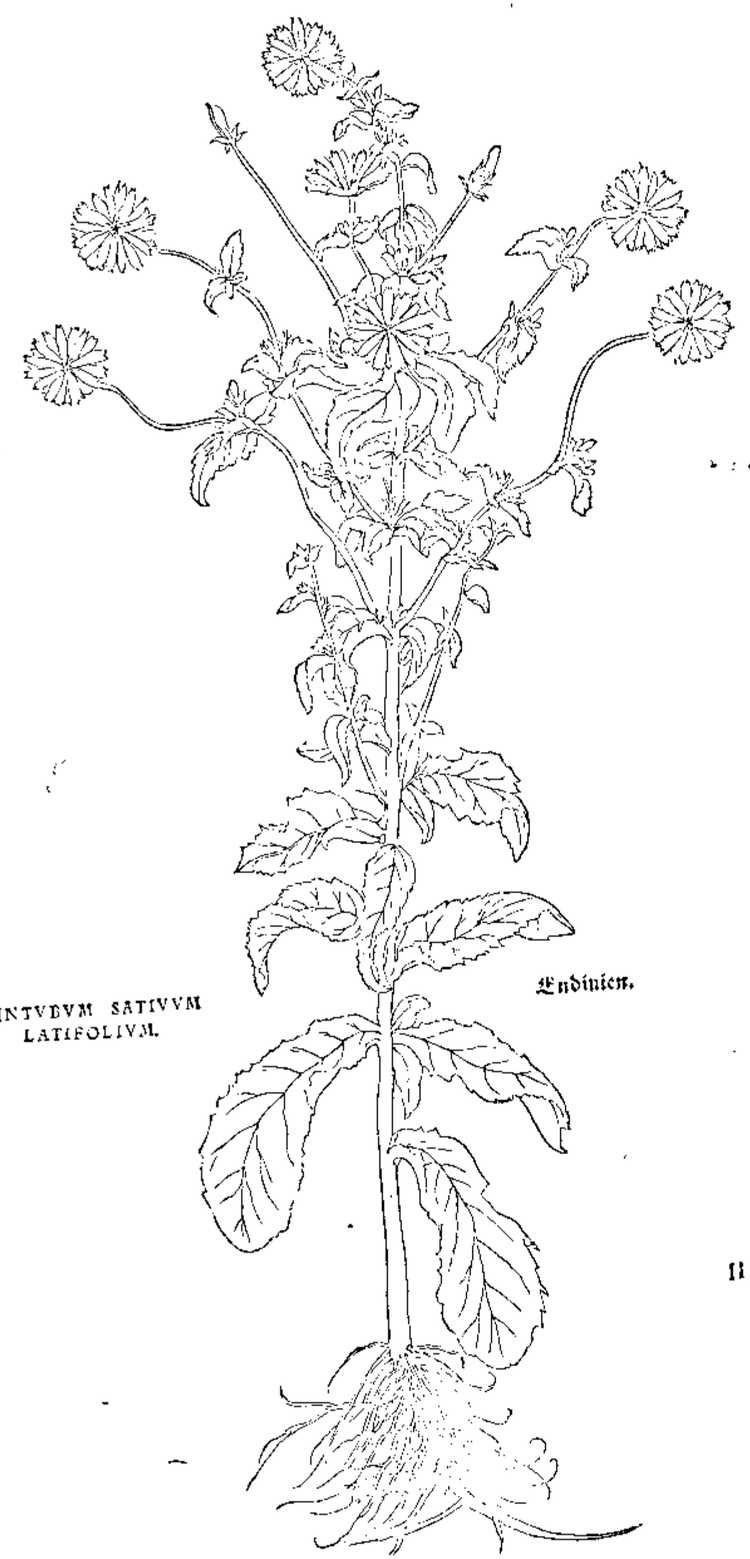

INTVBVM SATIVVM LATIFOLIVM.

Endiuien.

678

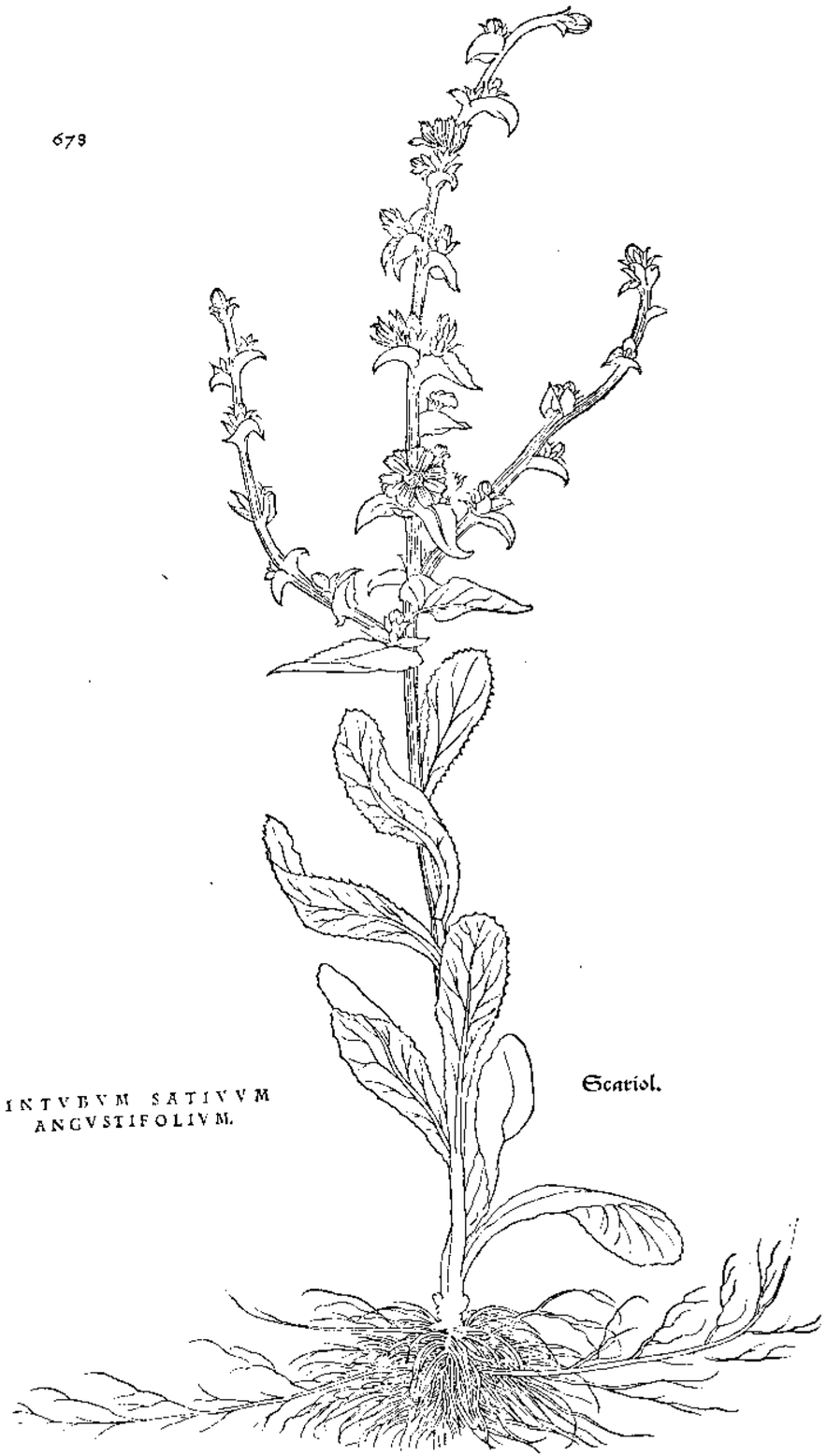

INTVBVM SATIVVM
ANGVSTIFOLIVM.

Scariol.

679

INTVBVM SYL-
VESTRE.

Wegwart.

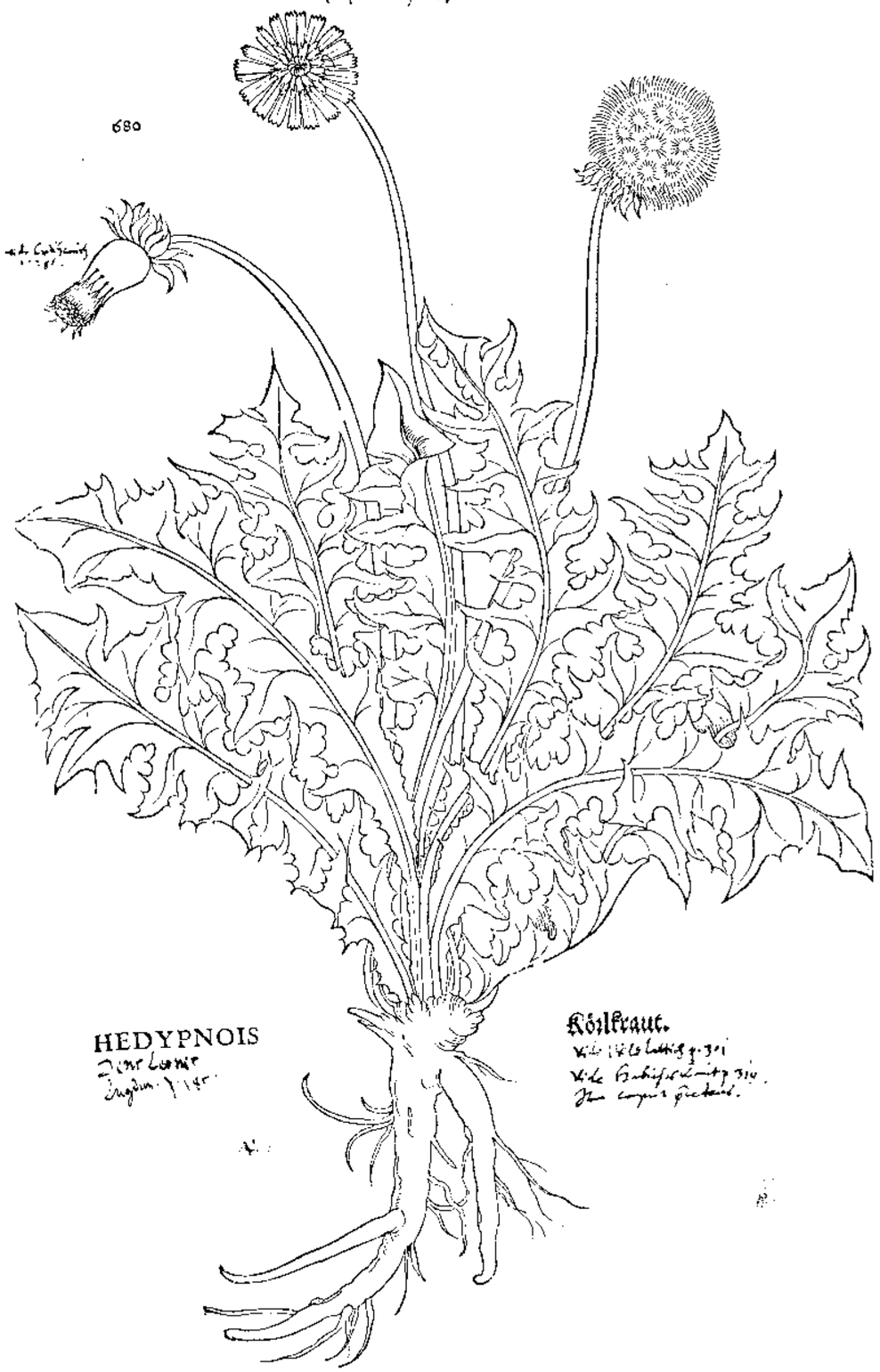

HEDYPNOIS

Kölkraut.

A teo, ſtipantibus in circulum foliolis coronato, qui ſeneſcens euaneſcit in lanuginē, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit niſi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter ubi ſatus fuerit, emergit. Erratici prima ſpecies paſsim iuxta itinera naſcit. Altera in hortis, & paſsim ferè etiam ſponte ſua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio menſibus floret. Cichoriū eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnum uſque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æſtatem uſque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus eſt ſubamarū, & magis quod ſylueſtre eſt, quod ob idipſum Picrida quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Eſt autem ea ſiccæ frigidæq; temperaturæ, utrunq; ſecundo abſceſſu. Porrò domeſtica magis etiam quàm ſylueſtris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Vtraque autem adſtringentis qualitatis particeps eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adſtringunt & refrigerant, & ſtomachū adiuuant. Aluum ſiſtunt coctę, ſi cum aceto aſſumantur. Sylueſtres autem ſtomacho meliores. Comeſti imbecillū & æſtuantem leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta utiliter illinuntur. Podagris & oculorū inflammationibus ſuccurrunt. Herba & radix illita, percuſsis à ſcorpione ſubuenit. Ignibus ſacris cum polenta medetur. Succus eorum cum ceruſa & aceto utiliter ijs quæ refrigerationem deſiderant inungitur.

EX PLINIO.

B Intubi quoq; nō extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſacco & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus, iecinoribus & ueſicæ & epiphoris imponit. Cichoriū refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uentrem ſoluit. Iecinori & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctū in aqua adeò prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, ſucco totius cum oleo peruncto ſauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Hedypnois ſtomachum diſſolutū adſtringit cocta: crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & conuulſa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris utraq; ſtomacho utiliſsima, præcipuè quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, diſcutiuntq; & alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtrā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinē reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. *Hedypnoidis facultates.*

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt Intubum, ſi cum aceto quis eo utatur. Poſtquam decoctū eſt, aluum ſiſtit. Obſtructiones auferendi uim habet, ut nullum aliud olus. Sanguinis feruorem ſedat, & inflammationes iecoris diſcutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadā cōroborat. Mediocriter ſomnū inducit. Tradunt quidā poſt uenæ ſectionē, aut cucurbitas, ſi quis cum aceto utatur, iecinoris ſanitatē conſeruare. Veneris appetentiā extinguit, & ſemen genitale in ijs qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile eſt ad ſanguinis excreationē. Huius etiam decoctum iecinori admodum utile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat; at lieni nocet.

DE STAPHY-

PASTINACA SATI
VA PRIMA.

Zam Paſteney.

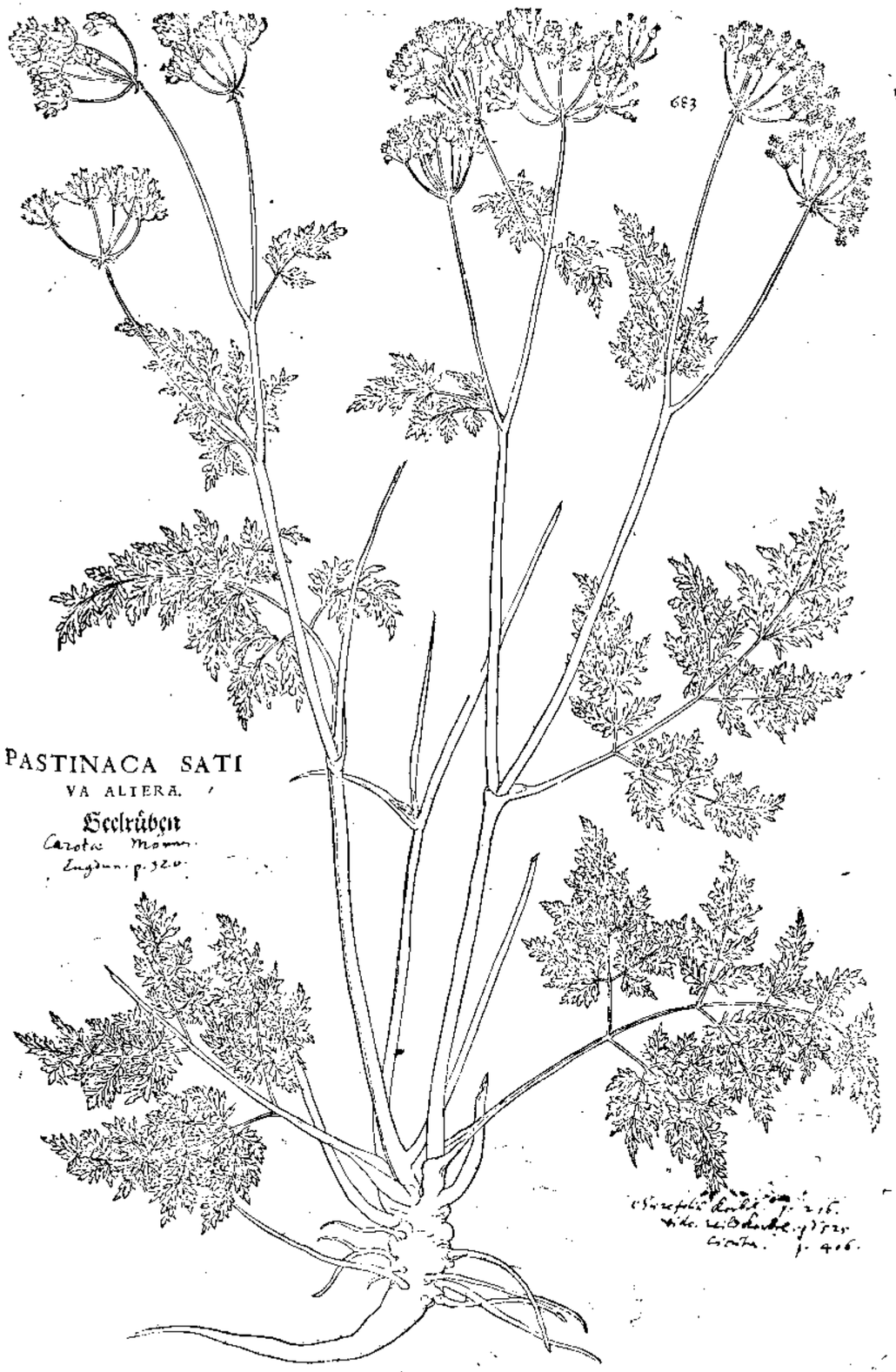

PASTINACA SATI
VA ALIERA.

Beelrûben

Carota Mouu.
Anglicana. p. 320.

Carotæ Dodon. p. 716.
Vide Lobel. p. 720.
Cicuta. p. 406.

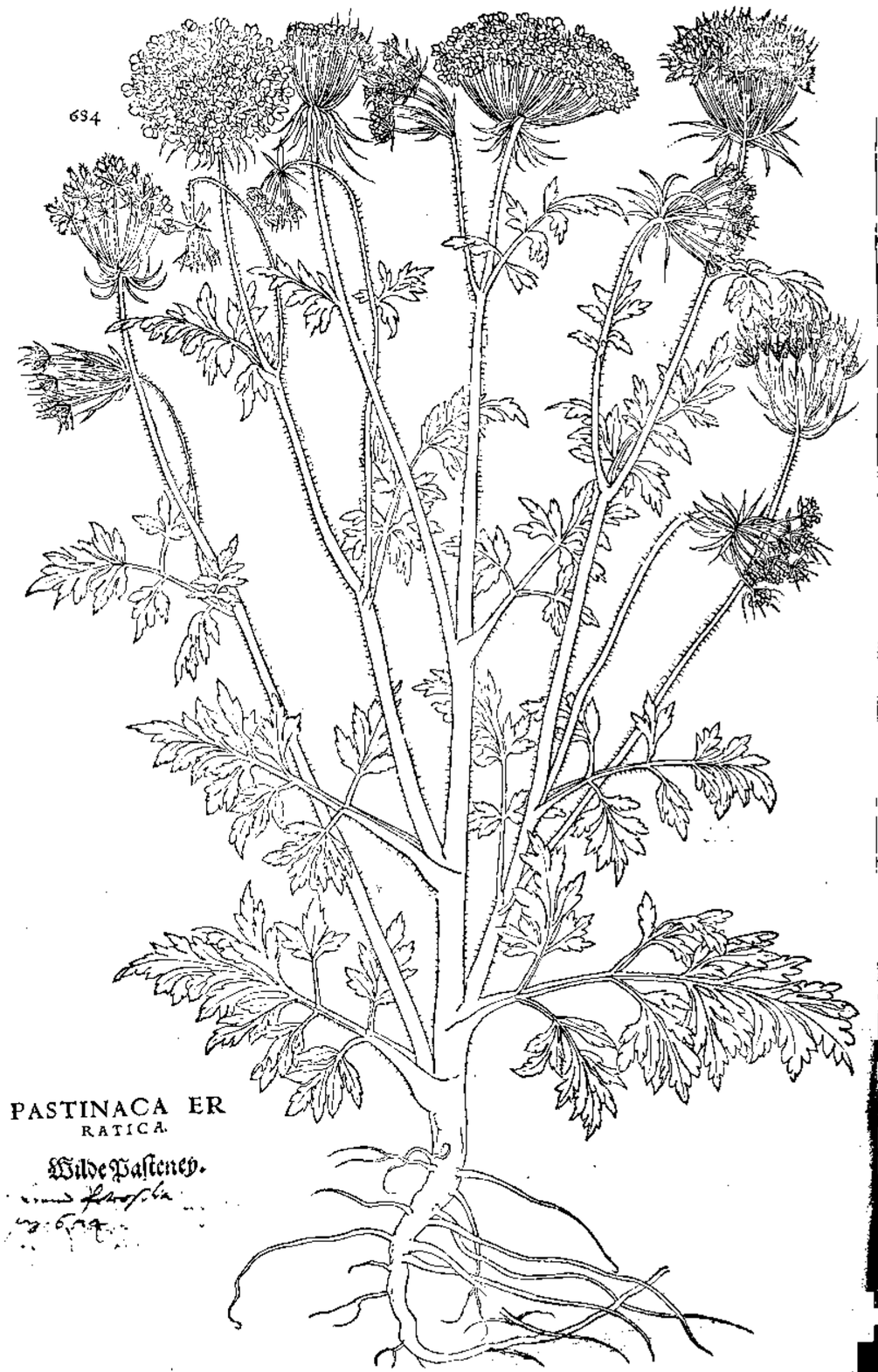

PASTINACA ERRATICA.

Wilde Paſteney.

A

NOMINA.

ΣΤΑΦΥΛΙΝΟΣ græcè, Paſtinaca latinè dicitur, Germanicè Paſtincy/ oder Paſtinachen. Paſtinacæ uerò nomen à paſcendo dictum uidetur: natura enim ei calens, ſapor uehemens, alit corpus, & Venerem cit. *Paſtinaca unde dicta.*

GENERA.

Duplex Paſtinacę genus. Vna enim ſatiua eſt, quæ iterum duorum eſt generũ. Vnum genus quod uulgò Carota dicitur, Germanicè zam Paſtincy / & rot Rúben. Alterũ, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc eſt quod Germani geel Rúben uocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, germanicè autem wild Paſtincy / oder Vogelneſt.

FORMA.

Folia Gingidij habet Paſtinaca ſyluestris, latiora tamen & ſubamara. Cauſem rectum, aſperumq;, umbellam Anetho ſimilẽ obtinentẽ, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceũ accedentis. Radix digiti craſsitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta mandit. Hortenſes ſyluestribus per omnia ſimiles ſunt, niſi quod flores in medio purpureũ quiddam non habeant, & radix unius in ſuprema ſui parte purpurea ſit, alterius autẽ magis lutea.

LOCVS.

Paſsim circa itinera, loca petroſa, & hortorũ maceries ſua ſponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis naſcuntur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus flores & ſemina Dauco ſimilia producit utraq;.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abſtergit utraq;, magis tamen ſyluestris.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ ſemen potum aut appoſitũ menſes ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra uenenatorum morſus & ictus utile. Ferunt non lædi à uenenatis qui id præſumpſerint. Cõceptus adiuuat. Radix ipſa urinam cit, & Venerem ſtimulat. Fœtus ex utero pellit appoſita. Folia trita cum melle impoſita ulcera depaſcentia expurgant. Hortenſis Paſtinaca cibo aptior eſt. Ad eadem, ſed minori efficacia, prodeſt.

EX GALENO.

Paſtinaca ſatiua imbecillior, ſyluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menſes prouocat cum herba quidem tota, tum maximè ſemen & radix. Habet porrò etiam abſterſorium in ſe quippiam: quamobrem paſcentia ulcera quidam foliis eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Paſtinacæ erraticæ ſemen contritum, & in uino potum, tumentẽ aluum, & ſuffocationes mulierũ doloresq; lenit in tantum ut uuluas corrigat. Illitum quoq; è paſſo uentri earũ prodeſt. Viris uerò cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedænas ulcerũ ſiſtit recens cum melle impoſitũ. Vel aridæ farinę inſperſam radicẽ eius Dieuches cõtra iecinoris & lienis, ilium, lumborũ & renũ uitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſtion in lacte coquit, & ad ſtranguriã dat radicis uncias quatuor. Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialib. Habentes eam feriri à ſerpentibus negantur, aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponit cum axungia. Folia contra cruditates manducant. Orpheus amatoriũ ineſſe Staphylino dixit, fortaſsis quoniã Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo cõceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & ſatiua pollet, efficacior tamen ſyluestris. Semen ſatiuæ quoq; contra ſcorpionũ ictus, ex uino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circunſcalpti dentes, dolore liberantur.

SOLANVM
HORTENSE.
Lugdun. p. 106.

Nachtschatt.

HALICACABVM
VVLGARE.
Judendocken.
Lugdun: p. 107

688

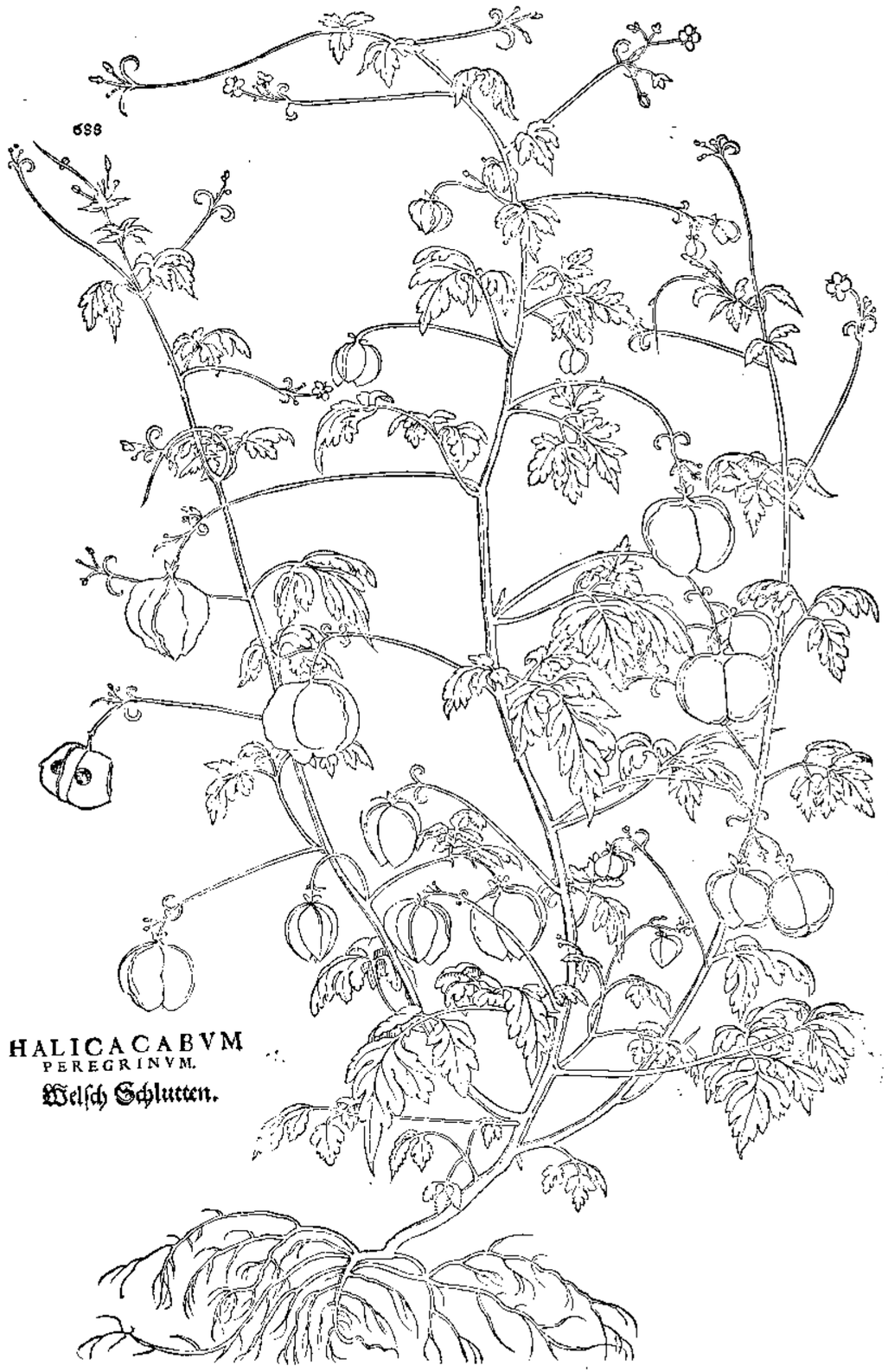

HALICACABVM
PEREGRINVM.
Welſch Schlutten.

689

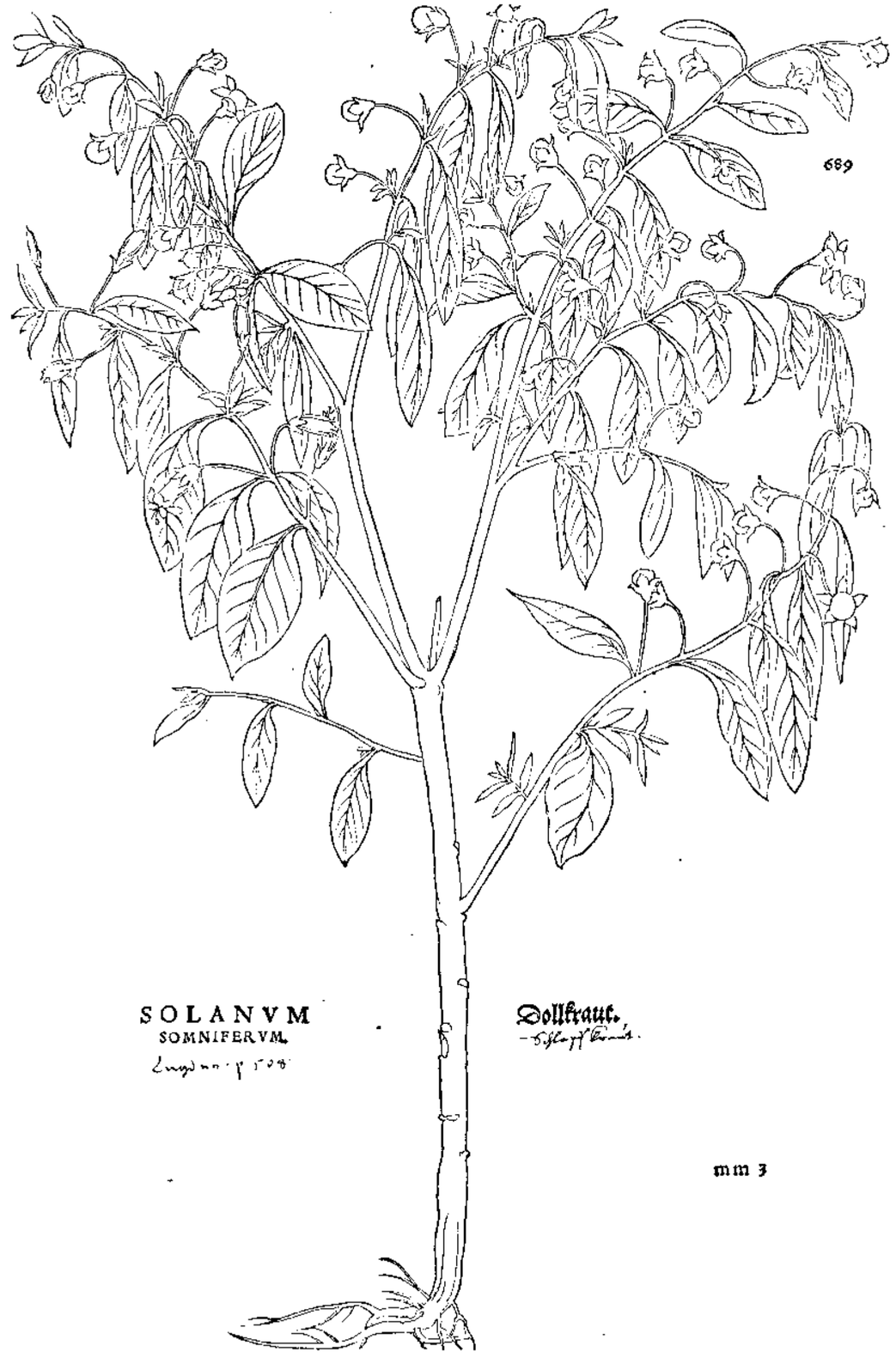

SOLANVM
SOMNIFERVM.

Dollkraut.

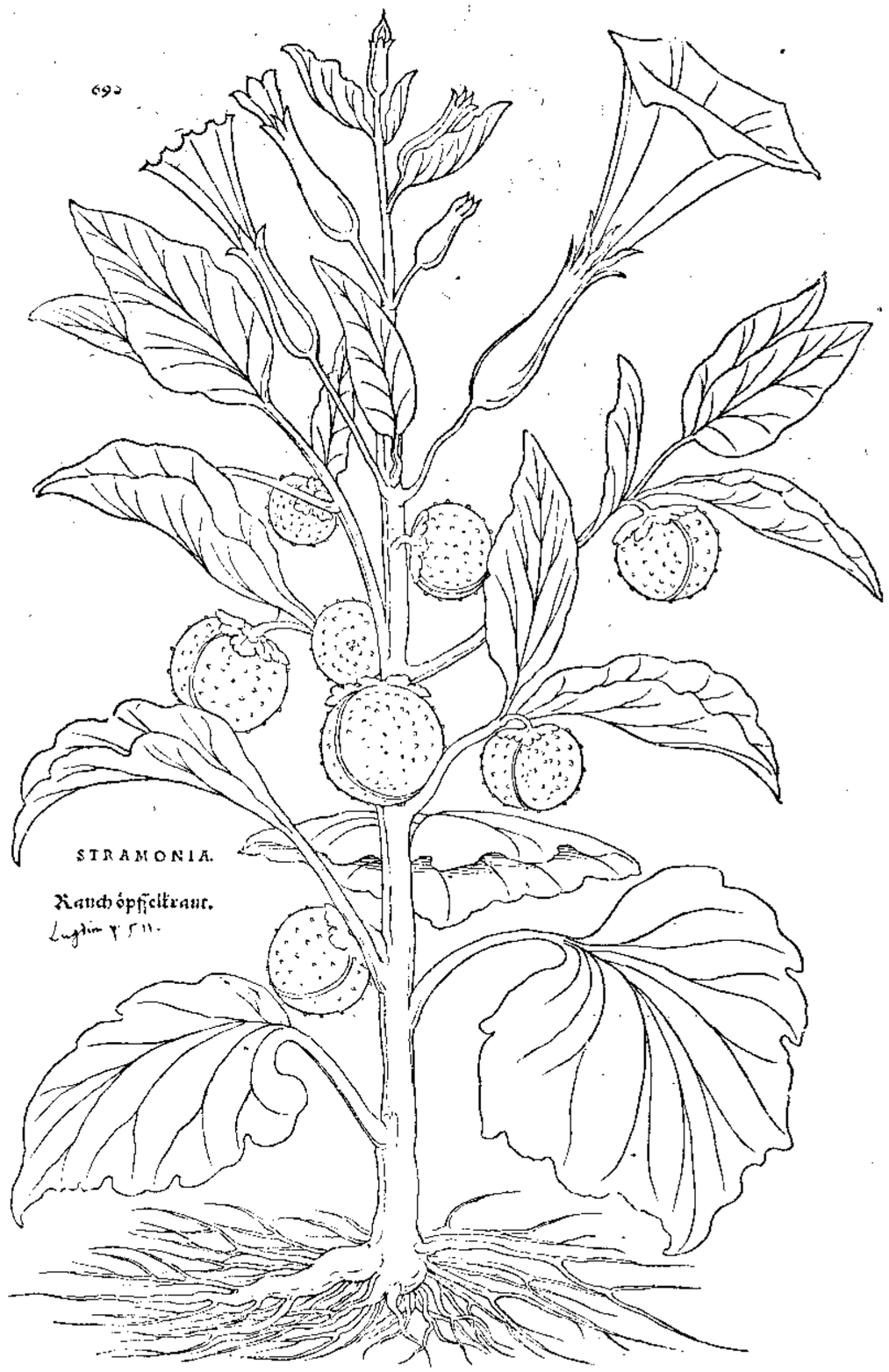

A

NOMINA.

ΣΤΡΥΧΝΟΣ græcè, Galeno per unius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum latinè, officinis Solatrum, uulgo Cuculus, Vua lupina, Vua uulpis, Morellaq; dicitur. Germanicè Nachtschatt. *Solatrum.* *Morella.*

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primũ hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum alijs oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter Nachtschatt uocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur. Vesicariã quoq; uocant à folliculis quos producit, uesicarum in animantibus speciem imitantibus, uel quod uesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutę, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani nostri Judenhütlin/ oder Docklin/ Judenkirsen/ Schlutten/ Boberellen/ Rot Nachtschatten. Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quod sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabũ peregrinũ nominauimus. Germanicè welsch Schlutten non ineptè nuncupauimus. Tertium Solanum somnificũ, ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitoriũ uel marinum dicant, quod rupibus non longè à mari inueniatur. Quartum Græcis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale. *Solanum hortense.* *Halicacabum.* *Vesicaria.* *Alkakengi.* *Solanum somnificum.* *Solanum furiosum.*

FORMA.

B Solanũ hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructum rotundũ, uiridem, cum autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic candicat. Halicacabũ foliis priori simile, latioribus tamen. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis uesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, uuarum acinis similem, quo coronarij utuntur texentes coronas. Peregrinum planta est pergulis operiendis aptissima: latissimè enim suis clauiculis sese diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, uesiculas Halicacabo similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies ueluti cordis humani insculpta & incisa appareat. Somnificum frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos, mâli cotonei similitudine, florem rubrũ, grandem. Semen in siliquis croceum. Radicem corticem habentem subrubrum, grandem. Furiosum folium obtinet Erucæ simile, maius tamen, satis ad spinam quam Pæderota uocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, ulnarũ cubitorũm uc quatuor altitudine, capitulum effigie oliuæ insidens, sed hirsutum ut Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem, Hederæ corymbis similibus, mollibus ut uuæ. Radicẽ candidam, crassam, cauam, cubitalem. Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis uocata Stramonia, & pomum spinosum, quam nonnulli inter Solani species numerant, non quod descriptioni respondeat, sed quod eius folia opti odorem referre uideantur. Quare ut alijs occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit. Flores huius herbæ suauem Lilij spirant odorem. Videtur uiribus parum à posterioribus generibus Solani distare. Germanicè à pomis appellare libuit, stechend oder rauch öpffelkraut. *Hortense.* *Halicacabum.* *Somnificum.* *Furiosum.* *Stramonia.*

C LOCVS.

Hortense passim in opacis locis, & semitis obuiũ est. Nascitur & in hortis. Halicacabum in uineis copiosissimè prouenit. Somnificũ in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac uento perflatis locis, & ubi Platani nascuntur.

TEMPVS.

Hortense tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum uesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septembris mensis colore primum uiridi, mox paulatim rubescente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortense refrigerat & adstringit in secundo ordine, medium autem absolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. simpl. cap. ix. teste. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij est refrigerantiũ ordinis. Manici seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortense refrigerandi facultatẽ obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cum farina polentæ illita prosunt. Per se autem trita & impositа ægilopas, capitisq; dolores sanant. Stomacho æstuanti auxiliantur. Parotidas cum sale trita & illita discutiunt. Succus eius ualet aduersus ignes sacros, & herpetas, cum ceruſa, rosaceo & lithargyro. Ad ægilopas uerò cum pane. Infantium quoq; ardori, quem syriasin uocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyriis pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus sistit. Succus suluo gallinarum in domibus ober
D rantium fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabum uim usumq; hortensis Solani habet, uerum non comeditur. Fructus eius potus, eò quod urinã mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumq; herba exprimitur, & succus siccatus in umbra reponitur, ad eadem utilis. Somnifici radicis cortex in uino drachmæ pondere potus somnificam facultatẽ obtinet Papaueris succo mitiorem. Fructus uehementer urinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem pori ecstasin faciunt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & pastillis miscetur. In uino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus succurrit. Radicis succus cum melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furiosi radix in uino drachmæ unius pondere pota non illepidas neq; iniucundas imagines speciésue efficit. Duarũ uerò drachmarum pondere pota, adtres usq; dies ecstasin affert. Quatuor autẽ drachmæ haustæ interimunt. Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & uomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum esculentũ quod in hortis nascitur, notũ est omnibus, utunturq; illo ad omnia ea quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorũ uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino utræ tum figura, tum magnitudine adsimilem, quo etiam ad coronas utuntur. Alterũ autem fruticosum, quod somnificũ, & tertium quod furiosum dicitur. Halicacabum igitur in foliorũ facultate hortensi simile est, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus quæ ad iecur, ad uesicam & renes accõmodantur, miscetur. Solani uerò somnifici cortex radicis si cum uino bibatur, somnũ accersit drachmæ pondere sumptus. Sed & ad cætera Papaueris succo persimilis est, nisi quod eousq; imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantiũ, quum hic in quarto sit constitutus. Huius semen urinã mouendi facultatem habet. Si autem plus

A tem plus duodecim corymbis hauseris, dementiã furiámue adsciscet. Porrò quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicationes quę intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vna certè innoxiè offertur, cæterũ nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori illinatur, ulcera maligna & depascentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus est.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon scripsere, utinam nec coronarij in Ægyptò uterentur, quos inuitat Hederæ florũ similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granosi folliculi, Halicacabũ uocant. Nostri autem uesicariam, quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius quàm *Vesicaria.* herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri mense. Tertio folia sunt Ocimi, minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non uenena tractamus: quippe insaniam facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid uerò adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Quin & alterum genus soporiferum est, atq; etiam opio uelocius ad mortem. Laudatum uerò à Diocle & Euenore: quippe præsentaneum remedium ad dentes mobiles firmandos, si colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non
B salutare sit Strychnos, Xenocrates prędicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ Solanũ somnificum in tantum aduersum, ut radice eius propius admota soporentur, illud sopore enecante uim earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

APPENDIX. p. 649.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, aliqui hortense non sine maximõ errore esse putant, plurimumq; suibus conferre, ac easdem à fetalibus morbis præseruare asserunt. Nos tamen non laboramus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine possit magis consideramus, quum constet pleraque alijs animantibus esse cibum, quæ homini uenenum sunt. Experientia uerò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplum nos mouet ut somniferum esse credamus, potissimũ cum in uniuersum ferè illi descriptio quadret, uno hoc dempto, quod semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam deliniatione quę illi non conueniũt. Neque enim exilis est frutex, sed propèmodum arborescens: neque etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quod uerò ad flores & fructum attinet, uidetur accedere ad historiã Solani furiosi, ut suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundẽ descriptione nonnihil à Dioscoride uariat. Quicquid uerò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorũ abundè docet: atq; huic uehementè refrigerandi uim, maximè si paulò copiosius sumat, inesse, ut hoc nomine pro somnifero Solano eius usus medicis nullo periculo esse queat. Nos uulgi sententiã sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam germanicè uocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Sewkraut nominant. Quod si tamẽ hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mandragoræ speciem esse fateantur tertiã, quam pingit Theophrastus lib.

C ſtus lib. vi. de hiſt. plant. cap. iij. iſs uerbis: ἴδιον δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλανι καὶ ἁπαλῷ καὶ οἰνώδει τοῦ τρυγῶν. hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſus q́, & uinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius frutícis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXV.

NOMINA.

Symphytum cur dictum.

ΣΥΜΦΥΤΟΝ, Συμφύτου μέγα Græcis, Symphytū & Solidago Latinis, officinis & herbarijs Conſolida maior, Germanis Walwurtz/Schwartzwurtz/Schmerwurtz/groſſe beynwell. Nomen illi apud Græcos Latinoſq́ egregia conſtringendi & conglutinandi uis fecit.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Bugloſſi foliorum figuram accedentia. Habet caulis ſecundum angulos eminentias quaſdam productas. Folium tenue ex ſingulis alis prodit. Flores lutei, & ſemen Verbaſci. Totus uerò caulis & folia quandam lanuginẽ modicè aſperam, tactu pruritum mouentem, habent. Radices in ſuperficie extráue nigræ, intus candidæ & glutinoſæ, quarum eſt uſus. Hæc ſiquidem deliniatio adamuſsim huic herbæ quæ uulgò Conſolida maior appellatur, competere uidetur, quod nulla prorſus ſit nota quę illi non quadret. Sed obtrudet quiſpiam, florum colorem non reſpondere, quem Dioſcorides luteum eſſe dicit, quum in noſtra Conſolida alius ſit. Cui ita reſponſum uolo. Coloris iſta in floribus diuerſitas non tanti momenti eſt, ut aliud à Conſolida maiori Symphyton eſſe, conuincere poſſit: neque enim ubique terrarum, etiam earundem herbarum, flores ſimiles ſunt. Exemplo eſt Bugloſſum, quod Boraginem hodie officinæ uocant; hoc enim interdū albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij ſæpe uidimus: magna autẽ ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore ſubrubro, uel leniter purpuraſcente, ut Onoltzbachij, rarius candido conſpicitur. Tubingę tamen omnia flore albo uiſuntur. Luteis floribus nullum in Germania uidiſſe me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, ſatis docet Apulcius in cõmentariolo illo quem de herbis conſcripſit, qui illius flores nigros eſſe tradit, ſubrubros aut ſubpurpureos hauddubiè innuens. Nos una pictura utroſq́ flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminã, ſubrubris uerò marem appellant. Cæterum non eſt quod in Symphyti deſcriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis ſimul leuis & anguloſus dicitur: id enim ſic intelligendum uenit, quod caulis nõ perpetuò leuis aut anguloſus ſit, ſed modo hunc, modo illum producat pro ſoli diuerſitate.

Conſolida maior obiectio diluitur

D

LOCVS.

Locis aquoſis, paluſtribuſq́ abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret. Radix tamen in autumno carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine ſcilicet ſecundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptiſq́ proſunt. Recentia uulnera illitæ glutinant. Carnes ſi unà coquantur cogunt. Inflammationibus, ſedis potiſsimum, cum Senecionis foliis utiliter illinuntur.

EX GALE-

EX GALENO.

C Symphytū magnum ſimilem petræo facultatem habet, non tamen guſtantibus dulce, neq; odorantibus odoratum apparet, ſed ijs ſanè ab illo diuerſum eſt. Cæterum quatenus uiſcoſitatē quandam & mordacitatē obtinet, Scillæ ſimile eſt. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Poteſt autem petræum collectū in thorace, pulmoneq; pus expurgare. Habet etiam contrahendi uim, qua ſanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. In uino decoctum ad dyſenteriam, & profluuium muliebre rubrum conſtringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoq; cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuere, Oſsibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioſcorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni hiſtoria ablegent remittantq;, neceſſe eſt ut illas ordine cōnumeremus more quidem noſtro primum ex Dioſcoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulſa & potum Symphytū petræum, quæ in pulmone ſunt expurgat. Sanguinē reijcientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dyſenteriam & rubra fœminarum profluuia in uino decoctum bibitur. Ad conuulſa & rupta ex aceto mulſo ſumitur. Cōmanducatum ſitim arcet. Gutturis aſperitatibus prodeſt. Recentia uulnera glutinat, & inteſtinorū ramices illitum coërcet. Carnes
D cum unà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytū petræū ex contrarijs conſtat facultatibus: habet enim incidendi uim quampiā, qua collectū in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi facultatem, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu jucundum. Manſum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarū uirium miſtionē ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq; corpora contrahere & conſtringere. Proinde enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterum qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam deſiccante & contrahente utuntur. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtiliſsimū lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & cōmanducata ſitim ſedat, præcipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cōuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuerunt. Oſsibus quoq; fractis medetur.

DE SICY

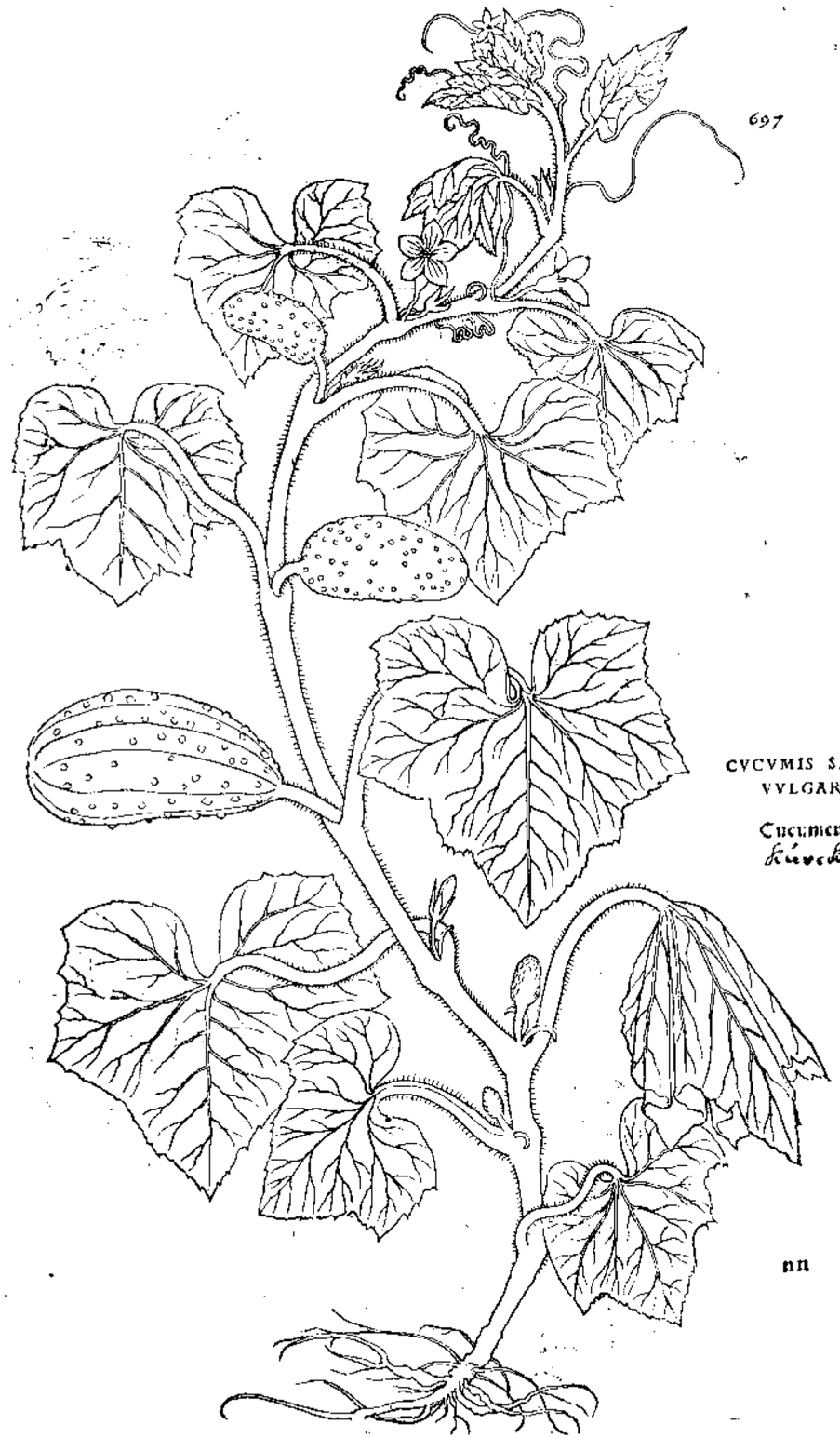

CVCVMIS SATIVVS VVLGARIS.

Cucumeri.

Cucumis sativus.

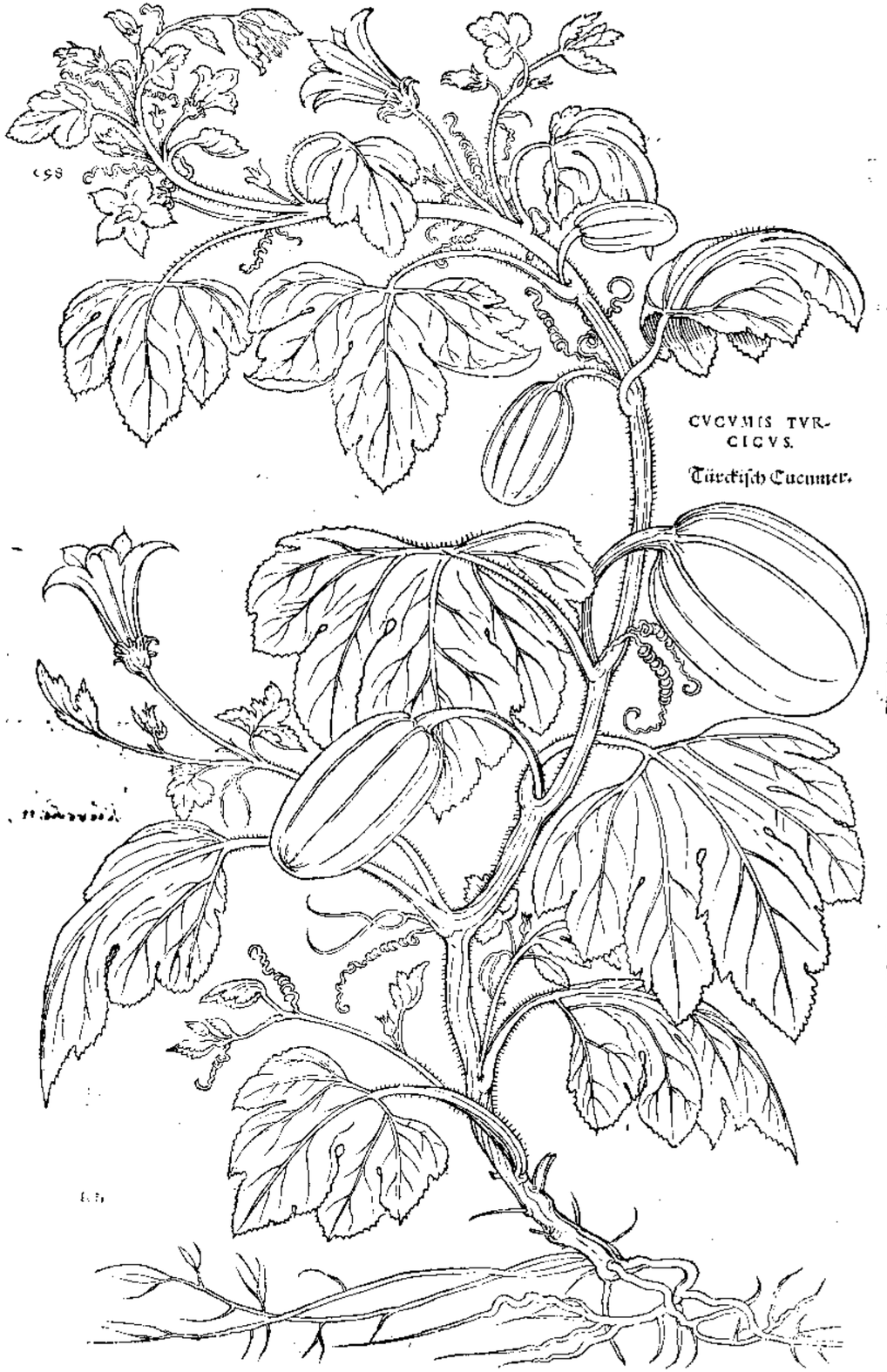

CVCVMIS TVR-
CICVS.

Türckisch Cucumer.

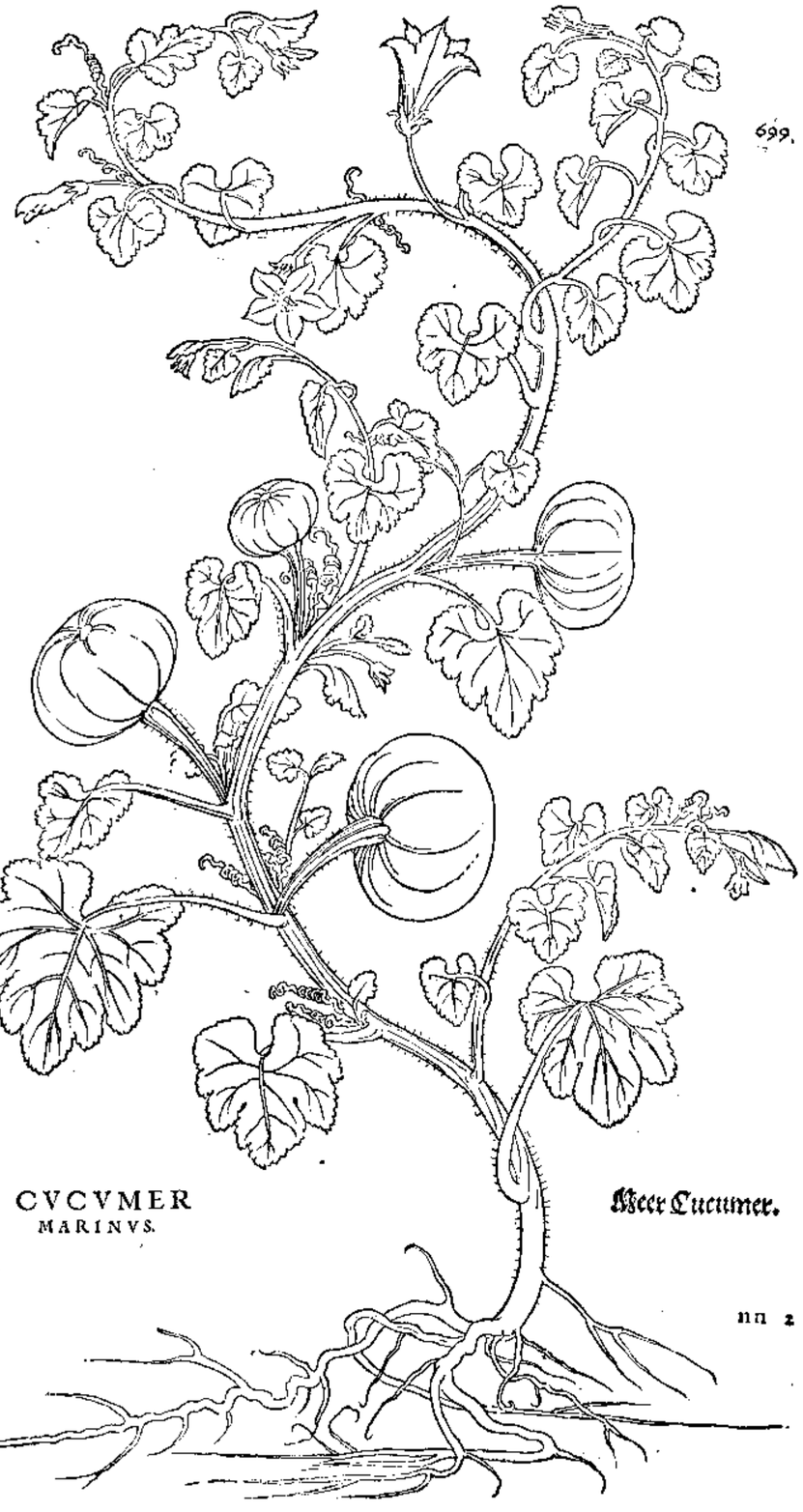

CVCVMER
MARINVS.

Meer Cucumer.

700

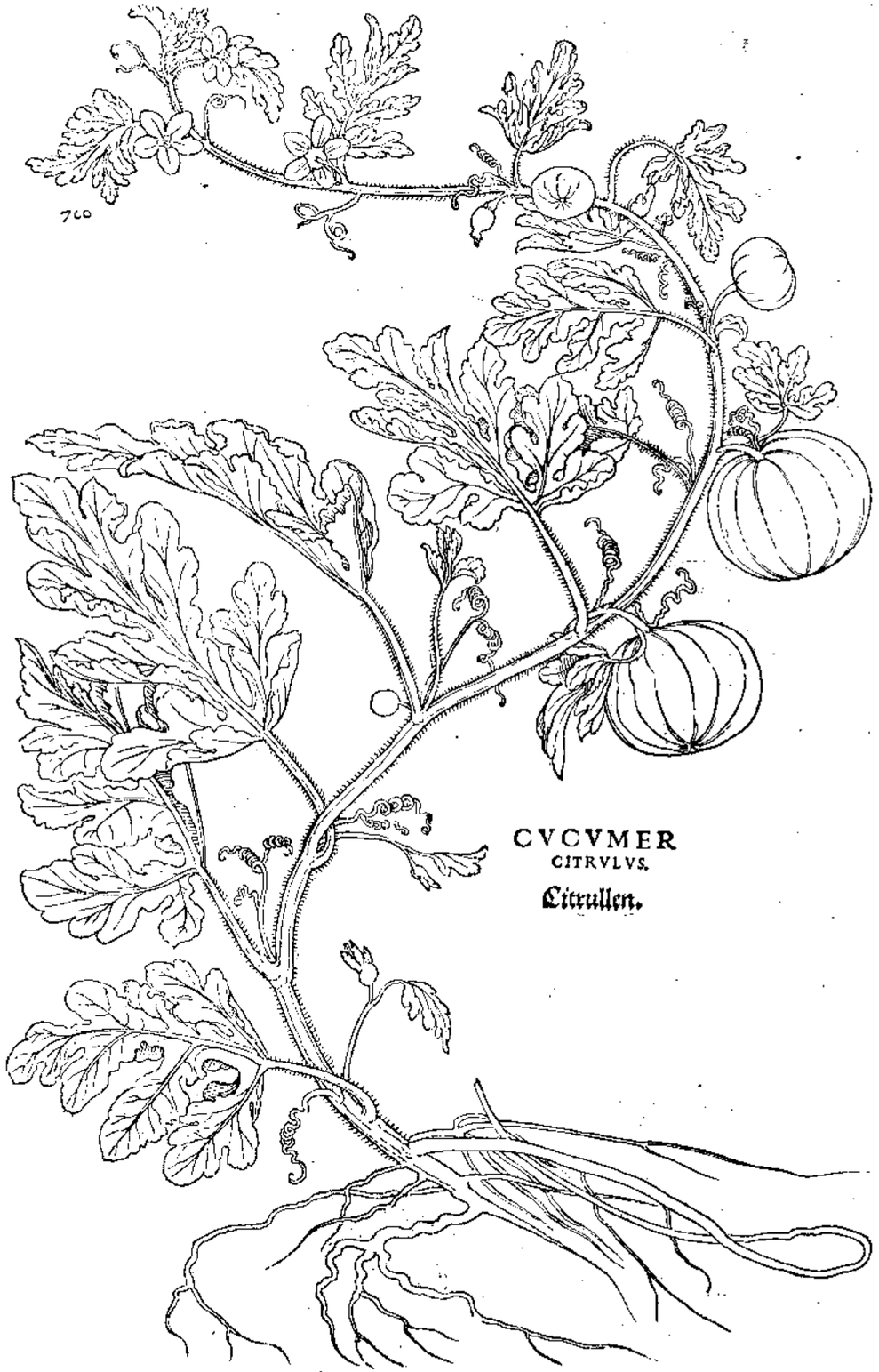

CVCVMER
CITRVLVS.
Citrullen.

701

PEPO
Pfeben.
Lugdun. p. 194.

NOMINA.

ΣΙΚΥΣ, καὶ σίκυος ἄμφω Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinæ latinam appellationẽ retinuerunt. Aëtius Anguriũ etiam uocari tradit. Germani Cuemmern uocant. Cucumer autem, ut Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn uerò Græci ex aduerso

Cucumer unde dictus.

Sicys. ἀπὸ τῆς σεύειν καὶ κινεῖν, quod scilicet appetentiã concumbendi minimè stimulet, nomi-

Adagium. nasse uidentur. Hinc celebratum Græcis prouerbiũ est, ut ex Athenæo annotauit

Textrices magnæ ex parte impudicæ. Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerẽ deuoret, quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo ĩs impetus infreneẽ & clanguescat, adagiũ edendos cucumeres textricibus consulebat.

GENERA.

Pepones. Melopepones. Cucumerũ genera sunt Pepones & Melopepones, in quos statim degenerant, figura tantum & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinẽ procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam uocati fuerunt. Sed qui formam & effigiẽ mãli referunt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis uocantur, facto ex Pepone & mãlo nomine: neq; inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod sumitur ex figura quondam, ut diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, id est, pomeos, à mãlorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorũ simul cum officinis utitur. Sunt itaq; in uniuersum tria Cucumerũ satiuorum genera. Pri-

Melones ex dicti.

Cucumis. mum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbarijs, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Aë-

Anguria. tius, quod equidem sciam, primus Anguria uocari tradit, quæ ueteribus σίκυα, id est, Cucumeres nominantur. Horum sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora

D cõmemorabimus, quorũ etiã picturas exhibemus. Primi generis est uulgaris Cucumer, fructũ obtinẽs oblongũ & maculosum, germanicè uocaẽ gemeyn Cucumern. Sunt qui illum priuatim Anguriã appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurcken nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem uulgus Turcicũ nuncupat, priori multò maior ac procerior foliis, floribus & fructu, qui ut in primo nõ est maculosus, sed tamen oblongus etiã. Germani Türckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodũ flauus existit, hinc est

Citreoli aut Citrudi. quod multi eundẽ priuatim Citrulum & Citreolũ, quasi citrinũ, hoc est, flauũ uocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quod in hoc omnia sint minora. Fructus uerò rotundus, ut pictura monstrat. Vulgus Zucco marin uocat. Germani meer Cucumer. Officinis perinde atq; Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quem officinæ hodie Citrulũ uocant. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariã dissecta & incisa: fructũ rotundũ, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerẽ citrulũ, germanicè Citrullen. Alterũ genus Cucumeris 2

Pepo. est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc est, maturescere dicit. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani Pfeben appellant. Tertiũ genus Cu- 3

Melon. cumeris hodie Melon ab omnibus uocatur, Germani Melaun nominant. A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidẽ & mãli cotonei quasi formã referẽs, mitiorq; existit. Discrimen hoc sentientes posteriores Græci σίκυα simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modo Cucumerẽ uocamus. Adiecta autem Peponis uoce, hunc quem nostra ætas priuatim Peponẽ nominat, σίκυα πέπονα, id est, Cucumerẽ Peponẽ dixerunt, mitẽ scilicet & maturitate tenerũ Cucumim innuentes. Sub quo eum etiam, quem à tereti ac rotunda mãli effigie μήλωνα peculiariter dixerunt, complexi sunt.

FORMA.

Cucumis. Cucumis sarmentis uiticulisq; prælongis serpit, in ramosq; uitis modo se diffundit, ta-

A dit, tamen ob caulis infirmitatẽ humi spargitur, ni propius adsit cui caducus incumbat: folio anguloso, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoso, coloris tum herbacei, tũ citrini, tum nigri. Pepo uite serpit prælonga, flagellis ultro citroq; reptantibus, uitigineis ferè frondibus, scabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim striato, prominulis puluinorũ toris, strigilibus in uertice pomi & umbilico coëuntibus, ibidemq; stellatim decussatis, cute aspera uelut lentiginibus occupata, carne intus suaui, seminibus in utero liratim digestis. *Pepo.*

LOCVS.

Pingui gaudet solo, locisq; apricis uberior prouenit Cucumis. Nascuntur & pepones bene cultis locis, eoq; lætius si subinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & sole irradiata: ideoq; cum annus est pluuiosus & nubilus, non æquè ut in siccis annis prouenium. Libertate etiam gaudent, qua possint ultro uagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimũ Germaniæ nostræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Æstatis fine, Iulio potissimũ mense, maturescunt. Citius tamen Melones, quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus superat humida & frigida temperies, non tamen uehementer, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut in secundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, stomachoq; accõmodatus est. Refrigerat, B nec corruptionẽ sentit. Prodest uesicæ. Olfactu animo deficientes restituit. Semen eius mediocriter urinã cit. Cum lacte aut passo uesicæ exulcerationibus subuenit. Folia eius cum uino illita, morsus canum sanant, cum melle uerò epinyctidas. Peponis autem caro comesta urinam cit. Inflammationes oculorum illita sedat. Superior eius cortex contra adustionem infantiũ, quam siriasin uocant, syncipiti imponitur. Fronti ut oculorũ fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum semine in sole siccatus succus, smegma fit ad extergendã cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix sicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, uomitiones mouet. Quod si quis modicè à cœna uomere cupiat, gemini oboli satis erunt. Sanat & ulcera in modum faui concreta, cería uocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis esculentus maturus quidẽ tenuioris essentiæ est, qui uerò immaturus est, crassioris. Sed & abstergendi & incidendi facultate participant, quare & urinã mouent, & corpus splendidum reddunt: at magis si quis semine arefacto contusoq; atq; cribrato, uice pulueris absterforij utatur. In semine & radice maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Vniuersa Peponũ natura frigidior cum larga humiditate existit. Habent & quandã abstergendi uim, ideoq; urinam cient, & deorsum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quod porrò abstergant, discere licet fordidam cutem defricando. Quamobrẽ maculas etiam solis calore factas, & lenticulas faciem occupantes, & in superficie alphos extergere possunt. Semen quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestatis sit accõmodatum. Gignit in corpore uitiosum succum, potissimũ quando non rectè concoquitur. Tum uerò morbũ etiam qui cholera dicitur, inducere consueuit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus est: largiusq; ingestus, nisi quis aliquid eorum quæ boni sunt succi supermandet, omnino uomitum concitabit. Melopepones minus humidi

C midi quàm Pepones ſunt, nec adeò praui ſucci, ſegnius item prouocant urinam, tardiusq; deorſum deſcendunt. Ad uomitū excitandum non eandem uim Peponibus obtinent, ſicut nec celeriter in uentriculo, quando illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis cauſa illum infeſtauerit, corrumpunt. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem urinam mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, ſed imbecilliorem: minus nanque ſubſtantia humidi, ideoq; nō facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non poſſunt, conficiant, ob totius ſcilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui uocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur, quatuor obolis in aqua muſſa, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adijcitur. Cortex quoque uomitionē mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunq; ſatiui illita. Eadem cū melle epinyctidas ſanant: cum uino canis morſus. Cucumis odore defectum animi.

EX SYMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicuntur, ſecundum uerò cōmunem ſermonem Tetrangura, ob frigidū & humidum temperamentū noxia ſunt, & mali ſucci. Ex iſjs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc urinā ducunt, & ſi in aceto macerentur, in acutis præſertim febribus, mitiorē calorem reddunt. Crebrior uerò horum uſus ſemen genitale minuit, in Venerem q; impetū aufert. Semen autem horū de-
D ſiccatū, caliditatem quandā poſsidet, contrariamq; his actionē efficit, urinamq; magis prouocat. Pituitā glutinoſam Tetrangura in uentriculo gignunt, quę cruda per uenas diffunditur. Propterea qui his crebrius utuntur, illi propter humores temporis ſpatio in uenis; & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen uerò horum urinā cit, ſed minus quàm Peponū, quoniam celerius in uentriculo corrumpuntur. Meliora in his ſunt quæ habent ſemen exiguū. Calidos autē & ſiccos ſtomachos iuuant, & ſi in ardente febre cum aceto porrigantur, uaſde proſunt. Propriū uerò horum eſt nauſeas uentriculi calore excitatas, ſedare. Horum autem interiora eſſe oportet: nam quę foris ſunt, mali ſucci exiſtunt, & difficulter admodū concoquuntur, & ferè uenenata. Habent uerò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentē calorē reficiant. Si autē pituitā in uentriculo nanciſcant, nauſeas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paſsiones.

DE SICY SYLVESTRI▸ CAP▸ CCLXVII▸

NOMINA.

Cucumis anguinus. Sylueſtris Cucumer aſininus.

ΣΙΚΥΣ ἄγριος ἐλατήριον, ſic autē propriè uocatur ſuccus eius Græcis, Cucumis anguinus, ſylueſtris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer aſininus, Germanis wild Cucumer, uel eſels Cucumer appellatur.

FORMA.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multo minorē habet, glandibusq; longiuſculis ſimilem. Folia & farmenta ſatiuo ſimilia. Radicem albam & magnam. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſisq; locis prouenit. Nuſquā tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.

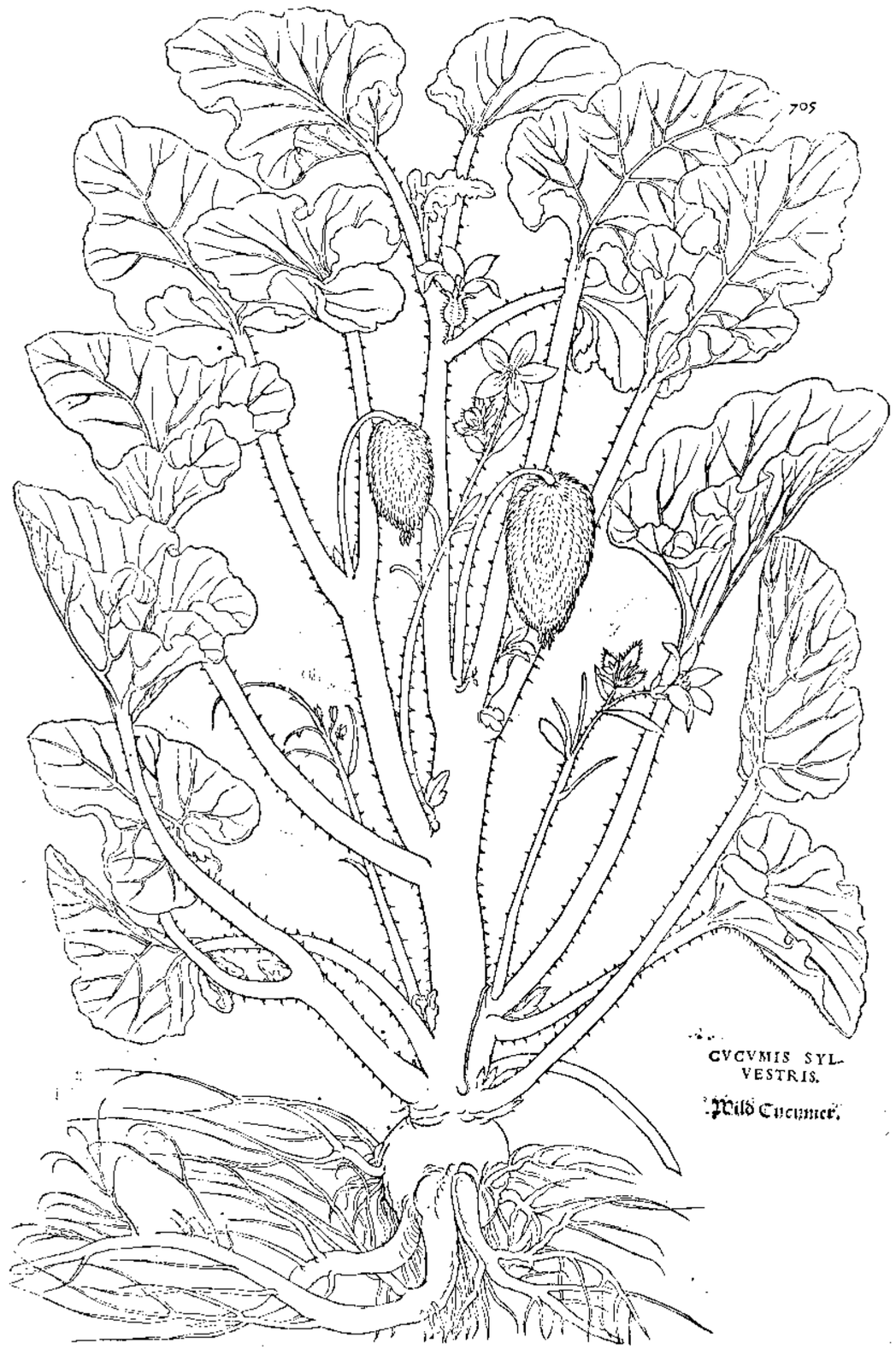

CVCVMIS SYLVESTRIS.
Wild Cucumer.

C TEMPVS.

Augusto mense floret, atque subinde autumno fructum tempestiuũ producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, ut ex uiribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorũ succus instillatus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix omne uetus œdema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis. Purgat uerò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, inq; duobus uini, præsertim Libyci, sextarijs conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod uerò Elateriũ uocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte una repositos dimitte. Postridie cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinoq; cultro sursum uersus aciem habente sigillatim Cucumeres utrisq; manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, ut & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratũ peluim cõijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abijcito. Humorẽ in pelui agitatum, & linteo opertum, soli exponito, dumq; steterit totam supernatantẽ aquam, cum humore cõcreto, per D colato. Facitoq; id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cum diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentũ terito, & in pastillos conformato. Vires Elaterij. Elaterium uerò à bimatu ad decenniũ purgationibus utile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculũ adfert. Pituitã & bilem per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quod si itaque in animo est per aluum purgare, adiecto salis duplo, & subij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas uerò uomitiones aqua diluens Elaterium, subiectas linguæ partes penitissimè penna oblinito. Quod si quispiam difficilius uomat, oleo aut unguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò ijs qui supra modum purgantur, uinum cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim uomendo emendantur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densare possunt offerenda sunt. Ciet Elateriũ menses. Fœtus enecat in pesso subditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Elaterij confectio.

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, & fructus ipsius succus, quem Elaterium uocant, & non minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est. Elateriũ itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partiũ, maximè si aliquam habeant caliditatẽ, ueluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientiũ. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonũ item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atq; Elateriũ quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet similem uim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipsa radix adfimi-

A adsimilem facultatem possidet, abstergit nanque, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius desiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere syluestri fit medicamentũ quod uocatur Elaterium, succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit, oculorũ etiam periculo. Obscuritates & uitia oculorũ sanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginẽ & scabiem, quam psoram & lichenas uocant. Parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo uetustius erit, quod iam ducentis annis seruatũ esse autor est Theophrastus. Et usq; ad quinquagesimũ lucernarũ lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotũ prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est contra scorpionũ ictus Elateriũ, & ad purgandũ uterum, aluumq;. Modus portione uirium à dimidio obolo ad solidũ. Copiosius necat. Sic & contra phthiria sin bibitur & hydropises. Illitũ, anginas & arterias cum melle, & oleo uetere sanat.

DE SMILACE HORTENSI.
CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

B MILAΞ κατ' ἐξοχήν græcè, Smilax hortensis latinè, officinis inusitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos uel Faseolos. Galenus & alij ueteres Græci Dolichos appellant. Germani Faselen / welsch oder wild Bonen uocant. Phasioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus se implicantes, in tantum increscentes, ut tabernacula efingere possint. Fructum Fœnogræco similem profert, longiorem tamen maioremq;, in quo semina renibus similia, non unius coloris, sed ex parte subrufa continentur. Ex qua certè deliniatione fore clarius fit Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi phaseolos uulgò uocatos, cum sint foliis Hederæ, mollioribus atque uenosis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticib. se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorũ cameras formicesue facientibus, siliquis Fœnogræco haud dissimilibus, longioribus autem & maioribus, seminibus intus uersicoloribus, & renibus in uniuersum similibus. Quę certè unica nota ad docendum Smilacẽ hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quod Phaseolorũ apud Serapionẽ descriptio non sit alia quàm apud Dioscoridẽ Smilacis hortensis, id quod manifestè patebit utraq; conferenti. Cæterum etsi duo Phaseolorũ uideantur esse genera: sunt enim aliqui candidi, nonnulli uerò rubentes, tamen quia in foliis nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc non esse unius coloris, sed ut Serapion interpretatur, quædam ad candorẽ, quædam uerò ad ruborem accedant, ideo sub unica pictura utriusq; coloris Phaseolos exhibemus: neq; enim distant alia ratione, quàm quod albi producant flores candidos, rubentes uerò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubentes tantum hæc Dioscoridis uerba, ἐκ ἰσόχροα, reddenda esse existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nõnulli fusci, alij uerò gilui, cœrulei & cærij, alij maculis & orbibus atris uariegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij cõmixti esse uidentur, complecti uelit. ἰσόχροα, refe-

LOCVS.

A

LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, ut ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum longis serpat flagellis, propè poni ridicę palíue debent, quas capreolis suis, ubi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Æstate florent, ac subinde siliquas & in ijs semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Symeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam in libro primo de alimentorū facultatib. humidiores natura esse asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerū modo esui apta est siliqua cum semine Asparagi modo elixa. Vrinam pel lit, insomnia q̃ grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minus quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quod ad suauitatē attinet & deiectionē, peiores sunt. Alibiles itaq̃ sunt, nisi quando integri & etiamnū uirides unà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui uinum etiam adijciūt. Sed horum in repositione, ut Pisorū, nullus est usus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi cōsueuerunt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione, & à corruptione tota hyeme uindicantur, eundem quem nobis Pisa usum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi qui nunc passim uocant, apud omnes antiquos Dolichi & Phaseoli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantū ad minimam flatus gene
B rationem: quantum uerò ad iucunditatē cibi & egestionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantum eorum omniū quæ siliqua uestiun tur, cum siliquis suis comeduntur.

EX SYMEONE SETHI.

Qui ex ijs magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoque in ijs humiditas, quòd citò putrescant. Humorē generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, ut ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter cōcoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, uentrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponūt. Albi igitur Phasioli crassiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Pro prietate autem quadam turbulenta somnia facit, sed ad bonam habitudinē corporis conferunt, & urinas mouent. Et horum decoctum menses mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO. CAP. CCLXIX. Lugdun. p. 395.

NOMINA.

SATYRION τριφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, officinis nostris incognitum aut inusitatū: uulgo Testiculus uulpis aut sacerdotis, Germanis Stendelwurtz nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludentes nymphis per syluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium uerò, quoniam tria fert folia ad terram uersa. *Testiculi uulpis. Satyrium unde dictum. Trifolium.*

FORMA.

Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem,

SATYRION
TRIFOLIVM.
Stendelwurtz.

A mâli modo extuberantẽ, foris rũſam, intus oui modo albam, guſtu dulcẽ & ori gratam. Quod uerò hic dicimus Lilio ſimilem, non ſic intelligendũ uenit quaſi quantitate & tota figura Lilio ſimilis flos ſit, quando euidentiſsimũ ſit Lilium quantitate ſua Satyrij florem multis modis ſuperare. Denicq; nec figura etiam per omnia reſpondet: quare hæc ſimilitudo ad colorem & floris eſſentiam referri potius debet, quæ planè eadem eſt cum Lilij colore & eſſentia, id quod conferenti hos duos flores manifeſtum fiet.

LOCVS.

In montoſis & apricis naſcitur.

TEMPVS.

In Iunio menſe potiſsimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum eſt, quamobrem guſtu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in uino auſtero, nigro, ad opiſthotonũ bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiã & flatuoſam humiditatẽ poſsidet, quocirca ad Venerẽ incitat. Hæc uerò & herbę ipſius radix præſtare poteſt. Porrò ut nonnulli ſcribunt, cum uino nigro auſtero potum opiſthotonum ſanat.

EX PLINIO.

Radix cum Satyrio gemina ſit, eius inferior pars & maior mares gignit, ſuperior ac minor fœminas.

B

DE SATYRIO BASILICO.
CAP. CCLXX.

NOMINA.

SATYRION Βασιλικὸν poſterioribus Græcis, Satyriũ regium Latinis, officinis Palma Chriſti, Arabibus Buchciden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblũmen uocantur. Palmã Chriſti propter ſimilitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt. *Palma Chriſti.* *Digiti citrini.*

GENERA.

Duo eius ſunt gẽnera, quorum alterum mas folia non maculoſa, floresq; purpureos habet. Alterum fœmina maculoſis eſt & paulò latioribus foliis, floribus in purpureo albeſcentibus. Radicum etiam in colore eſt differentia, quod maris quidem radix flaueſcat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam ſanè differentiam Auicenna etiam expreſsiſſe uidetur, dum unam ex flauo & albo cõmiſtam eſſe colore, alteram uerò ex flauo ſine albedine inquit. *Mas.* *Fœmina.*

FORMA.

Folia cum reliqua ſuperficie Cynoſorcho ſimilia ſunt. Radix tamen ei ſubeſt lutea aut flaueſcens, inſtar manus ramoſa: modo enim quatuor, modo quinque, modo ſex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari uidentur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis ſoli expoſitis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina uerò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunq; amarũ eſt, magis tamen amarum quod maculoſis conſtat foliis. Ideoq;

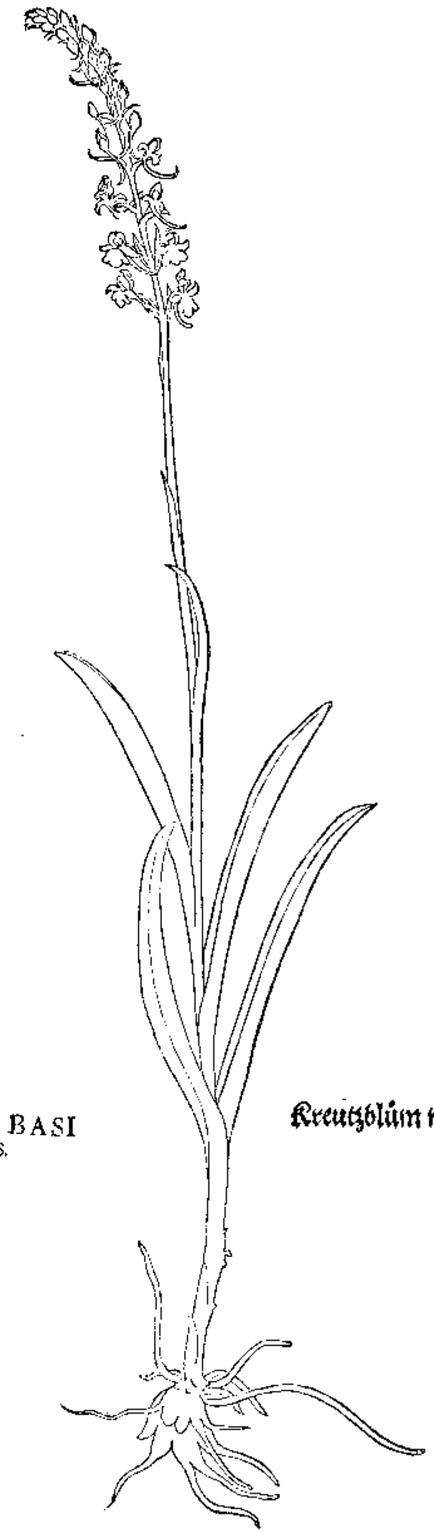

SATYRIVM BASILICVM MAS.

Kreutzblüm mennle.

SATYRIVM BASILICVM FOEMINA.

Kreutzblüm weible.

C non perperàm censent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vsus eius ad erugandã cutem, ad neruorũ dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gestata. Semen ex uino sumptum nouem diebus, comitiales sanat. In eundem effectum uinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in uino ad arcendam quartanã, quam & uomitione curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Succisa. VO nomine ueteres aut posteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitamq; illam habuerint necne, nobis nondum constat. Nonnulli Cleum esse arbitrantẽ. Nos Succisam nominare uoluimus, partim quod id nominis latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunrosæ sunt, partim quod antiquus manuscriptus herbarius sic uocaret. Vulgus superstitione quadam motum credit cacodęmona, tantæ efficacię radicem inuidere hominibus, atque hac ratione ubi succreuerit statim eam undiquaq; circunrodere. Hinc est quod Diaboli morsum appellitent. Quam etiam superstitionem pluspuam muliebrem secuti Germani, Teuffels abbiss, hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

Morsus diaboli.

FORMA.

D Binũm cubitorum fastigiatur altitudine, foliis Plantaginis minoris, aut Cirsij leuioribus, solidioribusq;, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicib. subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdũ etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna est passim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, unde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

VIRES.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atqueadeo sanandos carbunculos adhibetur, si herba uiridis trita imponatur, aut uinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per se estur, aut uinum eius decocti in uuluę doloribus bibitur. Hæc manuscriptus herbarius. Hodie, cum habeat facultatem discutiendi & incidendi, utuntur ea ad dissoluendos sanguinis grumos.

DE SCABIO-

SVCCISA

Teuffels abbiss.

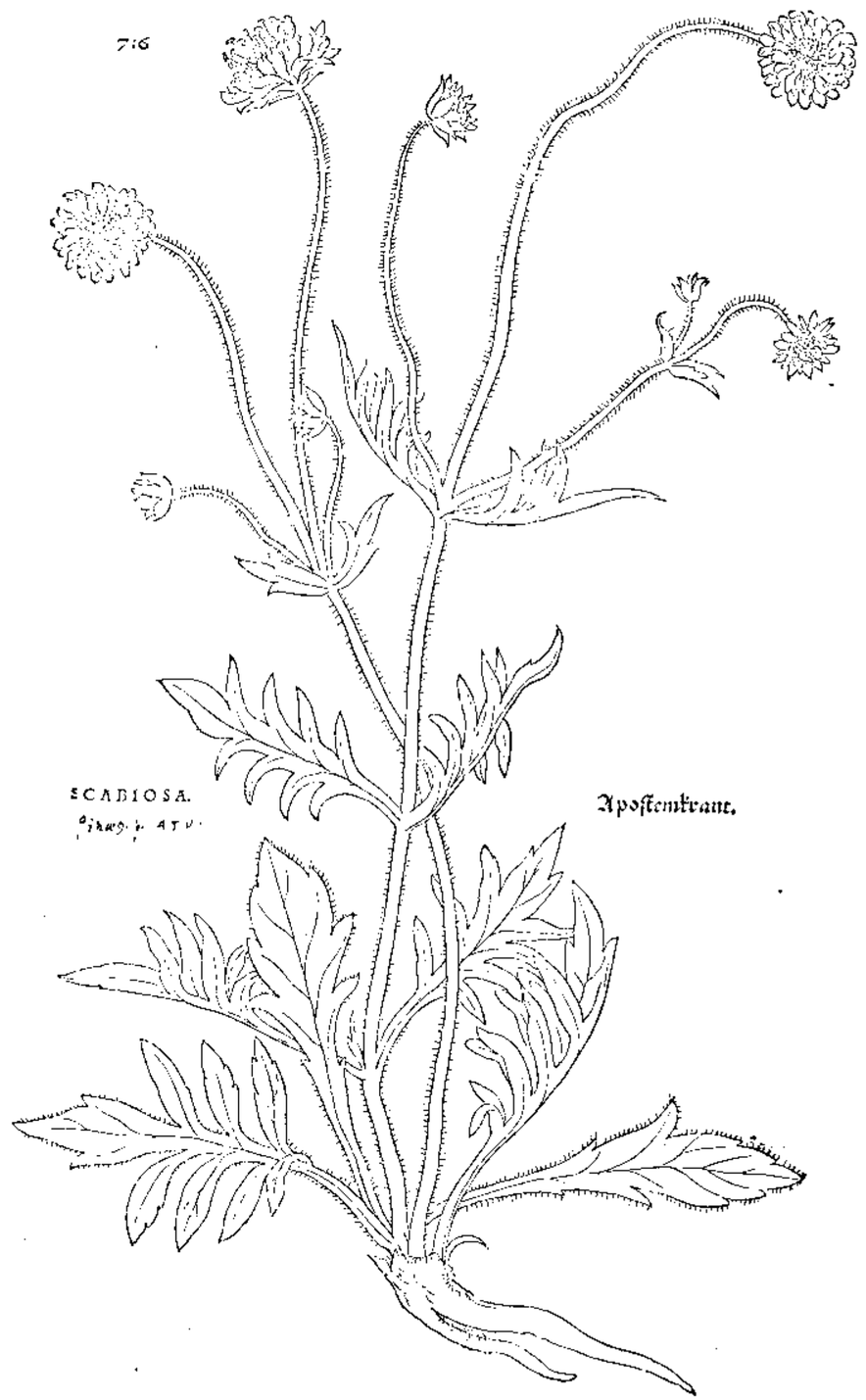

SCABIOSA. Apoſtemkraut.

A

NOMINA.

HAec herba quo nomine Græcis uocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aëtio ψώρᾳ dictam uelint: uerum cum nomine tenus eam tantum proſequatur non adiecta deſcriptione, nihil certi conſtitui poteſt. Vulgus Scabioſam uocat, quo nomine nobis utendum erit donec legitimũ compertũ fuerit. Germani Scabioſen/oder Apoſtemkraut nominant. Scabioſam uerò aut à ſcabro herbæ habitu, aut quod ſcabiei medeatur appellatam eſſe euidentiſsimum eſt: id quod etiam Pſora uox prætendere uidetur. Stœben Dioſcoridis non eſſe multis argumentis conſtat, quæ prætereo. *Scabioſa.* *Scabioſa unde dicta.* *Scabioſa non eſt Stœbe.*

FORMA.

Folia carnoſa, Erucæ modo laciniata & multifida habet, ſubhirſuta, non tamen aculeis horrentia. Flores ſpecioſos, diuturnos, coloris ex cæſio aut purpureo albicantis. Radicem craſſam.

LOCVS.

Paſsim in omnibus, potiſsimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, paſsim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum ſit uehementer amara, calidã & ſiccam eſſe nemo neſcit, idemq; cum Succiſa temperamentum habet.

VIRES.

Eaſdẽ quas Succiſa facultates obtinet. Potiſsimũ autem ſcabiem & tuſsim ſanat.

B

DE SMILACE ASPERA▸ CAP▸ CCLXXIII▸

NOMINA.

SMILAX τραχεῖα Dioſcoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aſpera Latinis dicitur, officinis noſtris incognita, germanicè groß ſtechend oder ſcharpff Windt/ab aculeis quos habet, nominari aptè poteſt. *Smilax et Milax*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno ſimilia, uel, ut Theophraſtus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus ſurſum deorſum ſe circũagens. Florem candidũ, fructum racemoſum fert, cum maturuerit rubentem, guſtu leuiter mordentẽ. Radicem craſſam & duram.

LOCVS.

In paluſtribus & aſperis naſcitur, Plinio autem teſte in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacẽ quidem aſperam naſcentem, non uidi: ſicca enim aliunde ad me tranſmiſſa eſt, ita ut certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud poſſim. Id quod ideo referre uolui, ne nos calumniandi anſam habeat oſor peruerſus, ſi non ex omni parte picturam naturæ ipſius herbæ formæ reſpondere uiderit. Cogitet enim non uiridem, ſed ſiccam nos pingendam tantum dediſſe. Theophraſtus tamen libro iij. cap. ult. de hiſtor. plant. hanc uerno tempore florere ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale ſit eius temperamentũ, uires ſatis declarant, & folia ipſa atq; fructus, quæ ſingula in guſtu lenem quandam mordicationẽ præ ſe ferunt, ut calidam eſſe & ſiccam haud dubium ſit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus ſi antè & pòſt bibantur cõtra letalia uenena efficacia ſunt.

Traditum

SMILAX
ASPERA.

Groß stechend Windt.

Smilax aspera.

A Traditum est, quod si quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendũ dederit, nullum illi postea uenenum nocituru. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aspera clauiculis plena est, ut arboribus sursum deorsum diuersimodè circumuoluatur. Folia gustata acrimoniã aliquam habent, & alioqui si illis utaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra uenenata efficacissimi acinorũ corymbi, in tantum ut acinorũ succo infantibus sæpe instillato, nulla postea uenena nocitura sint.

DE SMILACE LEVI. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

SMILAX λείη Dioscoridi, μάλαξ Galeno & Paulo dicitur. Latinis Smilax lęuis, Officinis & herbarijs Volubilis maior, à nõnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis **Windenkraut/glatte Winden/oder weiß Glocken** uocatur. Lævis autem non alia ratione, nisi quod aculeis careat, dicta est. *Volubilis maior.* *Funis arborum.* *Smilax lęuis cur nominata.*

FORMA.

Hederæ similia folia habet, molliora tamen, læviora & tenuiora. Ramulos supra dictæ similes, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus, ut prior. Fructũ fert Lupino similem, nigrum, paruum, super quem semper flores albi, copiosi, & orbiculati per totam Smilacẽ exeunt. Æstate tabernacula per ipsam fiunt, autumno au-
B tem folia cadũt. Ex qua descriptione planum fit omnibus, herbam hanc quam uulgus herbariorũ Volubilem maiorem uocat, esse Smilacem lævem, quod illi scilicet singulæ notæ à nobis cõmemoratę conueniant. Id quod etiã pictura Smilacis asperæ, si cum hac cõferas, satis demonstrat, quam uno hoc nomine dedimus, ut ex eiusdem collatione manifestius lęuis ipsa agnosceretur. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimoniũ, qui Smilacem lęuem, Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilem quam maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Nascitur passim per fruteta, & sepibus sese inuoluit. Amat culta, & in ijs etiã potissimum gignitur.

TEMPVS.

Æstate floret, autumno semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in gustu præ se fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen cum Dorycnio, & utrunq; trium obolorũ pondere potum, somnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax lævis facultate quodammodo prædictæ similis est.

EX PLINIO.

Nullius est effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidas utuntur passiones, capitis potissimum & oculorum.

DE SISYM-

SMILAX LEVIS.

Groß glatte Winde

A

NOMINA.

Lugdun. p. 172. 173.

ΣΥΜΒΡΙΟΝ Græcis, Sisymbriũ Latinis appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit ueteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nõnulli dixerunt, uel quod ob odoris suauitatẽ quam præ se fert, eo iuuentus quę amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cõmendaret. Vel potius, quod Sisymbrij caulis articulatim per internodia uerticillato florum ambitu concinnè coronetur. *Coronæ Veneris cur dicta.*

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbriũ dicitur: hoc sepiarij Balsamitã, ut manuscriptus etiam testatur herbarius, uulgus autem Menthã aquaticam, Germani **Fischmünz/Wassermünz/** oder **Bachmünz** uocant. Alterum cum adiectione Sisymbriũ cardamine nominatur. Officinis Nasturtiũ aquaticum, Germanis **Brunnenkreß**. Sic uerò dictum, quod sapore Cardamum, hoc est Nasturtium, imitetur. *Balsamita. Menthæ aquaticæ. Nasturtiũ aquaticum.*

FORMA.

Sisymbriũ hortensi Menthę simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, foliis Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, uerticillato semper ambitu. Sisymbriũ cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cum autẽ creuerint ut Eruę folium laciniatim finduntur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarũ cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt. Flore candido. Semine Erucæ instar in siliquis aeri & exiguo. *Sisymbrium. Sisymbrium cardamine.*

B

LOCVS.

Vtrunq; riguos tractus amat. Primum autem potissimũ circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Æstate, potissimũ uerò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbriũ primũ excalfacit atq; resiccat in tertio ordine. Alterũ autẽ quum siccũ est, itidem tertij est ordinis excalfacientiũ & exiccantiũ: quum humidũ & uiride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum uim calfaciendi obtinet. Semen eius ad strangurias & calculos cum uino potum prodest. Tormina & singultus sedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & uespparum ictus ualent. Vomitiones potum sistit. Alterum cardamine cognominatũ calefacit, urinam ciet. Comeditur quoq; crudum. Lentigines & cutis à sole nigriciem & asperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Sisymbriũ primum tenuiũ partium est, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbriũ quod quidã Cardaminen uocant, quandoquidẽ Cardamo, id est, Nasturtio simile quidam gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunq; Sisymbriũ efficax aduersus aculeata animalia, ut sunt crabrones & similia. Sedant capitis dolorẽ, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus inpositũ, diebusq; detractũ. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi

SISYMBRIVM

Fischmüntz.

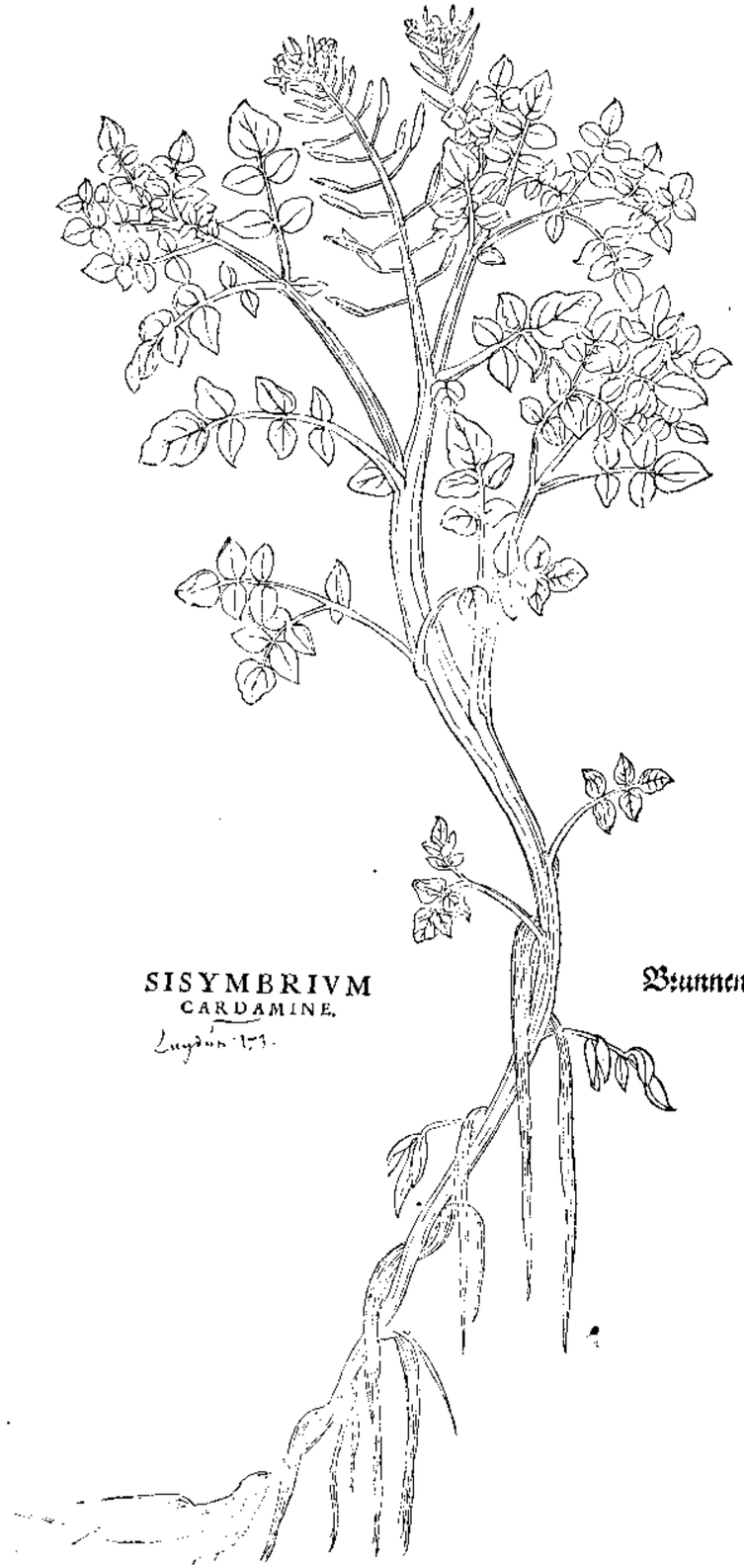

SISYMBRIVM
CARDAMINE.

Brunnenkreß.

C dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendū gra uidis nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum ejcit. Mouet urinam cum uino potum. Syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO▸ CAP▸ CCLXXVI▸

NOMINA.

Lugdun. p. 171

Sion unde dictū.

Anagallis aquatica. p. 19

Lauer.

SION, ἄκανθα ἀλίσιον ἕτερον Graecis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Waſſerpungen/ Bachpungen/oder Pungen appellatur. Sion autē nomen sibi adsciuit à concussu, quod Graeci σίειν dicunt: nam excutiendi uim nactum est, utpote quod à renibus calculos pellat, urinā & menses ducat. Anagallis aquatica, quod flores eius Anagallidis foeminae floribus per omnia respondeant. Lauer nomen hauddubiè à lauando cōtraxit, quod sonantibus aquis enatū semper elui gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, foliis latis, Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quae deliniatio prorsus astipulatur huic herbae quam Germani Waſſerpungen nominant. Haec enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq; est, latis foliis, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundū expirantibus odorē. Floribus coeruleis, Anagallida foeminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam resedibus. Sæpe uerò intumescentibus demersum uidetur.

D

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodū sit haec herba, ut calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, ut patebit ex uerbis Aëtij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudaq; comesta calculos cōminuunt & excernūt. Vrinas mouent. Foetus & menses educunt. Dysentericis utiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantum gustu odoratū est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinā mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratū est, catenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiā uires habet, urinā mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumq; mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semē è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quae gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitijs in facie, noctu illitū momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernū usq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda utuntur, ut hinc manifestū fiat illam esse Sium.

DE STRATIO-

SIVM Waſſerpungen.

C

DE STRATIOTE MILLEFOLIA.

CAP. CCLXXVII.

NOMINA.

Millefolium. Stratiotes unde dicta.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ὁ χιλίφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia Latinis, officinis & herbarijs Millefolium, Germanis Garben/ Schafgarben/ Schafripp/ Tauſendtblatt/ & Gerwel nominatur. Stratiotes uerò Græcis, id eſt, militaris dicta eſt, quod uulnera ferro facta ſanet, atqueadeo in militia & caſtris multus eius uſus ſit.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet pulli auium pennis ſimilia. Suntq; foliorum exortus admodū breues, inciſuris diuiſi. Breuitate uerò & aſperitate Cumino ſylueſtri maximè aſsimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique umbella denſior & plenior: furculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo umbellæ ſunt. Flores illi candidi & exigui ſunt.

LOCVS.

Naſcitur in agris aſperis, & præcipuè circa uias ac ſemitas.

TEMPVS.

Per integram floret æſtatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adſtrictionis habet, atqueadeo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè utilis eſt herba ipſa ad ſanguinis eruptionē, & ad ulcera uetera ac recentia: item ad fiſtulas.

EX GALENO.

D Vulnera glutinare poteſt, & ulcerib. utilis eſt. Sunt qui ea ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij uſus ad uulnera. Boum neruos abſciſſos uomere, ſolidari ea, rurſuſq; iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eoſdem uſus Millefolium ſuum adhibent, ad ſananda nimirum omnis generis uulnera, diſſoluendum ſanguinem concretū, & ad conſtringendos menſes. Vnde à Stratiote millefolia non eſſe diuerſum omnibus perſpicuū fit.

DE SARRA-

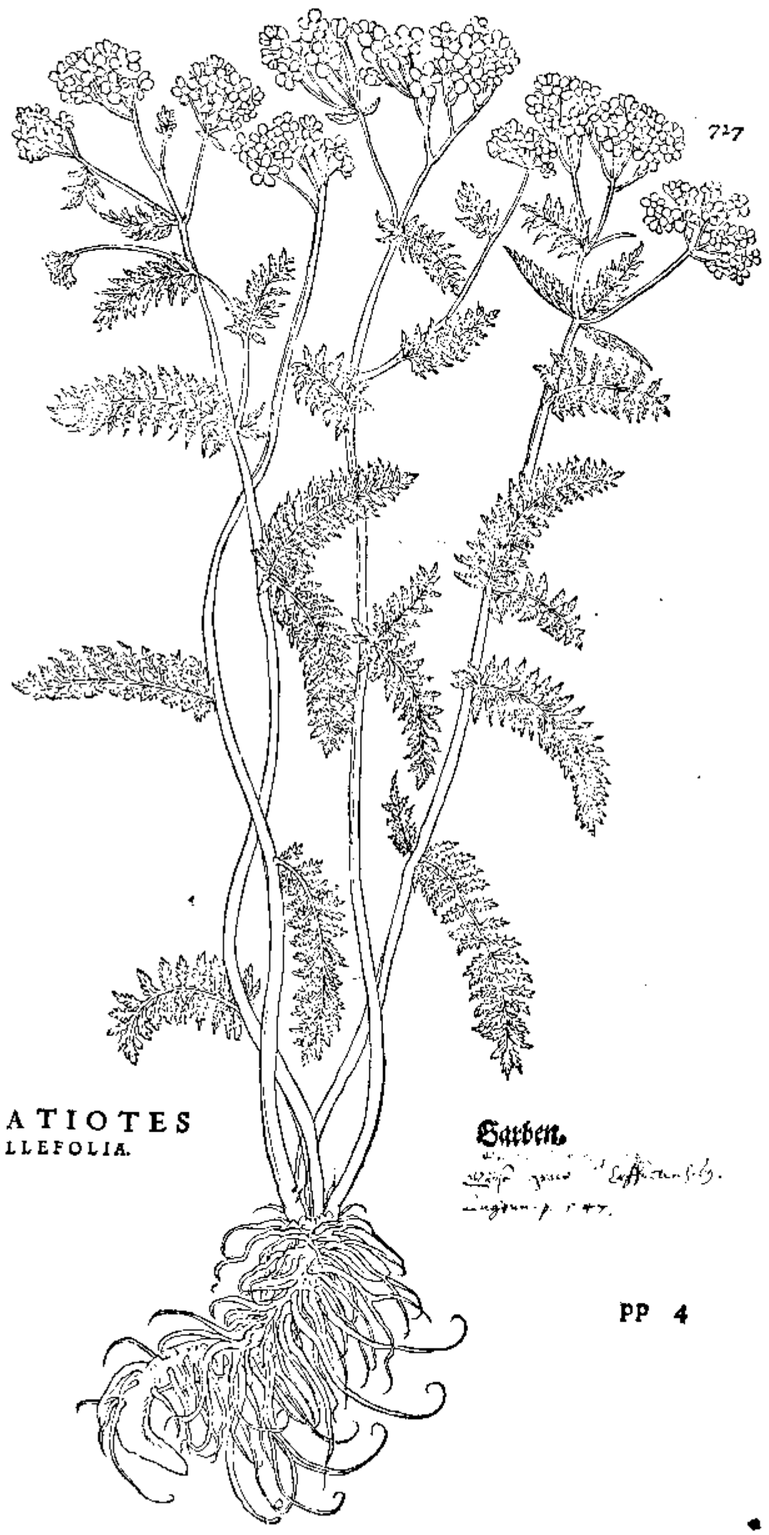

STRATIOTES
MILLEFOLIA.

Garben.

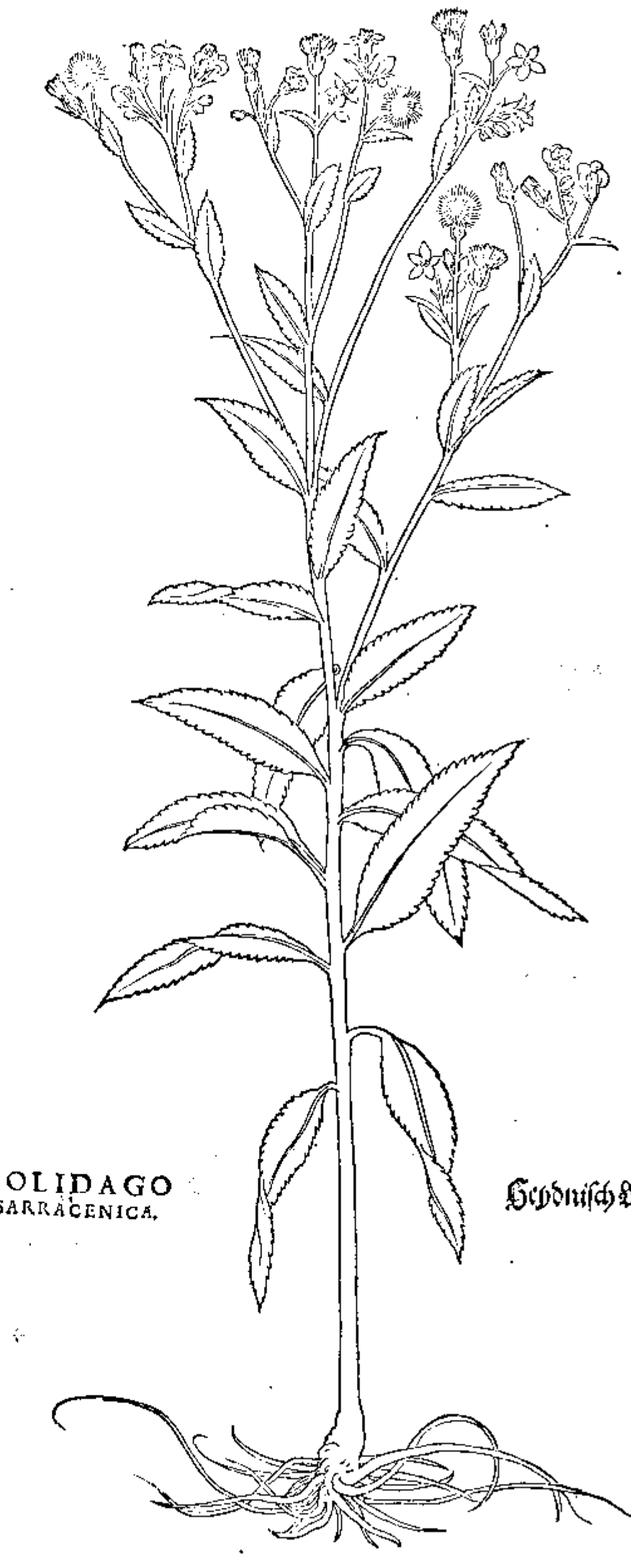

SOLIDAGO SARRACENICA.

Heydnisch Wundkraut.

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

VVM nobis non constet quo nomine ueteribus nominata sit herba hęc, placuit usitatā ac tritam nostri temporis herbarijs appellationē usurpare, donec ueriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta uoce Cartasilaginē, uel magis deprauata Filaginem nominari, cum dicendum esset Ceratophylacē, quia nimirum partem oculorū ceratoida, hoc est, corneam, defendat, salutiq; percussam aclæsam restituat. Cur uerò hoc nomine non appellandā censeam, facit in primis quod descriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quod pictura eiusdē in manuscripto herbario illi herbę quam Fortem uocant, prorsus non respondeat. Herbam itaq; Fortem, uel ut alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis heydnisch Wundkraut uocaē, quod fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibusdā Consolida Sarracenica dicitur. Fortis uerò à uehementi odore.

Herba Fortis nō est Cartasilago, seu ut rectius dicam, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentē, duūm triūmue cubitorum ac cauum habēt, ę quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Salicisq; similia. Flores luteos in pappos euanescentes. Radicē multifidam, forisq; rubentem.

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiosè autem in monte post arcem Tubingensem, quem germanico nomine die öden burg uocant, prouenit.

TEMPVS.

Augusto mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq; amara est, atqueadeo siccare euidentissimū est.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq; uulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia uulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq; ulcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

ΣΑΞΙΦΡΑΓΟΝ, ἡ σαξίφαγος, ἡ ἔμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibusdam perperàm Capillus Veneris dicitur, ut in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta uocaretur. Sunt qui Saluiā uitam hodie nominent. Germanis Maurrauten & Steinrauten appellat. Saxifragon, quod calculos è corpore pellat frangatq;. Empetron uerò, quoniam in saxis prouenit. Officinę hodie alias præter hanc latinorū Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

officinarū error

Saxifragon dictum Empetron

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dissimilibus, nigris, breuibus, foliis Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa uerò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra, superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud uetusta ædificia, in lapidum cōmissuris.

TEMPVS.

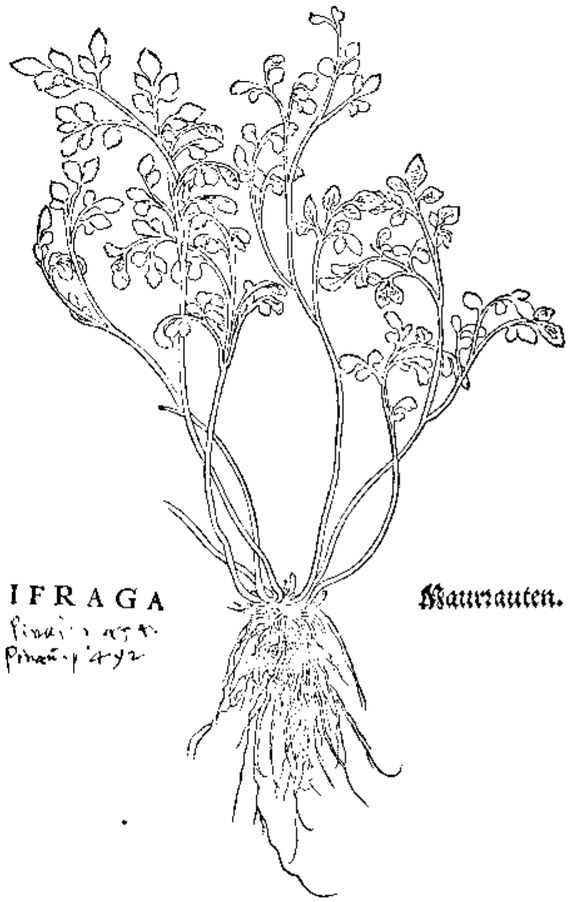

SAXIFRAGA Mauerrauten.

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq́, in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides uesicæ frangit, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga urinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

SILIQVASTRVM conuenientissimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta est herba hæc, à siliquis nimirũ magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quod semen eius gustatum piperis saporem & acrimoniã præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam uulgò Piperitim appellant, ut suprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hispanum, alij piper Indianum, nonnulli etiam piper ex Chalechut uocant. Auicenna uidetur appellare Zinziber caninum. Germanicè dici potest Chalechutischer oder Indianischer Pfeffer.

Siliquastrum.
Piperitis.
Piper Indicum.
Zinziber caninum.

GENERA.

Maius & minus est Siliquastrũ. Maius siliquas producit maiores, & colore subnigras, aut fuscas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen utrunq; genus una pictura complexi sumus, utq́; hiantes duæ pingerentur siliquæ curauimus, non sanè quod sponte sua sic rumpantur, sed ut quale intus esset semen cerneretur. Præter hæc, genera alia sunt bina, quorum unum longissimas & colore puniceas, alterum uerò latiores multoq́ breuiores producit siliquas. Damus itaq; quatuor Siliquastri distincta genera, ut ex pictura manifestissimè deprehendi. Horum primum discriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquastrum.

FORMA.

Herba est caule rubro & longo, crebris geniculis, foliis Lauri, floribus candidis, semine in siliquis oblongis & magnis albo, uel potius flauescente, tenui, gustu Piperis acerrimo. Radice unica, subalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum delineatione satis constat herbam cuius picturam damus esse Plinij Siliquastrum seu Piperitim. Caule siquidem, ut ex Castore collegit Plinius, rubro & longo, densis etiam geniculis, unde folia Lauri foliis similia erumpunt, semine albo, tenui admodum, gustu piperis. Quibus omnibus etiã Siliquastri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac testaceis latum passim serè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Æstate quidem floret, atque mox decidente flore siliquæ primum herbacei, deinde punicei aut fusci coloris subnascuntur, plenæ semine.

TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque desiccat, id quod seminis immensa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrat: ut certè non temerè plerique hoc semine loco ueri

SILIQVASTRVM
MAIVS ET MINVS.

Calechutischer Pfeffer.

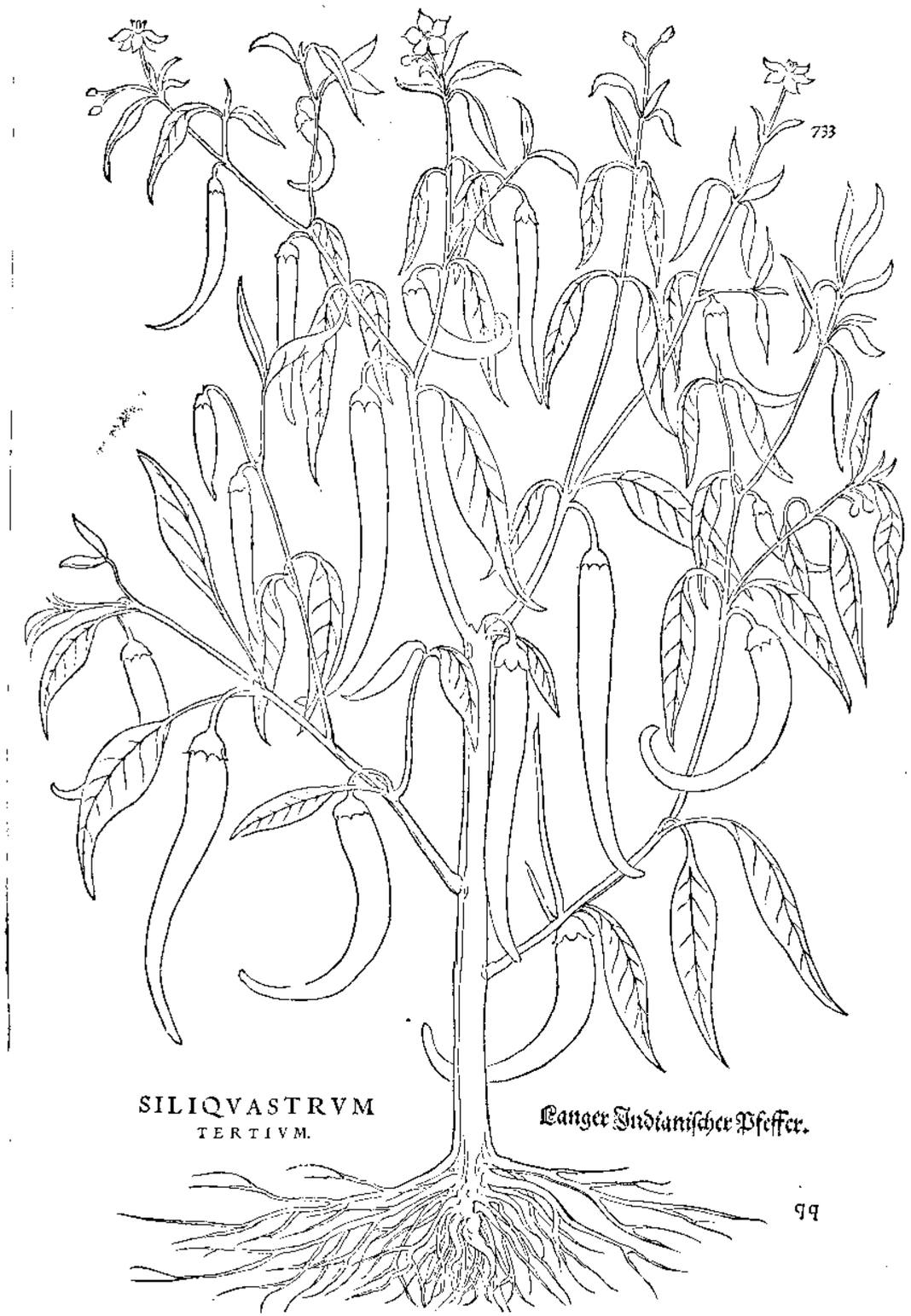

SILIQVASTRVM
TERTIVM.

Langer Indianischer Pfeffer.

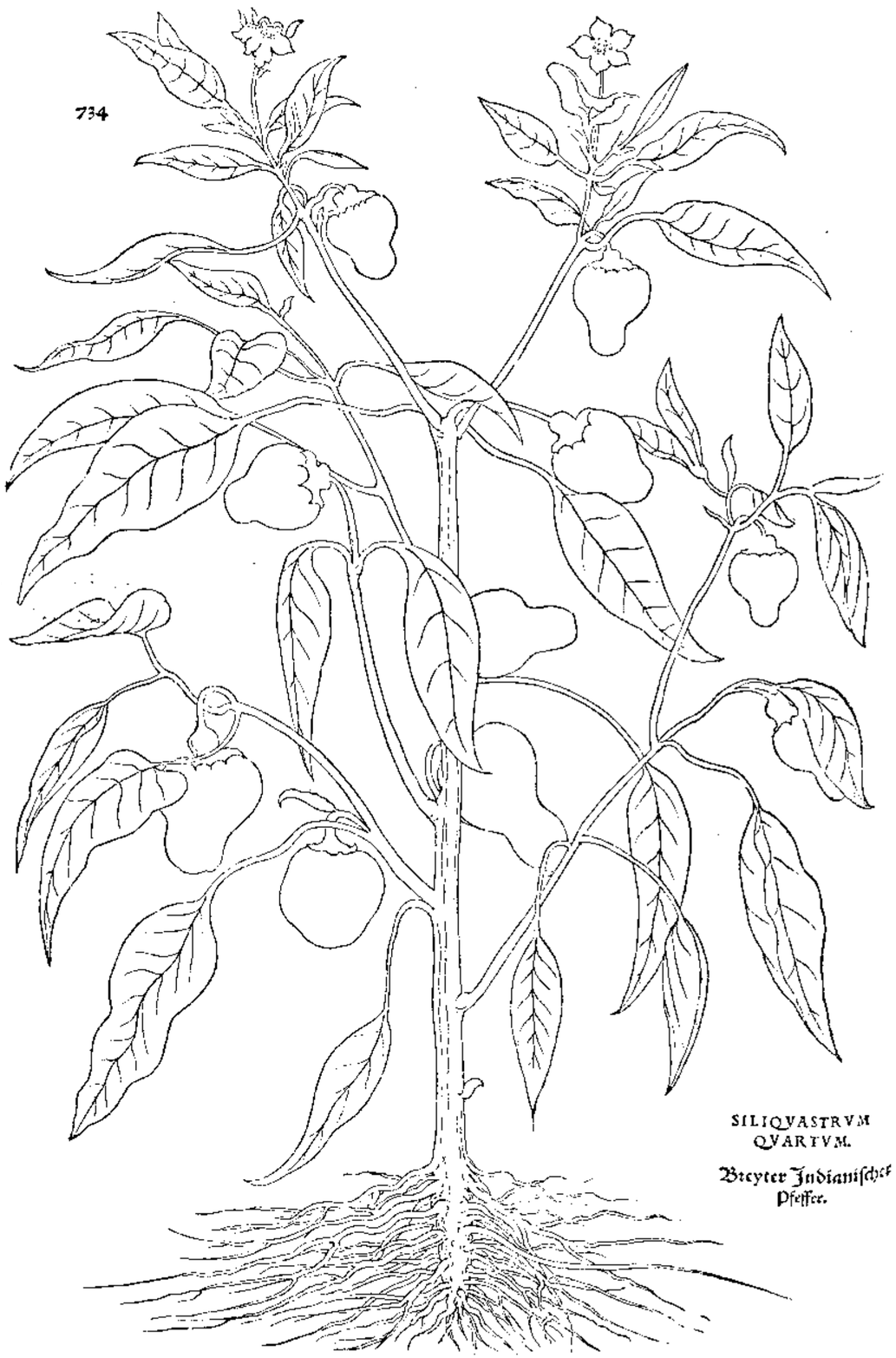

SILIQVASTRVM QVARTVM.

Breyter Indianischer Pfeffer.

A coueri Piperis utantur: easdem enim facultates haudduhiè habet, quas etiã ex Dioscoride sumptas subiecimus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatẽ habet, urinã mouendi, cõcoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorũ obtenebrant exterendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potũ & inunctũ. Venenatorũ morsibus succurrit. Fœtus ex utero ducit. Tussi & omnibus thoracis affectib. in eclegmate & potu sumptum auxiliatẽ. Cum melle inunctũ angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri foliis potũ soluit. Pituitã ex capite purgat cum Staphysagria cõmanducatũ. Dolores leuat, ualetudinemq; tuetur. Appetentiã mouet. Concoctionẽ adiuuat ad intinctus additũ. Strumas cum pice exceptũ discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrũ utile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentesq; tradit. Item strumas aliosq; tumores, eius semen digerere scribit, ut hinc etiã eadem cum uero Pipere habere facultates colligere liceat.

DE SCORODO▸ CAP▸ CCLXXXI▸

NOMINA.

Scorodoprason, sive Porrum Turcicum, vide 2. p. 634. 635.

B ΣΚΟΡΟΔΟΝ græcè, Allium latinè appellatur. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Knobloch/oder Knobloud. Scorodon autẽ dicit, ut nõnullis placet, quasi σκελὸν ῥόδον, id est, rudis Rosa, quod aspere supra modum redoleat, & olfacientiũ nares offendat. Latini Allium a Græco fortassis uerbo ἀλύω, id est, exilire, uocãt, quod nimirũ exiliendo crescat. *Scorodon unde dictum.* *Allium.*

GENERA.

Tria in uniuersum Allij sunt genera. Vnum hortense & satiuũ domesticũ mue, quod Germani garten oder heymisch Knobloud uocant. Alterũ syluestre, quod Græci ἀμπελοπράσον, id est, anguinũ Allium nominant, in aruis ac campestribus sponte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primũ Germanis wilder Knobloud dicitur, alterum uerò Feldknobloud. Tertium itidem syluestre, ursinum cognominant, in syluis proueniens, Germanis Waldknobloud appellatur. *Allium hortense.* *Anguinũ Allium* *Vrsinum, Ramsen.*

FORMA.

Allium hortense fronde uiret cepitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo semẽ emicat. Radicis bulbus tenuis, uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & ijs separatim uestitis, in cuius uertice complures fibræ cirrorum exemplo crispantur, tedioso habitu, & aspero sapore. Syluestre foliis constat prælongis, teretibus, intus concauis, iunceã speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo uertice capillamentis fibrato. Vrsinũ odore molli, foliis grandibus, & Ephemeri non ietalis foliis similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui. *Hortense.* *Syluestre.* *Vrsinum.* *Ramsen vereh ad Harzynia*

LOCVS.

Hortense passim in hortis satum & plantatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, ut diximus, & campestribus nascitur. Vrsinũ autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autẽ uere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia desiccant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat.

736

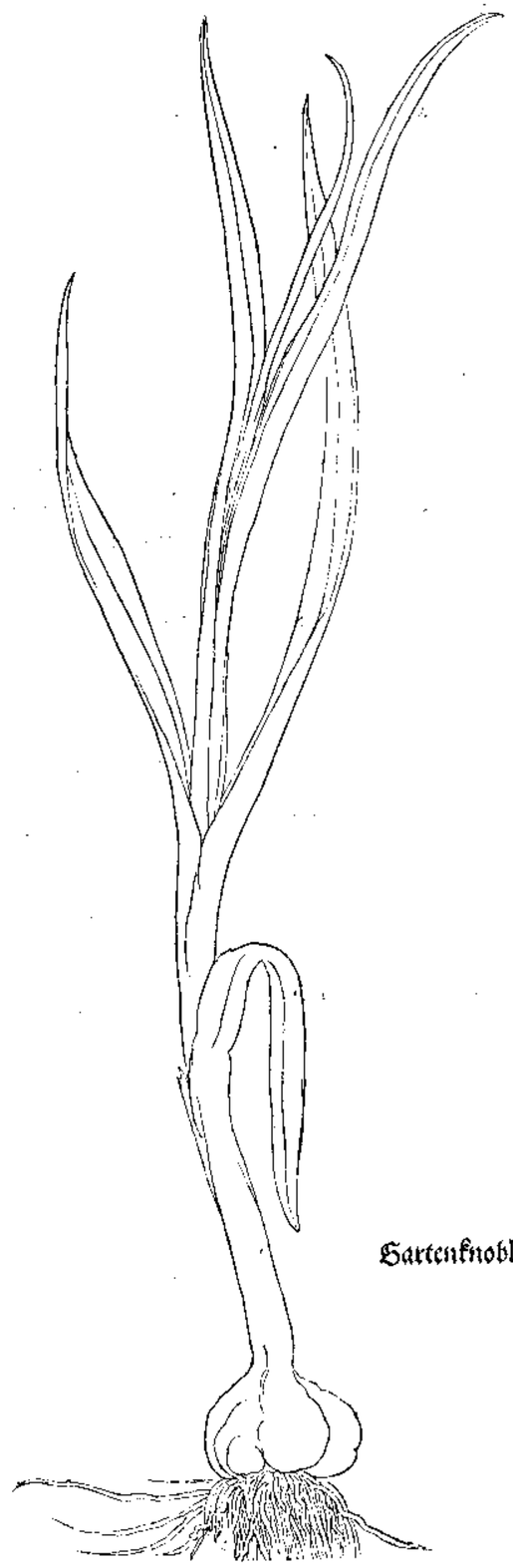

ALLIVM
HORTENSE.

Gartenknoblouch.

737

ALLIVM SYLVE
STRE PRIMVM.

Wilder Knoblouch.

718

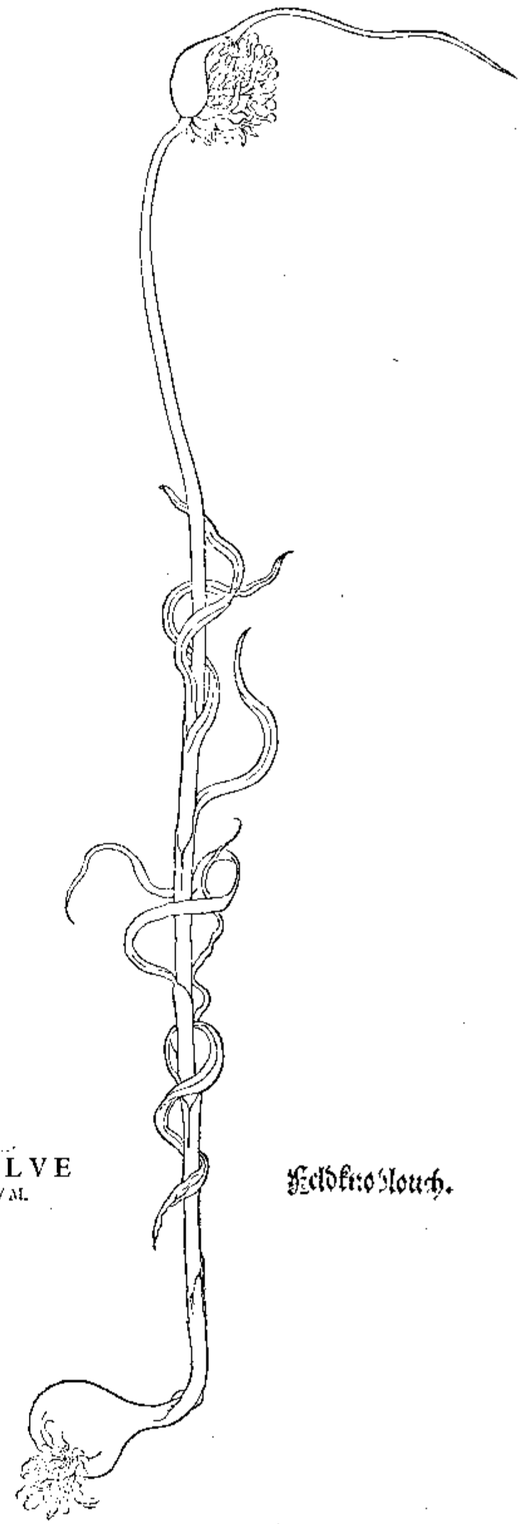

ALLIVM SYLVE
SIVE ALTERVM.

Feldknoblouch.

719

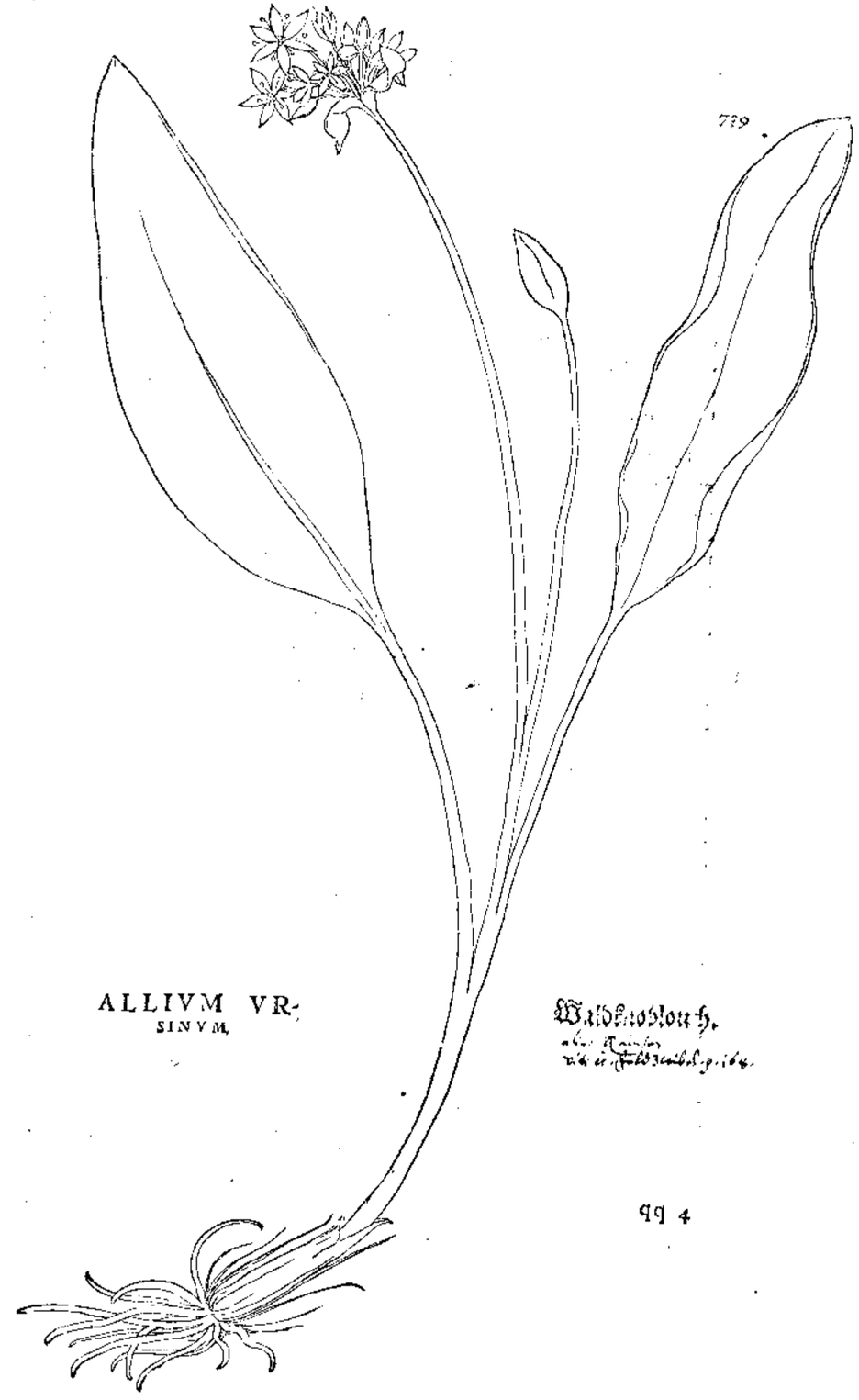

ALLIVM VR-
SINVM.

Waldknoblouch.

C Sitim efficit. Inflationes permutat alterátue, & ſummam corporis cutem exulcerat.
Legendũ in Dioſcoride, καὶ ἐπὶ φαγέδαινα σωμάτων ἑλκωδῶν. Eadem poteſt Anguinum allium. Comeſtũ latos uentris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra uiperarũ morſus & hæmorrhoidũ prodeſt, ita ut non aliud magis, ſi uinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorũ morſus utiliter illinitur. Allium ipſum in cibo ſumptum contra aquarũ mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudum & coctum comeſtũ lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cũ melle ſubactum illitumq́, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino unguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́ eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris araneí morſus cum ficulneis foliis, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυῤῥῶτον uocant, urinã cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq́ incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquã nec ſic quidem uim perdit extenuandi, uerum facultatẽ quandam obſcuriſsimã alendi corporis acquirit, cuius antea quàm coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cæterũ Allium non modo ut obſoniũ, uerumetiam ut medicamentũ ſanitati accõmodum, quod obſtructa ſoluere & diſcutere poſsit, uſurpatur. Eſt autem Allium ex eorum ciborũ genere, qui & flatum diſcutiant, & minimè ſitim inferant. Ophioſcorodon domeſtico, uel reliqua omnia ſylueſtria, ualentius eſt.

EX AETIO.

D Allium comeſtũ flatus diſcutit, ſitim reprimit, craſſos & lentos humores incidit. Habet tamen quidpiã uiroſum, & mali ſucci, quod amittit ſi aqua elixetur. Ab eius aſsiduo uſu præſertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna uis, magnæ etiam utilitates contra aquarũ & quorumlibet locorũ mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore: atq́, ut aliqui tradidere, beſtiarum omniũ ictibus medeẽ, potu uel cibo, uel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum uino redditũ uomitu. Ac ne contra araneorũ murum uenenatũ morſum ualere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item Hyoſcyamũ: contra canũ morſus, inq́ uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentiũ quidem ictus potũ cum reſtibus ſuis, efficaciſsimè ex oleo illinitur. Attritisq́ corporũ partibus, uel ſi ueſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo, ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandã aluum: quod efficacius præſtat uiride, cum Coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritũ in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens. Strumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodeſt. Dentiũ dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: uel, ſi decocta aqua colluantur, addaturq́ ipſum in caua dentiũ. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item in aceto & nitro. Cõpeſcit & deſtillationes cum lacte coctũ, uel tritum permixtũmue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: uel phthiſin, in fabę ſorbitione. In totum autẽ coctum utilius eſt crudo, elixumq́ toſto, ſic & uoci plus confert. Tineas & reliqua animalia interaneorũ pellit, in aceto muſso coctũ. Tenaſmo in pulte medetur. Temporũ doloribus illitum, elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum. Tuſsi cum adipe uetuſto decoſto decoctũ, uel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiã excreetur, uel purulenta ſint. Et pituitæ ſub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo ſumptũ. Cõuulſis & ruptis cum ſale & oleo. Nam cũ adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis uitia cum ſulphure & reſina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, ſanatq́ cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit, cõbuſtum ex melle. Credunt & comitialẽ morbum ſanare, ſi quis in eo cibo utatur aut potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum Laſerpitij obolo. In uino auſtero tuſsim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantaslibet ſanat, fractæ incoctũ fabæ, atq́ ita in cibo ſumptum, donec ſanitatẽ reſtituat. Facit & ſomnos, atq́ in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq́ ſtimulat cum Coriandro uiridi tritum, potumq́ è mero. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodeſt. Mixtum farre in cibo, iumentis urinam reddere, atq́ non torqueri tradunt, ſi eo trito natura tangatur.

EX SYMEONE SETHI.

Cõmodiſsimũ eſt craſſum & tenacẽ, aut crudum humorẽ aggregantibus: eum enim incidit, & obſtructiones ab eo factas tollit. Habet uerò quippiam mali ſucci, quod decoctũ aqua abijcit. In frigidis temperaturis ſæpe ſanitatẽ præſeruat. Temperatura uerò calidos, lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadã ſitim à ſalſo humore factam ſedat, & lumbricos eijcit, & flatus diſcutit. Etſi uerò ſanum uiſum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatẽ ortam ſanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis uerò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq́ excitat. Eſt etiam remedium contra uenena, & morſus uenenatorũ, perinde atq́ theriaca: unde & Galenus hoc theriacam ruſticorum uocat. Hoc ipſum fugiunt ſerpentes, tanquam Rutam. Quapropter Perſæ coquinas ipſorum Alliis repleãt. Non ſolum autem flatus diſcutit, ſed etiam horum generationẽ prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicũ qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentũ & ſanguinẽ extenuat, & faciem rubificat, aſperamq́ arteriam purgat. Si uerò aſſetur, & corroſis dentibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodeſt. Non ſolum uerò ſumptum ad uenenatorũ morſus confert, ſed etiam poſtquã tritum eſt, ſuperpoſitum. Lædit prægnantes & lactentes, menſesq́ ducit.

DE SANCTI IACOBI FLORE.
CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ ſancti Iacobi florem aut herbam nominat. Officinis incognita eſt. Germani S. Jacobsblum appellant.

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, cauliculo rubente, multifariã ſtriato, foliis exiguis, Erucæ inſtar conſectis, floribus luteis, forma Chamęmeli floribus haud diſsimilibus, radice adnaſcentias multas habente.

LOCVS.

Naſcitur in agrorũ marginibus, & aquarum ripis, locisq́ arenoſis.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt & adſtringit, ideoq́ calidam & ſiccam eſſe conſtat.

VIRES.

742

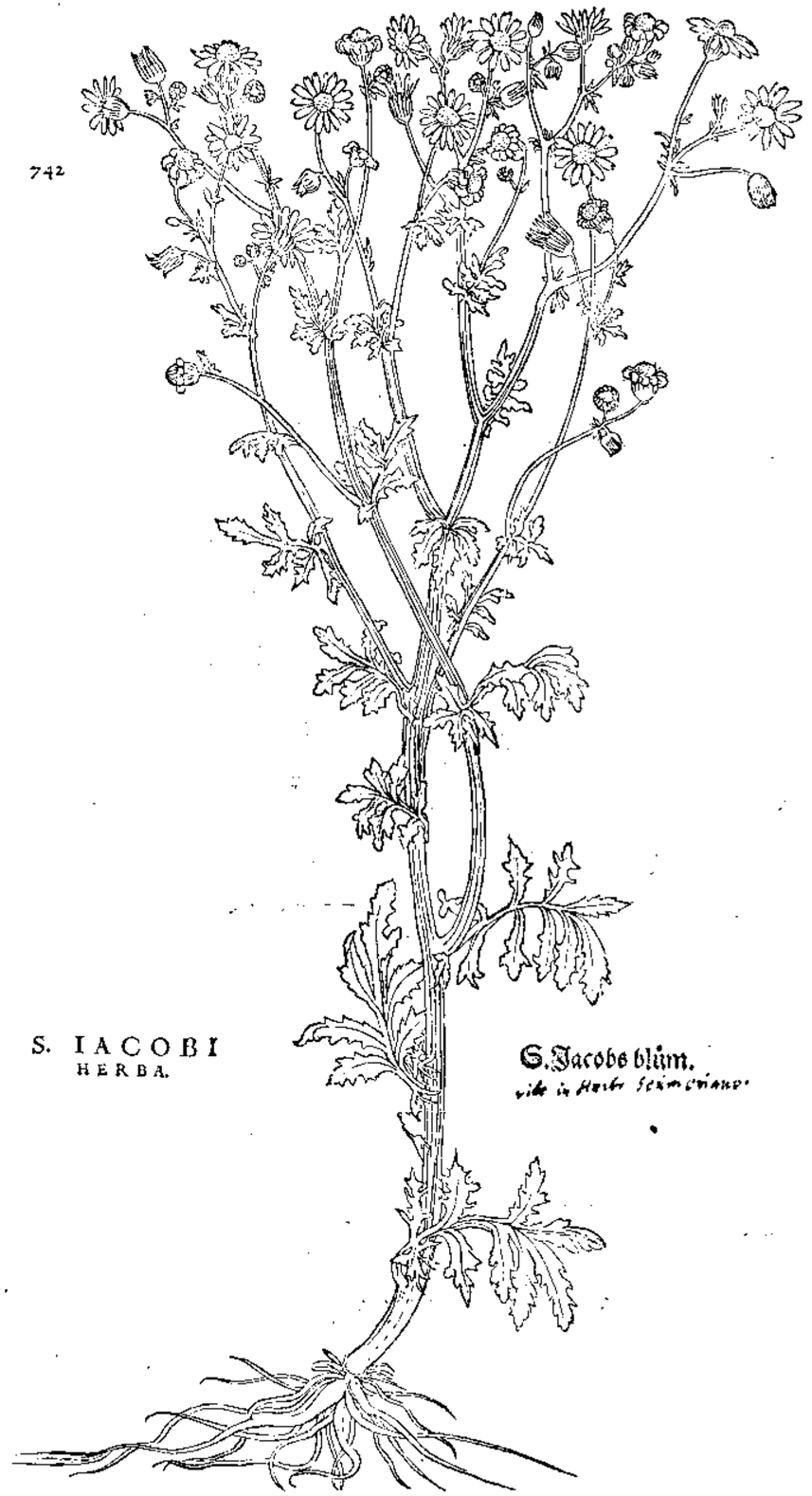

S. IACOBI
HERBA.

G. Jacobs blům.

A

VIRES.

Recentiorũ medicorum experientia cognitũ est, herbam hanc uulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque ijdem curare, & ne ultrà serpant prohibere, impositam tradunt. Quæ sanè omnes facultates pulchrè eius temperamento respondere uidentur.

DE SELINO HORTENSI. CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.

SELINON λυπάλιον Græcis, Apium hortense aut satiuum Latinis uocatur. Officinæ latinum retinuerunt nomen. Germanis Epffich/oder Eppich nominatur. Selinon autem Græci uocant, quasi ἕλος σὺν ὄμνυσιν, hoc est, paludibus impulsum: paludosis enim gaudet, & in ijs enatum lætius exurgit. *Apium hortense* *Selinon quare dictum.*

FORMA.

Apium hortense sæpe cubitalem æquat altitudinẽ: caule rotundo, tenuiter striato, multisq; ramulis brachiato: foliis tripartitò dissectis, & leniter crispis, in extremitatibus laciniatis: floscul is candidis, & quibus minores haud temerè reperias: semine exiguo: radice singulari, longa, capillata. Hæc itaq; herba, cuius picturã damus, est uerum Apium, quod illi omnes respondeant notæ, adeò ut temerè nonnulli putent esse uulgare nostrum Petroselinum.

LOCVS.

In hortis satum prouenit: amat autem loca potissimũ aquosa. Hinc est quod sua
B sponte nõ procul à Canstadio Ducatus Vuirtenbergensis oppido in paludosis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret ac semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorũ inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodest. Æstum stomachi mulcet. Mammas grumis induratas dissicit. Crudũ aut coctum comestũ urinã mouet. Decoctum eius radicumq; potum, letiferis medicamẽtis aduersatur, uomitũ ciens. Aluumcohibet. Semen efficacius urinam cit. Succurrit & ferarũ morsibus, & ijs qui lithargyrũ hauserunt. Inflationes discutit. Miscetur etiam utiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tussi medentibus.

EX GALENO.

Apium usqueadeo calidũ est, ut & urinas & menses cieat. Flatus quoq; discutit, & magis semen quàm herba ipsa. Ori, stomachoq; gratissimum.

EX PLINIO.

Rami Apij largis portionibus per iura innatant, & in cõdimentis peculiatẽ gratiã habent. Oculis illitũ cum melle, ita ut subindẽ foueant̃ feruenti succo decocti, alijsq; membrorũ. Epiphoris per se tritum, aut cum pane, aut polenta impositũ, mirè auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, apio uiridi recreantur. Verũ apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarũ autoritate est. Ad cibos non est admittendũ, imò omnino nefas: nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ existimant. Ipsius quoq; usus claritati inimicũ. Eos qui ederint sterilescere mares fœminasq; tradunt. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnet. Mammarum duritiã impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctũ præstat. Succo maximè radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure instillato gra-

uitatem

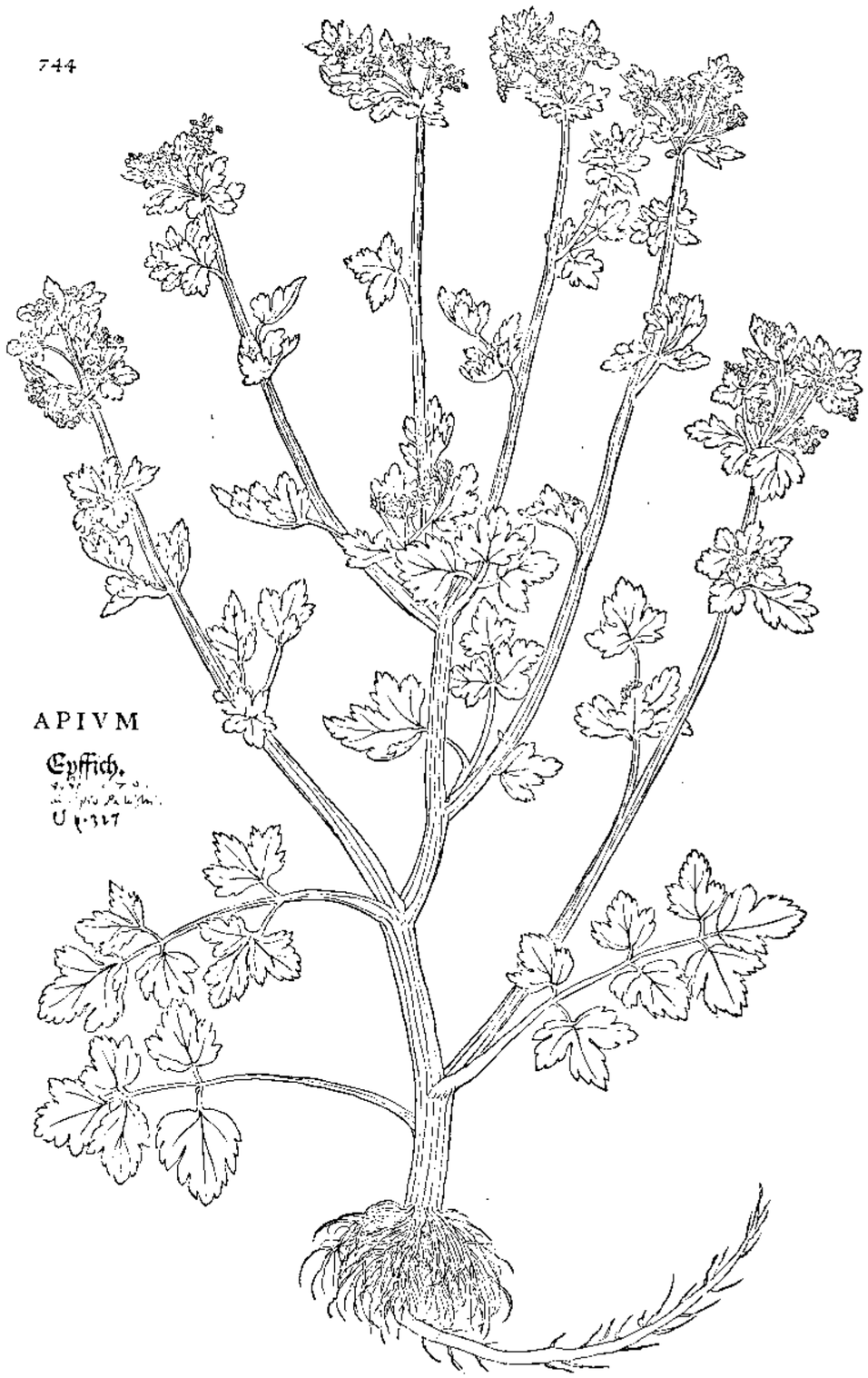

APIVM

Cyffich.

A uitatem aurium. Semine urinã ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto ſugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino ueſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, obſtructiones tollit, non inflat, magis uerò flatus diſcutit, & menſes ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam cauſam oportet ipſum in medio ciborũ ſumi. Paululum quid uentrem ſiſtit. Proprietate uerò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abſtinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius uſu iterum comitiales facti ſunt. Offendit etiam teſtes. Semen autem quàm folia ualidius & efficacius, & eo radix. Prodeſt ad ſingultus à craſsis excrementis profectos. Abſtergit renes & ueſicã. Obſtructiones in uenis & arteriſs factas aperit. Semen præſumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum * corporis odorem, multiq; crebriore huius uſu grauem * corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem uenereã promptiores facit. Si in huius decocto calculoſi deſidant, calculos, ut ferunt, eſicit, & difficultatẽ urinæ ſanat, & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius uſu abſtinere; minuit enim lac.

* al. oris
* oris

S. BARBARAE HERBA. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

B NEQVE huius herbæ aliud nomen, quàm quo uulgò appellatur, afferre potuimus. Superſtitione enim quadam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Necnos aliud nomen utcunque inueſtigantes ex herbarię rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbara kraut uocatur.

S. barbarae herba dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundũ, ſolidum, ſtriatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, ſiliquas teretes, ſemine refertos, radicem ex obliquo prodeuntẽ, & oblongam.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, ac ſubinde in ſiliquis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti primum ſubacris eſſe, dein parum etiam adſtringere uidetur, ut calidã & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe & temperamentũ eius & experientia docet. His uerò potiſsimũ ulceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcens fuerit; nam quia ualenter ſiccat, ideo ſordes extergere, & carnes minuere poteſt.

S. BARBARAE
HERBA.

S. Barbera kraut.

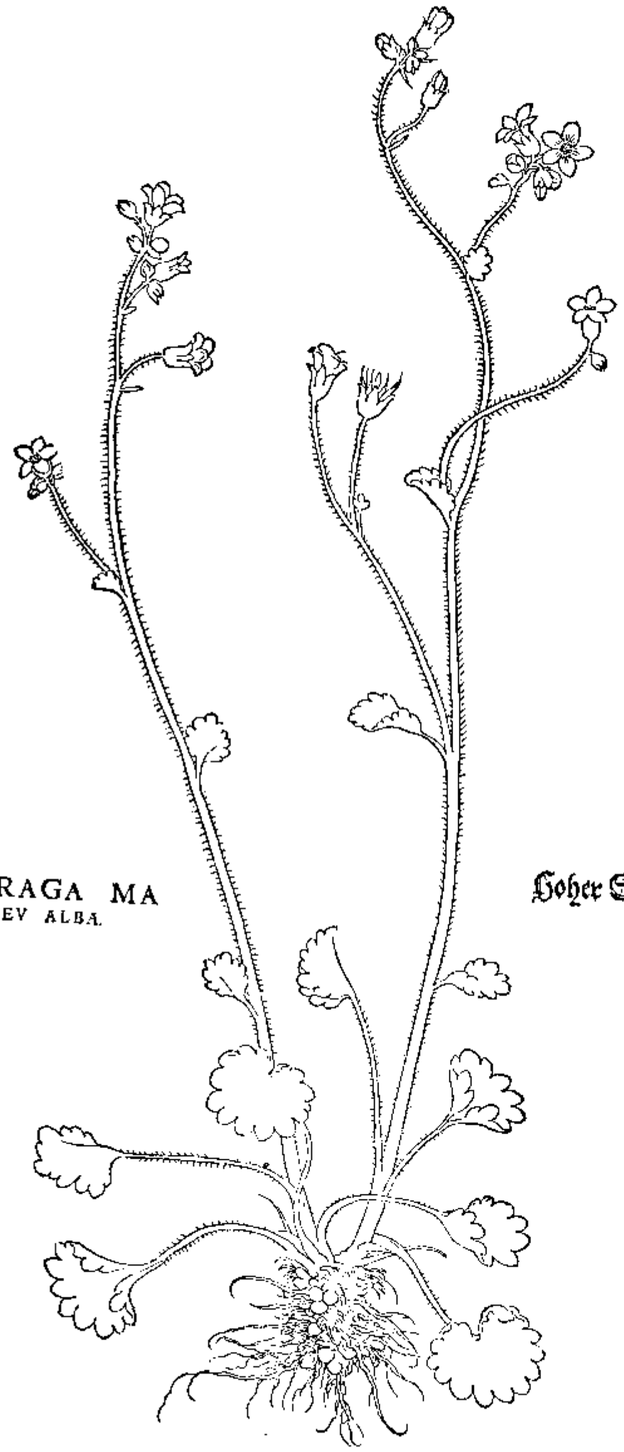

SAXIFRAGA MAIOR SEV ALBA.

Hoher Steinbrech.

G

DE SAXIFRAGA MAIORE.

CAP. CCLXXXV.

NOMINA.

ANueteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi conſtare ingenuè fateor. Vulgus herbariorũ & officinę Saxifragã maiorem, & albam, quod ſcilicet mirificam in cõminuendis frangendisq; calculis uim, ac flores albos habeat, hodie uocant. Germani hohen Steinbrech/uel weiſſen Steinbrech appellant.

FORMA.

Caulem habet lanuginoſum, ſubrubicundũ, folia exigua, rotunda, in extremitatibus inciſa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri ſeminis quanticatem referentia adhærent, partim alba, partim rubea, quibus officinæ pro ſemine eius utuntur.

LOCVS.

In pratis & montibus, potiſsimum ſiccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio menſe floret, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix guſtanti amara ſint, calidam & ſiccam in ordine tertio eſſe ueriſimile exiſtit.

VIRES.

Vrinã mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abſtergit enim expurgatq;, & quæ in uenis eſt craſsitiem, ſicut omnia alia quæ amara ſunt, incîdit. Menſes quoque cit, craſſaq; ac glutinoſa ex thorace educit.

D

DE SAXIFRAGA LVTEA.

CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

Saxifraga cur dicta.

NOMEN hoc in preſentia fingere adlubuit, cum ſcilicet aliud quo herbam hanc appellaremus non occurreret, ut hac ratione à priori diſcerni poſſet. Saxifragã autem uocare placuit, quod nimirũ calculos frangat. Ad quod ſanè nomẽ alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem ualet, ac ſi Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelen klee/&, quod ſententiam noſtram confirmat, Steinbrechen/à cõminuendo lapide appellant. Luteã uerò diximus à luteis floribus, uolentes eam ab alba diſcriminare Saxifraga. Cõmodiſsimè itaq; germanicè geeler Steinbrech uocabitur. Perperàm ea officinæ nõnullæ pro Meliloto uſurpant, ut ſuo etiam loco indicauimus.

Officinarum error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnograeco ſimilia, in quouis pedículo tria; floribus piſi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorſum nutantibus, ſemine per ramulos diffuſo rotundo, radice ſubcandida.

LOCVS.

Paſsim in aruis & ſegetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æſtate, potiſsimũ autem Julio menſe, in quo ſemen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe guſtus abundè docet: amara enim & ſubacris exiſtit.

VIRES.

Abſtergit, expurgat, & quę in uenis eſt craſsitiẽ incîdit, atqueadeo obſtructiones iecinoris

SAXIFRAGA LVTEA.

Groſſer Steinklee.

C iecinoris & lienis tollit. Vrinã mouet, menſes cit, lapidem frangit, & quæ in thorace ſunt glutinoſa extenuat & educit. Rectè itaq; recentiores in obſtructionibus renum & ueſicæ, earundemq; partiũ calculis hac herba utendum eſſe docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiuſdem ad caliginẽ oculorum inſtillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

Siſer. Paſtinaca. Seruillum pro Siſerculum.

ΣΙΣΑΡΟΝ Græcis, Siſer Latinis, uulgo Paſtinaca, quod ei congener ſit, appellatur. Sunt qui extritis priorib. literis diminutrice forma Seruillũ, aut Seruillam, aut Cheruillã, pro Siſerculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationẽ reſpicientes, Gerlin & Geirlin uocant.

GENERA.

Duo ſunt Siſari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, genera. Vnum ſatiuũ, quod iterum duũm eſt generum: unum enim magnum dicitur, Germanis groß zam Moren. Alterũ uerò minus, quod ijdem priuatim Geirlin/weiß Morelen/klein zam Moren uel Morchelen nominant. Alterum erraticum, quod wild Moren appellant.

Morchel.

Baucias. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

Siſaron ſatiuũ caulem habet anguloſum, folia oblonga, & in extremitatibus inciſa, flores magnũ luteos, minus uerò candidos, ſemen latum & foliaceũ, radices intus candidas, iucundi guſtus, eſuiq; gratiſsimas. Erraticũ caule eſt bicubitali, foliis Pimpinellæ, ſed maioribus, flore luteo & umbella Anethi, ſemine lato & rotundo, ut ſatiuum, radice tenui ac longa.

Siſaron ſatiuum.

Erraticum.

D

LOCVS.

Copioſe in Germania noſtra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticũ uerò paſsim in incultis, uberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunq; æſtate floret, atque ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Siſaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in ſecundo calidum eſſe ſtatuit. Satiuum autem ſiccum quidem ſimul in primo ordine, quandoquidẽ Venerem ſtimulat: erraticum uerò, quoniam adiectam habet amaritudinẽ quandã cum leuicula adſtrictione, ſiccius exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Siſari radix, ſtomacho utilis, urinã cit, & appetentiã excitat.

EX GALENO.

Siſari radix cocta, ſtomacho grata eſt, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Siſari radix cocta, ſtomacho utilis eſt, & urinæ ciendæ. Semen tenue eſt & diſcuſſorium, ualidumq;: ideirco ijs ques ſingultus & tormina male habent, cum uino exhibetur.

EX PLINIO.

Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu. Stomachũ excitat, faſtidium diſcutit. Ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem ſententia eſt Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentiũ, aut poſt multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri ſubinde offenſanti, ægriſq; ſe recolligentibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus, ſiſtit aluum.

DE SYCE.

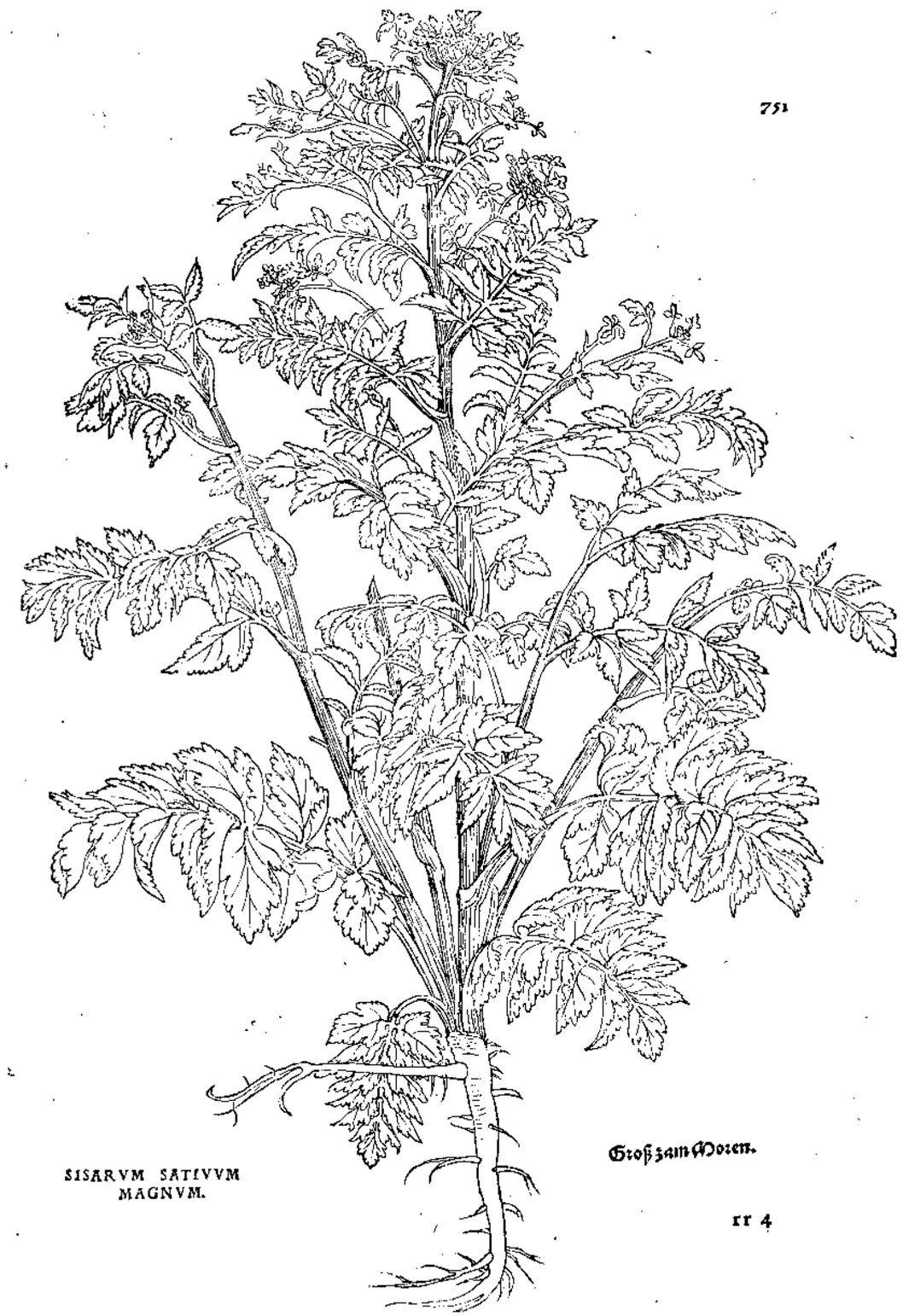

SISARVM SATIVVM MAGNVM.

Groß zam Moren.

752

SISER
SATIVVM.

Geelein.

SISER SYL-
VESTRE.

Wild Moren.

C

NOMINA.

Lugdun. p. 121. Ficus.

VKH ἡμερ Græcis, Ficus ſatiua Latinis & officinis, Germanis Feigenbaum dicitur.

FORMA.

Ficus ſatiua arbor eſt non magnopere procera, quanquã amplisſimæ quædam inueniantur, uel pyris æmula magnitudine, caudice breui, cortice leui, medulla carnoſa, folio perquam magno umbroſo, profundè admodũ laciniato, ſine flore, pomo quod ſupra foliũ pediculũ naſcitur, tubinato, molli, intus granoſo, ſucco cum matureſcit lacteo, poſtea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in pleriſq; Germaniæ noſtræ hortis plantatur, at in paucisſimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatisſima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat ſub Arcturum poſt uer, aut paulò ante ſolſtitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ eſt, tenuium; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim eorum uterq; calidus eſt. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut ſecundo incipiente: deſiccant uerò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturæ, teneræ recentésue ſtomacho noxiæ. Aluum ſoluunt, ſed facilè ab eis contracta fluxio ſiſtitur. Exanthemata & ſudores prouocant. Sitim ſedant, calorẽ
D reſtinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, ſitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen ſtomachi & uentris inutiles: arteriæ uerò, ueſicæ & renibus utiles. Amicæ etiam iis quos longa ualetudo decolorauit, aſthmaticis, comitiali morbo laborantibus & hydropicis. Decoctæ cum Hyſſopo & potæ, quæ in thorace ſunt purgant. Veteri tuſi, & diuturnis pulmonis affectibus proſunt. Aluum molliunt, tuſæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctũ earum arteriæ & tonſillarum inflammationibus gargarizatu confert. Cum hordeacea farina cataplaſmati miſcetur, & in mulierbria fomenta cum fœnogræco, aut priſana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infunduntẽ. Coctæ, tritæ illitæq; duritias diſcutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tuſæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento ſutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones ſanant. Quin cum uino decocte, addito abſinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Cremata & cerato cõmixtæ, perniones ſanant. Crudæ & tritæ ſinapi humido exceptæ, ac auribus impoſitæ, ſonitus & prurigines curant. Succus tam ſylueſtris quàm ſatiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq; ut acetum diſſoluit. Exulcerat corpora, ac uenarum ora aperit. Soluit aluum. Verum laxat, cum Amygdala trita potus. Menſtrua cict cum luteo oui appoſitus, aut tyrrhenica cera. Podagricorũ cataplaſmatis cum farina fœnigræci & aceto utilis. Lepras, lichenas, diſcolorem à ſole cutem, alphos, ſcabies, achoras, cum polenta expurgat. Inſtillatum plagæ percuſsis à ſcorpionibus, uenenatorũ ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodeſt, & cauis eorum inditus, Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & ſuccus foliorũ eius non mordicat tantũ, aut abſterget uehementer, ſed & ulcerat, & ora uaſorũ reſerat, & myrmecias eijcit. Verum & purgare poteſt.

755

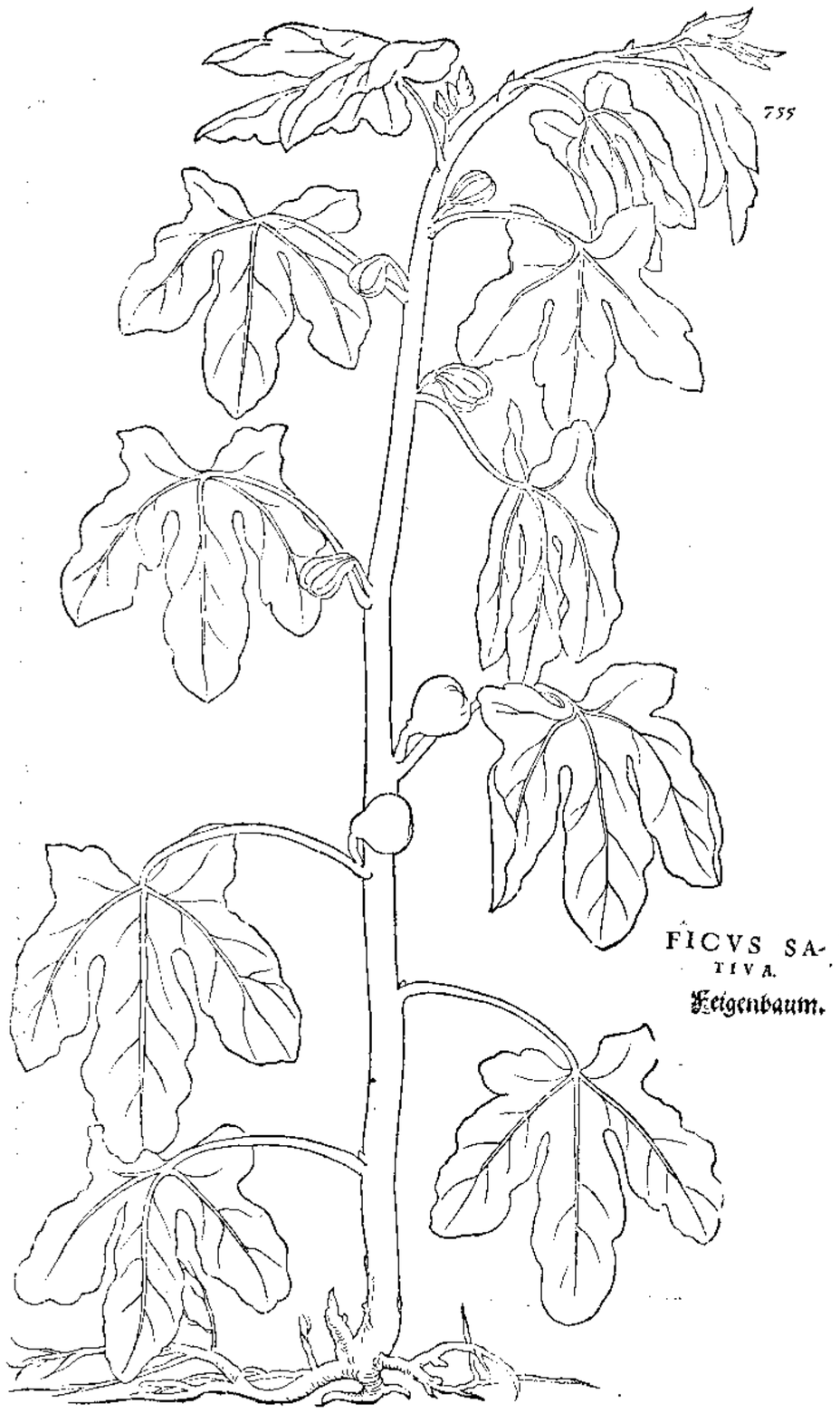

FICVS SATIVA.

Feigenbaum.

C poteſt. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, coſq; ſtatim diſcutiunt. Atq; ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi uim obtinent. Sed & decoctũ earum eiuſdem utiq; naturę eſt. Verum ubi magis cõcoquere conſiliũ eſt, miſcenda eſt farina triticea: ubi uerò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio eſt. In præſentiarũ hæc de caricis nouiſſe ſufficiat. Scire uerò oportet, quod quæ pinguiores ſunt, magis poſſunt concoquere: quæ uerò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterũ quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli non ſolum conſiſtentia, ſed & facultate. Porrò Ficus uirides comeſæ propter admiſtam humiditatẽ facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum utræq; tum humidæ tum ſiccæ. Præterea Ficus cõmeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrantq;. Nam & abſtergendi ui pollent haud obſcura: cuius gratia cõmanſæ, è calculoſis renibus arenularũ uim propellunt. Caricę licet multiplici utilitate cõmendentur, ſi quis tamen crebrò largiterq; eſitauerit, ſentiet non eſſe innoxias. Non admodũ enim probum ſanguinẽ gignunt, quapropter pediculorũ quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq; uim habent, quo nomine aluum ſtimulant ad excretionẽ, renesq; expurgant. Iecori autem lieniq; inflammatione obſeſſis officiunt, uelut Ficus quoq;, cõmuni ratione omniũ dulcium epularũ, non peculiari quadam eximia facultate. Obſtructis autẽ illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe proprijs uiribus nihil proſunt, nec obſunt: ſed incidentibus, extenuantibus, & abſtergentibus iunctæ, non medio criter auxiliantur: ideoq; medici nonnulli in dictis lienis iecorisq; affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut ſatureia, aut calamentha, aut origano, aut hyſſopo dare ſoliti ſunt. Ad eundẽ modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandiq; uim gerente caricas aſſumere, nõ ſolum ita affectis, ſed ſanis quoq; ex uſu fuerit. Siquidẽ iecoris meatus,
D per quos fertur alimentũ, patentes apertosq; ſeruari non ſolis laborantibus, ſed bene ualentibus etiam rutiſsimũ eſt. Proinde hoc pacto Ficus extenuante ſale, aceto garoq; conditas uulgò comedunt, experimento id utile eſſe cõpertum habentes.

EX PLINIO.

Fici ſuccus lacteus, aceti naturã habet: itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatẽ pomi, & in umbra ſiccaĩ ad aperienda ulcera, cienda menſtrua, appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; ſcabiẽ emendat. Item lichenas & pſoras. Aluum ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronũ, ueſparumq;, & ſimilium uenenis, priuatim ſcorpionũ. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici ſtrumis illinuntur, omnibusq; quę emollienda ſunt diſcutiendáue. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij uſus eorũ, tanquam in fricando liene & alopecijs, & quæcunq; exulcerari opus ſit, & aduerſus canis morſus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponunt. Iidem cũ melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta oſſa cum Papaueris folijs ſyluęſtris. Canum rabioſorũ morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra Ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum è folijs, gangrænis, conſumendisq; quæ excreſcunt. Fici maturæ urinã ciunt, aluum ſoluunt, ſudorẽ mouent, papulasq;. Ob id autumno inſalubres, quoniã ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breue tempus. Nec uoci contrariæ intelliguntur. Nouiſsimæ ſalubriores quàm primæ. Medicatæ uerò nonnunquã iuuenum uires augent. Senibus meliorem ualetudinẽ faciunt, minusq; rugarũ. Sitim ſedant, calorem refrigerant: ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas uocãt. Siccæ Fici ſtomachũ lædunt, gutturi & faucibus magnificè utiles. Natura ijs excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluũ molliunt, rheumatiſmis eius & ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item iecinorũ, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur.

Pythago-

A Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſsimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibusq; quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tuſsim ueterem. Cum uino autem ad ſedem, & tumorẽ maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus proſunt. Tibiarũ ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico mâlo. Ambuſtis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum abſinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum ſiſtunt manducatæ. Scorpionũ ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine ulcere eſt, quam pinguiſsimã Ficum imponi, penè ſingulare remediũ eſt: item phagedænę. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendũ ſanguinem concretũ. Item percuſsis, præcipitatis, cõuulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus cœliacis, dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungaĩ, excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricẽ tenuiſsimã obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſsi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, ſpodijq; uicem exhibet fruticum à radice exeuntiũ cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritiam.

EX SYMEONE SETHI.

B Ficus admodũ nutriunt, non tamen adſtrictam & robuſtam carnem efficiunt, ut panis ac caro, ſed laxam. Ventrem flatibus implent, niſi probè coquantur. Minus uerò quàm cætera opora ſunt mali ſucci, & uentrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignã extergendi facultatẽ obtinent: proinde arenoſa multa ſi edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obſunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa utilia habent. Malum hoc illis ineſt, quod ſanguinem non admodũ bonum gignunt, unde & pediculi procreantur. Oportet autem poſt uſum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt inſuper cõtra uenena facultatẽ habere, ſi quis ſingulis diebus ieiunus ijs utatur. Caricæ pectus iuuant, & tuſſes. Vrinam ciunt, ſatisq; nutriunt, corporis etiam bonam habitudinẽ efficiunt. Ante cibum ſumptę, uentrem irritant, ſed niſi celerius uentrem pertranſeant, non bonum ſanguinẽ gignunt. Quapropter ſi ad ſatietatem uſque eduntur, ſcabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus eſt, & aduerſus uenena remedium, ſi cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecoris, lienisq; obſtructiones auferunt, uerum calefaciunt, & ſitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impoſitæ parotidibus & reliquis abſceſsibus, emolliunt & concoquunt, potiſsimum in ijs quibus ſunt carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto impoſitæ, non parum iuuant.

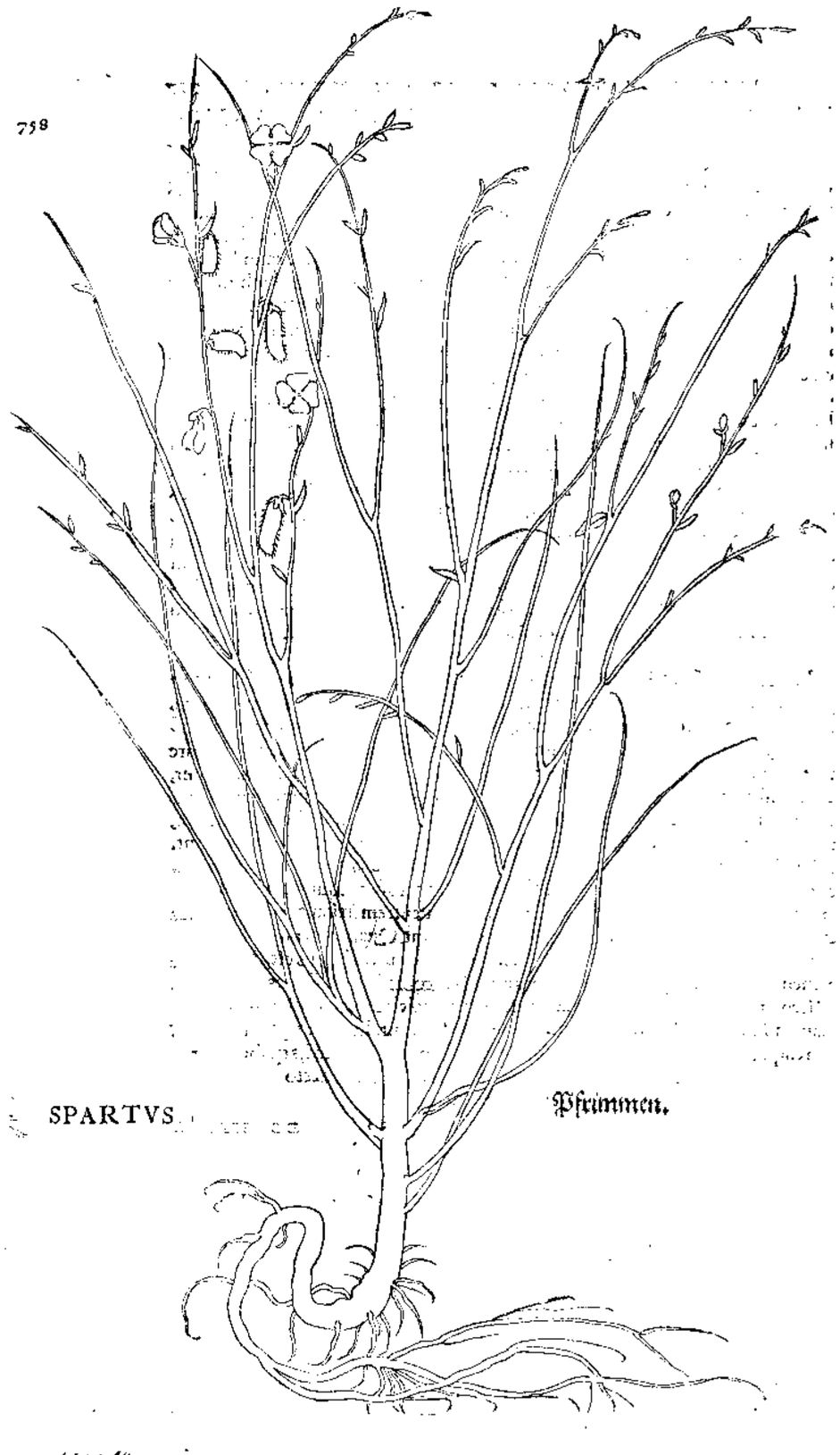

SPARTVS. Pfrimmen.

A

NOMINA.

SPARTON, Σπαρτον Græcis, Spartum Romanis uocatur. Officinis incognitum. Germanis Pfrimmen appellari potest. Sparton uerò dixerunt, quod funiculi ac uinculi usum in alligandis uitibus præbeat. *Spartum unde dictum.*

FORMA.

Frutex est uirgas longas proferens, sine foliis, ualidas, difficulter fragiles, quibus uites ligant. Siliquas phaselorum modo fert, & in ijs semina lentis formam habentia. Florem luteum, ueluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum solum amat, estq; ueluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac subinde siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, & gustus & uires indicant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti semen & flores in aqua mulsa pota quinq; obolorū pondere, per superna cum intensione ueluti Elleborus citra periculū purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua uirgis eius, deinceps uerò tusis & expressis, si succus cyathi unius mensura ieiunis bibatur, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterem infundunt. Stri gmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus, non instrenuè trahentis est facultatis.

B

EX PAVLO.

Sparti, quo uites ligant, & semen & flos cum mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant ueratri modo sine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SYMEONE SETHI.

Sparti, quo uites ligantur, semen & flores cum aqua mulsa si bibantur pondo obolorum quinque, per superna purgant, ut Elleborus albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ uerò ischiadicis prosunt.

DE SMYRNIO. CAP. CCXC.

NOMINA.

SMYRNION Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuisticū, Germanis Liebstöckel dicitur. Smyrnion dictū, quod huic idem sit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leuisticum hodie nominatā herbam, eam esse putant quæ Dioscoridi Ligusticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Melilloto similia profert. Tolerabilior est sententia eorum qui arbitrantur secundam esse Dauci speciem. *Smyrnion cur dictum. Leuisticum non est Ligusticum.*

FORMA.

Caulem habet Apio similē, adnascentias obtinentē multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicataq;, & colore subluteā. Umbellā supra caulem Anetho similem. Semen rotundū, nigrum, sapore acre. Radicē acrem, odoratā, teneram, succosam, fauces mordentē, foris nigram, intus pallidam, aut subalbidā. Cæterū si quis singulas has notas uelit expendere, facilè perpendet Smyrniū eam esse herbam quam hodie Leuisticū nominant. Siquidē ea ut Apiū caulem profert concauū, ac stolones multos. Folia quoq; Apij, *Smyrnium esse Leuisticum.*

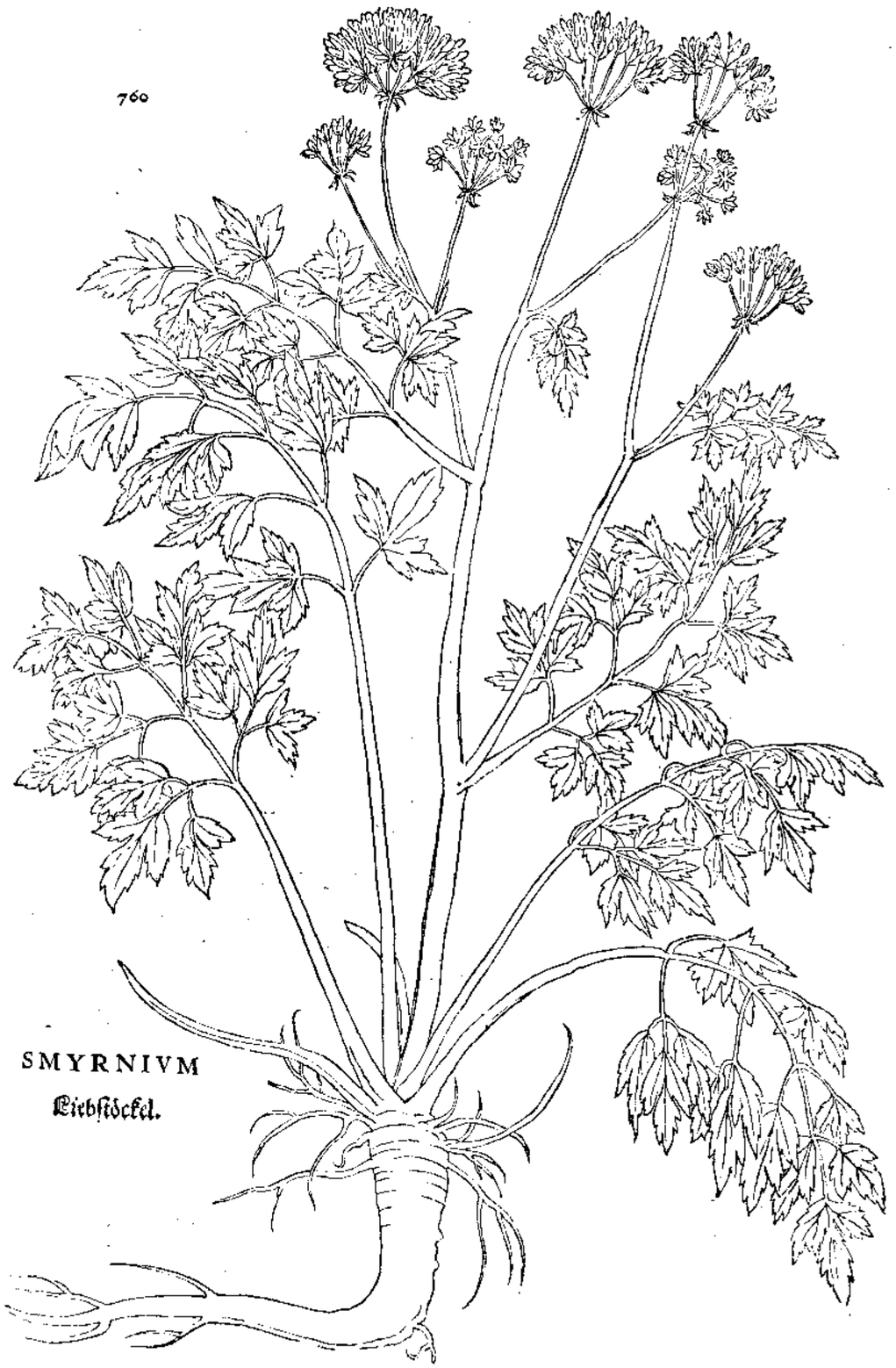

SMYRNIVM
Liebſtöckel.

A at latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, firma, cum quadã acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muſcariũ in capitibus caulium Anetho ſimile: ſemen rotundũ, nigrum, acri ſapore: radicem odoratã, acrem, guſtu fauces mordentem, ſuccoſam, mollem, foris atram, intus ſubalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuiſticũ forma & odore Apio ualde ſimile eſt, ita ut nonnulli hac ratione moti putauerint eſſe Apĩ ſpeciem quandã: ut congenerẽ eſſe herbam, quemadmodũ teſtatur Galenus, nemini dubiũ eſſe debeat. Vnde iterum liquidò colligi poteſt eſſe Smyrnion, quòd certè ſtatim ab Apio Dioſcorides, tanquã ſimilem congeneremq; herbam, idipſum deſcribat. Conueniunt etiam utrarunque herbarum facultates, ut paulò pòſt monebimus. Item Dioſcorides ſcribit Pæoniam fœminã folia Smyrnij habere. Quid uerò foliis Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuiſtici hodie nominati magis ſimile: ut nemo dubitare debeat ſubinde Smyrnion eſſe Leuiſticum. *Leuiſticũ forma et odore Apio ſimile.*

LOCVS.

Naſcitur hodie paſsim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æſtiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & ſemen. Olerũ modo comeduntur folia muria macerata, aluumq; ſiſtunt. Radix ſerpentiũ morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta
B & ſubdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & ueſicæ uitijs prodeſt. Menſes & ſecundas pellit. Cõmodè datur iſchiadicis cum uino. Inflationes ſtomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febriũ circuitibus prodeſt.

EX GALENO.

Smyrnion eſt eiuſdem generis cum Apio & Petroſelino: fueritq; Apio quidem ualidius, Petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & urinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroſelinũ uocant. Eſt quidem & ipſum Smyrnion, minus uerò Petroſelino & Smyrnio acre eſt. Proinde & ulceribus imponi poteſt, quia uidelicet ſine moleſtia deſiccat. Sed & digerere quæ indurata ſunt, ualet. Reliqua facultas eius Apio & Petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine utimur ad menſes, urinas & aſthmata. Hæc Galenus. Ex iſs Galeni uerbis liquidò apparet duplex eſſe Smyrnion, unum quod alio nomine Hippoſelinon, de quo ſuo diximus loco, dicitur: alterum autem quod in Amano naſcitur monte, de quo hic nobis ſermo eſt. *ſupra 726.*

EX PLINIO.

Vrinã & menſes ciunt folia & radix. Aluum ſiſtit ſemen. Radix ſuppurationes recentes, & collectiones diſcutit: item duritias illita. Prodeſt contra phalangia, ac ſerpentes, admixto cachry aut polline, aut apiaſtro in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitiones mouet, quã de cauſa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & ſecundas pellit. Medetur tuſsi & orthopnœæ radix uel ſemen. Item thoracis, lienis, renum & ueſicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulſis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur iſchiadicis in uino cum crethmo. Exprimitur ſuccus radicis, utilis fœminis, thoracis & præcordiorũ deſiderijs: calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur. Concoctiones facit. Sapore ſimillima piperi, ideo ad obſonia uruntur cum muſto, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

C APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuisticо recentiores tribuunt, & comperies prorsus easdem esse. Tradunt enim eius semē mouere menses & urinas, inflationes tollere, serpentiū morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, uulnera conglutinare, lienisq; obstructiones auferre: adeò ut hinc iterum constet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem uiribus, diuersum.

DE SILPHIO▸ CAP▸. CCXCI▸

Laserpitium uocat Smyrnium p. 737

NOMINA.

IAΦION Græcis, Laser, & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta uoce, deflexa tamen quadam à Laserpitio pristini nominis umbra, Osteritiū uocatur. Primùm siquidē, ut dictum est, Laserpitium, dein depranata nomenclatura, Osteritiū, postremo Ostritium cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodum fuit. Abiecta nancq; prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritiū, ac postremo magis concisè Ostritium nominare imperiti cœperūt. Veteribus Germanis haud dubie Laserwurtz dicta est hæc herba, quam quidem uocem, utpote semilatinā, posteri non rectè intelligentes, in Meysterwurtz mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes utuntur Germani.

Ostritium cur dictum.

FORMA.

Caulem ferulæ similem habet, folia uerò Apij, aurei coloris, semen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, translucidus, myrrhamq; redolens, ac odoratus destillat. Ex qua quidē descriptione luce clarius constat, herbā hanc cuius picturā damus, esse Laserpitiū, saltem germanicū. Caulis enim ei fœniculaceus, seu ferulæ, hoc est, geniculatus, folia Apij in auri colorē languescentia, semen foliaceū & latum, nempe quod figura exile foliolū exprimit: radix crassa & multa, foris nigricans, intus candida, miraq; flagrans iucunditate, quę si uulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, suauissimumq; spirans odorem, & linguam sua acrimonia uellicans, ut sanè nulla sit prorsus nota quæ reclamare uideatur. His accedit quod facultates Ostritij nominati à Laserpitij uiribus non discrepant, quemadmodum ex sequentibus patebit.

D *Laserpitium germanicum.*

LOCVS.

Nascitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur suauissimum odorem habet, præsertim Cyrenaicum, unde & ἐπὶ τοῦ, id est, succus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laserpitium aliud est quàm concretus ille succus, quem officinæ Belzuinum, uel Ben Iuinum uocant. Quod uerò ex Media & Syria affertur, Dioscoride teste, uirosum odorem obtinet, ac putrilaginē resipit, ideoq; uidetur esse id quod hodie officinę passim Asam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi potest, quod in hodiernum usque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Nostrum in montosis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus, seu Belzuinum est Laserpitium.

Asa fœtida.

TEMPVS.

Iunio mense flores admodum exiguos ac candidos, instar Anisi, profert, atque subinde semen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidissimus est. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix satis strenuè excalfaciunt. Nostrum etiam Laserpitiū in uniuersum calidius atq; acrius est pipere ipso, adeoq; calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & semen, folia & caulem superant, ut in eo etiam efficacissimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco folia, postremo caulis.

VIRES.

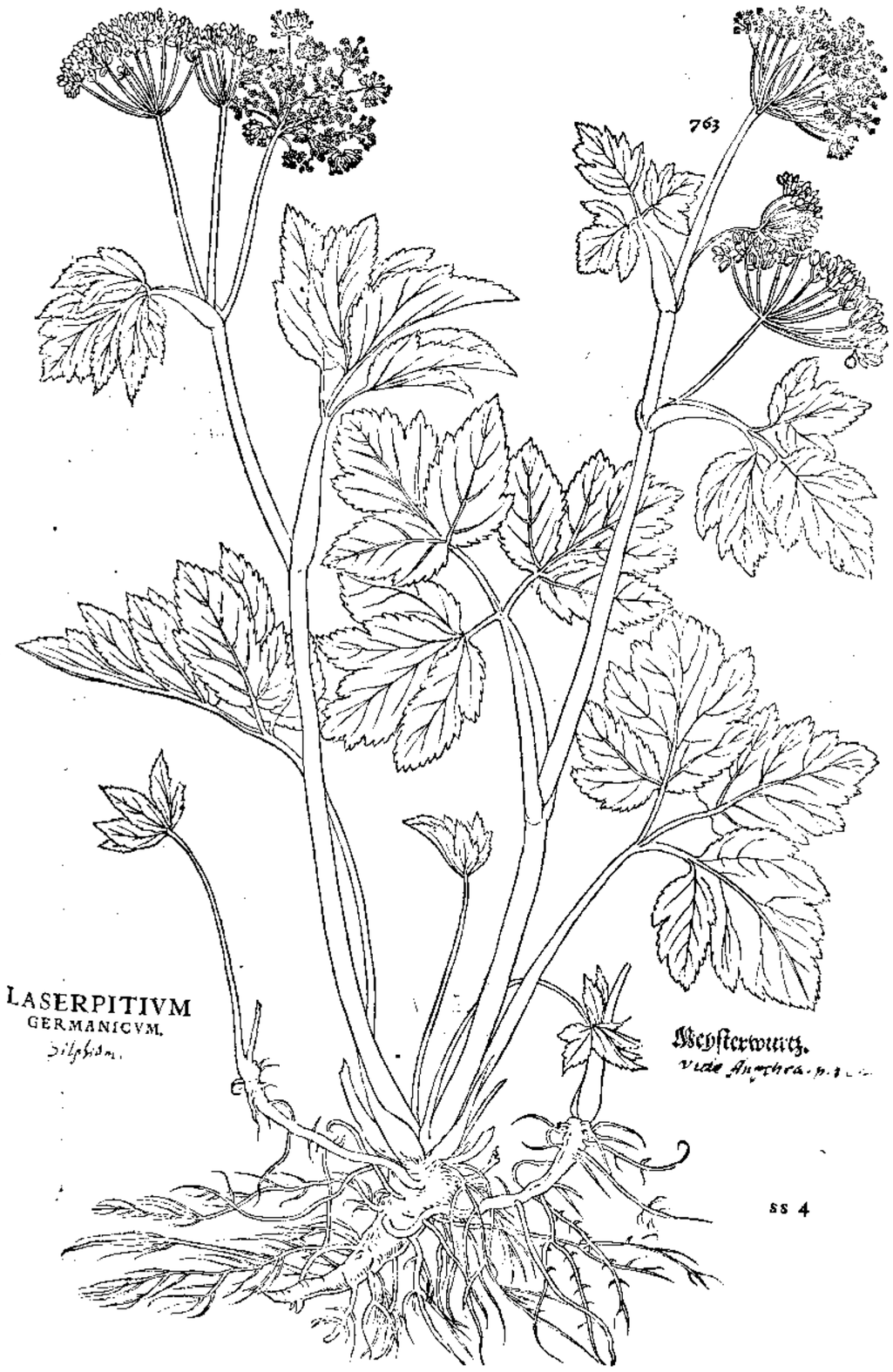

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laserpitij liquor acris est, inflat. Inunctus cum uino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorū aciem exacuit. Incipientes suffusiones cum melle inunctus dissipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cum thure in linteo circunponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiē efferata momorderit, uulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ uirus eiaculantur, uenenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunlinit. Gangrænis † antea scarificatis immittitur. Carbunculisq; cum ruta, nitro & melle, uel per se. Clauos, callosq; prius circunscarificatos tollit, cerato, aut aridorū Ficuum carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polyposq;, si aliquot diebus cū atramento sutorio aut erugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriq; asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatā irrauescentémue, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa utiliter gargarizatur. Coloris bonitatē ijs qui eo uescunt auget. In sorbili uo datus tussi auxiliatur, pleuriticisq; in sorbitionib. Suffusis felle, & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Cum pipere, thure & uino potus, rigores soluit. Neruorum distentione laborantibus, opisthotonicisq; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatū cum aceto deijcit. Ad lac intus in grumos concretū. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino uuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido panc. Foliorū liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam uocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

† πλοκαπαχε ἐφέτως legendum.

D EX GALENO.

Omnes Silphij partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potissimū liquor, admodum trahentē facultatē obtinens. Attamē excrescentias imminuendi, & liquandi uim quandam propter iam dictam temperiē habent. Liquor Cyrenaicus quidē omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniū maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphij ad expurgandas uuluas, pellendosq; emortuos partus, decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate utilius, ueruntamen aquam bibentibus, cauendumq; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentiū extinguit potus: ex aqua uulneribus his circunlinē. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non matureſcentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitū ut hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctus. Clauis pedū, qui uulgò morticini appellantē, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cū uino & croco, aut pipere, aut murium

A murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorū uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentiū in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitiū nostrum ex traditione recentiorū unicè uenenis aduersatur. Item pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorū humorum incidit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medet. Crassa quæ in thorace coëunt, discutit. Coloris corporis bonitatē ijs qui eo uescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinem resoluit. Stomachū esu corroborat. Pituitam uentriculi deijcit, & elanguescentē appetentiam inuitat. Menses & urinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita folia uulneri indantur. Hypochondriorū uitijs auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impositū sanat. Cum uino potum rigores discutit. Herba ipsa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat: & in summa, omnia quæ Angelica uocata herba, & maiori efficacia, potest. Vt hinc etiam constet Ostericium à nostris nominatum, eadem habere quas ueterum Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates. *Laserpitij germanici facultates.* *f 124.*

B Quare cum metus sit ne Laserpitiū adulterinum, aut saltem non optimū ad nos asferatur, præstat nostro uti, quod scilicet exigua admodū pecunia comparari possit, & uiribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio assignant, recentiorum testimonio præstare ualet.

DE STACHY▸ CAP▸ CCXCII▸

NOMINA.

ΣΤΑΧΥΣ Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis ziechender Andorn nominatur. Stachys uerò dicta, quod uerticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur. *Stachys unde dicta.*

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferens plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab una radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq; similitudinem refert, nisi quod altior est: folia quoq; plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non offendat, ab una radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorū uerticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertijq; ordinis excalfacientiū. Vnde iterū liquet hanc herbam esse Stachyn, quod gustata acris & amara uideatur.

VIRES.

STACHYS Riechender Andorn.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potum, menſes & ſecundas pellit.

EX GALENO.

Menſes prouocat, abortum facit, & ſecundas eijcit.

EX PLINIO.

Pellit menſtrua.

DE SECALE▸ CAP▸ CCXCIII▸

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis Rocken & Rorn nominatur. Magno in errore uerſantur qui hoc frumenti genus Siliginem eſſe exiſtimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teſte, lautiſsimus ſit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere præcipuus, ad arcendam pauperum famem tantum utilis, qui ueteraſcens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet ſpicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc uerò procumbentẽ, & ideo quod imbres retineat, rubigini opportunũ. Siligo præterea grano eſt candido, leui, & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, ſtriato, & glumis ferè explicito. Deniq; Siligo ſine ariſta eſt, hoc uerò ariſtis horret. Poſtremũ ex Siligine piſtrinarũ opera fiunt laudatiſsima, ex Secale nullum ferè tentatũ eſt. His itaque rationibus euidentiſsimũ eſſe puto, hoc frumenti genus quod Germani noſtri Rocken uocant, non eſſe Siliginem. *Secale non eſt Siligo.*

B FORMA.

Secale frumenti genus uulgò notiſsimũ, ſtipula eſt culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis ut plurimũ quatuor, ſpica innocentiorib. ariſtis horrente, non erecta, ſed ſemper propémodum procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, triſti, nigricante, ſtrigoſo. Plinius cap. xvi. libri xviij. ſcribit, Secale fœcunda, ſed gracili ſtipula eſſe præditũ, nigritia triſte, ſed pondere præcipuũ. Quæ ſingula ſatis monſtrãt, frumentũ quod Rocken uocant Germani, eſſe ſecalen, & nõ ſiliginẽ.

LOCVS.

Gignitur qualicunque ſolo, ideoq; paſsim in Germania, præſertim Rhetia, & Vindelica ſeritur.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis uidetur excalfacere quàm Triticum, minus tamen refrigerãre quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticũ, minus tamen quàm Hordeũ aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obſtruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potiſsimum ſi à furfuribus non ſit probè purgatus, ſtomacho grauis eſſe ſolet. Reliquæ uires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDE-

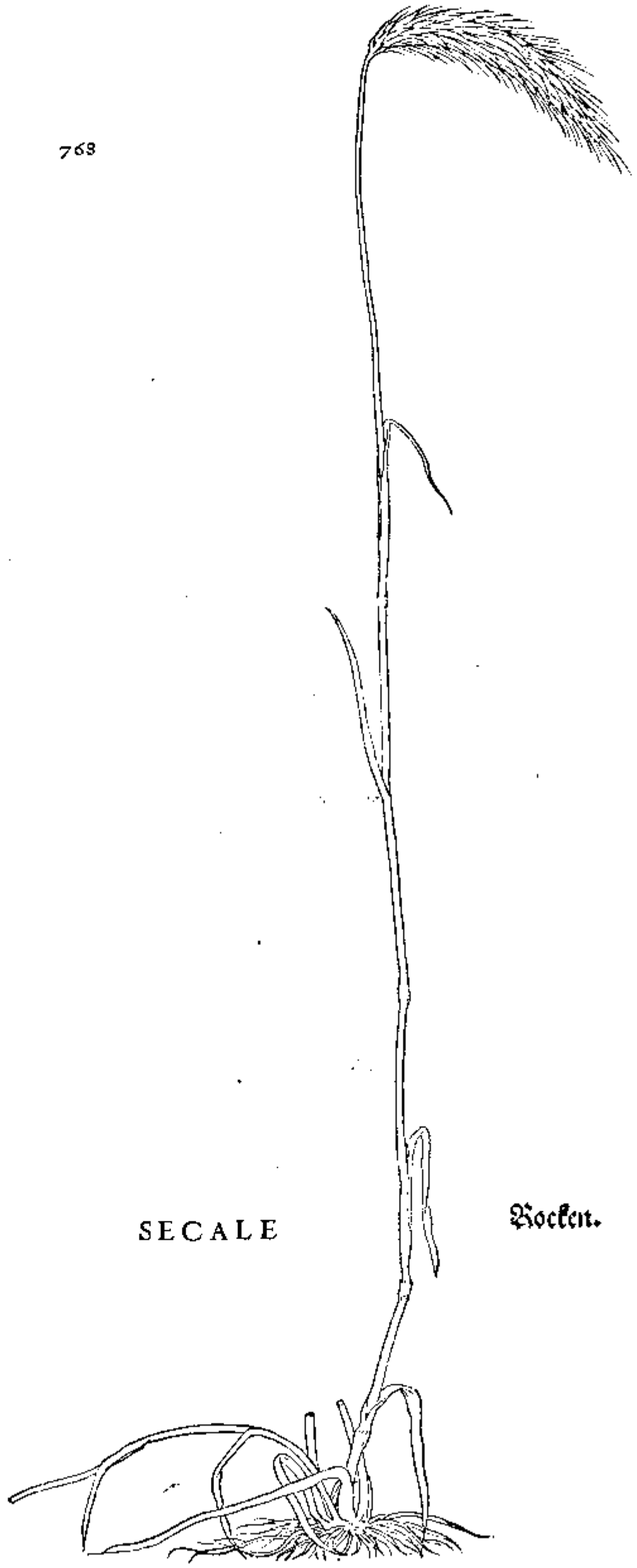

SECALE Rocken.

SIDERITIS PRIMA. Glökraut.

C

DE SIDERITIDE PRIMA.

CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

Chamæpityos adulterina.

ΣΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro Chamępity uera utitur, non ſine errore, cum ſatis ex forma illius conſtet, ut paulò pòſt monſtrabimus, non eſſe Chamæpityn. Germanis Glidkraut appellatur. Sideritis uerò nominata, quod glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello habeat uſum.

Sideritis cur dicta.

FORMA.

Herba eſt folia Marrubio ſimilia habens, longiora tamen, ad ſaluiæ aut quercus figuram accedentia, uerum minora & aſpera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, guſtu non iniucundos, aliquo modo adſtringentes, in quibus per interualla uelut in Marrubio uerticilli in orbem circumacti, & in his ſemen nigrum. Ex qua quidem deliniatione ſole clarius cõſtat, herbam cuius hic picturam exhibemus, eſſe Sideritin primam. Siquidẽ folia Marrubij habet, ſed longiora, ad ſaluiæ ſimilitudinem aſpera & rugoſa, minora tamen. Caulem quadratum & hirſutum, non iniucundi guſtus, aliquantum ſubadſtringentis, quem per interualla uerticillati orbes coronant, ut in Marrubio uidere licet, in quibus flores ſubcandidi ac lutei, & ſubinde ſemen nigrum. Radicem exiguam & ſubluteam, quod ſilentio tranſiuit Dioſcorides. Non eſſe uerò hanc herbam luam arthriticam, nec Chamæpityos generibus poſſe annumerari, hinc coniicere licebit: primũ, quod non ſit pumila, ſed in altum ſurgat, fruticis uerius quàm herbæ ſpecie. Quod uerò neque primum neq; ſecundũ genus Chamępityos dici queat, hinc manifeſtũ fit, quod utrunque foliis Semperuiui minoris ſit, à quibus ſaluiæ, qualia hæc habet, diuerſiſsima

Sideritis prima.

Sideritis non eſt arthritica.

D ſunt. Neq; etiam tertium, quia folia eius non ſunt exilia.

LOCVS.

Naſcitur aſperis, petroſis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio menſe florere incipit, nec deſinit niſi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abſtergendi facultatẽ, id quod amaritudo eius ſatis indicat: & pauculam adſtrictionem. Plurima tamen eius pars humida eſt, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita uulnera glutinare, & inflammationẽ arcere poſſunt.

EX GALENO.

Phlegmonem ſedat, & glutinandi uim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, ſanguinem claudat.

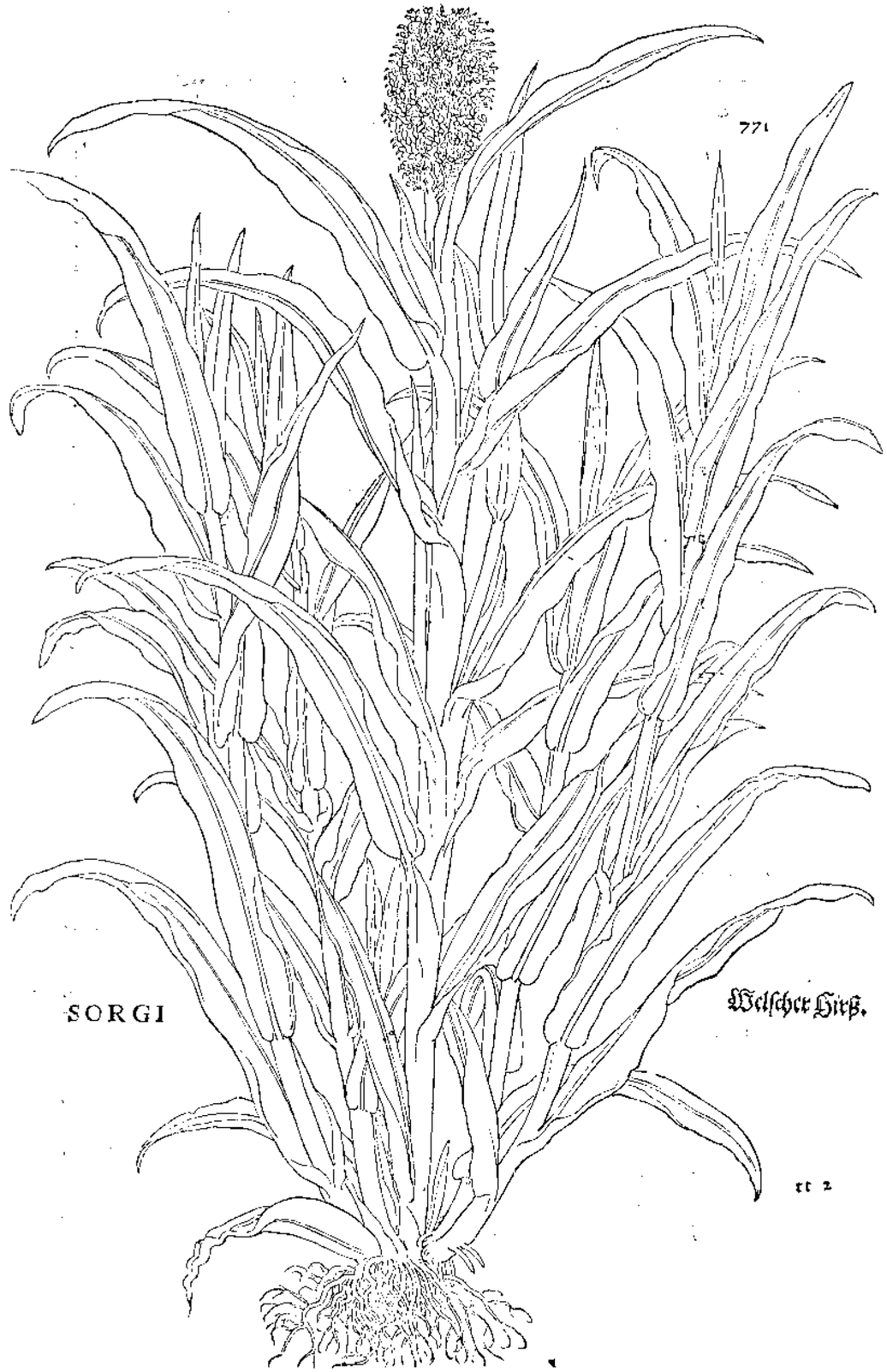

SORGI

Welſcher Hirß.

C

DE SORGI▸ CAP▸ CCXCV▸

NOMINA.

PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatũ, ideoq; Germani welschen Hirß uocant. Alij Sorgsomen / quod scilicet in Italia Sorgi nominetur. Necp constat quo nomine ueteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatũ frumentum nuncupant. Probè enim illi hęc nomenclatura uidetur conuenire, quod nimirum eius spica rubra & barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, uidetur.

Panicum vide p. 272.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quinq; altos, crassos, geniculatos, rubicundos, foliis uestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus: spicã quàm Panicũ maiorẽ ac densiorẽ, rufam & barbatã, in qua semen rufum, rotundũ, lentis magnitudine, & acuminatũ. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatã.

LOCVS.

Non prouenit nisi satum, & nunc in multorũ hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, ut diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideoq; temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicũ gu-
D stu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM▸ CAP. CCXCVI.

NOMINA.

Officinarum erratum.

VO nomine ueteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ sint, nemo hactenus, quod sciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinę non sine magno & intolerando ~~errore~~ Serpentarias uocant, non certè quod in nomenclatura tantum sit situm, sed quod forma & uiribus plurimum ab ea herba quam Græci Δρακόντιον, Latini autem Dracunculũ ac Serpentariam nominant, plurimum discrepent, ut suo loco latius demonstrabimus. Germani nostri has herbas Naterwurtz sua lingua appellant.

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ recentiorũ & officinarũ genera, forma non multum uariantes. Vnum quod leuibus admodũ foliis, & radice in se contorta constat. Hinc est quod herbarijs nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marem fecimus, germanicéq; Naterwurtz mennle uocauimus. Alterum rugosioribus foliis, maioriq; radice, & minus intorta, ac multum capillata uidetur. Vulgares herbarij Colubrinã nuncupant. Nos fœminã cõstituimus, ideoq; germanicè Naterwurtz weible uocauimus. Serpentarias uerò utrunq; genus dixerunt, propterea quod ubi primum è terra prodeunt, linguæ serpentinæ pelle tenui uestitæ, formam obtinent.

Mas. Bistorta. Fœmina. Colubrina.

FORMA.

Caulículo constant tenui ac iunceo, glabrescente, per ima tantum foliato, spicoso florũ uertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, supernè

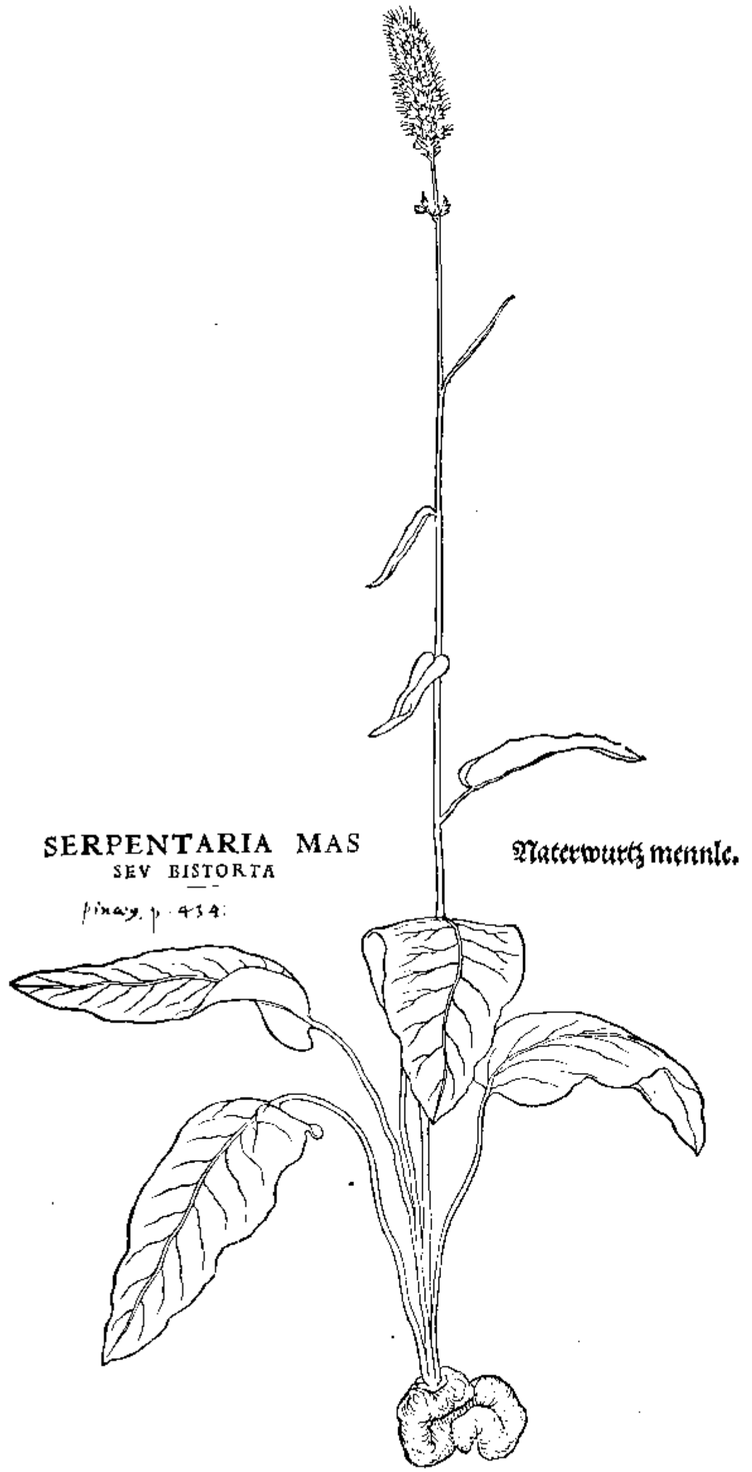

SERPENTARIA MAS
SEV BISTORTA

Naterwurtz mennle.

Plinij. p. 434.

774

COLVBRINA SEV SERPENTARIA FOEMINA.

Naterwurtz weible.

A pernè uiridi & herbaceo: radice, mas quidem draconis modo inuoluta & contorta, fœmina uerò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubescente.

LOCVS.

Nascuntur locis umbrosis & humidis, pratis potissimũ Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio mense & Iunio, quo maximè tempore, ut omnes aliæ quę floribus ornantur plantæ, dignosci ac inueniri possunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; radix mirificè adstringit, ut refrigerandi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

Radices illarum glutinant uulnera, fœtum in utero retinent, uomitũ bilioſum reprimunt, dysenteriã sanant. Hæc antiquus herbarius. Nostræ uerò ætatis medici, aliorũ errata impudenter sectantes, ad longè diuersos usus Serpentariæ utriusq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioscorides, Galenus & alij ueteres suum Dracontiũ, cum tamen uiribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiã abundè testatur, cum Draconti radix acris sit, illarũ uerò uehementer adstringat. Vt igitur errorẽ hunc relinquant, subinde medicos & sepłasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm sanare in delitijs habeant: sciantq; Serpentarias suas non alias quàm Britannicã habere facultates, adstringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonsillis sunt depascentia ulcera accõmodatas, & ad omnia alia quibus adstrictione opus est. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant. Britannica

DE SCORDIO. CAP. CCXCVII.

B

NOMINA.

SKOPAION Græcis, Latinis Trixago palustris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis allusione quadam ad Romanã appellationem aptè Waſſerbatenig nominabitur. Scordion autem Græcis ab Allijs dicta est herba hæc, quod nimirũ eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon uocatur, odorẽ referant. Ab hoc mali & ingrati odoris sensu, ijsdem etiam Δύσοσμον appellata est. Vt uerò Trixago dicta sit, similitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, similis est. Palustris autem, quoniã humentibus ac palustribus locis nascatur. *Scordion unde dictum.* *Dysosmon: Trixago palustris cur uocata.*

FORMA.

Folia Trixagini seu Chamædryi similia habet, maiora tamen, nec sic in ambitu incisa, odore aliquantũ Allium referentia, gustu adstringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos subrubescens. Hæc deliniatio sic refert herbã hanc, cuius picturã damus, ut ouum ouo non sit tam simile. Folio siquidem est Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè ferrato & inciso, odore aliquatenus Allium reddente, adstringentis & amari gustus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, instar Chamædryos & Teucrij, subrubro, & minimè in summis caulibus, ut aliqui putant, quemadmodũ pictura ipsa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos pastillos inferenda erit, & non syluestre Allium, ut maximo in errore uersentur sepłasiarij institores, qui pro re tam salutari atq; omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduersante, syluestre Allium usurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eosdem uicinitate uocabulorũ potissimũ incidisse errorem, libro primo Paradoxorũ, cap. xxiij. abundè monstrauimus. *Sepłasiariorum error.*

SCORDIVM Wasserbatenig.

A

LOCVS.

Nascitur in montanis & humentibus locis. Nec inter se pugnant Dioscorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibusq́, ille autem in montanis nasci scribit. Vtercq; enim uerum dixit: in campestribus siquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, sed, quod Dioscorides etiam adiecit, humentibus tantum. Plantatum autem Scordium non difficulter nascitur, & possunt de uno duntaxat ramo complures prouenire, modò solo humido cõmittantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, flos tamen non nisi diem unum durare uidetur, sic continuò unus alium sequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex saporibus, tum etiam facultatibus paulò pòst exponendis satis constat Scordiũ calidum esse, Nam, Galeno etiam teste, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba uim calefaciendi habet, & urinam cit recens trita & pota. Arida quoque cum uino decocta contra serpentiũ morsus, & letalia uenena bibitur. Ad stomachi rosiones, dysenteriã, & urinæ difficultatẽ pondere duarum drachmarũ cum hydromelite. Purgat crassa purulenta è thorace. Facit ad ueterẽ tussim, rupta, conuulsa, cum nasturtio, melle & resina in ecligmate arida cõmixta. Hypochondriorũ uctustas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menses supposita mouet, uulnera glutinat, uetusta ulcera purgat, & cum melle ad cicatricẽ ducit. Siccata carnium excrescentias reprimit. Succus præterea ex ea expressus ad prædicta uitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat simulq́ excalfacit uiscera, tum menses urinamq́ mouet. Prçterea con-
B uulsa ruptaq́ & laterũ dolores ab obstructione & frigore natos sanat potum. Denicq́ uiride illitum magna uulnera conglutinat: uerum sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium uarium existit, ut quod amarũ, acerbũ & acre sit. Purgat igitur simul & calfacit uiscera, urinas & menstrua cit, refrigerata omnia recalfacit, uulnera glutinat, repurgatq́, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE▸ CAP▸ CCXCVIII▸

NOMINA.

ΣTIXAΣ græcè, Stichas uel Stœchas latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam uocãt. Germanis nominatur Stichaekraut. Stichas uerò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerso Massiliæ sitis Galliæ insulis, in quibus prouenit. Arabq factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerũt, hinc sequaces illorum gentili cognomento Arabicã nuncuparunt. *Stichas dra-* *Stichas ur-* *dicta.* *Arabica quo-*

FORMA.

Herba est tenuibus ramulis, comam similem Thymo habens, longiore tamen folio, & gustu acris, & aliquantũ subamara. Hactenus Dioscorides, qui flores atq́ spicam prorsus omisit. Sunt autem flores, ut pictura abundè monstrat, exigui & ĉcerulei, spica uerò flauescit, semine referta exiguo, triquetro, & coloris spadicei. Radix illi est tenuis & lignosa.

LOCVS.

Nascitur, ut antea est cõmemoratũ, in insulis Galliæ è regione Massiliæ, quç Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationẽ accepit. Prouenit etiã in Arabia, alijsq́ cõpluribus locis, & in multis etiam Germaniæ nostræ hortis.

TEMPVS.

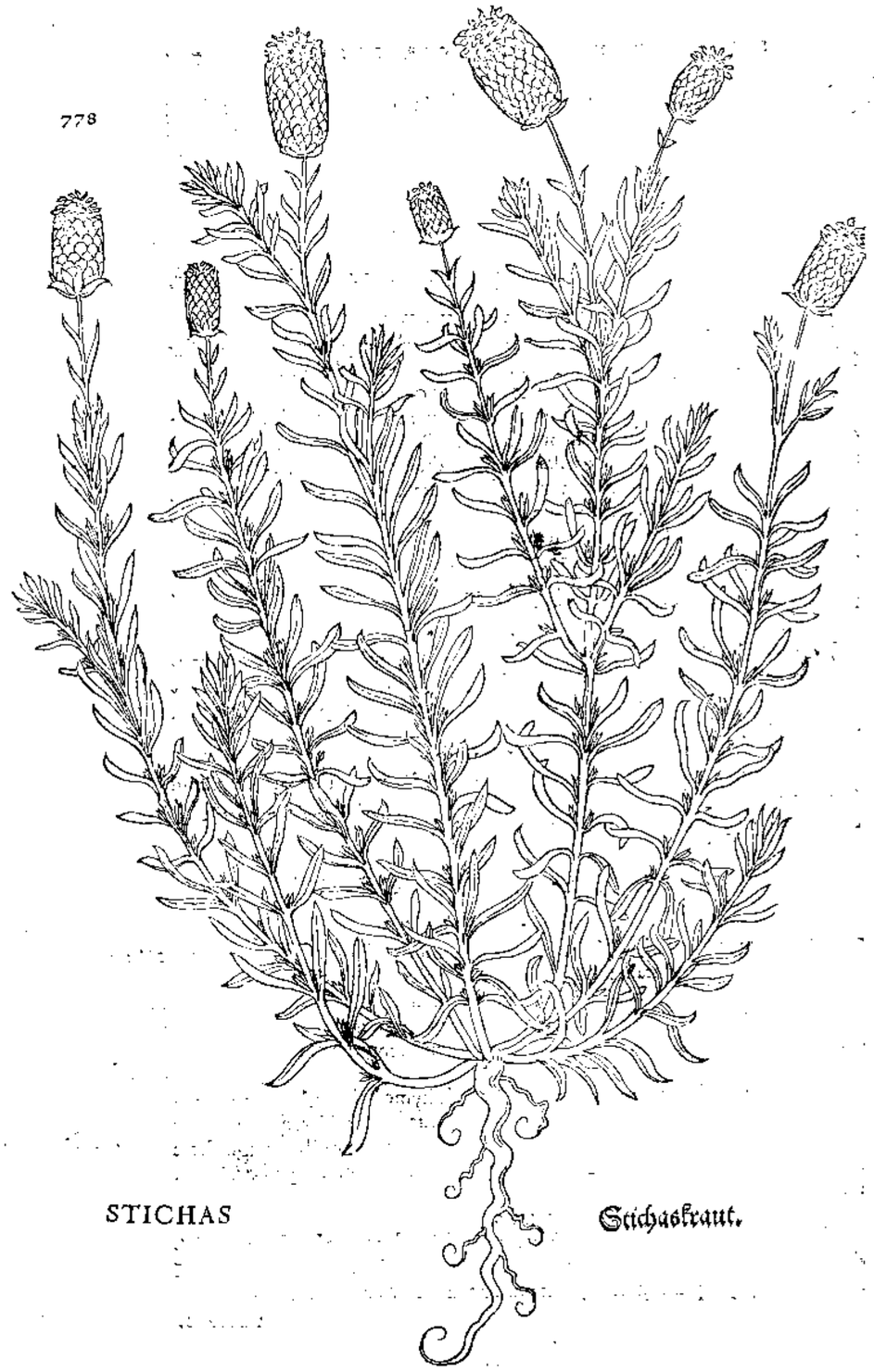

STICHAS Stichaskraut.

Lauendula stoechas

A TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidē amara est, & mediocriter subadstringens. Temperamentū uerò compositum ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua utiq; amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius, quemadmodum & Hyssopi, ad thoracis uitia efficax est. Miscetur antidotis utiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia uiscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

Radicula. Lanaria. Condisi. Saponaria. Struthium unde nominatum.

ΣΤΡΟΥΘΙΟΝ Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condisi, nonnullis herba fullonum, uulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut dicitur. Vnde uerò Græci hanc herbam Struthiū appellauerint, non satis constat, nisi fortè à foliorū positura, quæ auium alas quadantenus imitantē, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρουθίον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quod Venerem stimulet. Græci B enim, ut dictum est, στρουθὸν passerem uocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in Venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres uocant. Porrò strutheum, ut est apud Festum, nuncupant obscœnā uirilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro uirili membro in suis uersibus usurpasse uidentur. Lanariam uerò dixerūt, quod ad candorem & mollitiem lanarū ea usa fuerit antiquitas. Nam cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunq; suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas ueteres hac herba cluebant, ad munditiē contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & utiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recentiorib. dicta est, quoniam eluendis uestimentorū maculis, sordibusq; lanarum expurgandis, saponis uicem exhibet. Herba autem fullonū nominata est, quod ea interpollandis uestibus, & mangonio poliendis fullones utantur.

στρουθοὶ. Lanaria cur dicta. Radicula quare appellata. Saponaria cur uocata. Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, foliis oleæ prodeuntib. ex interuallo quasi geniculatim, plerunq; quinis in unum coëuntibus, in summo coliculorū floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum ultrò citroq; per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos cōtinuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES.

780

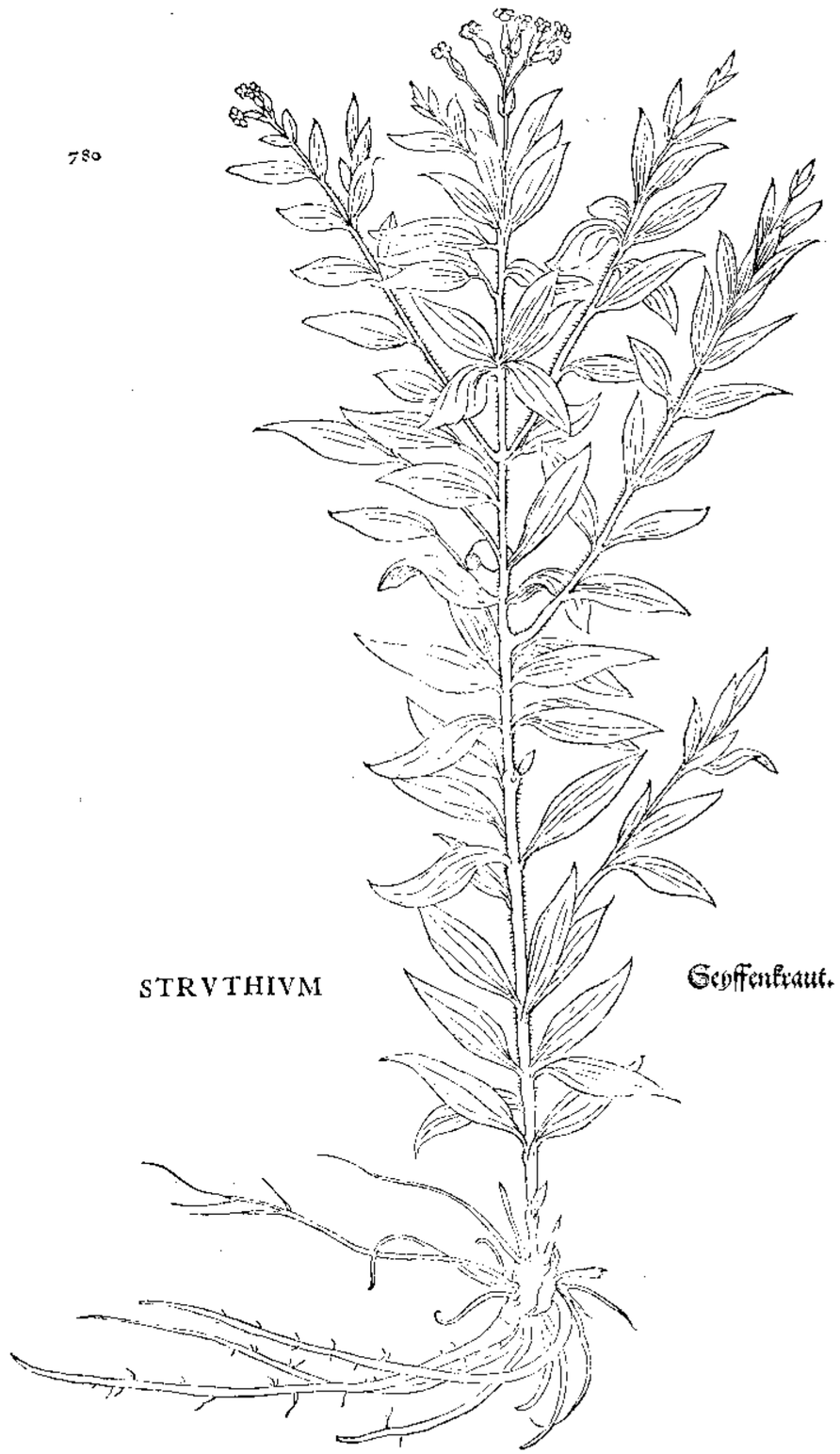

STRVTHIVM Geyffenkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, urinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnoeis cum melle cochlearis mensura sumpta. Aluum subducit. Eadem cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frangit, & per urinam exturbat. Lienem induratū minuit. Subdita menses elicit, & foetum manifestè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in uino elixa, tubercula discutit. Miscetur praeterea collyrijs & malagmatis quae ad claritatē oculorū conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimū utimur, gustu acri quidem existente. Sed & abstergit, & irritat, ideoq; sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis uitijs. Vrinam cit, aluum soluit, & uuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim orthopnoeae cochlearis mensura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iecinori. Eadē pota denarij unius pondere ex mulsa aqua, suspirijosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCC.

NOMINA.

B ΣΚΙΛΛΑ Graecis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nunc officinis uocatur. Germanis autem Meerzwibel. Lugdun. p. 240.

FORMA.

Scillae radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticosaq;, ex qua prius, ut in eroco, caulis prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie, & pleraq; ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla undique, ut cæpæ & allia, prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere, triaq; tempora sationū ostendere, Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentū, arandi primum tempus significare scribit, secundū medium, tertiū nouissimū. Quot enim fuerint isti, totidem & arari tempora fermè occurrunt. Scillae praeterea flos, ut est Berytius autor, uirgata specie prosiliens, modò celeriter nō emarcescat, largos frugum prouentus, ac uberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodū incidentem facultatē obtinet, non tamen admodū calidam, sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientiū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentē habet. Assata uerò multiplicē obtinet usum. Pasta aut luto oblita, in clibanū conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si non emollescat, altera pasta aut luto circunlinitur, & eadem quae prius fiunt. Nam quae ita non assatur, noxia magis est, praesertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanū conjecta. Sumitur ex ea, abiectis extimis partibus, quod maximè mediū est, quod concisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa usq; dum nec amaritudinē, neque

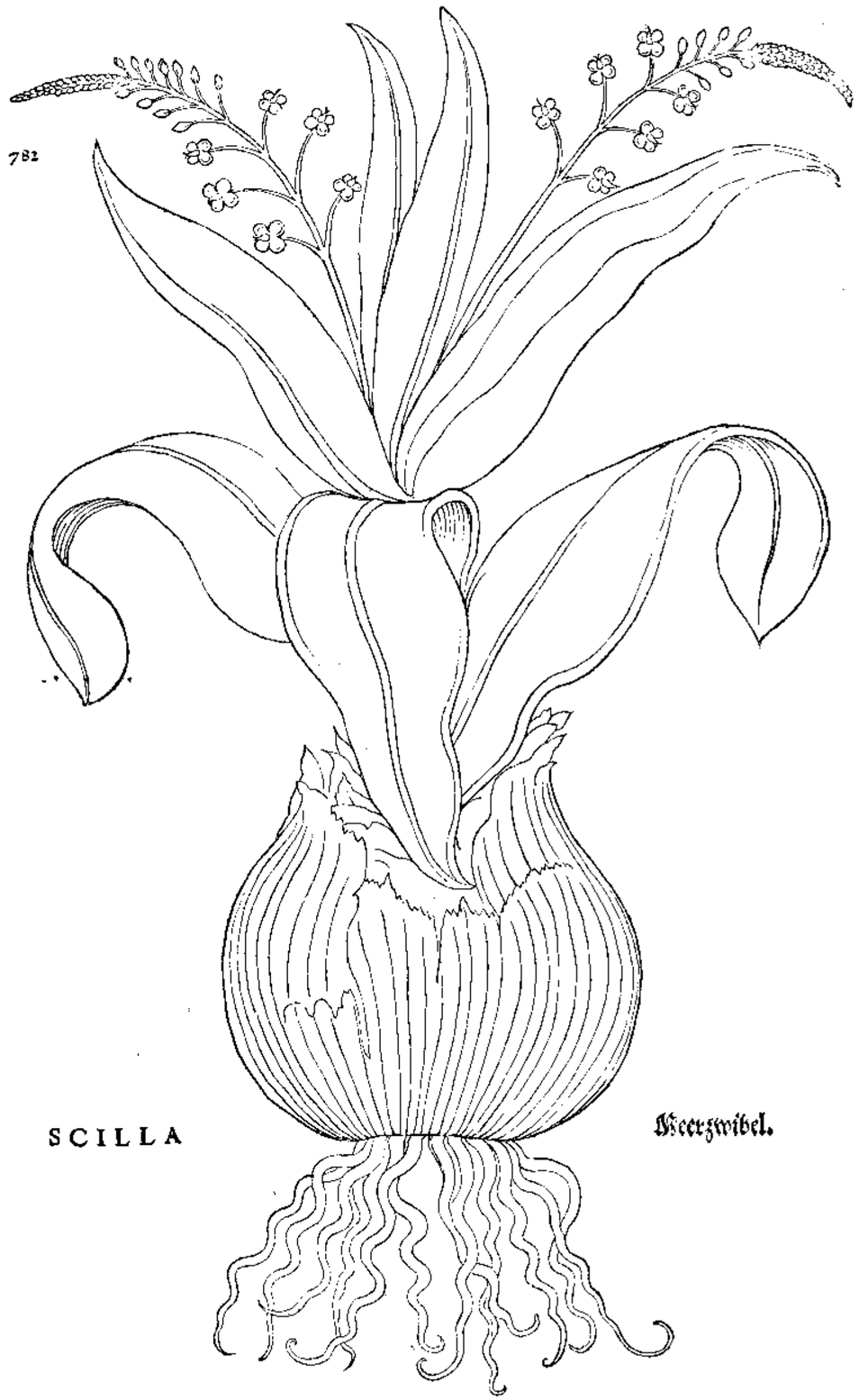

SCILLA Meerzwibel.

A acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in umbra diſſecta, & lino traiecta, ita ut ne taleolæ inuicem ſe contingant. Sic igitur ſecta, ad oleum, uinum, acetumq; folliti cum utimur. Ad rimas uerò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum reſina liquefacta imponitẽ. Decocta in aceto demorſis à uipera cataplaſma eſt. Aſſæ eiuſdẽ pars una toſti ſalis partibus octo ſubigitur, daturq; ieiunis cochlearis unius duorúmue pondere ad emolliendã aluum. Additur potionibus & odoramentarijs medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uoluerimus, hydropicisq; & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in uetere tuſſi, aſthmaticis, cruenta reñcientibus. Trium uerò obolorum pondus in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur eadem cum melle, ſumiturq; in cibo ad eadem, maximè coctionẽ adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & ſimili modo ſumpta, idem poteſt. Cauendus Scillæ uſus ijs, quibus interaneũ aliquod exulceratum erit. Prodeſt uerrucis & pernionibus aſſam inungere. Semen eius tritum, cum caricis aut melle exceptum, ſi manditur, aluum emollit. Pro foribus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt.

EX GALENO.

Præſtat aſſam aut elixam ſumere: ſic enim uirium eius uehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, fœmina nigra. Scilla quę candidiſſima fuerit, utiliſsima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquũ è uino eſt, conſutum ſuſpendit lino modicis interuallis, poſtea arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante Solſtitium diebus quadraginta octo. Gypſo deinde oblitus cadus, ponitur ſub tegulis, totius diei ſolem accipientibus. Poſt eum numerũ dierum tollitur uas, Scilla exi
B mitur, acetum transfunditur. Hoc clariorẽ aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumq; doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta uis eſt, ut auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, uel per ſe cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recens ſubiecta præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur pluribus modis in olla, quæ conijciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde cõciditur, coquiturq; in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potę. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſsim uetterem cum ſuſpirio. Diſcutit & ex foliis ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè uti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta reſinæ. Semen eius lumborũ dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuę ſuſpenſam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

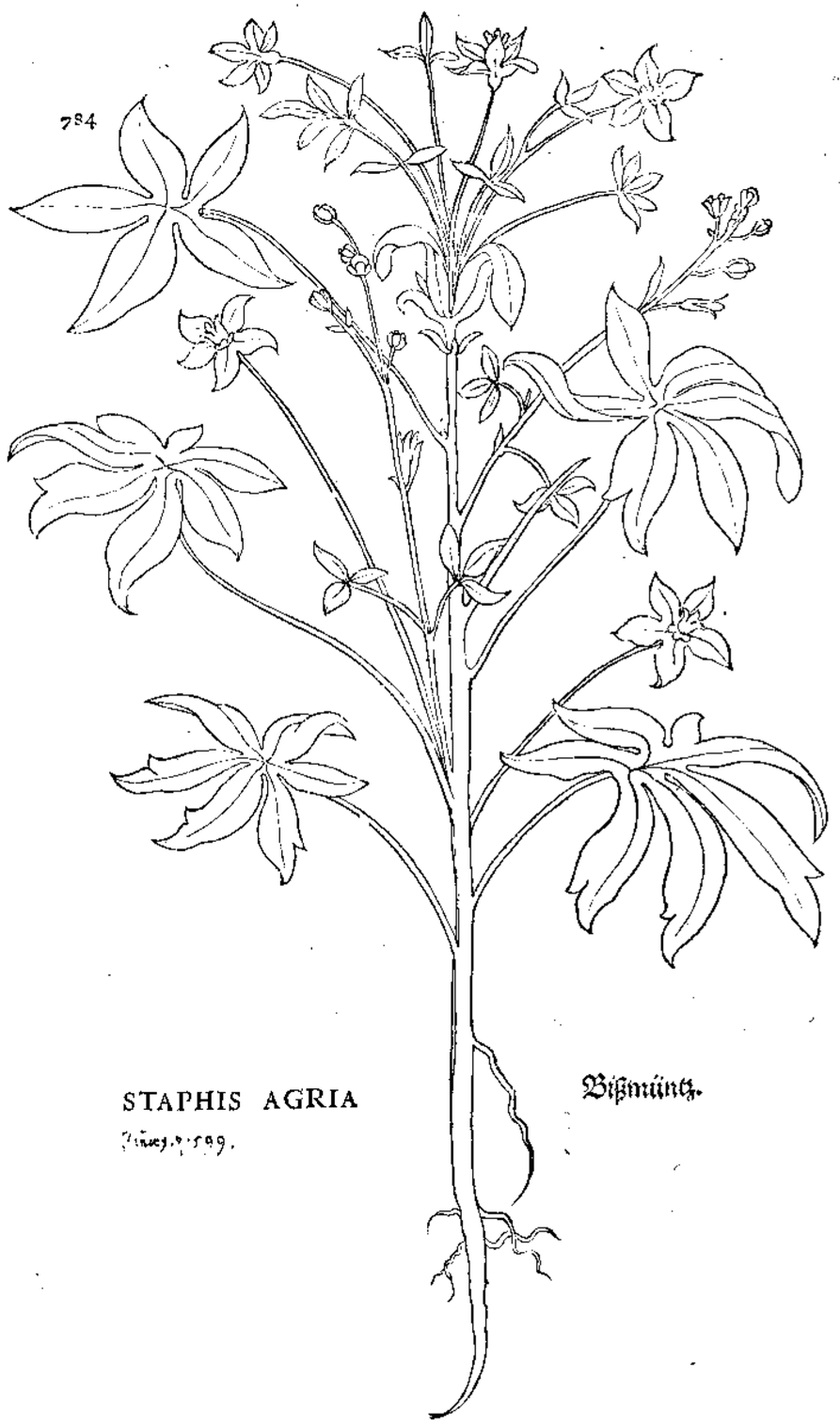

STAPHIS AGRIA

Βίσμάντς.

Vines. p. 589.

CAP. CCCI.

NOMINA.

ΣΤΑΦΙΣ ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphisagria, Germanis Bißmüntz. Pedicularis autem Pituitariaq; Latinis à uiribus quas habet, dicta est: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cõmanducata feruore multam pituitam trahit. *Pedicularis quare dicta. Pituitaria unde.*

FORMA.

Folia habet Labruscæ, incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrosq;, flores Isati similes, semen in uasculis uiridibus similibus Ciceri triangulũ, asperum, in nigro subrufum, intus candidũ, gustu acre. Hæc descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantum exceptis, qui minimè Isati similes sunt, neq; in colore, neq; in quantitate. Isatis enim flores lutei sunt, & exigui, huius contrà subcæsij, ac multò maiores, ut hinc ferè suspicer eam herbam non esse quam ueteres pingunt Staphida agrian. Cæterũ cum proximè tamen ad picturam accedat, neque uiribus differt admodũ, inter Staphidis agrias species rectè à plerisq; hodie herbarijq; rei studiosis cõnumeratur. Folia enim fert plerunq; septem, aliquando etiam paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis semen triquetrum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre, ita ut illi omnes notæ, demptis floribus, respondeant.

LOCVS.

Nascitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nunc passim in hortis plantatur.

B TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Quum urendi uim habeat Staphis agria, consequitur eandem in quarto ordine esse ex calfacientium & desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim si quis trita in aqua mulsa dederit, crassa per uomitũ purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam assiduè attendere oportet, & aquam mulsam potui dare, quod strangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimã cit pituitã cõmanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarũ rheumatismũ sistit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle sanat. Miscetur præterea urentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatẽ, adeò ut ex capite purget pituitam, abstergatq; ualenter, itaq; ad scabiẽ accõmodata est. Sed & urendi uim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes uti non censuerim propter ancipitẽ strangulationẽ, nec ad pituitã oris siccandã: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquũ corpus liberãt triti. Facilius admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dentiũ dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ uitia, rheumatismũ gingiuarũ, ulcera oris manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam Pituitariã uocant, & plagis serpentium uticq; illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Staphidis agrias succo, cum oleo perunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam uestes eo tædio liberat.

SESELI
MASSILIENSE.

Gesel.

A

CAP. CCCII.

NOMINA.

ΣΕΣΕΛΙ τὸ μακεδονικὸν Græcis, Seseli Massiliense Latinis, officinis Siler montanũ dicitur. Semen tamen quod à sesiasiarijs hoc nomine uenditur, non Massiliense, sed, si amaritudinẽ respicias, Æthiopici, uel, quod magis uero simile est, Peloponnesiaci (neutrius enim integram imaginẽ uidimus) Seseli semen est: latius enim, odoratius, & carnosius Massiliensi existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Sesel rectè illam appellabunt.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, crassiora tamen. Caulem uegetiorẽ, umbellam Anetho similem, in qua semen est oblongum, anguloſum, & degustanti confestim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioscoridis definiatione satis constat stirpem, cuius picturam damus, esse Seseli Massiliense, quod huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio suffragetur. Quid multa? dato etiam quod singulæ illi non responderent notæ, tamen cum eas quas ueteres Seseli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo usurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Massiliam, teste Dioscoride, Galliæ urbem nascitur, unde etiam cognominatũ est Massiliense. Prouenit autem alijs quoq; in locis calidioribus, & nunc in plerisq; Germaniæ hortis, sed non nisi satum & cultum.

TEMPVS.

Floret æstate, & semen subinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi uim obtinent. Stranguriæ, orthopnœæ, uteri suffocationibus & comitialibus pota medentur. Menses & fœtus ex utero ducunt. Interaneis omnibus prosunt, & diutinas tusses sanant. Ipsum semen cum uino potum coctioni confert, tormina discutit, & epialis febribus utile est. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & uino bibitur. Datur capris alijsq; quadrupedibus bibendũ, ut partus iuuet.

EX GALENO.

Seseli & radix & semen usqueadeo excalfacit, ut admodum urinã mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tussim ueterẽ, rupta, cõuulsa, in uino albo potum. Item opisthotonicis, & iecinorũ uitijs, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ pariturę. Illinitur & igni sacro. Multum in sumo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo cõmanducatum è sale. Boum morbis medetur, uel si contritum infunditur.

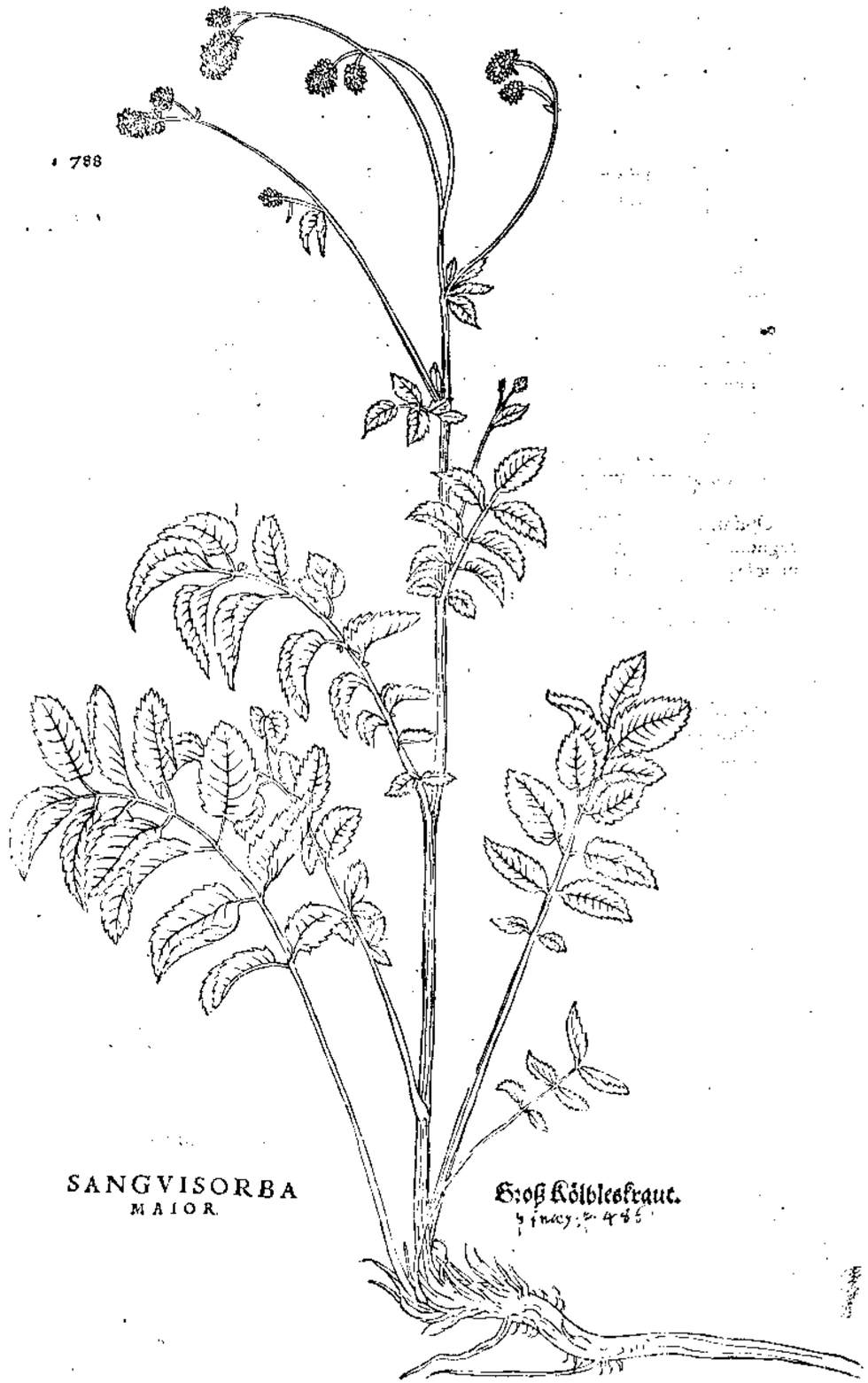

SANGVISORBA
MAIOR.

Groß Kölbleskraut.
Tragus p. 486

Sanguisorba officin. 2

SANGVISORBA
MINOR.

Klein Kölbleskraut.
Pimpinella p. Dioscor. 3. c. 47.
Tragus p. 602.

Poterium sanguisorba

DE SANGVISORBA. CAP. CCCIII.

C

NOMINA.

VVM ignoraremus quo nomine ſtirpem hanc ueteres Græci & Latini, ſi modo ijs cognita fuit, appellarint, maluimus interea uulgari uti nomen dictura, donec aliud certius nomen inueniremus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque puſilla, neq; piloſa, neq; rotunda, ſed mucronata eſſe uideantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba uerò dicta eſt hæc herba, non quod uulneribus iniecta ferrũ & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, ut nõnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringendi facultas abundè oſtendit: ſed potius quod ei in ſiſtendo ſanguine undecunq; emanarit, mira admodũ inſit efficacia, adeò ut hunc ipſum quaſi abforbere uideatur. Erroris autem huius nulla alia cauſa eſt, niſi quod hanc ſtirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella uocatur, confundant, quæ certè propter caliditatẽ quam obtinet haud exiguam, quandã etiam trahendi facultatẽ habere uidetur, adeò ut infixa corpori extrahere facile queat. Quod uerò cum Pimpinella confuderint non alio factum eſt nomine, quàm quod huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem ut hæc ſerrata ſunt, accedere uidentur. Sed hæc confuſio non caret errore, ut paulò pòſt dicemus. Germanis hæc herba Rôßbleſtraut / à capitellis quæ ruffeſcentibus punctis maculata ſunt, dicitur. Nõnulli etiam Germanorum Hergots bårtlin nominant. Quidam etiam à ſiſtendo ſanguine Blůtſtraut.

Sanguiſorba cur dicta.

Error eorum qui Pimpinelli cum Sanguiſorba confundunt.

GENERA.

Duo ſunt eius herbæ quæ Sanguiſorba uocatur genera. Vna enim maioribus conſtat foliis ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorũ forma maior à nobis dicta eſt. Altera minoribus foliis, coliculis autem maioribus eſſe deprehenditur, quare ab iſta foliorũ effigie rectè minor appellari poteſt, ut inter eas aliquod diſcrimen eſſe herbariæ rei ſtudioſi hac ratione animaduertant.

Sanguiſorba maior.

D

Minor.

FORMA.

Herba eſt à radice craſſa & longa, ſtatim foliоſa, minor potiſsimũ, coliculos habens plurimos rubentes, folia aſpera, in extremitatib. latè crenata & ſerrata, in ſummo coliculorũ capitella ruffeſcentibus punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis, aridioribus, & ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinen, utcunq; à facultatibus illius non diſcrepet, quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus, Elatine in cultis & ſegetibus prouenìat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtantibus adſtrictionẽ haud uulgarem ac uiſcoſitatem herba præ ſe ferre uidetur. Quapropter ſiccam admodum conſiſtentiã nacta eſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere poteſt, atqueadeo emplaſticam, eo quòd glutinoſa ſit, facultatem obtinet.

VIRES.

Ex ijs quæ diximus abundè conſtat utranque Sanguiſorbam in reſtringendis ac ſupprimendis ſanguinis profluuijs eſſe efficaciſsimas, adeò ut nonnulli conſtanter aſſerant, eas etiam manibus geſtatas ſanguinem undecunq; manantẽ ſiſtere poſſe. Vꝫ Experientia certè compertũ eſt ad muliebre profluuiũ ſanandũ, nullum poſſe reperiri præſentius ijs ſtirpibus præſidiũ. Glutinant etiam uulnera illarũ folia, carcinomatiſq; & fiſtulis medentur. Generoſum denicp ac ſtrenuum remediũ eaſdem eſſe ad dy-

A ad dyſenterias, & reliquos uentris fluxus, ſi ex aqua aut uino bibantur, nemini non notum eſt. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ ſtirpes genus eſſe uidentur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, ut ſuprà etiam cõmemoratum eſt, cum Pimpinella confundunt, quod hæc ipſa acris admodũ ſit & multum calida: illæ contrà ſapore, haud ſecus atq; Elatine, adſtringente. Verum non tantum differunt facultatibus, imò etiam odore, coloreq; foliorũ, maximè uerò florũ diuerſitate, ut quiuis ex utriuſq; herbę picturę collatione ſtatim deprehendet.

Pimpinella nõ ſolum facultatibus, uerumetiam forma à Sanguiſorba diuerſa.

DE SCOLYMO. CAP. CCCIIII.

NOMINA.

ΣΚΟΛΥΜΟΣ Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta uoce nominent, primam uocis ſyllabam articuli uice præponentes. Alij paulò rectius Alcocalum uocant: Cocali ſiquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum ſimile eſt, uenit. Nunc uulgo herbariorũ ab articulo ſtatim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta uocali a, Articoclus, uel magis curtato, ut ferè fit, uocabulo, Articols uel Articoca nuncupatur. Germani inſtar uulgi Artiçoca nominabunt, aut Strobildorn. Strobilum autem Romani hanc ſtirpem non alia ratione dixerunt, quàm quod eius capitulum, ut diximus, ſtructili nucleorũ ſerie pineam nucem referre uidetur. Cinaram uerò ſunt qui appellatã putent, quod ſatum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius ſpeciei Carduum mutata eſt, dictam eſſe uolunt.

Carduus. Strobilus. Cinara. Alcocalus. Cocalus.

Articocalus. Articoca.

Strobilus cur dicta.

Cinara quare appellata.

FORMA.

B Folia habet Chamæleontis, & ſpinæ albæ uocatæ ſimilia, nigriora tamen ac craſſiora. Caulem emittit oblongum, foliоſum, in quo capitulũ ſpinoſum. Radicẽ uerò nigram & craſſam. Hæc Dioſcorides. Cæterum caput eius & uertex in ſquaroſum extuberat globum, corticoſis unguibus turgentẽ, ſpicisq; ſquamatim coagmentatum, quorũ orbis exterior uiret, interior niueo candore nitеſcit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euaneſcit in pappos. Caput uetuſtate tandem diſſilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scolymi faciẽ ac picturã hoc tempore dare non potuimus, quod primo anno fructum ſuum nõ oſtendat. Curabimus autem alio tempore ut ſtudioſi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, in Germania prouenit Cinara, niſi ſata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, uerè Cinara exiſtit. Quod ideo monendum eſſe duximus, quia inter Græcos eſſe conſtat, ut eſt Paulus & Aëtius, qui Scolymum à Cinara diſcriminãt. Non eſt autẽ aliud inter eas ſtirpes diſcrimen, quàm quod Scolymus ferus eſt & ſyluеſter, Cinara uerò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

Scolymus hortenſis propriè Cinara dicitur.

Scolymus.

Cinara.

Carduus altilis.

TEMPVS.

Quum Solſtitiũ æſtiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Heſiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teſte, qui ea florente cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uirosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æſtu areſcentibus, ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ ſecundum qualitatẽ editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentũ indicat, ſiccum uerò in ſecundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Scolymi illita graueolentiã alarũ, & totius corporis emendat. Item ſi decocta in

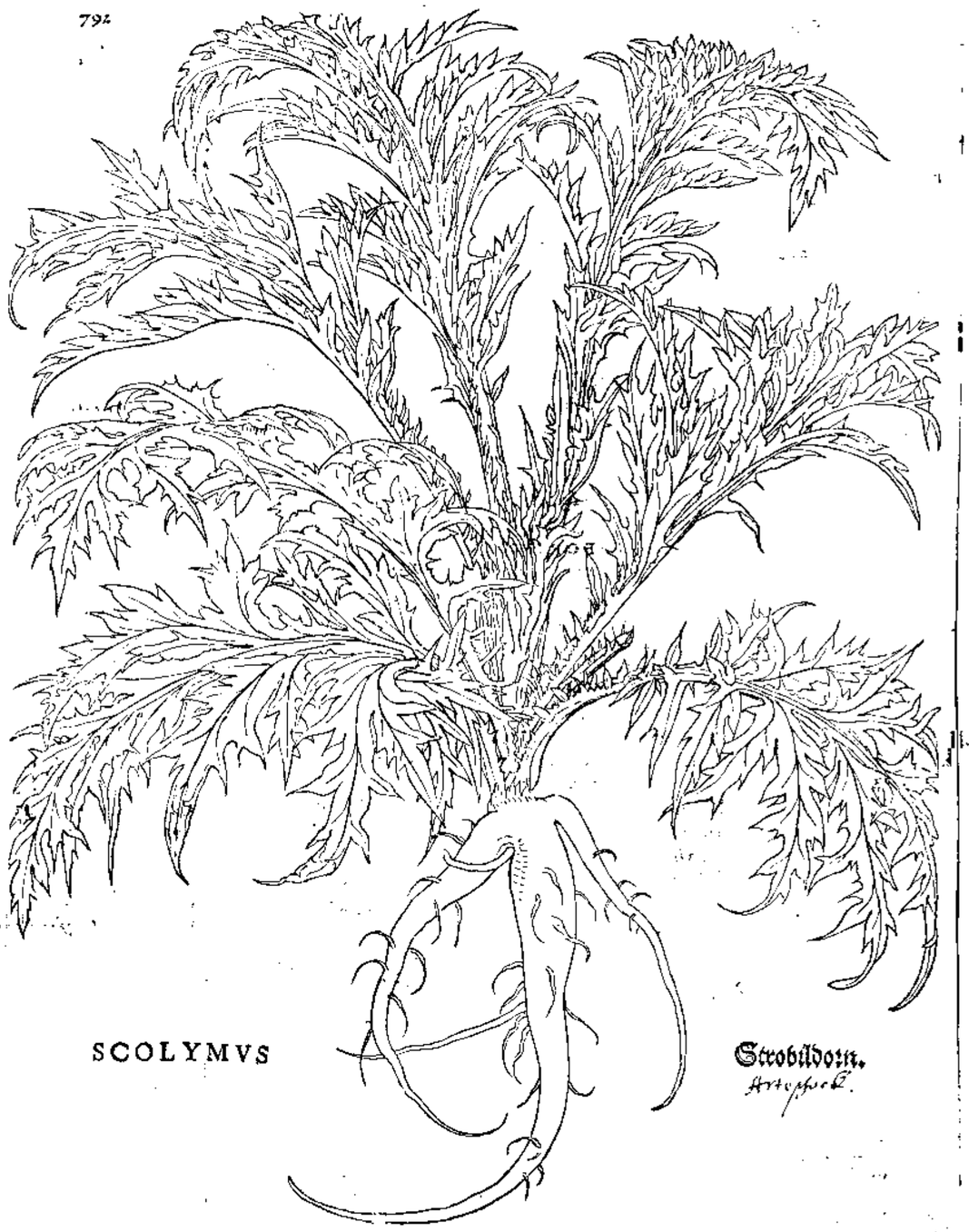

SCOLYMVS

Strobildorn.
Artischock.

A cta in uino bibatur. Vrinã etiam copiosam fœtidamq; pellit. Herba cum recens nascitur teneresci me, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam urinam graueolentẽ elicit, si quis eam in uino coctã bibat: ideoq; graueolentiã sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atq; hoc sanè medicamẽto ex tota inest essentia, utpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus: Praui succi edulium est Cinara, præcipuè cum iam durior euaserit: tum enim bilioſi humoris copia abundat, totaq; eius substantia durior existit, adeoq; ut ex ipsa melancholicus, ex succo uerò eius tenuis & bilioſus humor producatur. Proinde coctam edere præstiterit adiecto Coriandro, dein ex oleo, garo, uinoq; sumatur. Si tamen in patina aut sartagine ad esum præparetur, absq; ijs comedatur. Plerique enim sic eius ueluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in uino, Hesiodo & Alceo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq; in coitũ pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiã alarũ emendat radicis emedullatæ uncia, in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq; post cibum cyathis singulis pota. Mirũ est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

B

CAP. CCCV.

Lugd. p. 462.

NOMINA.

HERBA quam officinæ Sphatulam fœtidam uocant, quod grauem exhalet odorẽ, quomodo ueteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladium significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodũ ostendit, quæ non est bulbosa, nec gemina, ita ut altera alteri insideat, sed capillamentis fibrata. Neq; etiam Sparganiũ esse partim folia eius quæ in terram non procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non uidetur etiam esse Xyris, quod illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula uerò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gentilem ijs esse foliorum similitudine constat. Germani eam Wandlenßkraut, à necandis cimicibus appellant.

Sphatula fœtida cur dicta.
Sphata.
Sphatula fœtida non est Xiphium.
Non est Sparganium.
Non est Xyris.

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dissimiles profert, quibus dehiscentibus semen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquã tamen in Germania, quod uidi, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in ijs, ubi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatẽ obtinet, adeò ut gustata, fauces quasi urere uideatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.

794

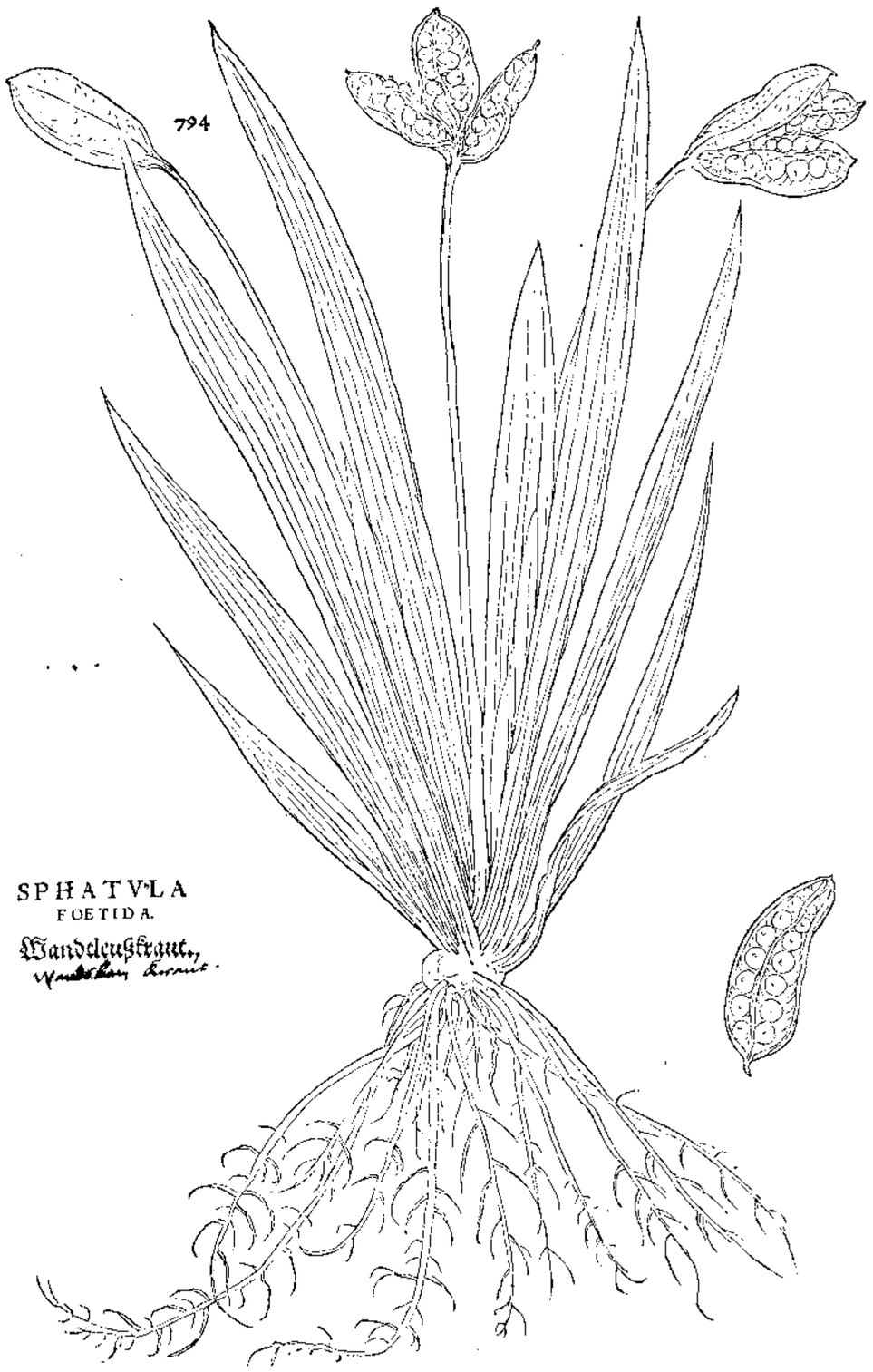

SPHATVLA
FOETIDA.

Wandleußkraut.

A

VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ uiribus abesse apparet: ualenter enim abstergit. Hinc ad scabiem, eius potissimū succus, abigendam utilis est. Surculos etiam & spicula, perinde atque Xiphium & Xyris, sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

DE TRICHOMANE▸ CAP▸ CCCVI▸

NOMINA.

TRICHOMANES græcè, Trichomanes, Capillaris latinè uocatur. Officinis Polytrichon falso dicitur: id enim nominis Adianto herbę, quam hodie Capillum Veneris uocant, Dioscoride & ueteribus alijs testibus, debetur. Germanicè Widertodt/oder Abthon appellatur. Trichomanes autē à facultate sua Græci nominauerunt, quod scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat: μαίνω enim ea gens rarum uocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt.

Polytrichon officinarum.

Trichomanes cur dictum.

Capillaris.

FORMA.

Filici simile est Trichomanes, paruum admodum. Ex utraq; parte ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, splendescentibus, subnigris & austeris. Cuius equidem descriptionis notæ omnes, nullæ penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon uocant, pulchrē quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice statim penè foliatis constat, foliis rotundis, lenticulæ forma, aduersis inter se pediculis, ramulis subB nigris & nitentibus, sine flore, sine semine.

LOCVS.

Nascitur in palustribus atque umbrosis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud secus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æstate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem potest quæ Adiantum. Cum itaque Adiantum aliunde in Germaniam sit deportandū, & Trichomanes passim prouenìat, licebit hoc in alterius inopia uti. Et consultius multò ut Trichomane utantur officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodest igitur Trichomanis decoctū potum asthmaticis, dyspnoicis, felle suffusis, lienosis, urinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum sistit. Venenatorū morsibus, & stomachi fluxionibus in uino potum medetur. Menses & secundas ducit, sanguinis autem reiectiones sistit. Crudum illinitur uenenatorū morsibus. Alopecias explet, strumas discutit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, susino, aut hyssopo & uino capillos defluentes continet. Decoctū etiam eius cum lixiuio & uino si eo abstergantur, idem potest.

adiantum vide p. 85.

EX GALENO.

Alopecias densat, & strumas & abscessus discutit, lapidesq; frangit potum. Viscosorum crassorumq; ex thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuiū sistit, nullam tamen manifestam caliditatē affert, sicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq;, utique nigrum. Qua de causa potius quàm quod in saxis nasceretur, & à nostris Saxifragum appellatum crediderim.

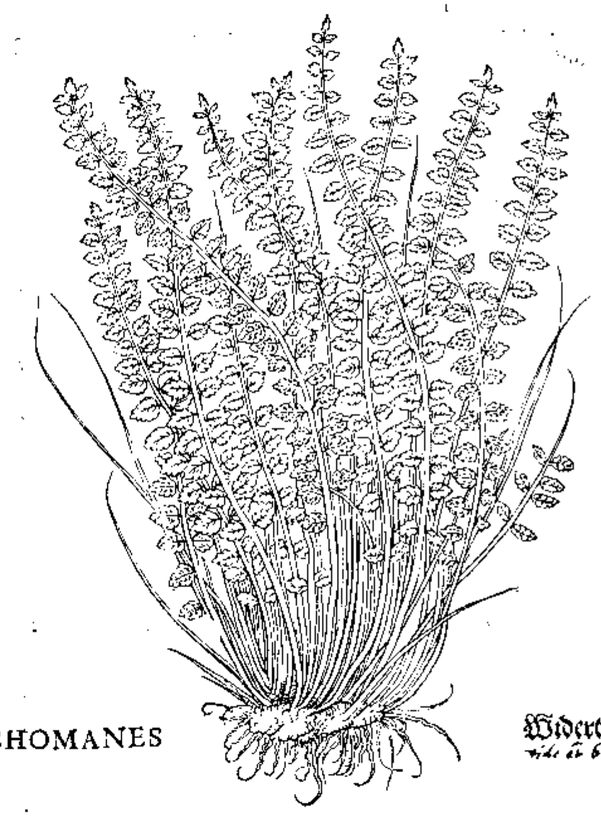

TRICHOMANES

Widertodt.

A Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, furfuresq; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iecinori, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo pori. Infantes quoque ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidẽ cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; esse utilissimos.

DE TELI▸ CAP▸ CCCVII▸

NOMINA.

Lugduni: p. 134.

ΤΗΛΙΣ, κεράτις, αἰγόκερως, βόκερως Græcis, Fœnumgræcũ Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis Bockshorn/ oder Kühorn dicitur. Magna græcarum appellationũ pars à siliquarum quas producit figura delumpta est: hę enim corniculis similes existunt. Hinc Ceratis à cornu simpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu est. Ægoceros autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod sanè nomen Theophrastus libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cum itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est ut illam Columella simpliciter Siliquã nominauerit, Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

Ceratis cur dicta.
Ægoceros.
Buceros.

B

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & unà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, deficcat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & dissipiendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus foriś sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctũ eius insessu ad mulierbria mala, quæcunque per inflammationes aut præclusiones consistunt, utile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi uice apponitur, loca quæ iuxta uterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctũ eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorũ excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcũ feruentes inflammationes irritat. Quæ uerò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcũ habet etiam abstergendi uires. Variis modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle

798

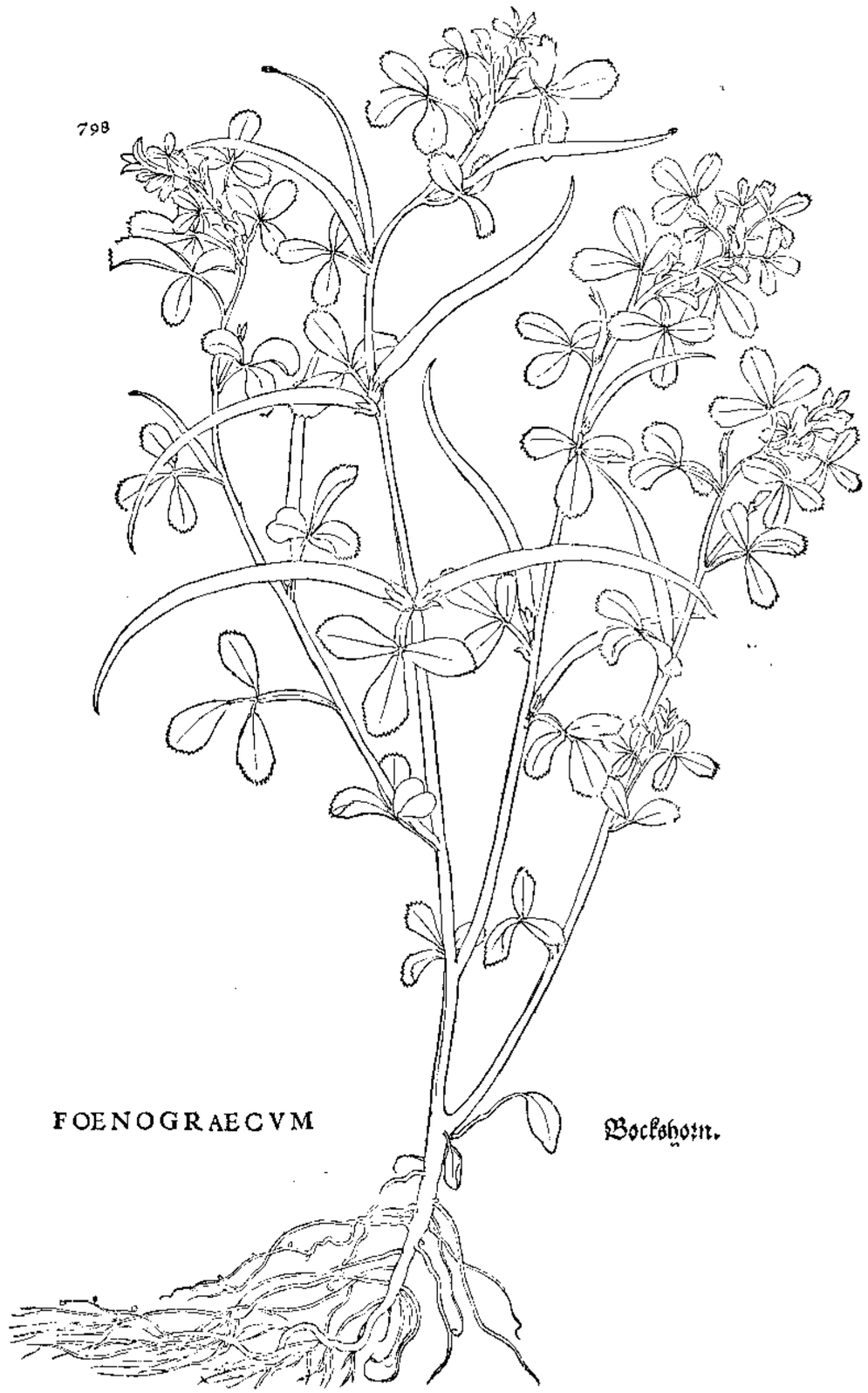

FOENOGRAECVM Bockshorn.

A exhibitus, omnes deprauatos intestinorũ humores educit. Permodicũ esse oportet quod permiscetur mel, ne erodat. In diuturnis uerò doloribus qui sine febri thoracem infestant, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melleq; admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur usq; ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruariq; oportet ne ijs exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue durities, siue tumor, siue contractio sit uuluę, fouentur, insidunt. Infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, ut qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidiũ ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinã Fœnograeci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cõtra uuluę cruciatus subiecit. Itemq; impositum imo uentri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungiq; præcipiẽs. Theodorus Fœnograeco miscuit quartã partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigraeci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitaẽ quin decoctũ eius utilissimum sit uuluis, interaneisq; exulceratis, sicuti semen articulis atq; præcordijs. Si uerò cum Malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera uuluis interaneisq; laudatur: quippe cum uapor quoque decocti plurimũ prosit. Alarum etiam grauedinẽ decoctum Fœnograeci semen emendat. Farina porrigines capitis sur-
B furesq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagrę, chiragrę, articulis, carnibusq; quę recedũt ab ossibus. Aceto uerò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratũ, longamq; tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE TELEPHIO▸ CAP▸ CCCVIII▸

NOMINA.

ΤΗΛΕΦΙΟΝ, ἢ ἀλέξιφαρμακον Græcis, Telephiũ & Illecebra Latinis, officinis & uulgo Crassula maior appellatur. Sunt qui Fabam crassam, à foliorũ quam cum faba habent similitudine, nominẽt. Germanis Wundkraut/ Knabenkraut/ Fotzwang/ Fotzwein dicitur. Telephiũ uerò dictum est, quod ulceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysiæ rex ab Achille uulneratus consenuit, quæ eam etiam ob rem Telephia uocantur, auxilietur.

Crassula maior.
Faba crassa.
Telephium unde dictum.
Telephia ulcera.

GENERA.

Dioscorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephiũ album nominare placuit, germanicè Wundkraut das weible. Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me uidisse memini. Damus pro illo Telephiũ purpurascentibus floribus emicans, quod ad differentiã prioris Telephiũ purpurascens appellare uoluimus, germanicè Wundkraut das mennle. Præter flores qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido uiridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in ijs similia apparent, folia potissimũ, quę fabacea prorsus sunt, nisi quod pinguiora, & crassiora existunt.

Telephium album.
Telephium purpurascens.

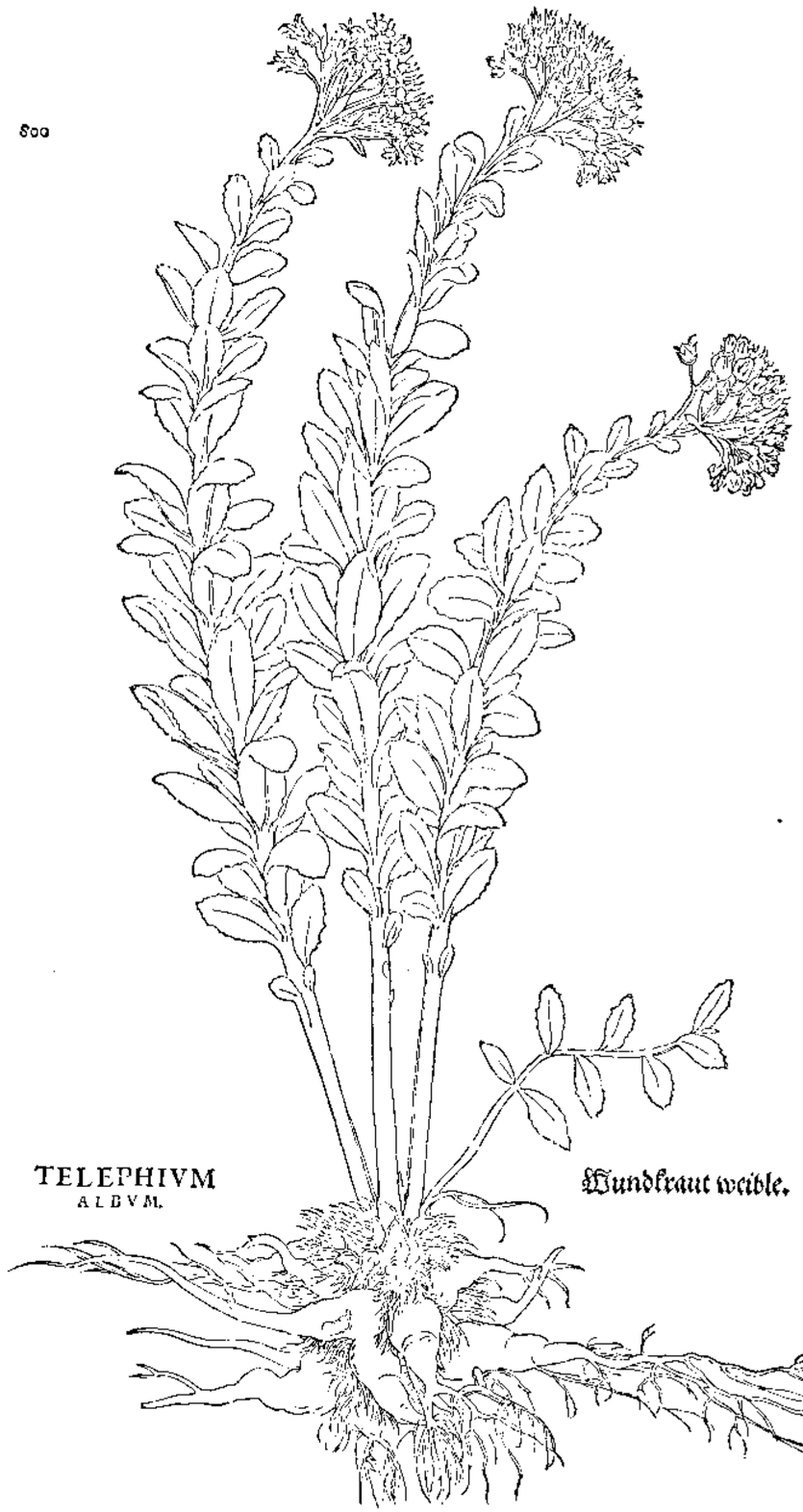

TELEPHIVM
ALBVM.

Wundkraut weible.

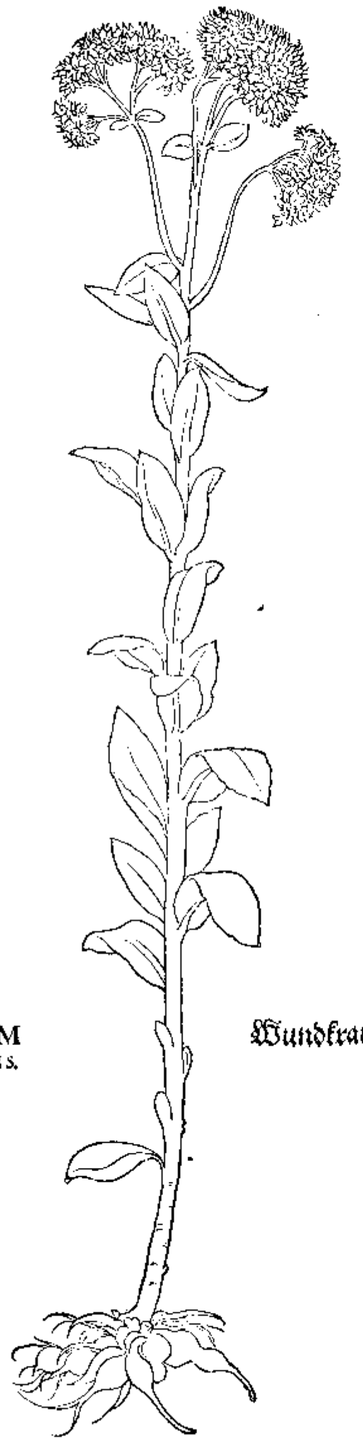

TELEPHIVM
PVRPVRASCENS.

Wundkraut mennle.

C

FORMA.

Foliȝs & caule Portulacæ ſimilis herba Telephium. Alas binas in ſingulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice ſeni ſeptenue prodeunt, referti foliȝs cœruleis, craſsis, glutinoſis, carnoſis: flores illi lutei, uel albi, uel purpuraſcentes: radix ima, quod Dioſcorides omiſit, innumeris tuberibus ſcatet. Non eſt autẽ cur diuerſum Telephiũ hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie Craſſulam maiorem nominant, ſuſpicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioſcoride cõmemoratæ, illi adamuſsim conueniant. Et ſolenne certè eſt Dioſcoridi ut multas notas, in his potiſsimũ herbis quæ ipſe non uidit, atqueadeo ex aliorũ fide pingit, easq; maximè quidem neceſſarias omittat, & ſilentio tranſeat. Quibus etiã accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem ſunt cum iȝs quæ Craſſulæ maiori recentes herbarij adſcribunt. Sunt qui alterum acetabulũ eſſe putent, quorum ſanè ſententiam non admodum abſurdam eſſe iudico.

LOCVS.

Naſcitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere ſtatim proſilit, Iulio autem & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephiũ exiccat ordine ſecundo intenſo, aut certè principio tertij, nõ tamen inſigniter calida, uerum in hoc forſan quiſpiam ipſum primi eſſe ordinis cenſeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia ſenis horis illita, albas uitiligines ſanant: ſed oportet poſtea hordeacea farina illinere locum. Quinetiã alphos tollunt cum aceto in ſole inuncta. Sed ubi inaruerint, abſterguntur.

D

EX GALENO.

Telephiũ detergendi & exiccandi facultate eſt præditũ: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto ſanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè menſibus ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fiſtulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij ſua Craſſula maiori in curandis uulneribus, & ſiſtendo ſanguinis profluuio utuntur, ut eandem eſſe cum Telephio uel hoc ſaltem nomine nemo dubitare debeat. Magnam autem efficaciã habere in internis potiſsimũ uulneribus & ulceribus, mirificeq; hernioſis prodeſſe ijdem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.
CAP. CCCIX.

NOMINA.

Iouis flos. Herba Trinitatis inde dicta. Laceo.

VO nominè priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata ſit mediçis, ignorare me fateor. Conſtat tamen Violæ inodoræ genus eſſe, & mea quidem ſententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui laceam, & herbam clauellatã appellent. Germani Dreyfeltigkeytblũmen/& Freyſchamkraut uocant.

FORMA.

Herba hæc folio eſt initio rotundo, per ambitum ſerrato, proceſſu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter ſtriato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum ſinu pediculis longis, in quibus ſummatim eluent flores figura

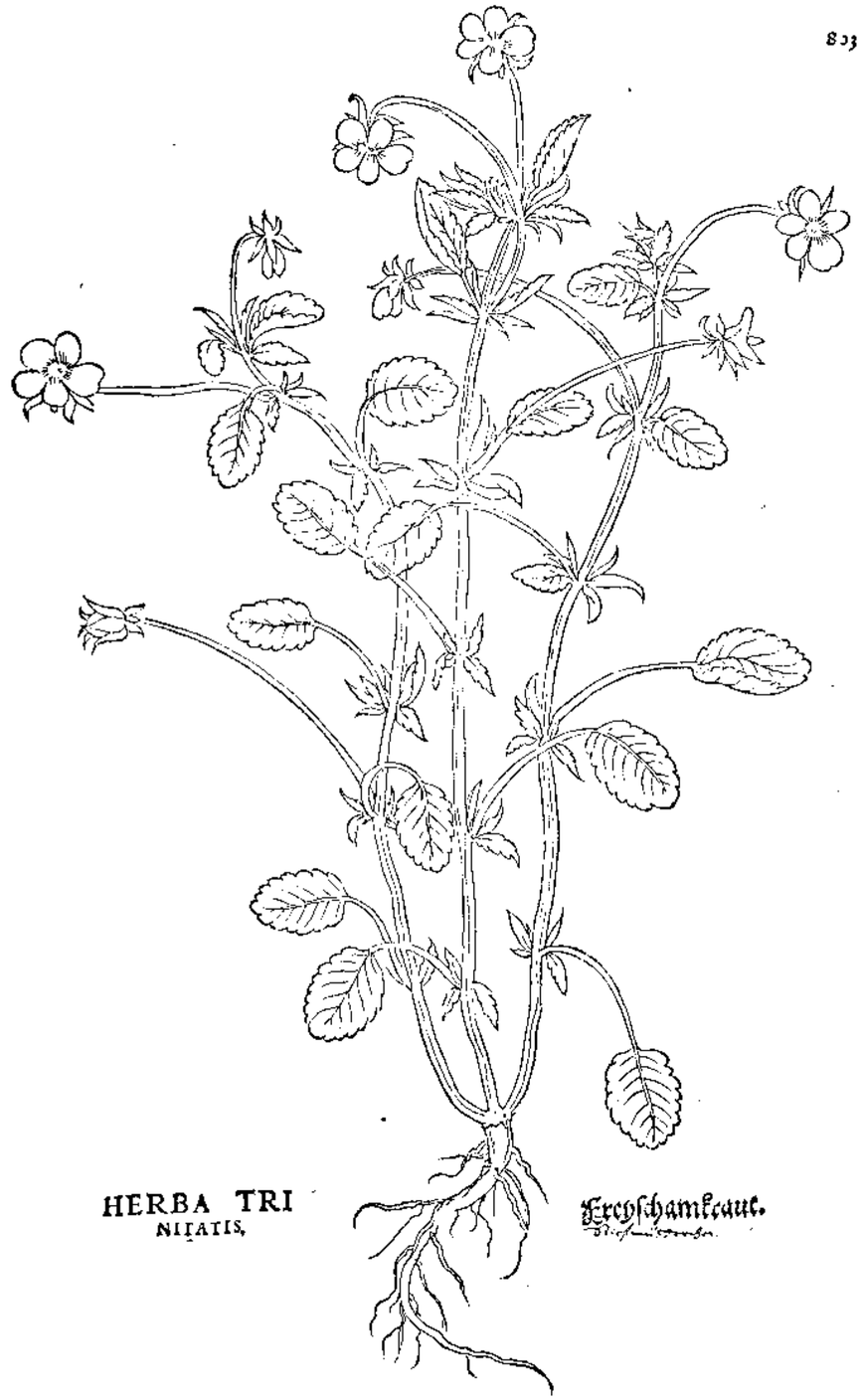

HERBA TRINITATIS.

Freyſchamkraut.

c figura & ſpecie uiolarum purpurearũ, ſuperiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uerò lutei, radijs quibuſdam nigris diſtincti. Quibus decidentibus ſemina protuberant.

LOCVS.

Sua ſponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, ſpecioſiorq; naſcitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc poſt purpuream emicat, & tota æſtate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in guſtu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam ſeũ mordacitatem præ ſe fert, atqueadeo à Symphyti temperamento non admodũ abeſſe uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida iraque & ſicca eſt.

VIRES.

Quum acrimonię ratione incidendi uim quampiã habeat, ideo rectè recentiores aſthmaticis, pulmonisq; phlegmonibus prodeſſe tradunt: collectũ ſiquidem in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Hac ratione puerorum etiam comitialibus
• morbis auxilio eſſe ſolet. Cęterũ non parum ad pruritũ & ſcabiem confert, omniaq; cutis uitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & ſiccitatis ratione. Vlcera etiã, quia uiſcoſitatem obtinet, glutinare poteſt.

DE TEVTLO▸ CAP▸ CCCX▸

NOMINA.

D Σεῦτλον unde dictum, Beta cur dicta.

TEVTAON, ἢ σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt/ oder Pieſſen. Σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementũ capeſsit arboris, neque ulli hortenſium latitudo foliorũ maior. Betæ nomen ſibi adſciuit, quoniam figuram ϐ literæ græcę dum ſemine turget referre uidetur. Nam ſummitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod teſtatũ nobis reliquit Lucius Columella in ſuo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum graio, ceu littera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta. Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, ut Theophraſtus libro octauo de hiſtoria plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita littera una ferè omnibus noſtri ſeculi medicis Sicla nominatur. Germanicè weiſſer
Sicla. Nigra Beta. Mangolt. Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis roter Mangolt uocatur.

FORMA.

Caulem habet ſtriatũ, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, ſemẽ in caulibus copioſum: radicẽ unicam in longum protenſam, è cuius lateribus aliæ, modò ſingulæ, modò binæ, nonnunquã ternæ fundunt, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus & ſemine turgent.

TEMPERA-

BETA CANDIDA.

Weiſſer Mangolt.

yy

BETA
NIGRA.
Roter Mangolt.

A TEMPERAMENTVM.

Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen adstrictionis quippiam adiunctū habet, & magis in radice quàm in alijs partibus. Symeon Sethi calidam & siccam esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Candida aluo utilis est. Vtraq; uerò propter nitrosam uim quam habet mali succi est. Vnde succus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Auriū etiam doloribus auxiliatur. Decoctū radicum & foliorum, furfures & lendes deterget. Pernionem fotu mitigat. Crudis foliis alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atq; depascentia ulcera illini prodest. Cocta exanthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tum extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatē omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendū digerendumq; ualidior est Beta alba. Nam nigra adiunctū habet quippiā adstrictionis, & magis in radice quàm alijs partibus. Betæ itaq; absterforius ineſſe succus conspicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquā stomachū demordeat, præsertim ijs quibus ille sensilior obtigit: eoq; largius commansa, stomachum infestat. Huius ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accōmodatur, magis autem ubi cum Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

B Nec Beta sine remedio est utraq;. Siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentiū morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctę, prurigine tollunt, atq; in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines, item sonitum aurium sedat, infusus ijs. Cicatrinā. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uerò decocta, pernionibus occurrit. Albę succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alopecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta, fluctuationes stomachi sistit & uentris.

EX SYMEONE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam uentrem ad effluxū proritat, & stomachum aliquando uellicat, eorum præsertim qui hunc ualde sensilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimū comedatur. Exiguum est eius alimentū, sicut cæterorū olerum. Vtilis uerò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionib. bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, uentrem constringit, & sitim affert. Eius uerò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficilè & frigidum, uentremq; sistit, maximè si aqua in qua coctum est, subinde abijciatur.

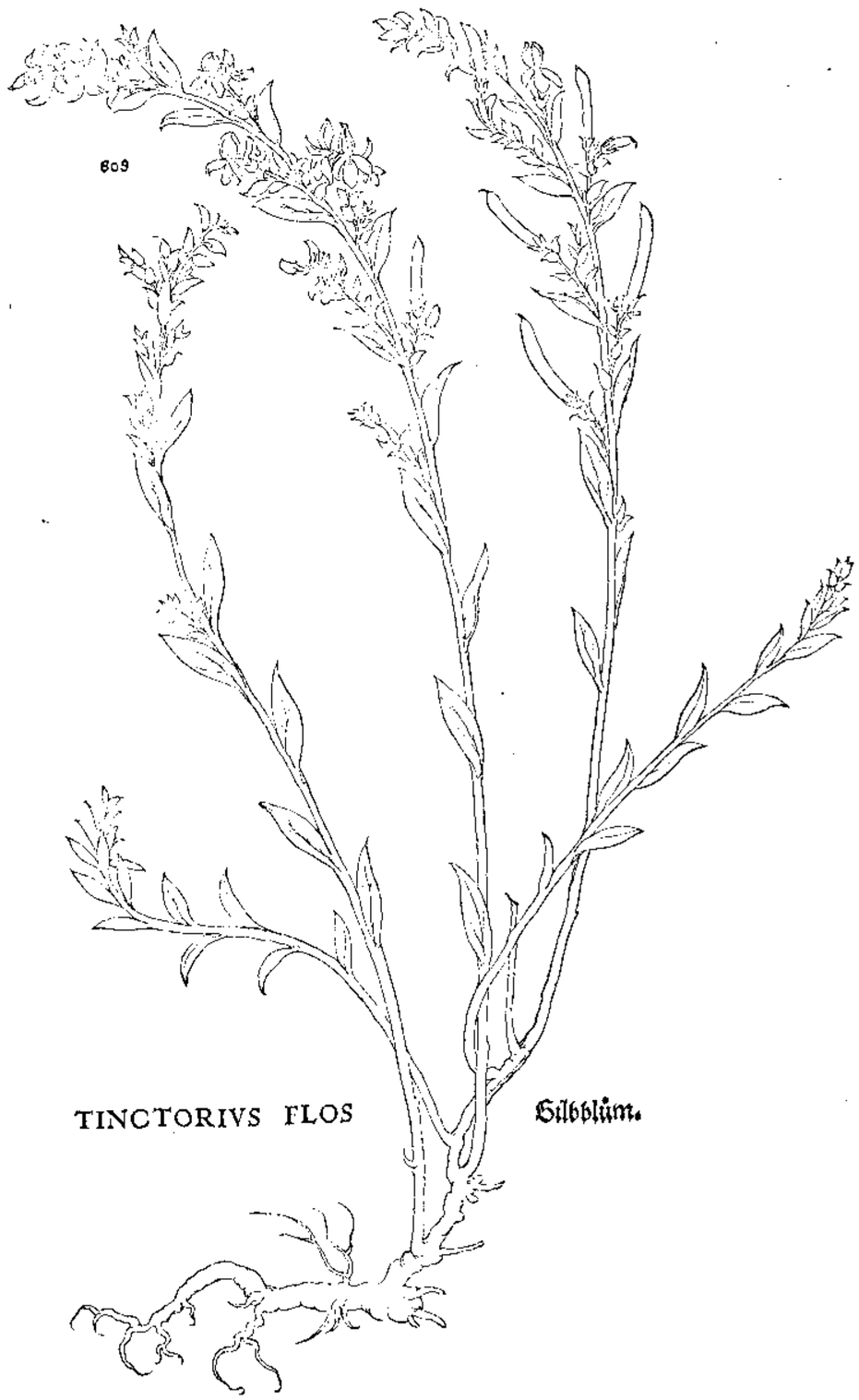

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXI.

A

NOMINA.

AN herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertū habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationē, Tinctoriū florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblúmen/ quod florū illius in tingendis libris & alijs quibuſdam uſus ſit, nuncupant. Sunt qui Ackerpfrimmen uocant.

FORMA.

Geniſtæ non admodū diſsimilis eſt hæc herba: ramos enim herbaceos, ut illa habet, ac ſcabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyſſopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piſo ſimilem, ſemen in ſiliquis Lenticulæ haud abſimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atque deinceps ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt, haud aliter quàm Geniſta, ut calefacere illam & ſiccare in altero ordine ſit euidentiſsimum.

VIRES.

Vt forma & temperamento Geniſtę ſimilis eſt, ſic etiam facultatibus hauddubiè eidem reſpondet. Has igitur ſuo loco reperies.

B

DE TORDYLO. CAP. CCCXII.

NOMINA.

ΤΟΡΔΥΛΟΝ, ἢ πεφελλιτην, ἢ σέσελι λιβυστικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seſeli Creticū Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurtz dicitur, ut ſuprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci ſemen hirſutum ſit, utcunq; cætera reſpondeant, hoc uerò minimè, non eſt cur Daucum eſſe credamus. *Seſeli Creticum. F. p. 230.*

FORMA.

Fruticoſa eſt herbula, ſemen habens rotundū, geminatum, clypeo ſimile, ſubacre & odoratum. Quæ ſanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz dicitur, reſpondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum ſimilitudinē inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Naſcitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ noſtræ locis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius ſemen contra urinæ difficultatē, & ducendis menſibus prodeſt. Succus uerò caulis ſeminisq; adhuc uirentis trium obolorum pondere hauſtus decem diebus in paſſo, nephriticos ſanat. Efficax etiam radix: cum melle ſiquidem lincta, quæ in thorace ſunt educit.

C

EX PAVLO.

Gordylon alij Seſeli appellant, urinæ & menſibus ducendis habile. Radix ipſius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combuſta potu ciet menſes, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis hauſtus renes ſanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Lactaria herba cur nominata.

ΙΟΥΜΑΛΟΣ, ἢ πιθυμάλλαρ Græcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Eſula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariã autem herbam cõmuni appellatione, ob cõmune omnibus lac, uniuerſum hoc genus uocauerunt. Lactucam uerò ob eandem cauſam, quia ſcilicet ex hac herba haud ſecus atq; ex Lactuca ſecta lac fluit. Caprinam, quod capræ Tithymalis ueſcantur.

Lactuca caprina quare uocata.

GENERA.

Characias. Septem ſunt, Dioſcoride & alijs ueteribus teſtibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id eſt, uallaris dicitur, quod uallis ſeptiſq; muniendis idoneus ſit.

Myrſinites. Secundus Myrſinites, à Myrti foliorũ figura: aut à nucibus, quibus ſimilẽ fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum ſunt qui Nucem uomicam, Germanis Kronâglin uocatam, eſſe putent.

Paralius. Tertius Paralius, id eſt, marinus, quod in maritimis naſcatur, appellatur.

Helioſcopius. Quartus Helioſcopius, hoc eſt, ſoliſequus, quia eius coma ad ſolis curſum circumagitur, nominat: germanicè Sonnenwendede Wolffsmilch uocari poteſt. Alijs nominatur groß Wolffsmilch.

D

Cyparíſſias. Quintus Cyparíſſias à Cupreſſi ſimilitudine nuncupatur. Germanicè cypreſſene Wolffsmilch nominari poteſt.

Dendroides. Sextus Dendroides, à ramorũ copia dicitur.

Platyphyllos. Septimus Platyphyllos, id eſt, latifolius, à latitudine foliorũ nominatur. Germanicè breytblettrete Wolffsmilch/ alij groß Teuffelßmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

FORMA.

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omiſſis alijs, deſcribemus.

Helioſcopius. Helioſcopius itaque Portulacæ ſimilia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioſo lactis liquore plenos. Caput huic eſt Anetho ſimile, & ſemen ueluti in capitulis incluſum. Circumagit huius coma cum ſole, unde & Helioſcopij nomen accepit.

Cyparíſſias. Cyparíſſias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, ſubrubrum, ex quo germinant folia pini ſimilitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in uniuerſum pino nuper natæ ſimilis eſt, unde & nomen traxit.

Platyphyllos. Abundat hæc etiam ſucco candido. Platyphyllos Verbaſco ſimilis eſt, longioraq; reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioſcopius in ruderibus potiſſimum, & circa oppida naſcitur. Cyparíſſias in campeſtribus frequentiſſimus occurrit. Platyphyllos uerò in ſyluis.

TEMPVS.

Semẽ Tithymalorũ autumno legitur, ſuccus uerò incipiente pomorũ lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatẽ, ineſt uerò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium ſunt ordine, & ualenter deſiccant.

VIRES.

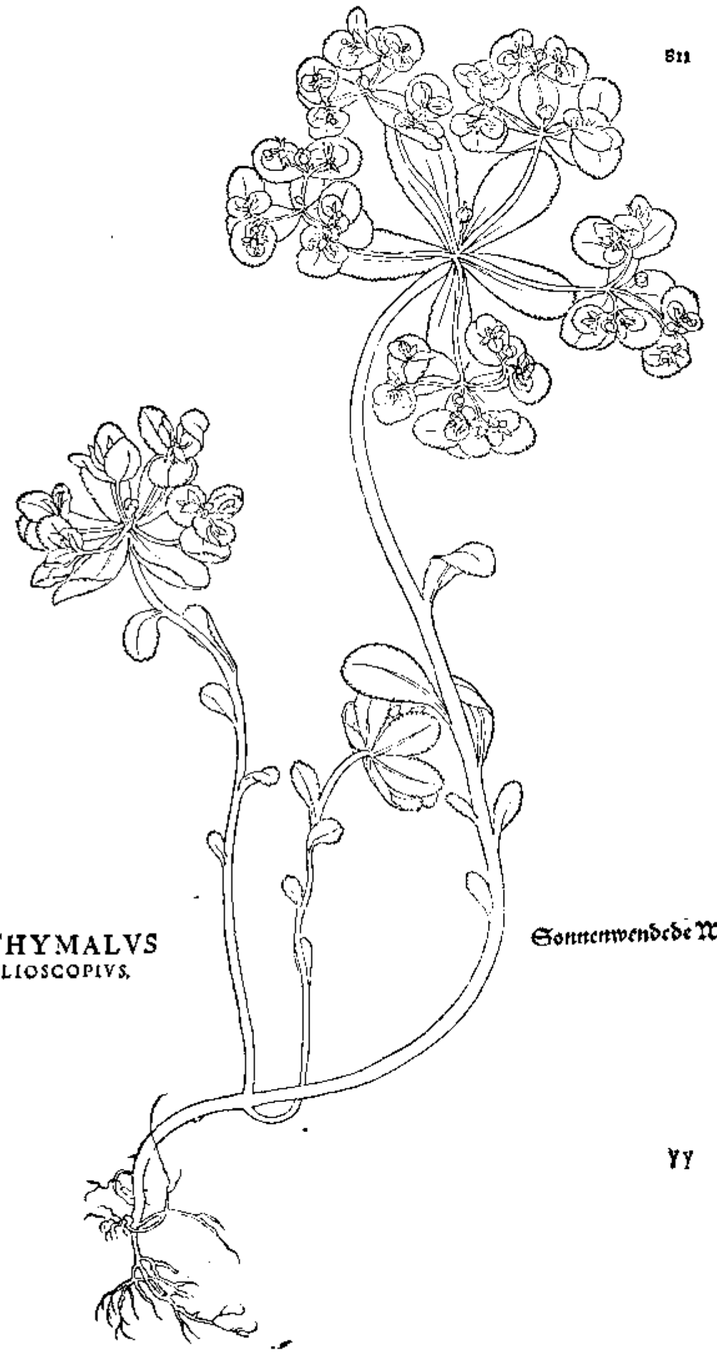

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

Sonnenwendede Wolffsmilch.

812

TITHYMALVS
CYPARISSIAS.

Cypreſſene Wolffsmilch.

813

TITHYMALVS
PLATYPHYLLOS.

Breytblettertte Wolffsmilch.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitã & bilem ducens, duorum obolorũ pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem uomitum cit. Appetente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tandemq; omnes destruit. Cauernis dentium inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam uitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulasq;. Semen & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite insparsa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentiũ dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori uim habet, non tamen usqueadeo intentã. Nec diuersam facultatem obtinent Cyparissias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validissimus Tithymalorũ liquor est. Secundũ locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentiũ sanat, maximè qui illis erosis proueniũt. At liquores ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq;: quapropter foris illis cera circunlinitur. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porrò quum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpent, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq; lichenas & psoras, quia scilicet abstergendi illis facultas ineſt, propter amaritudinẽ. Prçterea ulcerum phagedænica,
D anthracωde & gangrænωde, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis utatur, iuuare poterunt. Verum enimuero & fistularũ callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterum quum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui Verbasco adsimilis est, & Cyparissias: pòst Paralius, denique Helioscopius. Proportione uerò comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiç exceperit. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitiones, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitã sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositũ, pustulas igniũ modo faciat, & pro causticο in usu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem uis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice uel foliis, uel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

DE TRIPHYL-

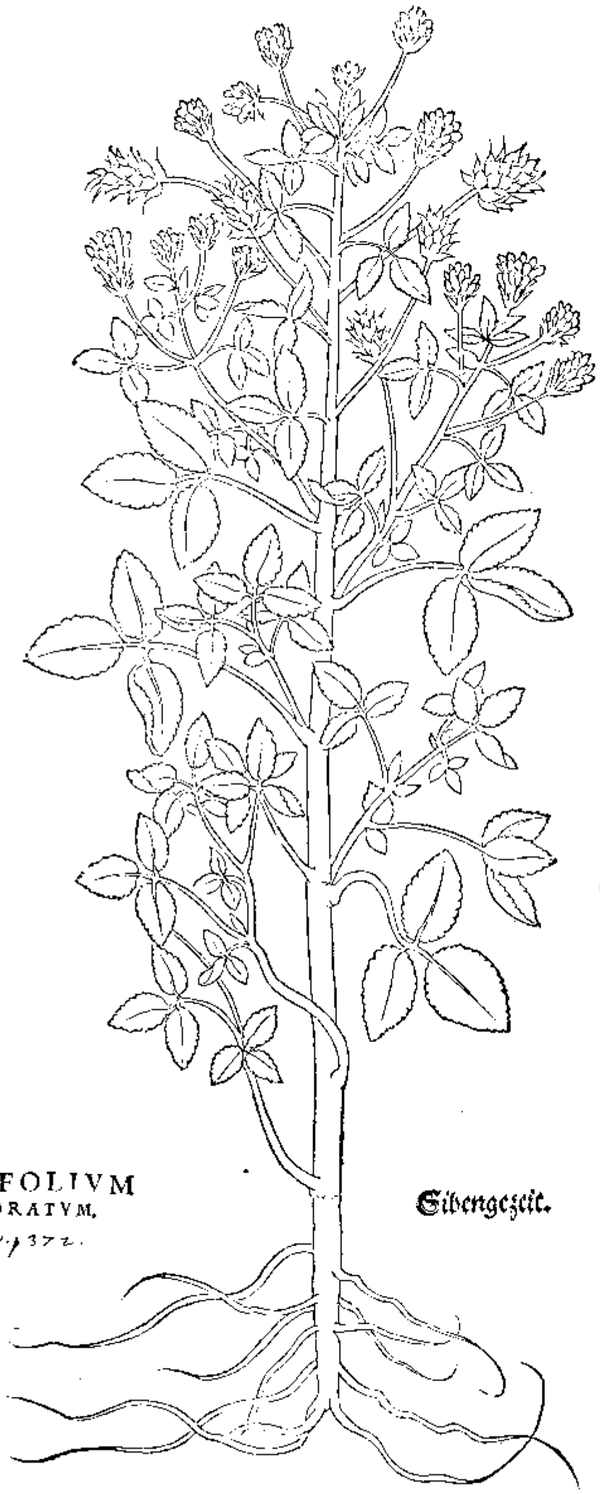

TRIFOLIVM ODORATVM.

Fuchs. p 372.

Gibengezeit.

C

NOMINA.

Trifolium odoratum cur dictum.

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, officinis ſimpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit/propterea quod ſingulis diebus ſepties odorẽ ſuum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem ſuum perpetuò retinet. Qui certè pluuioſa temporis conſtitutione ac tempeſtate inſtante multò uehementior eſt, ſic ſanè ut totas ædes, in quibus hæc herba repoſita eſt, odore ſuo compleat. Poteſt etiam appellari cõmodiſsimè wolriechender Klee.

FORMA.

Frutex eſt cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceisq; adnaſcentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori ſimilia ſunt, terna in ſingulis germinationibus. His recens enatis odor Rutę ineſt, auctis uerò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, ſemen modicè latum & ſubhirſutũ, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem deliniatione ſatis conſtat herbam, cuius picturam damus, eſſe Trifolium odoratum: ſiquidem cubito altior eſt, caules tenues obtinens, unde ramuſculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui ſinguli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud diſsimile in folliculis modicè latis, piloſis, & in ſummitate aculeum habentibus, profert. Radicem denicq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorſus nihil ſit quod deſcriptioni non reſpondeat.

LOCVS.

Sponte ſua in Germania non prouenit. Satum uerò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt & ſiccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq; ſtrangulationibus auxiliantur. Menſes etiam ducunt. Oportet autem ſeminis tres, foliorũ uerò quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorũ morſibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, ſi totius fruticis, radicis & foliorũ decocto foueantur facti ex ſerpentiũ morſibus dolores, eos mitigari. Si uerò alius uſcus habens eodem illo decocto quo quiſpiam ſanatus fuerit foueatur, eadem ſentit quæ morſi à ſerpentibus. Dant quidam etiã in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidẽ ſemina cum uino, in quartanis autẽ quatuor, ueluti quæ circuitus ſoluere poſſunt. Miſceẽ uerò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, urinã & menſes prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium ſcio credi prævalere contra ſerpentiũ ictus & ſcorpionũ, ex uino aut poſca, ſeminis granis uiginti potis, uel foliis, & tota herba decocta, ſerpentesq; nunquam in Trifolio aſpici. Præterea celebratis autoribus cõtra omnia uenena pro antidoto ſufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati uſus eſſe ſubinde in omnibus officinis, quod mirificè uenenis aduerſetur, & ad ulcera malefica ſananda perquam utile ſit.

DE TRIFOLIO

817

TRIFOLIVM PRATENSE PVRPVREVM.

Fuchs. p. 369.

Braun Wysenklee.

818

TRIFOLIVM PRATEN SE ALBVM.

Weiß Wysenklee.

Ll

819

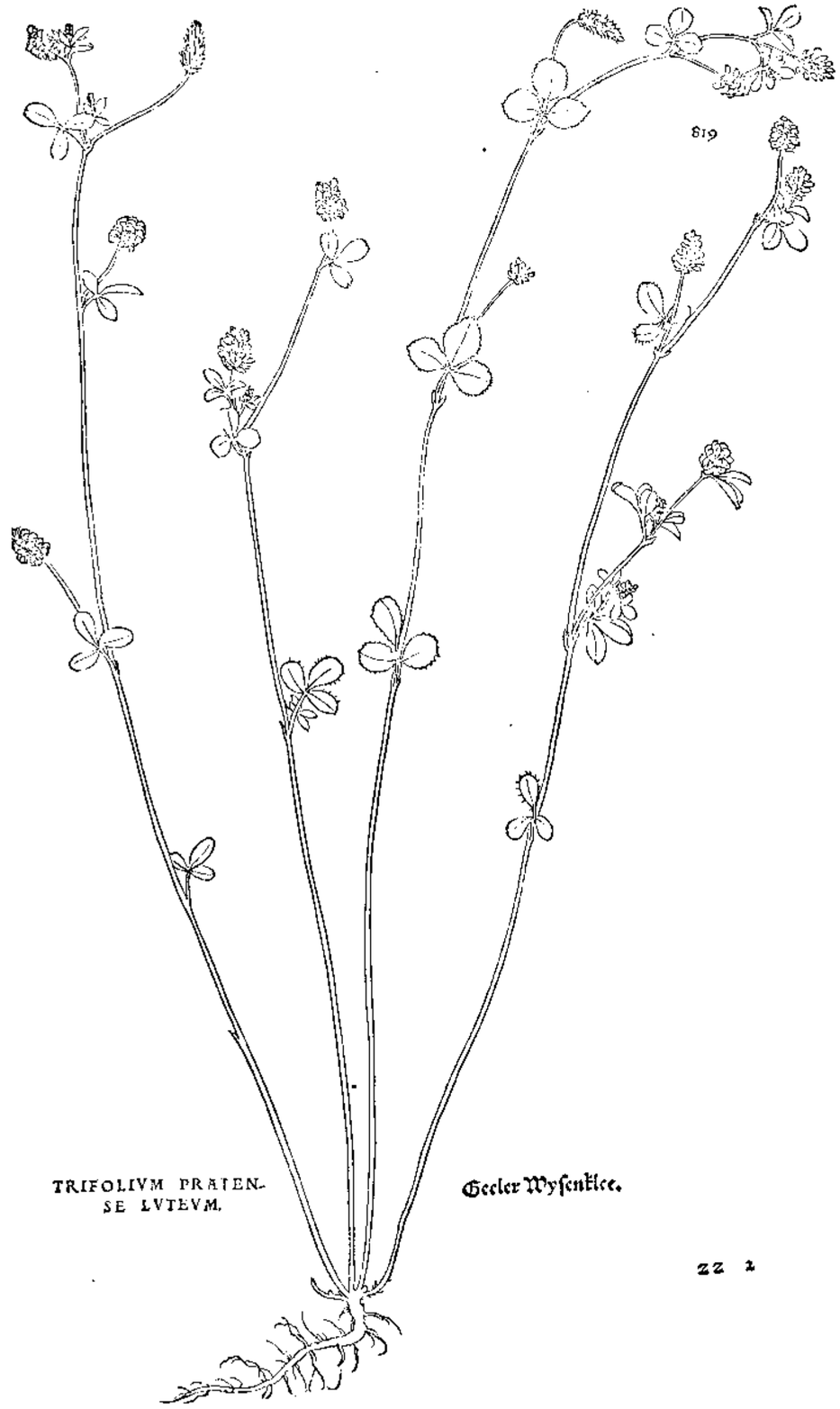

TRIFOLIVM PRATEN-SE LVTEVM.

Geeler Wysenklee.

zz 2

DE TRIFOLIO PRATENSI.

C

CAP. CCCXV.

NOMINA.

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ τὸ λειμωνιτικὸν γλυκύμελυ Græcis, Trifolium pratenſe Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & ſimpliciter Trifolium uocant. Vtendum uerò illis eſſet odorato Trifolio, quemadmodū altero abhinc capite diximus. Germanis Wyſenklee nominatur.

GENERA.

Tria genera pratenſis Trifolij. Purpureum. Candidum. Luteum.

Tria apud nos paſsim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur faſtigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliū pratenſe purpureū, germanicè beym Wyſenklee, alterum itidem à floribus ſuis candidis, Trifoliū pratenſe candidum, germanicè weiß Wyſenklee, & tertium luteum, germanicè geel Wyſenklee appellauimus. Quod ad folia ipſa attinet, non admodū differunt: quoduis enim horum generum tribus conſtat foliis, quæ in primo ſunt latiora & herbacea, in ſecundo autem longiora & anguſtiora, magisq; palleſcentia candicantiáue. In tertio ſunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum eſſe putent. Sed de Lagopo ſuo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundū, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in ſummo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicē longam & lignoſam.

LOCVS.

Scatent iis prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrictorię cuiuſdam qualitatis ſenſum in guſtu prę ſe ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus ſint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quaſi acrimonia prædita uideantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi uim poſsident, ut non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas cōcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Hirci barba.

ΤΡΑΓΟΠΩΓΩΝ, ἀπὸ τοῦ Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autē eam Græci uocarunt, quod à calyce eius promiſſæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euaneſcant.

Tragopogan citridia.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatū, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrū, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

TRAGOPOGON Bocksbart.

C TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, satis monstrat eam esse caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho uellis est herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & uesicæ malis. Succus eiusdem mirificè latcrum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVII.

NOMINA.

TYPHA Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis Moß/ oder Narrenkolb dicitur. A nonnullis Knospen vnd Lieſen.

FORMA.

Foliũ profert Cyperidi simile, caulem læuem, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappum seu lanuginem. Quæ descriptio huic plantæ sic quadrat, ut nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen densa florum congerie stipatur, & ueluti spissa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euanescit.

LOCVS.

D Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio mense caulis lanosa floccorũ densitate obducitur, Augusto autem in pappos abit, & euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiusdem colligi potest, non euidenter, potissimũ eius flos, calefacit & refrigerat, modiceq; abstergit, atqueadeo exiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite undecimo teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aut frigiditatem abstergunt, requirant, sequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe uetusto eloto exceptus ambustis medetur.

DE TVRCICO

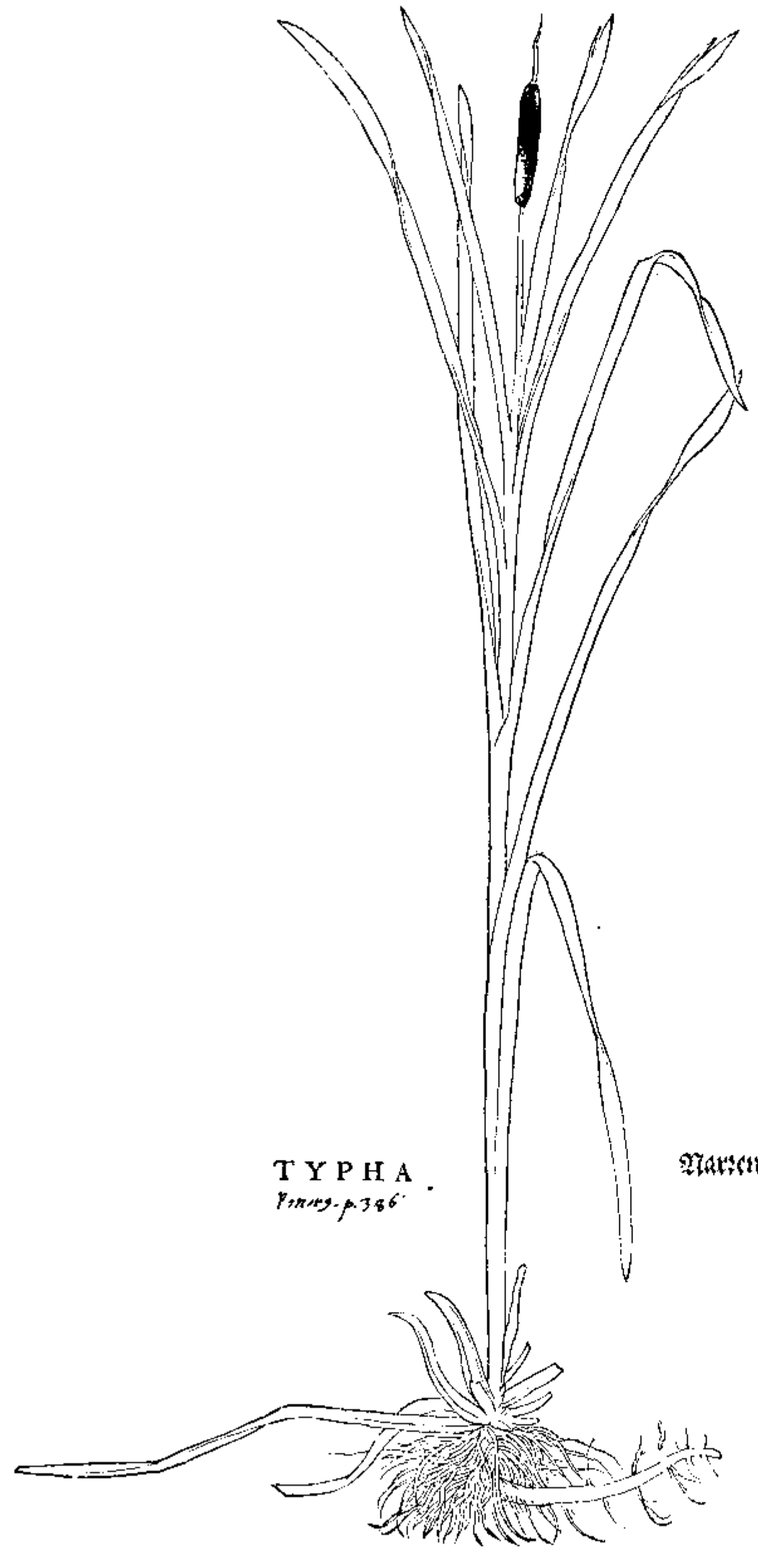

TYPHA
Pinny. p. 386

Narrenkolben.

C

DE TVRCICO FRVMENTO.
CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Turcicũ frumentum cur dictum.

HOC frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos translata sunt. E Græcia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatũ est: Asiam enim uniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani etiã ad loca unde affertur respicientes, Türckisch korn nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddã enim grana rufa, quoddam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarũ seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticę sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentẽ, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructũ uerò & grana triangula, diuersis iam cõmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coacernata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarũ capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, quę
D unica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cum tamen quæuis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primùm ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinẽ & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut haudduble idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentũ, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse conijciunt.

DE THYMO.

TVRCICVM
FRVMENTVM.
Türckisch korn.

Zea mays.

C

NOMINA.

Serpyllum Romanum. f. p. 827

Thymus unde dictus.

THYMOS Græcis, Thymus Latinis, herbarijs uulgaribus Serpyllū Romanum, hauddubiè ab odore quem cum Serpyllo cōmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym / & Römiſcher quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inueñit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quaſi thyæmos, hoc eſt, ſanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus ſurculoſus frutex eſt, minutis multis & anguſtis foliis circundatus, in ſummo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua ſanè deliniatione omnibus conſpicuū fit, herbam cuius picturam damus eſſe Thymum. Dodrantalis enim & ſurculoſus frutex eſt, foliis exiguis, floſculis ex purpura candicantibus, ſuauiſſimi odoris, capitella ſpecie complicatarū formicarum, radice lignoſa, enaſcentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Naſcitur petroſis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neq; ſtercoratum, ſed apricum deſiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Indè is Pauli ab 1617.

Floret ſerò, quod Theophraſtus etiam libro ſexto de hiſtoria plantarū, capite ſecundo teſtatur, circa Solſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine ſtatuendus eſt.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum ſale & aceto, pituitā per aluum ducit. Decoctū eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos uentris, menſes, fœtus & ſecundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia œdemata cum aceto illitus diſcutit. Sanguinis grumos diſſoluit. Thymos & uerrucas penſiles tollit. Iſchiadicis cum uino & polenta impoſitus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo ſumptus opitulatur. Vtilis etiā pro condimento in ſanitatis uſu.

EX GALENO.

Thymus incîdit, & calefacit manifeſtè: ob id & urinā & menſes prouocat, fœtum euellit, & uiſcera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquoſq; humores atq; acrem ſaniem euacuat. Facit & ad ueſicæ mala. Ventre inflatis, ubi intumeſcere cœperint, drachmā unam dato ieiuno cum cochleari aquæ muſſæ. Ad lumborū coxendicumq; dolorem, laterisq; & thoracis, ac hypochondriorū ſuſpenſiones, ac inflationes, pondere trium drachmarū cum oxymelite temperato, menſura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduerſus lippitudinē, & uehementem oculorum dolorē. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes, ſe iunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorū claritati multum conferre exiſtimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſsi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinē concreſcere non patitur è melle. Longas faucium deſtillationes extrà illita cum Sinapi,

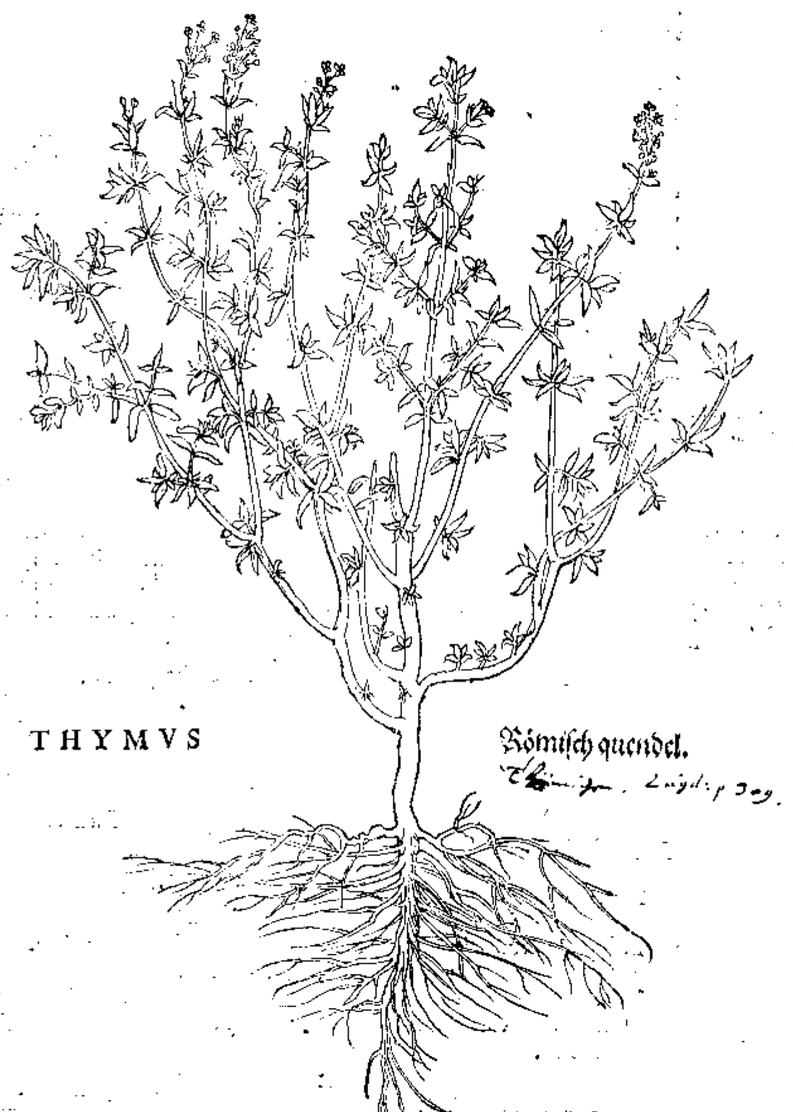

THYMVS

Römiſch quendel.

Thymus vulgaris

C napi, extenuat: item stomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum est, quoniã excalfacit, quamuis sistat aluum: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel, si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgeat, testésue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositũ. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis, Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Teucrium unde dictum.

TEVKPION, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis groß Bathengel dicitur. Teucrium autem uocatum est Græcis pariter & Latinis, quod Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum uero ab eo sic tradit Plinius. Quum exta in sacrificio super id proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumq; exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumq; à Teucro fuit, ad æternũ humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucriũ ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata est hæc herba, quod Chamædry simillima sit, adeò ut uicissim etiam Chamædrys hoc nomine, ut suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, ut meritò Germanis groß Bathengel nuncupari queat.

Teucrium hoc diuersum ab Hemionitide, quod multi non obseruant. l. 2. 95.

FORMA.

Herba est uirgæ referens effigiem, Chamædry similis, tenui folio, non multum Ciceri dissimile. Hæc quanquã breuissima sit Teucrij deliniatio, tamẽ abundè monstrat herbam hanc, cuius picturã exhibemus, esse uerum Teucriũ, cum nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter utriusq; plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalfacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, uel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter cõsumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico uel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantum.

DE HYPE-

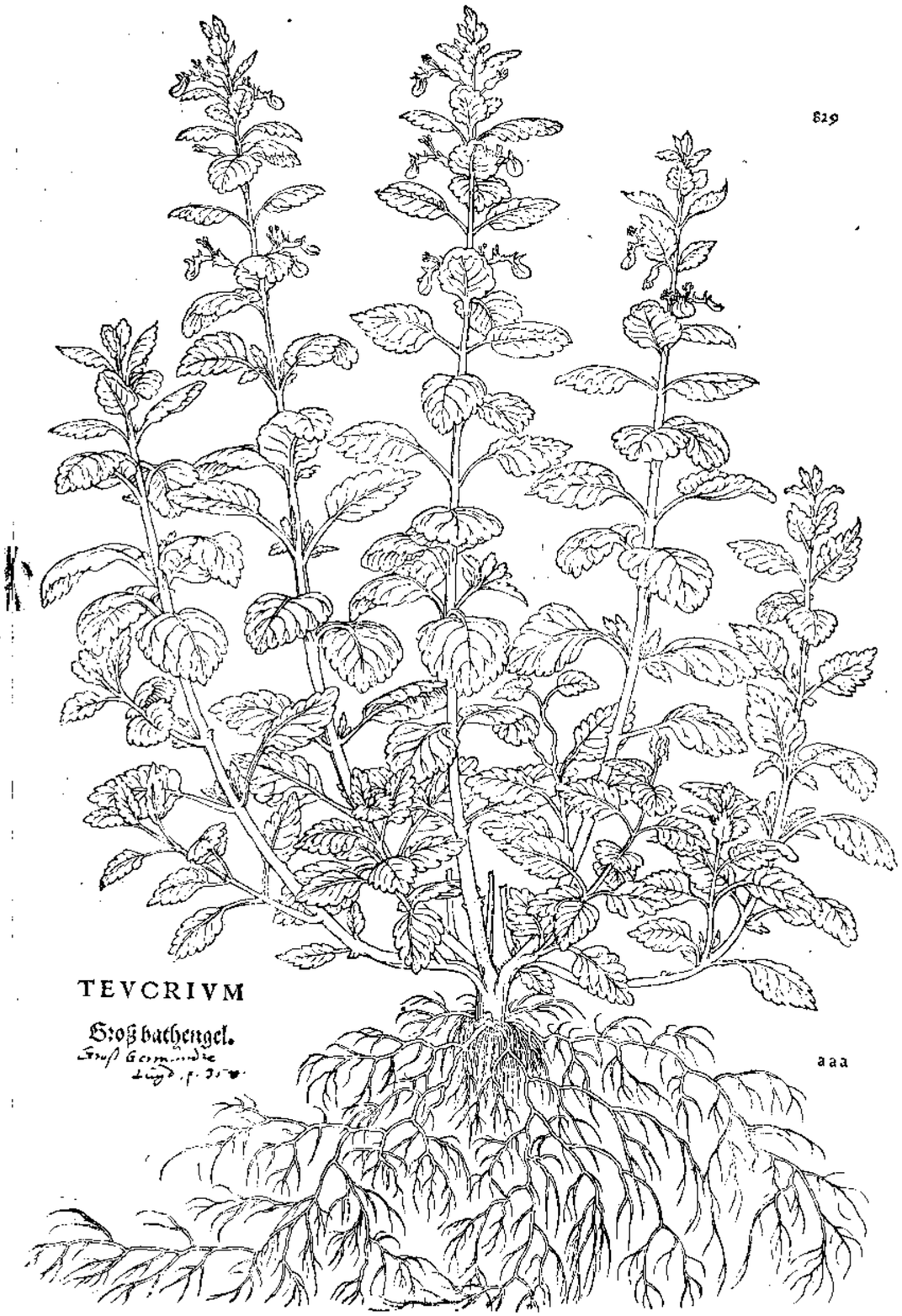

TEVCRIVM

Groß bathengel.

aaa

C

NOMINA.

Perforata.

Androsemon. Chamæpitys. Fuga dæmonũ.

ΥΠΕΡΙΚΟΝ, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericũ Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatam uocat, quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdã pertundi uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans krautt nominatur. Androsæmon ob florem eius qui digitis confricatus sanguineũ emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uerò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonũ aliqui, quod superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinẽ, appellatur. Siliquas gerit subhirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant nostri temporis herbarij, respondent, ut nemo nisi prorsus præfracto sit animo Hypericũ esse deinceps reclamare possit. Siquidẽ surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericũ certam tibi faciũt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq; seminis resinaceus.

Marcelli Florentini erratum.

qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cum tamen in Dioscoride sit, ἀλλ' D ἔχον μέλανος, hoc est, florem luteum habens.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

Aestate floret, Iulio potissimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositũ. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & urinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cum foliis illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterũ si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa ulcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, urinam cit, ad calculos uesicæ cum uino bibitur.

DE HYOSCYAMO.

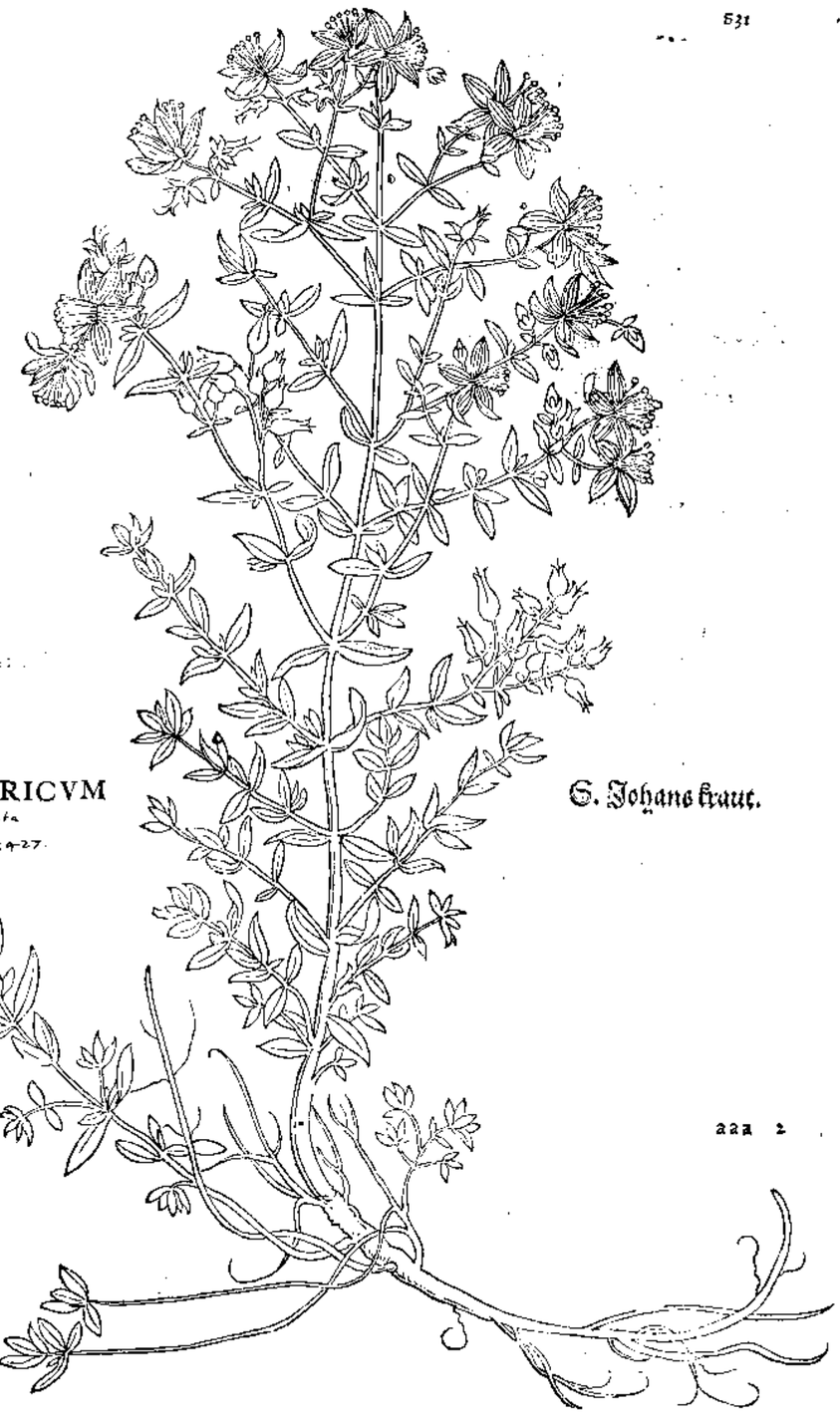

Hypericum perforat.

NOMINA.

Hyoscyamus Græcis, Hyoscyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercū uocari testatur. Officinis corrupta uoce Iusquiamus dicitur. Germanis Bilsamkraut/uel simpliciter Bilsen. Hyoscyamon autem Græci uidentur appellare quasi fabam suillam aprinámue, quòd, ut in historia sua Helianus inquit, pastu huius herbę conuellantur sues aprí-ue, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntq; aquas non ut proluant se tantum, uerumetiam ut cancros uenentur: ijs enim nactis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quod à nonnullis etiam Germanis Sewbon nominetur. Apollinarem uerò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

Altercum.

Hyoscyamon unde dictum.

Apollinaris.

GENERA.

Tria sunt Hyoscyami genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci similia, semen nigrum, cytinos duros & spinosos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterū flores lureos ceu mâli effigie, folia & siliquas teneriores, semen subflauū ceu Irion: flauum uocant. Et hoc est quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidissimum existens, pingue, tenerum, lanuginosum, flore & semine candido: album nominant. Quod si uerò illud non adsit, utendum flauo erit. Nigrum ut deterrimum improbandum.

Niger Hyoscyamus.

Flauus.

Albus.

FORMA.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, incisa, nigra, hirsuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti mâli punici cytini, clypeolis septi, semine, ut Papaueris, plenis. Quid multa: frutex est tristi aspectu, folio lato, longo, pingui, hirsuto, uenoso, & laciniato: caulibus crassis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua serie uestientibus, semine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia nascitur. Alterum passim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum nisi postquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrā æstatem, potissimum Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera uenenosa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur succus ex tenero semine, foliis, caulibusq;, in quem usum tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur. Vsus eius ad annum usq;: facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiam succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso & expresso. Est uerò succus liquore præstantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos cōformatur & reconditur. Prior uerò succi expressio, & quod à sicco semine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus cōmodè miscetur, & contra acres calidasq; fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorū, pedum, aliasq; inflammationes. Semen eadem potest. Facit ad tussim, destillationē, oculorum fluxionē, uehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq; sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa potum. Confert podagris, testibus inflatis, mammisq; à partu turgentibus, si tritum cum uino illinitur. Miscetur utiliter & alijs cataplasmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus, per se, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos omnes

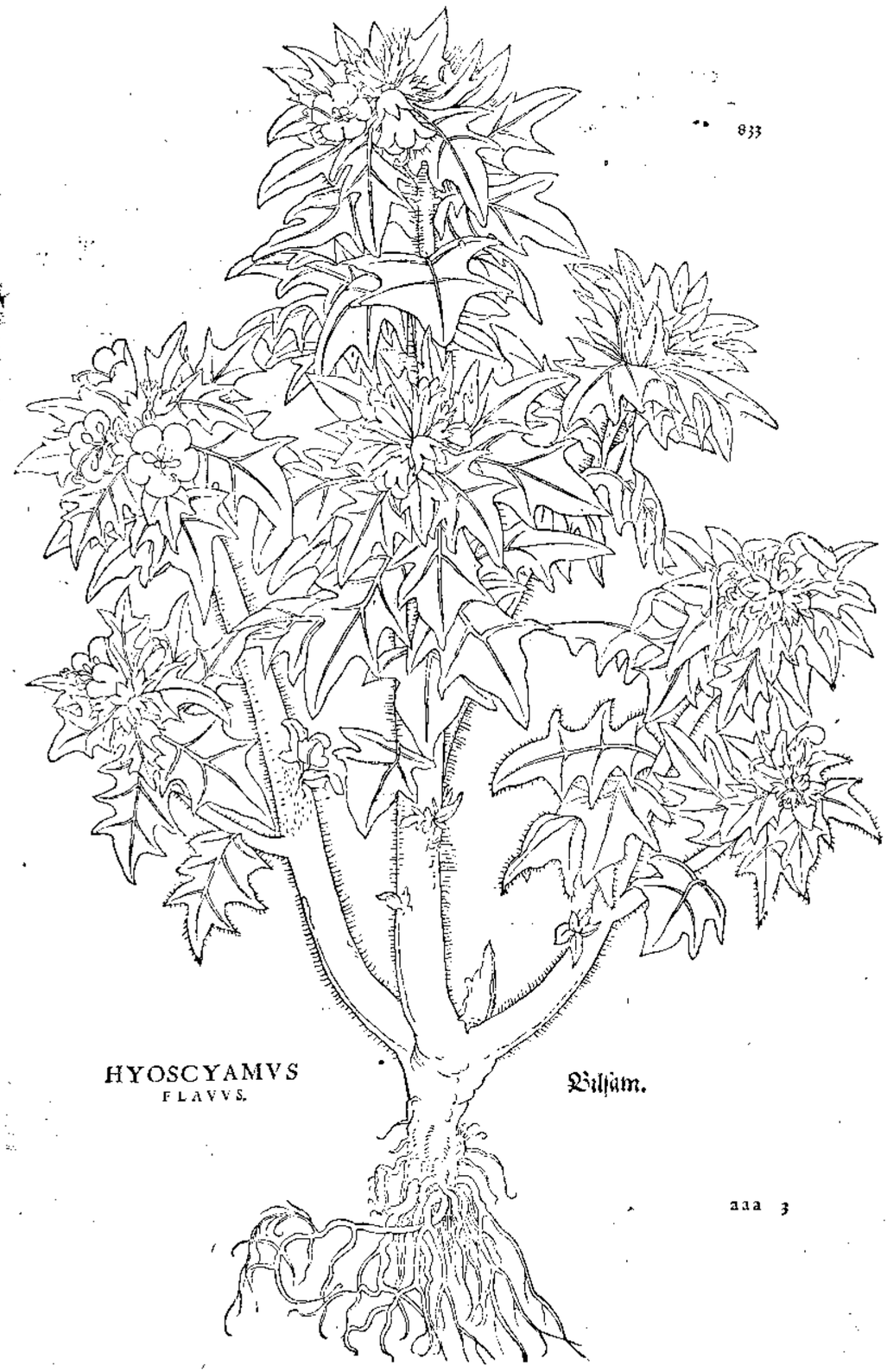

HYOSCYAMVS FLAVVS.

Bilsam.

Hyoscyamus niger.

C omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerũ modo, & tribĳ mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo uleus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est propinquam facultatẽ obtinet. Fugiendi autem utrĳq; sunt ut inutiles & uenenosi. Cęterũ cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamũ contra canum morsus ualet, inq; uulnera cum melle imponit. Contusum cum foliis ex uino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoq; accensi tussientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus foliisq; utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

ΑΚΙΝΘΟΣ Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Mertzenblúmlin / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi Hyacinthi. Duplices sunt Hyacinthi, albi & cœrulei, ut ex hoc Columellę carmine colligi potest: Necnon uel niueos, uel cœruleos hyacinthos. Albos uerò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis cõferas pallescere uidentur, quemadmodũ pictura affabre tibi demonstrat. Germani album fœminã, sicut cęruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego sententiã ueriorẽ esse existimo: cum enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleũ autem Hyacinthũ nostra terra triplicem producit, ut è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorem, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autẽ minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, ut ex ijs quæ statim subijciemus planũ fiet, pulchrè conuenit, ut hinc congeneres herbas esse conijcere cuiuis liceat.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalẽ, leuem, minimo digito tenuiorẽ, uiridem, comam adiacentẽ incuruam, plenam florum purpureorũ, radicẽ & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorsus sit eius nota quæ illas nõ appositissimè exprimat. Folia siquidẽ Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito renuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorũ, radix bulbacea. Verũ posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quod in ijs discurrentibus uenis græcarũ literarum figura AI, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, & Poëtæ fabulantur, haud inscripta legatur. Cui sic respondemus: Hyacinthũ, quem Dioscorides & alĳ historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poëtæ fabulantur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florẽ qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hyacinthũ, sed literis Hyacintho similem uideri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodũ Ouidius, itemq; Virgilius describunt. Idem etiam autor Cosmosandalon dici florẽ apud Hermionenses, Troecenijs confines

Obiectio.

Ouidius xiij. metamor. Ipse suos gemitus foliis inscribit, et ai ai. Flos habet inscriptum, funestaq; littera ducta est.

Theocritus Idyll. xix. Νῦν ἀείδετε τὰ ἐπὶ μοῖρα τὰ ἠμετέρα τὰ ἐπὶ Αἴαντι, τὰ ἐπὶ Λατοΐδᾳ τὰ τοῖς ἀνέμοις ἀείδετε.

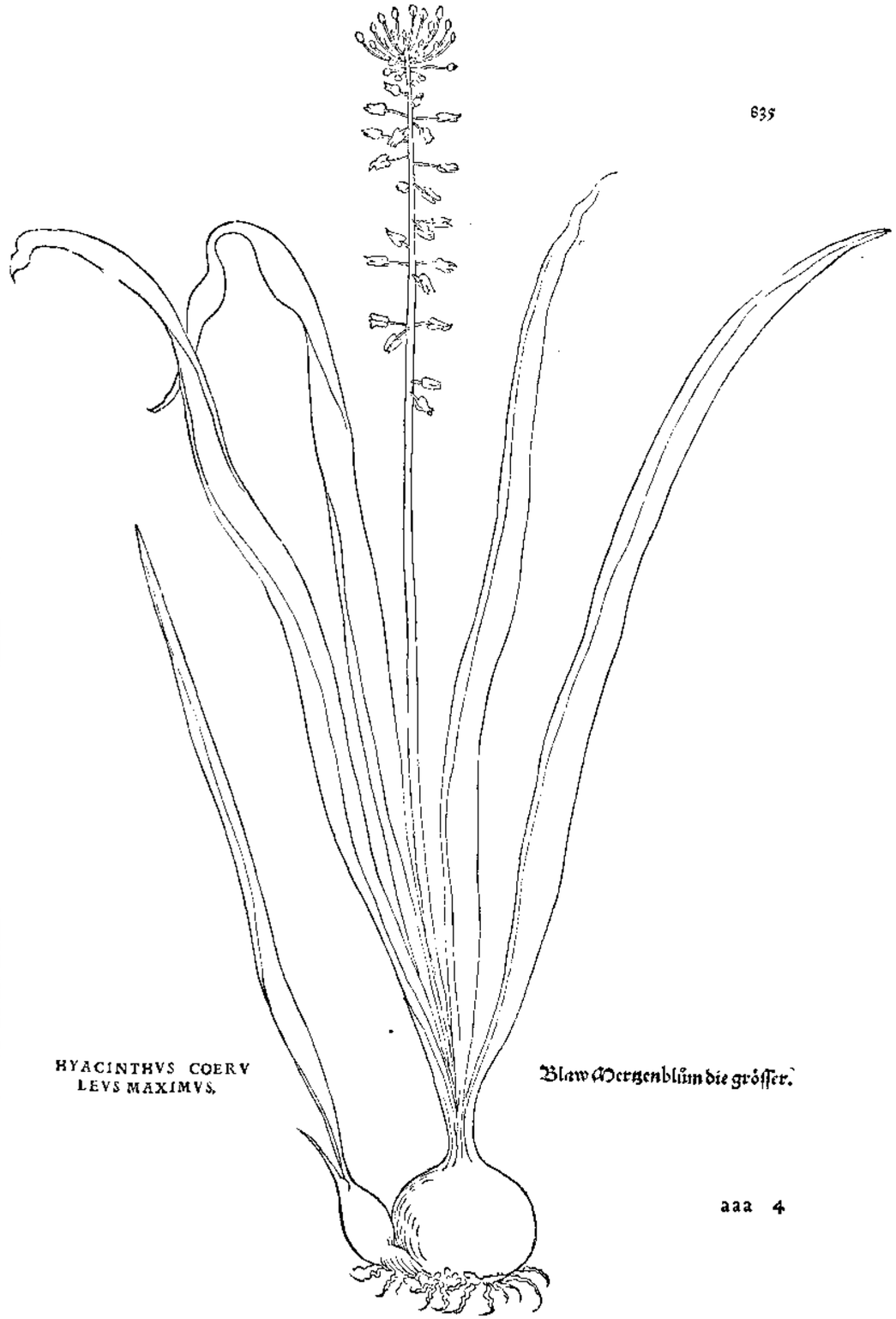

HYACINTHVS COERVLEVS MAXIMVS.

Blaw Mertzenblũm die gröſſer.

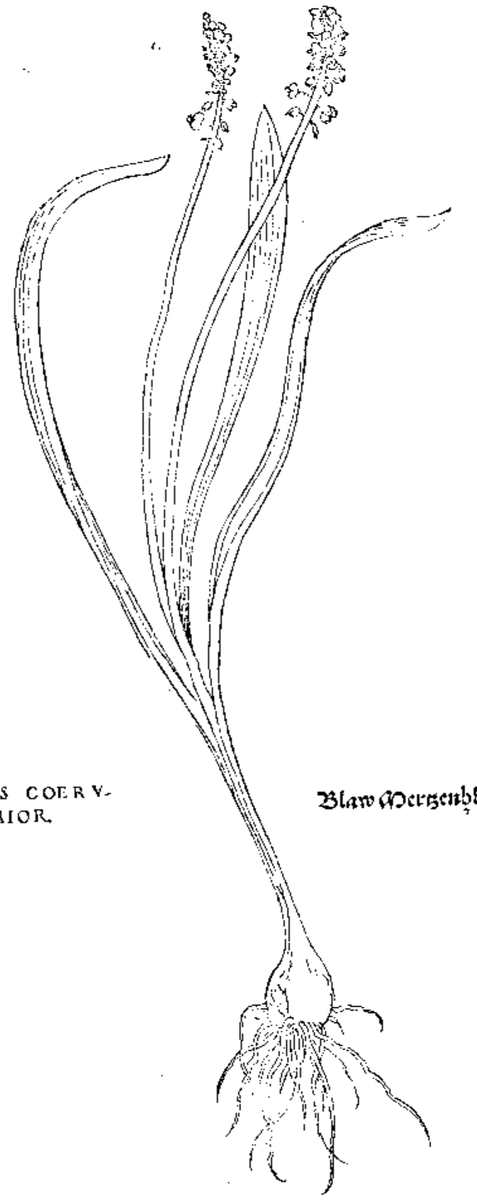

HYACINTHVS COERVLEVS MAIOR.

Blaw Meyzenblümlin die kleiner.

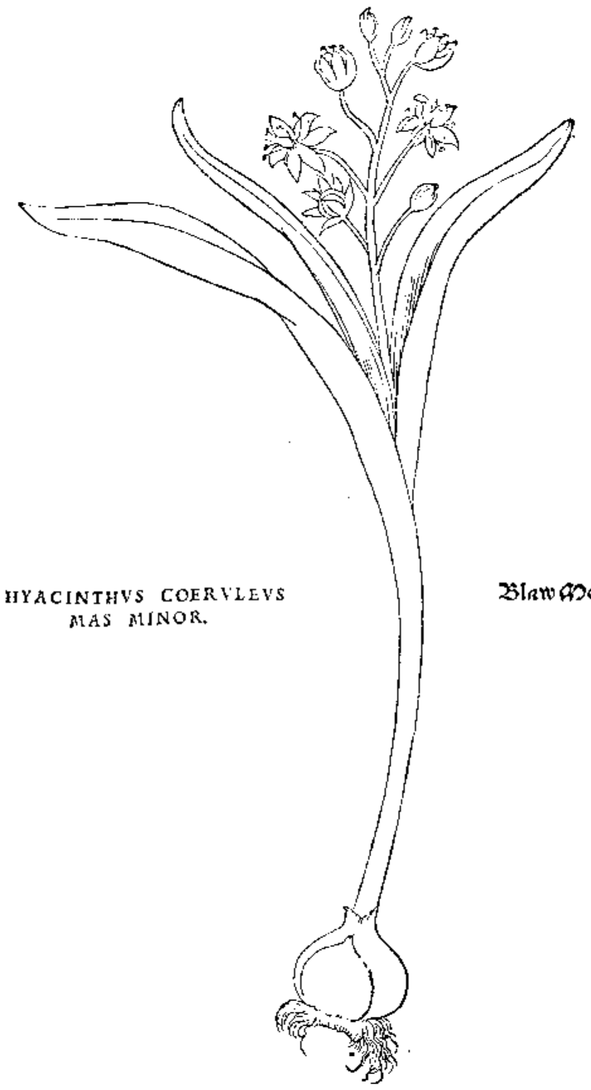

HYACINTHVS COERVLEVS MAS MINOR.

Blaw Meyzenblümmennle.

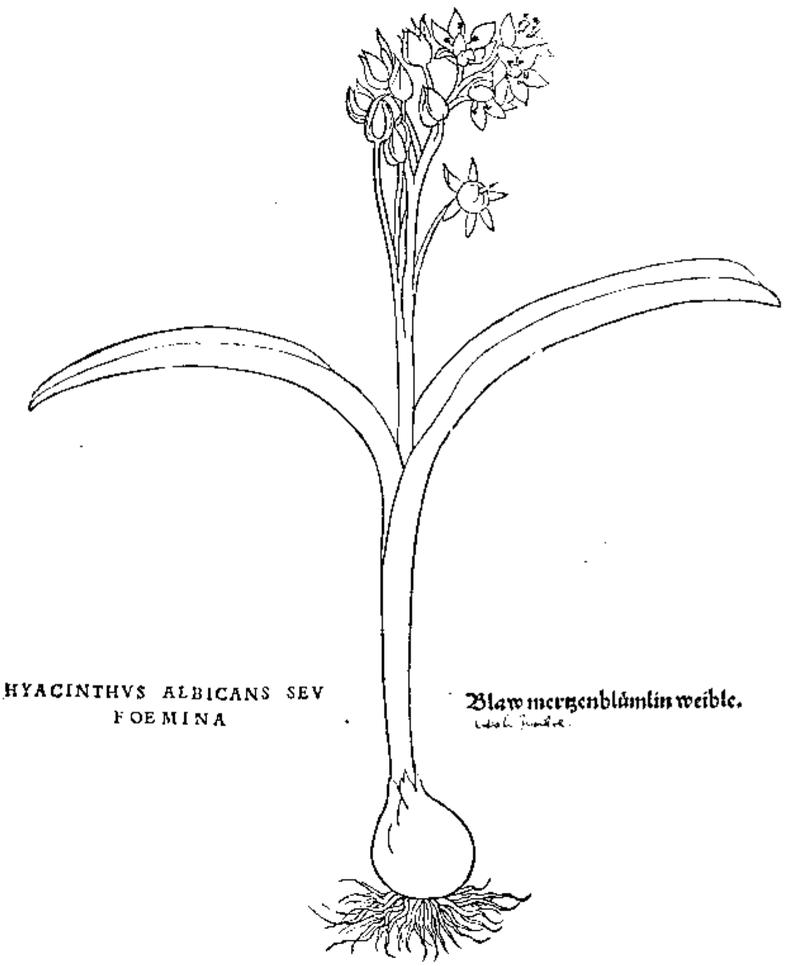

HYACINTHVS ALBICANS SEV FOEMINA

Blaw merтzenblümlin weible.

A fines teſtatur. Cum itaque conſtet duplicem eſſe Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis inſcriptis, qui à Poëtis deſcribitur: alterum uerò purpureũ ſeu cœruleum (nihil enim refert utrum dixeris, quod Dioſcorides per purpureum colorem uiolaceum dilutũ, hoc eſt, clariorem & apertiorẽ, quem cœruleum uocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceũ dilutum uocauit) ſine literis, à Dioſcoride alijſq; hiſtoricis deſcriptũ: nihil enim Dioſcorides in ſuo Hyacintho de literis cõmeminit: Haud igitur temerè in Virgilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, ſed rubentes ad ſimilitudinẽ ferrugims quiſpiam interpretabitur, potiſsimum cum Poëtarum Hyacinthus, non cœruleus, ſed rubens ſit, quemadmodũ alibi Virgilius & Pauſanias docuere. Rubet etiã color ferrugineus. Neque obſtat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus eſt: is enim cœruleũ tantum Hyacinthũ nouerat. Quod ſi uerò hæc moroſis quibuſdã non probabuntur, ſed prorſus funeſtas literas inſcriptas eſſe contendant, ijs ita reſponſum uolo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ueras non eſſe, ſed potius notas quaſdam nigras, id quod hinc palàm fit, Plinius lib. xviij. cap. xij. ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex ſententia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas ullas, ſed nigras tantum notas, ut res ipſa & pictura docent, inſpicere licet. Quod ſi nec iſta ſatisfecerint, dicemus tum penitus fabuloſum eſſe quod regum nominibus inſcriptum Poëta, florem hunc canit. Si enim id credendũ erit, credendum etiam quod idem ex puero transformato natus ſit. Vel, quod uero ſimilius eſt, de regijs florum appellationib. Poëta iocum ſtruxiſſe uidetur, cum paſtorem inducit ſciſcitantẽ, quibus in terris inſcripti nomina regum naſcuntur flores: ſunt enim complures flores quibus à ſuis inuentoribus regibus nomina ſunt indita. Neq; nunc ulla prorſus regũ permultorũ extaret memoria, niſi in florũ nomenclaturis, qui nominibus regum inſcripti ſunt, aſſeruarẽt.

Hyacinthus poëtarum.

Hyacinthus Dioſcoridis.

Ferruginei Hyacinthi qui apud Virgilium.

Virgilius Eclog. tertia: Et ſuaue rubens Hyacinthus.

Literæ in Hyacintho quales.

Virg. Die quibus in terris inſcripti nomina regũ Naſcuntur flores. Eclog. iij.

B

LOCVS.

Naſcitur in nemoribus: atque hinc eſt quod Galli, apud quos, Plinij etiam teſtimonio, eximiè prouenit, ut in ſuis cõmentarijs de Natura ſtirpium uir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor eſt, nemoralem uel agreſtem cepam nominent. Et eius certè magna eſt copia uerno tempore in nemore haud procul à uico Luſchenau iuxta Tubingam ſito, ut uel ex natali etiam ſatis conſtet flores hos quos pictos exhibemus, eſſe genuinos Hyacinthos.

Ruellius.

Agreſtis cepa.

TEMPVS.

Vere, menſibus nimirũ Februario & Martio, cum uiola purpurea, Theophraſto lib. vi. de Stirpium hiſtoria, cap. ultimo teſte, erumpit: hinc Martium florem Germanis noſtris dictum eſſe ſuprà monſtrauimus. Hoc potiſsimũ tempore prorumpit is quem Hyacinthũ minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophraſto autore, cum Gladiolo, qui uernus etiam flos eſt. Quo ſanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cum tempus etiam cõueniat, nemo eſt qui deinceps ueros eſſe Hyacinthos, dubitare meritò poſsit aut debeat.

Martius flos.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando, ſecundi uerò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine deſiccat, in medio caliditatis & frigiditatis conſiſtens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum uino albo illita impuberes ſeruare creditur. Siſtit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorũ morſibus auxiliat. Semen magis adſtringit, & cœliacis prodeſt. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutiſsimè ſeruare impuberes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibetur.

EX PLINIO.

EX PLINIO.

C Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertatē coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & arancorū morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq; regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.

ΥΣΣΩΠΟΣ græcè, Hyssopus & Hyssopū latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Jspen, oder Jsop uocatur.

GENERA.

Hortensis. Montana. Duūm generū Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quę in hortis prouenit, ac culinarū causa colitur, garten Jspen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus nascit, & germanicè birg Jspen appellari potest.

FORMA.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in cœruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo uestientibus, radice longa & lignosa. Montana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopum hortensem non esse ueram putant: habet enim planè folium origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridē notæ. Nam quę de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyssopū attinent, cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum D non habere umbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod uerum est.

Hortensis & nostra Hyssopus est uera & genuina.

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortensis, in montibus uerò montana nascit. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam potissimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopū calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi uetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctū eius cum oxymelitè potum, crassitudinē per aluum ducit. Estur cum ficis uiridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutē. Cum uino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimū gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE HYDROPI-

HYSSOPVS HORTENSIS

Garten Jspen.

bbb

C NOMINA.

Hydropiper quare dictum.

HYDROPEPER Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis Waſſerpfeffer / oder Mucken kraut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus naſcitur, & piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris piper aquatile, appellatum eſt. Muſcæ denique ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt, hinć adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Caulem ædit geniculatū, robuſtū, circa quem alarum concauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora, candidioraq́; guſtu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert ſecundum folia naſcens, continua ſerie congeſtum, racemoſum, & acre. Radicē exiguam & inutilē. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginē damus, eſſe Hydropiper: nulla ſiquidem nota eſt quæ illi non cōueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthę cōſimilia, maiora tantū, hoc eſt, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si uerò linguā conſulat, folia meram piperis acrimoniam reſipiunt, nullam tamen odoris ſuauitatē in eis deprehendet. Quod ſi reliquam faciem excuſſerit, offendet ſemen prope folia enatum racematim congeſtū, & quadā ſerie cohærens, ipſumq́; acre. Accedunt denique natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus ſit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturā, quam nōnulli Hydropiperis ſpeciē eſſe arbitrantur, quæ feré Hederę folia obtinet, & ſecundū ea ſemen, Ari ſemini haud diſſimile. Nos à colore ſeminis appellauimus Hydropiper rubrum, germanicè rot
D Waſſerpfeffer. Huius herbę & racemoſus fructus, & folia acrimonia ſunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope ſtantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copioſe prouenit ad flūmen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe floribus albis ſpicatim cohærentibus, ac ſubinde ſemen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt, non tamen uſqueadeo ut piper, & ſiccum: id quod guſtus abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum ſemine illita, cędemata, ueteresq́; duritias diſcutiunt. Sugillata delent. Siccata & tuſa pro pipere ſali & obſonijs miſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterum calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atq́; herba ipſa etiamnum uiridis cum ſemine cataplaſmatis in modum impoſita ſugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac foliis Menthę ſimilis, maior tantum, guſtu acerrima ut piper, perexigua ſemina ſingulis foliis ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac durities ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri cōmentarij, quomodo ueteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Draconţij apud Plinium lib. xxiiij. cap. xvi. ſpeciem eſſe cōperio: hanc enim ita pingit: Tertia demonſtratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, totidem

HYDROPIPER

Waſſerpfeffer.

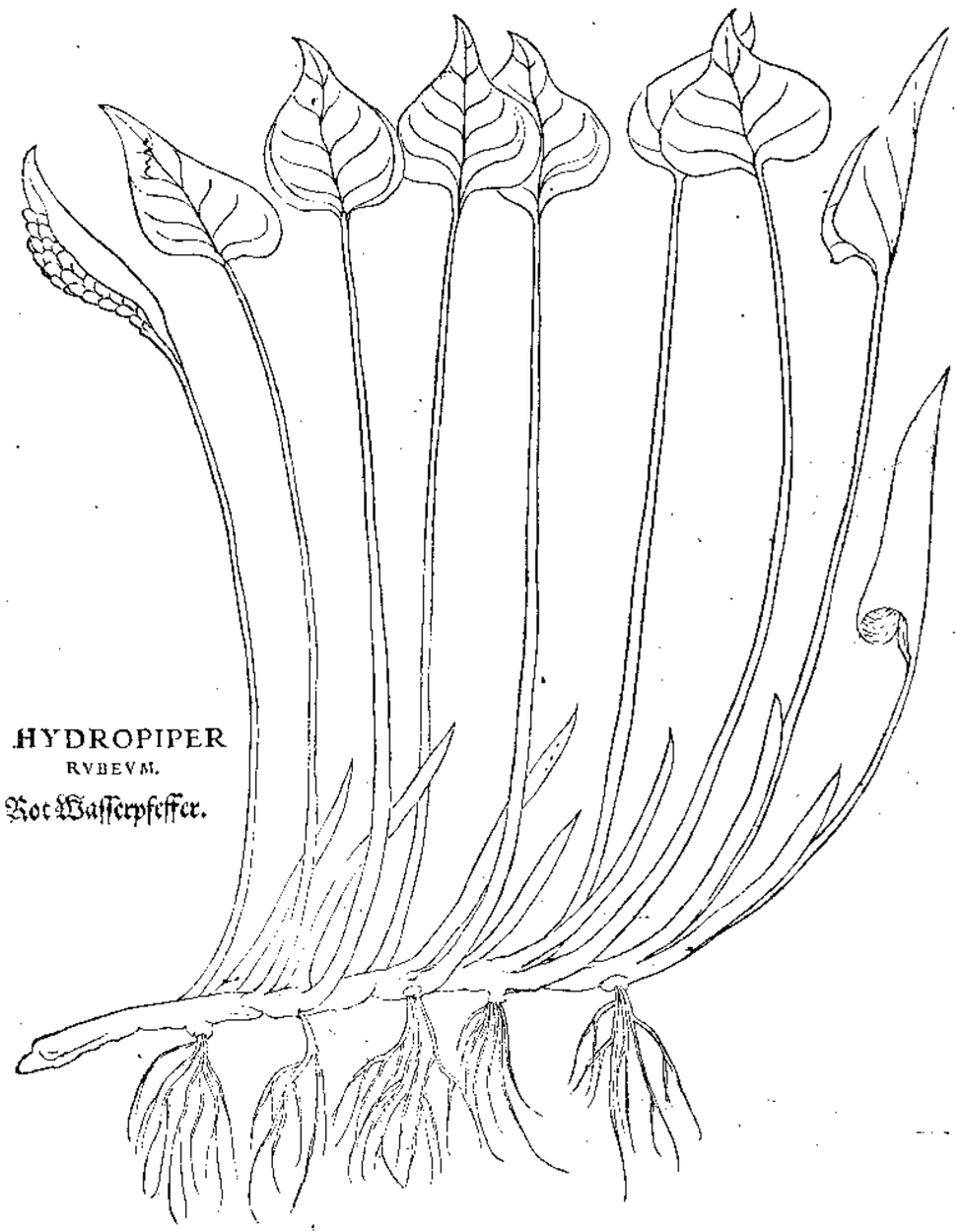

HYDROPIPER
RVBEVM.

Rot Wasserpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere uidentur. Est enim folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, nodisq; geniculata. An uerò tot nodis sit geniculata, quot habet annos, totidemq; foliis, nondum obseruare potuimus. Quinetiã uniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq; sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quam Dioscorides suis etiam tribuit Dracontijs, abundè quod contendimus docet. Non est autem, ut quidã existimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atq; formam non referat. Hanc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri uelle existimet. 2 3

DE PHLOMO▸ CAP▸ CCCXXVI▸

NOMINA.

PHLOMOS græcè, Verbascũ latinè, officinis Tapsus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamq; nominent. Germanicè Wullkraut/Kertzenkraut/Vnholden kertz/Himelbrant/Brennkraut uocatur. Phlomon autem hauddubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychnijs utantur. Candelariã quoque recentiores nominarunt, quod caulibus eius adipe, seuo, uel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur. *Tapsus barbatus.* *Candela regis.* *Phlomos cur dicta.* *Candelaria.*

GENERA.

B Verbascũ omnium ueterũ testimonio duo habet summa genera. Candidũ enim alterum foliis, nigrum alterũ est. Candidum rursus in marem & fœminã digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiã Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & uulgò artheticæ, cum arthriticæ dicendum esset, uocantur. Germanicè Schlüsselblümen. Horum unum est odoratũ, alterum odoris expers. Prius germanicè simpliciter Schlüsselblũmẽ/oder gelb Schlüsselblümen/Himelschlüssel/oder S. Peters schlüssel/alterum wild Schlüsselblümen/oder weiß Himelschlüssel appellant. Est & tertium Verbasculum, quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani Marienro sen uocant. Hæc sunt genera Verbasci quemadmodũ à Dioscoride & Galeno commemorantur, quorũ sanè omniũ picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam distinguí genera hæc, ut Plinius libro xxv. cap. x. ait, penè superuacuũ sit, quum sint eiusdem effectus omnia. *Verbascula duo.* *Herba paralysis.*

FORMA.

Verbascum candidum fœmina, Brassicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, crassitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus foliis, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusq; constaret foliis. Syluestre uirgas fert altas & arborescentes, folia Saluiæ similia. Habet uerò circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáue: foliis rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilis tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiã dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albũ pallescente. Lychnitis siue Thryallis foliis ternis, aut quaternis, aut etiam plusculis, crassis, pinguibus, hirsutisq;, ad lucernarũ lumina utilibus, floribus purpureis. *Candidum mas.* *Nigrum.* *Syluestre.* *Verbascula.* *Lychnitis.*

VERBASCVM CANDI
DVM MAS.

Weiß Wullkraut mennle.

VERBASCVM CAN-
DIDVM FOEMINA.

Weiß Wullkraut weible.

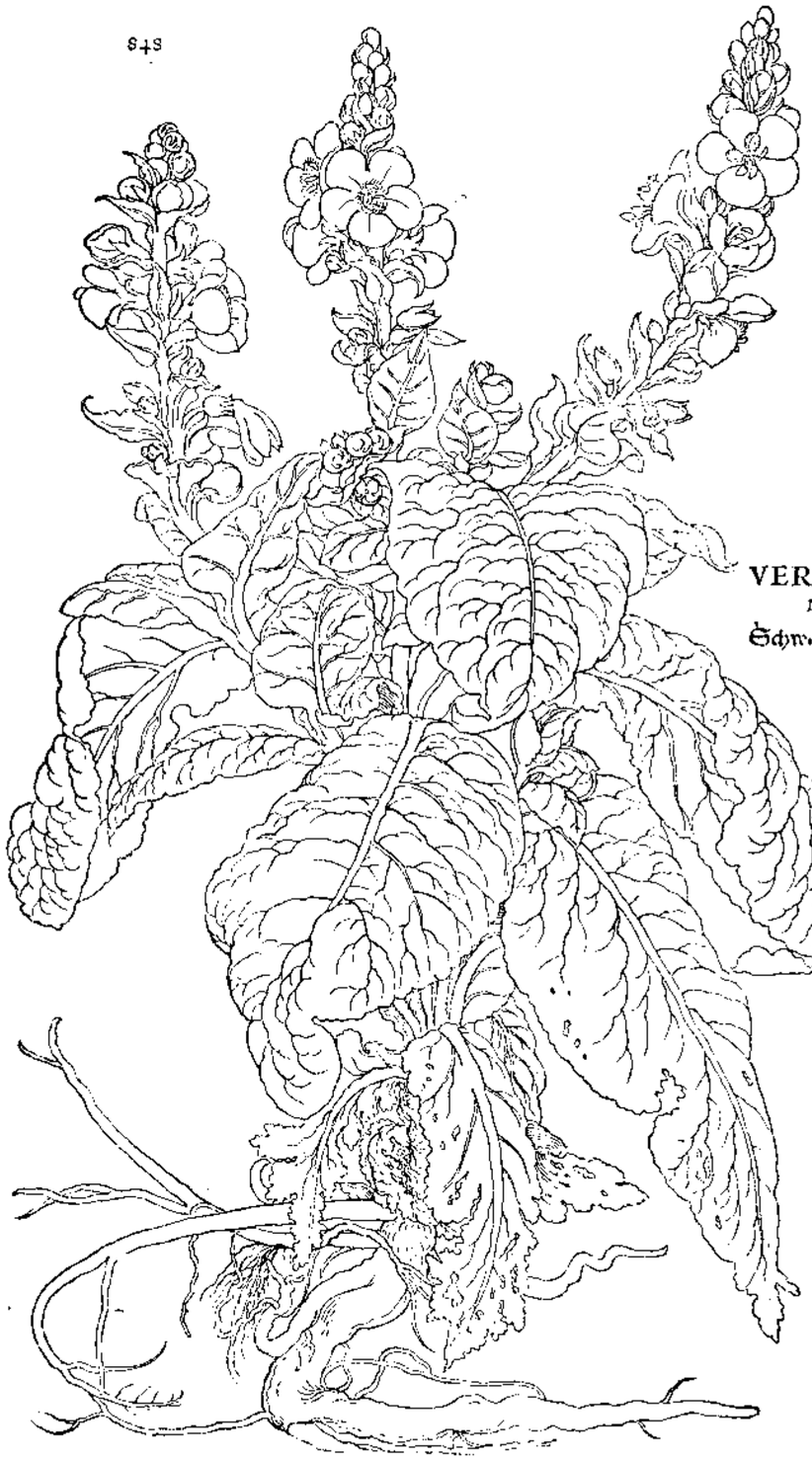

VERBASCVM
NIGRVM.
Schwartz Wullkraut.

VERBASCVM
SYLVESTRE.

Wild wullkraut.
Wilde Tabac. alias. 563.

VERBASCVLVM
ODORATVM.

Geel Schlüsselblümen.

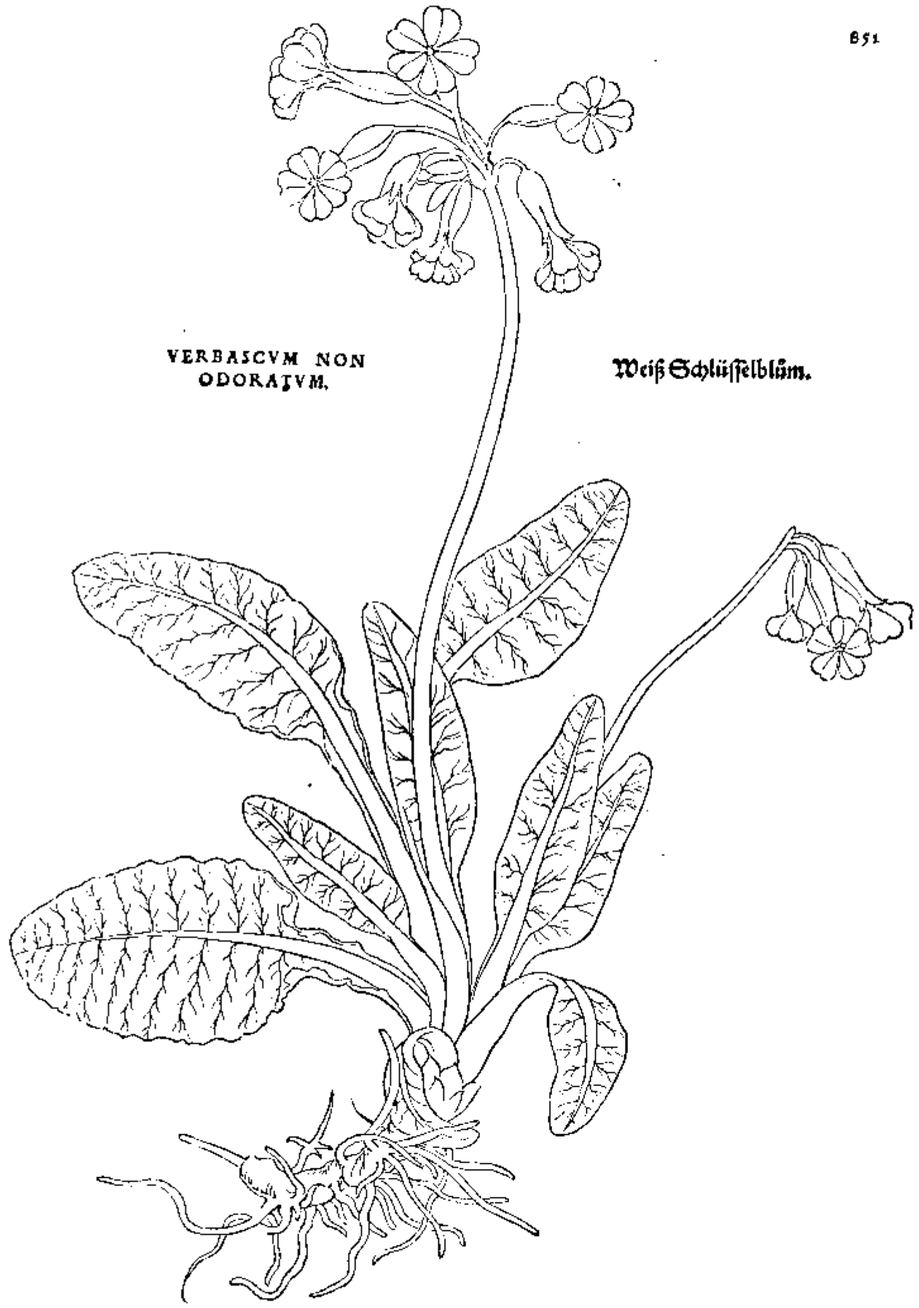

VERBASCVM NON
ODORATVM.

Weiß Schlüsselblüm.

LOCVS.

C Candidum & nigrum in campeſtribus, & in ſyluis etiam proueniunt. Syluestre in campeſtribus, potiſsimũ ſiccis & lapidoſis, naſcitur. Verbaſcula duo paſsim in pratis & hortis producuntur. Lychnius ſimiliter alijs in campeſtribus naſci ſolet.

TEMPVS.

Verbaſcula duo primo ſtatim uere emicant, certiq́ huius appetentis nuncij. Hoc ſanè tempore carpenda ueniunt, quod confeſtim fugacia euaneſcant: uita enim illis cum plurimum menſtrua, nec temerè ad ſummum ſeſquimenſem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & ſemen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia deſiccandi & detergendi uim poſsident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adſtringit: unde tali iudicij magnitudine in alui profluuio utiliter cum uino in potu datur. Decoctũ eiuſdem ruptis, conuulſis, contuſis, & antiquæ tuſsi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunq; reponatur blattas in ſe contrahit. Folia in aqua decocta aduerſus œdemata, & oculorũ inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum accto autem uulnera ſanat. Contra ſcorpionum ictus auxilio ſunt. Syluestris folia ambuſtis illinuntur. Ferunt fœminæ folia caricis interpoſita, incorruptas atq; à putrefactione immunes ſeruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potiſsimũ autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quo-
D que flaueſcere faciunt.

EX PLINIO.

Contra ſcorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, ſed effectu pari. Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbaſcũ cuius flos aureus eſt, contra omnia pectoris uitia, tuſſem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis eſt, ut iumentis etiam nõ tuſsientibus modò, ſed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbaſcum cum Ruta ex aqua ſedat. Panos ſanat cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur. Contuſis, cuerſis, & ſi febris ſit potatur in aqua Verbaſcum, cuius flos auro ſimilis eſt. Folia ex acero imponuntur in ſtruma. Semine ac foliis decoctis in uino actritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbaſculis hos effectus aſsignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto ueſicę renumq́ obſtructiones ſoluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata & liuentia. Quod uerò hæc eadem poſsint, temperamentũ eorundem palàm docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt: ut hoc nomine deſiccandi & detergendi facultatẽ, quam illis Galenus aſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Et mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, quod maculas, rugasq́, & alia eiuſdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentiſsimũ ſit herbas, quas Schlüſſelblümen uocant Germani, eſſe Verbaſcula.

DE FRAGA-

FRAGARIA MAIOR ET MINOR.

Plany. p. 780.

Erdtbeer.

C

NOMINA.

Rubus Idæus idem esse Fragaria.

GRAECIS ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui Βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasq; causas, ut in sequentibus dicemus, minimè repudiandā existimamus. Apuleius Græcis ῥοῦμεξον appellari scribit. quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptū, in quo hæc uerba; Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uerò sit, ex numero Mororū esse cōstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorē reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdbeer uocant. Græci autem si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, hauddubiè sic dixerunt.

Fragaria unde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronantur, alij trigemino comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerū, quum maturuit rubentē, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibrata capillitio.

D

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiā colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret uere, & tota æstate, inq; maximā autumni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariç recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidā in primo: nōnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccam esse hac ratione, & minimè humidā oporteat. Quapropter in tanta sententiarū de eius temperamento diuersitate animaduertendū, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringāt. Differre tamen inter se, quod folia potissimū recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uerò adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidā in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autē non parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionē habet, ita ut calidus & siccus dicendus ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

A

VIRES.

Quum recentiores in cōmemorandis Fragariç facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ ascripserint, operepræcium me facturum arbitror, si utriusq; de ijs uerba præmisero, ut nimirum quisq; hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem potest quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorū inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorē herbæ Fragi succum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remedium. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apulei in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre, & ex succo eius os contra fœtorem colluí, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo sumpta medetur lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedāt, stomacho prosunt, sed præsertim biliosō. Succus Fragis exprimitur, uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorū suffusiones, neq; nō epiphoras. Radicis decoctū iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potū. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmandas, oris ulcera, eiusdemq; fœtorē collendum, quæ singula Rubus etiam Idæus B potest, ut inde rursus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO▸
CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

Nardus syluestris. Valeriana.

PHV, νάρδος ἀγρία & Græcis, Phu & Nardus syluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis Baldrion/ Dennemarck/ oder Katzenkraut/ oder Augenwurtzel appellatur, quod scilicet catti odore radicis eius, quo eorū oculi roborant, impense delectent.

GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet, germanicè gros Baldrion/ & Triackt appellatur. Vulgus herbariorū Valerianā maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrion/ & Katzenwurtzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, ut paulò pòst fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphoboſco, siue Olusatro similia habet. Caulem cubitalē, aut proceriorem, leuem, tenerū, purpurascentē, in medio cōcauum, geniculis intersectū. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascentes. Radices in superiore parte minimi digiti crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrū nigrum, inuicē implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadam uirosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam uulgarē hodie Valerianā nominant,

Valeriana uulgaris.

PHV MAGNVM

Groß Baldrian.

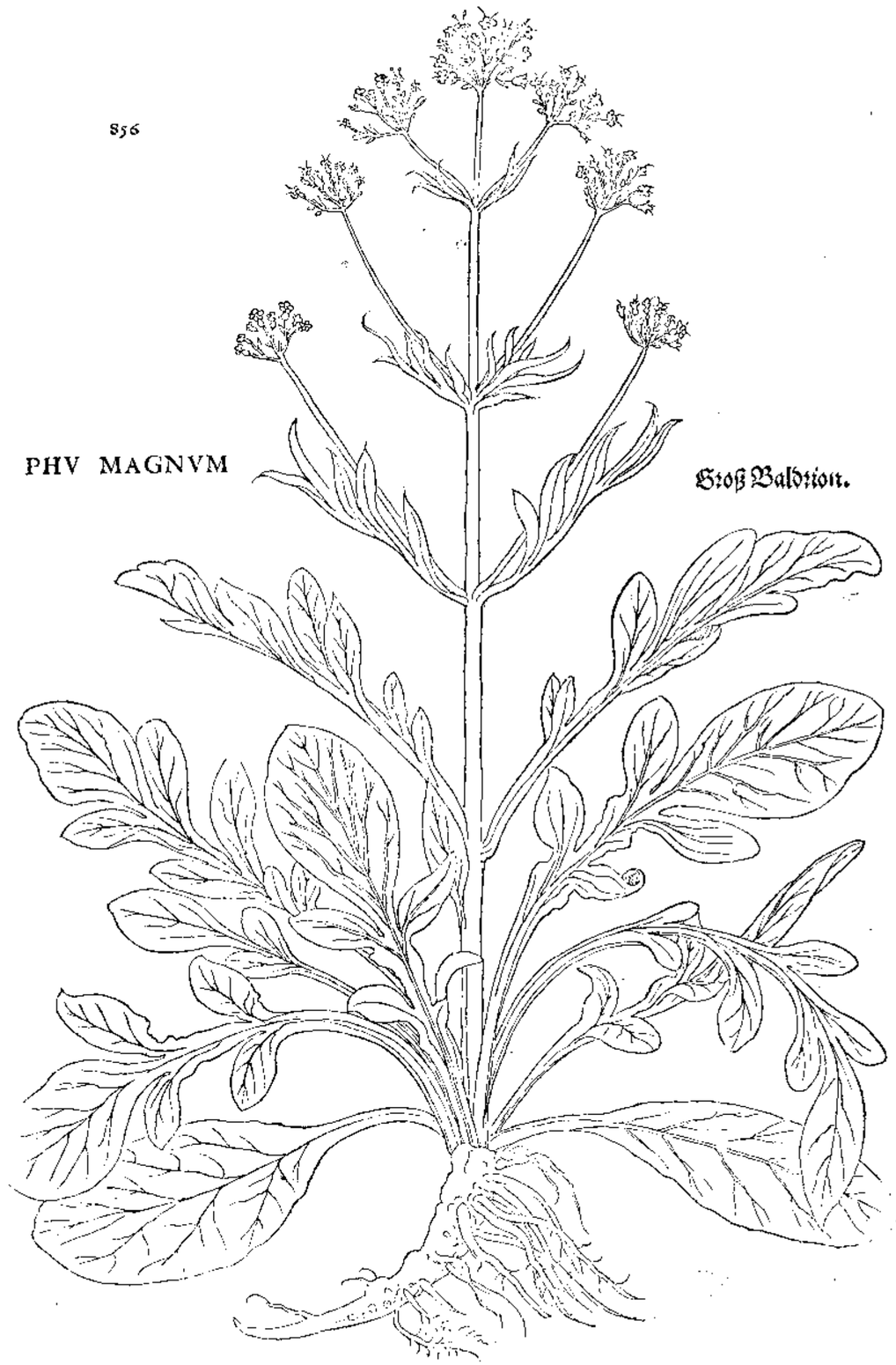

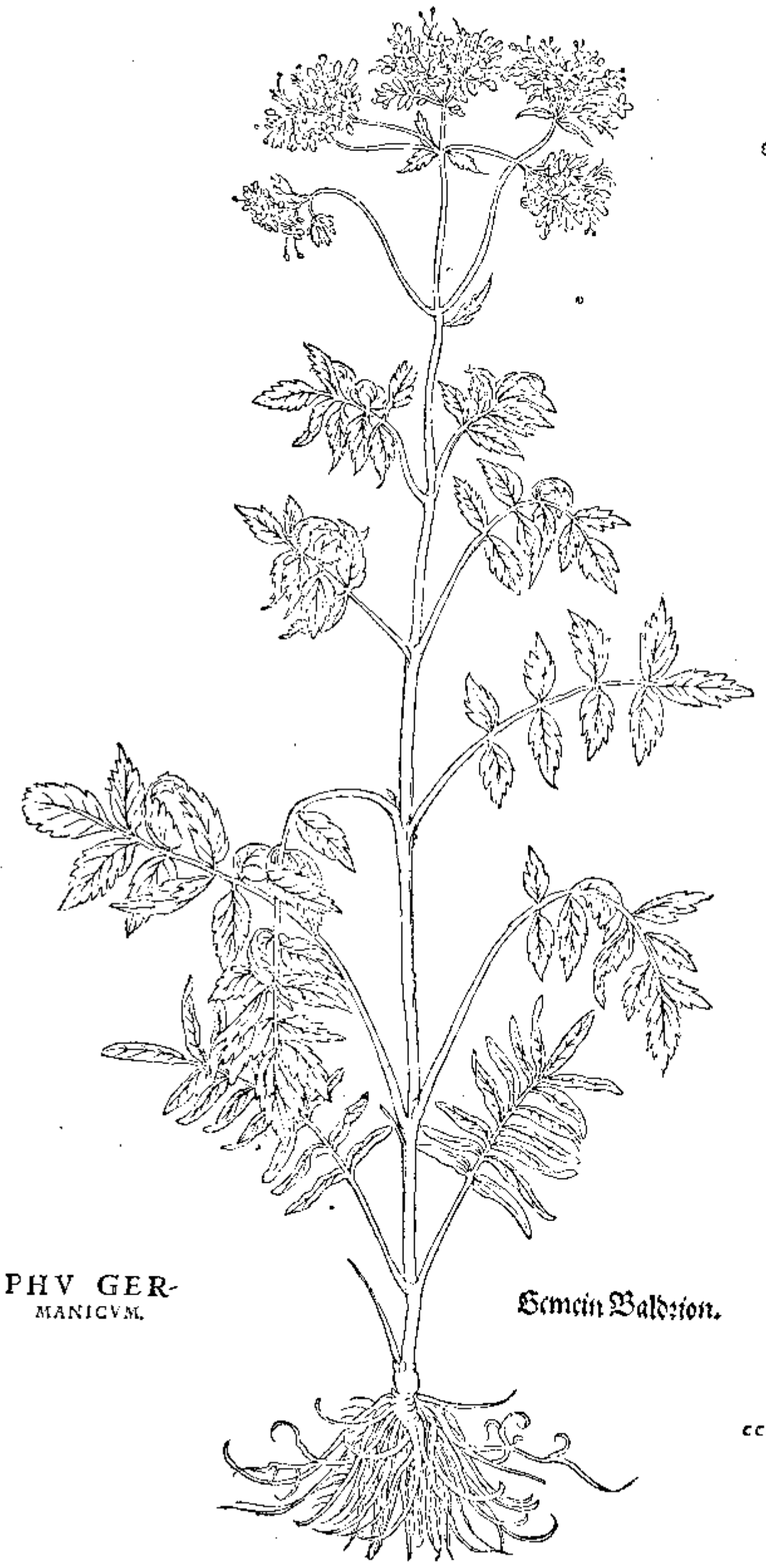

PHV GERMANICVM.

Gemein Baldrian.

C minant esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota uideatur. Folia nanq; huius cum primùm erumpunt Elaphoboſci præ se ferunt imaginẽ: postea uerò dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoq; eius cubitalis, & maior (nõ enim rarò ad trium cubitorũ longitudinẽ caulis à nobis uisus est) læuis, potissimũ in infima eius parte, deniq; tener, purpurascens, in medio cõcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiẽ, quamuis minores sint, atque adeo tenerio res. Vt hoc nomine cum Ruellio in græcis codicibus Dioscoridis ἴσατιν pro μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimũ describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiã flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoq; in superiore parte minimi digiti crassitudinẽ obtinent, multasq; radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibijpsis implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamẽ grauitate, imitantes. Quum itaq; hæ omnes notæ, Valerianę nostrę respondeant, multorumq; cõsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum ijs quæ Dioscorides Phu adscribit cõueniant, quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianã apertè doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

Phu Ponti.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq; ad mirandã altitudinẽ surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hęc in tantam proceritatẽ non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

D TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinã mouet. Potest idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit. *Slatras à recentibus arcet enim ista reposita. Coleng in Galen. de anim. affect. mens. Hyperb.*

DE PHACO▸ CAP▸ CCCXXIX▸

Lugdun. 1539.

NOMINA.

Lens. ΦΑΚΟΣ, φακὸὶ Græcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbarijs latinum nomen retinuit. Germani Linsen appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascentibus, siliquis paruis, molliter in latitudinẽ fusis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum.

TEMPVS.

LENS Linsen.

TEMPVS.

C Iulio menſe floret, & deinceps in ſiliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamẽ in ſecundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comeſta, oculorũ aciem hebetat. Ægrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq́; & inteſtina inflat. Aluum cum cortice ſuo comeſta ſiſtit. Præſtat quę facillimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adſtrictoriã: quapropter aluũ ſiſtit, ſi detracto antea cortice accuratè coquaẽ, primaq́; aqua inter coquendũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluum ſoluit. Somnia tumultuoſa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius ſuo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut roſis ſiccis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionẽ abijciuntur, aut rhoïs quę obſonijs inſpargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cõtra ſubuerſionẽ ſtomachi triginta grana lentis ſuis corticibus denudata, deuorata proſunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Cruſtas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflammationibus oculorum & ſedis, addito roſaceo. In maioribus ſedis inflammationibus & ſinu amplo cum malicorio aut ſiccis roſis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas ſimiliter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduerſus autem puſtulas, herpetas, eryſipelata, pernioneſq́;, ut antea dictum eſt. Contra mammas grumoſum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris
D cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non ualenter adſtringũt. Ipſum itaq́; earum corpus deſiccat & ſiſtit uentrem: cæterum decoctũ irritat. Proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis cauſa adhibenẽ. Cortex eius uehementer adſtringit, carnea ſubſtantia tenuiter, quę & craſſi ſucci & terreſtris eſt. Succus porrò Lentis adſtringenti eſt cõtrarius. Quocirca ſi elixæ in aqua iuſculum ſale garo oleoq́; conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lente ferculum apparatur, contrariam ſucco uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones deſiccat, os uentriculi, inteſtina, & totum denicq́; uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dyſentericis accõmodatus eſt cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adſtringendi uehementiã, cumq́; hac alia uidelicet omnia quæ cõſequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, craſſum prauumq́; ſuccũ gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud deſiccat, uti ea quæ cortice non eſt ſpoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non ſeruant, elephantiaſim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaq́; cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitioſa eſt habitudo ob aquã in carne diffuſam, Lens cibo utiliter prębetur, ceu aridis & ſqualentibus admodũ damnoſe. Eandem ob cauſam uiſum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò qui contrario modo ſe habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt: craſſum enim & tardifluum ſanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientiſsima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquitur, eaq́; quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & ſtomachũ inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq́; diſecta cœleſti aqua. Eadem ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerũ rumpit, eaq́; quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita fedat, maximeq́; exulceratas & rimoſas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſup-

A tra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuècus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & Betę folia. Imponiẽ & ſtrumis paniſq́;, uel mãturis, uel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionẽ ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta, in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quamtenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq́; omnibus, & felli, nec ſomno facilis. Ad puſtulas utilis, igniq́; ſacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentę modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Craſſi ſucci eſt, & auſteram uim atque qualitatem poſsidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapæ cum ſale miſceat, potionem facit quæ uentrem ſubducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & uniuerſo uentri. Quapropter utilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si uerò cortice ablato ſumatur, uehementiam adſtringendi abijcit, magis uerò nutrit, cum tardi ſit tranſitus, & craſſi ſucci, non tamen adeò ſiccat, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebrò utuntur, elephantiam contrahunt, & can
B cros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, ut fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, ijs ſolis utile eſt edulium, quemadmodũ ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter uiſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes utilis eſt, eò quod craſſum & difficulter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quod ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimũ inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens uerò probè decocta & trita, ſi uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum uehementer compeſcit. Paruæ uerò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.

DE PHILYRA.

862

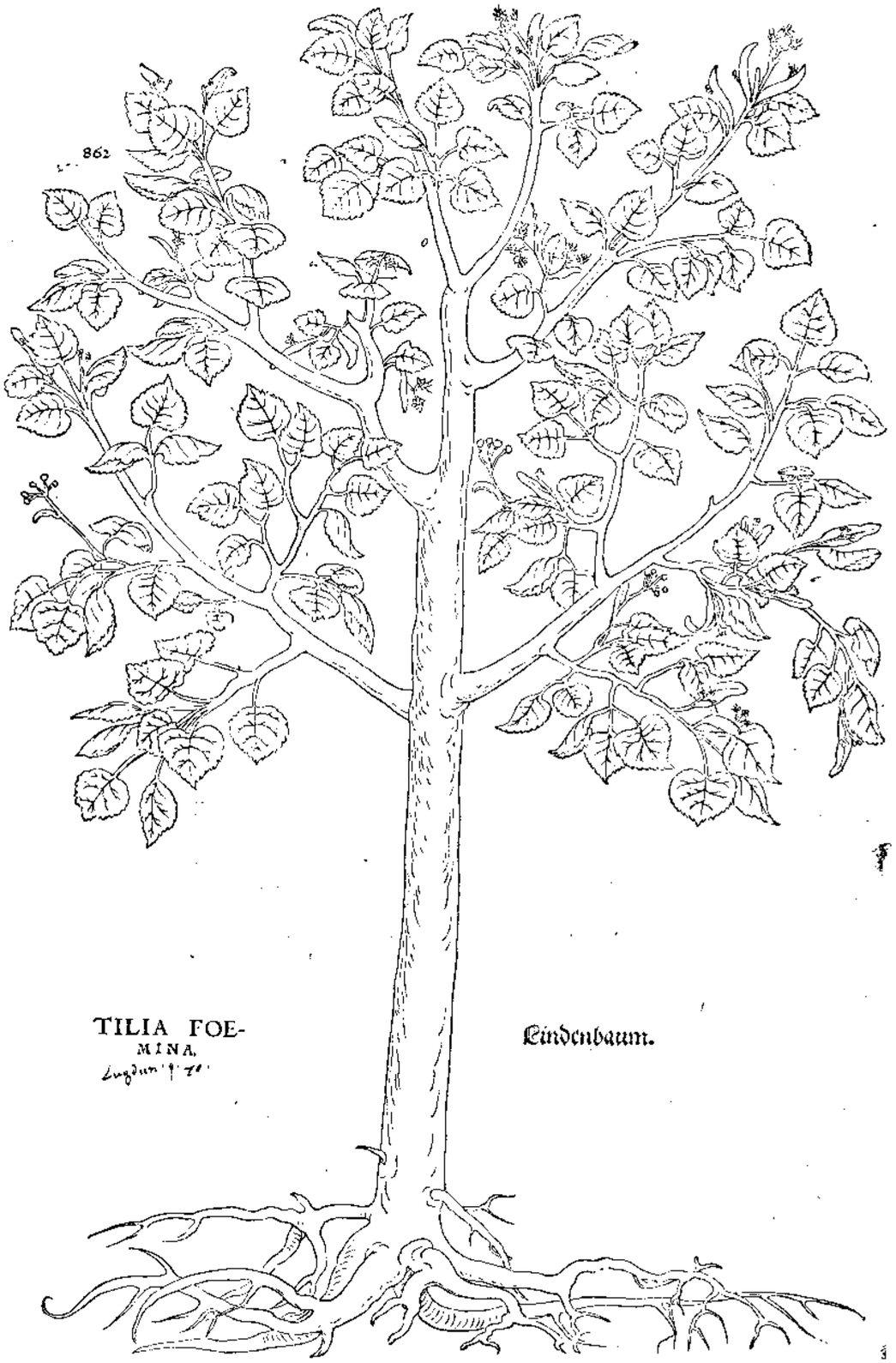

TILIA FOEMINA.

Lindenbaum.

Tilia europæa.

A

NOMINA.

BIAYPA Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis Linden appellatur. Alia ab hac eſt arbor quæ Dioſcoridi Φιλυρία uocatur. Quod non animaduertentes uiri etiam nonnulli doctiſsimi, utraſq; arbores magno errore confundunt, quod forma admodū diſcrepent, ut ex ijs quæ paulò pòſt dicemus, & è Dioſcoride & Theophraſto lib. iij. de plantarū hiſtoria, cap. x. inuicem collatis abundè conſtabit. Differunt itaq; inter ſe Philyra & Phillyrea, neque una utraq; uoce arbor ſignificatur, ſed diuerſæ. Phillyrea alia à Philyra.

GENERA.

Tiliæ, Theophraſto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas ſcilicet & fœmina. Diſtantq; inter ſe tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera ſterilis. Materies mari dura, flaua, nodoſior, ſpinoſiorq; : fœminæ candidior: & cortex mari craſsior, detractusq; inflexibilis propter duritiā eſt: fœminę candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas ſterilis, nulloq; flore eſt: fœmina, cuius tibi picturā damus, & florem & fructū gignit.

FORMA.

Folio eſt hederaceo, molliore, & in angulū acutiorē rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè criſpo atq; ſerrato: flore tantiſperdum calyculo contineē herbaceo, ubi emerſit flauo: fructus magnitudine fabæ, ſimilis acinis hederæ, in quo ſemē prætenue quantū atriplicis, omnibus animantibus ingratū, cum foliorū pabulo maximè ducant, eorumq; mira dulcedine capiant. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioſcorides de Phillyrea tradit, & ſenties eſſe diuerſiſsima. Nam quis unq; dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructū ferre ſubdulcē ad ſimilitudinē Lentiſci, nigrū, uuarū more con-
B geſtū: Philyræ enim seu Tiliæ folia ſunt hederacea atq; ſerrata, adeoq; ab oleæ foliis diſſidentia: fructū denique ferē nō modò non ſubdulcē, ſed qui à nullo mandi poteſt.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, ſed plus montibus gaudet aquoſis.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calidā eſſe Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepſiq; & id genus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinoſitate quadā in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, ſi hanc deguſtes. Quare abſtergendi planè facultatē cum modica adſtrictoria, perinde atq; Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulò pòſt ſubijciemus planum fiet, tribuit, habere euidentiſsimū eſt.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi foliis aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adſtringentem patiter & extergentē illis ineſſe facultatē. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt & adſtrictorius, itaq; cum aceto lepram ſanat. Porrò uiridis etiamnū & recens ſi uulneribus deligaturę uice circunligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidā perfundūt fracturas quibus callo inducto opus eſt.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Multi corticē cōmanducatum uulneribus utiliſsimū eſſe putant. Folia trita, aqua aſperſa, pedū tumori. Humor quoq; è medulla caſtratæ arboris effluens, capillū reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Humor denique cuti nitorē inducit, faciemq; gratiorē præſtat. Folia ad infantiū ulcera in ore cōmanducata proſunt. decocta & pota, urinā ciunt & menſes.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiā Tiliæ adſcribat, ut ex eiuſdē uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quiſpiā uires quæ à

C quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas facici abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitiũ, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia cõmemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIORE.

CAP. CCCXXXI.

Lugduni p 297. 298

NOMINA.

CHELIDONION μέγα Græcis, Chelidoniũ maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schelkraut/Schelwurtz/groß Schwalbenkraut dicitur. Chelidonio autem, uel si mauis Hirundinarię, auis hirundo quæ Græcis χελιδὼν uocatur, nomen indidit, uel, ut autor est Plinius, quod hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit usum, ut quidam tradunt, etiam erutis, uel quod floret aduentu hirundinum, discessuq; commarcescit; id quod de minore uerè dicitur.

Chelidoniũ unde dictum.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata foliis plena habentem. Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq; singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix supernè singularis, infernè autem plures. Fructus cornuti Papaueris instar tenuis, longus ueluti galeę conus, in quo exigua semina sunt, Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notæ omnes Chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio Ranunculi, magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore luteo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceũ emittit, gustum uellicantẽ. Radix in superiore parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

D

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidoniũ hirundinum aduentu florem excitat, atqueadeo toto deinceps uere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo uase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex foliis, radicibus & floribus incipiente æstate, siccaturq; in umbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & uino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata sedat.

EX GALENO.

Chelidoniũ admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum usum cõmodus est, utique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discussione indigens. Vsi sunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obstructione proficiscentẽ, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniso. Pari modo mansa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.

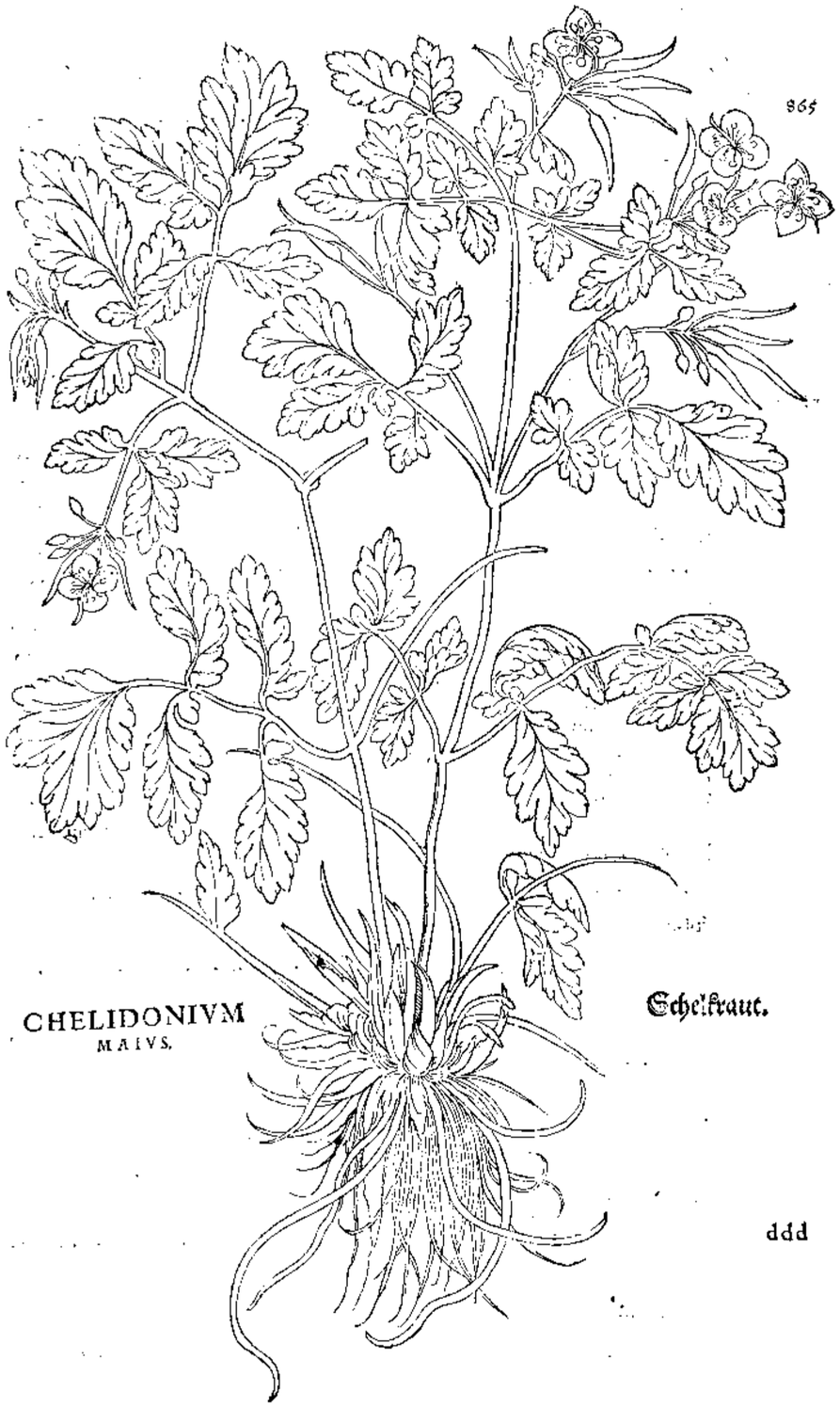

CHELIDONIVM MAIVS.

Schelkraut.

ddd

Chelidonium maius

C EX PLINIO.

Florentibus succus exprimit, & in æreo uase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per se succo in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorũ aciem adiuuat, si addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obscuritatemq; discutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.

CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia minor cur dicta. Lugduu. 1. 358

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν Græcis, Chelidoniũ minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod strumosa radix multis granorum frumenti grumis uideat coaluisse: uel quod strumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwarzen oder Blatterenkraut/ id est Ficariam, Pfaffenhödlin/ Klein Schelwurtz/ oder Schwalbenwurtz/ oder Weyenkraut nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata est haudubiè, quod, ut Theophrastus lib. vij. cap. xiij. hirundinũ aduentu florem excitet.

FORMA.

Herbula est à stolonibus pediculisue pendens, sine caule, foliis Hederæ figura, rotundioribus minoribusq;, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioscoridis deliniatio prorsus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uide-
D tur. Nam hæc herbula est à pediculis pendens, uidua caule, foliis Hederæ, rotundioribus multò minoribusq;, teneris & modicè pinguibus. Radices ostendit ex eodem callo prodeuntes, paruas, complures in granorũ tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cõmemorabuntur, quæ singula Scrofulariæ minori adamussim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus esse inficias ire sine magna impudentia possit.

LOCVS.

In palustribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq; uliginosis tractibus ac hortis passim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio mense, & præsertim hirundinũ aduentu floret, nec longo post tempore marcescens euanescit, sic ut irrigui limites, qui largo foliorum florumq; stipatu pubescebant, confestim ijs spoliati glabrescere conspiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidoniũ minus, Galeno teste, quarti ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando, ideoq; magnam præ se fert acrimoniã, gustum erodentem. Nostrum autem usquadeo acre non est, ut commanducando sæpe nullam prorsus sentias acrimoniam, potissimum in eo quod humido in loco natum sit. In hoc autem quod locis siccis prouenit, senties & amaritudinem & acrimoniam, sensim tamen gustum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo summam cutem exulcerantẽ. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expressus succus ad purgationem capitis addito melle naribus utiliter instillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargarissatum, caput strenuè purgat, & omnia pectoris uitia.

EX GALENO.

CHELIDONIVM MINVS.
Scrofularia minor.

Feigwartzenkraut.
Ficaria minor.

C EX GALENO.

Chelidoniū minus cum acrius ſit maiore, illitum confeſtim cutem exulcerat, unguesq; ſcabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemēter acris exiſtens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariſcisue, & ſtrumis, magna experientia utuntur, ut inde certè Scrofularia nominari, quemadmodū diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius, ſub nomine tamē Pedis uituli, quo Aron nominatur, ſe à quodam qui expertus ſit cognouiſſe ſcribit, quod hæc herba contra mariſcas ac ſtrumas mirificè proſit.

DE CHAMAEDRY▸ CAP▸ CCCXXXIII▸

NOMINA.

Triſsago. Serratula. Chamædrys unde dicta. Serrata. Teucrium. vide p. 829.

CHAMAIAPYΣ græcè, Triſſago latinè, officinis græcum nomen inſedit, uulgo Quercula minor, & à ſerratis foliis Serratula appellatur. Chamędrys uerò Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quod ſcilicet folia Quercus habeat, & huius reſpectu quaſi humi repat. Sunt qui Serratā nōminatā ideo putent, quod ab ea ſerra inuenta ſit. Dioſcorides hanc Teucrium etiā, propterea quod Teucrio ſimilis admodū ſit, appellari à nōnullis ſcribit.

GENERA.

Etſi Dioſcorides aliiq; ueteres unicā faciant Chamędryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturā accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum ſanè primum uera Chamædrys exiſtit, & germanicè Klein Bathengel nominatur. Illius autem rurſus duo ſunt genera. Vnum enim quod præ cæteris omnibus picturæ Dioſcoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uerò fœmina: neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit niſi ſexus ratione. Alterum genus uulgaris eſt Chamædrys, quod iterum duûm eſt generum, mas ſcilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweirauch / fœmina uerò Gamenderle / Blawmenderle / Vergiß mein nit / appellatur.

D

FORMA.

Frutex dodrantalis, foliis exiguis, forma & diuiſuris quernis ſimilibus, amāriſq; flore ſubpurpureo, exili, ſemine in calyculis atro. Quæ utique deſcriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus reſpondet, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ utplurimum, exili folio, effigie & diuiſura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita ut mirari ſatis non poſsim, cur nonnulli alteram ſpeciem genuinam Chamædryn eſſe negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atqueadeo græcum nomen alludat. Sed inſtabit forſitan quiſpiam dicens, Chamædrys Dioſcoridis palmum alta eſt, hæc tua menſuram hanc excedit. Fateor ſanè, attamē non multum exuperat, quod ſi etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius ſpeciei herba putanda eſſet: neq; enim adeò ſtatam atque certam menſuram herbis tribuit Dioſcorides, ut quandoque ultra citraq; conſiſtere non liceat: uerum cum alicui herbæ menſuram adſcribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorū illius ſpeciei quadrare exiſtimet. In prioris itaque inopia, alterius uſus eſſe poteſt.

Obiectionis ſolutio.

LOCVS.

Naſcitur aſperis & petroſis locis, interdum etiam in montoſis & campeſtribus ſolidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio menſibus floret. Alterum autem uere potiſsimū. Carpuntur ſemine prægnantia.

TEMPERA-

869

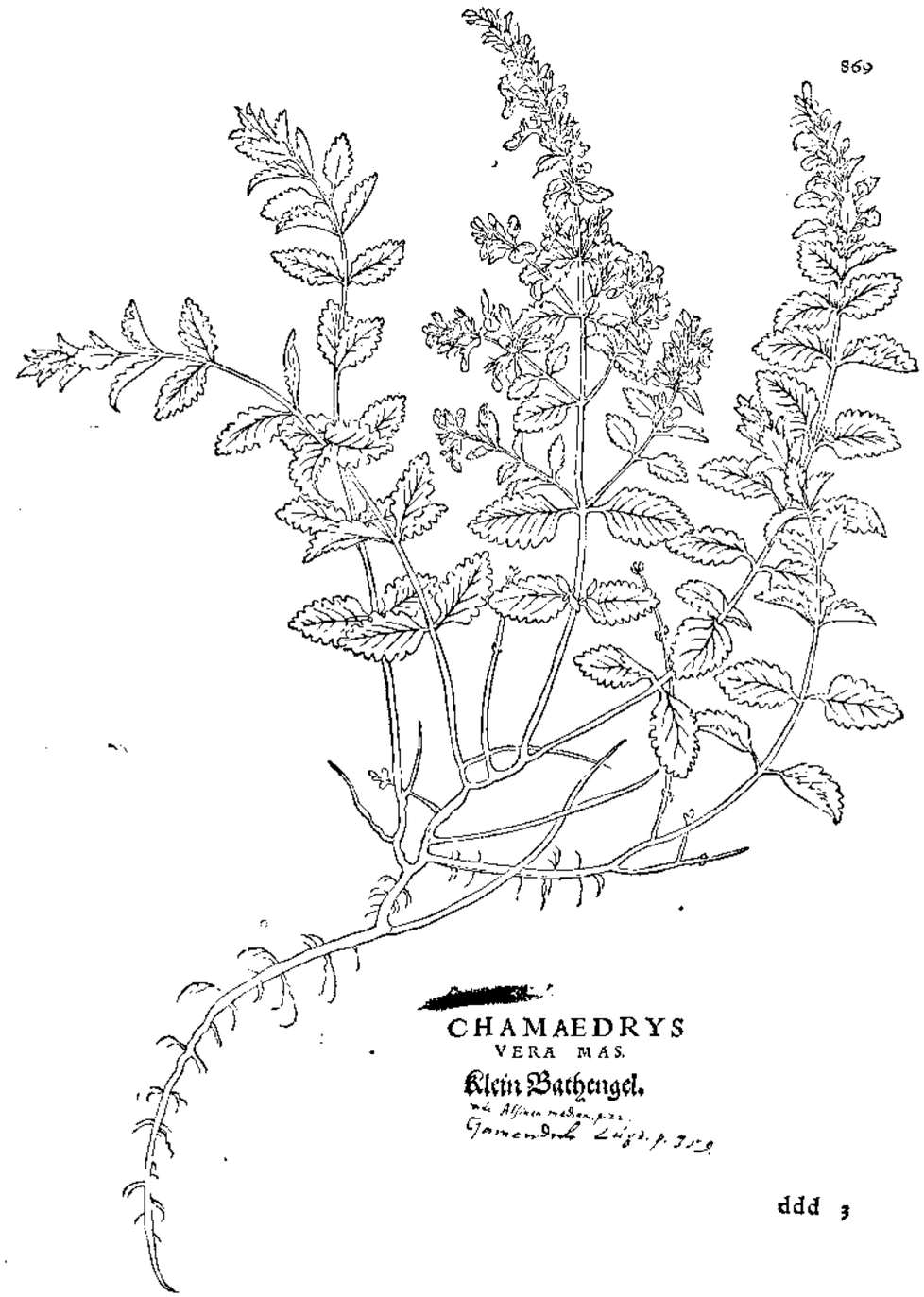

CHAMAEDRYS
VERA MAS.
Klein Bathengel.
Gamenderle Lūg. p. 319.

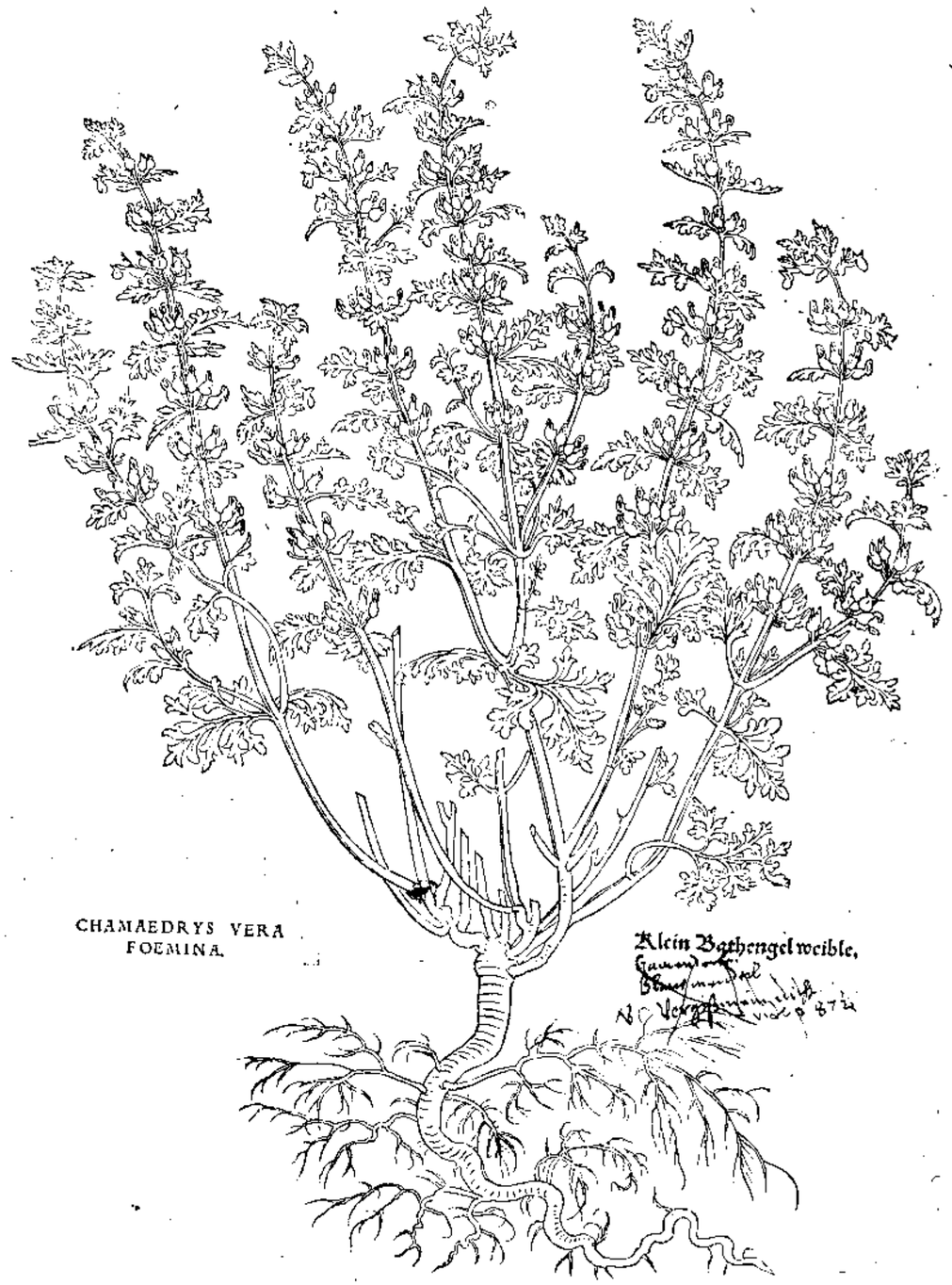

CHAMAEDRYS VERA FOEMINA.

Klein Bethengel weible.

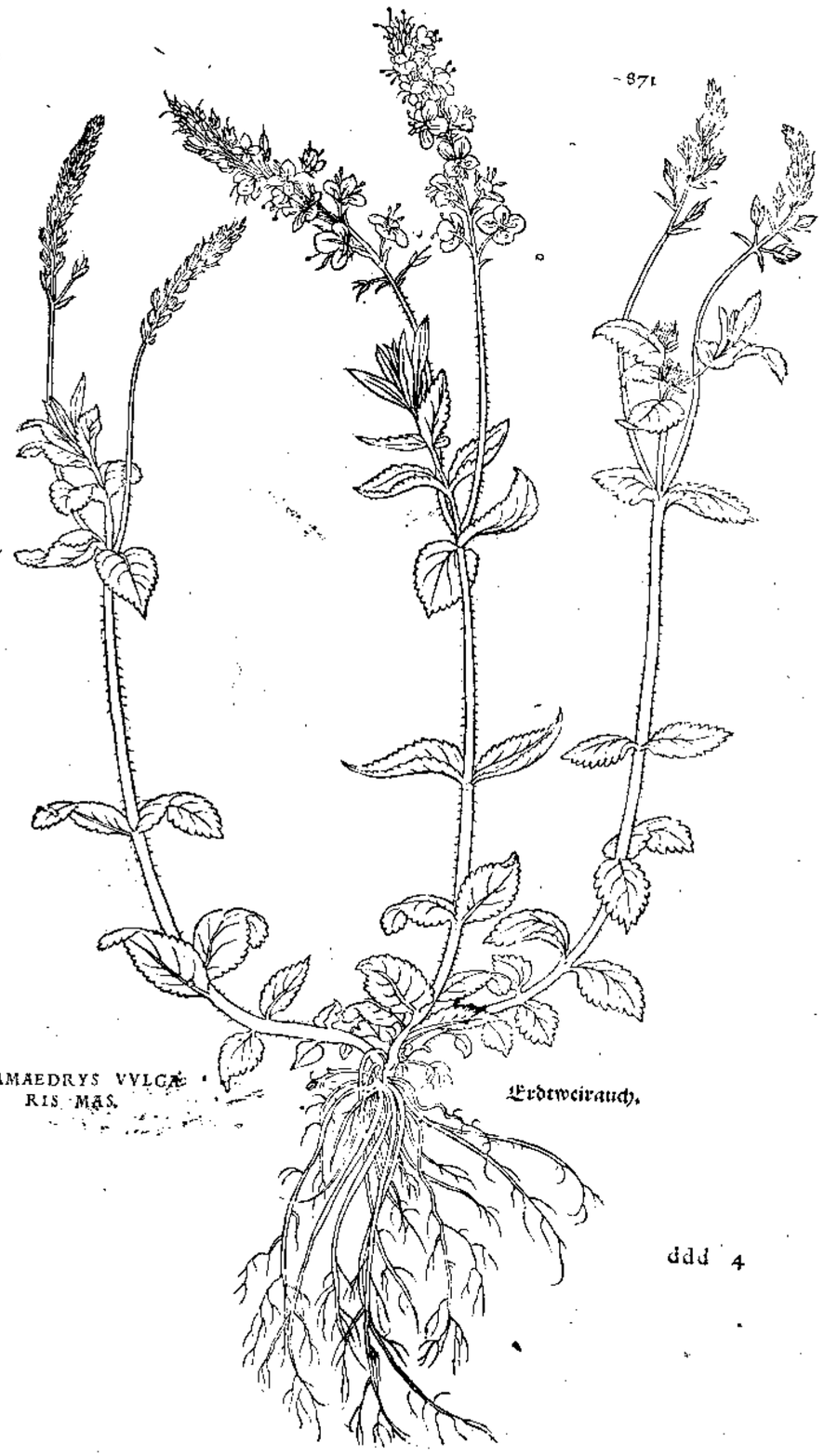

CHAMAEDRYS VVLGARIS MAS.

Erdtweirauch.

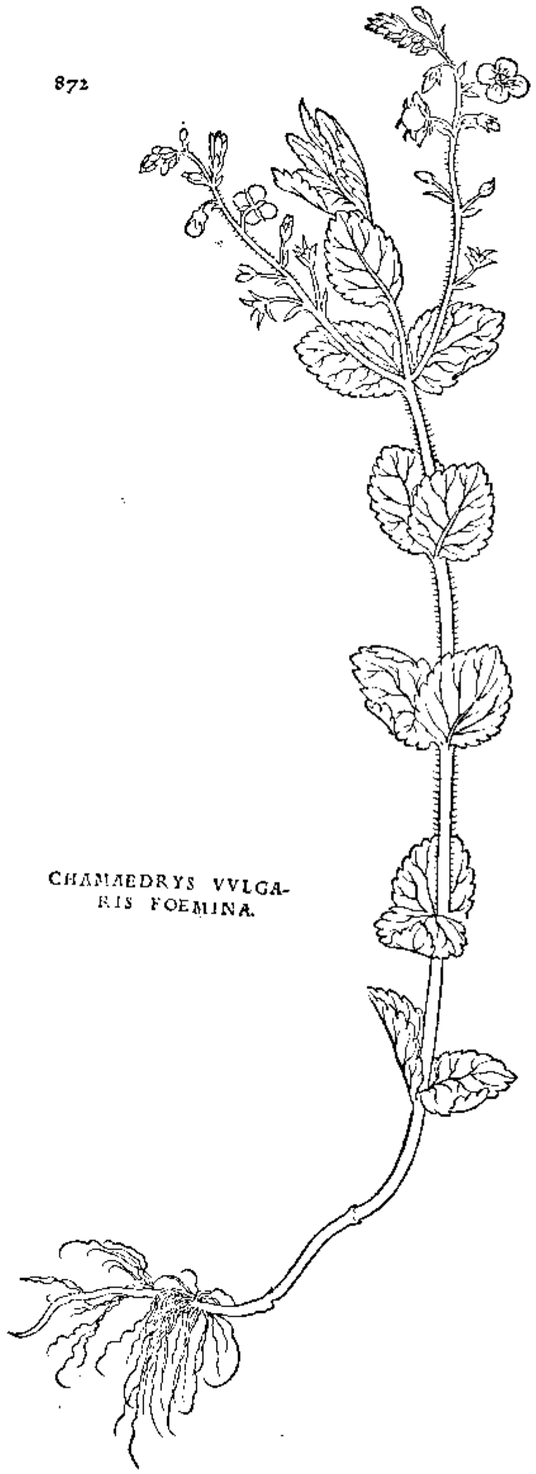

CHAMAEDRYS VVLGARIS FOEMINA.

Gamenderle.

A

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientiũ & desiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, utinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus uenenata cum uino pota & illita efficax est. Trita ad prędicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatẽ amarã habet, & est quodammodo acris. Quo circa meritò lienem colliquat, urinam & menses mouet, crassitudinẽ humorum incidit, & uiscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, uulneraq; in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficum est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentiũ uenena potu illituq; efficacissima. Item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinã & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usque ad tertias. Sanat & uomicas, & sordida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorũ succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

B

DE CHAMAECYPARISSO.

CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

CHAMAECYPARISSOS Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciã, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis Cypreß nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorũ eiusdem nomenclaturæ arboris uocata est. *Cypressus unde dicta.*

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, foliis incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. Errãt qui Chamæpityn esse arbitrantur: neque enim ut illa humi serpit, sed altius à terra, ut pictura monstrat, consurgit. *Chamæcyparissus non est Chamæpitys.*

LOCVS.

In hortis passim a figulinis prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret. Paucos autẽ frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quandò per uniuersam uitam non nisi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Resiccat itaque absq; insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est

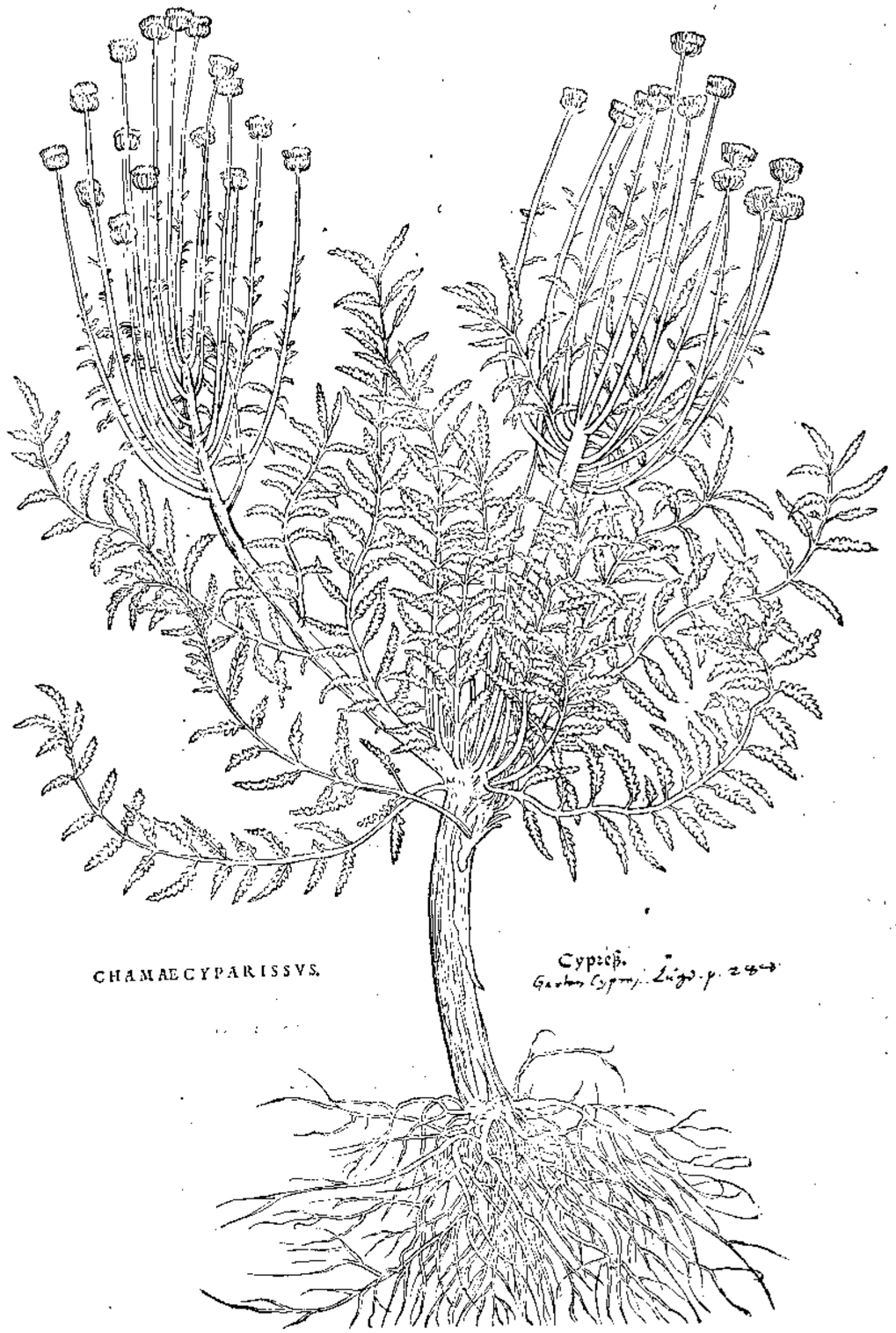

A ceſſe eſt ut etiam facultates eaſdem obtineat. Arboris igitur hæ ſunt uires. Adſtringit & refrigerat. Folia eius cum paſſo & myrrha modica pota, ueſicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tuſæ, & cum uino potæ, contra ſanguinis reiectionem, dyſenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tuſsimq; proſunt. Decoctum earum idem poteſt. Tuſæ cum fico duritias emolliũt, & polypos in naribus ſanant. Leproſos ungues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Inteſtinorũ ramices illitæ coërcent. Folia idem poſſunt. Pilulæ cum coma ſuffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, ſanguinemq; ſupprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per ſe aut cum polenta ad eryſipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & impoſita uentriculum firmant.

EX GALENO.

Cupreſsi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum eſt quod reſiccandi uim habeat, abſq; inſigni acrimonia & caliditate. Tanta ineſt ei acrimonia caliditasq;, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationẽ aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibusq; affectibus humiditates, ſine moleſtia tutoq; depaſcitur, quum quæ calefaciunt & deſiccant, eas quidem quę contentæ ſunt abſumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic inteſtinorũ ramice affectos iuuat: ſiquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adſtrictio in altum ſubeat, cò quod caliditas quę illi admiſta eſt deducat, ad eam quidem menſuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra calefactionem eos morbos efficientem humi-
B ditatem. Sunt qui ad eryſipelata utantur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoſo.

EX PLINIO.

Cupreſsi folia trita ſerpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, ſi à ſole doleat. Item ramici, qua de cauſa bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillũ denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino Aminçο ſubacta, pedum ac neruorum dolores ſedant. Pilulę aduerſus ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi eiiciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tuſæ cum axungia & lomento proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſus cum ſemine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq;, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, uitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq;, ueſicæ & ſtranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menſes ciunt, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Chamæcypariſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpentium omnium ſcorpionumq; pollet. *Chamæcypariſſi facultates.*

DE CHAMAE-

A NOMINA.

ΧΑΜΑΙΚΙΣΣΟΣ, ἤγουν κίσσου στέφανος Græcis, Hedera terrestris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terrestris retinuerunt. Germanicè Gundelreb/corrupto sanè nomine uocatur, cum dicendũ esse Gundreb/hoc est, humi repens uiticula. Nominatur etiam Germanis Erdephew/& Erdenkrentzlin. Chamæcissos uerò dicta est, quod nunquã non repat humi, foliis Hederæ similibus. Corona terræ, quod ramulos suos per terram spargens, folioso ueluti serto eandem coronare uideatur.

Hedera terrestris.

Chamæcissos unde dicta.

Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, foliis plenos, à terra quinq; aut sex prodeuntes. Flores Leucois similes, minores tamen, & in gustu uehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis. Ex hac historia satis constat herbam hodie uocatam Hederam terrestrem, esse Dioscoridis Chamæcisson. Siquidem foliis Hederæ constat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu incisis. Legendũ enim esse μικρότερα, & non μακρότερα, res ipsa docet: nam etsi folia Chamæcissi aliquatenus Hederæ similia sint, tamen rotundiora, atqueadeo minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab eo in ea apud Dioscoridem frequens, ut ex alijs etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis, foliosis, qui tamen antequam scindantur quinq; aut sex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, sed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figura neque colore floribus Chamæcissi, qui Leucois adsimilantur, esse similes putant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color etiam Leucoiorũ est, esse constat. In gustu deniq;, sicut etiam folia, amari sunt. Radix quo

Dioscoridis loma emendatur.

B que eius tenuis, & nullius prorsus usus est. His omnibus accedit, quod nomen etiã pulchrè quadrat: neq; enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem ac humi repentem Hederam. Cæterum non esse Elatinen, præter alia multa quæ referre superuacaneum arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in Hedera terrestri amarus & modicè acris est, atqueadeo calorem præ se fert. Elatine uerò refrigerat atque adstringit. Sic non esse Asclepiada, ut taceam quod Securidacæ simile semen non proferat, uel unus locus natalis satis monstrat. Asclepias enim in montibus, Hedera autem terrestris in decliuibus locis & uallibus, ut germanicum nomen Grundreb abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit Asclepias, suo loco dictum à nobis est.

Chamæcissos Hedera terrestris non est Elatine.

Non est Asclepias.

LOCVS.

Nascitur in cultis locis iuxta etiam sepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio statim erumpit, & floret in magnam usq; æstatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorũ & florum satis monstrant herbam hanc calidam & siccam esse, ita ut hi qui frigidã esse statuunt, reprehensione non careant.

Error quorundã notatur.

VIRES, EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósue dies similiter pota emendant atq; expurgant.

EX GALENO.

Chamæcissi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiam ischiadicis exhibeant.

C EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam non attollentẽ se à terra. Et hæc contusa in uino acetabuli mensura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in uini cyathis duobus septem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam cõmemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neq; dubium est, quum sit admodũ amara, quin easdem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, ut euocare suppressos menses, urinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandẽ herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO▸ CAP▸ CCCXXXVI▸

NOMINA.

Chrysanthemum unde dictum.

PYRANθEMON Græcis, Chrysanthemũ Latinis, officinis inusitatum, Germanis Goldtblũm/Schmaltzblũm/à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & Dratblũm nominatur. Chrysanthemon uerò à floscul is auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quod illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conue-
D niant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Græcis appellari scribit, foliisq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit denicq; ab Aquilegijs mirè celebratã esse, eò quod aquam subesse certum sit, ubi solet emicare. Quæ quidẽ singula herbę illi quam depictã exhibemus respondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc nascitur aquæ latices subesse non est dubium. Quidam perperàm Wasserhanenfüß germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea est, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc nostra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

LOCVS.

Nascitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempestiuè reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon eijcit.

DE CHAMAE-

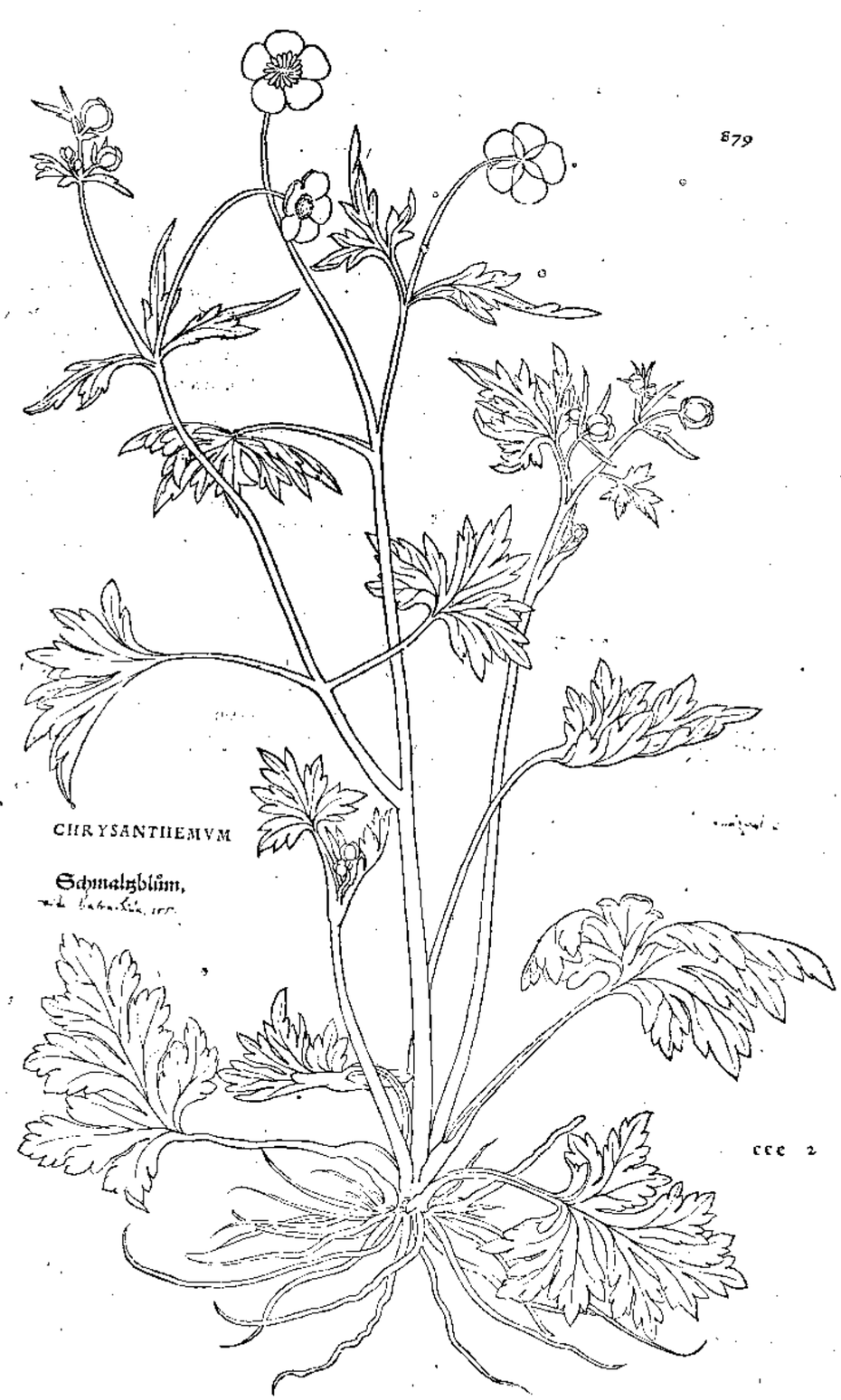

CHRYSANTHEMVM

Schmaltzblũm.

C

DE CHAMAELEONE ALBO

CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Carduus suarius. *Cardopatium.*

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus suarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen haudquaquam corruptum est, deductumq; à dictione Pancration, nam sic olim esse nominatum Chamæleonem Apuleius testatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, uidelicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatium facilis est lapsus. Germanis Eberwurtz, eleganti allusione ad Carduum suarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorum uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teste: hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; aliis coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus est, quod sues si in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam causam Eberwurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon unde dictus.

Suarius Carduus quare nominatus

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo similia, asperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio spinam Echino marino, aut Cinaræ similem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euanescunt. Semen Cnico simile. Radicem in pinguibus collibus crassam, in montosis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentem & dulcem. Plinius libro xxij. cap. xviij. breuius herbam hanc depingit, sic inquiens: Asperiora folia habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quæ certè notæ in uniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatium uocatur, adamussim respondent, ita ut nemo non esse Chamæleonem perspicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem sint. Radix
D enim Chamæleonis albi hausta, uenenis resistit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè uenenis aduersari, & contra pestilentiam populatim sæuientem, ut paulò pòst dicemus, efficacissimum esse remedium dicitur. Quod si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in alijs quoq;, mutare sententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in syluis, ut hinc etiam syluaticus Carduus cognominatus sit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus cum suis floribus effodi potest.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino austero, cum decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota est. Occidit canes & sues. Mures item necat subacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum uino austero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatẽ urinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem

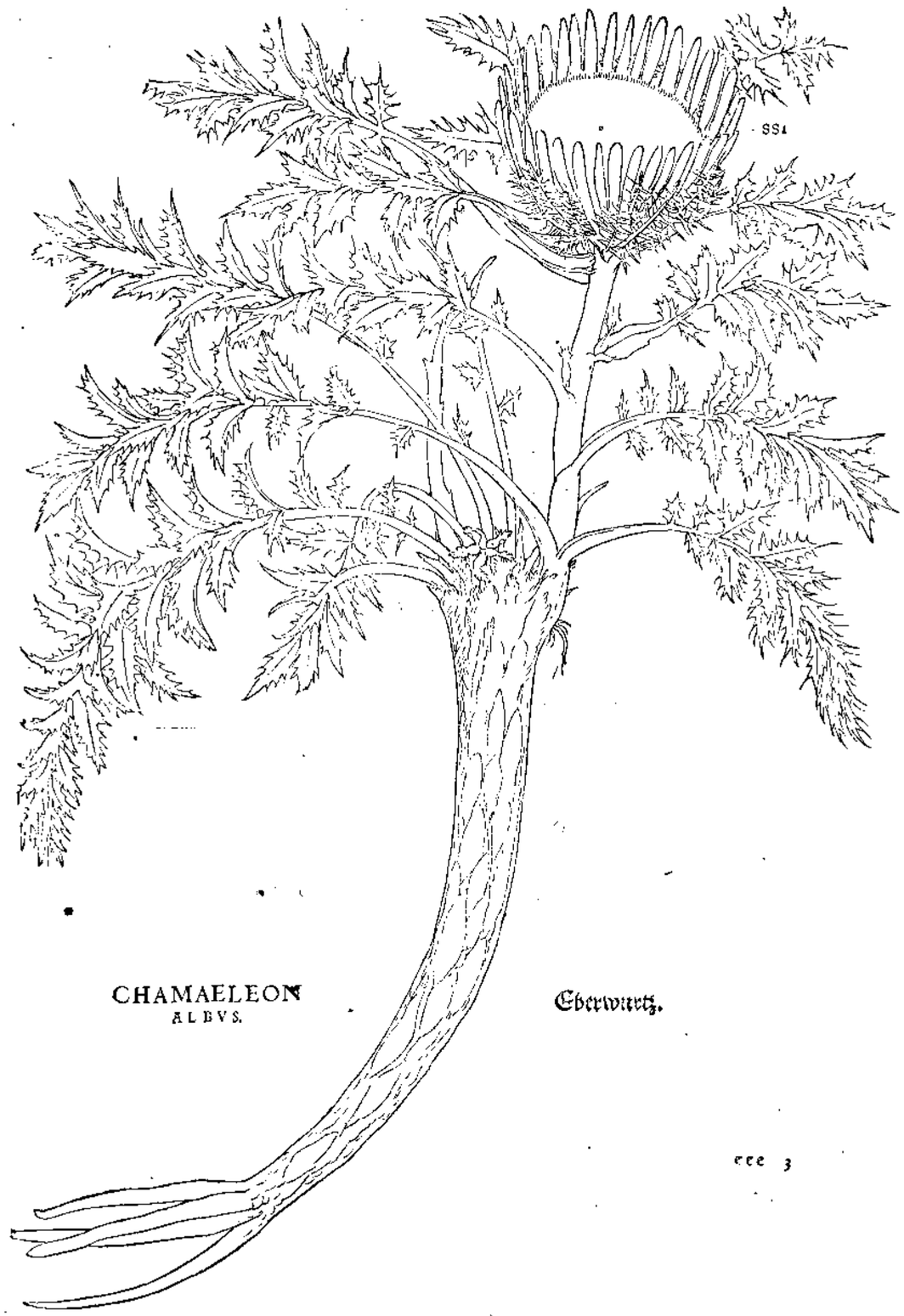

CHAMAELEON
ALBVS.

Eberwurtz.

C dicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentē, decoquuntq́; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicē Cardui suarij drachmæ pondere in uino sumptam cōtra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginē, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.
CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturam schwartzer Gartendistel uocari potest, quod scilicet in hortis tantum culta prouenit. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welsch weiß Distel/sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon uerò dictus est à uarietate foliorū, quæ pro terræ & locorū differentia, aut admodū uiridia, aut subalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger uerò haudubiē à radice appellari cœpit.

Chamæleon niger cur dictus.

FORMA.

Foliis Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq́;, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrū, qui in summo habet umbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, uersicolores. Radicē crassam,
D nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cōmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquā plantę, cuius hic picturā damus, ferè omnes uideantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalē, & altiorē etiam, digitū ęquantem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidū ac hispidum florem, hyacinthina purpura uariatū, radicem nigram & subflauam: tamen cum non admodū linguam uellicet cōmanducata radix, fit ut nō parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verū cum multi huius temporis uiri eruditi hanc plantam Chamæleonē nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab ijs prorsus dissentire, atqueadeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximè cum nullam aliam eidem cōuenire apud Dioscoridem descriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua sponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, campestribus, cliuosisq́;, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamęleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit uerò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorē mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinctiā fouentur ea dentes, quū decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolēti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorē ob solē faciē, & alphos emendat. Miscetur medicamentis erodentibus. Phagedęnas, ferinaq́; ac tetra ulcera illita, ad mitiorē habitū transferens sanat.

EX GALENO.

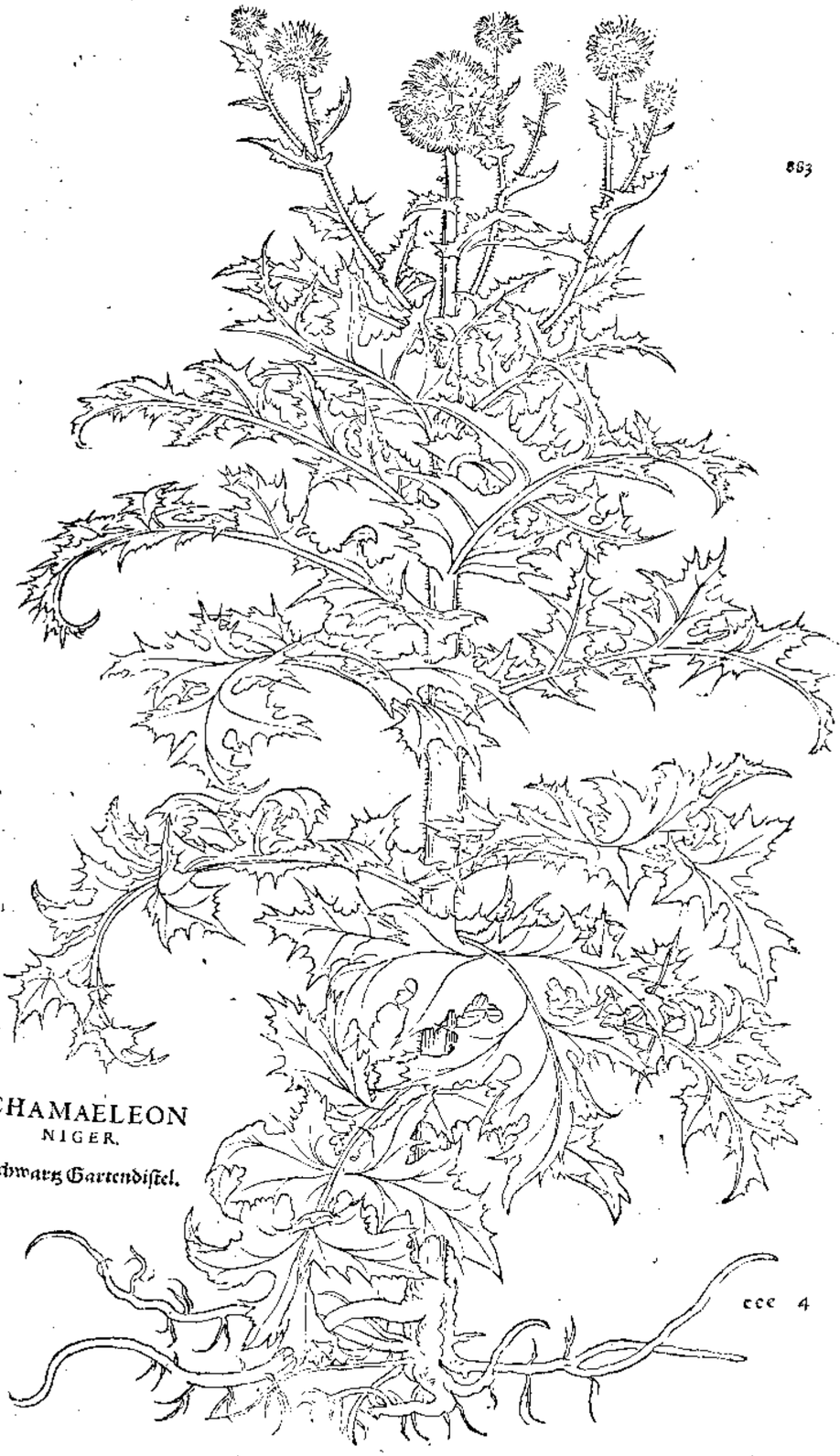

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quæ detersionẽ postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cõmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY▸ CAP▸ CCCXXXIX▸

vide Lugdun. p. 431. 432.

NOMINA.

Ibiga. Iua. Muschata. Chamæpitys unde dicta. Abiga quare uocata.

CHAMAEPITYS Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomẽ, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in uulgi nomenclationẽ. Officinę Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Cæterũ Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quæ in utero sunt, excitare solet.

GENERA.

Prima. Altera. Tertia.

Tria eius sunt genera. Vna foliis Sedi seu Aïzoi, quam nos fœminã fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.

D FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Azioo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cicherij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, floscu lis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarũ saporem acri ualidiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, urinæ difficultatibus, & renum uitijs. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctũ. Adantedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex utero ducit, Mammarũ duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt, cum

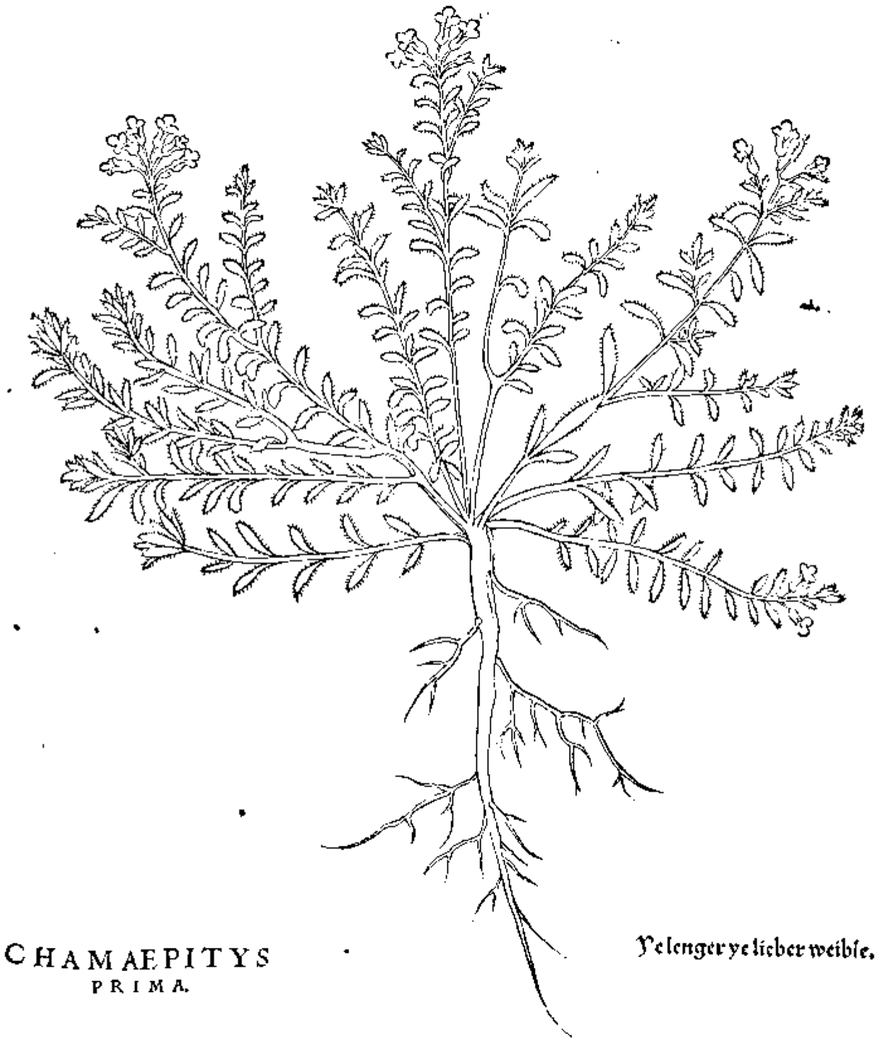

CHAMAEPITYS PRIMA.

Ye lenger ye lieber weibse.

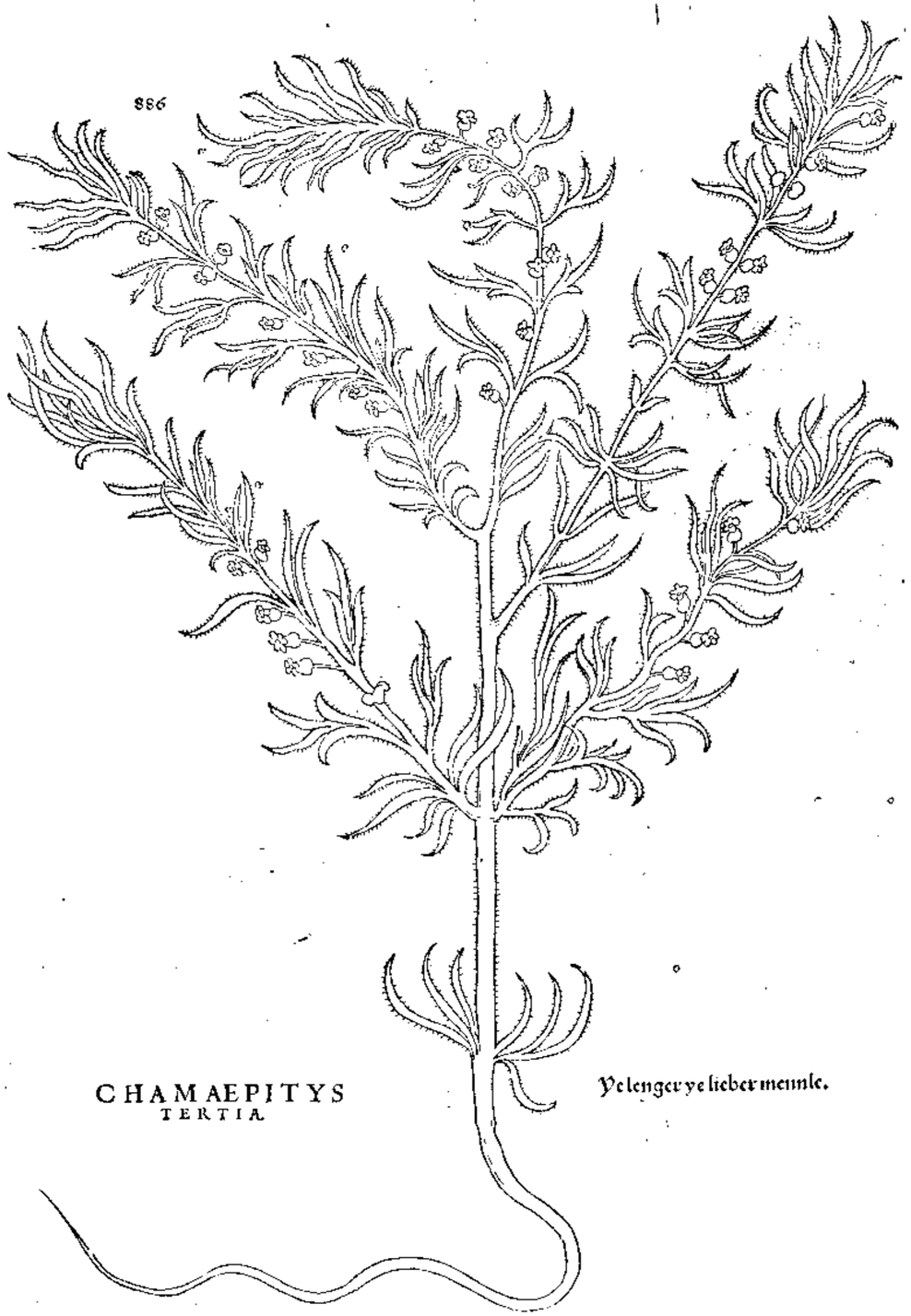

CHAMAEPITYS
TERTIA.

Ye lenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen uſque adeò efficaces.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abſtergitq; uiſcera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt medicamentum. Quin & menſes ducit tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum eſt medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis decoctã in melicrato. Herba porrò ipſa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcera putteſcentia ſanat. Mammarum præterea durities diſcutit.

EX PLINIO.

Proſunt aduerſus ſcorpionũ ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut coronis. Renibus & ueſicæ, decoctũ earũ cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouiſſima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sanguinẽ denſatum extrahit pota. Sudores facit, peruunctis ea. Peculiariter renibus utilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tuſsim recentẽ. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn oſtendunt, folio Saluiæ rimoſo, anguſtiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore ſubcandido ac luteo, & ſemine nigro: quæ tamẽ legitima Chamæpitys non eſt, ſed prima potius Sideritidis, ut ſuo diximus loco, ſpecies. Deſinant igitur ſubinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus uſurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit cauſa, quàm quod Chamæpitys etiam ueteribus alio no
B mine dicta ſit Sideritis. Hinc plerique decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè ſic nominatur, pro Chamepity uſurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de cauſa dicta eſt Chamæpitys, niſi quod illi uulnera glutinandi inſit facultas.

Officinarum error.

DE PSYLLIO. CAP. CCCXL.

NOMINA.

ΨΥΛΛΙΟΝ græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè Pſilien kraut nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationẽ à pulice, cuius effigiẽ ſemen eius refert, ſortita eſt herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia ſi uiridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.

Pſyllium unde dictum.

FORMA.

Pſyllion folia Coronopo ſimilia habet, hirſuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in ſummo contracta conuolutáue, in quibus ſemen pulicibus ſimile, nigrum durumq;.

LOCVS.

In aruis & incultis naſcitur. Nuſquam tamen, quod ſciam, in Germania niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æſtate ex capitulis eius, quæ ſpicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud diſſimiles, ut pictura abundè monſtrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex ſecundo refrigerantium eſt ordine, in deſiccando uerò & humectando medium quodammodo & ſymmetrum. Cõmentum Meſues de ſubſtantia eius interiore calida nihil moror.

Meſues cõmentum.

VIRES,

888

PSYLLIVM

Psilienkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq; doloribus prodest. Ente rocelis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidem refrigerat: dejectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandũ ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinẽ illinere oportet cuicunq; dolori, & collectioni inflammationiq;. Tenasmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorũ morbis salutare est huius semen madefactũ in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophonię cochlearibus, thuris uno.

DE PSEVDONARDO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

B ΨΕΥΔΟΝΑΡΔΟΣ græcè & latinè nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt. *Pseudonardus unde dicta.*

GENERA.

Duũm cernitur genera. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardũ marem diximus. Officinæ & uulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani *Spica.* Spicanardi. Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardũ fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauen- *Lauandula.* dulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq; omnia si permisceatur odoris commendet suauitate, uocant. Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel nuncupant.

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum uergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragantia, ut omnes penè flores odoris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq; constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq; obstructiones tollit.

Lauendula. v. spica.

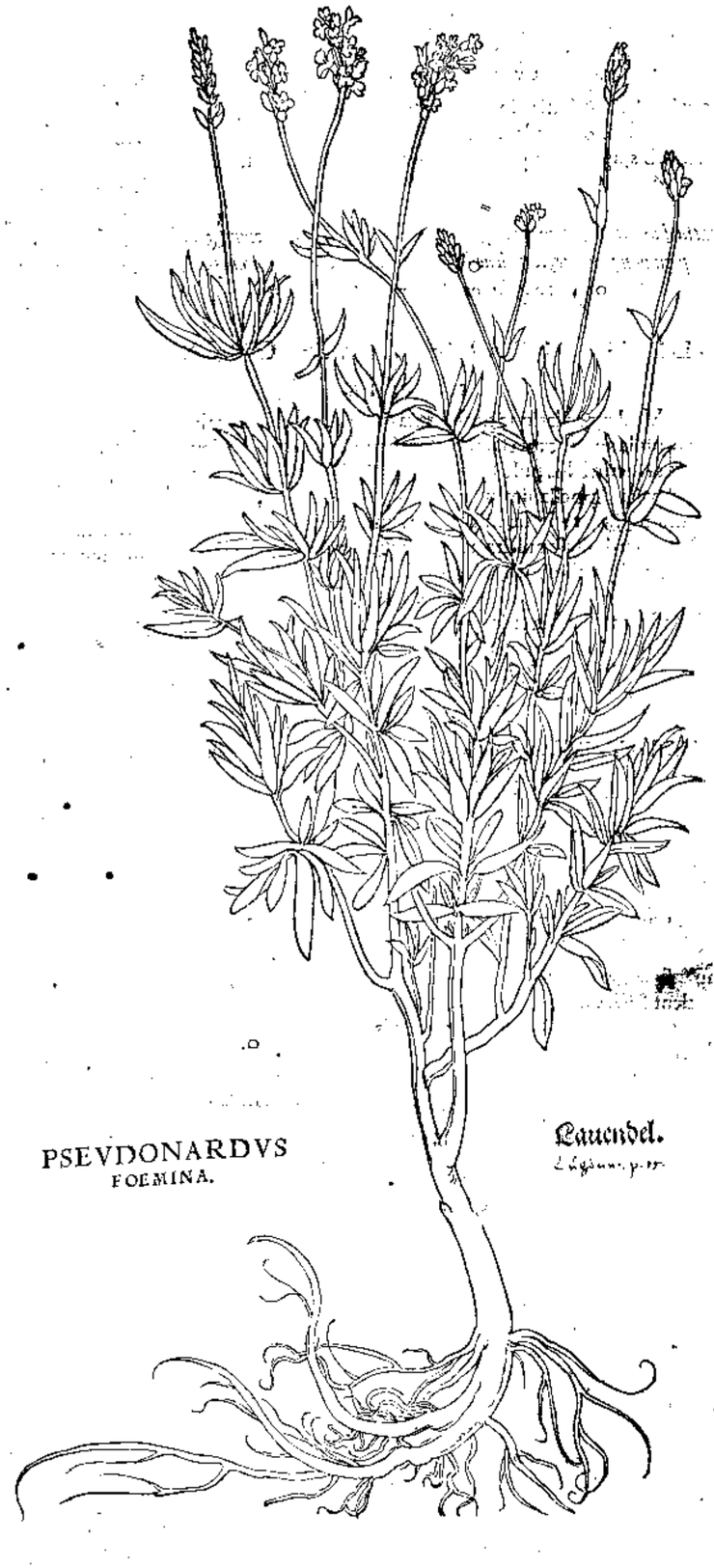

Lauendula v. spica

C Stranguriæ & difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humiditates exiccat. Hinc est quod recentiores tantisper eius usum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus cõmendent.

Sequentia duo capita, quoniam absoluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco suo loco reponi non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius reiicere, quàm omnino præterire, collibuit.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLII.

NOMINA.

Digitalis. VOd appellatione tum græca tum latina herba hæc hodie destituta sit, nulla alia de causa factum existimamus, quàm quod ueteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀϐάνατον esse diutius non sumus passi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomenclaturam Fingerhůt/sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florum similitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur, donec nos uel alij meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea. Digitalis lutea. Duûm est generũ. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq; Digitalem purpuream appellauimus. Germanis braunet Fingerhůt dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis est. Germanis geeler Fingerhůt nominatur. In alijs per omnia similes sunt.

D

FORMA.

Herba est cubitalis, foliis latis & oblongis, Plantagini non dissimilibus, in extremitatibus serratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi est exigua & capillata.

LOCVS.

Nascitur in montibus, umbrosis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, atq; subinde cadentibus floribus semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impense amara est herba, perinde atq; Gentiana, ut hoc nomine calidã & siccam esse euidentissimum sit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus est extenuatione, abstersione, purgatione, & obstructionis liberatione, efficax admodũ esse solet. Nam, ut testatur Galenus libro iij. de simp. med. facul. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgant, & quæ in uenis est crassitiem incidunt. Quamobrẽ menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? potest hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires suo in loco inuenient studiosi.

DE OCIMA-

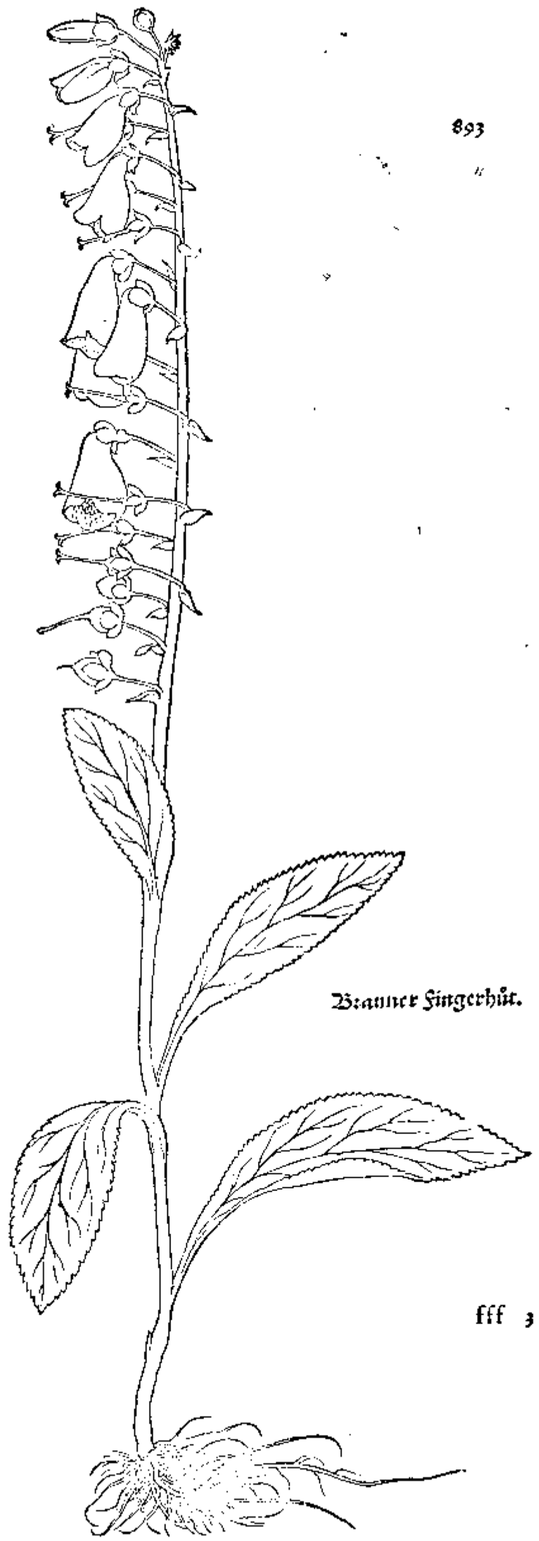

DIGITALIS
PVRPVREA

Braunet Fingerhůt.

DIGITALIS
LVTEA.

Geeler Fingerhůt.

Digitalis antiqua.

A

NOMINA.

ΩΚΙΜΟΕΙΔΕΣ Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitum. Germanis wild Basilg appellatur. Ocimoides uerò Græcis haud alia ratione dictum est, quàm quod Ocimo, suis potissimum foliis simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi syluestre Ocimum appellauerunt. Nam sic ipsum uocare uidetur lib. xx. cap. xiij. Plinius. *Ocimoides cur dictum.* *Ocimastrum.* *Syluestre Ocimum.*

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, cosdemq; hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendũ eũ in Dioscoride ἐοικότα, & non ἐοικόντες, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem deliniatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atq; picturã damus, esse Ocimastrũ: siquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidẽ Dioscorides nõ explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidentibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Rádice etiã nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitare debeat, quin hæc herba uerum sit Ocimastrũ, potissimum cum illi Dioscoridis descriptio sic quadret, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur. *Dioscoridis locus emendatus.*

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiosè autẽ iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulũ prouenit, ubi idipsum primũ uidi, ac reperi: aliàs, quod sciam, mihi nunquã uisum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre mense, atq; simul in siliquis semen profert.

B

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in uino potum, medetur uiperarũ & aliarum serpentiũ morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam philiterũ cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Syluestri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; bestiarũ morsus radix in uino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimũ diuersum est ab Ocimastro, aut in uerbis eiusdẽ iam productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra bestiarũ morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendũ, contraq; bestiarũ morsus semen in uino est efficacissimũ. Quam sanè lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit. *Plinij locus emendatur.*

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

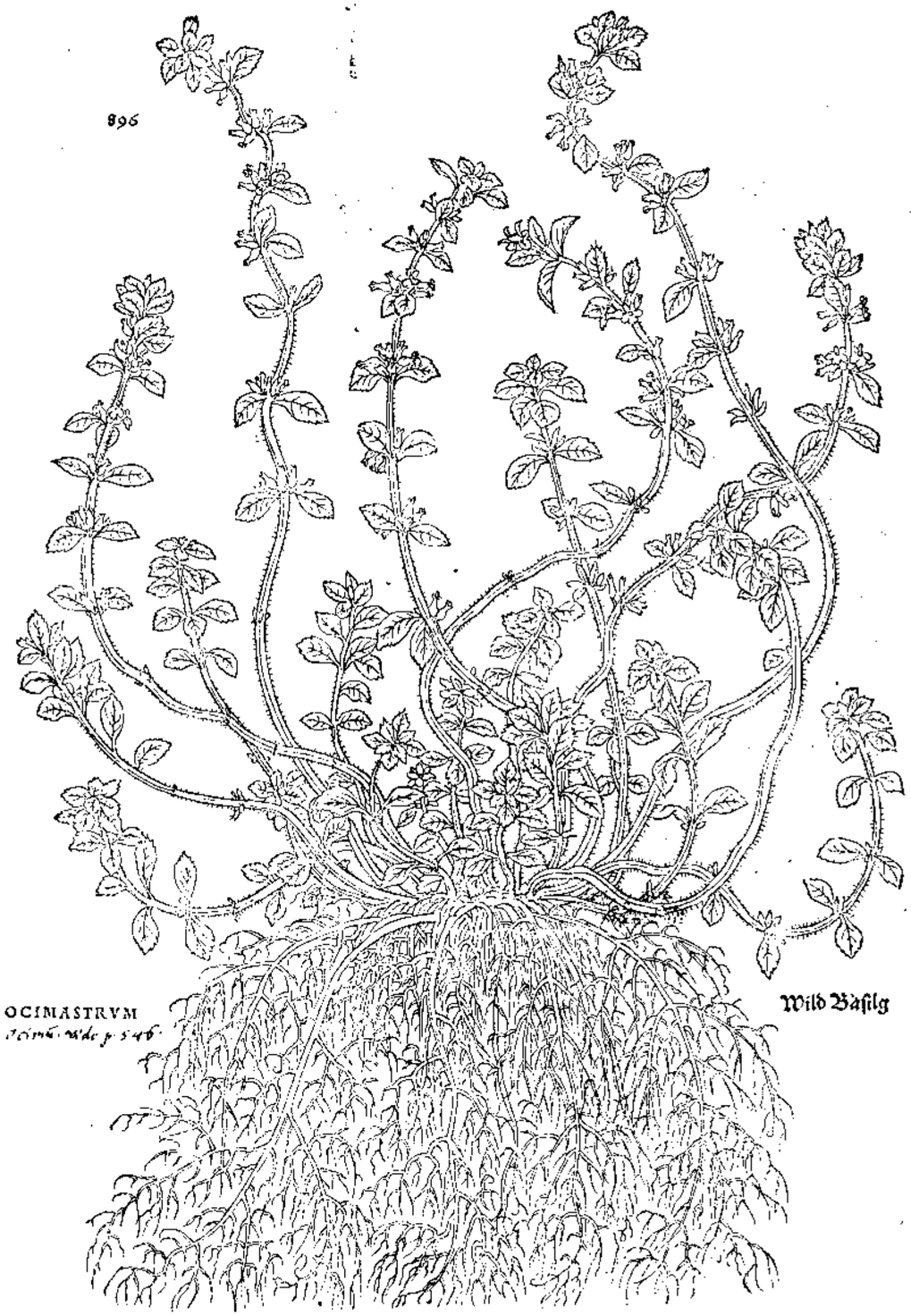

OCIMASTRVM
Tabern. Icon. p. 546.

Wild Baſilg

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmaurer. Albertus Meyer.

SCVLPTOR

Vitus Rodolph. Speckle.

EMENDANDA IN COMMENTARIIS
de Stirpium historia.

Pag.4.uerſ.11. legendum, Hypochondriis, iecinori &c̃. Ibid.uerſ.20.legendum, Eadem poteſt præſtare cum ſapa, aut leuiculæ. Pag.8.uerſ.11. Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campeſtre &c̃. Ibid.uerſ.13.eiuſdem nomenclaturæ expungendum itaq; cõma poſt eiuſdem. Ibid.uerſ.16. quod maſculum appellamus. Pag.11.uerſ.19. Ex Macro. Pag.14.uerſ.39.lege, de Acoro uero affirmare. Pag.16.uerſ.40.tuberculæ facultatem obtinet. Pag.28.uerſ.29.tenuis inteſtini dolores. Pag.29.uerſ.16.ramoſum. Pag.37.uerſ.ult.acris, ut piper, admodum ſit. Pag.43.uerſ.penult.axungia. Pag.54. uerſ.10. mollibus duntaxat ſpinis prædita. Pag.79.uerſ.22. Tænias, pro Tineas. Pag.86.uerſ.11.ab Aconis. Pag.93. uerſ.9.illira, aduerſus. Pag.98. uerſ.8.ſi quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uerſ.17.deſtruitur. Pag.128.uerſ.34.lege, Cum polenta, & expunge dictionem Si. Pag.135.uerſ.46.Ieiuno. Pag.141.uerſ.26.aqueæ. Pag. 148. iuxta picturam lege, BELLIS MAIOR. Pag.210.uerſ.ult.dulcis eſt quodammodo. Pag.236.uerſ.35.utiq; maximè. Pag.263.iuxta picturam, ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uerſ.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, SATVREIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uerſ.34.nitatur, adiiciendũ, radice. Pag.328. uerſ.37.terrena ſubſtantia conſtat. Pag.344. uerſ.5. *Aſper* enim Græcis &c̃. Pag.355. uerſ.28.tænias. Pag.363. uerſ.6. quæ in thorace ſunt educit. Pag.397.uerſ.37.craſsisq; nõnullis. Pag.440.uerſ.28.abundat, que. Pag.450. uerſ.25.per integrum retinuit annum amittit &c̃. Pag.eadem, uerſ.38. Sedi etiam ad deiicienda. Pag.452. uerſ.1.ad ſeceſſum prouocat. Pag.472.uerſ.28.utrangz uero. Pag.510.uerſ.14.floreat. Pag.529.uerſ.13.aut cum lini, &c̃. Pag.672.uerſ.9.eſſet diſcrimen.

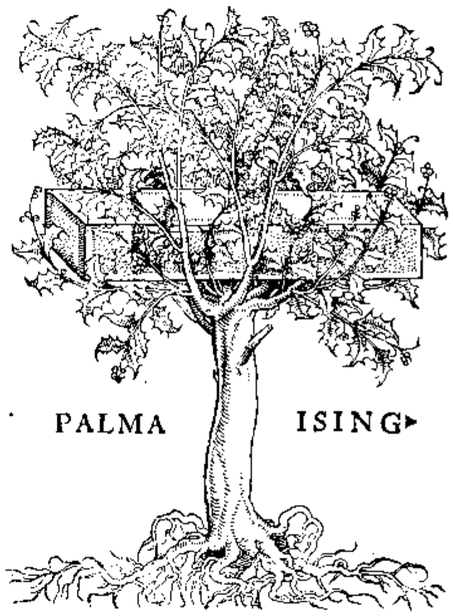

PALMA ISING▸